

טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"א

פישר זלמן

פרקים 1, 2, 3 נערכו ע"י ר' אלעזר לב הי"ו, הצעות אנשים שונים הי"ו, רשומות עם שמותיהם במקום ההצעה העיון טעמי המקרא בתורה שבעל-פה (שם קודם בהלכה ובאגדה), נמצא בהתפתחות מתמדת והדבר מתבטא בשנויים מהשערות על התפקידים בעבר המופיעות בפרקים מ-2 והלאה אל ההשערות על תפקידי הטעמים שבפרק 1 שהן ההשערות בעת העדכון בטבת התשע"ז. ההוצאה לאור הראשונה הייתה במנחם-אב התשע"ב.

חלוקת הפסוקים, חלוקת דברי חז"ל וההסברים שחלקן מסומנים טטוד"ל/טט הם בגדר השערות ע"פ ספירת דרכי לימוד הנראים עקביים במקראות שונים. שמות דרכי הלימוד בהשאלה בלבד מי"ג ול"ב ועוד מידות.

מלות מפתח: טעם, טעמי המקרא, הלכה, מדרש, תבנית, צופן
Keywords: Cantillation, Biblical Accentuation, Trop, Jewish Law, Exegesis, Pattern, Code

קיבלתי מתנה נפלאה מהקב"ה ואני מחלקה לכל. כל המעתיק הרי זה משובח, ושיקיים הנאמר ב- (פרקי אבות פ"ו מ"ו) כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר (אסתר ב, כב) והאמר אסתר למלך בשם מרדכי:

טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"א

I SBN 978-965-91868-0-8

9 789659 186808

הוצא לאור ע"י הכותב, מנחם-אב התשע"ב

הדף היומי 5 ד' 13 תל-אביב ת"ו 6944027,

ת"ד 43246 ת"א 6143201

הרב חזקיה א. סענדר יצחק ערלנגער שליט"א ראש כולל "אור משה"

רח' דבורה הנביאה 81 תל אביב

טל: 03-6487341 פקס: 03-6484291

אור משה

כ"ד

מכתב הזקיה

לכ' צורבא מרבנן דעסיק באורייתא ומקשטה לדירא ומקשטה לאורייתא בטוב טעם ודעת ושמו הטוב הרב ר' זלמן פישר שליט"א שלום רב לאוהבי תורתך וגו'
 חזיתי איש מהיר במלאכתו בעבודת הקודש, לדרוש הטעמים והנגינות של התורה הקדושה, ולפרשם ע"פ מדרשי חז"ל והלכותיהן שנדרשו בספרי תורת
 כהנים ובש"ס, וגם לרבות רמזים ע"פ פנימיות הענינים והכל ע"פ הדעת בחן ושכל טוב, וע"פ ברייתא די"ג מדות ול"ב מדות שהתורה נדרשת, ועוד כללים
 ופרטים רבים ונפלאים, וזכה לחדש ע"פ חלקו בתורתנו הקדושה שניתן לכל אחד מישראל חלק מיוחד מסיני כידוע. ואשרי חלקו הטוב שזכה לראות
 בעמלו בתורתנו הקדושה לפרש ענין הטעמים ושמותיהם ועניניהם עם תוכן הפסוקים בתנ"כ.
 והנני ממברכו שיצליח להוציא לאור חידושי הנעימים ולקשת התורה הקדושה ולכבדה על ידי זה, וכידוע ענין כבוד התורה כאשר דורשים כל נקודה ותג
 ואות בתורה כדאיתא ברש"י סוטה (מ"ט.), ויזכה לשבת בבית ה' לאורך ימים ושנים טובים דשנים ורעננים, ויתקבלו חידושי היקרים בעולם התורה בעין
 יפה.

מכתב תשע"א

בס"ד

מכתב הוקרה

לכ' צורבא מרבנן דעסיק באורייתא ומקשטה לדירא ומקשטה לאורייתא בטוב טעם ודעת ושמו הטוב הרב ר' זלמן פישר שליט"א שלום רב לאוהבי תורתך וגו'
 חזיתי איש מהיר במלאכתו בעבודת הקודש, לדרוש הטעמים והנגינות של התורה הקדושה, ולפרשם ע"פ מדרשי חז"ל והלכותיהן שנדרשו בספרי תורת
 כהנים ובש"ס, וגם לרבות רמזים ע"פ פנימיות הענינים והכל ע"פ הדעת בחן ושכל טוב, וע"פ ברייתא די"ג מדות ול"ב מדות שהתורה נדרשת, ועוד כללים
 ופרטים רבים ונפלאים, וזכה לחדש ע"פ חלקו בתורתנו הקדושה שניתן לכל אחד מישראל חלק מיוחד מסיני כידוע. ואשרי חלקו הטוב שזכה לראות
 בעמלו בתורתנו הקדושה לפרש ענין הטעמים ושמותיהם ועניניהם עם תוכן הפסוקים בתנ"כ.
 והנני ממברכו שיצליח להוציא לאור חידושי הנעימים ולקשת התורה הקדושה ולכבדה על ידי זה, וכידוע ענין כבוד התורה כאשר דורשים כל נקודה ותג
 ואות בתורה כדאיתא ברש"י סוטה (מ"ט.), ויזכה לשבת בבית ה' לאורך ימים ושנים טובים דשנים ורעננים, ויתקבלו חידושי היקרים בעולם התורה בעין
 יפה.

מברכו באהבה, חזקיה א. סענדר יצחק ערלנגער - ב"ב

ראה תרומת הרב ערלנגער הי"ו ע"פ ההשערות לתפקידי תבניות הטעמים בחלק מגילת איכה בספר טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"א

אברהם צבי קלוגער

ראש ישיבת נזר ישראל

ללימוד הגבלה והנסתר

פנימיות התורה והחסידות

בית שמש

בס"ד, ראש חודש חשוון תשי"ע

וענתה השיחה הזאת לעד, על ידך נלבב וקרוב, איש חסדות נגלה לו רז,
מלא חכמה ומדע, ירא את השם במצוותיו חפץ מאד,
ועל זכותיה אמר וזכתב "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה', אשרי נוצרי עדותיו בכל
לב יודשוהו", מוכה הרבים בתורה ובמצוות,
הלא הוא מידענו וידינו החשוב היקר
הרב רבי **זלמן פישר** שיחי לאוי"ט

דבר אשר יגע ומצא כדי חלקו בתורתו הקדושה, שיטה סדורה ומפלאה על דרך טעמי
המקרא, דברים נפלאים דרמזים בסוד הטעם
ושופכים אור יקרות על כל קוץ והג בטעמים המקובלים לנו מסיני.

הדברים היקרים מדברים בעד עצמם - כאשר תחזינה עיני הלומד בעינים המסולאים בפז.
ואף אנוכי נפלאתי על גילוי חידוש האור הזה, שבמדה מסוימת ודאי היא דלת חדשה אל
היכל פנימי בתורה, להיכנס דרכה אל יקר פלאי עומק גבוהות טעמי הגניזה בתורתנו
הקדושה - האוצרים בתוכם פרי"ס שלם מגלות התהיך וסתריה. טעמו והוא כי טוב ה'.

ונודע מה דכתב בא"י הקי ד"טעמים בחכמה" - והארת הטעמים היו הארת אור החכמה,
אורו של משיח, דבוחד חדש (בראשית) כתב דמשיח עתיד ולדעת החכמה כדכתיב "ויהיה
עליו רוח ה' ורוח חכמה ובינה". וכן אי' בזה"ק (ויקרא יז) דמשיח איקרי כהן - בסוד הזבח
המשיח - דמשיח בשמן החכמה השופע על המלכות.

הלא באתי כי אם לצרף ברסתי לחאי גברא יקרא, אשריו ואשרי חלקו, אשר בידעי ובמכירי
קאמינא דבבר יראתו הקדומת לחכמתו הנפלאה -
וכל אשר לו, זכה לכן מבח יגיעה טהורה, ב"ראשית חכמה יראת ה'".

וידא רעוא מן שמיא, לאמצו ולברכו ולחזקו ולהאיר את אורו בעולם - ולהפיץ מעיינותיו
חוצה מתוך שובע שמחות ונעימות נעה, בבריאות גופא ונהודא מעליא לו ולכל אשר לו,
ובמזדה בימינו "יטק לעם לב חדש, לשורר בפיהם שיר חדש, שיר מפואר ומחודש, על כל
שיר מזולל ומקודש" (בלשון חפ"ס, יסוד לפירוש חזקוני), וזכה כולנו במזדה לאורו אבי"ר.

דכותב וזיתם לכבוד והתורה הקי ולזמרה: העוסקים ברזיה

אברהם צבי קלוגר

התש"ע הרב אביגדור נבנצל שליט"א, ירושלים העתיקה: דברים מפליאים.
התשע"א הרב שלמה לוונשטיין שליט"א, בני ברק: מרגש, כבוד התורה.
התשע"ב הרב מוזסון שליט"א, רמות: מקורי ויצירתי, והעיקר שכולו בדברי חז"ל, נותן חן בדברי חז"ל שמעוגנים בכתוב.
התשע"ג הרב דוד פרנד שליט"א, ראש הקהל כתיא לונדון, בריטניה שזכיתי ללמוד עמו כחצי ש"ס בבלי: שיטה מבוססת.
התשע"ג הרב עמנואל תהילה שליט"א, רכסים: ספר מדורות ראשונים, מקדים את זמנו, לצמרת הלומדים.
התשע"ד הרב יצחק מאיר מורגנשטרן שליט"א, ירושלים: נהנתי מאד, זה רעיון יפה מאוד.
התשע"ד הרב עקיבא בריליאנט שליט"א, עורך המדרש המבואר: נהנה מאד. ברור שהרעיון אמת שאפשר להבין ע"פ הטעמים. שכן
הגר"א ביאר כמה ביאורים ע"פ הטעמים.
התשע"ו ד"ר רענן משה שליט"א, תודה רבה. יישר כוחך. נראה שאתה מגלה עוד אחת מ"שבעים פנים לתורה".
ה בשבת ויגש, ה טבת התשע"ו הרב חיים לייב חנס שליט"א בשם מחותנו הרב מוזסון שליט"א: זוית ראייה של התורה שאי אפשר
להפריך אותה. הרב חיים לייב חנס, תל-אביב: דרך לימוד לא מקובלת. בדרך רמז מתווה לחכמים כיוון דרישה.
ב בשבת ויקרא, ד אדר ב' התשע"ו, הרב דוד מרדכי גולדנברג, בית שמש: אשרי שזכה לגלות אור טעמי המקרא בעולם.
התשע"ו משפחות ב', ס', ר', תל-אביב: הכרת הטוב על העונג שבת בשבתו.
טז כסלו התשע"ז הרב א"י הכהן, בעל "תורה אחת" יישר כח על הספר של הטעמים, כבודו ממש עשה עבודת קודש. מאחל, שתזכה
להוציא עוד ספרים רבים בכמות ואיכות!

		תוכן העניינים
		1
	טעמי המקרא וקשרם לדרשות חז"ל	1
7	תמצית העיון בתבנית טעמי המקרא בתורה	1.1
7	מבוא, טעמים כחלק מדרכי לימוד התורה	1.2
10	עיון בפסוקי תנ"ך אחדים ללימוד בטעמי המקרא	1.3
13	סדר הבירור	1.4
13	חלוקת הטעמים הידועה לעוצרים ומשרתים-מחברים.	1.5
14	הטעמה רעיונית – מעבר לתפקידי הטעמים כעוצרים ומחברים לתפקידי דרישה ע"פ טעמים ותבניות טעמים.	1.6
17	הגדרה מפורטת של תפקידי טעמים ותבניות טעמים לדרישת הכתובים ע"פ הטעמה רעיונית	1.7
24	רישום מתמטי של תפקידי תבניות הטעמים לחלק מהתבניות.	1.8
27	טבלת ספירה של תבניות טעמי מקרא בתורה ע"פ גירסת הכתר הממוחשבת	1.9
29	י"ג מדות ספרא ברייתא דרבי ישמעאל (בן רבי יוסי הגלילי) פרשה א (שו"ת בר-אילן)	1.10
	ל"ב מדות ברייתא דרבי אלעזר (בן רבי יוסי הגלילי) (אוצר המדרשים (אייזנשטיין) ע' 265 – 266 (שו"ת בר-אילן)	1.11
	30	1.12
	ע"פ מהרז"ו (זאב וואלף איינהארין) מדרש רבה (כגון הוצאת ווגשל א' ל-ל"ב מדות ברייתא דרבי אלעזר (בן רבי יוסי הגלילי)	1.12
30		2
	מאמר א': שעורה ושיעורין, טעמי המקרא כמרמזים לדרשות חז"ל או לביאורי המקרא	2
31		2.1
	מבוא	2.1
31		2.2
	שעורה ושיעורין	2.2
34		2.2.1
	מצוות התלויות בארץ ושיעורי זריעה	2.2.1
34		2.2.2
	גרגר השעורה ככלי המדידה של שיעור ההרחקה ועוד שיעורין אחרים	2.2.2
34		2.2.3
	ארץ ארבע מאות שקל-כסף	2.2.3
35		2.2.3.1
	כסף במשקל גרגרי שעורה	2.2.3.1
35		2.2.4
	השיעורים האפשריים הנלמדים מהכתוב שקל-כסף.	2.2.4
36		2.2.4.1
	השעורה והשיעור	2.2.4.1
36		2.2.4.2
	הסבר מפורט בשיעורים הגידונים	2.2.4.2
36		2.2.4.3
	בית סאתיים	2.2.4.3
37		2.2.4.4
	משקל שקל-כסף	2.2.4.4
37		2.2.4.5
	נפח זקוק במשקל ארבע מאת שקל-כסף	2.2.4.5
37		2.2.4.6
	רביעית	2.2.4.6
38		2.2.4.7
	שיעור זריעת שעורה לאמה רבועית	2.2.4.7
38		2.2.5
	מרחקי זריעת חמישה מיני זרעים בערוגת ששה על ששה טפחים.	2.2.5
39		2.2.6
	הנף העומר	2.2.6
40		2.2.7
	ממערת המכפלה לחצר המשכן, המקוה, והר הבית	2.2.7
42		2.2.7.1
	שיעור נפח מי מקוה	2.2.7.1
42		2.2.7.2
	שיעור שבעים אמה ושיריים	2.2.7.2
43		2.2.7.3
	דברים אחרים הנלמדים בפסוק	2.2.7.3
43		2.2.7.4
	שיעור הר הבית מהתורה, יחזקאל, דברי הימים, משנה מידות, ספרי וספרי זוטא.	2.2.7.4
44		2.2.8
	חישוב היחס בין רוחב קורה (קוטר) והיקפה, קירוב לערך פאי Π	2.2.8
46		2.2.8.1
	קירוב מתוך הפסוק שמות תרומה כז, יח: אָרְךָ הַחֶזֶר מֵאָה בְּאַמָּה ... וְקָמָה	2.2.8.1
46		2.2.8.2
	קירוב מתוך הפסוק שמות משפטים כג, יא וְהַשְּׂבִיעֵת הַשְּׂמֹנֶה וְנִשְׁתָּה	2.2.8.2
47		2.3
	נספח בניסוח פורמלי של ההשערה: לכל טעם או תבנית טעמים תפקיד או מספר תפקידים המרמזים לדרשות	2.3
48		2.3.1
	חז"ל או לביאורי המקרא שלא כולם פעילים בכל הופעה של הטעם והתבנית.	2.3.1
48		2.3.2
	הגדרת טעם המקרא כעצם רב תפקידי בעל תפקידים פעילים ולא פעילים בכל מופע	2.3.2
49		2.3.2
	דוגמאות תפקידי תבניות טעמים ותהליכי דרשות	2.3.2
	מאמר ב': הקשר בין דרשות חז"ל ובין טעמי המקרא	3
52		3.1
	מבוא	3.1
52		3.2
	דוגמאות רביע, מונח רביע	3.2
54		3.3
	דוגמא לרביע ומהפך פשטא [מונח] זקף-קטן	3.3
55		3.4
	דוגמא למונח רביע	3.4
56		3.5
	דוגמא לרביע ושתי סדרות מהפך פשטא ואחריהן [מונח] זקף-קטן	3.5
56		3.6
	שילוב תלישא ומהפך פשטא זקף-קטן	3.6
57		3.7
	פזר תלישא	3.7
57		3.8
	דוגמאות קדמא ואזלא ושילוב תלישא	3.8
59		3.9
	דוגמא המשלבת רביע ... תלישא	3.9
59		3.10
	דוגמא המשלבת זקף-גדול ... תלישא	3.10
59		3.11
	איסתכיל באורייתא וברא עלמא - זוית מיצהר השמש בירושלים. תבנית תלישא ... תביר	3.11
60		3.11.1
	בראשית נח ה, כב קביעת תקופות לאופק ירושלים	3.11.1
60		3.11.2
	שמות בא יג, ג - ה - חדש האביב בפר' קדש לי כל בכור	3.11.2
63		3.11.3
	ישעיהו ד, ה - ו חישוב צל סוכה בתקופת תמוז	3.11.3
64		4
	דפי פרשות השבוע שנת התשע"א, בראשית	4
68		4.1
	בראשית א	4.1

70		בראשית חיי שרה כג,א: ארץ ארבע מאות שקל-כסף	4.2
70		כסף במשקל גרגרי שעורה	4.2.1
70		השיעורים האפשריים הנלמדים מהכתוב שקל-כסף .	4.2.2
70		השעורה והשיעור	4.2.2.1
70		הסבר מפורט לשיעור רביעית ולשיעור זריעת שעורה לאמה רבועית	4.2.2.2
71		חישוב נפה רביעית ממספר גרגרי שעורה במשקל ארבע מאות שקל-כסף וממשקלם!	4.2.2.3
71		שיעור זריעת שעורה לאמה רבועית	4.2.2.4
72		בראשית תולדת כה,יט	4.3
74		בראשית ויצא כח,י	4.4
76		בראשית וישלח לב,ד	4.5
80		בראשית וישב לו,א	4.6
82		בראשית מקץ מא,א	4.7
84		בראשית ויגש מד,יח	4.8
86		בראשית ויחי מז,כח	4.9
	88	דפי פרשות השבוע שנת התשע"א, שמות	5
88		שמות א,א	5.1
90		שמות וארא ו,ב	5.2
92		שמות בא ו,ב	5.3
94		שמות בשלח יג,יז	5.4
96		שמות יתרו יח,א	5.5
98		שמות משפטים כא,א	5.6
100		שמות תרומה כה,א	5.7
104		שמות תצוה כז,כ	5.8
106		שמות כי תשא ל,יא	5.9
108		שמות ויקהל לה,א	5.10
110		שמות פקודי לה,כא	5.11
	112	דפי פרשות השבוע שנת התשע"א, ויקרא	6
112		ויקרא א,א	6.1
114		ויקרא צו ו,א	6.2
116		ויקרא שמיני ט,א	6.3
118		ויקרא תזריע יב,א	6.4
120		ויקרא מצורע יד,א	6.5
122		ויקרא אחרי מות טז,א	6.6
124		ויקרא קדשים יט,א	6.7
126		ויקרא אמר כא,א	6.8
128		ויקרא בהר כה,א	6.9
130		ויקרא בחקתי כו,ג	6.10
	132	דפי פרשות השבוע שנת התשע"א, במדבר	7
132		במדבר א,א	7.1
134		במדבר נשא ד,כב	7.2
136		במדבר בהעלתך ח,א	7.3
138		במדבר שלח יג,א	7.4
140		במדבר קרח טז,א	7.5
142		במדבר חקת יט,א	7.6
144		במדבר בלק כב,ב	7.7
146		במדבר פינחס כה,י	7.8
148		במדבר מטות לב,ב	7.9
150		במדבר מסעי לג,א	7.10
	152	דפי פרשות השבוע שנת התשע"א, דברים	8
152		דברים א,א	8.1
154		דברים ואתחנן ג,כג	8.2
156		דברים עקב ז,יב	8.3
158		דברים ראה יא,כו	8.4
160		דברים שפטים טז,יח	8.5
162		דברים כי-תצא כא,י	8.6
164		דברים כי-תבוא כו,א	8.7
166		דברים נצבים כט,ט	8.8
168		דברים האזינו לב,א	8.9
170		דברים וזאת הברכה לג,א	8.10
	172	מועדים	9
172		אסתר	9.1
174		הגדה של פסח	9.2
174		שלוש מצות בליל הסדר	9.2.1

174	הא לחמא עגיא די אכלו אבהתנא בארעא דמצריים.	9.2.2
175	מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו	9.2.3
175	וירד מצרימה – אנוס על פי הדבור	9.2.4
176	מכת בכורות ורמז לקריעת ים סוף	9.2.5
177	רבי יוסי הגלילי אומר	9.2.6
177	ברך – ברכת המזון	9.2.7
178	שפך חמתך	9.2.8
178	הלל	9.2.9
178	שיר השירים – ברח דודי	9.2.10
180	נספח:	9.2.11
182	איכה א	9.3
184	ראש השנה, ירושלמי פ"א	9.4
186	יום הכפורים	9.5
188	סוכות התשע"ב	9.6

העיון החל בהתשס"א-ס"ב, תחילת כתיבת פרק כללי והשערות אייר התשס"ד, גירסא א' חי אייר התשס"ה, גירסא נוכחית תשרי התשע"ו

1 טעמי המקרא וקשרם לדרשות חז"ל

1.1 תמצית העיון בתבנית טעמי המקרא בתורה

התורה שבעל-פה דורשת הלכה ואגדה בכללי דרשות ידועים. אבל יש גם דרשות באופנים אחרים, כגון תרי"ג הכללים שריכוז המלבי"ם בספרו "איילת השחר".

העיון מגלה דרכי דרישה ע"פ תבניות טעמי המקרא. ע"פ הפסוקים שנבדקו בתורה, נמצא כי בתוך אוכלוסית הטעמים (בד"כ) של התורה, קיים (בהסתברות סטטיסטית) מתאם בין האופן (איך ולפעמים גם מה) שהתורה שבע"פ דורשת בדרשות מסוימות את הכתוב ובין מופע תבנית הטעמים במקום הדרשה באחד או יותר מהתפקידים של תבנית הטעמים, שאובחנו במקומות שנבדקו. אפשר כי בע"ה ימצאו תפקידים נוספים. לדוגמא דרישת כתוב אחד שוב ושוב וקבלת מסקנות הלכתיות אחדות כאשר מקובל שמכתוב אחד לומדים דבר אחד.

תבניות טעמים מסוימות הן בעלות מאפיינים מסוימים של מידות שהתורה נדרשת בהן, הן מבין י"ג מידות המנוסחות ע"י רבי ישמעאל בן רבי יוסי הגלילי והן מבין ל"ב או יותר מידות המנוסחות ע"י רבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי והן מבין אלו שמופיעות בתורה שבע"פ ולא נוסחו ע"י התנאים האלו. אבל תפקידי תבניות הטעמים, שאובחנו, אינם זהים עם המידות שהתורה נדרשת בהן.

עדות מצטברת תומכת בהשערה כי קיים מתאם בין תוכן של משניות, ברייתות, דרשות גמרותיות, הלכות רמב"ם מסוימות ובין תבניות טעמים.

על בסיס השערות בתורה נמצא גם מתאם בפסוקי נ"ך שנבדקו.

בתורה, ע"פ גירסת הכתר הממוחשב, יש 79978 מלים, ו- 84367 סימני טעמי המקרא (כולל מקף וגעיה) ובלעדיהם 69606. תבניות טעמי המקרא של התורה, כפי שהתגבשו, המכילות טעם אחד, שנים, שלושה, ארבעה, חמישה ויותר טעמים. ההשערות מבוססות, עד תשרי התשע"ו, על כ- 2.15% בפר' תזריע, מצורע ועל כ- 10.63% בשאר התורה מכ- 69700 טעמים ועל כ- 3300 דוגמאות מקוטלגות ומאות שעדיין לא קוטלגו. ככל שמספר המופעים של תבניות הטעמים גדל, כך גדלה ההסתברות לזיהוי תפקידי תבניות הטעמים איך לדרוש את הכתוב ולפעמים גם מה לדרוש כדי ללמוד הלכה. העיון אינו מחפש להציג הסבר מחלט לתפקידי תבניות טעמי המקרא בתורה.

1.2 מבוא, טעמים כחלק מדרכי לימוד התורה

הָלָלוּ יְהוָה פְּאוֹרְהָ הוּא בְּכָל-לַיְלָב בְּסֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: (תה' קיא,א) וְאָקֵד וְאֶשְׁתַּחֲוֶה לָהּ וְאֶבְרָךְ אֶת-הו' אֱלֹהֵי אֲדָנִי אֲבִרְהָם אֲשֶׁר הִנְחֵנִי בְּיַרְדְּךָ אֵמֶת לְקַחַת אֶת-בֵּת-אֶחָי אֲדָנִי לְבָנוּ: (בר' תולדות, כד, מח), על שהדריכני בית א-דני לבוא אל חלקי בתורה.

משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה (פרקי אבות פ"א מ"א). משה קבל תורה מסיני וגו' ובתוך זה קבל את טעמי המקרא.

התורה כתובה ברצף מלים ללא סימני פסוק, ללא סימני ניקוד, וללא סימני הטעמה. הרמזים היחידים לפיסוק הם לפיסוק פרשיות והפרדה בין חומש לחומש. מעל מספר קטן של אותיות מסוימות יש נקודה לציין דרשה במילה על בסיס קריאה שונה של המילה לצורך הדרשה. ברבות השנים אבדה הבקיאות המלאה במלים מלאות או חסרות, היינו אותיות ו"ו יו"ד במלים שונות. עד כאן היה תיאור מישור או קומת הכתוב.

מעל הכתוב נמצאות קומות של מסורות של תורה שבעל-פה שמסר הקב"ה למשה רבנו וביניהם תורת התגים, תורת הטעמים ותורת הניקוד. שתי האחרונות קובעות הקריא כפשוטו, פיסוק הפסוקים, ותורמות לדרשת התורה למשל בשנוי בין הכתיב ובין הקריא.

מקובלים ארבעה אופני לימוד כלליים בתורה. פשוט, דרש, רמז, סוד, שראשי תיבותיהם הם הנוטריקון פרד"ס. בכל קומה כזאת התורה נדרשת באופנים שונים. קומת הפשט עוסקת בהלכה ובמעשה אבות סימן לבנים שגם מהם נלמדים ענייני הלכה. ב-**הקדמת הרמב"ם למשנה**¹ מסווג כלל ההלכה לחמשה סוגים: א' קבלה למשה; ב' הלכה למשה מסיני; ג' דרישת הלכה בכללי דרשות ידועים המבוססים על התוכן; ד' הלכה שיש בהן מחלוקות; ה' הכרעות רבנן בעניינים שונים כגון מינהג. העיון מגלה כי טעמי המקרא בתורה, ובמה שזכינו לברר בנ"ך, בנוסף לתפקידיהם הידועים (פיסוק, הטעמה, קריאה בנגינה, שינוי ניקוד) מציינים דרכי לימוד בפרד"ס וכעין מידות לדרשת הכתובים, אפשר שמרמזים לחלק מהלכות שהן קבלה והלכה למשה מסיני, עוזרים בהבנת מחלוקות ולפעמים מהווים שרש להלכות מדאורייתא, מדרבנן ולמנהגים.

אסמכתאות אחדות לעיון והסקות מהם לתפקידי טעמים בהלכה ובאגדה בנוסף על דרשות בתורת הסוד.

¹ מתוך הקדמת הרמב"ם למשנה

עמי'א ... נמצא לפי הכללים שהקדמנו שכל הדינים הקבועים בתורה נחלקים לחמישה חלקים. החלק הראשון, הפירושים המקובלים ממה שיש להם רמז בכתוב או שאפשר ללמדם באחת המידות וזה אין בו מחוקת כלל וגו' החלק השני, הם הדינים שבהם אמרו שהם הלכה למשה מסיני, ואין אליהם ראייה ... וגם זה ממה שאין בו מחלוקת. החלק השלישי, הם הדינים שנלמדו באחת המידות ובהם נופלת מחלוקת... ונפסק בהם הדין כדעת הרוב לפי הכללים שהקדמנו וגו' החלק הרביעי, הם הדינים שקבעום הנביאים והחכמים שבכל דור ודור על דרך הגדר והסייג לתורה, והם שצוה ה' לעשותם באופן כללי באמרו ושמרתם את משמרתו וגו' החלק החמישי, הם הדינים שנעשו בדרך העיון להסדרת העניינים שבין בני אדם, דבר שאין בו הוספה ולא גרעון, או בעניינים שהם מפני תקון העולם בענייני הדת, והם שקוראים חכמים תקנות ומנהגות. וגו'

נמצא שכלל הדינים האמורים במשנה נחלקים ... לפירושים מקובלים ממה שיש להם רמז בכתוב או אפשר ללמדם באחת המידות, ומהם הלכה למשה מסיני, ומהם שנלמדו באחת המידות ובהם נפלה מחלוקת, ומהם גזרות, ודינים בדרך העיון וגו'

שנים רבות הייתי מודע לדרשות אחדות של הגר"א על טעמי המקרא². בעזוהשי"ת עלה בדעתי, שיתכן לעסוק בכל טעמי המקרא ולעייין בשייכותם לדרשות חז"ל שיתכן ומהוות להם רמז. הרב יוסף רפאל פאלוך זצ"ל הציע להסתכל על תפקידי הטעמים ע"פ עליונים אמצעים ותחתונים ע"פ תורת האר"י בספר שערי הרמה"ל. נושא טעמים עליונים אמצעים ותחתונים נדרש גם שער ההקדמות לרבי חיים ויטאל ע"פ תורת האר"י.

נאמר ב-**בבלי פסחים קי"ט, מאי** למכסה עתיק יומין זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין ומאי ניהו סתרי תורה ואיכא דאמרי זה המגלה דברים שכיסה עתיק יומין מאי ניהו טעמי תורה. אפשר כי זה רומז ללימוד התורה בדרך הפרד"ס ע"פ תוכן וגם למתגלה מן העיון ע"פ תפקידי הטעמים המדריכים איך לדרוש את הכתוב (הערת רב י"מ כרמל נ"י על עיון זה).

זהר שמות (שני בפר') **יתרו צגב**, פסוק (כ"ג) **לֹא תִרְצַח לֹא תִנְאַף לֹא תִנְבֵּא** אי לאו דפסקא טעמא ... (היינו טעם טפחא = טרחא) ע"י ההפסקה של הטעם בית דין יכול לדון נפשות, אדם יכול להוליד, בי"ד יכול לגנוב דעת ולהוציא אמת לאור.

ב-**תקוני הזהר חלק ב'** יש דרשות ע"פ טעמי המקרא בתורת הסוד ואפשר כי יש להם תפקידים שלא הובנו על ידי עד עתה. ביניהם גג ז"ן במילה **זרקא** נמשל למאזניים. אפשר להשתמש בהמשלה זאת במובן של מעלה ומוריד, מוסיף וגורע, מקרב ומרחיק, מאריך או מקצר (עצם, זמן). צורת **זרקא** כמתאר כריכה, תנועה תנועתית. (ג סיון התשע"ג) **תיקון כ"א** רבי"ע דיוקנא דמיא דרומ"ח ופי' **מתוק מדבש** ע"פ הגר"א וכסא המלך שהוא צורת מרובע מחודד בד' צדדיו. אזלא גרש (=קדמא אזלא) ו-גרשיים – גרש (כעין יציאה).

בספר **הכוזרי**, מאמר שני, סעיף פ' נמצאת התיחסות קצרה לנושא הטעמים והמפרשים רב מרדכי גניזי ובעל "אוצר נחמד" הרב ישראל הלוי מסבירים את השפעת הטעמים על הניקוד, ראה סעיף תפקידי **אתנה. סלוק. זקף (קטן ול-גדול). סגול. רביע. שלשלת.**

רבינו בחיי על התורה (הפניית הבחור יצחק שאול אוילברט נ"י) חלק ד' מפתחות, ע' תרגו, ערך טעמים ונקודות, ... מתוך הטעמים שבתורה אנו מבינים מה שלא נכתב בה, כענין התנועות שבאדם שמתוכם נדע כוונת לבו, א שכא...; ראה טעם **פזר** – מעביר שפע **חובות הלבבות** שער ג' פ"ד (הפניית הרב עזריאל זילברברג הי"ו) מתוארות עשר שיטות לימוד בתורה והשלישית בין היתר חיפשה הסבר לנגינות (טעמי המקרא), אבל מביקורת של חובות הלבבות עליהם נראה שלא עסקו בדרשות חז"ל ולא בקשר בינם לתבניות הטעמים. העיון הזה מנסה לזהות קשר בין מופע תבנית טעמים ובין דרשות חז"ל.

אמרי נועם אפשרות לתפקיד לצירוף בין הטעמים זקף-קטן זקף-גדול³.

(ספר) **טעמי הטעמים** – יצחק בן יעקב הכהן (אוצר החכמה) פוענח מכת"י ע"י גרשום שלום, הובא לדפוס שנת התרפ"ז⁴. ספר בן ארבעה עמודים העוסק בתורת הסוד. מתוכו למדנו (א) טעם רביעי בין היתר מלמד על עצם רביעי (ב) תלשא בתפקיד תלוש ומגורש. (ג) אזל"א-גר"ש – לגרש ממחיצתו, (טט – כעין יציאה) (ד) שני גרשי"ן – זה לגרש זה וזה לגרש זה (טט – כעין יציאה) (ה) דרג"א תבי"ר – דרג"א כדמות שלושה שברים ע"י תביר. תביר – לשבור. (ו) פזר-גדול – פירוד, פיזור י"ב שבטים זה מזה (ז) זקף-קטן – יש ב' נקודות הם שני שרים (טט – שני עצמים) (ח) מאריך טרחא – מאריך (טט – זמן) טורח (טט – צרות) הגלות

מגלה עמוקות פ' בהעלתך (הפניית הרב רפאל שוואב הי"ו) סוד טעמי המקרא: 'זרקא סגול' – מי שזרוק במחשבתו וכוונתו בכריכה: ... 'מונה רביעי' – אף שאנו מונחים בגלות רביעי הזה, 'מהפך פשטא' – יהפך הקב"ה ויפשוט העקימות של נחש הקדמוני שכוונת על עקבו. 'זקף קטן' – כי קטן יעקב ויזקוף הקב"ה: מסקנה: (א) זרקא – בתפקיד כריכה, אפשר מבטא תנועה שמוסיפה או גורעת, מקרבת ומרחיקה, (ב) סגול – דבר הסומך לדבר, אפשר דומה אבל לא דווקא שווה לו, (ג) מונה רביעי – קשר למספר ארבע, (ד) מהפך פשטא – בתפקיד הפוך – הוצאה ממצב אחד (כאן עקום) והעברה למצב אחר (כאן קו פשוט – ישר) (ה) זקף-קטן – בתפקיד הקמה, אפשר שבמובן של קומה מעל קומה, זהו שתי קומות

נפש החיים – הרב חיים מוולאז'ין (הפניית ר' יאיר פינצ'ובר ספר קריאה עם טעם) זהר חדש שה"ש נ"ז ע"ד ... ולכן נקראים טעמים, כמו שהטעם והפירוש של כל ענין הוא השכל הנסתר שבענין, שמתוכו יוכל האדם להבינו במחשבתו.

עיון זה עוסק בתפקידי טעמי המקרא בד"כ בחמישה חומשי תורה, בנסיון להוכיח בעזוהשי"ת שלטעמי המקרא יש תפקידים (בנוסף להבנה תחבירית) המהווים רמז לדרשות חז"ל בפסוקים. העיון עוסק בעיקר בתורה ומעט בנ"ך (טעמי כ"א ספרים) וכמעט ללא מימצאים במערכת השונה של טעמי שלושה הספרים איוב, משלי, תהלים.

הנה מפרש רש"י את (**בבלי יומא פ"א**) אביי אמר כדתניא⁵ (**דב' ואתחנן ויה' וְאֶהְבֶּתְּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ** שיהא שם שמים מתאהב על ידך (**רש"י לחברין**), שיהא קורא (**רש"י מקרא**) ושונה (**רש"י משנה**) ומשמש תלמידי חכמים (**רש"י** ללמוד תורה והב"ח מתקן תלמוד) היא יישוב **טעמי המשניות** מה **טעמן** ומהיכן למדו.

ועל-פי זה אולי אפשר לומר כי במקומות הרבים בגמרא כאשר נאמר **מאי טעמא** ומובא קרא חלקי או מלא, בעצם מרומז לטעמי המקרא התומכים בדרשה.

מובן מאליו, שאין כאן כוונה להקיף את כל טעמי המקרא בחמשה חומשי תורה ובספרי נ"ך, אלא ניסיון למצוא כמה שיותר פסוקים בהם יש אותם תבניות טעמי מקרא עם דרשות חז"ל או ביאורים בפסוק שנוכל לומר שתבניות הטעמים הנהיות מרמזות לאותו תפקיד. גם בפסוקים שעסקנו בהם, לא הסברנו בד"כ את כל הטעמים ואת כל תפקידי הטעמים.

כדי למנוע כל לעז, ובפרט שבחז"ל ישנה התיחסות מועטת לטעמי המקרא, לכן הריני מודיע שהעיון אינו בא לחדש בדבר הלכה אלא להאיר הכתוב מפנים של הטעמים, להצביע על כך שיכול להיות שתבנית הטעמים במקרא מסוים מרמזת על כך שכאן מונה עניין מסוים ויתכן שבמקומות אחרים דרך הלימוד באותה תבנית טעמים תהיה דומה והתוצאות תהיינה לפי תוכן העניין. ואם לא התבטאתי כל פעם ואמרתי אפשר שמרומז כך או אחרת או לעניות דעתי זה מפני מרוצת / מליצת הלשון כדי לא להכביד על עצמי ועל המעיין.

שגיאות מי יבין ומנסתרות נקני, עשויות להיות מכתבתי, מהעתקות, ממקורות עם שיבוש שלא זיהיתי. כל הערה ותיקון יתקבלו ברצון כדי להוציא מלאכה מנופה ונמצא שם שמים מתאהב על הבריות ומתקדש.

לכתחילה קראתי לו **טוב טעם ודעת למהני כי במצוותיך האמנתי** (**תה' קי"ט, טו**), כאשר באותיות **למהני** מרומז שמי י"ד למ"ן היינו: י"ד גי' ז' ז' ובצירוף ז' אחת לאותיות למ"ן עולה זלמן. וגם בארמית ד' מתחלפת עם ז' ומתקבל י' זלמ"ן. ראשי התיבות טטוד"ל או טט מציינות את הארותי והערותי (גם ט' לעתים מתחלפת בז'). אבל עם התבשות ההשערות שמו **טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, ספר התשע"א**, ועתה מוצא לעולם **טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, ספר התשע"ג**

² ראה במאמר **טעמי המקרא במורשת אשכנז, ר' יונה עמנואל זצ"ל, המעיין תשס"ב, ד. 14** פסוקים בתורה, 1 באסתר
ראה הספר **מדלג על ההרים-כהלכות הפסח** – תבניות טעמים אחדות ע"פ הגר"א, קדמא ואלא – קשר לשרש קד"ם, רביע – קשר לארבע, תביר – שבר
³ אמרי נועם, הרב הורוויץ מאיר בן אליעזר, מועדים וחדשי השנה חסידית (3) ע' 143, התרנ"ו (ע"פ אוצר החכמה מצאתי בגירסה 5 או 6)
⁴ נמצא באוצר החכמה במוצאי שבת, ל שבת ליל ראש חודש אדר התשע"ג
⁵ **דברים ואתחנן ויה' וְאֶהְבֶּתְּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:**
י"א-אלול-תשס"ד 31-04-Sep
לעלו כל נשמות ישראל, לעלוי נשמות הורי והורי רעיית
ZZFisher/טעמי המקרא בהלכה ובאגדה - התשע"א
8/190
zzzf@bezeqint.net 972-3-6486221 www.torah-cantillation-analytics.nationalfinder.com

לאות חביבות נציג בתחילה את הברור הראשון שניסיתי לברר בקשר בין טעמי המקרא ודרשות חז"ל. והתוצאה שלהלן נמצאה כעבור שנים אחדות של עבודת ברור.

בעקבות התבוננות בתבנית הטעמים זרקא סגול בשלוש עשרה מידות של הרחמים ב-**שמות פרשת כי תשא** ובאותה תבנית המופיעה בפרשת ציצית **במדבר פרשת שלח** ובמופע הראשון של תבנית זאת בתורה בעשיית הרקיע ע"י הבורא יתברך שמו ב-**בראשית** ועם הידיעה של מאמר חז"ל הידוע שתכלת וכו' דומה לרקיע.

דוגמא זו משלבת ענין הלכתי עם אמונה בשלושה מקראות בתבנית טעמים זרקא סגול כאשר תפקיד התבנית הוא מוסיף מענינו על ענינו. **בראשית א,ז:**

וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ וַיְבַרְכֵל בֵּין הַמַּיִם אֲשֶׁר מִתַּחַת לַרְקִיעַ וּבֵין הַמַּיִם אֲשֶׁר מֵעַל לַרְקִיעַ וַיְהִי-כֵן: הַרְקִיעַ בְּאֲמוֹנָה

שמות כי תשא לד,ו:

וַיַּעֲבֹר ה' וְעַל-פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחֵם וַחֲנֹן אַרְךָ אַפַּיִם וְרַב-חֶסֶד נְאֻמָּת: י"ג מִיָּדוֹת שֶׁל רַחֲמִים כַּמְקוּר לְהַלְכוֹת סְלִיחוֹת

במדבר שלח לך טו,לט:

וַהֲיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וַחֲרַתְּם אֶת-קַל-מִצְנַת ה' וַעֲשִׂיתֶם אִתְּם הַלְכוֹת צִיצִת כַּכְּטוּי לְהַשְׁגִּיחַ פְּרִטִית

וְלֹא-תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַכְּסֵם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם:

(במד' שלח טו,לט) וַהֲיָה לָכֶם לְצִיצִת – מונח זרקא סגול – בתפקיד מוסיף מענינו על ענינו, מוסיף מחוטי הציצית עליהם ע"י כריכת פתיל אחד תכלת או לבן משמונה פתילי הציצית על שאר פתילי הציצית.

הציצית מקשרת אל **(בר' א,ז) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הַרְקִיעַ** – מונח זרקא סגול הראשון בתורה, אף הוא מוסיף מענינו על ענינו כי כתוב רקיע אחד ונדרש בחז"ל **רְבוּי רְקִיעִים** היינו שניים או שבעה רקיעים ומשמעותם האמונית, וגם נדרש בחז"ל הקשר בין ציצית לרקיע כגון **מדרש תהלים (בובר) מזמור צ** ש-ציצית תכלת דומה לים ... וים לרקיע ... לקשת וקשת למראה דמות כבוד ה' ... מסתכלין בציצית כאילו הדר שכינה עליהן ... **וְרִאֲיֶתֶם אֹתוֹ** ... להקב"ה.

הציצית קשורה בטלית ומקשרת לי"ג מידות של רחמים הנלמדים בכתוב השלישי אף הוא בזרקא סגול **(שם' כי תשא לד,ו) וַיַּעֲבֹר ה' וְעַל-פָּנָיו וַיִּקְרָא**, אף הוא מוסיף מענינו על ענינו כ-כנדרש ב-**בבלי ראש השנה זב,ז**, אמר רבי יוחנן: אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו: כל זמן שישראל חוטאין - יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם. הקב"ה כביכול התעטף בטלית כאילו הוסיף על עצמו ועבר לפני התבה כשליח צבור ללמד הלכות סדר תפלה לסליחה.

במקביל להצבת הברור הראשון הנ"ל התחלתי בתהליך ברור בלימוד בבבלי מסכת מכות ואח"כ שבועות. במהלך הברור בגמרא במדרשי חז"ל הקשורים להלכה, רשמתי את הטעמים במקראות המשמשים בסיס לדיון וגיליתי, מה שנראה לי, כעקביות בהתאמה חוזרת בין אופן הלימוד ובין טעמי הפסוק הנדון בפלוגתות וסוגיות אחדות ובין תבניות הטעמים. מתוך התמדה בסיעתא דשמיא בבדיקת הקשר בין תבניות הטעמים ותהליך הברור ההילכתי והמסקנה בגמרא וכו' התפתחה ההבנה שיתכן ותבניות הטעמים בתפקידים שנמצאו והוגדרו מהוות מעין כלי הדרכה להבין מקור לדרשות חז"ל שלא היו מובנות מדרשת הכתוב עצמו. יש להדגיש שלא כל סוגיה הצלחתי לקשר לתבנית טעמים כך שהשערות מבוססות רק על הפסוקים שנחקרו, ומתאמות רק עם הפסוקים שנחקרו ואינן מסקנה כללית. ועוד חזון למועד.

נראה לומר שתפקיד דרשתי של טעם או תבנית היא במספר תפקידים הדומים במשמעותם, כגון זקף-קטן בתפקיד המספר שתיים, ובתפקיד שתי דרשות, ובתפקיד היקש מענינו (מקשר בין שני ענינים), תביר שמשמש כמחלק, או ממעט וגם במובן של לא ממש כך, או יתיב שמשמעו לא פחות ולא יותר, או לא פחות או בדיוק כך או דווקא כך.

במהלך העיון בעושהי"ת עלה בדעתי האפשרות שחלק מתפקידי תבניות הטעמים קשורים להלכה למשה מסיני על-ידי הקשר בין בין טעמי המקרא ובין המידות שהתורה נדרשת בהם, שהם שלוש עשרה מידות של הבריייתא דרבי ישמעאל ברבי יוסי הגלילי, ושלושים ושתיים מידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם לרבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי ועוד דרכי לימוד הנמצאות בחז"ל, כגון "היקש", וכגון מהמידות שכנס המהרז"ו "גורעין ומוסיפין ודורשין", כתוב ש"הוא סתום לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש". ופירש **רש"י** ב-**(בבלי פסחים כדא)**, וכל המדות הלכה למשה מסיני.

עם התפתחות העיון התברר שתבניות הטעמים הם תהליכי לימוד, שחלקם עשויים לרמז אל דרשה במידות הנ"ל כניסוחה או כמקצת מניסוחה, כעין נדמים להגדרות של חלק מי"ג מידות ול"ב מידות ודרכי לימוד אחרות. לכן, חלק מתפקידי תבניות הטעמים מוגדרים בניסוח הדומה לשמות המדות המובאות בבריייתות וחלקם הוגדרו בניסוח חלקי של המידות. והשתמשנו בשמות המידות בהשאלה בלבד. לכן כתוב בעיון **כעין** ואם לא כתוב יש להתייחס לזה במובן של **כעין** שלוש עשרה מידות של הבריייתא דרבי ישמעאל ברבי יוסי הגלילי, **וכעין** שלוש עשרה ושתיים המידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם לרבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי, או כעין דרך דרשה אחרת שלא מהבריייתות האלו. עד עתה רק ב-**(בר' וישלח לו,ב) וַתִּמְנַעַו הַיְיָתָה** וגו' זוהה, בפירושי הראשונים קשר בין תבנית טעם ומידת דרשת תורה. **רשב"ם** ... ראיתי ב-**שוחר טוב וַתִּמְנַעַו** מחובר גם **לפסוק העליון**, ב-**שכל טוב** הטעם אחרי מלת **וַתִּמְנַעַו** נקרא קו מפסיק (פסק), ב-**לקח טוב** נקרא לגרמיה (לעצמו), ו-**רמב"ן** מפרש שהמלה היא מופע של מידה "יא לר' אלעזר בר' יוסי הגלילי "סדור שנחלק". המהרז"ו בפירושו לבריייתא ל"ב מידות מביא דוגמאות למידה זו בכתובים בטעמי מקרא אחרים.

אף הלכה למשה מסיני שנמסרה ללא דרשה בפסוקים או באחת מהמידות יש לה רמזים בטעמי המקרא, כמוסבר להלן. הגמרא ב-**בבלי יומא עא,ב** מביאה שתי הלכות שאינן כתובות במפורש בתורה והתקבלו במסורת גמרא גמירי לה – הלכה למשה מסיני **(רש"י סנהדרין מזא)**, והנביא יחזקאל הסמיכם בפסוקים שנבואתו. ההלכות הן: (א) כי צווי התורה לעשות ממש כוונתה לפשתים **(יחזקאל מז,ח) פֶּאֱרִי פְּשִׁתִּים**, וגו' (ב) שכהן ערל לב היינו שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, לא ישרת במקדש **(יחזקאל מט,ט) כָּל-בֶּן-נֶכֶר עָרֵל לֵב וְעָרֵל בֶּשֶׂר לֹא יָבֹא אֶל-מִקְדָּשִׁי**. וכדאיתא בגמרא ... הא מקמי דאתי יחזקאל מאן אמרה (ולפני הנביא מי אמר זאת)? אלא: גמרא גמירי לה (נמסר במסורת), ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא (והנביא קבע המסורת בפסוק שנבואתו). הכא נמי, גמרא גמירי לה, ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא.

לקביעת הגמרא כי כהן ערל בשר או ערל לב פסול לעבודת המקדש הוא הלכה למשה מסיני, מוצע רמז בטעמי המקרא של הפסוק הבא:
שמות בא, יב, מח: וְכִי-יָגִיד אִתָּךְ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לֹא הַמִּוֹל לֹא כָל-זָכָר וְאֵץ יִקְרָב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה פְּאֻזְחַת הָאָרֶץ וְכָל-עָרְלָא לֹא-יֵאכֵל בּוֹ:

הַמִּוֹל לֹא כָל-זָכָר – דרגא מונח רביע, בתפקיד תיקון הקלקול שנמשך מחטא אדם הראשון, פשט הפסוק הוא במילת גר לאכילת פסח להסיר ממנו ערלה שבאה לעולם מחטא אדם הראשון. הדרש ע"פ תבנית טעמי המקרא **הַמִּוֹל לֹא כָל-זָכָר** – דרגא מונח רביע, תיקון לקלקול בהסרת ערלת בשר וְאֵץ יִקְרָב לַעֲשׂוֹתוֹ - פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן בתפקיד של שתיים, הוא (א) עיכוב ערל ישראלי מקרבן פסח; ו-ב) רמז להלכה למשה מסיני כי כהן ערל פסול לעבודה. כהן ערל היינו בעל ערלת בשר או בעל ערלת לב, היינו שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, הנובע מיצר הרע שבא לעולם בחטא אדם הראשון.

1.3 עיון בפסוקי תנ"ך אחרים ללימוד בטעמי המקרא

בבלי סוטה מט, א מתני'. בפולמוס של אספסינוס - גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס. בפולמוס של טיטוס - גזרו על עטרות כלות, ושלא ילמד אדם את בנו יונית. בפולמוס האחרון - גזרו שלא תצא הכלה באפריון בתוך העיר; ורבותינו התירו שתצא הכלה באפריון בתוך העיר. משמת ר"מ - בטלו מושלי משלים. משמת בן עזאי - בטלו השקדנים. משמת בן זומא - בטלו הדרשנים.

[רש"י בבלי סוטה מט, א]

הדרשנים - שהיה בקי בטעמי המקראות כדאמר לא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא (ברכות דף יב:).

(דברים ראה טז, א) לא-תאכל עליו חֵמֶץ שבעת ימים תאכל-עִלְיוֹ מִצֹּת לֶחֶם עֲנִי

כִּי בַחֲפוּזוֹ יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי תְנִיף:

[בבלי ברכות יב, ב] משנה. מזכירין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה: הרי אני כבן שבעים שנה, ולא זכיתי שתאמר

יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא. שנאמר: **(דב' ראה טז, א)** לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי תְנִיף:

יְמֵי תְנִיף - הימים, כֹּל יְמֵי תְנִיף - הלילות; וחכמים אומרים: יְמֵי תְנִיף - העולם הזה, כֹּל - להביא לימות המשיח.

כֹּל - חולם חסר, מקיף הכל ממש. צצית היא חובת בגד יום שהוא יְמֵי תְנִיף - הימים,

אפשר כי בן זומא דורש מטעם טפחא במלת כֹּל - בתפקיד שנוי ורבוי, וגם בתפקיד כפותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו יְמֵי תְנִיף ולכן משגו והרבו מרחיב את יְמֵי תְנִיף ללילות.

[בבלי סוטה מט, ב] משמת רבן יוחנן - בטלה החכמה. ת"ר: משמת רבי אליעזר - נגנו ס"ת. משמת רבי יהושע - בטלה עצה ומחשבה. משמת ר"ע - בטלו זרועי תורה, ונסתתמו מעיינות החכמה.

[רש"י בבלי סוטה מט, ב]

זרועי תורה - עומק סברא ולסמוך טעמי תורה שבעל פה על מדרשי המקראות ואותיות היתרים ולשונות המשתנים במקרא.

(ה בשבת ויגש, ה טבת התשע"ו) הרב חנס חיים לייב והרב אולבסקי ישראל משה, טעמי תורה שבעל פה על מדרשי המקראות אלו טעמי המקרא.

בבלי עירובין כא, ב אמר רב המנונא: מאי דכתיב **(מלכים א' ה, ב)** וַיִּבְנֶה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל וַיְהִי שִׁירָו חֲמִשָּׁה וְאַלְף: מלמד שאמר שלמה על כל דבר ודבר של תורה שלשת אלפים משל, על כל דבר ודבר של סופרים חֲמִשָּׁה וְאַלְף טעמים. דרש רבא: מאי דכתיב **(קהלת יב, ט)** וַיִּתֵּר שְׁהִיָּה קְהֵלַת חֲכָם עוֹד לְמֹד-דַּעַת אֶת-הָעַם וְאֵין וְחִקְרָ תִּקְן מִשְׁלִים תִּרְבֶּה: לְמֹד-דַּעַת אֶת-הָעַם - דאגמריה בסימני טעמים, ואסברה במאי דדמי ליה. (לימד סימני הטעמים והסביר דברים במשלים הדומים לענין) ... **(ש"ה' ה, א)** קְנֻצוֹתָיו תִּלְתְּלִים. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא: מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות. **רש"י בבלי עירובין כא, ב** פירש משל - טעם. אגמריה בסימני טעמים - קבע לה מסורת וסימנין, בין בתיבות המקרא בין בגירסא של משנה.

(כב ניסן התשע"ג) **מהרש"א חידושי אגדות בבלי עירובין כא, ב** מבאר פירוש אחר מרש"י ומסביר דפי' מלת טעמים לאו היינו טעם הענין אלא פיסוק טעמים כגון זקא וסגול כו' שיש לנו היה לו לשלמה ה' ואלף פיסוק טעמים והיינו דכינה אותן שירו דפיסוק טעמים לפי התנועות של הפיסוק הוא ממש שיר וב(בבלי) **נדרים (לז, ב)** מוכח שהן מן התורה מדכתיב **(נחמיה ח, ח)** וַיִּבְיְנוּ בְּמִקְרָא וְגו' ודקאמר נמי בסמוך (במאמר רבא) דאגמריה בסימני טעמים היינו נמי ע"י פיסוק טעמים ונקט ליה הכא (חזר לדברי רב המנונא) גבי דברי סופרים לרבנותא (להדוש) דאפילו בד"ס (בדברי סופרים) היה לו פיסוק טעמים וכ"ש בד"ת (וכל שכן בדברי תורה) ודו"ק: טט – אפשר כי כל קוץ כולל אותיות כפי' פנים יפות (שמות כי תשא לד) וכולל גם את טעמי המקרא כפי' המהרש"א הנ"ל, שהעיון מגלה שיש בהם מדרגות שונות של דרשות. בדרך העיון על תפקידי תבניות טעמי המקרא אנו מגלים תפקידי תבניות הטעמים ש-ה היה לו לשלמה ה' ואלף פיסוק טעמים – היינו אפשר כי מלת **(מל' א ה, ב)** חֲמִשָּׁה מרמזת לחלוקת הטעמים לעוצרים ומשרתים, בחמש דרגות. ארבע דרגות בעוצרים: קיסר, מלך, משנה, שלישי, ודרגת המשרתים. בכל דרגה יש מספר טעמים שאפשר כי טעם מרכא במלת חֲמִשָּׁה בתפקיד רבוי מרמז לכך. טעמי המקרא עצמם וצירופיהם מהווים תפקידי דרישת הכתוב וְאַלְף במשמעויות (א) ו"ו קמוצה, אל"ף קמוצה מרמז לענין לימוד, ללמד כמשמע כפי' רש"י מל' א' ה, ב, וכפי' מלבי"ם ע"פ (איוב לג, לג) וואלפך חכמה; (ב) מספר גדול של תילי תילים של הלכות בנגלה ולדורות. מציאת תפקידים אלו בנגלה עשויה להביא גלוי למקצת מ-"רבוא רבבות עולמות (של) הטעמים והנקודות והתגין כו' שכולם אינם באים כלל לידי גלוי בתורה שבעל פה והם הנק' עלמין סתימין דלא אתגליין" **(בעל התניא, לקוטי תורה, ברכה).**

עזרא היה אחרון המקבלים של התורה ברוח הקדש **(סדר תנאים ואמוראים חלק א)** ולימד תורה, דרכי קריאתה ולימודה לשבי ציון כנאמר בפסוק הבא שהוא המקור העיקרי בתלמוד לידעה שהתנ"ך נקרא בטעמי המקרא.

נחמיה ח, ח: וַיִּקְרְאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְּרֶשׁ וְשׁוֹם שֶׁכָּל וַיִּבְיְנוּ בְּמִקְרָא: פ

על פסוק זה נאמר ב-**בבלי מגילה ג, א בבלי נדרים לז, ב** אמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב: מאי דכתיב **(נחמיה ח, ח)** וַיִּקְרְאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְּרֶשׁ וְשׁוֹם שֶׁכָּל וַיִּבְיְנוּ בְּמִקְרָא:

וַיִּקְרָא בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים זה מקרא, **מִפְרָשׁ** זה תרגום, **וְשׁוֹם שְׁכָל** אלו הפסוקין, **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** אלו פסקי טעמים ואמרי לה אלו המסורת, **רש"י**, **מגילה פסקי טעמים**. הנגינות קרויין טעמים. **רבינו יהונתן מלוניל, מגילה** (מהדורת מתיבתא) **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** אלו פסקי טעמים. כגון טפחא ואתנחתא וזקף ותביר וחכריהם. **ר"ן, נדרים** ע"פ הגהות שלמי נדרים **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** אלו פיסוק טעמים. שעל ידיהם מבין המקרא כפי תנועת הטעמים וכו' ... כדאמר פ"ק דחגיגה ו, ב נפקא מינה לפסוקי טעמי. **הרא"ש נדרים לז, ב, פיסוק טעמים**. שע"י הניגון מבינים לחבר המקרא למעלה ולמטה. חשוב להדגיש שהמקור לעיל הוא כדעת רב שהטעמים הם מדאורייתא, ואילו דעת רבי יוחנן שהטעמים הם לא מדאורייתא ודורש מהמלים **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** ע"פ **תוספות ואמרי לה אלו המסורות** - מאן דאית ליה פיסוק טעמים לאו דאורייתא מפרש אלו המסורות חסירות ויתירות (כלומר רבי יוחנן פוסק כה"אמרי לה"). במבוא לספר **תורת המונח, הרב י"י פוזן, התשע"א** מביא שנראה מהר"ן ומהמאירי שאף לרבי יוחנן הסמיכו את פיסוק הטעמים לפסוק הנ"ל וכן מביא הריטב"א שפרש שאף לרבי יוחנן עצם פיסוק הטעמים הוא מהתורה אלא שאין חובה ללמד חינוך.

וב-**ירושלמי מגילה פ"ד ה"א (וילנה כט, א)** נדרש המקור לטעמי המקרא ממלים אחרות בפסוק זה. מניין לתרגום רבי זעורא בשם רב חננאל (**נחמיה ח, ח**) **וַיִּקְרָא בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת** זה המקרא **מִפְרָשׁ** זה תרגום **וְשׁוֹם שְׁכָל** אילו הטעמים **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** זה המסורת ויש אומרי' אילו ההכרעים ויש אומרי' אילו ראשי פסוקים

קרבן העדה - וְשׁוֹם שְׁכָל - אילו הטעמים ע"י הטעמים אדם מבין פירוש ועניני המקרא.

מקור נוסף מ-**בבלי נדרים לז, ב** אמר רבי יצחק: **מקרא סופרים, ועיטור סופרים, וקריין ולא כתיבן, וכתיבן ולא קריין** - הלכה למשה מסיני. **מקרא סופרים**: ארץ, שמים, מצרים.

ר"ן מקרא סופרים ארץ - שכשיש בו אתנחתא נקרא ארץ בקמץ. **תוספות מקרא סופרים** ארץ - [שמשתנין] באתנחתא וזקף קטן שמים מצרים.

מקור נוסף ע"פ דברי מורו של הר"ן על **עיטור סופרים**: (**בר' וירא יח, ה**) **אֶתֶר תַּעֲבְרוּ, (בר' ח"ש כד, ו)** **אֶתֶר תַּלְדוּ: (במ' מטות לא, ב)** **אֶתֶר תַּאֲסַף (תה' סח, כ)** **קְדָמוֹ שָׁרִים אֶתֶר נִגְנִים (תה' לו, ז)** **צָדְקָתְךָ הַקְרִי-אֵל.**

וב-**ר"ן** ... כל הני **אחר** מיותרין הן ואינן אלא לתפארת הלשון וגו' ... **ובדברי מורי** ראיתי **דעטור סופרים** היינו שכותבין טעם מפסיק ב-**אחר** (ט: צ"ע כי כאן טעם מחבר) כי היכי דלישתמע אח"כ תלך ואח"כ (**בר' וירא יח, ה**) **תעבור** ... ואלמלא ההפסק היה במשמע אחר שתלכו אחר שתעבורו ... וקרי ליה עטור סופרים (ט - חלוף סדר המלים) משום דמעטרי לה למילתא בטעם הקריאה (ט - מנעים את הקריאה).

אפשר לדרוש בפסוק הזה ע"פ ההשערות של העיון על תפקידי תבניות טעמי המקרא, אף רמז לדרכנו למציאת רמזים בטעמי המקרא לדרשות חז"ל, נערך בעזרת הרב א"מ פערל נ"י

נחמיה ח, ח: וַיִּקְרָא בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְרָשׁ וְשׁוֹם שְׁכָל וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא: פ

הרב א"מ פרל הקשה כי לפי סדר המקרא (**נחמיה ח, ח**) הפירוש צריך להיות כסדר הבא:

הגמרא ב-**בבלי מגילה ג, א** לימדה כי פיסוק טעמים נדרש מהמלים **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** שהן בסוף הפסוק. והרי קריאת הפסוק חייבת להיות עם הטעמים כדי להבין תורת אמת והיה צריך להיות לאחז המלים **וַיִּקְרָא בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים** - על-פי הטעמים היינו ע"פ **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** - זה פיסוק טעמים ואח"כ **וְשׁוֹם שְׁכָל** - אלו הפסוקים. ומדוע נקבעה דרשת **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** בסוף הפסוק? ע"פ ההשערות על תפקידי תבניות טעמי המקרא נוכל לתרץ כדלהלן:

וַיִּקְרָא בַסֵּפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים - מרכא תביר מרכא טפחא, בתפקיד קבוצת פרטים הקשורים בנושא קריאה בספר תורת האלקים, והשונים בהלכותיהם לגבי הנושא. יש מכאן רמז בטעמי המקרא שלא כל הנקרא והמתורגם בימי עזרא אפשר לקרוא או לתרגם בריבים. והפרטים והלכותיהם מפורטים ב-**בבלי מגילה כה, א משנה**: (א) מעשה ראובן נקרא ולא מתורגם, ברכת כהנים, מעשה דוד ואמנון - נקראין ולא מתרגמין. (ב) מעשה תמר נקרא ומתרגם, מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם, (ג) (מעשה עגל ה) השני נקרא ולא מתרגם. וגם ב-**גמרא**. איתא תנו רבנן: (א) יש נקריין ומתרגמין, (ב) ויש נקריין ולא מתרגמין, (ג) ויש לא נקריין ולא מתרגמין. וגו'

בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים - מרכא טפחא, בתפקיד יתור לרבות המקראות בתוך כל או חלק מפרטים הנ"ל.

מִפְרָשׁ - זה תרגום (**בבלי נדרים לז, ב**), בטעם אתנח, בתפקיד מגביל. התרגום כתוב אבל לא כל דבר הנקרא מתורגם ברבים.

הסיפא של הפסוק **וְשׁוֹם שְׁכָל וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא**: מרמזת לתמצית ההשערה על תפקידי תבניות הטעמים.

וְשׁוֹם שְׁכָל - אלו הפסוקים, תבניות הטעמים מוגדרות בתוך חצאי פסוקים (בין סלוק לאתנח, בין אתנח לסלוק) ובמקום של זרקא סגול בתוך שלישי פסוק.

וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא - המלים מלמדות על הבנת המקרא ע"פ דרשת התוכן, טעמי המקרא מלמדים על הבנת המקרא ע"פ זה פיסוק טעמים .

פירש **קרבן העדה ירושלמי מגילה פ"ד ה"א** - **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** אילו ההכרעים - מה למעלה ומה למטה, פיסוק הפסוק ודרישת הפסקי ענין והפסקי דבור בתוך הפסוקים, ואיך הכתובים מלמדים ביניהם.

אחד מאופני הלימוד בין חלקי פסוק הוא אלפניו ולאחריו הנמצא בתבנית הטעמים של הסיפא של הפסוק **וְשׁוֹם שְׁכָל וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא**. תבנית הטעמים מדגימה ללימוד ממקום למקום, בתוך חצי או שלישי פסוק, בין חצאים סמוכים, ומזה גם השערה ללימוד בין חצאים רחוקים. בתוך ההסבר משולב הסבר תבנית הטעמים של המלים **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא**.

וְשׁוֹם שְׁכָל - (אתנח) מונח זקף-קטן והוא תיאור ואחריו **וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא** - טפחא סלוק והוא פעולה, תבנית אפשרית ללימוד אלפניו ולאחריו. וזה פועל בשלבים:

(א) משמעות האחריו היא **וַיְבִינּוּ** - טפחא בתפקידים (א) פותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריה **בַמִּקְרָא** - סלוק בתפקיד הגבלה (=ממעט) על הכתוב. בזה מיושב מדוע דרשה זאת מופיעה בסוף הפסוק כי בטעם סלוק מרומז תפקיד הגבלה, שלא כל פרשה

נקראת או מתורגמת ברבים. ופסוק זה הנדרש על כללות הטעמים מהווה דוגמא לרבייים ומיעוטים הנדרשים מתבניות הטעמים.
(ב) **נְיָיִנוּ** – טפחא, טופח (כעין רבוי) - התפשטות אפיון מהכתוב משמאלו (הלאחריו), היינו **בְּמִקְרָא** – סלוק, לכתוב מימינו (אלפניו).
ההגבלה הבאה מהסלוק עוברת אלפניו
אל (א) **וְשׁוֹם שְׂכָל** – בתוך חצי הפסוק להגביל גבולות הפסוקים והגדרות תבניות הטעמים בתוכם
אל (ב) – חצי הפסוק שלפניו **וַיִּקְרְאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפֶּה** ללמד להתבונן ב-**שְׁוֹם שְׂכָל** בדרשות של רבוי ומיעוט (הגבולות) למיניהם, ע"פ התוכן וע"פ טעמי הכתוב שקראו ולהסיק מסקנות בדרשות.

הגמרא בדרך כלל לא מזכירה את הטעמים. ב-**בבלי יומא נבא**, נאמר והתניא, איסי בן יהודה אומר: חמש מקראות בתורה אין להן הכרע: **רש"י אין להם הכרע** - לדעת היכן הן נוטין. ועיין ב-**חידושי הריטב"א** (במקום שמסביר) **חמש מקראות אין להם הכרע**. נראה פירושו שאין להן הכרע מלשון דקראי (מפשט הפסוק) כל היכא דליכא פיסוק דקראי או הפסק טעמים (אין להם הכרע מפשט הפסוק בלי פיסוק טעמים), דאילו השתא דאיכא פיסוק דקראי והפסק טעמים נתברר ספיקן (אבל כיוון שהם מפוסקים בטעמים מתבררים הספקות ויש להם הכרע). **רבי עקיבא איגר** (במקום) מציין עוד מקום לנושא **חמש מקראות בתורה אין להם הכרע**. עיין ירושלמי פרק אין מעמידין. לא נעסוק בנושא זה כאן.

איזכור הקריאה בטעמי המקרא נמצא ב-**בבלי ברכות סבא** מפני מה אין מקנחין בימין אלא בשמאל? ... רב נחמן בר יצחק אומר: ... כתנאי ... **רבי עקיבא אומר: מפני שמראה בה טעמי תורה. רש"י טעמי תורה** - נגינות טעמי מקרא של תורה נביאים וכתובים, ... מוליך ידו לפי טעם הנגינה (מרמז איך לקרוא).

1.4 סדר הברור

ע"י ניתוח פסוקים רבים, בעיקר בתורה ולעתים בנ"ך, העוסקים במצוות ובעלי תבניות טעמים דומות, מתגלה עקביות בתהליך (דרך הלימוד) הסקת המשמעות ההילכתית, כמובן כל מקום לענינו. ההשערות על תפקידי תבניות הטעמים מבוססות רק על הפסוקים שנחקרו וההתאמה חייבת להיבדק בכל פסוק. לכן ואינו מסקנה כללית. יתכן ותבניות הטעמים בתפקידים שנמצאו והוגדרו מהוות מעין כלי הדרכה להבין מקור לדרשות חז"ל שלא היו מובנות מדרשת הכתוב עצמו. העיון משתדל להציג כל ממצא והשערה, במיוחד הקשורה להלכה, בין בטעמים בודדים ובין בתבניות מרכבות. לא לכל הטעמים הבודדים מוצגים ממצאים אף שהזכרנו את רובם. שמות הטעמים מעורבים, חלקם על-פי מנהג האשכנזים וחלקם על-פי מנהג הספרדים. גם ניתן הסבר לחלק מהם ע"פ הבנתנו במשמעותם בשני המנהגים. טעמי המקרא נקראים ברובם בתבניות מרכבות. ישנם ממצאים למשמעות טעמים בודדים שהגענו אליהם כגון **רביעי, פזר**, ע"י הסקת מסקנה מהנידון בתורה שבע"פ במלה שהטעם מטעים או מקבוצת מלים שבין טעמיה נמצא הטעם המסוים. לגבי טעמים מסוימים כגון **זקף-גדול**, ההסקה באה בד"כ ממילה בודדת. **קדמא ואזלא** מטופל כזוג.

ישנם טעמים שמופיעים במספר תבניות שונות. כגון תבנית **דרגא מונח רביעי** ותבנית **דרגא תביר טפחא** ותבנית **דרגא מרכא-כפולה טפחא**. טעם דרגא מופיע בצירוף במספר תבניות ובכל אחת מהן התקבלה ההבנה שלכל תבנית ישנה משמעות אחרת. אף שהדרגא מופיעה בכל אחת מהן ועשויה להציג גם תכונת עצמאית. אפשר להמשיך זאת לצליל הנשמע מהשמעת תו נגינה בודד לעומת צליל או אקורד הנשמע מהשמעת תווי נגינה אחדים ביחד. הסה"כ נותן משמעות שונה מהתו הבודד.

1.5 חלוקת הטעמים הידועה לעוצרים ומשרתים-מחברים.

על פי פשט, הטעמים נלמדים כמחברים ועוצרים והעיון מציג אותם בתפקידים המוסקים מדרשות חז"ל. העיון מעלה, שהטעמים המחברים אינם משרתים בלבד לטעמים העוצרים אלא לעתים גם בעלי תפקידים עצמאיים או מסמלים התפשטות משמעות הטעם העוצר אל המלים המוטעמות בטעמים המחברים-משרתים.

באופן המקובל, בשיטה האשכנזית בעשרים ואחד מספרי התנ"ך וללא ספרי אמ"ת (איוב, משלי, תהלים) יש עשרים וחמישה סימני טעמים ועוד סימן מתג. הגר"א מציג בספר דיקדוק המקרא, באותם סימנים, ל"ט טעמים כי מרבה להן תפקידים לפי סיבות שונות. עיון זה מטפל ברוב העשרים וחמישה הסימנים. בגישה התחבירית הטעמים משמשים לפיסוק תחבירי, הטעמה, נגינה מוסיקלית וטעם פסק גם מפריד בין מלים המסתימות ופותחות באותיות אהו"י ואותיות שוות (שו"ע או"ח ס"ס"א, ס"ע"כ). גישה זאת מחלקת הטעמים לשתי קבוצות קבוצת המושלים וקבוצת המשרתים.

- **קבוצת המושלים** למיניהם (קיסר, מלך, משנה, שלישי) הנקראת כך כי קובעים פסוק עיקרי של הפסוקים, הם נקראים גם עוצרים. אפשר שטעם עוצר נקרא מלך במשמעות עצור ועזוב בתורה, היינו מושל.
- **קבוצת המשרתים** הנקראים גם מחברים. אפשר שטעם מחבר נקרא משרת מפני שהוא יוצא בשליחות העוצר, מרחיב השפעת העוצר.

בספר מאור התורה, הרב וויינשטאק זצ"ל מוצגות חמש מסורות לשמות הטעמים במרכזים שונים. העיון משתמש בשמות הטעמים כמנהג האשכנזים וכמנהג הספרדים. בין מנהגים ידועים אחרים נמצא את מנהג האיטליאנו ומנהג התימנים, ידוע מנהג הגר"א (ל"ט טעמים) ומנהג שהציג הרב הילדסהיימר בספרו משפטי הטעמים (כ"י"ב טעמים).

בספר מאור התורה, הרב וויינשטאק זצ"ל הציג את הטעמים לפי תפקידם התחבירי כעוצרים בארבע מדרגות ומחברים-משרתים במדרגה אחת בשמותם כמנהג האשכנזים

דרגת העוצר קיסר **אתנחא. סלוק (=סוף-פסוק)**
דרגת העוצר מלך **סנול. זקף-קטן. זקף-גדול. שלשלת. טפחא**
דרגת העוצר משנה **רביעי. זרקא. פשטא. יתיב. תביר**
דרגת העוצר שלישי **תלישא-גדולה. קרני-פרה. פזר. אזלא-גרש (=אזלא). גרשי"ם. מונח-לגרמיה** |
טעמים משרתים **תלישא-קטנה. קדמא. פסיק. |. מקף-. דרגא. מרכא. מרכא-כפולה. מהפך. מונח. ירח-בן-יוקו**

לטובת הבנת הקורא מוצגים הטעמים לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים בשמותם כמנהג הספרדים

דרגת העוצר קיסר **אתנחא. סלוק (=סוף-פסוק)**
דרגת העוצר מלך **סנולתא. זקף-קטן. זקף-גדול. שלשלת. טרחא**
דרגת העוצר משנה **רביעי. זרקא. פשטא. תרי קדמין (=פשטא מלעלית). יתיב. תביר**
דרגת העוצר שלישי **תלשא. קרני-פרה. פזר גדול. אזלא-גרש. שני גרשין. מונח-לגרמיה** |
טעמים משרתים **טרסא (=תלשא). קדמא. פסק. |. מקף-. דרגא. מאריך. תרי טעמי (=תרי חוטרין).**
שופר הולך. שופר מהפך. ירח-בן-יוקו

הטעמים בשמותיהם כמנהג הספרדים ע"פ חומש "איש מצליח" ישיבת כסא רחמים, הרב מאיר מאזוז הי"ו

זרקא מקף-שופר הולך סנולתא
פזר גדול תלשא אזלא גרש פסק | רביעי

קדמא שופר-מהפך פשטא תרי קדמין (=פשטא מלעלית) זקף-קטן זקף-גדול

שלשלת שני-גרישין תרי טעמי (=תרי חוטרין)

דרנא תקיר מאריך טרחא אתנח

יתיב מאריך טרחא סלוק (=סוף-פסוק)

טעמים נוספים: **טרסא (=תילשא)**, ירח-בן-יומו, קרני-פרה

הגרא דקדוק ופירוש על התורה ע' כג (אוצר החכמה) הת"ק (תלישא-קטנה) אע"פ שלענין בג"ד כפ"ת הוא משרת אבל לענין הטעמים הוא אינו משרת נמצא ח"י טעמים הם שהם מפסיקים. הרב יהודה מארקס נ"י מעיר כי מנחת שי כתב כי בשיטת בן-נפתלי טרסא במילה המסתימת באותיות אהו"י ואחריה מלה הפותחת בבג"ד כפ"ת היא טעם עוצר ודוגמתו (כאן ע"פ בן-אשר) **בראשית וארא יט"ז **וַיְהִי כְּהוֹצֵאֵם אֹתָם** ("כ" ללא דגש קל), וע"פ בן-נפתלי **וַיְהִי כְּהוֹצֵאֵם** ("פ" בדגש קל)**

הרב וינשטוק זצ"ל בספרו **מאור התורה** מציין כי **תלישא-קטנה**, היא לפעמים טעם עוצר. בעדה המרוקנית אין הבחנה בין **תלשא**, ובין **טרסא (=תילשא) אור החיים** שמוצאו ממרוקו מתיחס לטרסא בשם תלשא (**וי אמר כנג, ובת-פהו פי תהיה אלמנה** וגו')

חלוקת הטעמים לעוצרים ומחברים משמשת לתפקיד תחבירי של פיסוק המקרא, דוגמא לתפקיד תחבירי נמצא בפסוק (**שמות משפטים כא, לב**) **אם-עבד ינח השור או אמה פספו שלשים שקלים ותן לאדניו והשור יפקל: ס** בקריאת הפסוק ללא טעם התביר במלים אם-עבד לא היה נשמע האם העבד הוא זה שנגח את השור או להיפך. טעם התביר מפריד תחבירית ומציין כי השור הוא זה שנגח את העבד או האמה.

דוגמא של הבנת תפקיד טעם זקף-גדול כעוצר ע"פ דעת הראשון ר"ש סיריליא

שמות משפטים כג,יא: והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חנית השדה בן-תעשה לכרמך לזיתך:

ירושלמי שביעית פ"ט ה"ח מתניתין מי שהיו לו פירות שביעית והגיעה שעת הביעור מחלקן שלש סעודות לכל אחד ואחד. והעניים אוכלים אחר הביעור אבל לא העשירים דברי רבי יהודה. ורבי יוסי אומר אחד עניים ואחד עשירים אוכלין אחר הביעור.

גמרא ... מאי טעמא דר' יוסי, דכתיב ואכלו אביני עמך ויתרם וגו'

ר"ש סיריליא גמ' ... ור' יוסי. סבר כולהו מצי אכלי. דרישא דקרא דכתיב **ויתרם** קאי לעמך, והכי קאמר ובעלי יתרה של עמך, דהיינו בעלי נכסים יאכלו, ואפילו משדות שלהן, וזה כל זמן ש- **תאכל חנית השדה** א"נ **ויתרם** עומד במקום, **וטעם המקרא יוכיח שיש זקף-גדול ב-ויתרם** ללמד שעומד לעצמו ולנתקו ממאכל חית השדה.

1.6 הטעמה רעיונית – מעבר לתפקידי הטעמים כעוצרים ומחברים לתפקידי דרישה ע"פ טעמים ותבניות טעמים.

לאחר שהוצגנו את הטעמים כעוצרים ומחברים מוצגת ההשערה שלטעמי המקרא יש גם תפקידים מעבר לתפקיד התחבירי, המרמזים לדרשות חז"ל שבמקרים רבים, למרות שהטעם הוא עוצר הוא מתחבר להמשך הפסוק. וכן טעם שהוא מחבר, בדרשות חז"ל הוא נדרש בפני עצמו. רעיון דומה מובא ב-**תורה תמימה**. שלמרות הטעם המפסיק דורשים סמיכות למלה שאחריו וזה לשונו **שמות משפטים כא,ב** ... דכתיב **שש שנים יעבד ובשביעית זמנין דבשביעית נמי יעבוד**^(א) **[ערכין י"ח ב']**: ... **הערה כא)** ... ומדרך חז"ל בהמלים הבאות בטעם מפסיק לדרשם לפנייהן ולאחריהן, כמו ב-**ב"מ ק"ג ב' (ד' כ"ח כ"א)** **בחזן תעמד והאיש אשר אתה נשח בו, דרשו בחזן תעמד והאיש, וב-מנחות נ"ה א' (י"ז ע"ג)** **לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי, דרשו לא תאפה חמץ חלקם, וב-מכות כ"ב דרשו הפסוק (ד' כ"ח כ"ג)** **ארבעים יפנו** גם לסוף פסוק הקודם לו **פגרי רשעתו במספר: ארבעים יפנו**, וכ"כ תוס' בחולין ס' ב' בפסוק דיהושע י"ג **(הושע י"ג ... חמשתו סרני פלשתים ... והעיים: מתירמן)**, וה"נ כן:

בספר **הכוזרי**, מאמר שני, סעיף פ' נמצאת התיחסות קצרה לנושא הטעמים והמפרשים רב מרדכי גניזי ובעל "אוצר נחמד" הרב ישראל הלוי מסבירים את השפעת הטעמים על הניקוד, ובין היתר מציינים את הנקודות הבאות:

- הטעמים **אתנח. סלוק. זקף** (טט לענ"ד כוונתו ל-קטן ול-גדול). **סגול. רביע. שלשלת** הם הפסק ענין.
- הטעמים **אתנח. סלוק** הם גם הפסק דבור.
- טעם **זרקא** אמנם טעם עוצר אבל הוא משרת של **סגול**.

התחלתי מהגדרה של הכוזרי

- (א) על הפסק דיבור שהוא בטעם אתנח או סלוק
- (ב) על הפסק ענין שהוא בטעם זקף או סגול

והתבוננתי מי הם הטעמים הנמצאים בדרך אל ההפסקים האלו. (סוגריים מרובעים [...] מציינים שאין חובה שהטעם ימצא בתבנית) מתוך כך הגדרתי קבוצת/תבנית טעמים של הפסק דיבור שלפי מסורת ההטעמה יש בה רק טעמים תחתונים. התבנית עשויה להיות בסדר הבא: (סימון בסוגריים מרובעים מורה שאין חובת הימצאות הטעם בתבנית)

[מונח] **דרנא** או **מרקא**

או [מונח] **תקיר**

ואחרי אלו [מרקא] **טפחא**

ואחרי אלו [מונח] **אתנח** או [מרקא] **סלוק**

תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם זקף-קטן עשויה להיות
[יתיב] זקף-קטן או [יתיב] [מונח] זקף-קטן או מונח ז"ק
פשטא זקף-קטן או פשטא [מונח] זקף-קטן או מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן (תחבירית יתיב מחליף פשטא בנסיבות מסוימות, ע"פ הרב הילדסהיימר משפטי הטעמים)
לעתים יופיע טעם מרקא לפני פשטא

תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם זקף-גדול היא רק זקף-גדול

תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם סגול היא [מונח] או [מרקא] זרקא [מונח] סגול (בתורה גם שלושה מופעים של זרקא זרקא סגול). מה שבא לפניו הוא כמו בפסוקים אחרים לפני הפסק ענין או הפסק דיבור

על בסיס תבניות הפסק ענין בטעם זקף (זקף-קטן, זקף-גדול) ובטעם סגול שהם טעמים עליונים (היינו מעל שורת הכתוב), התחלתי לחקור האם גם טעמים עליונים נוספים מהיום הפסקי ענין כלשהם

בין תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם סגול ובין תבנית הפסק דיבור המסתיים בטעם אתנח תמיד יש תבנית הפסק ענין כלשהי תבנית הפסק ענין המסתיים בטעם סגול מלווה בתבנית הפסק ענין נוספת לפני הפסק דיבור המסתיים בטעם אתנח ואח"כ עוד הפסק ענין ומסיים בהפסק דיבור המסתיים בטעם סלוק

התבניות האלו מגבילות את הצירופים בין הטעמים ובין התבניות ומהוות גדרות שבתוכם צריך להבין את תפקידי הטעמים והאם אפשר ללמוד מטעם לטעם ומתבנית לתבנית.

תבנית טעמים "הפסק ענין" פירושו קבוצת טעמים המפסיקה בתוך חצי פסוק. לדוגמא:
בראשית א,ב : וְהָאָרֶץ הָיְתָה תֹהוּ וָבֹהוּ וְהַיָּם תְּהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים הָלַךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם הַיָּם
וְרוּחַ אֱלֹהִים הָלַךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם הַיָּם : הפסק דבור
לכל הפסק ענין או דבור ישנם תפקידים.

מתוך שהטעמים העליונים זקף-קטן, זקף-גדול, סגול הם הפסקי ענין נשאלות השאלות הבאות:

- האם יש עוד טעמים עליונים, שהם הפסקי ענין, או אולי הם מהווים תת קבוצות של הפסקי ענין .
- אם יש תת-קבוצות, כיצד הן משפיעות על הדרשות?
- מה תפקיד הטעמים התחתונים והאמצעיים, בתוך קבוצות הפסקי ענין, שנראה כי הן מבוססות על טעמים עליונים?

ועוד התברר כי הטעמים העליונים בין היתר מציינים מספר זקף-קטן – 2, זקף-גדול – 3, ותבנית הטעמים זרקא סגול בין היתר מציינת חלק משלם. מיימצאים אלו במקביל לממצאים בטעמים בודדים ותבניות אחרות מלמדות כי תבניות (מטעם אחד ועד אחדים) מסוימות מציינות רבוי ואחרות מציינות מיעוט . ונראה כי כל חצי פסוק מכיל לפחות רבוי אחד או שנוי משמעות תוכן אחד ואחריו הגבלה אחת, פרט לחצאי פסוק בעלי טעם בהם מופיע אתנח או סלוק בלבד (קיסר), היינו ללא טעם נוסף שנשמע כגון (וי תהי' גי'ת) וּבְשֹׁרֵי-יְהִי בּוֹ-בְעֵרוֹ שְׁתִּין וְנִרְפָּא : מלת וְנִרְפָּא בטעם סלוק בלבד.

בקבוצת התפקידים של קבוצות הענין העליונות והתחתונות עלו אפיונים (דרכי דרשה) משותפים אחדים לטעמים העליונים ואפיונים משותפים אחדים לטעמים התחתונים. לכן הסקנו שיש מקום להתייחס לטעמים גם לפי מיקומם ביחס למקרא הכתוב לטעמים עליונים, טעמים אמצעיים וטעמים תחתונים, בנוסף על חלוקת הטעמים לפי עוצרים ומשרתים-מחברים. בחלוקה זאת נמצא בכל קבוצה טעמים עוצרים ומשרתים-מחברים. ועוד מתברר כי הטעמים הבאים שרובם עוצרים במדרגה נמוכה: פזר, תלישא-גדולה (תלשא), תלישא-קטנה (תרסא), אזלא-גרש או גרשיים, מרמזים על עניני דרישה מיוחדים בחצי הפסוק, והתבניות האחרות מפרטות אותם.

להלן מוצגים הטעמים בחלוקה לעליונים, אמצעיים, תחתונים טעמים עליונים -

מסוג הטעמים העוצרים אזלא. (אזלא ללא קדמא לפניו שמו אזלא-גרש או גרש עבור מלה מלעלית ו- גרשיים עבור מלה מלרעית). זרקא סגול, תלישא-גדולה, קרני-פדה, שלשלת, פזר, פשטא, זקף-קטן, זקף-גדול, רביעי (רביעי) מסוג הטעמים המשרתים-מחברים קדמא, תלישא-קטנה, הכוזרי מצייין שטעם זרקא הוא למעשה משרת לטעם סגול הגר"א מצייין שטעם קדמא ללא טעם אזלא אחריו אף הוא נקרא אזלא והינו עוצר הרב ויינשטוק מצייין כי תלישא-קטנה היא לפעמים עוצר ובעדה המרוקאית אין הבחנה בין תלשא (תלישא-גדולה) ותרסא (תלישא-קטנה)

טעמים אמצעיים / תיכונים –

מסוג הטעמים העוצרים מונח-לגרמיה |

מסוג הטעמים המשרתים-מחברים מקף, פסק |

טעמים תחתונים –

מסוג הטעמים העוצרים **סְלוֹק, אֲתַנְחָה, טַפְחָא, תְּבִיר, יְתִיב**.
מסוג הטעמים המשרתים-מחברים **דְּרָגָא, מַרְכָּא, מַרְכָּא-כַפּוּלָה (= מַרְכָּאִיִּים), מוֹנְחָה, מַהְפֵּךְ, יֵרַח-בֵּן-יִוָּנוּ**

תפקידי הטעמים בנושא דרכי לימוד התורה (באופן כללי, לא ממצה ולא בלעדי):

- א. טעמים עליונים מסוימים מציינים דרך לימוד של נושא ופרטיו, כמו כעין היקש, כעין בנין אב, כעין כלל ופרט או רבוי ומיעוט ועוד דרכי לימוד בהגדרות, שחלקן בדרך השאלה בלבד נלקח מי"ג מידות של רבי ישמעאל ומל"ב מידות של רבי אלעזר ועוד דרכי לימוד שלא נכללו בברייתות המלמדות מידות אלו.
- ב. טעמים עליונים מסוימים וטעמים אמצעיים ותחתונים בתוך תבניות טעמים עליונים מכוונים את תהליך הלימוד בדרכי הלימוד המצוינים ע"י טעמים עליונים שצוינו בא'.
- ג. טעמים אמצעיים מסייעים ללימוד בטעמים עליונים ותחתונים, ע"י יצירת אגודים, הפרדות, היקשים. מטעם הפסק אפשר ללמוד גם ללא קשר לטעמים שבסביבתו.
- ד. טעמים תחתונים מסוימים מסייעים להכוונת הלימוד בתוך תבניות טעמים עליונים שצוינו ב(א). בתבנית הפסק דיבור הם מהווים תבניות רבוי ומיעוט – הגבלה ללא מעורבות של טעמים עליונים.
 - כגון **מַרְכָּא פִּשְׁטָא זַק־קִטְוֹן**, כעין רבוי – הארכת / הרחבת השפעה או חלות אלפניו בנוסף על הרבוי של **זַק־קִטְוֹן**
 - כגון **מַרְכָּא זַרְקָא מוֹנְחָה סְנוּלָה**, כעין רבוי מורחב על הענין של **זַרְקָא... סְנוּלָה**, דומה להשפעה על זַק־קִטְוֹן
 - כגון **[מוֹנְחָה] זַרְקָא [מוֹנְחָה] סְנוּלָה**, כעין תוספת או גריעה מוגבלת מהענין של **זַרְקָא... סְנוּלָה**

תפקידים כלליים של תבניות טעמים מסוימות

מהעיון מתברר כי ישנם תפקידים כלליים, דהיינו שאותו התפקיד מופיע במספר טעמים ותבניות בשינויים ביניהם. כגון:

(א) טעמים עליונים שבין תפקידיהם ישנו תפקיד המרמז לענין של מספר, מאחד ועד ארבע ויותר. אחד מתפקידי המספר לרמז ברישום מקוצר לדרוש מספר דרשות כהמספר המרמז בתבנית הטעם (א) ע"פ פסוקים (ב) ע"פ מסורת ללא פסוקים

פִּשְׁטָא, מוֹנְחָה – אחד,

זַק־קִטְוֹן – שניים, שני פרטים בענין מסוים, שתי דרשות

זַק־גְּדוּלָה – שלוש, שלושה פרטים בענין מסוים, לפחות שתי דרשות באופן אחד ושלישית עשויה להדרש באופן אחר

רְבִיעֵה – ארבע, ארבע דרשות או ערך (מספר) ארבע או רביעית

מוֹנְחָה רְבִיעֵה – כמו רביע על כל תפקידיו, או חמש ויתכן גם יותר לפי הענין

(ב) תבנית טעמים בתפקיד לימוד אלפניו (כלומר מהכתוב המוטעם אל הכתוב שלפניו)

תְּלִישָׁא (תְּלִישָׁא-גְּדוּלָה),

קִדְמָא,

קִדְמָא מַהְפֵּךְ פִּשְׁטָא,

קיסר **[פִּשְׁטָא]** מוֹנְחָה זַק־קִטְוֹן או קיסר **פִּשְׁטָא [מוֹנְחָה] זַק־קִטְוֹן** והתוכן המוטעם בו הוא תיאור או מצוה או פעולה ולאחריה עוד מצוה או פעולה, כל התבנית כולה מלמדת אלפניה.

קיסר **מַרְכָּא [פִּשְׁטָא]** מוֹנְחָה זַק־קִטְוֹן לימוד אלפני לפניו

טַפְחָא התפשטות לימוד מהתוכן המוטעם על ידה אלפניו

דְּרָגָא תבנית בטעם תחתון, העשוי להצביע למקום רחוק ממקומו.

(ג) הטעמים התחתונים **אֲתַנְחָה** או **סְלוֹק** הם בתפקיד של הגבלה וקבוצת הטעמים התחתונים הקודמים להם מרמזים על קבוצת פרטים.

מסקנות העיון – תפקידי הטעמים בדרכי לימוד התורה

- א. לכל טעם ותבנית טעמים יש כנראה תפקידים אחדים. לכן יש למצוא את כלל התפקידים של כל טעם ותבנית.
- ב. לא בכל מופע של טעם ותבנית טעמים כל התפקידים פעילים. כל דרך לימוד נקבעת ע"פ התפקיד שהטעם ותבנית הטעמים משרה בהתאם לתוכן הפסוק והטעמים שלפניו ולאחריו. לכן יש למצוא בכל מופע לאיזה תפקיד אפשר להתאים את הטעם או התבנית.
- ג. טעמים ותבניות מסוימים מציינים רבוי ואחרים מציינים הגבלה – מיעוט
- ד. במופעים מסוימים הטעם או התבנית מרמזת לכעין רישום מקוצר המרמז לכתובים אחרים שיש לדרשם בהקשר לכתוב במקום הטעם.
- ה. היות ומצאנו דמיון מסוים למידות שהתורה נדרשת בהם, לכן אנו מחפשים קשרים בין טעמים למידות ולדרכי לימוד אחרות בנוסף לרבוי ולמיעוט פשוטים.
- ו. תמצית ההשערות: אֲתַנְחָה, סְלוֹק = סוף-פסוק – מגביל; מוֹנְחָה – רבוי; מַהְפֵּךְ פִּשְׁטָא – מוציא מפשט; מַרְכָּא = מאריך, רבוי; דְּרָגָא – מצרף; תְּבִיר – מחלק, ממעט, לא ממש; טַפְחָא = טַפְחָא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מַרְכָּא טַפְחָא – יתור לרבות, מכל מקום; דְּרָגָא תְּבִיר טַפְחָא – קבוצה עם הלכה שווה לפרטיה; מַרְכָּא תְּבִיר טַפְחָא – קבוצה עם הלכה לא שווה לפרטיה; תְּבִיר מַרְכָּא טַפְחָא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מַק־רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פִּסְק 1 – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זַרְקָא סְנוּלָה – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פִּשְׁטָא – פשוט, 1; זַק־קִטְוֹן 2; זַק־גְּדוּלָה 3; רְבִיעֵה 4; ... זַק־קִטְוֹן ... זַק־קִטְוֹן בחצי פסוק – היקש; השלישית: (קִדְמָא – סדר קדימות, אֲזַלָּא = 'אָרֶשׁ' = גרשי"ם – יוצא מהענין; קִדְמָא וְאֲזַלָּא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין י"ג מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קְטִנָּה = תְּרַסָּא – דרוש בפסוק שעור, מחיצה; תְּלִישָׁא-גְּדוּלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שעור, מחיצה; פִּזְרָה – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.7 הגדרה מפורטת של תפקידי טעמים ותבניות טעמים לדרישת הכתובים ע"פ הטעמה רעיונית

סדר הטעמים בהגדרה המפורטת: מונח, זרקא סגול, תלישא, קרני-פרה, פזר, יתיב, פשטא, פשטא פשטא, מהפך פשטא, זקף-קטן, מרכא מונח, זקף-גדול, זקף-קטן זקף-גדול, זקף-גדול ... זקף-קטן, רביע, אתנח, סלוק, טפחא, מרכא טפחא, מונח אתנח, מרכא סלוק, תביר, דרגא תביר, מרכא תביר, תביר [מרכא] טפחא, דרגא, דרגא תביר, דרגא מרכא-כפולה, דרגא מונח רביע, אזלא-גרש או גרשיים דרגא מונח רביע, שלשלת, פסק, מקף, קדמא ואזלא, אזלא-גרש, גרשיים, קדמא, קדמא מהפך פשטא, קדמא מרכא, אזלא-גרש/ גרשיים מהפך פשטא, אזלא-גרש/ גרשיים תביר, אזלא-גרש/ גרשיים קדמא, אזלא-גרש/ גרשיים קדמא מהפך פשטא

טעם מונח כמשרת / מחבר לטעם עוצר, קריאתו קצרה והוא עשוי ללמד על הוספה על או מסוג הטעם העוצר. למשל **מונח רביע** ללמד על לפחות ארבע, **מונח תלישא-קטנה** כעין ת"ק נוספת.

טעם מונח המופיע לפני תבניות טעמים מסוימות שקריאתו מאורכת להדגיש (א) שיש דרשה מיוחדת מהכתוב ו/או (ב) שאופן הלימוד הנלמד מהתבנית הבאה אחריו נלמד יותר מפעם אחת. כגון: תבנית **מונח זרקא מונח ... מונח סגול** אפשרות שמונח שלפני זרקא מלמד שכאילו לפנינו סדרות אחדות של זרקא [מונח] סגול. תבנית **מונח** ואחריו למשל **מהפך פשטא מונח זקף-קטן** אפשרות שמונח מלמד שכאילו לפנינו סדרות אחדות של מהפך פשטא מונח זקף-קטן. תבנית **מונח** ואחריו למשל **דרגא תביר [מרכא] טפחא או מרכא תביר [מרכא] טפחא** אפשרות שמונח מלמד שכאילו לפנינו סדרות אחדות של מרכא או דרגא תביר [מרכא] טפחא.

תבנית [מונח] ... [מונח] זרקא [מונח] ... [מונח] סגול

זרקא ... סגול – דרשת ענין מסוג הענין המוטעם בתבנית **זרקא ... סגול** אשר עומד לעצמו או הוא תוספת מסוג הענין על הענין המוטעם ע"י **זרקא ... סגול**. במיעוט מופעים נמצא כי התפקיד הוא גריעה מן הענין. כל מונח לפני זרקא ו/או סגול עשוי להוסיף עוד ענין עצמאי או הוספה או גריעה על נושא התבנית.

לימוד של פחות משלם אחד, באותו אופן מרחיב הפסוק בתת-פסוק.

ע"פ תיקוני הזהר חלק ב' גג ז"ן במילה **זרקא** נמשל למאזניים. אפשר להשתמש בהמשלה זאת במובן של עולה ויורד (בתמוז התשע"ד מצאנו כי הרב קרוזר זונדל ב-"אור החמה" עה"ת מגדיר זרקא סגול כעולה ויורד), מוסיף וגורע, מקרב ומרחיק, מאריך או מקצר (עצם, זמן). צורת **זרקא** כמתאר כריכה, תנועה תנועתית, הרב אייכנשטיין ישכר בעל "לבוש לשבת ויו"ט" מגדיר זרקא סגול כתוספת שמחה. צורת טעם **סגול** כעין לבנה על גבי שתי לבנים. הסגול גם משמש כעין אתנח או זקף-קטן להארכת הפסוק בחלקו הראשון, כעין רבוי. כעין קשר למספר שלוש (כגון שלוש כריכות, שלוש דרשות).

לעומת התבנית לעיל שעשויה להתחיל בטעם **מונח**, כאשר התבנית היא **מרכא זרקא [מונח] סגול**, נדרש ע"י מרכא רבוי של תוצאות מסוג תפקידי זרקא סגול (ממעט או מרבה מסוג הענין על הענין).

להסבר על עוד תפקידי של זרקא סגול ראה גם תבנית **קדמא מרכא זרקא מונח ... מונח סגול** – כעין להתחילה ובפועל.

אפשר כי התורה מגלה בכתובים הבאים תפקידי תבנית הטעמים זרקא סגול כמוסבר להלן:

(במ' מסעי לו, ג) **בני-ישראל לנשים** – זרקא סגול, ואחריו תאור תפקיד התבנית **וננרעה** מהענין, שכאן הוא **נחלתן** מסוג ענין, שכאן הוא

נחלת אבותינו ומסיים בכתוב שכתוב שוב בפסוק (לו, ד) ונוסף על נחלת הפטא אשר תהינה להם

(במ' מסעי לו, ד) **היביל לבני ישראל** – זרקא סגול, ואחריו תאור תפקיד התבנית **וננוספה** מהענין, שכאן הוא **נחלתן** מסוג ענין, שכאן

הוא **על נחלת הפטא אשר תהינה להם**. ענין ההוספה בפסוק (לו, ד) הוא יתר כי כבר נאמר בפסוק (לו, ג) **ונוסף על נחלת הפטא**

אשר תהינה להם

מתפקידי תבנית הטעמים זרקא סגול

- ענין עצמאי מסוג התוכן המטועם על התוכן המטועם
- ענין תוספת מסוג התוכן המטועם על התוכן המטועם
- גריעה חלקית מסוג התוכן המטועם מהתוכן המטועם (כגון קריבת ימים למות)
- ציור של תנועה
- כגון ציור של שלוש תנועות
- מספר מיעוטים או ריבויים מסוג הענין על הענין.

היות והתבנית **זרקא [מונח] סגול** באחד מתפקידיה מוסיף מהענין על הענין או גורעת מן הענין, אז אפשר כי

תבנית הטעמים **גרשיים ... זרקא ... סגול**, עשויה להיות כמו **גרשיים ... תביר**. כעין יצא להקל ולהחמיר.

ותבנית **מרכא זרקא [מונח] סגול** עשויה לבטא רעיון דומה לתבנית **מרכא תביר**, אבל הדבר לא מוכח. ראה כל תבנית במקומה.

תלישא-גדולה למנהג הספרדי **תלשא**, **תלישא-קטנה** למנהג הספרדי **תרסא**, (תרסא משמעו תריס כעין מחיצה) אותיות למ"ד ור"י שמתחלפות ביניהן (כגון שרשרת ושלשלת), לכן מבחינה לשונית מובנן קרוב, המסביר את ההשערה כי הם בעלי תפקידים קרובים עם הבדלים ביניהם.

תבנית טעמים **תלישא-גדולה ... תביר, תלישא-קטנה ... תביר** בין שני קיסרים וגם כאשר התלישא בחצי פסוק ראשון והתביר בחצי פסוק שני מעלה אפשרות לחישוב חשבוני המבוסס על גימטריות המלים המטועמות או בסביבתן. לפעמים מתקבלים שיעורי תורה.

אפשר שבגלל מיקום **תלשא** ו-**תרסא** לפני תבניות **קדמא ואזלא** או **קדמא לבדה** או **גרשיים** או **אזלא-גרש** המרמזות על כעין כלל ופרט או יוצא מן הכלל (אם הן בחצי פסוק) (ראה קדמא ואזלא) אז משמש כפרט לפני תבניות אלו.

אפשר שקרן ימין של **קרני-פרה** היא בטוי של תלישא-גדולה.
אפשר שקרן שמאל של **קרני-פרה** היא בטוי של תלישא-קטנה.

מונח ... מונח תלישא-גדולה – כל מונח עשוי להוסיף עוד לימוד מסוג תלישא-גדולה.
מונח ... מונח תלישא-קטנה – כל מונח עשוי להוסיף עוד לימוד מסוג תלישא-קטנה.

מתפקידי תבנית הטעמים תלישא-גדולה או תלישא-קטנה

תפקיד כללי שיעוריו, חציצין ומחיצין (שח"מ)

- שיעוריו, חציצין ומחיצין הכוללת שיעורין מוחלטים, שיעורין יחסיים, אומדנים (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)
- עקירת עקרון תורני או מצווה, עקירת מחיצה.
- עקירת פרט הנעקר מתוך העניין הנידון.
- התרעת עונש משמים – כרת, מיתה בידי שמים. התרעת לאו ומלקות, לאו מכלל עשה.
- מידרוג בביצוע מצוות ומידרוג בשכר ועונש (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה).

תפקיד ייחודי בעל בחינה נעלה

- (מקור אור החיים בטעם תלישא-קטנה, ע"פ מנחת שי זה שם כללי לתלישות במנהג הספרדי), אפשר לתאר בחינה נעלה כעין מחיצה בין בעל הבחינה הנעלה והאחרים.
- נבחר, ראש, מקור (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה).

תפקיד ייחודי חישוב חשבונות בין המלים המטועמות או בסביבתן.

רמז לתלשא כמלך-חשבון (לאו דווקא בפסוק זה) **(דב' כי תבוא טו, י)** **רָאָה נָתַתִּי בְּיָדְךָ אֶת-סִיחֹן מֶלֶךְ-חֲשָׁבוֹן הָאֲמֹרִי וְאֶת-אַרְצוֹ הַתָּל רֶשֶׁת** **(דב' כי תבוא טו, י)** **וַיֵּצֵא סִיחֹן מֶלֶךְ-חֲשָׁבוֹן וְעוֹנֵג מֶלֶךְ-הַבְּשָׁן לִקְרֹאתָנוּ לְמִלְחָמָה וַנִּבְּרָם:**

פֶּזֶר – אפשר כי משמעו לשון פיזור, הפצה, וסימנו כעין חץ או קילשון כלי המשמש להעברת אדמה וצמחיה.
פֶּזֶר – תפקידו כעין דון מיניה ואוקמיה במקומיה, דרוש עקרון כלשהו במקום הופעתו והעבר אותו לענין תורני אחר, בין שמפורש בתורה שבכתב ובין שאינו מפורש. בנוסף עשוי ללמד למקומו.
אפשר שבגלל מיקומו לפני תבניות **קדמא ואזלא** או **קדמא לבדה** או **נרשיים** או **אזלא-גרש** המרמזות על כעין כלל ופרט או יוצא מן הכלל (אם הן בחצי פסוק) (ראה קדמא ואזלא) אז משמש כפרט לפני תבניות אלו בנוסף לתפקידו כמעביר רעיון למקום אחר.
ובפירוש **טוב טעם – הרב יום טוב ליפמאן העלה (תוספות יום טוב)** על **רבינו בחיי בר' נח ז, כב** **כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-לְיוֹחַ חַיִּים בְּאֲפִי מִכָּל אֲשֶׁר בְּחֶרֶבָה מָתוּ:** מביא מספר **פרדס רימונים שער הטעמים (שער כ"ט, פ"ב)** ... שמתחס לטעם **פֶּזֶר** כדלהלן: מפזר ונוסף עוד ... וצורתו כחץ < משפיע השפעה (ע"כ מדבריו). ואפשר לומר כי החץ מוליך השפעה – הלימוד (דרך ותוכן) - מדברי תורה במקום אחד לפרנס עמם דברי תורה במקום אחר בתורה.
פֶּזֶר – גי' כ"ן ירב"ה **(שמות א, ג)** **כֵּן יִרְבֶּה** תומך ברעיון משפיע שפע (בשם בתי שב"פ)

[מונח] ... [מונח] פֶּזֶר – כל מונח עשוי להוסיף עוד לימוד מסוג פזר.

יְתִיב טעם מפסיק / וצור המרמז לדרשה דווקא כך, אכן כך הדבר, לפחות כך.
מצד הקריאה בתורה **יְתִיב** = משיב (מעביר לאחור) = מציב **פשטא** (שמקומה בסוף מלה) בראש מלה בת הברה אחת או בראש מלה מלעלית בת שתי הברות
התבנית התדירה **יְתִיב [מונח] זקף-קטן** . יש מקום לעיין מדוע כתב רחמנא מלה המחייבת **יְתִיב** ולא **פשטא**.

פשטא - אחד, אחד ויחיד, פשוט, מתפשט והולך, פשט הענין.
לרוב אחריו **מונח זקף-קטן** או **זקף-קטן**, המלה המוטעמת ב- **פשטא** מייצגת ענין של אחד, **זקף-קטן** מלמד שני דברים בקשר אליו.
פשטא ... זקף-קטן עשוי ללמד על דרשה כפשוטו של מקרא.
סימונו תמיד באות אחרונה של **מלה** . יש דפוסים בהם **באה** עוד פשטא בתיבה מלעלית ואז היא נראית כ**קדמא** אבל היא **פשטא**.
משנה סוכה פ"ג מ"א או **[ט]** מקום שנהגו לכפול יכפול **לפשוט** יפשוט וגו':
ופירש **רמב"ם לכפול**, הוא שיקרא מאודך כי עניתני עד סוף ההלל כל דבר שתי פעמים. **ולפשוט**, הוא שיקרא בלי כפילה כשאר ההלל כולו. ומכאן כי **פשטא** - משמע אחד.

פשטא – ע"פ **בבלי גיטין ס, ב** נהרא כפשטיה ליזיל. **המתיבתא** ילך הנהר כדרכו. מובנו **כדרכו**, כרגילות שלו. לכן **מהפך פשטא** יהיה משמעו כעין מהפך מדרכו, מהפך מרגילותו, מוציא מפשוטו של מקרא המודגם בפסוק הבא:
בראשית ויחי נב, וַיֵּצֵא יוֹסֵף אֶת-עֶבְדָיו - קדמא מהפך פשטא – **תורה שלמה [ה]** בשם **ספר חסידים** מוציא מפשוטו שציוה לעבדיו להיות עם הרופאים להזהירם שלא יגעו בגופו של יעקב אלא בניו. והרופאים מורים לבניו לעשות לו כך וכך ועבדיו רואים שלא יחסרו דבר שבניו לא יראוהו. **אֶת-הַרְפָּאִים** - מונח זקף-קטן במלים המחוברות במקף - ריבה וריבה את הכל, שלא יחסרו דבר שבניו לא יראוהו.

הערה לתפקיד התחבירי של טעם פשטא

מונח פשטא – מונח נקרא גם שופר-הולך מצביע שהפשטא ינהג כעוצר חלש יותר מכרגיל, כאילו מחבר. באותה עת המונח עשוי לרמוז ליותר מסדרה אחת של תבנית הטעמים שאחריו.
מהפך פשטא – מהפך נקרא גם שופר-הפוך, מצביע שהמהפך מושך תיבת הפשטא אל תיבתו ויחד ינהגו כעוצר יותר חזק מכרגיל.

פשטא פשטא – כפל הפשטא מרמז על דבר שזה טבעו ומתמיד בו,

כעין חל / מתרחש / מתבצע במהירות כי מכיר דרכו. מְדִיּוּת, בבת אחת, בעת ובעונה אחת.

זה וזה גורם אפשר שגם זה או זה גורם

פשטא מונח רביע (מופע נדיר) אין הגדרת תפקיד.

1. **בראשית לך-לך יז, יט:**

[יט] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶבְרָם שְׂרָה אִשְׁתֶּךָ יִלְדָת לְךָ בֵּן וְקָרָאתָ אֶת-שְׁמוֹ יִצְחָק וְהִקְמֹתִי אֶת-בְּרִיתִי אִתּוֹ לְבְרִית עוֹלָם לְזָרְעוֹ אַחֲרָיו:

פשטא רביע – שני מופעים בתורה. בשניהם מהפך לפנייהם **מהפך פשטא רביע** אין הגדרת תפקיד.

1. **בראשית א,יא:**

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים קְדָשָׁא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מִזְרְעֵי זָרַע עֵץ פְּרִי עֵשָׂה פְּרִי לְמִינֵהּ אֲשֶׁר זָרְעוּ-בָּהּ עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן:

2. **בראשית וישב לח,יב:**

וַיְרַבּוּ הַיְמִיּוֹם וְהָמָת בַּת-שָׁוֵעַ אֲשֶׁת-יְהוֹדָה וַיִּנְחַם יְהוֹדָה וַיַּעַל עַל-גְּזוֹנֵי צֹאנוֹ הוּא וְחֵיכָה רַעְהוּ הַעֲדָלְמִי הַמְנַתָּה:

זקף-קטן – ענין של שני דברים. שתי דרשות

מונח-זקף-קטן – מונח-זקף-קטן במלה אחת או במלים מחוברות במקף, כעין מידה ריבה וריבה את הכל (ירושלמי חלה פ"א, ביכורים פ"א, פסחים פ"ב), וכעין מידה י"ח מל"ב מידות של רבי אליעזר, מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל.

קדמא-זקף-קטן – קדמא-זקף-קטן במלה אחת או במלים מחוברות במקף, כעין מידה מל"ב מידות של רבי אליעזר מוקדם והוא מאוחר בענין, והוא גם כעין מידה "דבר הלמד מסופו" מ"ג מידות של רבי ישמעאל, ראה **קדמא** לבד.

מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן – מרבה ענין המוציא את הכתוב המוטעם מפשוטו. דהיינו שתיים או שלוש דרשות, אחת כפשוטה ואחת יוצאת מפשוטה, שתיים היוצאות מפשוטו. **מונח** עשוי לרמוז לדרשה שלישית, היא כפשט או כיוצא מהפשט, או מצב ביניים (ראה להלן).

ראה להלן **אזלא (גרש"י"ם או אזלא-גרש)** **מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן**

ראה להלן **קדמא מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן**, ראה להלן **קדמא מרכא [פשטא] [מונח] ... זקף-קטן** – כעין לכתחילה ובפועל [יתיב] או [פשטא] **מונח זקף-קטן** – מונח זה עשוי לפעול בתפקיד מצב ביניים, מצב ספק, עשוי להיות באותו תפקיד גם ב-**מונח-זקף-קטן**. במנהג קריאה מסוים מונח לפני זקף-קטן מנוגן בשתי פעימות המעיד על כעין הפסק וכך מתאים לדעת **ר"ן בבלי נדרים לזב**, במה שנידון שם.

(**אתנה או סלוק**) ואחריו **פשטא מונח זקף-קטן** – התבנית מטעימה תיאור ואחריו הלכה, או התבנית מטעימה הלכה ואחריה עוד הלכה, מרמז ללימוד אלפניו ולאחריו.

(**אתנה או סלוק**) ואחריו **מרכא פשטא מונח זקף-קטן** – התבנית מטעימה תיאור ואחריו הלכה, או התבנית מטעימה הלכה ואחריה עוד הלכה, מרמז ללימוד אלפניו ולפניו ואפשר גם לאחריו.

במצב שלא אחרי (**אתנה או סלוק**) התבנית **מרכא [מונח] [מהפך] פשטא מונח זקף-קטן** – מתארת הרחקה במקום, הארכה בזמן.

מרכא מונח-לגרמיה ו – ששה מופעים בתורה, שלושה בדברים, 44 מופעים בכל התנ"ך, אין הגדרת תפקיד.

זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים (**אתנה או סלוק**), (**סלוק או אתנה**) – בין תפקידיהם כעין דבר החוזר וקורה, כעין בנין אב, היקש.

תבנית מורכבת מ- **זקף-קטן** ואחריו **קדמא-זקף-קטן** (במלה אחת או במלים מחוברות במקף) בין שני קיסרים (**אתנה או סלוק**), (**סלוק או אתנה**) עשוי ללמד על כעין בנין אב הבנוי בשלבים, במקרא אחד שלב א' ובמקרא אחר שלב ב' ורק בשלב ב' מתברר שהענין המוקדם המוטעם בתבנית הוא כעין בנין אב.

בין שני קיסרים (**אתנה או סלוק**), (**סלוק או אתנה**) תבנית המרכבת מלפחות שלושה **זקף** (קטן וגדול) או לפחות שני **זקף ו-רביע** אחד או שניים או **זקף** אחד ושני **רביע** – בטוי לענין בעל תוקף רב, עוצמה, חוזק בין לטוב בין למוטב

רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים (**אתנה או סלוק**), (**סלוק או אתנה**), כאשר הענין שבזקף-קטן נראה סתום, לא בא לסתום אלא לפרש.

זקף-נדול – זקף-גדול מציין ענין של **שלוש**, לפחות שתי דרשות באופן אחד ואחת עשויה להדרש באופן אחר או בהפך מהשתיים האחרות. שתיים שהם אחד (כגון מכסה עורות אילים מאודמים ועור תחש).

- תפקיד מספר הלימודים / הדרשות שלוש
- תפקיד הקשור כנראה לשרש "אמר" (כ-35% מהמופעים בתורה), אין הסבר

זקף-קטן זקף-גדול – (א) עשוי לבטא דבר החוזר וקורה וכעין בנין אב; (ב) מצביע על אפשרות לביצוע חישוב הפרש בין גימטריות טעמים וגימטריות תוכן או להפך והסקת מסקנה מדרשית ו/או הילכתית.

זקף-גדול [...] זקף-קטן - בין שני קיסרים (אתנח סלוק, סלוק אתנח) מרמז על שנוי, תיקון גדול

רביע – הרביע מציין בד"כ ענין של ארבע ונמצא גם יותר, ארבע דרשות או המספר ארבע או רבע, או רבוע, או כפל בריבוע (מספר בעצמו), או הרבה, או ענין והרחבתו (כגון אזור), עשוי להיות הכלל של כלל ופרט. **מבוא רביע** מקורות להסברת שם הטעם רביע – דבר הקשור למספר ארבע, ולפירוש כי מלת רביע משמעותה בארמית רובץ.

בראשית ויגש מדניח:

וַיִּגַשׁ אֱלִיֹּוּ הַיְהוּדָה וַיֹּאמֶר׃ בִּי אֲדֹנָי

וַיִּדְבַר-לֹא עֲבָדְךָ דָבָר בְּאֲזְנֵי אֲדֹנָי וְאֵל-יָחַד אֲפָךָ בְּעַבְדְּךָ כִּי קְמוּךְ כְּפָרְעָה:

וַיִּגַשׁ אֱלִיֹּוּ – קדמא אזלא בראש פסוק, **וַיְהוּדָה** – רביע **וַיֹּאמֶר בִּי אֲדֹנָי** – זקא מונח סגול

"קול אליהו" הגר"א דרש בשמות טעמי הקרא: **וַיִּגַשׁ אֱלִיֹּוּ הַיְהוּדָה** - קדמא ואזלא רביע, קדמא ואזלא **הַתְּקַדֵּם** או **הַקְדִּים**, **וְהַלֵּךְ**, רביע - הבן הרביעי. אפשר כי הידיעה שיהודה הוא בן רביעי מלמדת כי טעם הרביע מלמד על קשר למספר ארבע. אפשר כי פירוש **אור החיים** בפסוק מלמד על ארבעה ענינים שהם מעבר לעובדה הידועה מהכתוב שיהודה הוא בן רביעי ליעקב.

במדבר בלק כג: **מִי מִנְּהָ עֶפְרַיִם יַעֲקֹב וּמִסֹּפֶר אֶת-רֵבֶעַ יִשְׂרָאֵל תִּמְתַּן נַפְשִׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶי אַחֲרֵיָי כְּמָהוּ:**

אֶת-רֵבֶעַ יִשְׂרָאֵל – **תרגום יונתן** דָּעַם תְּדָא מִן אַרְבַּעַתִּי מְשִׁיבִימָא דְיִשְׂרָאֵל, אחד מארבע מחנות של מחנה ישראל.

אֶת-רֵבֶעַ יִשְׂרָאֵל – **תרגום אונקלוס** או חדא מארבע משריתא דישראל, אחד מארבע מחנות של מחנה ישראל.

אם כן מלת **רֵבֶעַ** בעלת קשר למספר ארבע, במובן של אחד מארבע (רבע). לכן אפשר כי גם המילה רביע בעלת שורש בלשון הקודש ומשמעה ארבע, ולא רק בלשון ארמית בה משמעה רובץ, רובץ.

שמות תרומה כז,א:

וְעִשִׂיתָ אֶת-הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים קְמֹשׁ אֲמוֹת אַרְבָּע וְחֲמֵשׁ אֲמוֹת רֹחַב רֵבֹועַ וְהֵיחָהּ הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלַשׁ אֲמוֹת קְמֹתוֹ:

בבלי זבחים סב,ב ... אמר רבא: רמי גברא אאפיה. א"ל אביי: אדרבה, תריץ ואותיב גברא! א"ל (רבא לאביי): **(שמות תרומה כז, א)** **רֵבֹועַ** כתיב (במשמעות רובץ). (עונה אביי או הגמרא) והא מיבעי ליה: דמרבע רבועי (בא ללמד שהמזבח צריך להיות רבוע)! (עונה רבא לאביי) מי כתיב מרובע? (עונה אביי לרבא) וליטעמך, מי כתיב רובץ? א"ל (רבא לאביי): **רֵבֹועַ** כתיב, דמשמע הכי ומשמע הכי.

רש"י ה"ג רֵבֹועַ כתיב דמשמע הכי ומשמע הכי - הלכך תרווייהו יליף מינה.

הנאמר בגמרא **רֵבֹועַ** בעל שתי משמעויות מרובע ורובץ. המלה **רֵבֹועַ** במובן של מרובע פותחת אפשרות אבל לא מבטיחה שלמלת רביע יש משמעות שניה כמו למלה רבוע במובן של ריבוע או כל קשר אחר לארבע.

משמעות רביע כרביצה נלמדת גם ב-**בבלי עירובין ע"ח ב'** פיתחא הוא ואריא הוא דרביע עליה" משמעותו אריה רובץ עליו. המלה רביע משמעותה רובץ - אפשר ששם הטעם רביע משמעותו שהתיבה המוטעמת בו רובצים עליה ענינים רבים כגון ארבע ויותר.

פסוקים נוספים בתנ"ך של רבע ורביעית ראה פירוט רביע.

מונח רביע מציין ענין כמו רביע על כל תפקידיו, או חמש, כגון חמש דרשות ויותר, או ערך חמש ויותר או חמישית או שברים קטנים מכך, או פעמיים ערך של ארבע או ארבע דרשות, או כפל בריבוע ועוד כפל בריבוע (מספר בעצמו). בקל וחומר ללא הגבלת דיו מציין רבוי רב הרובץ עליו. אמר, למרות האמור לעיל, נדרש במקום רק ענין של ארבע אז תפקיד טעם **מונח** בתבנית **מונח רביע** אינו בענין של מספר.

אתנח או **סלוק** – הפסק דיבור המגביל הענין. אופן אחד של הגבלה הוא למעט כל נושא / ענין פרט למדובר בו **אתנח** או **סלוק** המטעמים מלת "לאמר" בתורה 214 פעם, (אתנח 84, סלוק 130). אפשר כי תפקיד ההגבלה של **אתנח** או **סלוק** מתואם עם הדרשה של רבי יהודה ובי רב ב- **בבלי פסחים מב,א ו-בבלי תמורה ז,ב** כי מלת **לְאָמַר** כמו ב-**(וי מצע יד,א)** **וַיִּדְבַר ה'** **אֶל-מֹשֶׁה לְאָמַר:** היא נוטריקון "לאו אמור" לדרוש לאו מתוכן העשה שאחריו. מלמד שכל הלא תעשה הנלמדים כדלקמן בפרשה רמוזים במלה זו ונלמדים ומתריבים מטעם מרכא במלים **אֶל-מֹשֶׁה**.

מתפקידי **טפחא = טרחא**

(א) **טפחא** – טעם מפסיק – פסקא טעמא (זהר יתרו) מלמד שהענין הוא שנוי משמעות מהכתוב אחריו

רש"י (וי מצ' יד,ב) **עַל-מְקוֹם הַם הָאֲשָׁם** - אפילו נתקנח הדם (ראה **מנחות י,א**). למד שאין הדם גורם אלא המקום גורם.

הנאמר במצורע עני בטהרתו **(יד,ב)** **עַל-מְקוֹם הַם הָאֲשָׁם**, משנה משמעות הנאמר במצורע עשיר **(וי מצ' יד,ז)** נתינת שמן **עַל הַם הָאֲשָׁם** שהיה נשמע שנותן השמן רק על הדם ממש, ומלמד שנותן השמן על המקום גם עם דם נתקנח.

(ב) **טפחא** – פותח טפח (אף שמפסיק), מתחבר אל, ומתאפיין מהכתוב אחריו.

(ויקרא מצע יד,ב) **זֹאת תִּהְיֶה תוֹכַחַת הַמִּצְוָה בְּיוֹם שִׁתְּרָתוֹ בְּיוֹם** – טפחא בתפקיד פותח טפח ואז הכתוב אחריו מתאר ומאפיין את המלה בטעם טפחא, ע"פ **תורה תמימה הערה ז**) המלה **בְּיוֹם** יתירה כי די היה לכתוב **בְּשִׁתְּרָתוֹ** לכן המלה נדרשת מהכתוב אחריה שכל מעשי הטהרה יהיו מוגבלים לאור יום וכל היום כשר **(תור"כ, בבלי מגילה כא,א)**

(ג) **טפחא** – במיוחד כאשר טפחא ללא מרכא לפניו אזי עשוי להיות בתפקיד של התפשטות האפיון המתקבל מהטפחא בלבד או מהמלים בטעם טפחא ושאר חריה אל הכתוב לפני הטפחא.

(דב' ל' מצע נגכה): **ס [כה] פי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים פנפשה שבועך ואל-פליה לא תתן: ס**

ואל-פליה – טפחא בתפקיד התפשטות האיסור אל הכתוב לפניו ללמד היתר אכילה בשעת עבודה רק בזמן הקטיפ. כפי שבבלי **ב"מ פ"ז,א** דורשת מממלים אלו בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית בשעת גמר מלאכה אתה רשאי לאכול

(ד) **טפחא** – שנוי במיוחד לרבו

(בראשית א,א) **בראשית בקא אלהים, בראשית** – טפחא, רבוי, להודיע כי המאמר **בראשית** הוא רבוי מאמרות שנאמרו בבת אחת ועל רבוי הנבראים שנבראו בבת אחת בהתאמה למאמרות,

(ה) תפקיד מורכב בתבנית בראש פסוק **טפחא מונח אתנח** – תבנית (בראשית א,א) **בראשית בקא אלהים ו- (שמות יתרו כב, בטעם**

תחתון) אנכי תי אל ה' ה' העשויה לרמז במופעים אחרים על קשר למעשה בראשית ו/או שמע ישראל

תבנית בראש פסוק **טפחא אתנח** – תבנית (דברים ואתחנן וד) **שמע ישראל** העשויה לרמז במופעים אחרים על קשר לשמע ישראל ו/או מעשי בראשית.

תבנית פסוק מלא **טפחא [מונח] אתנח מרכא טפחא מרכא סלוק** עשויה לרמז מאד על קשר למעשי בראשית ו/או שמע ישראל.

חצי פסוק ללא **טפחא**. טעם טפחא הוא הטעם בעל נגינה (שאינו אילם) הנפוץ בתורה (11294) המופיע בכל פסוקי התורה (5846) אבל יש חצאי פסוק בעלי מלה אחת בטעם קיסר (אתנח או סלוק) בהם אין טעם **טפחא**.

מובאת כאן דוגמת מפתח להבנת תפקיד טעם הטפחא מפסוק חסר טפחא. בדוגמה זאת הסתמכנו על אוסף תפקידי טפחא שהכרנו עד כ"א סיון התש"ע כדי להציע הבנה כללית בתפקיד טעם טפחא – טרחא.

ויקרא תזריע יג,יח צרעת בשחין ובמכוה

פ [יח] ויבשר פי-יהיה בו-בערו שחין ונרפא:

[יח] ... שחין - אתנח ונרפא: - סלוק, ללא טעם טפחא מלמד כי אין כאן אף תפקיד דרשתי של טעם טפחא. אין כאן שנוי משמעות או הלכה בין מה שאחרי הטפחא ובין מה שמופיע בטפחא, אין כאן הפסק, אין כאן פתיחת טפחא לאפיון אלפניו, אין כאן מיעוט כלשהו.

בסה"כ – אין שינוי, שמשמעותו שעדיין יש שחין רק שהוא קרם כקליפת השום.

(סלוק (סוף פסוק) קודם) **בר' וירא חג,ג** – **ניאמר** – חצי פסוק ללא טפחא אתנח, להגביל לאמירה אחת בלבד,

השערה: (א) בפסוקי בריאת העולם מה שהקב"ה צווה נברא ללא שנוי מצויו.

(ב) קרה מיד

אם נאמר כי טפחא כמסמלת שנוי כלשהו אזי ללא טפחא אין מרמז על חוסר שנוי.

מרכא טפחא, אתנח או סלוק או מונח אתנח או מרכא סלוק

מרכא טפחא – יתור לרבות, דהיינו יש מלה יתירה הבאה לרבות לדברים אחדים, כל מקום לפי ענינו, שעליהם חל הענין או ההלכה.

מובאת שוב הגדרת אתנח וסלוק להסברת התבנית **מונח אתנח או מרכא סלוק**

אתנח או סלוק טעמים המכונים קיסרים, ובד"כ מגבילים בנושא הנידון (למשל שמשוהו מהענין חל על פרט מסוים בלבד),

מונח אתנח או מרכא סלוק מונח או מרכא מרבה אתנח או סלוק מגביל.

מתפקידי תבנית הטעמים מונח אתנח או מרכא סלוק רבוי הגבלה.

מתפקידי תבנית הטעמים מרכא טפחא, אתנח או סלוק הגבלת הרבוי.

אבל התבנית עשויה להיות גם שטעם **מונח** מרבה בלי קשר לטעם **אתנח** המגביל

וכן שטעם **מרכא** מרבה בלי קשר לטעם **סלוק** המגביל

מתפקידי תביר

(א) מחלק,

(ב) ממעט, צריך להבחין בין השפעת **תביר** – מחלק וממעט ובין השפעת **אתנח או סלוק** – מגביל

(ג) לימוד המלמד שלא ממש ככתוב, : **(י' אמר כא,ז) ואשה תביר** – לא ממש **נרואשה מאישה** רבנו הוסיפו נשים שלא התגרשו אלא שהיה בהן ריח של גט או חלוצה, שאף אותן **לא יקחו** הכהנים לנשים

תביר תביר – 4 מופעים בתורה; **תביר** ואחריה מלה המחוברת ב- **מקף**. למלה שאחריה בטעם **תביר** – 3 מופעים בתורה, ואין כרגע אפיון מובהק של תפקיד התבנית

פי – **תביר** ואחריו **[מרכא] טפחא**, 180 מופעים ב- 180 פסוקים בתנ"ך, מהם 46 בתורה, ואין כרגע אפיון לתפקיד התבנית

(ד) טעם תביר מופיע בעיקר בשלש התבניות הבאות ותפקידן מוגדר באופן תמציתי:

דרגא תביר טפחא - קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; **מרכא תביר טפחא** - קבוצה עם הלכה לא שוה לפרטיה; **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; כגון קבוצת עדים למעשה, אשר הלכות עדות חלות רק על העדים הבאים להעיד והאחרים פטורים.

דרגא תביר מרכא טפחא - קבוצה עם תכונה אחת שההלכה שוה לפרטיה; עם תכונה אחרת שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה;

מרכא תביר מרכא טפחא - קבוצה עם תכונה אחת שההלכה לא שוה לפרטיה; עם תכונה אחרת שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה;

תבנית **תביר מרכא טפחא** – קבוצה שההלכה לא חלה על חלק מפרטיה.

אבל בפסוק **(י' תז' יג,ג) ומהנית בשער הי** מיעט את כל הפרטים ודרש שעל כולם לא חל הענין

יש בתורה כ-11 מופעים של **תביר טפחא** כגון: **(וי' שמ' יא,ט) פינים ונבנלים**.

12-1 מופעים **תְּבִיר מַקֵּר-טַפְחָא** כגון (**במדבר נשא ו, ד**) **מִחְרָצִים וְעַד-זָג**, תפקיד התבנית קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים השונים זה מזה (גם אם הם ממקור אחד) המצטרפים כדי לקיים הלכה מסוימת. ב-(**וי' שמ' יא, ט**) דג טהור חייב להיות בעל קשקשת וסנפיר. ב-(**במדבר נשא ו, ד**) אסור לנזיר חרצנים בשיעור מחייב, אסור לו זג בשיעור מחייב, אסור לו צירוף חרצנים וזגים שביחד מגיעים לשיעור מחייב.

מַרְכָּא תְּבִיר [מַרְכָּא] טַפְחָא תפקיד תדיר של התבנית הוא קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים החלוקים ביניהם או בדיניהם לגבי הנושא, או הם לא מצטרפים ביחד לגבי הנושא או ההלכה הנידונים.
דַּרְגָּא תְּבִיר [מַרְכָּא] טַפְחָא תפקיד תדיר של התבנית הוא קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים אשר שוים ביניהם או בדיניהם לגבי הנושא, או הם מצטרפים ביחד (ונראה כאשר הפרטים דומים) לגבי הנושא או ההלכה הנידונים.

מַרְכָּא תְּבִיר [מַרְכָּא] טַפְחָא (א) נדרשת דרשה שהרבויו חל על כל הדברים באותו הענין, אבל על חלקים שונים באופנים שונים, (ב) הדברים לא מצטרפים ביחד לגבי הנושא או ההלכה הנידונים.
דַּרְגָּא תְּבִיר [מַרְכָּא] טַפְחָא (א) נדרשת דרשה שהרבויו חל על כל הדברים באותו הענין, (ב) הדברים מצטרפים ביחד לגבי הנושא או ההלכה הנידונים.
צַרִּיךְ עֵינֵי מה ההבדל בין **מַרְכָּא טַפְחָא** ובין **דַּרְגָּא תְּבִיר [מַרְכָּא] טַפְחָא**, אלא אם נאמר כי לטעם דרגא ו/או לטעם תביר יש תפקיד כל אחד לעצמו בנוסף על תפקידו בתבנית

טעם **דַּרְגָּא** מופיע בשלוש תבניות. הוא גם בעל תפקידי דרישה לעצמו ללא התבנית.
מתפקידי דַּרְגָּא לעצמו (א) מקשר – כגון בין שני כתובים, (ב) מצרף – שכל פרט מהמצוה מעכב, כמו ארבע פרשיות שבתפילין המעכבים זה את זה,
מתפקידי דַּרְגָּא בשלוש תבניות:

דַּרְגָּא תְּבִיר [מַרְכָּא] טַפְחָא תפקיד שטופל בהקשר לטעם **תְּבִיר**
דַּרְגָּא מַרְכָּא-כְּפֹלֶה (= מַרְכָּאִים) טַפְחָא 14 פעמים בתנ"ך, חמשה מהם בתורה. אין מרכא כפולה בתנ"ך בלי דרגא לפניו וטפחא אחריה. פעם אחת בלבד בתהלים במרכא כפולה ללא דרגא לפניו וללא טפחא אחריה.
(א) עיקר משמעותה נעשה מעשה אף שלא לא היה ראוי לעשותו, או יש לומר שבא לתקן מעשה שלא היה ראוי לעשותו.
(ב) כאשר **מַרְכָּא-כְּפֹלֶה** מרמז על שני ענינים או שלבים או תיווך בענין הנדון.
(ג) **[זהר פירוש הסולם בלק לה]** ב' תנועות שיוורה על שתי הבאות, שני תקונים.
(ד) האדמו"ר מ"ש (שמות ה, טו) **ענין שיש בו כפל**, שני צדדים מנוגדים זה לזה.

דַּרְגָּא מוֹנַח רְבִיעַ

(א) התבנית מופיעה **59 = נד"ה** פעם בתורה ויש לחלק ניכר מהמופעים קשר לנושא תיקון הקילקול של היצר הרע בחטא אדם הראשון, תיקון כח (מ)תאוה לקדושה, לחלק מהמופעים קשר לגלות השכינה (הנמשל בזוהר לכעין מצב נד"ה) וחזרתה.
(ב) במקרים בודדים בלבד מצאנו תפקיד אחר, כעין פרט עיקרי/מרכזי בענין המדובר, שפרטים אחרים עשויים להתיחס אליו, כעין ענין מקושר לפניו ומופרד מאחריו.

אפשר כי לתבנית **דַּרְגָּא מוֹנַח רְבִיעַ** יש תת-קבוצה **אזלא-גרש / גרש'ים (מונח) דַּרְגָּא מוֹנַח רְבִיעַ**. להלן רעיונות למשמעותה
בין תפקידיה של תבנית הטעמים **אזלא-גרש / גרש'ים (מונח) רְבִיעַ** נמצא התפקיד כעין יצא ללמד על עצמו או על הכלל.
אפשר שתבנית הטעמים **אזלא-גרש / גרש'ים (מונח) דַּרְגָּא מוֹנַח רְבִיעַ** היא הרכב של שתי התבניות זו על זו, ומשמעותה יצא ללמד על עצמו או על הכלל וגם אחד מתפקידי תבנית הטעמים. **דַּרְגָּא מוֹנַח רְבִיעַ**
אפשר כי תבנית **אזלא-גרש / גרש'ים דַּרְגָּא מוֹנַח רְבִיעַ** היא מופע של מידה (ט"ז) מדבר שהוא מיוחד במקומו, בברייתא דל"ב מדות ברייתא דרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי.

מונח רְבִיעַ – בתבנית **דַּרְגָּא מוֹנַח רְבִיעַ** עשוי גם לתפקד בתפקידו, שהוגדר במקומו.

שלשלת 4 פעמים בתורה תמיד מלווה בטעם **פסק** | אחריו, אפשר כי טעם **שלשלת** מלמד (א) על קושי או צורך רגשי / מחשבתי, העשוי להתבטא בהשגחה וחזרה על דברים, וטעם **פסק** | מלמד התגברות עליו ע"י האיש הנתון במצב או ע"י גורם אחר. (ב) מלמד על השהיה וחזרה על דברים,

פסק | – טעם אמצעי אולם (אין לא נגינה משלו). כעין מידה י"א לרבי אלעזר בן רבי יוסי בר חלפתא סדור שנחלק, היינו שהכתוב המוטעם בפסק יש לקרוא ולהבינו בשני אופנים פעם בקריאה עם פסק, ופעם בקריאה ללא פסק, אחרי קיסר עשוי לציין כי המלה שלפני הפסק יש לקרוא פעם עם הפסוק הקודם, ופעם עם הפסוק שהיא בראשו או במלה שניה שבו.
עשוי לציין שני שמות (היינו מושגים כל שהם, אחד לפני ואחד אחרי הפסק) ולהם הלכה אחת, או שם אחד ושתי הלכות (כגון שהשם שאחרי הפסק חל על מילת יחס כלשהיא כמו "כי" שלפני הפסק).
היקש הפועל מצד לצד, כגון מענין שבצד ימין לענין שבצד שמאל.
הפרדה בין אותיות אהו"י בסוף מילה ובתחילת מילה כאשר במילה הראשונה טעם מחבר, הפרדה בין אותיות שוות (שו"ע או"ח ס"א, ס"ב), הפרדה בין מלה המסתימת ב-מ"ם ובין מלה הפותחת ב-ת"י"ו או באותיות אל"ף תי"ו שלא ישמע מ"ת השעיה בין דרגא תביר במקום שאין לפחות שתי הברות ביניהם ולכאורה היה צריך להטעים מרכא תביר

מקף – טעם אמצעי אולם (אין לא נגינה משלו) המחבר שתיים או שלוש ונדיר מאד ארבע מלים לרצף אחד עבור תבנית טעמים של טעם

אחד או שניים (כגון עוצר או מחבר ועוצר (כגון קדמא ז"ק, מונח ז"ק)). הרצף הזה הוא כעין מלה אחת כגון להפסק מהמלה הבאה או לחיבור למלה הבאה, כגון לצורך חישוב גימטריה הלכתית או אגדתא וכד' **במדבר חקת יט,טו - אין צמיד פתיל עליו - ת"א** - דלית מגופת שייע מקף עלוהי **תיב"ע** - דלית מגופתא מחברא ביה מקף על פומיה

טט - פתיל = מחברא ביה מקף, חיבור מקיף. למדנו ש- מקף משמעו שע"י הקפת עצמים אחדים הם נחשבים כמחברים ליחידה אחת. **מקף** – בתפקיד רב-מצב, רב-שלב, רב-חלק, רב-משמעות. דוגמאות למצבים: צירוף ענין נספח לענין עיקרי, לפי **תורת המקף** (הרב י"י פוזן) מצב של מיעוט הדגשה. בתורה טעם מקף מופיע 11475 פעם.

מילת **אל** - עם מקף 1149 מופעים מהווה 9.978% ממספר מופעי מקף בתורה, מילת **ואל** - עם מקף 98 מופעים מהווה 0.00784% ממופעי מקף בתורה. שתיהן ביחד מהוות 10.76% ממופעי מקף בתורה. שתיהן ביחד מהוות 99.03% ממופעי מלת **אל** בתורה. המתאם הזה אומר דרשני.

כל מילות **את** - (בסגול) 2396 מופעים **ואת** - (בסגול) 641 מופעים תמיד עם מקף. והן מהוות ביחד 26.4662% ממופעי מקף בתורה. כל מילות **את** (בצירה) 219 מופעים **ואת** (בצירה) 185 מופעים בלי מקף. **באת**, **כאת**, **לאת** אין, **מאת** - (בצירה) 118 מופעים במקף. מילת **על** - עם מקף 880 מופעים, מילת **ועל** - עם מקף 92 מופעים, מילת **מעל** - 58 מופעים מילת **כי** - עם מקף 410 מופעים, מילת **וכי** - עם מקף 34 מופעים, **ואם** - עם מקף 232 מופעים, מילת **אם** - עם מקף 174 מופעים, מילת **לא** * - עם ובלי קדומת, עם מקף 530 מופעים, מילת **נא** עם מקף 1, מילת **נא** עם מקף לפנייה 85 מופעים

קדמא ואזלא – בשתי יחידות מלים (2 מלים או עם מקפים) עשוי לציין כי המלים המוטעמות **קדמא ואזלא** או בסביבתן נמצאים אחד או יותר מהתפקידים הבאים (ואין הרשימה ממצה הכל) מתפקידי תבנית הטעמים קדמא ואזלא

- (א) ענין מרכזי בקרא אליו מתיחסים פרטים אחרים בקרא
- (ב) מוקדם ומאוחר בזמן
- (ג) מוקדם ומאוחר ללמד שסדר הכתוב בפסוק הוא בדווקא כדי שנוכל ללמוד ממנו כלל ואחר-כך פרט או פרט ואחר-כך כלל, כל, או ברבוי ומיעוט כגון כלל ופרט בתוצרת הגפן לנזיר (**במדבר נשא וד**) **כָּל יַמֵּי נַזְרוּ מִפְּלֵ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִנְּפֶן הַיּוֹן מִחֲרָצִים וְעַד-זָג לֹא יֵאָכֵל**; כגון כלל ופרט של שימוש בכסף מעשר שני (**דברים ראה יז,כז**) **וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר-תֵּאֵנָה נִפְשָׁךְ בְּבִקְרָת וּבְצִאֵן וּבְיֵינִן וּבְשִׂכְרָךְ וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נַפְשְׁךָ וְאֶקְלָתָ שֵׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְשִׂמַּחְתָּ אֹתָהּ וּבֵיתְךָ**; כגון רבוי ומיעוט במומי בכור בהמה (**דברים ראה טו,כא**) **וְכִי-יְהִיחָה בָּךְ מוֹם פֶּסַח אֹךְ עוֹר פֶּלַם מוֹם רֶעַ לֹא תִזְכְּרוּנוּ לַה' אֱלֹהֶיךָ**;
- (ד) מלמד ולמד כגון בקל וחומר
- (ה) אפשרות ללימוד בבנין אב

קדמא ואזלא – ביחידת מלים אחת (בד"כ במלה אחת, כגון **במדבר נשא ד,כב**) **וְנִשְׂאוּ**) מציין שוויון, או/ו בעושה תלוי המעשה לשם שלימות נושא קדמא ואזלא מוצגת כאן התבנית **אזלא (גרשי'ם) או אזלא-גרש) קדמא** – בשתי יחידות מלים (2 מלים או עם מקפים) המציינת שנוי סדר של מאוחר המקדים המוקדם. ראה הסבר במקומו.

שתי התבניות הבאות מופיעות כ-15 פעמים בתורה והן מופע של מלמד ולמד, קדמא מציין המלמד ההולך בראש, האזלא מציין כי יש למד ההולך אחריו, וללמד יש תכונות מסוימות בהתאם לתבנית הטעמים **קדמא ואזלא ... אזלא (גרשי'ם) או אזלא-גרש) מהפך פשטא** – הלמד מוגבל באופן זמני או מותנה, ובין היתר נמצא בו דוגמת קל וחומר המוגבל בדיו לבא מן הזין להיות כנידון (במדבר בהעלתך פרשת צרעת מרים). הגרשיים או אזלא-גרש מהפך פשטא מציין דרישת דיו מהכתוב המוטעם או בסביבתו.

קדמא ואזלא ... אזלא (גרשי'ם) או אזלא-גרש) – יצא מן הכלל [מונח] רביע ללמד על עצמו או על הכלל כולו, מציין כנראה שעל הלמד רוויץ רבוי רב, המסקנה היא שהלמד עולה על המלמד

קדמא ואזלא ... קדמא ואזלא (= קדמא ואזלא פעמיים) בין שני קיסרים, ללא הסבר

תבנית טעמים **קדמא ואזלא** או **קדמא ואזלא** או **קדמא לבדה** או **גרשי'ם** או **אזלא-גרש** אשר לפנייה לפחות אחת או יותר מהתבניות הבאות

- מונח זרקא מונח ... מונח סגול
- או מונח ... מונח פזר
- או מונח ... מונח תלישא-גדולה
- או מונח ... מונח תלישא-קטנה
- או מונח רביע

ואחריה תבניות שונות מבטאה כעין מלמד ולמד אשר לפניו פרטים לפי תפקידי הטעמים השונים (נקרא להם פרט קדמאה) וחלקם מתבררים בפרטים שאחרי המלמד ולמד (נקרא להם פרט בתראה). הפרט קדמאה עשוי להיות חלק מהמלמד ולמד ויוצרים ביחד כעין מלמד מורחב.

קדמא ללא אזלא אחריו – עשוי לציין דבר קדום, עשוי לציין התחל בו, עשוי להיות מופע של מוקדם שהוא מאוחר בענין, היינו מקום הקרא מקדים או מאחר את זמנו בפועל.

ראה **קדמא זקף-קטן** – קדמא זקף-קטן במלה אחת או במלים מוקפות, כעין מידה מל"ב מידות של רבי אליעזר ברבי יוסי מוקדם והוא מאוחר בענין, והוא גם כעין החלק "דבר הלמד מסופו" ממידה י"ב מי"ג מידות של רבי ישמעאל ברבי יוסי, "דבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו"

קדמא מהפך פשטא – תבנית שבין תפקידיה כעין מידה מל"ב מידות של רבי אליעזר ברבי יוסי דבר שחבירו (היינו הכתוב) שלפניו מלמד עליו או שהוא מלמד על חבירו (היינו הכתוב) שלפניו. עשוי להיות גם טעמא דקרא על הכתוב לפניו. היות ותבנית זאת בדרך כלל סוגרת ענין ע"י טעם **זקף-קטן** אפשר כי התבנית הזאת היא אחת משתי הדרשות הנלמדות ע"י תבנית הטעמים: **מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן**

קדמא מרכא – כ-65 מופעים בתורה עם שתי הסיפות כמוצג
קדמא מרכא [פשטא] [מונח] ... זקף-קטן בין שני קיסרים (אתנח סלוק, סלוק אתנח) – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר, ועוד מתפקידי פשטא ... זקף-קטן
קדמא מרכא זרקא מונח ... מונח סגול – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר, ועוד מתפקידי זרקא סגול

קדמא ללא אזלא אחריו – עשוי לציין כעין כלל הצריך לפרט, ולפרט או פרטים תבניות שונות וכל תת-תבנית בעלת התכונות שלה. מוצגת רשימה של רוב התבניות האלה.

[פשטא] [מונח] זקף-קטן
[מונח] רביע
מהפך פשטא מונח זקף-קטן
תביר או [מרכא] טפחא
דרגא תביר [מרכא] טפחא [מונח] אתנח או [מרכא] סלוק
מרכא תביר [מרכא] טפחא [מונח] אתנח או [מרכא] סלוק

תבנית הטעמים שבבסיסה **אזלא-גרש** או **גרשיים** – יצא לסוגיו תבניות טעמים הנשענות על אזלא, היינו אזלא-גרש וגרשיים (1448 פסוקים, 1633 מופעים)
אזלא-גרש (=גרש) 1120 גרשיים 512 מופעים בתורה (סה"כ 1632 צריך בדיקה כי לעיל נאמר 1633)
אזלא (גרשיים או אזלא-גרש) מהפך פשטא – יצא להקל ולא להחמיר. היות ותבנית זאת בדרך כלל סוגרת ענין ע"י טעם **זקף-קטן** אפשר כי התבנית הזאת היא אחת משתי הדרשות הנלמדות ע"י תבנית הטעמים: **מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן**

אזלא (גרשיים או אזלא-גרש) ... תביר – יצא להקל ולהחמיר, כגון (**בר' וירא כבה, אלהים** - גרשיים **יראה-לו השנה לעלה** - מרכא תביר טפחא, גרשיים ... תביר יצא להקל ולהחמיר, להקל שאם יהיה שה הקרבן יהיה שה, ולהחמיר שרק אם לא יהיה שה הקרבן יהיה יצחק).

אזלא (גרשיים או אזלא-גרש) מונח רביע – יצא ללמד על עצמו או על הכלל כולו
אזלא-גרש (ללא קדמא לפניו) מונח [מונח] **רביע** – 25 פסוקים, 25 מופעים
גרשיים מונח [מונח] **רביע** – 92 פסוקים 92 מופעים
גרשיים רביע – 6 פסוקים 6 מופעים

אזלא (גרשיים או אזלא-גרש) קדמא – בשתי יחידות מלים (2 מלים או עם מקפים) מציין שנוי סדר של מאוחר המקדים המוקדם, כגון כתוב מאוחר או אחרון ומבוצע ראשון, כגון עשוי להיות למד קודם למלמד. כ-32 מופעים
אזלא (גרשיים או אזלא-גרש) קדמא מהפך פשטא – אזלא בראש התבנית לרמז על פעולה שהתחילה, הושעתה וחודשה או שתתחדש. פעולה שאמורה להיות מאוחרת החלה לפני זמנה, מושעת, תחל שוב. מופיעה בתורה 3 אזלא + 10 גרשיים

1.8 רישום מתמטי של תפקידי תבניות הטעמים לחלק מהתבניות.
כתוצאה ממסקנות העיון הוגדר **ביטוי מתמטי** כללי, האמור בעיקרון להופיע בכל הגדרת תפקיד תבנית אבל מודגם רק בתבניות אחדות. עבור כל "תפקיד תבנית" מוגדר "מקדם פעילות תפקיד" ומוגדרת פעולת כפל ביניהם
מקדם פעילות תפקיד * תפקיד כלשהו (של תבנית כלשהי). תוצאת הביטוי נקבעת לפי שווי המקדם:
אם המקדם שווה 1 התפקיד פעיל במופע,
אם המקדם שווה 0 התפקיד לא פעיל במופע (או שלא מצאנו עדיין תפקיד זה במקום).
במקום אחד עשויים להיות פעילים תפקידים אחדים.

מתפקידי תבנית הטעמים זרקא סגול (הדגמה בביטוי מתמטי)
מקדם * (תזרקא סגול) = 1 * ענין עצמאי מסוג התוכן המטועם על התוכן המטועם
מקדם * (תזרקא סגול) = 1 * ענין תוספת מסוג התוכן המטועם על התוכן המטועם
מקדם * (תזרקא סגול) = 1 * גריעה חלקית מסוג התוכן המטועם מהתוכן המטועם (כגון קריבת ימים למות)
מקדם * (תזרקא סגול) = 1 * ציור של תנועה
מקדם * (תזרקא סגול) = 1 * כגון ציור של שלוש תנועות
מקדם מרכא * (תזרקא סגול) = 1 * מספר מיעוטים או ריבויים מסוג הענין על הענין.

מתפקידי תבנית הטעמים תלישא-גדולה או תלישא-קטנה

תפקיד כללי שיעורין, חציצין ומחיצין (שח"מ)

- מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * שיעורין, חציצין ומחיצין הכוללת שיעורין מוחלטים, שיעורין יחסיים, אומדנים (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)
- מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * עקירת עקרון תורני או מצווה, עקירת מחיצה
- מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * עקירת פרט הנעקר מתוך העניין הנידון
- מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * התרעת עונש משמים – כרת, מיתה בידי שמים. התרעת לאו ומלקות, לאו מכלל עשה
- מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * מידרוג בביצוע מצוות ומידרוג בשכר ועונש (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)

תפקיד ייחודי בעל בחינה נעלה

- מקדם * (תלישא) = 1 * בחינה מעולה ביותר (מקור אור החיים בטעם תלישא-קטנה, ע"פ מנחת שי זה שם כללי לתלישות במנהג הספרדי), אפשר לתאר בחינה נעלה כעין מחיצה בין בעל הבחינה הנעלה והאחרים
- מקדם * (תלישא-גדולה) = 1 * נבחר, ראש, מקור (תלישא-גדולה)

תפקיד ייחודי חישוב חשבונני בין המלים המטועמות או בסביבתן.

- מקדם * (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה ... תביר) = 1 * אפשרות לחישוב חשבונני בין המלים המטועמות או בסביבתן

מתפקידי תבנית הטעמים פזר

- מקדם * (תפזר) = 1 * תפקידו כעין דון מיניה ואוקמיה במקומיה, דרוש עקרון כלשהו במקום הופעתו והעבר אותו לענין תורני אחר, בין שמפורש בתורה שבכתב ובין שאינו מפורש. בנוסף עשוי ללמד למקומו.

מתפקידי תבנית הטעמים יתיב

- מקדם * (תיב) = 1 * דווקא כך, אכן כך הדבר, לפחות כך.

מתפקידי תבנית הטעמים פשטא

- מקדם * (תפשטא) = 1 * אחד, אחד ויחיד, פשוט, מתפשט והולך, פשט הענין.

מתפקידי תבנית הטעמים פשטא

- מקדם * (תפשטא פשטא) = 1 * דבר שזה טבעו ומתמיד בו.
- מקדם * (תפשטא פשטא) = 1 * חל / מתרחש / מתבצע במהירות כי מכיר דרכו. מְיָדוּת, בבת אחת, בעת ובעונה אחת.
- מקדם * (תפשטא פשטא) = 1 * זה וזה גורם אפשר שגם זה או זה גורם.

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-קטן

- מקדם * (תזקף-קטן) = 1 * תפקיד מספר הלימודים / הדרשות שתיים

זקף-קטן או מונח זקף-קטן – זקף-קטן כעין מספר שתיים, שתי נקודות בענין מסוים, שתי דרשות. תוכן המונח מסייע לתיאור הזקף-קטן או שהמונח מוסיף עוד דרשה אחת או ענין של מספר של אחד.

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-קטן

- תפקיד מספר הלימודים / הדרשות שתיים

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-גדול

- מקדם * (תזקף-גדול) = 1 * תפקיד מספר הלימודים / הדרשות שלוש.
- מקדם * (תזקף-גדול) = 1 * תפקיד הקשור כנראה לשרש "אמר" (כ-35% מהמופעים בתורה), אין הסבר.

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-קטן זקף-גדול

- מקדם * (תזקף-קטן זקף-גדול) = 1 * (דבר החוזר וקורה (זקף-קטן זקף-גדול))
- תפקיד כללי חישוב חשבונני, תפקיד ייחודי חישוב הפרש בין גימטרית טעמים וגימטרית תוכן או להפך והסקת מסקנה מדרשית ו/או הילכתית
- מקדם * (תזקף-קטן זקף-גדול) = 1 * גי' (זקף-קטן זקף-גדול) = (עולה) תקע"ו,
- מקדם * (תזקף-קטן זקף-גדול) = 0 * ת' - גי' תוכן (כגון **בראשית וירא כבנו**: **וְהָיָה אֵיל אַחֵר** = 0 לא פעיל)

מתפקידי תבנית הטעמים רביע

- מקדם * (תרביע) = 1 * תפקיד מספר הלימודים / הדרשות ארבע
- מקדם * (תרביע) = 1 * תפקיד חישוב רבוע
- מקדם * (תרביע) = 1 * תפקיד הערך / המספר 4

מתפקידי תבנית הטעמים מונח רביע

- מקדם * (תמונח רביע) = 1 * תפקיד מספר הלימודים / הדרשות ארבע או יותר מארבע

מתפקידי תבנית הטעמים טפחא

- מקדם * (תטפחא) = 1 * תפקיד מפסיק מן התיאור המוטעם בסימט **מונח אתנח** או **מרכא סלוק**, **אתנח** לבד, או **סלוק** לבד.

מקדם * ת(טפחא) = 1 * תפקיד שנוי או הרחבת משמעות בנושא הנידון.
מקדם * ת(טפחא) = 1 * תפקיד רבוי
מקדם * ת(טפחא) = 1 * תפקיד פותח טפח (אף שמפסיק), מתחבר אל, ומתאפיין מהכתוב אחריו.
מקדם * ת(טפחא) = 1 * תפקיד במיוחד כאשר טפחא ללא מרכא לפניו אזי עשוי להיות בתפקיד של התפשטות האפיון המתקבל מהטפחא בלבד או מהמלים בטעם טפחא ושאחריה אל הכתוב לפני הטפחא.
מקדם * ת(טפחא [מונח] אתנח בראש פסוק) = 1 * תפקיד קשר אפשרי למעשה בראשית ולאו שמע ישראל

מתפקידי תבנית הטעמים מונח אתנח או מרכא סלוק

מקדם * ת(מונח אתנח או מרכא סלוק) = 1 * רבוי הגבלה.

מתפקידי תבנית הטעמים מרכא טפחא, אתנח או סלוק

מקדם * ת(מרכא טפחא, אתנח או סלוק) = 1 * הגבלת הרבוי.

מתפקידי תבנית הטעמים קדמא ואזלא

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 1 * ענין מרכזי בקרא אליו מתיחסים פרטים אחרים בקרא (קדמא ואזלא)

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 1 * מוקדם ומאוחר (קדמא ואזלא)

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 0 * מלמד ולמד כגון בקל וחומר (קדמא ואזלא) = 0

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 0 * בנין אב (קדמא ואזלא) = 0

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 0 * כלל ופרט (קדמא ואזלא) = 0

מקדם * ת(קדמא ואזלא) = 0 * רבוי ומיעוט (קדמא ואזלא) = 0

1.9 טבלת ספירה של תבניות טעמי מקרא בתורה ע"פ גירסת הכתר הממוחשבת

מספרים של טעמי המקרא בתורה ע"פ גירסת הכתר הממוחשבת

חיפוש	מס' פסוקים	מס' מופעים	הערות	מס' צורות סימן, הערות
*	מס' פסוקים בתורה 5846	מס' מלים בתורה 79978		
מקף	4827	11475	זה מס' המלים המצטרפות לטעם אחד או שניים שהוא / הם בד"כ במלה האחרונה	1
מילת אָל- עם מקף מילת וְאָל- עם מקף	999 82	1145 90	מלות אָל- וְאָל- 99.03% ממופעי אָל 10.76% ממופעי וְאָל	אָל 1003 פס' 1149 מופע וְאָל 85 פס' 98 מופע
			ל אָל – אין, מ אָל – אין, ב אָל – אין, כ אָל – אין, מהוות ביחד 26.4662% ממופעי מקף בתורה.	ל אָל – אין, מ אָל – אין, ב אָל, כ אָל, ל אָל, מ אָל – אין.
כל מילות אָת (בסגול) עם מקף כל מילות וְאָת (בסגול) עם מקף	1854 437	2396 641	באָת, כּאָת, לאָת אין, מאָת, כּאָת, לאָת (בצירה) 219, 212 וְאָת (בצירה) 185, 155 שתיהן בלי מקף	
מילת *עַל- 972	מילת *כִּי- 444 מופע	מילת *אֵם- 406	מילת *לֹא- 530	מילת *נָא- 1, מילת *נָא 85
טפחא	5846	11294		2
מונח (כולל מונח לגרמיה)	4606	9203		3
מרכא	5156	9138		4
זקף-קטן	4439	6995		5
סלוק	5846	5853		6
אתנח	5486	5492		7
פשטא	3817	5440		8
געיה	2441	3286		(כמו סלוק)
מהפך	2544	3048		9
תביר	2343	2679		10
רביע	2122	2447		11
קדמא	1782	2121		12 (צורה כפשטא, מיקום בתוך מלה)
אזלא / גרש	1040	1120		13 (גרשיים מלעלי)
דרגא	1018	1090		14
זקף-גדול	491	527		15
גרשיים	496	512		16 (גרש מלרעי)
תלישא-קטנה (=תרסא)	448	458	בגירסת לנינגרד לפחות 2 יותר	17
תלישא-גדולה(=תלשא)	261	269	דורש בירור בגירסות אחרות	18
פסק (כולל מונח לגרמיה)	357	387		19
זרקא	372	375	1 ז"ס נוסף ב"מנחת שי"א"איש מצליח"	20
סגול	372	372	(בר' וישלח לה, כב)	21
יתיב	341	357		22
מונח לגרמיה	246	259		(מונח ופסק)
פור	152	159		23
מרכא-כפולה	5	5	15 בתנ"ך	24
שלשלת	4	4		25 תמיד פסק אחריה
קרני-פרה	1	1		26
ירח בן-יומו (=גלגל)	1	1		27, ללא קדמא 26
סה"כ סימני טעמים		84367	84119	84119 ללא מונח לגרמיה
סה"כ ללא מקף וגעיה		69606	80833	80833 ללא געיה
לגר"א באותם סימנים 37 תפקידים				העודף בגלל מלים עם שני טעמים
טפחא אתנח בראש פסוק	162	162	תבנית "שמע ישראל" (ש"י)	
מלה מקף טפחא אתנח כנ"ל	22	22		
טפחא מונח אתנח כנ"ל	121	121	תבנית "בראשית ברא א-לקים"	
מלה מקף טפחא מונח אתנח כנ"ל	19	19	סה"כ 324 324 גי י"ד ש"י (כעין ש"י עולמות)	
מרכא טפחא	בתורה 3889	בתורה 4962	בתנ"ך 11970	בתנ"ך 15074
מרכא מלה מקף טפחא	בתורה 872	בתורה 901	בתנ"ך 2838	בתנ"ך 2960
יודבר ה' אל-משה לאמר:	70	70	69 מהם מרכא טפחא מרכא סלוק	
תביר מרכא (כנראה אחריו טפחא)	בתורה 1187	בתורה 1272	בתנ"ך 3604	בתנ"ך 3833
תביר מלה מקף מרכא	בתורה 409	בתורה 422	בתנ"ך 1216	בתנ"ך 1242

				(כנראה אחריו טפחא)
		648	626	מרכא תביר [מרכא] טפחא
		12	12	מרכא מלה-תביר
		59	58	דרגא מונח רביע
	14 בכל התנ"ך	5	5	דרגא מרכא-כפולה טפחא
		750	723	דרגא תביר [מרכא] טפחא
	סה"כ עם תביר בתוך 1673	263	258	דרגא מלה-תביר
		842	821	תביר ללא דרגא או ללא מרכא לפניו
		4	4	תביר תביר
		3	3	תביר מלה-תביר
		6 בתנ"ך, 2 מהם בתורה	6 בתנ"ך, 2 מהם בתורה	תביר דרגא
		1 ביחזקאל	1 ביחזקאל	תביר מלה-דרגא
	מהם 10 רביע לפני תביר, 1 ז"ק, 1 קו"א	11	11	תביר טפחא ללא דרגא או ללא מרכא לפניהם
	מהם 10 רביע לפני תביר, 1 רביע גרשיים, 1 אתנח גרשיים	12	12	תביר מלה מקף טפחא ללא דרגא או ללא מרכא לפניהם
	מהם 7 פני אג"ה אלהיכם ו-3 ביחזקאל	180 בתנ"ך מהם 46 בתורה	180 בתנ"ך מהם 46 בתורה	כ"י – תביר מרכא טפחא
	מקור: דרך חיים, הרב מנחם די לונזאנו	206	203	קדמא מרכא
		38 + 4 (מלה מקף מרכא)	38 + 4 (מלה מקף מרכא)	קדמא מרכא פשטא [מונח] ז"ק
		לפחות 5	לפחות 5	קדמא מרכא [מלה מקף] זרקא [מונח] סגול
		115	114	קדמא מרכא תביר
		0	0	קדמא מרכא מלה-תביר
		207	205	קדמא דרגא תביר
		0	0	קדמא דרגא מלה-תביר
		17	17	קדמא מלה-דרגא
				קדמא מרכא ללא תביר אחריו
		6	6	קדמא מלה-מרכא ותביר אחריו
		9	9	קדמא מלה-מרכא ללא תביר אחריו
				קדמא דרגא ללא תביר אחריו
	אפשר כי כולל קדמא מרכא	77 פסוק בר' שמ' וי' 153	150	מרכא פשטא
			אין	מרכא מלה-פשטא
		44 בתנ"ך, 3 בדברים	6	מרכא מונח לגרמיה
		311	301	מונח זקף-קטן במלה אחת
				קדמא זקף-קטן במלה אחת
		176	175	זקף-קטן זקף-גדול בין שני קיסרים
	גי' המלים ז"ק ז"ג עולה יסוד מלכות			
	אפשר רמז ל-ר"ב (202) ניצוצות קדושה שנגאלו.	סה"כ 202, 204	28	זקף-קטן מלה-זקף-גדול
			28, אבל אחד עם מקף ז"ק ז"ג וז"ק ז"ג, לכן רק 27	
		23 לוודא	23	זקף-גדול מלים (0-אחדים) זקף-קטן בין שני קיסרים
		52	52	זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים
		31	31	זקף-קטן מלה מקף זקף-קטן בין שני קיסרים
		248	242	זקף-קטן מונח זקף-קטן
		84	84	זקף-קטן פשטא זקף-קטן
		17	17	זקף-קטן יתיב זקף-קטן
		50	50	זקף-קטן יתיב מונח ... זקף-קטן
		107	106	זקף-קטן פשטא מונח ... זקף-קטן
	סה"כ: 676 673	94	94	זקף-קטן מהפך פשטא ... זקף-קטן
		?63	?63	פשטא פשטא
		?21	?21	מהפך פשטא מהפך פשטא
		2	2	פשטא רביע
		1	1	פשטא מונח רביע
		846	795	קדמא ואזלא

		20	20	קדמא ואזלא קדמא
	אין אזלא-גרש מלה-קדמא ללא קדמא לפני אזלא	6	6	קדמא ואזלא מלה-קדמא
		35	35	קדמא ואזלא במלה אחת
			בר' 6, שמ' 14, וי' 8 במ' 12, דב' 21	קדמא ואזלא ... קדמא ואזלא באותו פסוק
			בר' 2, שמ' 20, וי' 20, במ' 17, דב' 30	קדמא ואזלא ... קדמא באותו פסוק
			בר' 1, שמ' 5, וי' 3, במ' 4, דב' 6	קדמא ... קדמא ואזלא באותו פסוק
			בר' 4, שמ' 7, וי' 3, במ' 7, דב' 13	קדמא ואזלא ... קדמא ואזלא בחצי פסוק
			בר' 1, שמ' 17, וי' 5, במ' 17, דב' 23	קדמא ואזלא ... קדמא בחצי פסוק
			וי' 3, במ' 2, דב' 1	גרשיים או גרש ... קדמא ואזלא באותו פסוק
		201	201	קדמא ואזלא רביע
כלומר אין קדמא רביע	שניהם רק בקדמא ואזלא במלה אחת	2	2	קדמא רביע
		237	235	רביע קדמא (עם או בלי אזלא)
		32	32	אזלא-גרש קדמא
		7	7	גרשיים מלה-קדמא
		21	21	גרשיים קדמא
		13	13 = 3 + 10	גרשיים או אזלא-גרש קדמא מהפך פשטא
		1	? + 1	גרשיים או אזלא-גרש מונח מהפך פשטא
			אין	גרשיים קדמא תביר
		3	3	גרשיים קדמא מרכא תביר
		1	1	גרשיים קדמא מרכא זרקא
	4 מהם דרגא תביר מרכא טפחא 1 דרגא תביר טפחא	5	5	גרשיים קדמא דרגא (רק עם תביר אחריו) (אין מונח או מרכא-כפולה)
5 אחרים מתבנית קדמא ואזלא דרגא	גם מכיל תביר תביר מרכא טפחא (דב' ו, י')	1	1	אזלא-גרש דרגא (כנ"ל)
		92	92	גרשיים מלה רביע
		6	6	גרשיים רביע
		0	0	גרשיים מונח מונח רביע
		25	25	אזלא-גרש (ללא קדמא לפניו) מונח [מונח] רביע
		סה"כ מופעים	זו והתבנית הבאה משתרעות על פסוק או שניים	קדמא ואזלא ... אזלא-גרש או גרשיים מהפך פשטא
		15		קדמא ואזלא ... אזלא-גרש או גרשיים [מונח] רביע
		280	280	רביע בראש פסוק
		199	199	רביע אחרי אתנח
		27	27	אתנח מלה מקף רביע
				ללא טפחא בין סלוק לאתנח
				ללא טפחא בין אתנח לסלוק
				מלה פסק אתנח
				מלה פסק סלוק
				פשטא מהפך פשטא

1.10 י"ג מדות ספרא ברייתא דרבי ישמעאל (בן רבי יוסי הגלילי) פרשה א (שו"ת בר-אילן)

רבי ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות התורה נדרשת

א' מקל וחומר,

ב' מגזרה שוה,

ג' מבנין אב מכתוב אחד,

ד' מבנין אב משני כתובים,

ה' מכלל ופרט מפרט וכלל,

ו' מכלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט,

ז' מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל.
 ח' (?) כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא,
 ט' כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ליטעון טען אחר שהוא כענינו יצא להקל ולא להחמיר,
 י' כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ליטעון טען אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר,
 י"א כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל לידון בדבר חדש, אי אתה יכול להחזירו לכללו עד שיחזירונו הכתוב לכללו בפירושו,
 י"ב דבר הלמד מעניינו ודבר הלמד מסופו
 י"ג וכן שני כתובין המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם.

1.11 ל"ב מדות ברייתא דרבי אלעזר (בן רבי יוסי הגלילי) (אוצר המדרשים (אייזנשטיין) ע' 265 – 266 (שו"ת בר-אילן)
 (א) ריבוי, (ב) במיעוט, (ג) ריבוי אחר ריבוי, (ד) במיעוט אחר מיעוט, (ה) בקל וחומר מפורש, (ו) בקל וחומר סתום, (ז) בגזירה שוה, (ח) בבנין אב, (ט) בדרך קצרה, (י) מדבר שהוא שנוי, (יא) מסדור שנחלק, (יב) מדבר שבא ללמד ונמצא למד, (יג) מכלל שאחריו מעשה והוא פרטו של ראשון, (יד) מדבר גדול שנתלה בקטן ממנו להשמיע האזן בדרך שהיא שומעת, (טו) משני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם, (טז) מדבר שהוא מיוחד במקומו, (יז) מדבר שאינו מתפרש במקומו ומתפרש במקום אחר, (יח) מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל, (יט) מדבר שנאמר בזה והוא הדין בחבירו, (כ) מדבר שנאמר בזה ואינו ענין לו אבל הוא ענין לחבירו, (כא) מדבר שהוקש לשתי מדות ואתה נותן לו כח היפה שבשתיהן, (כב) מדבר שחבירו מוכיח עליו, (כג) מדבר שהוא מוכיח על חבירו, (כד) מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על עצמו, (כה) מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על חבירו, (כו) ממשל, (כז) מלשון נופל על לשון, (כח) מנגד, (כט) מלשון גימטריא, (ל) מלשון נוטריקון, (תרי אפי: חד אפיא בחילוף האותיות, וחד שהוא בחשבון האותיות), (לא) ממוקדם ומאוחר שהוא בענין, (לב) ממוקדם ומאוחר שבפרשיות.

1.12 ע"פ מהר"ו (זאב וואלף איינהארין) מדרש רבה (כגון הוצאת ווגשל א' ל-ל"ב מדות ברייתא דרבי אלעזר (בן רבי יוסי הגלילי)

(א) ריבוי, (ב) במיעוט, (ג) ריבוי אחר ריבוי, (ד) במיעוט אחר מיעוט, (ה) בקל וחומר מפורש, (ו) בקל וחומר סתום, (ז) בגזירה שוה, (ח) בבנין אב, (ט) בדרך קצרה, (י) מדבר שהוא שנוי, (יא) מסדור שנחלק, (יב) מדבר שבא ללמד ונמצא למד, (יג) מכלל שאחריו מעשה והוא פרטו של ראשון, (יד) מדבר גדול שנתלה בקטן ממנו להשמיע האזן בדרך שהיא שומעת, (טו) משני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם, (טז) מדבר שהוא מיוחד במקומו, (יז) מדבר שאינו מתפרש במקומו ומתפרש במקום אחר, (יח) מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל, (יט) מדבר שנאמר בזה והוא הדין בחבירו, (כ) מדבר שנאמר בזה ואינו ענין לו אבל הוא ענין לחבירו, (כא) מדבר שהוקש לשתי מדות ואתה נותן לו כח היפה שבשתיהן, (כב) מדבר שחבירו מוכיח עליו, (כג) מדבר שהוא מוכיח על חבירו, (כד) מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על עצמו, (כה) מדבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד על חבירו, (כו) ממשל, (כז) מנגד, (כח) ממעל, (כט) מלשון גימטריא (תרי אפי: חד אפיא בחילוף האותיות, וחד שהוא בחשבון האותיות), (ל) מלשון נוטריקון, (לא) ממוקדם ומאוחר שהוא בענין, (לב) ממוקדם ומאוחר שבפרשיות.

ויש עוד מדות שחז"ל משתמשים בהם בדרשותיהם

ע"פ מהר"ו מדרש רבה כגון הוצאת ווגשל א' (=) לג, כהמשך למספור לעיל) מדת סמוכים
מהר"ו ב' (=) ל(ד) ע"פ ס"ע פ"א דרשו מדה אחת שהיא יסוד לכל המדות ... (והוא סתום) לא בא הכתוב לסתום אלא לפרש
מהר"ו ג' (=) ל(ה) כלל גדול כל שמעשיו סתומים ופירש במקום אחד לגנאי הרי כל מעשיו לגנאי עוד כלל אחד אמרו כל שמעשיו ומעשה אבותיו סתומים ופירש באחד מהם לשבח הרי הוא צדיק בן צדיק ואם לגנאי ה"ה רשע בן רשע (כגון בבלי מגילה טו, א).
מהר"ו ד' (=) ל(ט) אמרו תפסת מרובה לא תפסת (כגון בבלי חגיגה ז, א). ובת"כ (תורת כהנים) הוכיחו מזה מיעוט ימים שנים.
מהר"ו ה' (=) ל(מ) עוד אמרו גורעין ומוסיפין ודורשין ע' ד"ר פ"ב בסי' כ"ד ומש"ש.
מהר"ו ו' (=) ל(מא) עוד אמרו שנה עליו הכתוב לעכב. וכמ"ש בתורה ועל הישנות החלום וגו' וע"ש בב"ר
מהר"ו ז' (=) ל(מב) עוד כלל גדול במדרשי חז"ל בענין השמות אם נזכר שם אחד בשני מקומות הוא הכל ענין אחד ולומדים זה מזה ע"פ מדה ז' וי"ז.
ע"פ הוצאה אחרת של מ"ר (מדה שנמספרה כ-לג ובהוספה של ז' מדות של מהר"ו תיהא מדה מג (=) מג) לימוד אלפניו ולאחוריו (לד =) מד
אוסף מהעיון
(מה) מיעוט ורבי ומיעוט
(מו) ריבוי ומיעוט
(מז) מידת להפסיק הענין דברי רבי ישמעאל
(מח) ירושלמי יומא יג – שיעור מדויק, לעומת לא מדויק, ועוד מידה
(מט) בבלי יומא מב – ממילא, היפוך
(נ) פרט וכלל ופרט (בבלי נזיר לה)
(נא) טעמא דקרא מתאים גם ל- (כב) מדבר שחבירו מוכיח עליו
(נב) האמור לקרות מאוחר מתבצע ראשון
(נג) פעולה שהופסקה
(נד) פעולה החלה, מושהית או מתכסיית, התחדשה או תתחדש המשכחה
(נה) לכתחילה ובפועל
(נו) שויון בין המעורבים בענין, שויון זמן, שויון מקום
(נז) חל בבת אחת, מיד, בעת ובעונה אחת; רגילות; מבין שניים יוצא אחד, זה וזה גורם ואפשר גם זה או זה גורם
(נח) חזור וקורה, כעין בנין אב, היקש
(נט) חיזוק לדברים, תוקף, עצמת טיעון
(ס) שנוי סדר מסוים, כאשר צריך תיקון גדול

2 מאמר א': שעורה ושיעורין, טעמי המקרא כמרמזים לדרשות חז"ל או לביאורי המקרא
כותרת משנה לכל טעם או תבנית טעמים תפקיד או מספר תפקידים המרמזים לדרשות חז"ל או לביאורי המקרא.

2.1 מבוא

אודה השם בכל לבב בסוד ישרים ועדה (תה' קי"א א') ואקד ואשתחוה לה' ואברך את-הה' אלקי אדני אברהם אשר הנחני בדרך אמת לקחת את-בת-אחי אדני לבנו (בר' תולדות, כ"ד מ"ח) - על שהדריכני בית אדני לבוא אל חלקי בתורה.

עיון זה עוסק בתפקידי טעמי המקרא בד"כ בחמישה חומשי תורה, בנסיון להוכיח בעזהשי"ת שלטעמי המקרא יש תפקידים (בנוסף להבנה תחבירית) המהווים רמז לדרשות חז"ל בפסוקים. לכן מוצגים טעמי כ"א ספרים ולא טעמי איוב, משלי, תהלים.

כגון טעם רביע בפסוק **ויקרא אמר כב יא : וְלֹהֶן כִּי-יִקְנֶה נַפְשׁ קַנְיָן כִּסְפוֹ הוּא יֵאָכַל בּוֹ** וגו' המלה וכהן בטעם רביע מרמזת לדרשת ה-בבלי **יבמות סו א** על פסוק זה שארבעה הקשורים לקנין וכהן אוכלים בתרומה, א' עבדים שקנתה אשתו, ב' עבדיו, ג' עבדי צאן ברזל שהביאה אשתו, ד' עבדיו שקנו עבדים. טעם רביע בתפקיד שמובנו ארבע מרמז על ארבעה אלו. אף בדרשות חז"ל בפסוקים נוספים בהם יש טעם רביע נמצא בעזהשי"ת שאף בהם ניתן להטעים את טעם רביע שמרמז על ארבע. וכן נמצא בעזהשי"ת כי תבנית הטעמים מונח רביע מרמזת שיש כאן יותר מארבעה לימודים בגלל תוספת המונח.

מובן מאליו, שאין כאן כוונה להקיף את כל טעמי המקרא בחמשה חומשי תורה ובספרי נ"ך, אלא ניסיון למצוא כמה שיותר פסוקים בהם יש אותם תבניות טעמי מקרא עם דרשות חז"ל או ביאורים בפסוק שנוכל לומר שתבניות הטעמים הנהיות מרמזות לאותו תפקיד. גם בפסוקים שעסקנו בהם, לא הסברנו בד"כ את כל הטעמים ואת כל תפקידי הטעמים.

לכל טעם או תבנית טעמים נמצא והוגדר תפקיד אחד או מספר תפקידים מתחלפים, כגון טעם תלישא מרמז על מספר רב של דרשות חז"ל שחלקן מרמזים על שיעורי התורה וחלקם על מחיצות וחלקן על חציצה וישנם עוד תפקידים (נסמכנו, בהשאלה בלבד, על **בבלי סוכה ה ב** שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני). וכך בשאר תבניות הטעמים נמצא בעזהשי"ת ע"פ דרשות חז"ל או הבנת המפרשים בכתוב, שיש בהם תבניות טעמים זהות המרמזות על אותו תהליך או אופן של דרשת חז"ל.

העיון לפי השגת ידני ע"פ המשנה, הגמרא, המדרשים וספרי ראשונים ואחרונים. ואף מעט בספר הזהר הקדוש, בספרי החסידות וגם שם נמצא שלתבניות הטעמים יש תפקידים המרמזים על דרשות חז"ל או הבנת הכתוב ע"פ דרכם.

בעיון נמצא כי תפקידי הטעמים הם לא בהבנת פשוט הכתוב אלא ביאורים ודרשות חז"ל שלא מפורשים במקרא. ישנם פסוקים בהם תבניות הטעמים מרמזים על דרשות חז"ל בפסוקים אחרים השייכים או המסייעים להבנת פסוק זה.

בספר "מאור תורה"⁶ מוצגת טבלת שינויים בשמות טעמים מקדמונים ודורות אחרונים, ובאחרונים בין עדות אחדות. בעיון אנו משתמשים בשמות כעדות האשכנזים והספרדים. ב"ה שכבר בתחילת העיון הקב"ה זימן לפנינו דרשות חז"ל על פסוקים אחדים שבהם היה קשר בין שם או צורת הטעם ובין הדרשה. אבל ישנם טעמים שבהם לא היה לנו זהויו כזה. בין הטעמים ששם מרמז לחלק מתפקידיהם נמצאים רביע במובן ארבע או רבוע

דרגא במובן יורד מלמעלה עולה מלמטה (לשון מדרגה שעולים ויורדים בה) דהיינו שמקשר בין נושא שלפניו או אחריו וגם מקשר למקום יותר רחוק
תביר במובן של מחלק (לשון שבירה) שלא כל דיני הפרטים שוים בהלכה הנדרשת
טפחא או טרחא בשמה כמנהג הספרדים מבטאה התפשטות ורבויה (טפחא – טופח, מתפשט; טרחא – רבוי פעולות)
תלישא-קטנה בשמה כמנהג הספרדים תרסא במובן של מחיצה ובהשאלה מיגבלת שיעור
תלישא-גדולה בשמה כמנהג הספרדים תלשא
א' אותיות ר' ול' מתחלפות ולכן תלשא היא כעין תרשא באותו מובן;
ב' במובן של מורם או נעקר

בין הטעמים שחלק מתפקידיהם נדרשים על פי צורתם נמצאים

רביע בעל ארבע פינות המרמז על ארבעה לימודים

זקף-גדול מרמז על שלושה לימודים כאשר יכול להיות ששנים מהם באופן אחד ואחד באופן אחר

זקף-קטן מרמז על שני לימודים

ישנם טעמים שלא זיהינו בהם רמזים על תפקידיהם ע"פ שמם או צורתם, ותפקידם הוגדר ע"פ הבנת דרשות חז"ל הנהיות במקומות שונים.

נעזרנו בהשאלה בלבד בברייתא של י"ג מידות של רבי ישמעאל ואף בברייתא של ל"ב מידות של רבי אלעזר בשביל להגדיר חלק מתפקידי תבנית הטעמים כגון:

פזר תלישא קדמא ואזלא המרמז לכעין בנין אב,

קדמא ואזלא המרמז לכעין כלל ופרט ועוד דוגמאות שמפורטות בעיון.

אף נמצא שישנם תבניות טעמים שונות בעלות אותו תפקיד.

מספר רב של פסוקים מורכבים ממספר תבניות טעמים כגון: מונח תלישא-קטנה קדמא ואזלא רביע מהפך פשטא זקף-קטן מרכא טפחא מונח אתנח, ניתן למצוא במ דיונים מדרשות חז"ל עם רצף לכל הקרא, כאשר כל תבנית מרמזת בתפקידה על הלימוד ועל המסקנה

⁶מאור התורה, הרב משה מאיר ויינשטאק, דפוס וויינפלד, ירושלים, התשכ"ו

הנלמדת.

בדרך כלל תהליך הלימוד הוא מימין לשמאל, דהיינו מתחילת הפסוק ולאחריו, אך ישנם פסוקים במ התהליך מתחיל באמצע ומלמד על לפניו וגם לאחריו. ישנם תבניות טעמים המלמדות על פסוק אחר באותו ענין ואף בחומש אחר.

לטובת הבנת הקורא מוצגים הטעמים לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים בשמותם כמנהג אשכנזים⁷
דרגת העוצר קיסר **אתנחא. סלוק (=סוף-פסוק)**

דרגת העוצר מלך **סגול. זקף-קטן. זקף-גדול. שלשלת. טפחא**

דרגת העוצר משנה **רביע. זרקא. פשטא. יתיב. תביר**

דרגת העוצר שלישי **תלישא-גדולה, קרני-פרה. פזר. אזלא-גרש (=אזלא). גרשיים. מונח-לגרמיה ו**

טעמים משרתים **תלישא-קטנה⁸. קדמא. פסק ו. מקף-. דרנא. מרקא. מרקא-כפולה. מהפך. מונח. ירח-בן-יוקו**

לטובת הבנת הקורא מוצגים הטעמים לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים בשמותם כמנהג הספרדים⁹
דרגת העוצר קיסר **אתנח. סלוק (=סוף-פסוק)**

דרגת העוצר מלך **סגולתא. זקף-קטן. זקף-גדול. שלשלת. טרחא**

דרגת העוצר משנה **רביע. זרקא. פשטא. תרי קדמין (=פשטא מלעלית). יתיב. תביר**

דרגת העוצר שלישי **תלשא. קרני-פרה. פזר גדול. אזלא-גרש. שני גרשין. מונח-לגרמיה ו**

טעמים משרתים **תרסא (=תלשא). קדמא. פסק ו. מקף-. דרנא. מאריך. תרי טעמי.**

שופר. הולך. שופר מהפך. ירח-בן-יוקו

נציג טבלה חלקית לתפקידי הטעמים מעבר לתפקידם התחבירי:

מתפקידי תבנית הטעמים קדמא ואזלא

קדמא ואזלא = ענין מרכזי בקרא אליו מתיחסים פרטים אחרים בקרא

קדמא ואזלא = מוקדם ומאוחר

קדמא ואזלא = מלמד ולמד כגון בקל וחומר

קדמא ואזלא = בנין אב

קדמא ואזלא = כלל ופרט

מתפקידי תבנית הטעמים רביע

רביע = מספר הלימודים / הדרשות ארבע

רביע = חישוב רבוע

רביע = המספר 4

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-גדול

זקף-גדול = מספר הלימודים / הדרשות שלוש

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-קטן

זקף-קטן = מספר הלימודים / הדרשות שתיים

זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים **אתנח ... סלוק או סלוק ... אתנח** = כעין בנין אב

זקף-קטן ... זקף-קטן בין שני קיסרים **אתנח ... סלוק או סלוק ... אתנח** = דבר החוזר וקורה

זקף-קטן זקף-גדול זה אחר זה בין שני קיסרים **אתנח ... סלוק או סלוק ... אתנח** =

דבר החוזר וקורה

חישוב גימטריה של שמות הטעמים וגימטריה הקרא המטועם בהם וחישוב ההפרש ביניהם

מתפקידי תבנית הטעמים תלישא-גדולה או תלישא-קטנה

תלשא = בחינה מעולה ביותר (מקור אור החיים בטעם תלישא-קטנה, ע"פ מנחת שי זה שם כללי לתלישות במנהג הספרדי)

תלישא-גדולה = נבחר, ראש, מקור

תלישא-גדולה או תלישא-קטנה =

שיעורין כולל שיעורין מוחלטים, שיעורין יחסיים, אומדנים,

חציצין,

מחיצין,

דרגות בשכר ועונש,

תלישא ... תביר = מרמז לחישוב חשבוני לעתים מהתוכן

מתפקידי תבנית הטעמים זרקא סגול

זרקא סגול = תוספת רבה או חלקית על הכתוב

זרקא סגול = גריעה חלקית מהכתוב

⁷ מאור התורה, הרב מ"י וויינשטאק; המקרא בין טעמים לפרשנות, פרופ' שמחה קוגוט, הוצאת מאגנס, ירושלים, התשנ"ו

⁸ מאור תורה: תלישא-קטנה = תרסא, משמשת לפעמים כמפסיק ולפעמים כמחבר

⁹ חומש איש מצליח, מכון הרב מצליח, ישיבת כסא רחמים, בני ברק

דוגמאות לתבנית טעמים קדמא ואזלא:

תפקיד - מוקדם ומאוחר על התוכן **(בראשית ח"ש כה, ט)** וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ, וגם תפקיד - ענין מרכזי בקרא אליו מתיחסים פרטים אחרים בתוכן וַיִּצְחָק וַיִּשְׁמַעֲלֵהוּ בְּנָיו אֶל-מַעַרְתֵּי הַמַּכְפֵּלָה מלמד כי יש מוקדם ומאוחר בענין אחד, ומלמד כי ישמעאל חזר בתשובה כי הוליך את יצחק לפניו ולכן נכתב יצחק לפני ישמעאל.

דוגמא המשלבת תלישא-קטנה ו- קדמא ואזלא:

קדמא ואזלא - תפקיד המרמז על לימוד בכלל ופרט, **(דברים ראה יד, כו)** וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר-תֵּאָזְנֶה נִפְשֶׁךָ, והמשכו הם הפרטים.
תלישא-קטנה - תפקיד מחיצין, **(דברים ראה יד, כו)** וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף בְּכֹל תלישא-קטנה, מלמד על הגבלת החלפת כסף מעשר שני והקנין לתוך המחיצות של ירושלים.

דוגמא שבמרכזה תבנית טעמים רביע... תלישא-גדולה:

רביע - תפקיד מספר הלימודים ארבע
תלישא-גדולה - תפקיד שיעורין, מחיצין, דרגות בשכר ועונש
זרקא סגול - תפקיד תוספת חלקית על הכתוב

שמות בשלח טז, כט:

כִּי-הָיָה נִתֵּן לְכֶם הַשֶּׁבֶת עַל-כֵּן הוּא נִתֵּן לְכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לַחֵם יּוֹמִים שְׁבֻעוֹ אִישׁ תַּחְתּוּי אֶל-יָצֵא אִישׁ מִמֶּקְמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:

אפשר כי מלמד על ארבעה שיעורין: תוספות זמן לשבת, תחום ארבע אמות לשובת במדבר והעברה ברשות הרבים, ארבעה טפחים למקום חשוב לעקירה מרשות אחת והנחה ברשות אחרת, תחום 12 מיל מדאורייתא ואלפיים אמה מדרבנן להליכה מעבר לעיר, **ראו** - רביע, מתריע על ארבעה לימודי שיעורין
על-כֵּן - מקף בתפקיד רב-משמעות, ללימודים אחדים מטעם תלשא: שיעורין, מחיצין, בחינות נעלות, דרגות בשכר ועונש בשמירת שבת.
ראו ... על-כֵּן - רביע ... תלישא-גדולה - פותח ענין במספר לימודים השווה ארבע, ומלמד על ארבעה שיעורין על התוכן שאחרי הרביע, היינו לפני ואחרי תלישא-גדולה.
וכן **על-כֵּן** - תלישא-גדולה בתפקיד מחיצין, מלמד על מלאכת הוצאה מרשות לרשות כי כל רשות בכעין מחיצה לעצמה **אל-יָצֵא אִישׁ מִמֶּקְמוֹ** (דרשת **אל-יָצֵא** - מקף, כענין בעל מספר משמעויות כאן דרשה נוספת **אל-יּוֹצֵא** **אל-יָצֵא**)) הוצאה מרשות לרשות כשיעוריהן המפורשים בחז"ל **[בבלי עירובין יז, ב כפירוש רש"י ותוספות]**

כִּי-הָיָה נִתֵּן לְכֶם הַשֶּׁבֶת - זרקא מונח מונח סגול, הפעם היחידה שלשבת יש זרקא סגול, כמו שלכל מועד יש זרקא סגול משלו.

- (א) **שיעור ראשון** תוספות זמן לשבת והוא מתואם עם הלימוד לתוספות זמן לכל מועד מיוה"כ. מלמד תוספת מוקדש על החול, קח מ-**לְכֶם** חול, ועשהו קדש לפני ואחרי השבת.
 - (ב) לאגדתא נשמה יתירה - שלא נתנה תורה אלא לאוכלי המן - וביום הששי נתן לחם יומיים לכבוד הנשמה היתירה. והמן בא בנס ממקור עליון - המרומז ב-**על-כֵּן** בתלישא-גדולה
- על-כֵּן** - תלישא-גדולה בתפקיד שיעורין כנ"ל ובתפקיד מחיצין שיוסבר להלן
על-כֵּן ... לְכֶם - תלישא-גדולה ... תביר בתפקיד אפשרות לחישוב חשבונני מהתוכן (ולא בורר הקשר למסקנה)
על-כֵּן הוּא נִתֵּן לְכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לַחֵם יּוֹמִים מלמד ע"פ דעת זקנים מבעלי התוספות העושה חשבון על לחם אחד או שני לחם בכל סעודת שבת, ונמצא במחלוקת בפוסקים האם זה דאורייתא או מדרבנן

שיעור שני תלטול ארבע אמות לשובת חוץ לתחום החר תלטול ארבע אמות בשבת ברה"ר
שיעור שלישי חיוב בעקירת והנחת חפץ במקום חשוב ואין מקום חשוב בפחות מד' טפחים
שיעור רביעי **[בבלי עירובין נא, א]** תחום שבת 12 מיל מדאורייתא, 2000 אמה היינו מיל מרבנן, עם שינויים כפי שיוסבר.

דוגמא שבמרכזה תבנית טעמים זקף-גדול ו- תלישא-גדולה במרחק של פסוקים:

זקף-גדול - תפקיד של שלוש נקודות כאשר אחת באופן אחר ושתיים באופן אחר.
תלישא-גדולה - תפקיד שיעורין,

הבסיס לסוגיה **משנה נגעים פי"ג מ"ח** ללא הפסוקים. **בבלי שבת כו ב** מביא הפסוקים.

(ויקרא תזריע יג, מז) וְהִפְגַּד (כִּי-יִהְיֶה כִּי נִגַע צִרְעַת בְּבֶגֶד צֹמֶר אוּ בְּבֶגֶד שֵׁשִׁים):

(ויקרא תזריע יג, נט) זאת (תולדת נגע-צִרְעַת בְּבֶגֶד הַצֹּמֶר אוּ הַשֵּׁשִׁים אוּ הָעֵרֶב אוּ כָל-כְּלֵי-עוֹר לְטָהָרוּ אוּ לְטָמְאוּ: פ)

(ויקרא תזריע יג, נט) וְהִפְגַּד ... זאת - זקף-גדול ... תלישא-גדולה, אפשר כי מלמד על שלושה שיעורים:

שיעור ראשון ג' על ג' אצבעות לבגד צמר ופשתים לקבל טומאת נגע צרעת ע"פ **בבלי שבת כו ב**
שיעור שני ושלישי שני שיעורין לטמא בית טהור ע"י בגד טמא בנגע צרעת (רוב ג' על ג' אצבעות בשטח או כזית בנפח) ע"פ **רמב"ם ספר טהרה טומאת צרעת פי"ג ה"ד**

2.2 שעורה ושיעורין
2.2.1 מצוות התלויות בארץ ושיעורי זריעה

בראשית א, יב - יב

[יא] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הֲדַשָּׂא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרְעֵךְ זֶרַע עֵץ פֶּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֵהוּ אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוּ עַל-הָאָרֶץ וַיְהִי-כֵן:
[יב] וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרְעֵךְ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוּ לְמִינֵהוּ וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:

רש"י ב-בר' א יב מפרש ע"פ **בבלי חולין ס א**, כי הדשאים למדו מן העצים לגדול כל מין לעצמו. מתחילת הבריאה הדשאים צמחו כל מין לעצמו והתורה מצווה כי הפרדה זאת תשמר ע"י האדם וזהו איסור כלאים שלא לערבב המינים. בטבע הדשאים צומחים ללא שמירת מרחק מסוים. לעומת זאת האדם המגדל צמחים מצווה על אופנים שונים של הפרדה למניעת כלאים ומראית של כלאים.

רש"י פתח פירושו לתורה בכבוד ארץ-ישראל וכבודה מתבטא בפסוקים **בראשית א יא - יב** בהם מרומזת קדושת ארץ-ישראל לפחות במצווה אחת מהמצוות התלויות בארץ והיא מצוות כלאים. נאמר ב-**משנה כלים פ"א מ"ו** עשר קדושות הן: ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושתה שמביאים ממנה העומר והבכורים ושתי הלחם מה שאין מביאים כן מכל הארצות: כדי שהעומר ושתי הלחם מהתבואות והבכורים מהפירות יהיו ראויים להבאה צריך לגדלם כמצוות התורה וראשית לכל זריעתם צריכה להיות ללא כלאיים. ע"פ **בבלי קידושין לט א** כלאי הכרם בחו"ל אסורים מרבנן, הרכבת האילן בחו"ל אסורה מהתורה, כלאי זרעים בחו"ל מותרים גם מרבנן לכן יחודה וקדושתה של ארץ-ישראל באיסור כלאי זרעים מדאורייתא בארץ-ישראל בלבד ויחוד וקדושה זאת מאפשרת להביא ממנה העומר והבכורים ושתי הלחם.

מצוות כלאי צמחים מצווה על שיעור מרחק בין צמחים בגידול חקלאי מסודר בידי אדם. לקביעת שיעור מרחק הקב"ה גילה בפסוקנו **(א יב)** כי גרגר השעורה הוא כלי המדידה של שיעור ההרחקה.

במאמר נראה כי בפר' חיי שרה מרומז כי שעורה ודגנים אחרים צריכים בהנהגה טובה כ- 4.8 אצבעות בין זרע לזרע (כאשר האצבעות נמדדות בגרגר השעורה), לתת להם מרחב חיות להוציא תנובה אופטימלית, דבר שגם התגלה במחקר חקלאי לאחרונה. בהמשך המאמר נראה פסוקים נוספים מפר' לך-לך ופר' וישלח, המלמדים על קבלת המסורת של שיעורי מרחק בין זרעי צמחים ממינים שונים. מהם נלמד כי זריעת חמשה מינים שונים זה מזה בערוגה של ששה על ששה טפחים (היינו אמה על אמה) צריכה 6 אצבעות בין זרע לזרע לתת לו מרחב חיותו להוציא תנובה אופטימלית.

2.2.2 גרגר השעורה ככלי המדידה של שיעור ההרחקה ועוד שיעורין אחרים מתפקידי תלישא-גדולה – תלשא: א' שיעורין וגו', ב' נבחר, ראש וכד'

במקום אחר בעיון העלינו השערה כי הטעמים תלישא-גדולה – תלשא במנהג הספרדי ותלישא-קטנה – תרסא במנהג הספרדי מבטאים בין תפקידיהם קשר למאמר חז"ל **בבלי סוכה ה ב** שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני. המופע הראשון בתורה של תלישא-גדולה – תלשא הוא בפסוק **בראשית א, יב**
[יב] וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דָּשָׂא עֵשֶׂב מִזֵּרְעֵךְ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֵשֶׂה-פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ-בוּ לְמִינֵהוּ
וַיֵּרָא אֱלֹהִים כִּי-טוֹב:

וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ – קדמא ואזלא **דָּשָׂא** – תלשא, מילת **דָּשָׂא** מתיחסת לצמח, ושם הטעם למנהג הספרדים תלשא בחילוף סדר אותיות שתלא (גנן, השתל, השתיל) מרמז בצורתו על פרח או צמח. כמו-כן בחילוף סדר אותיות נקבל אשת"ל, אתל"ש. יש בכך רמזים לבחירת גידול או עקירה לפי חפץ הגנן. אחד התפקידים של התלישא-גדולה – תלשא מרמז על "נבחר", "ראש".

לענ"ד מילת **דָּשָׂא** בטעם תלשא מורה כי אחד מתפקידי טעם תלשא – תלישא-גדולה מורה על היות צמחים (ראה דיון בהמשך) פְּלִים לשיעורי תורה מסוימים לקיום המצוות. וכתב ה- **חזו"א** "שיעורו הגאונים את שקל הקדש במשקל השעורה שמשקלו טבעי ו-**מתקים** בכל דור ... הצמח הזה שקבעו חכמים, הוא הקובע השיעור בכל זמן ובכל מקום כמו שהאגודל קבע שיעור בכל מקום"¹⁰.

ה-**רמב"ם** מביא הלכה למשה מסיני (הלמ"מ) הקשורה לשעורה אשר אינה מובאת בגמרא, כי מדידת **שקל-כסף** הנאמר בתורה הוא בפרי השעורה, היינו **גרגר שעורה**. בפירושו המשנה בתחילת **קידושין** ('חצי גרגר'), ובפירושו המשנה ל-**בכורות פרק ח' משנה ז'** כתב הרמב"ם שקבלה איש מפי איש שהגרגר הוא משעורה ואינו יודע לו שום טעם. ע"פ "מידות ושיעורי תורה", דעת הרמב"ם מופיעה בגאונים וברי"ף וכן הביא דעת ה-**חזו"א** **בקונטרס השיעורים א"ח סימן ל"ט ס"ק ג'** כי הקב"ה מסר למשה ששיעור הפרוטה הוא על פי משקל שעורה בכסף צרוף.

מתוך העיון ב-**בבלי קידושין ב** זכינו לגלות כי בקרא (**בראשית ח"ש כג טו**) **אָרֶץ אֲרֻבַּע מֵאֹת שְׁקָל-כֶּסֶף** מלת **אָרֶץ** בטעם תלישא-קטנה (תרסא) מרמזת על לימוד שיעור במלים **שְׁקָל-כֶּסֶף** ושיעור זה התגלה כקשר בין שקל-כסף ובין גרגר שעורה והמסתעף מכך כפי שמפורט בהמשך.

- הערה היות והשעורה היא שיעור נפח קטן מכל הפירות ב-**(דברים עקב ח,ח)** **אָרֶץ חֲטָה וְשִׁעֲרָה וְגַן וְחַגְבָּה וְרִמּוֹן אֲרֶץ-זֵית שָׁמֶן וְדָבָשׁ**: אשר נאמר לשיעורין, אפשר היה לבטא נפח כל פרי מוזכר כמכפלה של מספר גרגרי שעורה, אבל לא מצאנו שימוש ברעיון כזה.
- הערה על מילת ארץ ושיעורין:

- א. הפסוק (בראשית א, יב) וַתִּזְכַּר הָאֲרֶזֶץ דְּשֵׁא מורה על היות צמחים פלים לשיעורי תורה מסוימים לקיום המצוות.
- ב. הפסוק (בראשית ח"ט כג, טו) אֲרֶזֶץ אַרְבַּע מֵאֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף מרמז לשיעור יסודי בפרי היינו גרגר צמח שעורה.
- ג. הפסוק (דברים עקב ח, ח) אֲרֶזֶץ הַשֶּׁה וְשַׁעֲרָה וְנֶפֶן וְהֶאֱנָה וְרִמְזוֹן אֲרֶזֶץ-זֵית שָׁמֶן וְדִבְשׁ: אם נאמר לשיעורין, אזי מלמד כי צריכין לשער בפירות צמחים שנשתבחה בהן ארץ-ישראל לאיסורי תורה (בין בסוג, בין בגודל בינוני).
- ג.1. בספר מידות ושיעורי תורה לרב ח"פ בניש פ"ב סעיף השיעורים בפירות א"י או בפירות כל מקום, מביא ירושלמי ביכורים פ"א ה"ג... ולמה נכללו (דברים עקב ח, ח) ארץ חיטה ושעורה וגו' כל שבעת המינים בפסוק) ר' יהודה בר' ור' שמואל בר נחמן חד אמר לברכה וחרונה אמ' לשיעורין וגו' כמוזכר בבלי (ברכות מא א, עירובין ד א סוכה ה ב) כל הפסוק הזה לשיעורין וגו' אפשר כי גם פסוקים אחרים עם המלה ארץ וצמחים עשויים להיות עם קשר לשיעורין, כגון "ארץ זבת חלב ודבש"
- ג.2. המופיע בתורה אחד עשר פעמים, רובם בטעמים תביר מרכא טפחא סילוק או אתנח, בא ללמד שיעור או גודל כלשהו, כגון בבלי מגילה ו א וכי תימא דלית בה זבת חלב ודבש ... ריש לקיש ... ציפורי ששה עשר מילין על ששה עשר מילין, ... רבי יוחנן ... עשרין ותרתין פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי

2.2.3 ארץ ארבע מאות שקל-כסף

2.2.3.1 כסף במשקל גרגרי שעורה

בבלי קידושין ב א, ג א, משנה האשה נקנית בכסף וגו'. הגמרא מקישה כסף לקיחת אשה לכסף ללקיחת ארץ מערת המכפלה של עפרון ע"י אברהם אבינו, בראשית חיי שרה כג, טו: אֲדֹנָי שָׁמְעֵנִי אֲרֶזֶץ אַרְבַּע מֵאֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינָהּ מֵה-הוּא וְאֵת-מִתְּךָ קָבַר: הרב משה קובלסקי הי"ו מאורות הדף במבוא למסכת קידושין הביא שיטות אחדות להגדרת פרוטה (שו נקרא כסף לקידושי אשה). בשיטת הרי"ף והרמב"ם זוהי חתיכת מתכת כסף בשיעור משקל של חצי גרגר שעורה.

אֲדֹנָי שָׁמְעֵנִי – מונח זקף-קטן,

אֲרֶזֶץ – תלישא קטנה (תרסא), פרט קדמאה

אַרְבַּע – קדמא, כעין כלל הצריך לפרט

מֵאֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף – דרגא תביר, כעין פרט בתראה כולל המשכן

בֵּינִי וּבֵינָהּ מֵה-הוּא – מרכא טפחא, יתור לרבות, אתנח

אֲדֹנָי שָׁמְעֵנִי – מונח זקף-קטן, אפשר כי מלמד על שתיים או שלוש דרשות, וביניהם ענין של ערך שתיים (אחד מתפקידי זקף-קטן מלמד על משהו הקשור למספר שתיים, כגון שתי דרשות, שווי שתיים)

אֲרֶזֶץ – תלישא קטנה (תרסא), פרט קדמאה אשר אפשר כי מלמד על ענין של שיעור המתברר בפרט בתראה,

הערה: תרסא מלמד גם על אחיצות – מיצרי השדה שנקנה עם מערת המכפלה. תורה תמימה בראשית כג, בכל גבולו סביב - מאי סביב, אמר רב מרשיא, מכאן למצרים מן התורה^(ב"ב ס"ט ב'):

אַרְבַּע – קדמא, כעין כלל הצריך לפרט

מֵאֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף – דרגא תביר, כעין פרט בתראה המכיל ענין השיעור אליו מרמז אֲרֶזֶץ, מדובר בשיעור משקל חתיכת מתכת / מטבע כסף. שֶׁקֶל-כֶּסֶף – תביר, מרמז לחלק את גרגר שעורה לשתיים כשיטת הגאונים, הרי"ף והרמב"ם. המספר שתיים מרמז בטעם זקף-קטן של המלה שָׁמְעֵנִי.

היחידה היא חצי גרגר שעורה. איך יודעים שמדובר בגרגר שעורה?

א. נתבסס על דוגמת לימוד בתבנית הטעמים של הפסוק (המוצג אח"כ בהרחבה) (שמות תרומה כז, ח):

אֲרֶזֶץ הַחֶצֶר מֵאֹה בְּאֵמָה וְיַחֲבֹה חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקָמָה חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאֲדֹנִיָּהֶם נְחֻשֶׁת:

מהתבנית הַחֶצֶר – תלישא-קטנה וְקָמָה – תביר, למדנו ע"י מידות גימטריה וגורעים ומוסיפין, וחשוב חשבונאי שיוסבר אח"כ רמז לשיעור מקוה.

הערה: וְקָמָה אותיות קו"ה מ' וגם שיש לחלק מ' = 40 - 5 / 100 = 20. היחס 20 / 40 = 2, היינו רמז לבית סאתיים של גרגרי שעורה, שטח חצר המשכן.

היות ובפסוקנו תבנית טעמים תלישא-קטנה תביר ... אתנח כבפסוק הנ"ל ננסה לגלות ע"י מידות גימטריה וגורעים ומוסיפין, וחשוב חשבונאי האם גם פסוקנו מרמז לדברים שלא נראים בפשט,

בראשית חיי שרה כג טו: אֲדֹנָי שָׁמְעֵנִי אֲרֶזֶץ אַרְבַּע מֵאֹת שֶׁקֶל-כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינָהּ מֵה-הוּא וְאֵת-מִתְּךָ קָבַר:

המלים שֶׁקֶל-כֶּסֶף מחוברות לכאילו מלה אחת בשביל טעם תביר שתחתיה.

ע"י מידות גימטריה וגורעים ומוסיפין נגלה כי:

1. מידת גימטריה שֶׁקֶל-כֶּסֶף גי' 590 עולה כ' שַׁעֲרָךְ כאילו אומר עשרים יחידות של שעורים.
2. גורעים ומוסיפין שֶׁקֶל-כֶּסֶף אותיות ש"פ לפס"ק,
3. גי' ש"כ עולה 320 = 20 גרה כפול 16 גרגר שעורה בגרה אחת (כדברי הרלב"ג ב-שמות מ-תשא ל, ג) עֲשָׂרִים נִגְהַל הַשֶּׁקֶל) וכל גרגר יש לפס"ק היינו לחלק לשניים סה"כ מתקבל כי שֶׁקֶל-כֶּסֶף = 640 חצאי גרגרי שעורה. שקל-כסף של תקופת אברהם אבינו שקל 320 גרגרי שעורה בינונית¹¹.
- ב. רמז נוסף לחצי גרגר שעורה בפסוק נמצא בגי' אֲרֶזֶץ = 291, כפול בערך שתיים עולה לערך 582 העולה למלה שעורה עם הכולל.

¹¹להערות הרב מאיר מאזוז הי"ו א' כי שקל-כסף מכיל 384 שעורות שהן 768 פרוטות, יש לומר כי זה אחרי שהוסיפו ששית מלבר (320 + 64). ב' לפמ"ש במדרש שקלי עפרון היו קנטרין (גדולים מאד), יש לומר כי פשוטו של מקרא מתאים מאד לתוצאות חישובי השיעורים, והמדרש מדגיש את מסירות הנפש של אברהם אבינו ואין סתירה בין הדברים.

מספר גרגרי השעורה בהם נקנתה מערת המכפלה שוה למספר גרגרי שעורה לזריעת בית סאתיים.
א. המלבי"ם בתורה אור מביא מדרש הון בגודל מערת המכפלה, האם הייתה חמישים אמה על חמישים אמה או מאה אמה על חמישים אמה וזה כגודל חצר המשכן, שטח לזריעת בית סאתיים. יתכן כי שטח זריעת בית סאתיים הוא של גרעיני שעורה. הקשר בין בית סאה לזרע שעורה נמצא ב- **ויקרא בחקתי כז טו ואם משה אהלתו יקדיש איש לה ויהיה ערפך לפי זרעו זרע חמר שערים בחמשים שקל כסף**: פירש רלב"ג ... **זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף** - הנה ה'חומר' הוא לפי הוראת הגדר שלשים סאין. והנה המקום שיפלו שם שלשים סאין לזרע, וגו'

ב. לענ"ד ע"פ חישובים המפורטים בהמשך ע"פ פשט הכתוב, בין אם מערת המכפלה הייתה בית סאתיים ובין אם לא הייתה, אברהם אבינו קנה **ארץ ארבע מאת שקל כסף** במחיר השוה למשקל של $(400 * 320 = 128,000)$ גרגרי שעורה בינוניים שהתורה מגלה כאן שהיא הכמות המניבה היבול הטוב ביותר בשטח מאה אמה על חמישים אמה היינו בית סאתיים כפי שמוכח מהחישובים בהמשך. בדרך אל החישוב הזה מתגלים שיעורי תורה נוספים.

מקראות המפרשות מספר גרגרי השעורה שכמשקלם משקל שקל-כסף.
שמות כ"ט א: [וג] זהו ויתנו כל-העבר על-הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה:

רלב"ג. (יג) **גרה** - היא מְעָה בלשון רבותינו ז"ל (משנה עירובין ז, יא ועוד); וכבר הוסיפו עליו שתות, והיה השקל עשרים וארבע גרה (ראה בכורות נא). והנה משקל הגרה ששה עשר גרגרי שעורה בינונית, לפי מה שקבלו הראשונים מצד הוראת הגדר בזאת המלה (ראה מש"ת שקלים א, ג).
עפרן ביקש ארבע מאת שקל-כסף, כל שקל בן 20 גרה,
כל גרה = 16 גרגרי שעורה בינונית
מספר גרגרי שעורה = $16 * 20 * 400 = 128,000$

2.2.4 השיעורים האפשריים הנלמדים מהכתוב שקל-כסף.
2.2.4.1 השעורה והשיעור

הנידון להלן הוא לענין **דיוק המידות בלבד ולא לענין הלכה** שבה החמירו בשיעורים.
לענ"ד המלה שעורה היא מקור אפשרי למלה שיעור, ועל השעורה מבוססים שיעורי תורה נוספים וביניהם: רוחב חצי אצבע (אצבע נקראת גם אגודל או גודל), טפה, אמה, השלמה לגובה מחיצה, שטח אמה ריבועית, בית סאתיים, נפח רביעית, אונאה בשתות מלבר, שיעור זריעה לאמה ריבועית, משקל שקל-כסף.

2.2.4.2 הסבר מפורט בשיעורים הנידונים

שעורה, בספר **"מידות ושיעורי תורה"**¹² ע' שצ"ב מובא כי החזו"א כתב על השעורה "שמשקלו טבעי ומתקיים בכל דור".
הערה: **שקל-כסף** עולה (בגימטריה מלות) **מתקים** או **נשמר**, ואפשר לומר כשם שהכסף כמתכת **מתקים** כך גרגר השעורה **מתקים**.
בע' צ"א מובא כי מידת רביעית לגאונים והרמב"ם 74 – 76 ס"מ מובאת דעת הרמב"ם כי אורך השעורה כחצי רוחב אגודל.
וא"כ רוחב האגודל העולה משיעורי נפח אלו הוא: 1.9 – 1.92 ס"מ והאמה: 45.6 – 46 ס"מ. מובאת דעת רא"ח נאה כי מידת אגודל כ- 1.91 ס"מ. החישובים להלן יהיו סביב ערך זה ולכן אורך שעורה השווה לחצי גודל יהיה 0.955 ס"מ (ומה שכתב רא"ח נאה שאורכה שווה 1 ס"מ הוא כנראה לחומרה), לכן טפה = 7.64 ס"מ, אמה = 45.84 ס"מ.
הערות: שעורה מידה טבעית לכל מקום ועת. נציין כי באנגליה הייתה נהוגה מידת גרגר שעורה ללא קליפה השווה ל- 0.85 ס"מ והמהווה שליש אינץ' שאורכו 2.54 ס"מ.
שקל-כסף עולה (גימטריה) **מתקים** עולה **נשמר**, כשם שהכסף כמתכת **מתקים** כך גרגר השעורה **מתקים**.

טפה – ח' ט"א. טפה בחז"ל שווה לארבע אצבעות (ארבע גודלים) היינו שמונה גרגרי שעורה שהם חצאי אצבע שלפי אורך שעורה 0.955 ס"מ אורך הטפה יהיה 7.64 ס"מ.
טפה – ח' טפה (טיפות) מים ארוכות. דמוי **שעורה** ל-**טיפת** מים שאורכה 0.955 ס"מ.
אמה – ו' טפה היינו ששה טפחים, לאורך שעורה 0.955 ס"מ. לאמה בת 48 שעורות נקבל 45.84 ס"מ.
בית סאתיים - שטח של מאה אמה על חמשים אמה. החישוב יבוא בהמשך.
שיעור זריעה לאמה ריבועית, כלומר מספר גרגרי שעורה לזריעת אמה ריבועית, ומרחקי הזריעה בין זרע לזרע. החישוב יבוא בהמשך.
מה נפח זקוק במשקל **ארבע מאת שקל-כסף**? האם **שתות מלבר** גם נלמד מכאן? החישוב יבוא בהמשך.
רביעית – חישוב ממספר גרגרי שעורה במשקל ארבע מאות שקל-כסף. החישוב יבוא בהמשך.

פרפרת נאה ע"פ מידות דרישה גימטריה וחילופי אותיות (כעין גורעין ומוסיפין)

פני הכרובים – טפה - השלמה לגובה מחיצה
ע"פ **בבלי סוכה ה,ב**, לכולי עלמא טפה פני הכרובים הוא הלכה למשה מסיני ומלמד על גובה הכפורת מ- (**שמות תרומה כה,כ**) **פני הכרובים** ע"י גורה שוה של **פני הכפורת** אל **פני הכרובים**. נדגיש שזה לא ההלכה למשה מסיני בענין גובה מחיצה של עשר טפחים.

תחילת פסוק זה **ויהיו הפרכים** – מונח תלישא-קטנה מתריעה למוד שיעור מתוכן המטועם בתבנית מפסקת דיבור **ויהיו פני הפרכים**: שמכאן לומדים כי **פני הפרכים**: גובהם **טפה**. בלשון הגמרא נאמר גמירי כי אין **פני הפרכים**: פחות מטפה. גמירי ע"פ רש"י ותוס' משמעו הלכה למשה מסיני וע"פ הנצי"ב בשיטת הרמב"ם זה קבלה איש מפי איש עד אותו הדור בו התקבלה ההלכה הזאת. טפה זה בצירוף לגובה ארון הברית מלמד על שיעור מחיצות שיהיה עשרה טפחים אבל רק לשיטת רבי מאיר.

ע"פ **"מידות ושיעורי תורה"** המלה **טפה** בתרגום ארמית **פשך** רמז נחמד לגובה טפה של פני כרובים כהשלמה לגובה מחיצה, מצאנו בקרא (**בראשית ח"ש כג,טו**) **אַרְצָן אַרְבַּע מֵאֵת שְׁקֶל-כֶּסֶף** המלים **שְׁקֶל-כֶּסֶף** ככעין מידת גורעין ומוסיפין אותיות **פשך קלס**,

פשך ע"פ **בבלי סוכה ה, ב** עשר אמות ארך הקרש. כמה היו להו - שיתין פושכי. במשכן עשר אמות אורך קרש וזה שוה ששים פושכי היינו ששים טפחים. **פשך** לשון יחיד של פושכי.
קלס הוא שבח, כגון שבח המלאכים וביניהם הכרובים לה'. אפשר כי לפנינו כתוב **קלס** מפני הכרובים שגובה פניהם **טפה=פשך** בארמית. מקור אפשרי למסורת כי **פני הכרובים** גובהם טפה.
שקל-כסף במידת גורעין ומוסיפין אותיות **פשך קלס** פני כרובים (של טפה) שלוש (קדושות) **קלס פשך קלס** פני כרובים (של טפה) שלוש קדושות לה' סופרים מתוך פרפרת זו נמשיך בחישובי שיעורין אפשריים. **פשך** הוא תרגום של **טפה** לארמית.
קלס ג' 190 עולה **אמה אמה אמה ו' (האות ו')** (190 = 46 + 4 * 46) בסה"כ כאילו נאמר "רבע של **אמה אמה אמה** וכל אמה בת ו' **פשך** (תרגום טפה).
קלס ג' 190 עולה **מאה אמה בני' אמה** (46 + 46 + 2 + 50 + 46 = 190) בסה"כ כאילו נאמר "מערת מכפלה או שדה של 100 אמה על 50 אמה" ובין שניהם כאילו נאמר "ממערת מכפלה או שדה של 100 אמה על 50 אמה והאמה בת ו' **פשך** (תרגום טפה) מידת אמה למדידת קרקע ולא לכלים, ילמד שיעור זריעה במספר גרגרי שיעור לאמה ריבועית".

2.2.4.3 בית סאתיים

בית-סאתיים - דורש בירור האם זה מספר גרגרי השעורה הדרושים לזריעת שטח כזה או האם זה מספר גרגרי השעורה שאותם שילם א"א עבור מערת המכפלה בשטח בית-סאתיים. או שבחברון בימי א"א זה היה מספר גרגרי השעורה הדרושים לזריעת שטח כזה.
מלבי"ם תורה אור בראשית חיי שרה כג,טו [א] ובמדרש יש פלוגתא ר"ה ור' יודן ... נראה דפליגי בפלוגתא (בבלי עירובין נג,א) אם היה בית ועליה או בית לפנים מבית, ולמ"ד שהיה בית ועליה היה המערה חמשים על חמשים, ולמ"ד בית לפנים מבית היה מאה על חמשים וגו'

פשך תרגום של **טפה**.
קלס ג' 190 עולה **אמה אמה אמה ו' (האות ו')** (190 = 46 + 4 * 46) בסה"כ כאילו נאמר "רבע של **אמה אמה אמה** וכל אמה בת ו' **פשך** (תרגום טפה).
קלס ג' 190 עולה **מאה אמה בני' אמה** (46 + 46 + 2 + 50 + 46 = 190) בסה"כ כאילו נאמר "מערת מכפלה או שדה של 100 אמה על 50 אמה" ובין שניהם כאילו נאמר "ממערת מכפלה או שדה של 100 אמה על 50 אמה והאמה בת ו' **פשך** (תרגום טפה) מידת אמה למדידת קרקע ולא לכלים, ילמד שיעור זריעה במספר גרגרי שיעור לאמה ריבועית" כמבואר להלן.

2.2.4.4 משקל שקל-כסף

נחשב תחילה **משקל שקל-כסף** לפי משקל גרגר שיעור בינוני של הרמב"ם כדי להעזר בתוצאות לחישוב רביעית נפה!
 ע"פ **"מידות ושיעורי תורה" ע' שצ"ו** לדעת הגאונים, רי"ף ורמב"ם שקל-כסף = דינר כסף = דינר זהב ערבי שלפני שיעורם משקלו שוה ל-17 גרם של היום. שיעור זה מתחסל לסלע היינו שקל-כסף שהוסיפו לו שתות מלבר, היינו במקום 320 גרגר 384 גרגר. בחלק הימני של הטבלה הבאה מוצגים משקל שקל-כסף מְדִכְרִי ושקל-כסף מוגדל ע"פ גרגרי שיעור בינוניים במשקלים שונים.

2.2.4.5 נפה זקוק במשקל ארבע מאת שקל-כסף

מה נפח זקוק במשקל **ארבע מאת שקל-כסף**? האם שתות מלבר גם נלמד מכאן?
 משקל סמ"ק של כסף שווה 10.49 גרם (מספרי כימיה).
 ע"פ **"מידות ושיעורי תורה" ע' שצ"ו** לדעת הגאונים רי"ף ורמב"ם גרגר השעורה הבינוני משקלו 0.044 גרם של היום. נחשב נפח זקוק במשקל ארבע מאת שקל-כסף לפי גרגר בינוני כללי של 0.044 גרם,

נפח 400 שקל-כסף משקל סגולי כסף מספר גרגרים משקל גרגר

$$0.044 * 128,000 / 10.49 = 536.8922 \text{ cm}^3$$
 לשעורה באורך 0.955 ס"מ, אצבע שווה 1.91 ס"מ, טפה שווה 1.91 * 4 = 7.64 ס"מ, ריבוע טפה שווה 58.3696 סמ"ר, קובית טפה זה שווה 445.944 סמ"ק. היחס בין נפח 400 שקל-כסף לקובית טפה הוא: $1.2039 = 536.8922 / 445.944$.
 כלומר זקוק של 536.8922 סמ"ק הוא בקירוב 1.2039 מהנפח של קובית טפה 445.944 סמ"ק היינו בקירוב שתות מלבר.

האם שיעור אונאה בשתות ילמד מהקרא (**בראשית חיי שרה כג,טו**) **שקל-כסף**? ע"פ **בבלי בבא מציעא מט ב** שיעור אונאה שתות מעות לעומת מיקח. גמרא. אתמר, רב אמר: שתות מקח שנינו, ושמואל אמר: שתות מעות נמי שנינו.
 אפשר שעד שתות מלבר אדם לא מבחין בתוספת המשנה מקוביה לתיבה, אחרי-כן הוא מבחין בהבדל.
 הגמרא לומדת כי רק במיטלטלין יש אונאה ואין אונאה בקרקעות ולכן מבחינה זאת עפרון לא אונה את אברהם אבינו.

בחלק השמאלי מהטבלה הבאה מוצגים רוחב אצבע שחושב מנפח רביעית בהתאם למשקל גרגר שיעור בינוני, והיחס בין נפח 400 שקל-כסף וקובית טפה באורכי טפה בהתאמה.

טבלת חישוב משקל שקל-כסף, רוחב אצבע, היחס בין 400 שקל-כסף וקובית טפה של כסף.

משקל גרגר שיעור בינוני בגרם	משקל שקל-כסף של 320 גרגר	משקל שקל-כסף מוגדל של 384 גרגר	רוחב אצבע שחושב מנפח רביעית, בס"מ	נפח 400 שקל-כסף בהתאמה לרוחב אצבע, בסמ"ק	קובית טפה מכסף בהתאמה לרוחב אצבע, בסמ"ק	היחס בין נפח 400 שקל-כסף ובין קובית טפה
0.0440000	14.08 גרם	16.896 גרם	1.888187	536.8922	430.8389	1.2461
0.0442708	14.16 גרם	17.000 גרם	1.892055	540.1966	433.4921	1.2461
0.0450000	14.40 גרם	17.280 גרם	1.902387	549.0943	440.6325	1.2461

0.0440000	14.08 גרם	16.896 גרם	1.910000	536.8922	445.9437	1.2039
-----------	-----------	------------	----------	----------	----------	--------

2.2.4.6 רביעית

רביעית – חישוב רביעית נפח ממספר גרגרי שעורה במשקל ארבע מאות שקל-כסף וממשקלם!

רביעית מוגדרת בתורה שבע"פ כנפח של שתי אצבעות אורך על שתי אצבעות רוחב ברום שתי אצבעות וחצי אצבע ושתי חמישיות אצבע, בהצגה עשרונית 2.7 אצבעות. לפי הגדרה זאת ולאצבע של 1.91 ס"מ, נפח רביעית שוה 75.2530 סמ"ק.

אברהם אבינו שלם מתכת כסף בשוה משקל של 128,000 גרגרי שעורה, אז לצורך הצגה יותר ברורה של הדיון נחשב מספר גרגרי שעורה ברביעית. בסאה יש 96 רביעיות. נחלק 128,000 ל-2 סאה ונקבל 64,000 גרגרי שעורה לסאה, נחלק זאת ל-96 רביעיות בסאה ונקבל 666.66 גרגרי שעורה ברביעית ללא קשר לגודל רביעית בסמ"ק!

לכל חומר מודדים משקל סגולי שמוגדר כמשקל החומר, בצורתו הטבעית, ביחידת נפח של אחד סמ"ק. בהנחה כי המשקל הסגולי של הכסף ושל השעורה לא השתנה מהבריאה, נבדק מה היחס בין המשקל הסגולי של הכסף ובין המשקל הסגולי של השעורה הבינונית לשיטת ההגאונים, הרי"ף והרמב"ם. נדגיש כי יחס זה מספר ללא קשר ליחידות המדידה בתנאי שהם היו שוות! כגון משקל חומר א' בנפח רביעית מחולק במשקל חומר ב' בנפח רביעית.

חלוקת מספר גרגרי שעורה ברביעית במספר המייצג את נפח הרביעית בסמ"ק $666.666 / 75.2530 = 8.85899$ כלומר זהו מספר גרגרי שעורה בסמ"ק, הכפלת ערך זה במשקל הגרגרים מייצג את המשקל הסגולי של זן שעורה זה. המשקל הבינוני של גרגר שעורה לשיטת הרמב"ם כפי שהוצג בסעיף "משקל שקל-כסף" הוא כ- 0.044 גרם במידות של ימינו. לכן המכפלה $8.85899 * 0.044 = 0.389795$ גרם היא המשקל הסגולי של השעורה הבינונית לשיטת הרמב"ם.

המשקל הסגולי של מתכת הכסף הוא 10.49 גרם לסמ"ק.

היחס בין המשקל הסגולי של הכסף ובין המשקל הסגולי של השעורה הבינונית 0.389795 גרם / 10.49 גרם = 26.91158 . תוצאה זאת העלתה השערה שאולי היחס בין המשקלים הסגוליים של שני חמרים אלו נובע מגימטריה שם ה' (=26) ולכן חלוקת המשקל הסגולי של הכסף במספר 26 תתן משקל סגולי של שעורה בינונית שהוא $10.49 / 26 = 0.40346$ גרם.

מוצגת טבלה של הקשר בין משקל גרגר שעורה בינונית ובין נפח רביעית, כאשר בחלקה המשקל הסגולי של השעורה הבינונית קבוע וכן קבוע מספר גרגרי השעורה ברביעית

מספר גרגר ברביעית	משקל סגולי – שעורה, בגרם	משקל גרגר שעורה בינוני בגרם	מספר גרגרי שעורה לסמ"ק	שיעור רביעית בסמ"ק לעומת 74-76 סמ"ק לרמב"ם	משקל דינר כסף לעומת 17 ג' לרמב"ם	רוחב אצבע בס"מ
666.666	0.40346	0.0440000	9.169580	72.704090	16.896	1.888187
666.666	0.40346	0.0442708	9.113456	73.151829	17.000	1.892055
666.666	0.40346	0.0450000	8.965777	74.356739	17.280	1.902387
666.666	0.389795	0.0440000	8.858990	75.253006	16.896	1.910000

מוצגת טבלה של שיעורי זריעה לרוחב אצבע משתנה

רוחב אצבע בס"מ	טפח בס"מ	אמה בס"מ	אמה רבועית בסמ"ר	בית סאה 50 אמה על 50 אמה במ"ר	שיעור זריעת שעורה (מס' גרגרים) למ"ר	מספר גרגרים לבית סאה
1.888187	7.552748	45.316488	2053.5840	513.3960	124.6601	64000
1.892055	7.568220	45.409320	2062.0063	515.5015	124.1509	64000
1.902387	7.609548	45.657288	2084.5879	521.1469	122.8060	64000
1.910000	7.640000	45.840000	2101.3056	525.3264	121.8290	64000

2.2.4.7 שיעור זריעת שעורה לאמה רבועית

שיעור היינו מספר גרגרי שעורה לזריעת אמה רבועית, לפי גרגר שעורה באורך 0.955 ס"מ, הטפח אורכו 7.64 ס"מ והאמה ארכה 45.84 ס"מ, אמה רבועית שווה 2101.31 סמ"ר או 0.210131 מ"ר. בית סאה שווה 50 * 50 אמה שווה 2500 אמה רבועית, $2500 * 0.210131 = 525.3264$ מ"ר. מספר גרגרי שעורה לאמה רבועית $2500 / 64000 = 25.6$, מספר גרגרי שעורה למ"ר $525.3264 / 25.6 = 20518.29$. מספר זה קרוב למספר 120 גרגרי שעורה או חיטה למ"ר המומלץ כאופטימלי בעקבות נסוי זריעה בארה"ב בשנים 2004-2000.¹³

25.6 גרגרי שעורה לאמה רבועית, נעגל זאת ל-25, היינו באמה רבועית אפשר לזרוע במרחקים אחדים $5 * 5 = 25$ גרגרי שעורה. נחשב את מרחקי הזריעה בין גרגר לגרגר. אמה = ששה טפחים = 24 אצבעות. $24 / 5 = 4.8$ אצבע, גרגר נזרע בערך כל 5 אצבע היינו במרחק של כף יד או זרע גרגר במרחק של כ-10 שעורים זה מזה. יש לזכור שגם באמה הסמוכה יהיו אותם שיעורים לכן גרגר לא יזרע בפאת האמה אלא כ-2.4 אצבעות פנימה מהשוליים.

אפשר כי התורה ממליצה על שיעור זריעת שעורים של כ-5 אצבעות בין גרגר לגרגר. ההפרש של 0.6 גרגר לאמה רבועית כפול מספר אמות הזריעה, נזרע בגבולות השטח הנזרע, כך שאין גרגרים יתירים.

מסקנות

א' לענין דיוק המידות בלבד (ולא לענין הלכה שבה החמירו בשיעורים) מידת אצבע היא בין 1.888 – 1.91 ס"מ, ואורך שעורה עשוי

¹³ Tillage Method & Sowing Rate Relations for Dryland Spring Wheat, Barley & Oats, W.F.Schillinger, Washington State Univ.

להיות בין 0.944 – 0.955 ס"מ, וידת טפח ואמה בהתאמה כמוצג בטבלה. אמה ריבועית = 2062.0063 סמ"ר
ב' משיעור מספר גרגרי שעורה לאמה רבועית 25.6 ותרגומו למספר גרגרי שעורה למ"ר שהוא בין הערכים הבאים: 121.829 –
124.6601 (בהתאמה לגודל אמה רבועית) מתקבל מספר הקרוב למספר 120 גרגרי שעורה או חיטה למ"ר המומלץ כאופטימלי בעקבות
נסוי זריעה בארה"ב. אפשר לחלוק על ההשואה אבל הדבר תומך בדברי החזו"א כי טבע השעורה מתקים.
ג' שיעור של 4.8 אצבעות היינו כחמש אצבעות בין גרגרי אותו מין בדגנים הוא שיעור שכדאי לזרוע באותו מין. מה שאין כן באיסור
כלאים בזריעת שני מינים מצאנו ב- בבלי שבת פד ב – פה א שהמרחק המינימלי בין זרעים ממינים שונים הוא שלשה טפחים השווה
שתים עשרה אצבעות, ושיעור יניקה לכל כיוון טפח ומחצה טפח השווה שש אצבעות. ראה סעיף מרחקי זריעת חמישה מיני זרעים בערוגת
ששה על ששה טפחים.

2.2.5 מרחקי זריעת חמישה מיני זרעים בערוגת ששה על ששה טפחים.

בסעיף השיעורים האפשריים הנלמדים מהכתוב שקל-כסף למדנו שיעור של 4.8 אצבעות היינו כחמש אצבעות בין גרגרי אותו מין שהוא
שיעור שכדאי לזרוע באותו מין. בסעיף זה נמצא רמז ע"פ הטעמים לנאמר ב- בבלי שבת פד ב – פה א לאיסור כלאים בזריעת שני מינים
במרחק הקטן משלשה טפחים זה מזה כדי לתת לכל זרע מהמינים השונים מרחק יניקה של טפח וחצי השווה לשש אצבעות לכל כיוון.

נמצא רמז בטעם תלישא-קטנה וטפחא בפסוקים הבאים ל- בני שעיר החרי ישיבי הארץ שמהם מקור וקים להו רבנן את השיעור של שש
אצבעות בין זרע לזרע.

בראשית לך-לך יד ה

[ה] וּבְאֶרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְּדָרְלִעְמָר וְהַמְלָכִים אָשְׁרָ אֹתוֹ וַיָּכּוּ אֶת-רְפָאִים בְּעֶשְׂתַּת קַרְנָיִם וְאֶת-הַזּוּזִיִּם בְּתֵּם וְאֶת-
הָאִמּוֹת בְּשָׁנָה קְרִיתִים:

[ו] וְאֶת-הַחֲרִי בְּהַרְגָם שְׁעִיר עֵד אֵיל פֶּאֶרְן אֲשֶׁר-עַל-הַמְדְבָר:

ע"פ מה דאיתא ב-בבלי שבת פד, ב

משנה. מנין לערוגה, שהיא ששה על ששה טפחים, שזורעין בתוכה חמשה זרעונים, ארבעה על ארבע רוחות הערוגה ואחת באמצע -
שנאמר (ישעיהו סא יא) כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח, זרעה לא נאמר, אלא זרועיה.

גמרא. מאי משמע? אמר רב יהודה: כי כארץ תוציא צמחה, תוציא - חד, צמחה - חד, הרי תרי, זרועיה - תרי, הא ארבע, תצמיח - חד,
הא חמשה. בבלי שבת פה, א וקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי מהדדי.

ומגלן דהא דקים להו לרבנן (דחמשא בשיתא) מילתא היא - דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: מאי דכתיב (דברים יט) לא תסיג
גבול רעך (אשר גבלו ראשונים) - גבול שגבלו ראשונים לא תסיג. מאי גבלו ראשונים? אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן:

(מאי) דכתיב (בראשית לו) אלה בני שעיר החרי ישיבי הארץ; אטו כולי עלמא יושבי רגיע נינהו? אלא שהיו בקיאיין בישובה של ארץ
שהיו אומרים: מלא קנה זה - לזית, מלא קנה זה - לגפנים, מלא קנה זה - לתאנים, וחורי - שמריחים את הארץ, וחוי - אמר רב פפא:

שהיו טועמין את הארץ כחויא. רב אחא בר יעקב אמר: חורי - שנעשו בני חורין מנכסיהן.

רש"י. לזית - ראוי לגדל זיתים, וזה לתאנה, והיו יודעין להפריש את הארץ בין קנה לקנה בריחה וטעמה, היכן לזיתים והיכן הוא
לתאנים, וממילא דבקיאים היו בשיעור יניקה.

התאמת נטיעות לאדמה ושיעור מרחק זריעה

[ה] וּבְאֶרְבַּע ... [ו] וְאֶת-הַחֲרִי - תלישא-קטנה ... טפחא. [ה] וּבְאֶרְבַּע - תלישא-קטנה מרמזת על ענין הקשור לשיעור. וענין זה
הוא בני שעיר החרי שהיו בקיאיין בשיעורי זריעה והתאמת אילנות פרי לשטחי אדמה ונלמד מהפסוק הבא (י, 7) [ו] וְאֶת-הַחֲרִי בְּהַרְגָם

שְׁעִיר - טפחא בראש פסוק, כעין כתוב המלמד על הפסוק שלפניו. ע"פ בבלי שבת פד, ב – פה, א בני שעיר החורי היו בקיאיין בהתאמת
נטיעות לשטח הארץ, ועל שיעור זריעה של חמשה זרעונים של צמחים שונים בששה טפחים.

התאמת נטיעות שהיו בקיאיין בישובה של ארץ שהיו אומרים: מלא קנה זה - לזית, מלא קנה זה - לגפנים, מלא קנה זה - לתאנים, וגו'
ושיעור מרחק זריעת זרעי ירק שונים שלושה טפחים ואז יתקיים דחמשא בשיתא לא ינקי מהדדי היינו לכל זרע לכל כיוון שיעור יניקה של

טפח ומחצה טפח השווה לשש אצבעות לכל כיוון.¹⁴

¹⁴הערת הרב מאיר מאזוז הי"ו וְאֶת-הַחֲרִי ר"ת ו' (6) ה' (5) היינו הנאמר בבלי שבת פד ב – פה א דחמשא בשיתא לא ינקי מהדדי

בראשית לך-לך יד

- [א] ויהי בימי אמרפל מלך-שנער אריוף מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים:
- [ב] עשו מלחמה את-ברע מלך סדם ואת-ברשע מלך עמרה שנאבו מלך אדמה ושמאבר מלך צבונים ונלך בלע היא-צער:
- [ג] כל-אלה חבדו אל-עמק השדים הוא גם המלח:
- [ד] שתים עשרה שנה עבדו את-כדרלעמר ושלוש-עשרה שנה מרדו:
- [ה] ובארבע עשרה שנה בא כדרלעמר והמלכים אשר אלו ויכו את-רפאים בעשתרת קרנים ואת-הזוזים פתם ואת האימים בשנה קריתים:
- [ו] ואת-החרי בהרם שעיר עד איל פארן אשר על-המדבר:

תורה תמימה (ג) יד א הביא כי איתא לחד מ"ד ב-ירושלמי **סוטה פ"ז ה"ד** שאפשר לכתוב בתורה בשתי שיטין שם כמו **בנימין** שבהפרדו יש מובן בשני השמות, משא"כ שם **כדרלעמר** בהפרדו אין להם כל מובן, ולכן אם לא היו שני שמות אין לכתוב בשני שיטין. לענ"ד נראה כי למרות שאין בשם **כדרלעמר** בהפרדו לשתי מלים שני שמות ולכן אין כותבים אותו בשתי שיטין, אפשר כי יש במלה **כדרלעמר** בהפרדה לשתי מלים מובן לשוני כגון של שם פעולה ושם עצם. אכן **תרגום יונתן בן עוזיאל (תיב"ע)** תרגם **כדרלעמר** קישר מתהפך בעמרים ובפירוש יונתן כתוב שצריך להיות **בישור מתהפך בעמרים** ופירש כי המשמעות **כדור מתהפך בעמרים** ופירש כי המלך מתהפך במשמיו וגו' ור' דוד רידר¹⁵ הביא משמעות **קציר מתהפך בעומרין מקור בלתי ידוע**¹⁶ אפשר כי **כדר לעמר** משמעו

כדר – כעין פעולות כדור בהכנת מנחת **העומר** כדור מתהפך בעמרים = קציר מתהפך בעומרין ע"פ **משנה מנחות פ"י מ"ג ומ"ד** הביאו קופות העומר לעזרה ושם בגלגול האבוב על האש ליבש השעורים, שטחוהו בעזרה והרוח מנשבת בו להעיף המוץ (כעין פעולת זריקה), שחנהו בריחיים המתגלגלים ע"י קורה, ניפוהו בי"ג נפות (כעין פעולת זריקה וגלגול) הפרישו עשרון מקמח – סולת שעורים.

כאילו נאמר **כד"ר** – כל דתקון רבנן **לעמר** – לענין הכנת מנחת העומר כעין אוריתא תקון, כלומר אפשר כי בפסוקים **בראשית לך-לך יד,א – ו** נמצאים סימוכין לשיעורין בהכנת קרבן העומר להנפתו המרומזים בטעם תלישא-קטנה במלה **[ה] ובארבע**

שיעור ראשון [ד] שתים עשרה שנה עבדו את-כדרלעמר בד"כ שתיים עשרה פעם שנה שאלות במעמד קצירת העומר בא השמש אמרו לו הין שלשה פעמים. מגל זו אמר הין. קופה זו אמר הין קופה זו אמר הין קופה זו אמר הין. אקצור והן אומרין לו קצור ג' פעמים, סה"כ שתיים עשרה שאלות ותשובות. וכאשר חל בשבת שאלו שבת זו שלש פעמים וענו הין שלוש פעמים (**משנה מנחות פ"י מ"ג**).

הפעולות בהכנת העומר הם כנגד **אמרפל** שנדרש נוטריקון שאמר לאברהם פול באור. נטלו עומר השעורים והיו מהבהבין אותו באור. כדי לקיים בו מצות קלי שנאמר אביב קלוי באש. נתנהו באבוב והאבוב היה מנוקב (ומן הסתם היו מכדררים - מגלגלים האבוב) כדי שיהא האור שולט בכולן (**משנה מנחות פ"י מ"ד**). וכנגד **ושמאבר** ששם אבר לעוף (**רש"י בשם מדרש תנחומא**) במרד בה' שטחוהו בעזרה והרוח מנשבת בו. (כעין כדור - זריקת הגרגרים באויר כדי להוציא המוץ) וכנגד **בא כדרלעמר** בעל הקורה טוען בעוביה (**רבה פ"ר מ"ב**) כלומר מכדרר - מגלגל ריחיים ע"י קורה, נתנהו לריחיים של גרושות שנאמר גרש כרמל (**פסיקתא זוטרתיא (לקח טוב) ויקרא אמור דף טג ע"ב**).

שיעור שני ושלוש-עשרה שנה מרדו: כלומר את השעורה הקלויה והטחונה **שנה מרדו** שנו וניפו (כדורר וזריקה) ב-**ושלש-עשרה** נפה

שיעור שלישי ובארבע עשרה שנה אחרי הנפוי בנפה השלוש עשרה, הקמח - הסולת הונח בכלי הארבע עשרה והוציאו ממנו עשרון שמנופה ב"ג נפה. שנאמר את עמר. אין עומר פחות מעשרון. אפשר כי עם ישראל נצטוו להניף את ראשית צמיחת התבואה לה' כקרבן העומר בי"ו ניסן להזכיר גלוי גאולה ראשון של הקב"ה לאבי עם ישראל ולציין עונשם של מכחישי ה' כדוגמת אנשי עמק השדים. הנף העומר לה' בא לציין מעשה אבות סימן לבנים:

א גלוי גאולה ראשון של הקב"ה לאבי עם ישראל:

מלחמת אברהם בארבעה המלכים ובראשם כדרלעמר ארעה לביל הפסח – ט"ו בניסן, כך פעם ראשונה בתולדות העולם נודעה מלכות ה' הבורא ומנהיג העולם כנגד מלכות אדם שמרכוזה מרידה בשם בסמכה על כוחי ועוצם ידי והאלילות המצאת האדם. כיבוש ארץ-ישראל על שתי גדותיה מיושביה ע"י ארבעה המלכים טיהרה אותה מטענתם עליה וכאשר אברהם אבינו נצחם ארץ-ישראל נכבשה בידו בלא שלחם עליה נגד יושביה. מרגע זה נפתחה הדרך לחלות הקדושה שחלה עליה בכיבושה בידו יהושע וכל ישראל.

¹⁵ **תרגום יונתן בן עוזיאל על התורה בראשית שמות, רידר דוד, אוצר החכמה**

יד ויהי בימי אמרפל הוא נמרוד שאמר להפיל אברם אל האש הוא מלך כבל אריוף שהיה ארוך בגבורה מלך תלסר כדרלעומר שהיה כדור מתהפך בעמרים מלך עילם **פירוש על התרגום**

יד נ עירובין ל"ג נמרוד שמו ולמה נקרא שמו אמרפל שאמר והפיל לאברהם אבינו בתוך כבשן האש **תנחומא ו ב"ר מ"א** ד פונטוס בבל עיין י' מקור בלתי ידוע גם בפשיטא השו"י **י"ב**

בלתי מובן לי אך תרגמתי לפי דרכו של המתרגם לבאר את השמות לפי חלקיהם כמו אמרפל אמר פול כך כדרלעומר כדור לעומר כדור עומר קישר מתהפך בעומרין **וב"י** קציר מתהפך בעומרין **מקור בלתי ידוע** אולי צ"ל כישור מתהפך בעמרא כישור מתהפך בצמר תדעל דע תעל שועל **מקור בלתי ידוע**

¹⁶ הערת הרב מאיר מאזוז ה"ו אולי ע"פ **שופטים ז,יג ... והנה צליל לחם שערים מתהפך במחנה מרדן** וגו'

אפשר כי הקרבת העומר היא הודיה לה' על גלוי מלכותו הראשון ותחילת חלות קדושת ארץ-ישראל בעברה לאברהם אבינו. והזכרת זכות עומדת לדורות כפי שקרה במפלת סנחריב כפירש **רש"י ישעיהו ל לב** ... ומדרש אגדה תנופת קציר העומר עמדה לישראל באותה מלחמה כי ליל ששה עשר בניסן היה:¹⁷

ב' הדין שיעשה הקב"ה באוה"ע בזמן הגאולה יהיה כדוגמת עונשם של אנשי עמק השדים (ערי הככר) אשר היו חלק מדור הפלגה. במשך עשרים וארבע שנה אחרי הצלתם ע"י אברהם אבינו במקום לגמול חסד מהשפע שהקב"ה נתן להם, הם הרשיעו בענוי לכל גלוי של חסד ובגזל. במקום להודות לה' הם סברו כי כל זה בא מכוחי ועוצם ידי. הם מרדו בה' בכך שאמרו כי יכולתם לייצר חמרי בנין ומזון היא מכח שכלם ולא מה'

חמרי בנין **(בראשית נח יג)** **וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ הֲבֵנָה נִלְבְּנָה לְבָנִים וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה וְנִתְּחִי לָהֶם הַלְבְּנָה לְאַבְן וְנִתְחַמְרָה הֵיחָם לְחֵמֶר:**

ייצור מזון כפי שהתורה מבטאה זאת בשמות ערי עמק השדים **אַדְמָה** של עצי פרי **סִדִּים** מְגֹדֵל שדנין (סדנין / מ), שמסוכך באילנות¹⁸, תבואות פוריות **עַמְרָה** – אותיות העמ"ר.

ואכן עונשם של אנשי עמק השדים היא מהפכת סדום ועמורה אשר ארעה בעלות השחר של ט"ז בניסן יום הנפת העומר כנאמר במדרש **שכל טוב (בובר) בראשית פרק יט** והיה יום ששה עשר בניסן, שהוא יום שני של פסח, ... וביקש הקב"ה לשפוט סדום ואת בנותיה בי"ו בניסן, ... וכשמרדו סדומיים חתה עליהם גחלים, וכדוגמת עונשם כן יהיה לעתיד לבוא.. וכן אתה דורש ימטר על רשעים פחים אש וגפרית **(תהלים יא, ג)**,

¹⁷ **ישעיהו ל לא – לב [לא] כִּי-מִקּוֹל ה' יִתַּת אֲשׁוּר בְּשִׁבְטֵי יָבֵה:**

[לב] וְהָיָה כָּל מַעֲבַר מִטֶּה מוֹסְדָה אֲשֶׁר יֵינֵחַ ה' עָלָיו בְּחַפְזִים וּבְכַנְרוֹת וּבְמִלְחָמוֹת תִּנוּפָה נִלְחַם-בָּהּ בָּם:
רש"י ישעיהו ל (לב) והיה כל מעבר מטה מוסדה - כל מעברות תוקף יסודות אוכלוסיו כל המקומות אשר עברו שם והשחיתום וכיום מפלתם יניח ה' עליהם על שמועת מפלתם והם יהיו בתפיים ובכינורות, וכה פתרון המקרא בסירוס והיה בתפיים ובכינורות כל מעבר מטה מוסדה אשר יניחם ה' עליו ובמלחמות תנופת שוא מעלה ומוריד נלחם בם הקב"ה, ומדרש אגדה תנופת קציר העומר עמדה לישראל באותה מלחמה כי ליל ששה עשר בניסן היה:

¹⁸ **ילקוט תלמוד תורה ע' קטו / 123 – יעקב הסקילי – אוצר החכמה**

עמק השדים שלושה שמות נקראו לו עמק השדים עמק שוה עמק סוכות, עמק השדים שמגדל שדנין (סדנין) שהוא עשוי שדים שדים שהוא מניח את בניו כשדיים. עמק סוכות שמסוכך באילנות. עמק שוה ששם הושוו כל האומות (רבה פ' מ"ב)

2.2.7 ממערת המכפלה לחצר המשכן, המקוה, והר הבית

בסעיף זה נציג הפסוק **שמות תרומה כז יח:**

אָרְךָ הַחֶצֶר מֵאָה בָּאֶמָה וְרַחְבּוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקָמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מְשׁוֹרָּה וְאֲרָנֶיהֶם נְחֹשֶׁת:

תבנית הטעמים של הקרא היא כעין פרט קדמאה וכלל ופרט בתראה המפרט את הפרט קדמאה.

אָרְךָ הַחֶצֶר – מונח תלישא-קטנה, פרט קדמאה שצריך פירוט באמצעות כלל ופרט בתראה

מֵאָה בָּאֶמָה - קדמא אזלא, כעין כלל שהכתובים שלפניו ושלאחריו זקוקים לו

וְרַחְבּוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקָמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מְשׁוֹרָּה – פרט בתראה

אָרְךָ הַחֶצֶר – מונח תלישא-קטנה, פרט קדמאה, כעין שתי תלישא-קטנה וכל אחת מרמזת לשיעור הנלמד מהפרט בתראה. שני שיעורים

נלמדים ע"י הגמרא והמדרש והם שבעים אמה ושיריים ומידות הר הבית. בעז"ה יתברך מצאנו רמז לשיעור נוסף ארבעים סאה של מי

מקוה. ואולם זה מקשה על שיטתנו כי חסר לנו מונח אחד עבורה. כאן נדון בשיעור נפח מי מקוה. בהמשך נדון בשיעור שבעים ושיריים

ורמזים לשיעורים נוספים, ונסיים בשיעור הר הבית.

בפרט בתראה מצאנו העינים הבאים:

א' שיעור נפח מי מקוה במילת **וְקָמָה**

ב' שיעור שבעים אמה ושיריים במלים **חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים**

ג' שיעור רוחב קלעי החצר במלים **וְרַחְבּוֹ ... וְקָמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת**

ד' שיעור אמת מדידת קרקע ובנין במלים **חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מְשׁוֹרָּה**

ה' רמז לכניסת גר לעם ישראל טעם תביר במלת **וְקָמָה**

ו' שיעור הר הבית במלים **אָרְךָ הַחֶצֶר מֵאָה בָּאֶמָה וְרַחְבּוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים**

2.2.7.1 שיעור נפח מי מקוה

שיעור נפח מי מקוה במילת **וְקָמָה**

ב-**בבלי חגיגה יא א** ובעוד מקומות מובאת ברייתא המלמדת על שיעור מקוה ולשונה דתניא: (**ויקרא מצודע טו יג**) ורחץ (את בשרו) במים -

במי מקוה. את כל בשרו - מים שכל גופו עולה בהן, וכמה הן - אמה על אמה ברום שלש אמות. ושיעור חכמים: מי מקוה ארבעים סאה.

רמז לכך נמצא בפסוק **שמות תרומה כז יח:**

מֵאָה בָּאֶמָה - קדמא אזלא, קדמא - מקדים קרא שהכתובים שלפניו ולאחריו זקוקים לו, ואחריו אזלא - הולך אחד מן המקראות הזקוק לו **וְקָמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת** המביא לגלוי שיעור מי מקוה.

מצאנו בפסוק **אָרְךָ ו- וְרַחְבּוֹ הַחֶצֶר** שהוא שטח במישור, לענ"ד המלה **וְקָמָה** משמעותה גובה, ומאפשרת מעבר מתאור שטח לתאור נפח.

וְקָמָה - גי' אותיות מקו"ה - קוה מ' - כינוס מים של מ' (גי' ארבעים) יחידות נפח, וחז"ל אמרו כי גודל יחידת הנפח הוא **סָאָה**. לענ"ד כפי

שכתבנו בסעיף "ארץ ארבע מאות שקל-כסף" קנין מערת המכפלה היה בכסף שמשקלו סאתיים שעורים, שהם שיעור זריעה מומלצת

לשטח מלבן של מאה אמה בחמישים אמה והמוגדרת בגמרא כשטח בית סאתיים. לכן יש לנו רמז בתורה לשיעור נפח של סאתיים.

שיעור זה אפשר לצרפו לפסוק חצר המשכן להוות אסמכתא לדברי חז"ל כי מקוהו כשר הוא קווי מ' (גי' ארבעים) יחידות נפח בנות **סָאָה**.

התיבות **מֵאָה בָּאֶמָה** והתבות **וְקָמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת**, ע"פ טעם תביר בתבה **וְקָמָה** (המרמז על שבירה וחילוק) מרמזות לבצע חישוב

בחכמת התשבורת (היינו חשבון) שבו נחלק מאה בחמש שתוצאתו עשרים. נכפיל נפח סאתיים בעשרים נקבל ארבעים סאה. מצאנו כי

יחידת מדידת הנפח של מקוה היא סאה. ומשמעות **וְקָמָה** אותיות קוה מ' של ארבעים סאה.¹⁹

¹⁹ הערת הרב מאיר מאזוז הי"ו אפשר לומר כי **וְקָמָה** גי' אותיות **וְקָ** = גי' אותיות מ' סא"ה = 106, אותיות **מָה** ר"ת מ'ד"ת ה'מים או ה'מקוה

2.2.7.2 שיעור שבעים אמה ושיריים

שמות תרומה כז יח:

אַרְךְּ הַחֹצֵר מֵאָה בְּאַמָּה וְרַחְבוֹ מְשֻׁשִׁים וְקִמָּה חֲמִשָּׁים וְקִמָּה חֲמִשָּׁים וְשֵׁשׁ מְשֻׁשִׁים

וְאַרְבֵּיָהֶם נְחֹשֶׁת:

תבנית הטעמים של הקרא היא כעין פרט קדמאה וכלל ופרט בתראה המפרט את הפרט קדמאה.

אַרְךְּ הַחֹצֵר – מונח תלישא-קטנה, פרט קדמאה שצריך פירוט באמצעות כלל ופרט בתראה

מֵאָה בְּאַמָּה - קדמא אזלא, כעין כלל שהכתובים שלפניו ושלאחריו זקוקים לו

וְרַחְבוֹ מְשֻׁשִׁים וְקִמָּה חֲמִשָּׁים וְשֵׁשׁ מְשֻׁשִׁים – פרט בתראה. בחלק זה של המאמר נעסוק בחלק הקרא - וְרַחְבוֹ מְשֻׁשִׁים בְּחִמְשָׁים.

וְרַחְבוֹ הענין המרכזי קשור אל הפרט וְרַחְבוֹ, שגם הוא מדוד באותה אמה, ולא נאמר בה אמה כאן אלא בפסוקים יב ויג.

בבלי עירובין כג, ב מנא הני מילי? – אמר רב יהודה: דאמר קרא (שמות תרומה כז יח) ארך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים, אמרה תורה: טול חמשים וסבב חמשים. פשטיה דקרא במאי כתיב? – אמר אביי: העמד משכן על שפת חמשים, כדי שיהא חמשים אמה לפניו, ועשרים אמה לכל רוח ורוח.

בבלי עירובין נח א גמרא. מנא הני מילי? אמר רב יהודה אמר רב: דאמר קרא (שמות תרומה כז יח) ארך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים, אמרה תורה: בחבל של חמשים אמה מדוד. – האי מיבעי ליה ליטול חמשים ולסבב חמשים! – אם כן לימא קרא חמשים חמשים, מאי חמשים בחמשים – שמעת מינה תרתי.

, א' לרבע חמשים סביב חמשים לקבלת שיעור שבעים אמה ושיריים; ב' שכל המדידות תהיינה בחבל של חמשים אמה.

חישוב שבעים אמה ושיריים

וְרַחְבוֹ – מונח לגרמיה (מונח פסק) – כעין מידת לימוד "סדור שנחלק" היינו כתוב שיש לחלקו ולקוראו בשני אופנים.

וְרַחְבוֹ קריאה ללא התחשבות בפסק הוא המשך לענין המרכזי מֵאָה בְּאַמָּה הכתוב לפניו ומתאר מידות חצר המשכן,

וְרַחְבוֹ קריאה בהתחשבות עם פסק מנתקת מלת וְרַחְבוֹ מהכתוב אחרי מְשֻׁשִׁים בְּחִמְשָׁים. נראה בהמשך לימוד וְרַחְבוֹ כשהוא מנותק.

חֲמִשָּׁים בְּחִמְשָׁים – מונח רביעי – תבנית המרמזת ללפחות ארבעה לימודים. בבלי עירובין לומד מהמלים שני לימודים: א' חישוב שבעים

אמה ושיריים; ב' כל המדידות מדוד בחבל של חמשים אמה. שני לימודים נוספים עשויים להיות: ג' דיוק חישוב שבעים אמה ושיריים; ד'

העמד משכן בגבול חמשים.

א' וג' – דיוק חישוב שבעים ושיריים בארבע מידות. ע"פ **בבלי עירובין כג, ב, נח א** – טול חמשים ותן בחמשים. היינו טול את השטח שארך החצר עודף על רוחב החצר היינו חמשים אמה על חמשים אמה ותן היינו הקף בו (עמו) בְּחִמְשָׁים - רביעי, את ארבע פאות השטח האחר של החמשים אמה על חמשים אמה. פעולת הקפה זאת מטרתה ליצור ריבוע שאורך פאתו ימשש בכל מדידות התחומים כעבור עיר וקרפף.

אורך פאה זאת בהסבר רש"י בגמרא הוא שבעים אמה וארבע טפחים ושני שלישי אצבע ורש"י מניח מלחשב הלאה. ההלאה הזה הינו איבר השגיאה, היינו ההפרש הלא מחושב שאפשר להמשיך לחשבו בעוד ועוד מידות קטנות והולכות כדי לדייק בשיעור שבעים אמה ושיריים. הגענו לחישוב של שלוש מידות מדויקות והשאר איבר השגיאה.

הנקודות האחרות הכלולות בטעמים מונח רביעי הן:

ב' שכל המדידות תהיינה בחבל של חמשים אמה כגון חצר המשכן, אלפיים אמה תחום שבת מעבר לריבועי ערים, קביעת תחום ערי מקלט, מדידת שטחים, מרחק עיר בעגלה ערופה

ד' חֲמִשָּׁים בְּחִמְשָׁים – מונח רביעי – היינו הנח - העמד המשכן בגבול חמשים (היינו באמצע החצר) והותר לפניו חצר רבועית של חמשים על חמשים.

2.2.7.3 דברים אחרים הנלמדים בפסוק

א' רוחב קלעי החצר

תורה שלמה (סב) רבי יוסי לומד וְרַחְבוֹ וְקִמָּה חֲמִשָּׁים וְקִמָּה חֲמִשָּׁים וְשֵׁשׁ מְשֻׁשִׁים וְרַחְבוֹ נלמד שרוחב כל קלע חמש

אמות (דבר הקובע מרחק שווה בין עמודי החצר)

טט - וְרַחְבוֹ - מונח פסק – כעין סדור שנחלק, פעם קרא ברצף ופעם עם פסק ודלג. בקריאה המנתקת את מלת וְרַחְבוֹ מההמשך המיידי

ומדלגת להמשך. זהו כעין פרט כללי אשר מצד אחד שייך אל הענין המרכזי "מאה באמה" ומצד אחר כולל את / או הקשור באופן כלשהו

אל הפרטים שאחריו. כאן הוא מלמד על רוחב קלעי החצר.

ב' אמת מדידת קרקע ובנין.

חֲמִשָּׁים אֲמֹת שֵׁשׁ מְשֻׁשִׁים – מדידות קרקע ובנין באמת ששה טפחים

אֲמֹת – טפחה כעין פותחת טפח לקבל אפיון מהכתוב אחריה שֵׁשׁ – אפשר שזה מקור למדידת שטח ובנין באמות של ששה טפחים.

ג' רמז לכניסת גר לעם ישראל

וְקִמָּה – אותיות מקוה – תביר – אותיות ברית, משזר – אותיות מש זר – היינו, זרות הגוי מש ממנו אחרי שמל לשם גרות וטבל במקוה

כשר לשם גרות.

2.2.7.4 שיעור הר הבית מהתורה, יחזקאל, דברי הימים, משנה מידות, ספרי וספרי זוטא.
שמות תרומה כז יח:
אָרְךָ הַחֲצֵר מֵאָה בָּאַמָּה וְרַחְבוֹ חֲמִשִּׁים בְּחַמְשִׁים וְקִמָּה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שָׁשׁ מִשְׁזָר וְאַדְנִיָּהֶם נְחֹשֶׁת:

אָרְךָ הַחֲצֵר מֵאָה בָּאַמָּה
אָרְךָ הַחֲצֵר – פרט קדמאה שטעמיו מונח תלישא-קטנה, כעין שתי תלישא-קטנה המציינים שני שיעורים, פרט אחד מתיחס לחצר המשכן, פרט אחד מתיחס לשטח הר הבית.
וְרַחְבוֹ – מונח לגרמיה (מונח פסק) - כעין מידת לימוד "סדור שנחלק" היינו כתוב שיש לחלקו ולקוראו בשני אופנים.
וְקִמָּה קריאה ללא התחשבות בפסק הוא המשך לענין המרכזי **מֵאָה בָּאַמָּה** הכתוב לפניו ומתאר מידות חצר המשכן,
וְשָׁשׁ מִשְׁזָר קריאה בהתחשבות עם פסק מנתקת מלת **וְרַחְבוֹ** מהכתוב אחריו.
ניתוק זה

מאפשר התחברותם של תיבות **חֲמִשִּׁים בְּחַמְשִׁים** שהם חלק בפרט בתראה לענין המרכזי בפסוק, התיבות **מֵאָה בָּאַמָּה** ויחד הם מרמזים על דרשת שמואל הרואה לדוד המלך המובא ברש"י להלן, שהר הבית יהיה רבוע שאורכו חמש מאות אמה ורוחבו חמש מאות אמה ואשר יחושב כדלהלן:
חֲמִשִּׁים בְּחַמְשִׁים – אות ב"ת מציינת הכפל 50 * 50 השווה 2500, המונח מציינת הכפל בין התוצאה 2500 ובין התיבות **מֵאָה בָּאַמָּה** היינו 2500 * 100 השווה 250,000 וטעם רביעי בתיבת **בְּחַמְשִׁים** מציינת פעולת הוצאת שורש הרבוע השווה 500 אמה אורך ו- 500 אמה רוחב שטח הר הבית למקדש.

משנה מידות פ"ב מ"א

[א] הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה רובו מן הדרום שני לו מן המזרח שלישי לו מן הצפון מיעוטו מן המערב מקום שהיה רוב מדרתו שם היה רוב תשמישו:
מפורש כי לימוד זה ע"פ **יחזקאל מב,כ:**

לְאַרְבַּע רוֹחוֹת מְדָדוּ חוֹמָה לֹא סָבִיב וְסָבִיב אָרְךָ חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְרַחְבּוֹ חֲמֵשׁ מֵאוֹת לְהַבְדִּיל בֵּין הַקִּדָּשׁ לְחָל:

פירוש הרא"ש במשנה הר הבית היה ת"ק אמה על ת"ק אמה... ורמז לת"ק (**שמות תרומה כז,ח**) **אָרְךָ הַחֲצֵר מֵאָה בָּאַמָּה וְרַחְבוֹ חֲמִשִּׁים בְּחַמְשִׁים** שאין תלמוד לומר **בְּחַמְשִׁים** מלמד שבחצר (טט – משמעו שחצר ה) משכן, אחד מחלק חמישים שבהר הבית. כיצד? חלוקת ת"ק על ת"ק והרצעות נ' על נ' יהיו ק' רצעות של נ' על נ' הרי חצר המשכן אחד מחמשים מהר הבית:
טט – משמעו אחרי חלוק שטח של 500 על 500 לרבעים של חמישים על חמישים, יתקבלו מאה רבעים של חמשים על חמשים. נחבר שני רבעים ביחד ונקבל **אָרְךָ הַחֲצֵר מֵאָה בָּאַמָּה וְרַחְבוֹ חֲמִשִּׁים** שני רבעים אלו מהווים חלק אחד מחמשים מהר הבית

ידיעת מידות הר הבית מבוטא בתורה בפסוקים **במדבר בהעלתך י כט – לב:**

ס [כט] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַבֵּב בֶּן-רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מֹשֶׁה וְסָעִים וְאַנְחֵנוּ אֶל-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֲתוּ אִתָּנוּ לְכֶם לְכֹה אֶתְּנוּ וְהַטָּבָנוּ לָךְ כִּי-הוּא דְבַר-טוֹב עַל-יִשְׂרָאֵל:
[ל] וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֶיךָ כִּי אִם-אֶל-אַרְצִי וְאֶל-מוֹלְדֵי אֶדְמִי:
[לא] וַיֹּאמֶר אֶל-גֹּאֲלֵינוּ אֲנִינוּ כִּי עַל-כֵּן יָדַעְתָּ חֲתָנֵנוּ בְּמִדְבַר וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינָיִם:
[לב] וְהָיָה כִּי-תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב הוּא עִמָּנוּ וְהַטָּבָנוּ לָךְ:

ספרי במדבר פיסקא פא

(פא) **[לב] וְהָיָה כִּי-תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא**, וכי מה טובה הטיבו לו אמרו כשהיו ישראל מחלקים את הארץ הניחו דושנה של יריחו **חמש מאות אמה על חמש מאות אמה** אמרו כל מי שיבנה בית הבחירה בחלקו יטול דושנה של יריחו נתנוהו ליונדב בן רכב חלק בראש וגו'
ספרי זוטא פרק י [לב] וְהָיָה כִּי-תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא, **הַטוֹב** זה בית המקדש שנא' **הָיָה הַטוֹב הַהוּא וְהַטָּבָנוּ**: (**דברים ואתחון גכה**) **אֲעִבְרָה-נָא וְאַרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ הַטוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהוּא הַטוֹב הַהוּא וְהַטָּבָנוּ**:
סיכום התחלון ב- (שמות תרומה כז,ח) אָרְךָ הַחֲצֵר – פרט קדמאה שטעמיו מונח תלישא-קטנה, כעין שתי תלישא-קטנה המציינים שני שיעורים, פרט אחד מתיחס לחצר המשכן, פרט אחד מתיחס לשטח הר הבית
וסיימנו ב- (במדבר בהעלתך י כט,לב) [כט] לְחַבֵּב – תלישא-גדולה, ענין של שיעור, המתברר בקרא **לְכֹה אֶתְּנוּ וְהַטָּבָנוּ לָךְ** וכספרי וספרי זוטא על **[לב] וְהָיָה כִּי-תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא**, **הַטוֹב** זה בית המקדש שאורכו ורוחבו ת"ק אמה על ת"ק אמה וכמידותיו מידות דושנה של יריחו חמש מאות אמה על חמש מאות אמה.

דברי הימים א כח יט הקל בכתב מנד ה' עלי השקיל כל מלאכות התבנית: פ ירושלמי מגילה פ"א ה"א [דף סט טור ד] [דף ע טור א]

... רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק מגילה שמסר שמואל לדוד ניתנה להידרש מה טעמא **הקל בכתב** זו המסורת **מנד ה'** זו רוח הקודש **עלי השקיל** מיכן שניתנה להידרש

הקל בכתב מנד ה' מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שלא צריכים להיות ביהד ביחס להמשך **עלי השקיל** מונח אתנה. ע"פ **ירושלמי מגילה פ"א ה"א** פרטי בית המקדש שמסר שמואל הנביא לדוד המלך באים משני מקורות **הקל בכתב** זו המסורת **מנד ה'** זו רוח הקודש ויש לדרוש בם כדי לבנות הבית וכליו **עלי השקיל** מיכן שניתנה להידרש.

בזה נבוא להבין דברי פירוש המיוחס לרש"י בפירושו למקרא **דברי הימים א כח יט הקל בכתב מנד ה' עלי השקיל כל מלאכות התבנית: פ** וזה לשון **פירוש המיוחס לרש"י** (יט) **הכל בכתב** - פתרון: **הכל בכתב** סדר לו, סכום משקל ומשקל של כל כלי וכלי, שמואל הרואה. **כל מלאכות התבנית** - תבנית הבית חכמי והשכילני, כמו תבנית אורך ורוחב וגובה. והכל דרש שמואל מן התורה ברוח הקודש, כמו ששנינו (ראה משנה מידות ב,א): 'הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה'; דרש: **אָרְךָ הַקֶּזֶר מֵאָה בְּאַמָּה וְרֹחְבוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים** (שמות תרומה כז,יח) - חמשים פעמים חמשים הם עשרים וחמש מאות; נראה לומר: חתכם לחמש רצועות להיות חמש מאות על חמש מאות. והוא מיוסד בסילוק 'קְרוּבִי' של שבת חנוכה, המתחיל 'מנשה את אפרים ואפרים את מנשה'. והכל דרש שמואל ברוח הקודש ולמד לדוד כן.

טט – לענ"ד הפירוש ל- חמשים פעמים חמשים הם עשרים וחמש מאות; נראה לומר: חתכם לחמש רצועות להיות חמש מאות על חמש מאות צריך להיות מקושר לענין המרכזי בפסוק **מֵאָה בְּאַמָּה** – כי טעמיו קדמא ואזלא: ולפעולת החילוק של **וְקָמָה** - תביר שלפני המלים **חֲמִשׁ אַמּוֹת**

כאן יש להוסיף את המלים **מֵאָה פַּעַמִּים** הנדרש כנראה מהמלים **מֵאָה בְּאַמָּה** כך:

מֵאָה פַּעַמִּים חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים ולכן בהמשך יש להוסיף את המלה **מֵאָה** כך: הם עשרים וחמש מאות $100 * 50 * 50 = 250,000$ אמה ריבועית;

נראה לומר: חתכם **וְקָמָה** – תביר, אחד מאפיוני פעולת התביר – לחלק) לחמש תקבל חמש רצועות של 50000 אמה ריבועית, כאשר כל אחת היא מלבן / יריעה שארכה 500 אמה ורוחבה 100 אמה. כאשר תחבר היריעות אשה אל אחותה לאורכן תקבל ריבוע להיות חמש מאות על חמש מאות. היינו היינו צלע **אָרְךָ** 500 אמה וצלע **וְרֹחְבוֹ** 500 אמה.

$$\text{נציג זאת באופן חשבוני } 100 * 50 * 50 = 250,000 = 100 * 250 = 100 * 5 * 50$$

$$\text{חלק בחמש } 250,000 = 50,000 = \frac{250,000}{5} = 100 * \frac{500}{5} = 100 * 100 = 10,000$$

חיבור חמש רצועות של $100 * 500$ בארכן יתן צלע רוחב שארכה $500 = 100 * 5$ אמה

2.2.8 חישוב היחס בין רוחב קורה (קוטר) והיקיפה, קירוב לערך פאי Π
 יוצגו שני קירובים

2.2.8.1 קירוב מתוך הפסוק **שמות תרומה כז, יח**: **אָרְךְ הַחֲצֵר מֵאָה בְּאַמָּה ... וְקָמָה**

אָרְךְ הַחֲצֵר מֵאָה בְּאַמָּה וְרָחְבוֹ הַחֲצֵר חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקָמָה חֲמִשָּׁה אַמּוֹת שֶׁשׁ מִשְׁזָר וְאַרְנִיָּהֶם נִחְשֶׁת:

בית הסאה המערבי של חצר המשכן הוא רבוע של חמשים אמה על חמשים אמה. ברבוע זה יש מעגל חסום שקוטרו חמשים אמה²⁰. מוצעת הבנה לא שגרתית לטעמי המקרא של הפסוק. מונח תרסא (עיגול וקו מימין לשמאל) קדמא ואזלא מונח פסק מונח רביע. (מונח תרסא) - הנח מעגל חסום בתוך (מונח פסק מונח רביע) - חצי חצר משכן שהוא ריבוע כגון החצר המערבית ומידות מעגל זה ילכו (קדמא ואזלא) לפי השיעורים הכתובים בפסוק מאה באמה ועוד חמשים ועוד חמש ועוד היחס בין גימטריות **הַחֲצֵר** תרסא, **וְקָמָה** תביר, מבנה טעמים שמרמז על אפשרות של יחסים חשובים ביניהם.

קירוב לערך פאי Π לפי הלוח המתמטי = 3.141592654

היקף המעגל החסום בקירוב פאי Π הנ"ל שוה $3.141592654 * 50 = 157.0796327 = 150 + 5 + 2.0796327$ אמה בקירוב. המספרים 100 ו-50 נמצאים בבירור בפסוק. 100 ו-50 הן מידות מרחק, רבי יוסי דורש מקומת קלע כי גם אורכה של יריעת קלע הוא חמש. לכן לפנינו שלש מידות אורך המצטרפות ביחד לחישוב היקף. את הקירוב לערך 2.0796 נחשב כך:

הַחֲצֵר תרסא, **וְקָמָה** תביר, מבנה טעמים שמרמז על אפשרות של יחסים חשובים ביניהם.

הַחֲצֵר ג' 303, **וְקָמָה** ג' 151, היחס ביניהם $303 / 151 = 2.006622517$

לפי חישוב זה היקף המעגל החסום שוה 157.006622517 אמה.

הקירוב לערך פאי Π יחושב ע"י היחס $157.006622517 / 50 = 3.14013245$

נשוה זאת לחישוב ערך פאי Π מים של שלמה, המיוחס לגר"א או לרב מונק.

מלכים א ז, כג: **וַיַּעַשׂ אֶת-הַיָּם מוֹצָק עֵשֶׂר בְּאַמָּה מִשְׁפָּחוֹ עַד-שְׁפָחוֹ עָגֹל וְסָבִיב וְחֲמֵשׁ בְּאַמָּה קוֹמָתוֹ וְקוֹה וְקוֹ שְׁלֹשִׁים בְּאַמָּה יָסֵב אֹתוֹ סָבִיב:**

חישוב ערך פאי Π מבוסס על היחס בין גימטרית קוה ו-קו $111 / 106 = 1.047169811$

מוכפל בערך 30 אמה היקף ים שלמה המוזכר בפסוק $1.047169811 * 30 = 31.41509434$

ומחולק בערך 10 אמה קוטר ים שלמה המוזכר בפסוק $31.41509434 / 10 = 3.141509434$

בחישוב לפי ים של שלמה השמטו וא"ו החיבור בקריא ובכתיב. אם הם נשארים אז הקירוב לערך פאי $\Pi = 3.133928571$

אם נשמיט וא"ו החיבור מגימטרית מילת **וְקָמָה** (**קָמָה** = 151 - 6) נקבל יחס $303 / 145 = 2.089655172$

ואז קירוב לערך פאי $\Pi = 157.089655172 / 50 = 3.141793103$

אם נשמיט ה"א הסוגרת מגימטרית מילת **וְקָמָה** (**וְקָמָה** = 151 - 5) נקבל יחס $303 / 146 = 2.075342466$

ואז קירוב לערך פאי $\Pi = 157.075342466 / 50 = 3.141506849$

נציג בטבלה קירובי ערך פאי Π בדרכי חישוב שונות:

תאור	קירוב לערך פאי Π
ים של שלמה עם וא"ו החיבור	3.133928571
המעגל החסום בבית סאה המערבי של חצר המשכן עם וא"ו	3.14013245
המעגל החסום בבית סאה המערבי של חצר המשכן בלי ה"א	3.141506849
ים של שלמה בלי וא"ו החיבור	3.141509434
קירוב לערך פאי Π לפי הלוח המתמטי	3.141592654
המעגל החסום בבית סאה המערבי של חצר המשכן בלי וא"ו	3.141793103
ערך פאי Π לפי היחס הידוע $22 / 7$	3.142857143
ערך פאי Π מהקרא וְהַשְׁבִּיעַת הַשְּׁמַטָּה וְנִטְשָׁתָה	3.0864197

²⁰נקודת המפגש של אלכסוני הדופן התחתונה של ארון הברית, היתה מעל מרכז המעגל החסום בבית הסאה המערבי של חצר המשכן.

שימוש הלכתי למעגל זה נמצא **במשנה בבא בתרא פ"ב מ"ז ו-מ"א** מרחיקין את האילן 25 אמה וגו'

2.2.8.2 קירוב מתוך הפסוק שמות משפטים כג,יא והשביעית תשמטנה ונטשתה

מרבוע בית סאה לחישוב קירוב לערך פאי Π - היחס בין רוחב קורה והיקפה.
שמות משפטים כג,יא

**והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתתם האכל חנת השדה
כן-תעשה לכרמך לזיתך:**

והשביעית תשמטנה ונטשתה - תבנית טעמי מקרא – גרשיים מונח רביע

נאמר בגמרא בבלי מועד קטן ג,ב וקשקוש בשביעית מי שרי? והא כתיב (**שמות משפטים כג,יא**) **והשביעית תשמטנה ונטשתה** תשמטנה - מלקשקש, ונטשתה - מלסקל! - אמר רב עוקבא בר חמא: תרי קשקושי הוו; חד - אברויי אילני, וחד - סתומי פילי. אברויי אילן - אסור, סתומי פילי - שרי.

בין מלאכות ההיתר בשנת שמיטה נמנה קשקוש, היינו מין חרישה קלה להבטיח קיומן של אילנות בשנת שמיטה. על כך מקשה הגמרא מהקרא (**שמות משפטים כג,יא**) **והשביעית תשמטנה ונטשתה** האוסר קשקוש. מתרץ רב עוקבא בר חמא: תרי קשקושי הוו; חד - אברויי אילני, וחד - סתומי פילי. אברויי אילן - אסור, סתומי פילי - שרי.

למטרתנו, פסוק זה יוצר קשר לאילנות.

נאמר ב-**משנה שביעית א,ו** עשר נטיעות מפוזרות בתוך בית סאה חורשין כל בית סאה בשבילן עד ר"ה. היו עשויות שורה ומקופות עטרה אין חורשין להם אלא לצרכן:

בערב שביעית מותר להרוש עד ערב ראש השנה בית סאה כולו וכו' עשר נטיעות צעירות שלפי רבי יהושע זה כולל עצים עד בני שבע שנים.

מהפסוק המתאר חצר המשכן (**שמות תרומה כו,ח**) **אָרְךָ הַחֶצֶר ... חֲמִשִּׁים בְּחַמְשִׁים** מונח רביע ראינו כי אחד מתפקידי התבנית מונח רביע עשוי להיות הוראה לביצוע פעולת רבוע ושם הגמרא למדה שיעור שבעים אמה ושיריים. כמו-כן מבסיס ספירתי (סטטיסטי) התבנית מונח רביע עשויה לרמז על ענין בעל לפחות ארבע נקודות, או פעמיים ארבע.

כמו-כן מבסיס ספירתי (סטטיסטי) התבנית גרשיים מונח רביע היא כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. משתי ההשערות העלינו השערה כי אפשר שבקרא (**שמות משפטים כג,יא**) **והשביעית תשמטנה ונטשתה** - המטועם גרשיים מונח רביע, והקשור למין חרישה קלה בשדה אילן בשנת שמיטה יש לימוד מיוחד הקשור לביצוע שתי פעולות רבוע בהתיחסות לבית סאה שבו עשר נטיעות כנאמר **במשנה שביעית א,ו**.

הקרא הזה הוא היחיד בתורה שבו יש אותיות "טנ" ו-"נט" בשתי מלים סמוכות ויתירה מזאת אף מטועמות ב-מונח רביע לכן יש סבירות כי לפנינו לימוד מיוחד. אפשר כי הלימוד המיוחד הוא חישוב קירוב ערך פאי היחס בין רוחב קורה והיקפה כפי שמוסבר להלן.

בית סאה הינו שטח **חמשים בחמשים** אמה. מיקום של עשר נטיעות במרחקים שווים בשדה סאה ריבועי הוא חישוב לא פשוט ולא נעסק בו. ידוע כי היטל נוף אילן על הקרקע מהווה כעין עיגול וכך גם מתפשטים שורשיו. עיגולי גידול שרשי העצים עשויים לחתוך זה את זה וגם לצאת מחוץ לגבולות בית הסאה. בסה"כ הם כאילו מנצלים את כל השטח של $2500 = 50 * 50$ אמה ריבועית, כאשר השטח הממוצע לנטיעה הוא 250 אמה ריבועית.

בלשון הקודש האותיות מייצגות גם ערכים מספריים, האות "ט" מייצגת את הערך תשע = 9, האות "נ" מייצגת את הערך חמשים = 50. אפשר שטעם רביע מרמז כאן לביצוע פעולת רבוע של למשל "נ" = חמשים ממילת **תשמטנה** ב"נ" = חמשים ממילת **וּנטַשְׁתָּהּ** התוצאה 2500 אמה רבועיות היינו שטח בית סאה, חלק בעשר אילנות נקבל 250 אמה רבועיות לאילן. אפשר שטעם מונח מקבל כאן אופי של רביע שני ומרמז כאן לביצוע פעולת רבוע של למשל "ט" = תשע ממילת **תשמטנה** ב"ט" = תשע ממילת **וּנטַשְׁתָּהּ** התוצאה 81.

חלוקת שטח עיגול ברבוע רדיוסו נותן קירוב לערך פאי (**פאי**) Π . ע"פ המספרים שחושבו לעיל נקבל $3.0864197 = 250/81$ או אם נחפש הרדיוס ע"פ קירוב לערך פאי (**פאי**) Π שבלוח מתמטי אז הרדיוס יהיה $8.92062 = (250 / \Pi)^{0.5}$

למילה **תשמטנה** גם מובן של החסר או הפל, למילה **וּנטַשְׁתָּהּ** גם מובן של עזיבת משהו. אפשר לומר:

תשמטנה - המעט מעט מ-ט' לכ- 8.92062

וּנטַשְׁתָּהּ - המעט מעט מ-ט' לכ- 8.92062

ונקבל קירוב לערך פאי (**פאי**) Π הקרוב לערך 3.141592

2.3 נספח בניסוח פורמלי של ההשערה: לכל טעם או תבנית טעמים תפקיד או מספר תפקידים המרמזים לדרשות חז"ל או לביאורי המקרא שלא כולם פעילים בכל הופעה של הטעם והתבנית.

2.3.1 הגדרת טעם המקרא כעצם רב תפקידי בעל תפקידים פעילים ולא פעילים בכל מופע

עיון זה עוסק בעיקר בתפקידי טעמי המקרא בדרישת חלק התורה מהתנ"ך. "חובות הלבבות" פ"ד מציין בביקורת כי בעבר היו שלמדו התורה רק ע"פ הטעמים. "הכוזרי" בסוף פרק ב' מציין כי תפקידי הטעמים הוא מעבר לתחביר וזאת חכמה דקה בעלת סודות נעלמים ומפרשו "אוצר נחמד" סודות נעלמים מזולת פשט המקרא.

העיון התחיל מהתוצאה ההילכתית של המקרא המבוררת בתורה שבע"פ וניסה למצוא תאום בין תבניות טעמים וההלכה הפסוקה ומזה ללמוד אל תפקידי תבניות הטעמים, כלומר מהתוצאה אל התהליך המביא לתוצאה. עם הצטברות המקראות התומכים בהשערות תפקידי תבניות טעמים עברנו גם לבדוק מהתהליך עצמו אל התוצאה.

בחננו הטעמים בין היתר לפי מיקומם מעל, בתוך ומתחת לשורה הכתובה, העלינו השערה שלטעם המקרא יש תפקידים תחביריים ובנוסף לכל תבנית טעמים (טעם אחד ויותר) תפקידים אחדים (אחד ויותר) שבד"כ הם לאופן דרישת התורה ולפעמים גם לתוכן הדרשה. במופע כלשהו של תבנית טעמים עשויים להיות פעילים אחד ויותר מתפקידי התבנית וכל תפקיד פעיל משמש בלימוד דרשה אחת לפחות. הממצאים עקביים והשימוש בהם מועיל להבנת התורה ודרשות התורה שבעל-פה החל במשנה, המדרשים ההילכתיים והאגדתיים, הגמרא והברייתות, וכלה באחרונים.

כמו כן התברר כי בכל רמה מדרכי לימוד התורה פשט רמז דרש סוד (פרד"ס), עשויים להיות לטעמים תפקידים ופירושים נוספים על רמת הפשט, שחלקם דומים לרמת הפשט וחלקם שונים מרמת הפשט ונכנסו מעט לעיין גם בהם תוך חיפוש מה השפעה שלהם על הלכה למעשה, אגדתא והשקפה.

לפיכך, אפשר כי טעם המקרא שבתורה הוא עצם רב תכונות / אפיונים / תפקידים בכל אחד מארבעה דרכי פרד"ס - פשט, דרש, רמז, סוד. בדרך הפשט זיהינו את האפיונים הבאים לטעמי המקרא:

- תפקידים תחביריים כמו פסוק, הטעמה (מלעיל מלרע), נגינה, פסק המפריד בין מלים המסיימות ומתחילות באותיות אהו", השפעה על ניקוד צורות הקשר וצורות ההפסק.
 - התפקיד התחבירי מגדיר קבוצות עניין ברמת מחצית או שליש פסוק, ובתוך קבוצות העניין יש חלוקה לתת-קבוצות עניין שמהוות תבניות טעמים לדרכי לימוד/דרישת התורה.
 - לתבנית טעמים (מטעם יחיד ועד טעמים אחדים) עשויים להיות מאחד ועד מספר תפקידים.
 - בכל מופע עשויה להיות פעילה תת-קבוצה של תפקידים, היינו התפקיד התחבירי ועוד לפחות תפקיד אחד לדרישת הכתוב ולעתים תפקידים אחדים לדרישת הכתוב, בהתאם לנסיבות התוכן וטעמים אחרים בתבנית ובהתאם לתוכן ולתבניות הסמוכות. ונראה כי כל תפקיד משמש בדרשה אחת. אבל יתכן כי כל התפקידים פעילים אבל עדיין לא זכינו להבין זאת.
- הגדרה סכמטית גמישה לתפקיד פעיל של טעם או תבנית טעמים כפי שמתבטא בלימוד בתורה שבעל-פה,**
- הגדרת טעם או תבנית טעמים א', ..., ת', א', ..., 1, ..., ת 1 וכד'
 - הגדרת סידרת תפקידי טעם או תבנית טעמים (אפיון דרך לימוד/דרישה) תפקיד א', ..., תת'
 - מוגדרת הפרדה בין טעם או תבנית טעמים ובין תפקיד, כי אובחנו גם תפקידים כלליים המתבצעים ע"י תבניות טעמים שונות כל אחד לפי יחודו.
 - לכל טעם או תבנית טעמים מוגדרת סדרה של מקדמי פעילות תפקיד המקבילה לתפקידי התבנית, המוגדרים כך:
 - מקדם = 0 משמע התפקיד לא פעיל במופע מסוים בקרא, מקדם = 1 משמע התפקיד פעיל במופע מסוים בקרא
 - למשל לתפקידי תחביר, הטעמה, ניגון, המקדם לכל תפקיד יהיה שווה 1
 - יתכן שבמופע מסוים יהיה יותר ממקדם אחד פעיל, כגון עבור **טפחא** מקדם תפקיד "רבו" = 1, מקדם תפקיד "אפיון מתפשט" = 1
 - **הרב-איבר הבא מתאר את כל התפקידים הפעילים של תבנית טעמים א' (על-פי מה שאובחן) למופע מסוים, כאשר המקדמים המתאימים שווים 1, אבל בכל דרשה משתתף בד"כ תפקיד אחד. הסימן * משמעו כפל.**
 - (תפקיד א' של תבנית טעם א') * (מקדם פעילות תפקיד א' של תבנית טעם א'),
 - (תפקיד את' של תבנית טעם א') * (מקדם פעילות תפקיד את' של תבנית טעם א')

- בדרך הפשט נמצאו לתת-קבוצות של טעמים ותבניות אחדות, תפקידים בעלי קירבה במובן הלשונית (כגון **הרנא** מקשר, מצרף, יורד מלמעלה, עולה מלמטה) ותפקידים שעדיין לא זכינו להבין מה המשותף להם.
- לדרשת התוכן התורני יש כללים שחלקם ממשו רבנו וחלקם מגיע עד מהאחרונים (כגון איילת השחר למלבי"ם). נקרא להם כללי דרשה מפורשים. מוצע לראות בתפקידים הפעילים של תבניות טעמים וההשפעה ההדדית ביניהם כללים לא-בלעדיים המרמזים / המשרים כיוון ללימוד/לדרישת התורה.
- דרישת התורה ע"פ תפקידי תבניות טעמים הוא כעין ציונים – איזכורים, בד"כ, איך לדרוש, לעתים בשילוב עם התוכן הוא גם ציונים – איזכורים מה לדרוש. הדרש עשוי להיות על התוכן המטועם בתבנית, בסביבתו או במקום אחר בתורה.
- אובחנו כי חלק מתפקידי תבניות הטעמים הינם בטויים של רבוי ומיעוט באופנים שונים.
- רבוי ומיעוט בדרישת התורה ע"פ תפקידי תבניות טעמים הוא כעין ציונים – איזכורים, בד"כ, איך לדרוש הרבוי והמיעוט, לעתים בשילוב עם התוכן הוא גם ציונים – איזכורים מה לדרוש.
- דרישת התורה ע"פ התוכן מתבטאת לפעמים בדרישת מילה או מלים אחדות מתוך הכתוב ונלמדת מכך מסקנה הילכתית או אגדתא (להלן מסקנה תורנית) שאינה קשורה לשאר הכתוב בפסוק.
- דרישת התורה ע"פ התוכן מתבטאת לפעמים בדרישת רצף ארוך של הכתוב שהוא כעין תהליך דרישה שבו המסקנות התורניות מצטרפות זו אל זו באופנים שונים, כגון א' וב' וממועט מהם ג'.

- העיון מנסה לברר עקביות בין תבניות הטעמים ובין דרישת הכתוב ע"פ תוכן ברצף קצר וברצף ארוך. לעתים תבניות הטעמים מרמזות אל תהליך של רצף דרשתי כאשר מתבניות טעמים מתקבלות תוצאות תורניות המצטרפות למיכלול.
- בפסוק או קבוצת פסוקים התהליך מתקדם בד"כ מימין לשמאל עם התוכן עליו מודלים (נסמכים) תבניות הטעמים, בעיון זה נקרא לאחורין אבל בתפקידים מסוימים יש גם השפעה משמאל לימין, בעיון זה נקרא אלפנין. אפשר כי תהליך דרישה זה מסייע לתהליך הדרישה ע"פ תוכן ועשוי לקשור / לתאם בין מקראות רחוקים כגון בין ויקרא שמיני לדברים ראה, במקום אחד התבנית ותפקידה, במקום אחר הדרשה.
- תפקידים מסוימים כעין פותחים ענין / נושא, אחר-כך יש פירוט הנושא, ובפירוט עשויים לחזור ולהשתתף גם חלק מהתפקידים שהשתתפו בפתיחת הנושא.
- בשביל השראת כיוון הילכתי מסוים לא צריך את כל תפקידי תבנית הטעמים הפעילים, מספיק תפקיד מסוים והאחרים משמשים לדרשות אחרות.

- הרב-איבר הבא מתאר תרומת תבניות טעמים אחדות בקרא מסוים, לחלק מתהליך להשראת כיוון בדרך הפשט התורני (הלכה ואגדתא), כל המקדמים המשתתפים שווים 1. הסימן * משמעו כפל חשבוני כמקובל.
 - { (תפקיד אא' של תבנית טעם א') * (מקדם פעילות תפקיד אא' של תבנית טעם א') = מסקנה תורנית מהתבנית, (תפקיד תת' של תבנית טעם ב') * (מקדם פעילות תפקיד תת' של תבנית טעם ב') = מסקנה תורנית מהתבנית, (תפקיד אא' של תבנית טעם א') * (מקדם פעילות תפקיד אא' של תבנית טעם א') = מסקנה תורנית מהתבנית }
 - => ע"י צירוף המסקנות התורניות באופנים שונים וביניהם רבוי ומיעוט למיניהם, מתקבלת מסקנה תורנית מקיפה {

2.3.2 דוגמאות תפקידי תבניות טעמים ותהליכי דרשות

כבר צוין לעיל כי יש גם תפקידים בעלי אופי כללי (היינו אופן דרשה כללי) והם ממומשים ע"י טעמי מקרא או תבניות טעמי מקרא שונים, כל אחד לפי ייחודו, בהתאם לתוכן המסוים. לשם הצגת הנושא נזהה תפקידים ונציב בהם טעמים או תבניות טעמים.

דוגמאות לתפקידים

תפקיד מספר הלימודים, דוגמא לתפקיד כללי (לפחות לארבעה טעמים ותבניות יש בין תפקידיהם תפקיד כזה) תפקיד מוקדם ומאוחר כגון בזמן, במקום כתיבתו תפקיד כעין מידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם, כגון קל וחומר, בנין אב, כלל ופרט, מוקדם והוא מאוחר, אלפניו ולאחוריו. (לבנין אב זוהו לפחות שלוש תבניות טעמים) תפקיד שיעורין, חציצין ומחיצין (שח"מ) הכוללת שיעורין מוחלטים, שיעורין יחסיים, אומדנים (לפחות שני טעמים מורים עליה) תפקיד מידרוג בביצוע מצוות ומידרוג בשכר ועונש תפקיד חישוב חשבונאי כגון סכום וכו' בין היתר: גימטרית טעמים, גימטרית תוכן; רבוע, יחס בין גימטרית מלים, מכפלה בין גימטרית מלים, בין גימטרית אותיות (תבניות אחדות כל אחת בעלת ייחוד משלה) תפקיד ציור פשוט (תיאור סכמטי, אידיאו-גרם) (טעמים אחדים, כל אחד וייחודו)

דוגמאות לתהליכי דרשות (ת משמעו תפקיד, של תבנית טעמים בסוגריים)

מתפקידי תבנית הטעמים קדמא ואזלא

$$\begin{aligned} & \text{מקדם} * \text{ת(קדמא ואזלא)} = 1 * \text{ענין מרכזי בקרא אליו מתיחסים פרטים אחרים בקרא (קדמא ואזלא)} \\ & \text{מקדם} * \text{ת(קדמא ואזלא)} = 1 * \text{מוקדם ומאוחר (קדמא ואזלא)} \\ & \text{מקדם} * \text{ת(קדמא ואזלא)} = 0 * \text{מלמד ולמד כגון בקל וחומר (קדמא ואזלא)} = 0 \\ & \text{מקדם} * \text{ת(קדמא ואזלא)} = 0 * \text{בנין אב (קדמא ואזלא)} = 0 \\ & \text{מקדם} * \text{ת(קדמא ואזלא)} = 0 * \text{כלל ופרט (קדמא ואזלא)} = 0 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} & \text{מקדם} * \text{ת(קדמא ואזלא)} = 1 * \text{מוקדם ומאוחר (קדמא ואזלא)} \\ & \text{מקדם} * \text{ת(קדמא ואזלא)} = 1 * \text{ענין מרכזי בקרא אליו מתיחסים פרטים אחרים בקרא (קדמא ואזלא)} \\ & \text{ } * \text{ת(קדמא ואזלא)} - \text{מוקדם ומאוחר על התוכן (בראשית ח"ש כה, טו; ויקברו אתו),} \end{aligned}$$

ת'קדמא ואזלא - ענין מרכזי בקרא אליו מתיחסים פרטים אחרים בתוכן (יצחק וישמעאל בניו אל מערת המכפלה) => תוצאה תורנית: מלמד כי יש מוקדם ומאוחר בענין אחד, מלמד כי ישמעאל חזר בתשובה כי הוליד את יצחק לפניו, מלמד כי יש כלל ופרט בקרא (מקור ללימוד רבי העשיל או רבי יונתן אייבשיץ) {

$$\begin{aligned} & \text{מקדם} * \text{ת(קדמא ואזלא)} = 1 * \text{מוקדם ומאוחר (קדמא ואזלא)} \\ & \text{מקדם} * \text{ת(קדמא ואזלא)} = 1 * \text{כלל ופרט (קדמא ואזלא)} \\ & \text{ } * \text{ת(קדמא ואזלא)} - \text{מוקדם ומאוחר על התוכן (דברים ראה יד, נו; ונתתה הכסף בכל) אֲשֶׁר-תֵּאֵזֶה נִפְשָׁךְ),} \end{aligned}$$

ת'קדמא ואזלא - כלל ופרט על התוכן (אֲשֶׁר-תֵּאֵזֶה נִפְשָׁךְ) => תוצאה תורנית מהמוקדם ומאוחר שהוא תנאי הכרחי ללימוד כלל ופרט: תוכן המורה מה עושים בכסף פדיון מעשר שני. הערה: ראה בהמשך שימוש בקרא בכל - תלישא-קטנה בתפקיד מחיצה. }

תפקיד כללי מספר לימודים / דרשות

תבנית הטעמים רביע

$$\text{מקדם} * \text{ת(רביע)} = 1 * \text{תפקיד מספר הלימודים / הדרשות ארבע}$$

תבנית הטעמים זקף-גדול

$$\text{מקדם} * \text{ת(זקף-גדול)} = 1 * \text{תפקיד מספר הלימודים / הדרשות שלוש}$$

מתפקידי תבנית הטעמים רביע

$$\text{מקדם} * \text{ת(רביע)} = 1 * \text{תפקיד מספר הלימודים / הדרשות ארבע}$$

מקדם * ת(רביע) = 1 * תפקיד חישוב רבוע
מקדם * ת(רביע) = 1 * תפקיד הערך / המספר 4

דוגמאות לרביע וזקף-גדול שולבו בדוגמת תפקיד שיעורין, חציצין ומחיצין (שח"מ)

מתפקידי תבנית הטעמים תלישא-גדולה או תלישא-קטנה
תפקיד כללי שיעורין, חציצין ומחיצין (שח"מ)

מקדם * ת(תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * שיעורין, חציצין ומחיצין הכוללת שיעורין מוחלטים, שיעורין יחסיים, אומדנים (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)

מקדם * ת(תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * מידרוג בביצוע מצוות ומידרוג בשכר ועונש (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)
תפקיד כללי חישוב חשבוני מקדם * ת(תלישא ... תביר) = 1 * חישוב חשבוני מהתוכן (תלישא-גדולה / תלישא-קטנה ... תביר)

תפקיד ייחודי מובחר

מקדם * ת(תלישא) = 1 * בחינה מעולה ביותר (מקור אור החיים בטעם תלישא-קטנה, ע"פ מנחת שי זה שם כללי לתלישות במנהג הספרדי)
מקדם * ת(תלישא-גדולה) = 1 * נבחר, ראש, מקור (תלישא-גדולה)

מתפקידי תבנית הטעמים זרקא סגול

מקדם * ת(זרקא סגול) = 1 * תוספת רבה או חלקית מסוג התוכן המטועם על התוכן המטועם
מקדם * ת(זרקא סגול) = 0 * גריעה חלקית מסוג התוכן המטועם מהתוכן המטועם

דוגמה המשלבת תפקידים כלליים וטעמים ותבניות טעמים הממלאים אותם. תפקידים כלליים: מספר לימודים, תפקיד שיעורין, חישוב חשבוני, תפקיד פותח ענין ותפקידי פירוט ענין. תבנית טעמים רביע ... תלישא-גדולה

מקדם * ת(רביע) = 1 * תפקיד מספר הלימודים (רביע) +

מקדם * ת(תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * שיעורין, חציצין ומחיצין הכוללת שיעורין מוחלטים, שיעורין יחסיים, אומדנים (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)

שמות בשלח טז, כט:

רְאוּ כִּי-הִ' נָתַן לָכֶם הַשֶּׁבֶת׃ עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים׃
שָׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹי אֶל-יְצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי׃

{ת'רביע ... תלישא-גדולה - פותח ענין במספר לימודים השווה ארבע, מלמד על ארבעה שיעורין על התוכן (רְאוּ ... עַל-כֵּן),

(ת'זרקא מונח מונח סגול - שיעור ראשון שתי תוספות חלקיות מסוג התוכן המטועם (כִּי-הִ' נָתַן לָכֶם הַשֶּׁבֶת).)

מסקנה תורנית => דרשת תוספות זמן לפני ואחרי השבת

(ת'תלישא-גדולה - הצבעה על שח"ם, שיעור בתוכן שאֶלפְּנֵי, אלו שתי השורות הקודמות על התוכן (עַל-כֵּן))

(ת'תלישא-גדולה - הצבעה על שח"ם, שיעורין ו/או מחיצות בתוכן שאַחֲרֵי, אלו השורות הבאות על התוכן (עַל-כֵּן))

(ת'תלישא-גדולה ... תביר - חישוב חשבוני מהתוכן (ולא בורר הקשר למסקנה)

(עַל-כֵּן הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יוֹמִים)

מסקנה תורנית => מלמד ע"פ דעת זקנים מבעלי התוספות על לחם אחד או שני לחם בכל סעודת שבת, ונמצא במחלוקת

בפוסקים האם זה דאורייתא או מדרבנן

(ת'מונה פסק מונח רביע - שיעור שני התר טלטול ארבע אמות לשובת חוץ לתחום התר טלטול ארבע אמות בשבת ברה"ר (שָׁבוּ)

אִישׁ תַּחְתּוֹי אֶל-יְצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ)

מסקנה תורנית => התר טלטול ארבע אמות לשובת חוץ לתחום התר טלטול ארבע אמות בשבת ברה"ר

(ת'מונה פסק מונח רביע - שיעור שלישי ד' טפחים למקום חשוב שיעור ע"פ התוכן (שָׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹי אֶל-יְצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ ,

לדרוש בשנוי הניקוד אֶל-יְצֵא אֶל-יְצֵא (אֶל-יְצֵא))

מסקנה תורנית => חיוב בעקירת והנחת חפץ מרשות לרשות במקום חשוב ואין מקום חשוב בפחות מד' טפחים

(ת'תלישא-גדולה - שיעור רביעי תחום שבת 2000 אמה, היינו מיל או 12 מיל) על התוכן (עַל-כֵּן ... אֶל-יְצֵא)

מסקנה תורנית => מלמד על מלאכת הוצאה מרשות לרשות כי כל רשות בכעין מחיצה לעצמה))

=> צירוף המסקנות התורניות המשניות כתוצאה מתבנית הטעמים רביע ... תלישא-גדולה על התוכן (רְאוּ ... עַל-כֵּן בפסוק שמות בשלח

טז, כט אפשר כי מלמד על ארבעה שיעורין: תוספות זמן לשבת, תחום ארבע אמות לשובת במדבר והעברה ברשות הרבים, ארבעה טפחים

למקום חשוב לעקירה מרשות אחת והנחה ברשות אחרת, תחום 12 מיל מדאורייתא ואלפיים אמה מדרבנן להליכה מעבר לעיר {

(ת'תלישא-גדולה - דרגות בשכר ועונש על התוכן (עַל-כֵּן)}

מסקנה תורנית => מלמד על שיעורים ועונשים בידי בית דין של מעלה ובי"ד של מטה על מלאכת מחשבת של הוצאה ביום השבת ועל ארבעה שיעורין הנ"ל.)

מקדם * ת(זקף-גדול) = 1 * תפקיד מספר הלימודים (זקף-גדול),

מקדם * ת(תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * שיעורין, חציצין ומחיצין הכוללת שיעורין מוחלטים, שיעורין יחסיים, אומדנים (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)

דוגמא המשלבת תפקידים כלליים וטעמים ותבניות טעמים הממלאים אותם. תפקידים כלליים: מספר לימודים, תפקיד שיעורים, תפקיד פותח ענין ותפקידי פירוט ענין.

דוגמא שבמרכז תבנית טעמים תלישא-גדולה וזקף-גדול במרחק של פסוקים:

מקדם * (ת-זקף-גדול) = 1 * תפקיד מספר הלימודים / הדרשות שלוש נקודות כאשר אחת באופן אחר ושתיים באופן אחר. מקדם * (ת-תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * שיעורין, חציצין ומחיצין (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)

הבסיס לסוגיה משנה נגעים פי"ג מ"ח ללא הפסוקים. בבלי שבת כו ב מביא הפסוקים.

(ויקרא תזריע יג, מז) וְהִכְנִיד (פִּי-יְהוָה כֹּה נֹנֵעַ צָרַעַת בְּבִגְדֶיךָ אוּ בְבִגְדֵי אֲחֵיךָ):

(ויקרא תזריע יג, נט) זֹאת (תּוֹרַת נֹנֵעַ-צָרַעַת בְּגֵד הַצִּמְרוֹ אוּ הַפְּשֵׁתִים אוּ הַשְּׂתִי אוּ הַעֶרְב אוּ כָל-כְּלֵי-עוֹר לְטַהְרֵם אוּ לְטַמְּאֵם):

{ (ת-זקף-גדול ... תלישא-גדולה - פותח ענין במספר לימודים השווה שלוש, מלמד על שלושה שיעורין על התוכן

(ויקרא תזריע יג, מז, נט) וְהִכְנִיד ... זֹאת)) <= תוצאה תורנית מהצירוף מספר הלימודים ושח"ם:

וְהִכְנִיד ... זֹאת - זקף-גדול ... תלישא-גדולה, אפשר כי מלמד על שלושה שיעורים:

שיעור ראשון ג' על ג' אצבעות לבגד צמר ופשתים לקבל תומאת נגע צרעת ע"פ בבלי שבת כו ב

שיעור שני ושלישי שני שיעורין לטמא בית טהור ע"י בגד טמא בנגע צרעת (רוב ג' על ג' אצבעות בשטח או כזית בנפה) ע"פ רמב"ם

ספר טהרה תומאת צרעת פי"ג הי"ד }

דוגמה תבנית הטעמים תלישא-קטנה

מקדם * (ת-תלישא-גדולה או תלישא-קטנה) = 1 * שיעורין, חציצין ומחיצין (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה)

{ (ת-תלישא-קטנה - מחיצה מתוך שח"ם על התוכן (דברים ראה יד, טו): (וְנִתְּתָה הַפֶּסֶף) כָּלֵל תלישא-קטנה)

מסקנה תורנית <= הגבלת החלפת כסף מעשר שני והקנין לתוך המחיצות של ירושלים. }

מקדם * (ת-תלישא-גדולה או תלישא-קטנה ... תביר) = 1 * חישוב חשבונני בין גימטרית מלים במקרא שבו טעם תלישא וטעם תביר (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה ... תביר)

מקדם * (ת-תלישא-גדולה או תלישא-קטנה ... תביר) = 1 * חישוב יחס בין גימטרית המלה בטעם תלישא ובין גימטרית המלה בטעם תביר (תלישא-גדולה או תלישא-קטנה ... תביר)

דוגמאות במאמר להלן.

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-קטן זקף-גדול

מקדם * (ת-זקף-קטן זקף-גדול) = 1 * (דבר החוזר וקורה (זקף-קטן זקף-גדול))

תפקיד כללי חישוב חשבונני, תפקיד ייחודי חישוב הפרש בין גימטרית טעמים וגימטרית תוכן או להפך

מקדם * (ת-זקף-קטן זקף-גדול) = 1 * גי' (זקף-קטן זקף-גדול) = (עולה) תקע"ו,

מקדם * (ת-זקף-קטן זקף-גדול) = 0 * ת' - גי' תוכן (בראשית ורא כב, יג) וְהָנֵה-אֵיל אֶחָד (אין צורך להמשיך עם תפקיד כלשהו כי תוצאת הכפל שווה 0 היינו לא פעיל)

{ ת'זקף-קטן זקף-גדול צירוף בין שני תפקידים

א' (ת'זקף-קטן זקף-גדול - דבר החוזר וקורה על התוכן (בראשית ורא כב, יג) וְהָנֵה-אֵיל אֶחָד),

ב' (ת'זקף-קטן זקף-גדול - חישוב הפרש בין גימטרית טעמים וגימטרית תוכן

((גי' זקף-קטן זקף-גדול עולה תקע"ו), (ת'ג' תוכן לא פעיל = 0 = 576 - 576 = הפרש בין תוצאות שוה תקע"ו))

<= צירוף המסקנות התורניות המשניות כתוצאה מתבנית הטעמים זקף-קטן זקף-גדול קשורה לקרא תהלים פא, ד: תִּקְעוּ בְּתוֹרַשׁ

שׁוֹפָר בְּכֹסֶה לַיּוֹם חֲנֻנִי: תוצאה תורנית המשרה כיוון ממעשה אבות כתמיכה להלכה של תקיעת שופר החוזרת וקורית בכל

ראש שנה להזכיר אפרו של אילו של יצחק בראש השנה לפני הקב"ה (מקור ללימוד אמרי נועם) }

מקדם * (ת-זקף-קטן זקף-גדול) = 0 * (דבר החוזר וקורה (זקף-קטן זקף-גדול))

מקדם * (ת-זקף-קטן זקף-גדול) = 1 * גי' (זקף-קטן זקף-גדול)

מקדם * (ת-זקף-קטן זקף-גדול) = 1 * ת' חישוב הפרש בין גימטרית טעמים וגימטרית תוכן או להפך

{ ת'זקף-קטן זקף-גדול - חישוב הפרש בין גימטרית טעמים וגימטרית תוכן

(גי' תוכן (דברים כ-תצא כה, ו): תִּלְדֵּי יָקִים) = 590 , (גי' (זקף-קטן זקף-גדול עולה תקע"ו) = 576)

= 576 - 590 = 14 = י"ד

<= בסה"כ תקע"ו י"ד <= תוצאה תורנית: תוכן המורה על הקמת שם המת על נחלתו }

3 מאמר ב': הקשר בין דרשות חז"ל ובין טעמי המקרא

3.1 מבוא

אודה השם בכל לבב בסוד ישרים ועדה, על שהדריכני בית א'דני לבוא אל חלקי בתורה.

עיון זה עוסק בתפקידי טעמי המקרא בחמישה חומשי תורה, בניסיון להוכיח בעזוהשי"ת שלטעמי המקרא יש תפקידים המהווים רמז לדרשות חז"ל בפסוקים.

כגון טעם רביעי בפסוק **ויקרא אמר כביא**: **וְכִלְיֵן כִּי-יִקְנֶה נַפְשׁוֹ קִנְיָן כִּסְפוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ** וגו' המלה וכהן בטעם רביעי מרמזת לדרשת ה-**בבלי יבמות סו,א** על פסוק זה שארבעה הקשורים לקנין הכהן אוכלים בתרומה, א' עבדים שקנתה אשתו, ב' עבדיו, ג' עבדי צאן ברזל שהביאה אשתו, ד' עבדיו שקנו עבדים. טעם רביעי בתפקיד שמובנו ארבע מרמז על ארבעה אלו. בעזוהשי"ת מצאנו דרשות חז"ל בפסוקים נוספים בהם יש טעם רביעי ושארף בהם ניתן להטעים כי טעם רביעי מרמז על ענין הקשור למספר ארבע כגון ארבעה לימודים. כן נמצא בעזוהשי"ת כי תבנית הטעמים מונה רביעי מרמזת לענין של לפחות ארבע, כגון לפחות ארבעה לימודים בגלל תוספת המונח.

מובן מאליו, שאין כאן כוונה להקיף את כל פסוקי התנ"ך וכל טעמי המקרא, אלא ניסיון למצוא דרכי דרשת חז"ל או ביאור (לא תוכן) דומות בכמה שיותר פסוקים בהם מופיעה אותה תבנית טעמי המקרא, כך שנוכל לשער את תפקידיה של התבנית. כגון ההשערה שלרביע יש עוד תפקידים בנוסף לקשר למספר ארבע.

לרוב הטעמים הבודדים (כגון זקף-קטן, זקף-גדול, רביעי) ולתבניות טעמים (כגון מהפך פשטא מונה זקף-קטן) נמצא והוגדר לפחות תפקיד אחד, כגון טעם תלישא המרמז במספר רב של דרשות חז"ל על שיעורי תורה או מחיצות או חציצות וישנם עוד תפקידים (נסמכנו, בהשאלה בלבד, על הגמרא **בבלי סוכה ה,ב** שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני). וכך בשאר תבניות הטעמים נמצא בעזוהשי"ת ע"פ דרשות חז"ל או הבנת המפרשים בכתוב, שיש בהם תבניות טעמים זהות המרמזות על תהליך או אופן דומה של דרשת חז"ל.

בספר "מאור התורה"²¹ מוצגת טבלת שינויים בשמות טעמים מקדמונים ודורות אחרונים בין עדות אחדות. בעיון אנו משתמשים בשמות כעדות האשכנזים והספרדים. ב"ה שכבר בתחילת העיון הקב"ה זימן לפנינו דרשות חז"ל על פסוקים אחדים, שבדיעבד עלתה השערה שיש קשר בין שם או צורת הטעם ובין הדרשה, כאשר אנו מודעים לשוני בשמות וצורות ע"פ הדורות. אבל ישנם טעמים שבהם לא היה לנו זהויה כזה. בין הטעמים ששם מרמז לחלק מתפקידיהם נמצאים

רביע במובן ארבע או רבוע
דרגא במובן יורד מלמעלה עולה מלמטה (לשון מדרגה שעולים ויורדים בה) דהיינו שמקשר בין נושא שלפניו או אחריו וגם מקשר למקום יותר רחוק
תביר במובן של מחלק (לשון שבירה), כגון פעמים לא כל דיני הפרטים שוים בהלכה הנדרשת
טפחא או טרחא בשמה כמנהג הספרדים מבטאה שנוי משמעות, התפשטות ורבויה (טפחא – טופח, מתפשט; טרחא – רבוי פעולות)
תלישא-קטנה בשמה כמנהג הספרדים תרסא במובן של מחיצה ובהשאלה מיגבלת שיעור
תלישא-גדולה בשמה כמנהג הספרדים תלשא
א' אותיות ר' ול' מתחלפות ולכן תלשא היא כעין תרשא באותו מובן;
ב' במובן של תלוש: מורם או נעקר, עובר מחיצה מתחום לתחום, נעקר מכלל בהלכה מסוימת להיות יוצא דופן.

בין הטעמים שלחלק מתפקידיהם יש רמז בצורתם נמצאים
רביע בעל ארבע פינות, המרמז על ארבעה לימודים
זקף-גדול בעל שתי נקודות וקו, המרמז על שלושה לימודים כאשר יכול להיות ששנים מהם באופן אחד ואחד באופן אחר
זקף-קטן בעל שתי נקודות, המרמז על שני לימודים

נעזרנו בהשאלה בלבד בברייתא של י"ג מידות של רבי ישמעאל ואף בברייתא של ל"ב מידות של רבי אלעזר בשביל להגדיר חלק מתפקידי תבניות הטעמים כגון:
פזר תלישא קדמא ואזלא המרמז באחד מתפקידיו לכעין בנין אב (לא לפי כללי בנין אב),
קדמא ואזלא המרמז לכעין כלל ופרט ועוד דוגמאות שמפורטות בעיון.

מספר רב של פסוקים מורכבים ממספר תבניות טעמים כגון: מונה תלישא-קטנה קדמא ואזלא רביעי מהפך פשטא זקף-קטן מרכא טפחא מונה אתנח, ניתן למצוא במ דיונים מדרשות חז"ל עם רצף לכל הקרא, כאשר כל תבנית מרמזת בתפקידיה על הלימוד ועל המסקנה הנלמדת.

בכל מקום יש מקום לברר האם הדרשות הן ערך מוסף שאין לו כתוב ואז אפשר כי הטעמים מרמזים לערך מוסף זה. בדרשות מכתובים יש מקום לברר האם יש גם טעמים המרמזים אל אופן הדרשה והם עשויים להיות בפסוק הנדרש או בפסוקים אחרים.

בדרך כלל תהליך הלימוד הוא מימין לשמאל, דהיינו מתחילת הפסוק ולהמשכו (לאחוריו). יש תבניות המלמדות לפנייהם ולאחרייהם, כולל לפסוקים אחרים. יש תבניות טעמים המלמדות על פסוק אחר באותו ענין ואף בחומש אחר.

²¹מאור התורה, הרב משה מאיר ויינשטאק, דפוס וויינפלד, ירושלים, התשכ"ו

נציג טבלה של מקצת מהטעמים ולמקצת מהתפקידי הטעמים כפי שמתבררים בעיון מעבר לתפקידם התחבירי:

מתפקידי תבנית הטעמים קדמא ואזלא

קדמא ואזלא = מוקדם ומאוחר

קדמא ואזלא = כלל ופרט

מתפקידי תבנית הטעמים רביע מבוסס על כ-130 מופעים מתוך 2447

רביע = מספר הלימודים / הדרשות ארבע

רביע = המספר 4, רביעי

הרביע נמצא גם בתבניות הרנא מונח רביע, נמצא תפקיד משותף ל-33 מתוך 59 מופעים,

אזלא (גרש"ים) או אזלא-גרש) [מונח] רביע

רביע ... זקף-קטן והוא מאמר סתום, בא לפרש ולא לסתום

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-גדול מבוסס על 57 מופעים מתוך 527

זקף-גדול = מספר הלימודים / הדרשות שלוש

מתפקידי תבנית הטעמים זקף-קטן מבוסס על כ-20 מופעים בודדים ועשרות משולבים מתוך 6995

[מונח] זקף-קטן = מספר הלימודים / הדרשות שתיים

פעמיים זקף-קטן בין אתנח. ל-סלוק (=סוף-פסוק) או בין סלוק ל-אתנח = כעין בנין אב, כעין דבר החוזר וקורה, מבוסס על כ-

50 מופעים מתוך כ-800, כגון:

שמות בא יב, טז [טז] ובינום הראשון מקרא-קדש ובינום השני מקרא-קדש יהנה לכם

כל-מלאכה לא-עשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו עשה להם: אמרו רז"ל זה בנה אב לכל המועדים

מתפקידי תבנית הטעמים תלישא-גדולה או תלישא-קטנה, מבוסס על כ-170 מופעים מתוך 727

תלשא = בעל בחינה נעלה (מקור אור החיים בטעם תלישא-קטנה, ע"פ מנחת שי זה שם כללי לתלישות במנהג הספרדי)

תלישא-גדולה או תלישא-קטנה =

שיעורין כולל שיעורין מוחלטים, שיעורין יחסיים, אומדנים,

חציצין,

מחיצין,

דרגות בשכר ועונש,

תלישא ... תביר = מרמז לחישוב חשבוני לעתים מהתוכן

מתפקידי תבנית הטעמים זרקא סגול מבוסס על כ-74 מופעים מתוך 372 סגול.

זרקא סגול = תוספת רבה או חלקית על הכתוב

זרקא סגול = גריעה חלקית מהכתוב

מתפקידי תבנית הטעמים מהפך פשטא

מהפך פשטא = הופך הכתוב מפשרט

מתפקידי תבנית הטעמים מרכא תביר [מרכא] טפחא מבוסס על כ-45 מופעים מתוך לפחות 660

מרכא תביר [מרכא] טפחא = קבוצת פרטים הקשורים בנושא אחד, אבל לא על כולם חלה ההלכה או הענין המתואר.

3.2 דוגמאות רביע, מונח רביע

רביע = מספר הלימודים / הדרשות ארבע, ארבעה עצמים, ארבעה תנאים
רביע = המספר 4, רביעי
מונח רביע = בתפקיד של ארבע או לפחות ארבע.

שמות כי-תשא ללד:

ניאמר ה' אל-משה קח-לך סמים נטף ו וּשְׁחַלֵּת וְחִלְבְּנָה סָמִים וּלְבִנְה נֶכְה בְּד בְּבַד יִהְיֶה:
ב-בבלי כריתות ו,ב הגמרא דורשת מהכתוב (שמות כ"ט ללד) קח-לך סמים יא סממנין של הקטורת א"ר יוחנן: י"א סממנין נאמרו לו למשה בסניני. אמר רב הונא: מאי קראה? (שמות כ"ט ללד) קח-לך סמים - תרי, נטף ו וּשְׁחַלֵּת וְחִלְבְּנָה - הא חמשה, ו- סמים אחרני חמשה - הא עשרה, וּלְבִנְה נֶכְה חד - הא חד סרי.
ואילו ב-בבלי כריתות ו,א נמנים י"א סממנין ועוד חמש תוספות. פיטום הקטורת, הצרי והציפורן והחלבנה והלבונה משקל שבעי של שבעים מנה, מור וקציעה שיבולת נרד וכרכום משקל ששה עשר של ששה עשר מנה, הקושט שנים עשר, קילופה שלשה, וקנמון תשעה, לחמש התוספות יש רמז בתבנית הטעמים של אותו כתוב.
קח-לך סמים - מונח רביע, אלו חמישה מיני תוספות לקטורת - א' בורית כרשינה תשעה קבין, ב' יין קפריסין סאין תלתא וקבין תלתא ואם לא מצא יין קפריסין מביא חמר חיוריין עתיק, ג' מלח סדומית רובע הקב, ד' מעלה עשן כלשהו, ה' רבי נתן הבבלי אומר אף כפת הירדן כל שהוא ואם נתן בה דבש - פסלה. חיסר אחת מכל סממניה - חייב מיתה.

ויקרא אמר כביא, יא] וכהן כי-יקנה נפש קנן כספו הוא יאכל בו ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו:

בבלי יבמות ס,א / מתני'./ אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, (האשה מביאה נדוניה) הכניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל, עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה, עבדי צאן ברזל יאכלו. וגו'
... דתניא: מנין לכהן שנשא אשה וקנה עבדים, שיאכלו בתרומה? שנאמר: (ויקרא אמר כביא) וְכֹהֵן כִּי-יִקְנֶה נֶפֶשׁ קָנָן כֶּסְפוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ; וּמִנִּין לְאִשָּׁה שִׁקְנָתָה עֲבָדִים (בשעה שנשואה לכהן), ועבדיו שקנו עבדים, שיאכלו בתרומה? שנאמר: (הגמרא מרבה את הנוספים מאותו פסוק) וְכֹהֵן כִּי-יִקְנֶה נֶפֶשׁ קָנָן כֶּסְפוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ, קנינו שקנה קנין - אוכל!
וְכֹהֵן - רביע, ארבעה אוכלים בתרומה בנוסף לכהן: אשתו, עבדי צאן ברזל שהכניסה האשה, עבדים שקנתה האשה, ועבדיו שקנו עבדים.

שמות תצוה כט,ל: שבעת ימים ילפשם הפה תחתיו מפניו

אשר יבא אל-אהל מועד לשרת בקדש:

תורה שלמה [פה] בבלי יומא ה,א לפי שנאמר (שמות תצוה כט,ל) שבעת ימים ילפשם הפה תחתיו מפניו, אין לי אלא נתרבה שבעה ונמשח שבעה, נתרבה שבעה ונמשח יום אחד, נתרבה יום אחד ונמשח שבעה מניין? תלמוד לומר: (ויקרא אח"מ טז,לב) אשר ימשח אותו ואשר ימלא את ידו - מכל מקום (הפסוק מלמד על זמן אחר שמבורר בהמשך). אשכחן ריבוי שבעה לכתחלה, משיחה שבעה לכתחלה מנא לן? איבעית אימא: מדאיצטריך קרא למעוטה, ואיבעית אימא: דאמר קרא (שמות תצוה כט,כט) ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם ולמלא במם את ידם - איתקש משיחה לריבוי, מה ריבוי - שבעה, אף משיחה - שבעה. (מסמיכות משיחה לרבי בגדים נלמד היקש לזמן)
תורה שלמה [פן] ספרא אמור פרשה ב
(ב) אשר יוצק על ראשו שמן המשחה [מת"ל] לפי שנאמר (שמות תצוה כט,ל) שבעת ימים ילפשם הפה תחתיו מפניו אשר יבא אל-אהל מועד לשרת בקדש: שיכול אין לי אלא שנמשח שבעה ונתרבה שבעה נמשח (כמו שנדרש לעיל ביומא) שבעה ונתרבה יום אחד, נמשח יום אחד ונתרבה שבעה נתרבה יום אחד ונמשח יום אחד ואפילו שעה אחת מנין תלמוד לומר (ויקרא אמר כא,י) אשר יוצק על ראשו שמן המשחה אפילו שעה אחת ומילא ידו ללבוש את הבגדים אפילו שעה אחת.
שבעת ימים - מונח רביע, כעין ארבע ועוד ענינים במיני כהן גדול לתפקידו.

- א' נתרבה שבעה ונמשח שבעה
- ב' נתרבה שבעה ונמשח יום אחד
- ג' נתרבה יום אחד ונמשח שבעה
- ד' נתרבה יום אחד ונמשח יום אחד ואפילו שעה אחת
- ה' נמשח שעה אחת נתרבה שעה אחת

בראשית לך-לך יז,ב: וכן-שמנת ימים ימול לכם כל-זכר לדרתיכם

יליד בנות ומקנת-כסף מפל בן-נכר אשר לא מנרעה הוא:

וכן-שמנת ימים - מונח רביע, חמישה זמנים נוספים על היום השמיני שגם הם נחשבים כמילה ביום השמיני, כלשון המשנה שבת פרק יט,מ"ה קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר לא פחות ולא יתר. כדרכו לשמונה נולד בין השמשות נימול לתשעה בין השמשות ערב שבת נימול לעשרה יום טוב לאחר שבת נימול לאחד עשר שני ימים טובים של ראש השנה נימול לשנים עשר. קטן החולה אין מולין אותו עד שיכריא.
כאשר חז"ל תיקנו שני ימי ראש השנה, אפשר שהיה להם רמז מהתורה מפסוק זה.

רביע = בתפקיד דרשה רביעית ואחרונה

ויקרא אמר כב,כב

עֲנִיתָ אוֹ שְׁבוֹר אוֹ-תְרוּן אוֹ-נִפְלֵת אוֹ נִרְבֵּ אוֹ נִלְפַת לא-תִקְרִיבוּ אֵלָה לָהּ
וְאִשָּׁה לא-תִתְּנוּ מִתְּהָם עַל-הַמִּזְבֵּחַ לָהּ:

וְאִשָּׁה לא-תִתְּנוּ מִתְּהָם עַל-הַמִּזְבֵּחַ לָהּ:

ספר המצוות לרמב"ם סדר המצוות - לאוין

צא, צב, צג, צד, צה, צו, צז הקדשת בעלי מום ושחיתתן וזריקת דמן והקטרתן ונתינת מום בקדשים.
ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה צד

והמצוה הצ"ד היא שהזהירנו מהקטיר אמורי בעלי מומין. והוא אמרו ית' (שם) וְאִשָּׁה לא-תִתְּנוּ מִתְּהָם עַל-הַמִּזְבֵּחַ. ולשון ספרא
וְאִשָּׁה לא-תִתְּנוּ מִתְּהָם אלו החלבים לא תתנו אין לי אלא כולם מניין אף מקצתם תלמוד לומר מהם אף מקצתם:

הנה כבר התבאר לך שמי שיקריב בעל מום כבר עבר על ארבעה לאוין (צא - ד). זה כשנמנה הקטר אימורין לאו אחד.
.... הנה התבאר לך שזה שיאמר עובר בחמשה אמנם היו חמשה עם סברתו שלוקין על לאו שבכללות ולכן ימנה הלאו שכולל כולם
ומקצתן בשני שמות. וזה הוא המפורסם מדעת אביי בכל מקום (שם ופס' מא א נזיר לח ב מנחות נח ב ב"מ קטו ב) כמו שבארנו
בשורש התשיעי מן השרשים הקודמים לזה המאמר (עמ' קע - ב) ושלדעת רבא שיאמר אין לוקין על לאו שבכללות אמנם יתחייב
מלקות אחד על הקטר כמו שזכרנו.

וְאִשָּׁה לא-תִתְּנוּ מִתְּהָם עַל-הַמִּזְבֵּחַ לָהּ:

וְאִשָּׁה – רביע, בתפקיד ארבע לשית רבא, ללמד שזה הלאו הרביעי והאחרון מהארבעה לאוין הנמנים בפסוקים (וי' אמר כב,כ-כד) אשר
המקדיש בעל מום למזבח עובר בל תקדיש בל תשחט בל תזרוק הדם בל תקטיר את החלב ומהמלה מִתְּהָם למדים שלוקה אחד בין הקטיר
כולו ובין בל תקטיר מקצתו ולוקה על כל אחד מהארבע הנ"ל, ואמנם אם התרו בו על הקטרת מקצתו ושבו והתרו בו על כולו עובר על
לאו נוסף אך אין לוקין שנים כי אין לוקין על לאו שבכללות כמו שהתבאר בגמרא סנהדרין (סג א)
ומדויק הרביע על מלת וְאִשָּׁה שלוקה רק ארבע ואין לוקין חמישה על הקטרת מקצתו הנלמדת ממלת מִתְּהָם שאחריה.

בהמשך יש כאן הלכה מיוחדת בענין בעלי מום עובר.

לא-תִתְּנוּ מִתְּהָם עַל-הַמִּזְבֵּחַ – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורים בנושא אחד, כאן שלא להקדיש ולא להקריב בעלי מומים, אך
לא על כולם חלה ההלכה של לא תתנו ... לה', כי מחלק בין בעלי מום קבוע שנפסלים לתמיד, ובין בעלי מום עובר שנפסלים זמנית עד
עבור המום. כי בד"כ בתורה כיון שנדחה דחוי לתמיד, ובא ללמד כי בבעלי מום עובר זה דחוי זמני עד שיעבור המום, כי אין פדיון
למוקדשים שהומום במום עובר. והדבר מתואם עם הנלמד ב-
ספר המצוות לרמב"ם מצות לא תעשה צה היא שהזהירנו מהקריב בעל מום עובר והוא אמרו במשנה תורה (שופטי' יז) לא תזבח
לי"י אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום. והתבאר בספרי (ה' במדרש הגדול) שבבעלי מומין עוברים הכתוב מדבר. וזה גם כן ילקה
עליו כשעבר והקריבו:

3.3 דוגמא לרביע ומהפך פשטא [מונה] זקף-קטן

רביע = מספר הלימודים / הדרשות ארבע

מהפך פשטא = הופך הכתוב מפשוטו

מונה זקף-קטן = מספר הלימודים / הדרשות שתים

ויקרא תזריע יג,א-ב

[א] וַיִּדְבֹר הוֹ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

[ב] אֲדָם כִּי-יִהְיֶה בְּעוֹר-בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ-סַפְחַת אוֹ בְּהֵרַת וְהָיָה בְּעוֹר-בְּשָׂרוֹ לְנֹעַ צָרַעַת
וְהִנְבֵּא אֶל-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל-אַחַד מִכֹּהֲנָיו הַכֹּהֲנִים:

אָדָם – רביע, מרמז כי יש ארבע מראות נגעים טמאים אף-על-פי שכתובים רק השלושה הבאים שְׂאֵת אוֹ-סַפְחַת אוֹ בְּהֵרַת – מהפך
פשטא זקף-קטן, לימוד אחד כפשוטו ואחד היוצא מפשוטו. אפשר כי פשוטו של מקרא מלמד בְּהֵרַת – זקף-קטן שני אבות מראות, בהרת
ושאת ושתי תולדות הנלמדות ממיקום אוֹ-סַפְחַת בין שני האבות.

הלימוד היוצא מפשוטו הוא שאין סדר הכתוב כסדר עזות הלבון, סדר העזות הוא בהרת עזה כשלג (הלבנה מכולן), ושאת לבנה, היינו
כצמר לבן, ותולדת הבהרת הלבנה שגוונה כסיד ההיכל, ותולדת השאת לובנה כקרום ביצה. ואילו הכתוב הוא שאת וספחתה (תולדתה),
בהרת וספחתה (תולדתה) (משנה נגעים פ"א מ"א ו-פירוש קהתי):

עד כאן מוצע למאמר ראשון. נמצאות בהמשך דוגמאות נפלאות נוספות אשר רובם עמדו בביקורת שיעורים למשתתפי כוללים על מגוון
טעמי המקרא המתואמות עם דרשות חז"ל ועוד חזון למועד בע"ה.

3.4 דוגמא למונח רביע

ויקרא אמר כב, כב

עֲנֵת או שְׁבוּר או-תְּרוּץ או-יִבְלַת או נָרַב או יִלְפַת לא-תִּקְרִיבוּ אֵלָה לְהִיאָשֶׁה לא-תִּתְּנוּ מִתָּם עַל-הַמִּזְבֵּחַ לְהִיאָשֶׁה

או-תְּרוּץ או-יִבְלַת – מונח רביע, לפחות ארבע סוגי יבלת,

תורה תמימה הערות ויקרא פרק כב הערה קלד

קלד) ר"ל מי שיש לו יבלת, והוא שם דבר, ולא תואר לאבר שיש בו מום כשאר באורי המלות שבפרשה זו בזה הענין, וכן תרגם אונקלוס או יבלן. ובס' התוה"מ כתב דזה דוקא אם היבלת בעין אבל יבלת בגוף בודאי לא הוי מום, כי זה דבר המצוי מאד. אבל לא נראה לי כן, אחרי דסתמא כתיב, אלא נראה עפ"י מש"כ רש"י כאן **יבלת** וורוא"ה בלע"ז, וכן פי' בעירובין ק"ג א', והוא הנקרא בלשון לטיני וצרפת וועריאכס, שתכונתו כעין יבלת גדולה וקשה, וביבמות ק"כ א' פירש"י על שומא ג"כ וורוא"ה בלע"ז, וכפי הנראה שונים הן מיני וורוא"ה, יש מהן מחלה [והוא יבלת] ויש מהן שומא בעלמא [וואור"ץ], והמלה וורוא"ה הוא שם כולל לשניהן:

בבלי בכורות מ, ב

גמ'. למימרא דיבלת הוי מומא? ורמינהו; ואלו שאין שוחטין עליהן לא במקדש ולא במדינה: בעל גרב ובעל יבלת! ותסברא? הא כתיבא (ויקרא כ"ב) **יבלת** באורייתא! אלא ל"ק, הא - בגופו, הא - בעינו; מכדי, קרא סתמא מה לי בגופו ומה לי בעינו? אלא לא קשיא, הא - דאית בה עצם, הא - דלית בה עצם; דקרא - דאית בה עצם, מתני' - דלית בה עצם, בעינו - הוי מומא, בגופא - לא הוי מומא. ולית לה עצם בגופא פסולה הרי תלתול בעלמא הוא! דתנן, ר"א אומר: בעלי התילולין פסולין באדם וכשירין בבהמה! אלא, אידי ואידי בעינו, ולא קשיא, הא - בשחור, הא - בלבן והא אין מומין בלבן? אלא, אידי ואידי בלבן, ואמר ר"ל: לא קשיא, הא - דאית בה שער, הא - דלית בה שער.

יבלת עם עצם – מום בגוף הבהמה, יבלת בלי עצם – תלתול בעלמא הוא, יבלת בגוף לא הוי מום כי זה דבר מצוי מאד, ויש יבלת גדולה וקשה שלא מצויה כל כך, ויש שומא

יבלת בעין היא מום כנראה קבוע, אחת בשחור ואחת בלבן, או רק בלבן אבל אחת יש בה שער, ואחת אין בה שער.

3.5 דוגמא לרביע ושתי סדרות מהפך פשטא ואחריהן [מונח] זקף-קטן

רביע עם שתי סדרות מהפך פשטא [מונח] זקף-קטן,

ויקרא תזריע יג, א-ב

[א] ויִדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

[ב] אֲדָם כִּי-יִהְיֶה בְּעוֹר-בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת או סִפְחַת או בְּהֵרַת וְהָיָה בְּעוֹר-בְּשָׂרוֹ לְנֹעַ צָרַעַת

וְהָיָה אֶל-אַהֲרֹן תִּכְתֹּן או אֶל-אַהֲרֹן מִבְּנָיו תִּכְתֹּנִים:

אָדָם – רביע, **כִּי-יִהְיֶה בְּעוֹר-בְּשָׂרוֹ** – מהפך פשטא, **שְׂאֵת או סִפְחַת או בְּהֵרַת** – מהפך פשט זקף-קטן

ספרא תזריע פרשה א פרשת נגעים. פרק א

וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, **אָדָם כִּי-יִהְיֶה בְּעוֹר-בְּשָׂרוֹ**, מה תלמוד לומר לפי שנאמר ואיש או אשה כי יהיה בעור בשרו בהרות בהרות טהורות, אין צריך לומר בהרות שאין בהם מראות נגעים ושלא באו לכלל אלא בהרות שבהם מראות נגעים שהיו בגוי ונתגייר, בקטן ונולד, בקמט ונגלה בראש ובזקן בשחין ובמכוה בקדח המורדין.

נשתנו מראיהם בין להקל בין להחמיר, ר' אלעזר בן עזריה מטהר, רבי אלעזר בן חסמא אומר להקל טהור ולהחמיר תראה כתחלה רבי עקיבא אומר בין להקל בין להחמיר תראה כתחלה לכך נאמר אדם כי יהיה.

לכולי עלמא לא מתיחסים לנגע שהיה,

התורה והמצוה (מלב"ם) מבאר את תורת כהנים כי אם היה כתוב מלת **אשר** היה מורה על קנין הנמצא בעצם מכבר, נגע צרעת שכבר

היה באדם. **אלא** כתיב **כִּי-יִהְיֶה** ומלת **כִּי** מורה כי יהיה מעתה **משעת החיוב**, והדרשה מהטעמים תהיה:

אָדָם – רביע, מורה על אדם בעל לפחות אחת מארבע המראות הטמאות **כִּי-יִהְיֶה בְּעוֹר-בְּשָׂרוֹ** – מהפך פשטא מורה להוציא הכתוב

מפשוטו וללמד שמראות אלו נולדו בו **בשעת הפטור** כנמנה ב-**משנה נגעים פ"ז מ"א** וב-**ספרא תזריע פ"א** והם בגוי ונתגייר, בקטן

ונולד, בקמט ונגלה בראש ובזקן בשחין ובמכוה בקדח המורדין ולכן אינן מטמאות.

ועוד סידרה של מהפך פשטא זקף-קטן העוסקת בעזות לובן המראה כפי שכתבנו במקום אחר.

3.6 שילוב תלישא ומהפך פשטא זקף-קטן

בבלי מגילה יד, א

רב נחמן אמר קריאתא זו הלילא וגו', טט – קריאת מגילת אסתר בפורים זה ההלל של פורים

שמות בשלח טו, א

אָז יִשְׂרָאֵל-מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵאמֹר וַיֹּאמְרוּ לְאַמֵּר

אֲשִׁירָה ה' כִּי-נָאֵה נָאֵה סוֹס וְרָכְבוֹ רָמָה בָּיָם:

אֶת-הַשִּׁירָה הַזֹּאת לֵאמֹר - מהפך פשטא זקף-קטן, שני לימודים אחד כפשוטו ואחד היוצא מפשוטו

- טט - לימוד אחד פשטא שבה גדול לה' על הצלתם
- טט - ע"פ אור החיים על-כן נקבעה שירת הים בשחרית של כל יום ויוכלו להוסיף הלל ע"י מי שאל ידו להוסיף
- לימוד דרשה שניה המרומזת ב- לֵאמֹר זקף-קטן כאן ע"י שמהפך בפשטא של התבה בזקף-קטן, בשנוי סדר האותיות מתקבל הל(ל)ויה, אמירת הלל לי-ה.

ומצאנו תמיכה לדרך השניה ב- **תלמוד ירושלמי סוכה פ"ג ה"י**, ו-**תלמוד ירושלמי מגילה פ"א ה"ט (וילנה יג, א)**. דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי בעשרה לשונות של שבח נאמר ספר תילים באישור בניצוח בניגון בשיר במזמור בהשכל ברינה בתודה בתפילה בברכה המאושר שבכולן **הללויה שהשם** והשבח כלולין בו גו'

ראה **בבלי סוטה לב, - לא, א** אָז יִשְׂרָאֵל-מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת-הַשִּׁירָה אופנים שונים לאמירת השירה, בכל אופן משה מקדים ואומר (כעין מחיצה) לעצמו ובני ישראל אומרים אחריו (כעין מחיצה לעצמם).

ראה **שמות בשלח טו, כ: פ נתקח מרבים הנביאה** - נתקח - תלישא-קטנה, (א) אנשים במחיצה לעצמם, הנשים במחיצה לעצמן, (ב) מרים מקדימה ואומרת (כעין מחיצה) לעצמה והנשים אומרות אחריה (כעין מחיצה לעצמן).

3.7 פזר תלישא

שמות משפטים כא, כט

וְאִם שׁוֹר נִנְחַח הוּא מִתְמַלְמֵל שְׁלֹשׁ וְהוּעֵד בְּבַעֲלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהַמִּית אִישׁ אֶזְאוּ אִשָּׁה

הַשׁוֹר יִסְקֵל וְגַם-בְּעֲלָיו יוּמָת:

בבלי בבא בתרא כח, א מתני' חזקת הבתים, והבורות, והשיחין, והמערות, והשובכות, והמרחצאות, ובית הבדין, ובית השלחין, והעבדים, וכל שהוא עושה פירות תדיר - חזקתן שלש שנים מיום ליום, שדה הבעל - חזקתה שלש שנים ואינן מיום ליום; ר' ישמעאל אומר: ג' חדשים בראשונה, ג' באחרונה, ושנים עשר חדש באמצע - הרי י"ח חדש; ר"ע אומר: חדש בראשונה, וחדש באחרונה, וי"ב חדש באמצע - הרי י"ד חדש. א"ר ישמעאל: בד"א - בשדה לבן, אבל בשדה אילן, כנס את תבואתו ומסק את זיתיו כנס את קייצו - הרי אלו ג' שנים.

גמ'. אמר ר' יוחנן, שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים: מנין לחזקה ג' שנים? משור המועד, מה שור המועד כיון שנגח ג' נגיחות - נפק ל' מחזקת תם וקם ליה בחזקת מועד, ה"נ כיון דאכלה תלת שנין - נפק לה מרשות מוכר וקיימא לה ברשות לוקח.

רמב"ם ס' קדושה, הלכות מאכלות אסורות, פרק ד' הלכה כ"ב, מצוה (יד) - שלא ליהנות בשור הנסקל.

... שחטו שחיטה כשרה הרי זה אסור בהנייה, ואם אכל מבשרו כזית לוקח (ראה ספר החינוך מנחת חינוך לתת בו שני לאוים לאו של נבילה ולא של שור הנסקל)

- מגיד משנה קדושין ג'ו ב', פסחים כ"ב ב'
- מגדל עוז מכילתא משפטים סה"מ ל"ת קפ"ח שור שיצא ליסקל וקדמו בעליו ושחטוהו, בשרו אסור באכילה לכך נאמר ולא יאכל את בשרו ע"כ;
- ספר הליקוטנים נודע שהוא פטור מסקילה ... במשנה רפ"ו דכריתות
- ספר המפתח נאמר בשור הנסקל אחת הנוגחת ואחת הנרבעת בכלל זה ויש חולקין, ב"ק פ"ד ד"ה הממית, מנ"ח מצוות מ' - ג"ב, ע"ח - ב, בעל חי לא חייב מטעם בור.

ספר החינוך מצווה נ"ב שלא לאכול שור הנסקל.

מנחת חינוך מכילתא שמ' כא כח, ולא יאכל את בשרו, ולא דווקא שור אלא אף כל המזיקין בהמה חיה ועוף, אלא שידבר ברגל. אכילתו והנאתו: שור שנגמר דינו, אם נסקל חוץ ממה שהוא נבלה, עובר עוד בלאו הזה של שור הנסקל, דאסרו הכתוב באכילה. ונוסף לאיסור אכילה אסור גם בהנאה שלא יתנו לנכרי או איזה הנאה, ואפילו העור ושאר דברים כגון גידים ועצמות, הכל אסור בהנאה חוץ מפרש. אם אכל כזית מבשרו לוקח שתיים, משום נבלה ומשום לאו זה (חולין ק"ב, ב) נשחט אחר גמר הדין אכל כזית לוקח, שאלה האם על אכילת עורו לוקח.

הנאה: הר"ם פ"ח מאכלות האסורות הט"ז דאין לוקחין, אבל מכין מכת מרדות ... ה"ח כל שאסור מן התורה אסור לעשות בו סחורה (כללי לא רק בשור הנסקל) שור שרבע או נרבע גם כן כך (כריתות כד א, תוס' ד"ה דאמרו לו ...)

נחש שהמית ועיין **ר"מ פ"ה סנהדרין ה"ב** שפסק שם לענין ארי וזאב וכו' ונחש ביחיד ונוהג בזמן הזה ואסור בהנאה, **בבא קמא טו ב**, במתניתין דחמשה מועדין. הן שהן מועדין מתחילתן, א"כ משכחת ליה דיני כופר, גם דהאידינא בתפס.

נוהג בא"י דווקא, לא דווקא אלא שצריך ב"ד סמוכים.

עוף הנסקל ביצוי, חלב השור ב"ק מ"ז א' - אסורין

איסור משום נבילה ... ועיין תוס' חולין פ"ב ע"א ד"ה ועגלה ... למדו מזה לענין עגלה ערופה דיש בה משום אותו ואת בנו דעריפתה זו היא שחיטתה, ועיין מנחות ק"א ב' ברש"י ד"ה עגלה ובתוס' שם ד"ה ועגלה לענין טומאה ... והש"ס פריך בפשיטות שהוא נבילה.

שמות משפטים כא,כט:

וְאֵם שׁוֹר נִנְחָה הוּא מִתְמַלְּל שְׁלֹשִׁים וְהוֹעֵד בְּבַעְלֵי וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהַמִּית אִישׁ אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסְקַל וְגַם בְּעַלְיוֹ יוֹמֵת:

בבלי בבא קמא לז,ב, נגח שור יום ט"ו בחודש זה, ויום ט"ז בחודש זה, ויום י"ז בחודש זה - פלוגתא דרב ושמואל, דאיתמר: ראתה יום ט"ו בחודש זה, ויום ט"ז בחודש זה, ויום י"ז בחודש זה - רב אמר: קבעה לה וסת, ושמואל אמר: עד שתשלש בדילוג. אמר רבא: שמע קול שופר ונגח, קול שופר ונגח, קול שופר ונגח - נעשה מועד לשופרות. פשיטא! מהו דתימא, הך שופר קמא סיוטא בעלמא הוא דנקטיה, קמ"ל.

בבלי נדה סד,א גמ'. איתמר, ראתה יום חמשה עשר לחודש זה, ויום ט"ז לחודש זה, ויום שבעה עשר לחודש זה. רב אמר: קבעה לה וסת לדילוג. ושמואל אמר: עד שתשלש בדילוג. ... א"ר פפא: לא אמרן, אלא דקבעתיה תלתא זימני - דצריכי תלתא זימני למעקריה וגו' **בבלי יבמות סד,ב סה,א** וסתות, דתנן: אין האשה קובעת לה וסת עד שתקבענה שלש פעמים, ואין מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה שלש פעמים. ושור המועד, דתנן: אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו שלשה פעמים.

חידושי הרשב"א יבמות סד,ב ובוסתות משום דמדרבנן נינהו אזלינן בהו להקל

שולחן ערוך יורה דעה סימן קפד סעיף א רוב הנשים יש להם וסתות (פי' זמן קבוע אורה כנשים) לראות בזמן ידוע, וגו'

שו"ת יביע אומר חלק ו - יורה דעה סימן טז דקי"ל וסתות דרבנן, ואמאי הא חזקת ג' פעמים הויה חזקה דאורייתא, אלא ע"כ משום דלא הוי גורם המסתבר. ובחות דעת (ס"ס קפג) כ', שנ"ל דה"ט דוסתות דרבנן אף שבכל מקום חזקת ג' פעמים דאורייתא, משום דחזקה העשויה להשתנות היא, שכשהאשה באה בימים חדל האורח שהיה לה כבר וכו'. ע"ש.

וְאֵם שׁוֹר נִנְחָה הוּא – פזר תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור זמן וקביעת חזקה

דרשת הולכי אושא מנין לחזקה ג' שנים? חזקת הבתים ואדמות היא של שלוש שנים מרומזות בפסוק, ובגמרא **בבא קמא לז,ב** נדרשת השוואה בין ג' תאריכי נגיחות שור לג' תאריכי ראיית וסת של אשה לענין קביעת חזקה בנגיחות ובוסתות. רמז לאלו נמצא בפסוק באופן הבא: מהמלים מתמול שלשם – נדרש המספר שלוש, הוא גם מופיע במלה שלש"ם,

נגח – נוטריקון ג' נגיחות חזקה

נגח-ה' הו"א – נוטריקון ח'זקת ה'בתים ו'סתות א'ילנות. מחלוקת האם חזקת וסתות מדאורייתא, ולהלכה מדרבנן מפני שזאת חזקה העשויה להשתנות. ש"ר נגח הו"א – ר"ת המלה שנ"ה

וְאֵם – פזר מעביר התכונה הנלמדת אחריו למקום אחר: א' שלש שנה לחזקת בתים ואדמות כלולות בבתים; ב' לאילנות; ג' חזקה חודשית של וסתות נשים.

וְאֵם – פזר אם צריך לדרוש גם למקומו, לגבי השור עצמו ע"פ **ערוך השולחן חושן משפט סי' שפט סעיפים יג-לא** (ראה בבלי בבא קמא לז,ב ובבלי בבא בתרא כח) עולה כי אפשר כי השור יהיה מועד לימים מרוחקים כגון פעם בחודש או בימי תקיעת שופר ואם במקומו תוקעים רק פעם בשנה וכל פעם נגח באותה קרן שלוש פעמים, או נגח שלוש פעמים או נשך שלוש פעמים ועוד אופני נזק הרי הוא מועד ומשלם נזק שלם. ואם הרג אדם יסקל.

טט – **וְאֵם** – פזר, כעין בנין אב ללמד משור המצוי אל

א) לבעלי חיים אחרים שהתנהגו שלא כדרכם, נעשו מועדים בין לבעלי חיים בין לאדם ותקפו

ב) מהמצוי בשור בקרן לאופני היזק אחרים **בשור** – נגיפה, בעיטה ברגל, ברביצה – שכירה, לבעלי חיים אחרים כגון בתרנגול במקור, ברגליים, בכנפיים, בצפרניים

ג) בעלי חיים מסוכנים בעלי תרבות (שתרבות אותם וחיותן עם בני אדם) כגון ארי וזאב וכו' ונחש ביחיד, נידונים ביחיד

ד) חלבה (פסחים כב, ב, כז, ב) וביצתה (סנהדרין פ א) ועורו, גידים, עצמות, דם אסורים, ולא יתנו לכלבים. היתר הנאה רק בפרש.

ה) כל בעלי החיים שנעשתה בהם או באמצעותם עבירה כגון רובע ונרבע, ע"ז

ו) וכל בעלי החיים נידונים בבית דין של כ"ג ע"י פסק הדין נעשים מציאות אחרת ונאסרים

פזר הנדרש למקומו התריע על כך שמהשור המצוי והנגיחה המצויה ילמדו דברים אחרים הקשורים לכך.

המלים **וְהַמִּית אִישׁ** מגלות את תוכן ההתרעה כי מדובר מהמצוי אל בעלי חיים שונים, ועל אופני מיתה שונים,

וְהַמִּית אִישׁ – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות על הנגיחה את הנשיכה, דחיפה, בעיטה, רביצה ועוד.

[כט] וְאֵם שׁוֹר – פזר, תלישא-קטנה בתפקיד דרישת אומדנת כופר לשור המועד. ע"פ בבלי **בבא קמא מא,א** שור שנגח אדם ומת

הורגים השור. אבל שור מועד (**שמ' מש' כא,ל**) ישלם גם כופר. נידון שיש **אומדנא** של ניגחים ע"י תם האם ימותו ואז השור ההורג אדם בנגיחה השלישית או הרביעית (מחלוקת) נהיה מועד ומתחייב בכופר.

בדפים הבאים בבבלי ב"ק נדרשת אומדנת דמים בבן-חורין שהרגו שור.

[כט] וְאֵם שׁוֹר – פזר, תלישא-קטנה בתפקיד דרישת שיעורין איסור הנאה בפרוטה, איסור אכילה בכזית בשחיטת השור אחר גמר דין

על בשר ועל העור נלמד מ-**(כא,כז) אֵת-בְּשָׂרוֹ**

הוכחה אחרת לחזקת הבתים שלש שנים הביא ר' אלכסנדר שיכמנטר הי"ו

דברי הימים ב' ד,ד-ה:

[ד] עוֹמְדוּ עַל-שְׁנַיִם עֶשֶׂר בְּקֶר שְׁלֹשָׁה פָּנִים ו צְפוּנָה וְשְׁלוֹשָׁה פָּנִים ו יָמָה וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים נִנְבְּהָ וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים מִזְרְחָה וְהַיָּם עָלֵיהֶם מִלְמַעְלָה וְכָל-אַחֲרֵיהֶם בְּיָתָה:

[ה] וְעִבְדוּ טָפַח וְשִׁפְתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שִׁפְת-כּוֹס פָּרַח שׁוֹשְׁנָה מִחֻזֵּק בְּתִים שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים יָכִיל: ס

דברי הימים ב' ד,ה: וְעִבְדוּ טָפַח וְשִׁפְתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שִׁפְת-כּוֹס פָּרַח שׁוֹשְׁנָה מִחֻזֵּק בְּתִים שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים יָכִיל: ס

אותיות שְׁנָה מִחֻזֵּק בְּתִים שְׁלֹשֶׁת הם בדיוק אותיות חזקת הבתים שלש שנים

בשני הפסוקים המובאים בהקשר לחזקת הבתים שלש שנים קיים קשר לבקר, שעדיין צריך לבררו. בפסוק **שמות משפטים כא,כט:** חזקת

הבתים מרומזות בשור – היינו בקר, והפסוק **דברי הימים ב ד,ה:** המכיל אותיות חזקת הבתים שלש שנים הוא המשכו של פסוק

המזכיר בקר.

3.8 דוגמאות קדמא ואזלא ושילוב תלישא

דוגמאות לתבנית טעמים קדמא ואזלא:

תפקיד - מוקדם ומאוחר על התוכן (בראשית ח"ש כה,ט) וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ,

וגם תפקיד - ענין מרכזי בקרא אליו מתיחסים פרטים אחרים בתוכן וַיִּצְחָק וַיִּשְׁמְעָל בְּנָיו אֶל-מַעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה
מלמד כי יש מוקדם ומאוחר בענין אחד, ומלמד כי ישמעאל חזר בתשובה כי הוליך את יצחק לפניו ולכן נכתב יצחק לפני ישמעאל.

דוגמא המשלבת תלישא-קטנה ו- קדמא ואזלא:

קדמא ואזלא - תפקיד המרמז על לימוד בכלל ופרט, (דברים דאה יד,כו) (וַנִּתְּתָה הַכֶּסֶף בְּכָל) אֲשֶׁר-תֵּאֲזוּהוּ נִפְשָׁךְ, והמשכו הם הפרטים.

תלישא-קטנה - תפקיד מחיצין, (דברים דאה יד,כו) (וַנִּתְּתָה הַכֶּסֶף) בְּכָל תְּלִישָׁא-קַטְנָה, מלמד על הגבלת החלפת כסף מעשר שני והקנין לתוך המחיצות של ירושלים.

3.9 דוגמא המשלבת רביע ... תלישא

דוגמא שבמרכזה תבנית טעמים רביע ... תלישא-גדולה:

רביע - תפקיד מספר הלימודים ארבע

תלישא-גדולה - תפקיד שיעורין, מחיצין, דרגות בשכר ועונש

זרקא סגול - תפקיד תוספת חלקית על הכתוב

שמות בשלח ז,כט:

רְאוּ כִּי-יָהִי נִתֵּן לָכֶם הַשֶּׁבֶת עַל-כֵּן הוּא נִתֵּן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יּוֹמִים

שָׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו אֶל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי:

אפשר כי מלמד על ארבעה שיעורין: תוספות זמן לשבת, תחום ארבע אמות לשובת במדבר והעברה ברשות הרבים, ארבעה טפחים למקום חשוב לעקירה מרשות אחת והנחה ברשות אחרת, תחום 12 מיל מדאורייתא ואלפיים אמה מדרבנן להליכה מעבר לעיר, ראו - רביע, מתריע על ארבעה לימודי שיעורין

על-כן - מקף בתפקיד רב-משמעות, ללימודים אחדים מטעם תלישא: שיעורין, מחיצין, בחינות נעלות, דרגות בשכר ועונש בשמירת שבת. ראו ... על-כן - רביע ... תלישא-גדולה - פותח ענין במספר לימודים השווה ארבע, ומלמד על ארבעה שיעורין על התוכן שאחרי הרביע, היינו לפני ואחרי תלישא-גדולה.

וכן על-כן - תלישא-גדולה בתפקיד מחיצין, מלמד על מלאכת הוצאה מרשות לרשות כי כל רשות בכעין מחיצה לעצמה

אל-יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ (בדרשת אל-יֵצֵא כ-אל-יֵצֵא (אל-יֵצֵא)) הוצאה מרשות לרשות כשיעוריהן המפורשים בחז"ל [בבלי עירובין יז,ב כפירוש רש"י ותוספות]

כִּי-יָהִי נִתֵּן לָכֶם הַשֶּׁבֶת - זרקא מונח מונח סגול, הפעם היחידה שלשבת יש זרקא סגול, כמו שלכל מועד יש זרקא סגול משלו.

(ג) שיעור ראשון תוספות זמן לשבת והוא מתואם עם הלימוד לתוספות זמן לכל מועד מיוה"כ. מלמד תוספת מקודש על החול, קח מ-לָכֶם חול, ועשהו קדש לפני ואחרי השבת.

(ד) לאגדתא נשמה יתירה - שלא נתנה תורה אלא לאוכלי המן - וביום הששי נתן לחם יומיים לכבוד הנשמה היתירה. והמן בא בנס ממקור עליון - המרומז ב-על-כן בתלישא-גדולה

על-כן - תלישא-גדולה בתפקיד שיעורין כנ"ל ובתפקיד מחיצין שיוסבר להלן

על-כן ... לָכֶם - תלישא-גדולה ... תביר בתפקיד אפשרות לחישוב חשבונני מהתוכן (ולא בורר הקשר למסקנה)

על-כן הוּא נִתֵּן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לֶחֶם יּוֹמִים מלמד ע"פ דעת זקנים מבעלי התוספות העושה חשבון על לחם אחד או שני לחם בכל סעודת שבת, ונמצא במחלוקת בפוסקים האם זה דאורייתא או מדרבנן

שיעור שני תלמוד ארבע אמות לשובת חוץ לתחום התר תלמוד ארבע אמות בשבת ברה"ר

שיעור שלישי חיוב בעקירת והנחת חפץ במקום חשוב ואין מקום חשוב בפחות מד' טפחים

שיעור רביעי [בבלי עירובין נא,א] תחום שבת 12 מיל מדאורייתא, 2000 אמה היינו מיל מרבנן, עם שינויים כפי שיוסבר.

3.10 דוגמא המשלבת זקף-גדול ... תלישא

דוגמא שבמרכזה תבנית טעמים זקף-גדול ו- תלישא-גדולה במרחק של פסוקים:

זקף-גדול - תפקיד של שלוש נקודות כאשר אחת באופן אחר ושתיים באופן אחר.

תלישא-גדולה - תפקיד שיעורין,

הבסיס לסוגיה משנה נגעים פ"ג מ"ח ללא הפסוקים. בבלי שבת כו,ב מביא הפסוקים.

(ויקרא תזריע יג,מו) וַתִּבְּרָה (כִּי-יְהִיָּה כּוֹ נֶנֶע צִרְעַת בְּבֶגֶד צֹמֵר אוּ בְּבֶגֶד פְּשְׁתִּים):

(ויקרא תזריע יג,נט) זֹאת (תּוֹרַת נֶנֶע צִרְעַת בְּגֵד הַצֹּמֵר אוּ הַפְּשְׁתִּים אוּ הַשְּׂתִי אוּ הַעֲרֹב אוּ כָל-כְּלֵי-עוֹר לְטַהֲרוֹ אוּ לְטַמְּאוֹ: פ)

(ויקרא תזריע יג,נט) וַתִּבְּרָה ... זֹאת - זקף-גדול ... תלישא-גדולה, אפשר כי מלמד על שלושה שיעורים:

שיעור ראשון ג' על ג' אצבעות לבגד צמר ופשתים לקבל טומאת נגע צרעת ע"פ בבלי שבת כו,ב

שיעור שני ושלישי שני שיעורין לטמא בית טהור ע"י בגד טמא בנגע צרעת (רוב ג' על ג' אצבעות בשטח או כזית בנפה) ע"פ רמב"ם ספר טהרה טומאת צרעת פ"ג ה"ד

3.11 איסתכיל באורייתא וברא עלמא - זוית מיצהר השמש בירושלים. תבנית תלישא ... תביר
רצון הקב"ה מתבטא במצוות התורה אשר לקיומם נברא העולם ואנו מאמינים במאמר חז"ל **איסתכיל באורייתא וברא עלמא**. מטרת חלק זה להדגים כי מאמר חז"ל **איסתכיל באורייתא וברא עלמא** הוא לא רק אמונה אלא גם ידיעה המושכלת מחישובים בפסוקים אשר חז"ל מביאים אותם בהקשר לדרשותיהן על חישוב תקופות, עיבורים וצל סוכה. בפסוקים מופיעה תבנית הטעמים תלישא ... תביר, שאחד מתפקידיה לרמז על עריכת חישובים בשימוש בגימטריאות של מלות הפסוק. לאור תוצאות החישובים נראה לומר שהקב"ה קבע מקום לקיום מצוות בראש ובראשונה בו הוא אבן השתיה בירושלים - מקום המזבח, וקבע את התנועה הניצפית של השמש מאבן השתיה לצורך קביעת מועדים, כל שאר הבריאה (של החומר כגון כוכבים וכוחות) בא לאפשר קיום המצוות במקדש וממנו נמשך לשאר מושבות בני ישראל. ע"פ המוסק מנבואת **ישעיהו ד,ה - ו** בענין חישוב צל סוכה בתקופת תמוז אפשר כי חז"ל נתנו כאן כלי מדידה לקביעת תקופת תמוז. אפשר שזה היה אחד מאופני קביעת ימי תקופות (תמוז, טבת, ניסן ותשרי) ע"י הסנהדרין הגדולה אשר ישבה בלשכת הגזית הצמודה לעזרת המקדש.

3.11.1 בראשית נח ה,כב קביעת תקופות לאופק ירושלים

בראשית נח ה,כב

כַּבְּן עַד פְּלִימֵי הָאָרֶץ

זָרַע וְקָצִיר וְקָרָן וְחָרֵף וַיּוֹם וַלֵּילָה לֹא יִשְׁבְּתוּ:

עַד פְּלִימֵי הָאָרֶץ - טפחה מונה אתנה

זָרַע - פזר –תנהו לעניין אחר, ואם צריך גם לענינו: כל עוד אפשר מעברים בא"י, רק אם כולם גלו מעברין בחו"ל.

וְקָצִיר - תלישא-גדולה – שעור עיבור ותקופות, מנין מתמיד לימי החמה ולימי הלבנה.

פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק ז

בשמנה ועשרים באלול נבראו חמה ולבנה, ומניין שנים וחדשים וימים ולילות וקצים ותקופות ומחזורות ועבורים היו לפני הקב"ה, והיה מעבר את השנה ואח"כ מסרם לאדם הראשון בנן עדן, שני' זה ספר תולדות אדם, מנין עולין בו תולדות בני אדם, וחמה מסר לחנוך ונכנס תוך העבור ועבר את השנה, שני' עוד כל ימי הארץ **זָרַע וְקָצִיר**, זרע זו תקופת תשרי, קציר זו תקופת ניסן, קור זו תקופת טבת, חום זו תקופת תמוז, קיץ בעתו וחורף בעתו, מנין החמה ביום ומנין הלבנה בלילה לא ישבותו, ...
ויעקב מסר ליוסף ולאחיו סוד העבור, והיו מעברין את השנה בארץ, מת יוסף ואחיו ונתמעטו העבורים מישראל במצרים, שני' וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, וכשם שנתמעטו העבורים מישראל בארץ מצרים, כך הם עתידים להתמעט בסוף מלכות רביעית, שני' ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר, מהו לאמר אמור להם עד עכשו היה לי סוד העבור, מכאן ואילך שלהן הוא, לעבר את השנה בארץ, גלו לבבל והיו מעברין את השנה על ידי הנשאר בארץ... שגלונין כלם ולא נשאר אחד מהם בארץ, היו מעברין את השנה בכבל. ...

שני' בן אדם בית ישראל יושבים על אדמתם, שלהם היא לעבר את השנה, על שלשה דברים מעברין את השנה על האלנות ועל העשבים ועל התקופה, הגיעו שנים ולא הגיע אחד מהן, אין מעברין את השנה לא על האילנות ולא על העשבים, הגיע אחד מהן ולא הגיעו שנים, מעברין את השנה על התקופה, אם נכנסת תקופת טבת מעשרים יום של חדש ולמעלה מעברין את השנה, מחזור העבור י"ט שנה וז' מחזורין קטנים יש בו, מהן מג', מהן מב', שלש של שנים, שלש של שנים, גו"ח י"א י"ד י"ז י"ט, שנים משלשה, ... בראש חדש ניסן נגלה הב"ה על משה ועל אהרן בארץ, והיה שנת חמש עשרה שנה של מחזור הגדול של לבנה ושנת שש עשרה שנה של מחזור העבור, מכאן ואילך המנה יהיה לכם.

בבלי עבודה זרה ח,א

גמ'. אמר רב חנן בר רבא: קלנדה - ח' ימים אחר תקופה, סטרנורא - ח' ימים לפני תקופה, וסימנך: (תהלים קלט) אחר וקדם צרתני וגו'. ת"ר: לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך, אמר: אוי לי, שמא בשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי וחזור לתוהו ובוהו, וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים, עמד וישב ח' ימים בתענית [ובתפלה], כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך, אמר: מנהגו של עולם הוא, ... בשלמא למ"ד: בתשרי נברא העולם, יומי זוטי חזא, יומי אריכי אכתי לא חזא; אלא למ"ד: בניסן נברא העולם, הא חזא ליה יומי זוטי ויומי אריכי! [דהרין] זוטי כולי האי לא חזא.

ספורנו בראשית ח,כב

עוד כל ימי הארץ זרע וקציר וקור וחום וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבותו, לא ישבותו מלהתמיד על אותו האופן בלתי טבעי שהגבלתי להם אחר המבול, וזה שילך השמש על גלגל נוטה מקו משוה היום ובנטייתו תהיה סבת השתנות כל אלה הזמנים כי קודם המבול היה מהלך השמש תמיד בקו משוה היום ובזוה היה אז תמיד עת האביב ובו היה תקון כללי ליסודות ולצמחים ולבעלי חיים ולאורך ימיהם, ואמר שיהיה זה כל ימי הארץ עד אשר יתקן האל יתברך את הקלקול שנעשה בה במבול כאמרו הארץ החדשה אשר אני עושה כי אז ישיב מהלך השמש אל קו משוה היום כמאז ויהיה תקון כללי ליסודות ולצמחים ולבעלי חיים ולאורך חייהם כמו שהיה קודם המבול כאמרו כי הנער בן מאה שנה ימות והחוטא בן מאה שנה יקולל וזה רצה באמרו מוצאי בקר וערב תרנין:

טט - ע"פ בבלי ע"ז כבר בבריאה היה שני יומי באורך זמן האור ביום, כאשר הוא מתארך עד תקופת תמוז ומתקצר עד תקופת טבת, כמתאים למיקום ירושלים מצפון לקו המשוה. הסיבה לכך לא מפורשת אבל זה למשל יכול להיות בגלל תנועה תנודתית של השמש וכדור הארץ זה מול זה. ע"פ ספורנו עה"ת אחר המבול הקב"ה הגביל תנועה בלתי טבעית לשמש בגלגל נוטה מקו המשוה הגורם להשתנות הזמנים (אור, עונות). דבר זה יכול להאמר גם לגבי כדור הארץ.

טט - זרע - פזר - דורש לענין אחר כגון לענין המעמדות בליה שאינו שייך לנושא תקופות. ודורש פזר לענינו כאן התמדת הארץ במסלולה בנטיה מן המשווה הגורם להשתנות העיתים, עד אשר ישיב ה' העולם לתיקונו הראשון.

התבנית **וְקָצִיר** - תלישא-גדולה ... **וְחֶרֶף** – תביר, מרמזת על אפשרות לחישוב חשבוני. כאן מובאים בעיקר חישובי זווית מיצהר בימי תקופה שונים ממילות הקרא **זֶרַע וְקָצִיר וְקָר וְחֶרֶף וְיוֹם וְלַיְלָה**

המלה או המלים	גימטריה מלאה	גימטריה בלי וא"ו החיבור	
זֶרַע	277	277	
וְקָצִיר	406	400	
וְקָר	306	300	
וְחֶם	54	48	
וְקִיץ	206	200	
וְחֶרֶף	294	288	
וְיוֹם	62	56	
וְלַיְלָה	81	75	"אחד" כל אות ברבוע $81 = 4^2 + 8^2 + 1^2$
וְקָר וְחֶם	360	360	360 מעלות מעגל
זֶרַע וְקָצִיר	683	677	
וְקִיץ וְחֶרֶף	500		
זֶרַע וְקָצִיר ... וְחֶם	$737 = 54 + 683$	731	
וְקָר ... וְקִיץ וְחֶרֶף	$806 = 500 + 306$		
זֶרַע וְקָצִיר ... וְחֶם מחולק ב- וְקָר ... וְקִיץ וְחֶרֶף	$= 806 \setminus 737$ 0.9143	$= 90^\circ * 0.9143$ 82.2952°	82.29° בערך זווית מיצהר השמש בי"ם בתקופת תמוז
זֶרַע וְקָצִיר ... וְחֶם מחולק ב- וְקָר ... וְקִיץ וְחֶרֶף	$= 806 \setminus 731$ 0.9069	$= 90^\circ * 0.9069$ 81.6253°	זווית מיצהר תמוז מדודה 81.67262°
מעורבות מלת "והם" בחישוב מיצהר תקופת תמוז כנאמר בפדר"א		$= 90^\circ - 81.6253^\circ$	8.3746° זווית בין ניצב י"ם ובין מקום השמש מעל חוג הגדי בתקופת תמוז
וְחֶרֶף \ וְקָצִיר	$= 406 \setminus 294$ 0.7241	$= 90^\circ * 0.7241$ 65.17°	65.17° בערך נטיית ציר כדור הארץ, נטיית קו המשוה 24.8275°
וְחֶרֶף \ וְקָצִיר	$0.735 = 400 \setminus 294$	$= 90^\circ * 0.735$ 66.15°	הציר, נטיית קו המשוה 23.85°
וְקִיץ וְחֶרֶף מחולק ב- זֶרַע וְקָצִיר		$0.7385 = 677 \setminus 500$ $= 90^\circ * 0.7385$ 66.47°	66.47° נטיית הציר בסטיה זעירה, נטיית קו המשוה 23.53° לעומת נטיה נמדדת 23.4392°
וְקָר \ וְקִיץ וְחֶרֶף	$0.612 = 500 \setminus 306$	$= 90^\circ * 0.612$ 55.08° $+ 31.7666 =$ 23.4392	55.08° לעומת הזווית הנמדדת השווה $23.4392 + 31.7666 = 55.2058$ הזווית בין ירושלים ובין חוג הסרטן, דרומית לקו המשוה
מעורבות מלת "וקר" בחישוב מיצהר תקופת טבת כנאמר בפדר"א		$= 90^\circ - 55.08^\circ$ 34.92°	34.92° בערך זווית מיצהר השמש בי"ם בתקופת טבת
		$= 90^\circ - 31.7666^\circ$ 58.233°	58.233° זווית מיצהר השמש בי"ם בתקופות תשרי ניסן לעומת הבא:
וְחֶם \ וְלַיְלָה	$0.64 = 75 / 48$	$57.60^\circ = 90^\circ * 0.64$	57.60° כמעט מצהר תקופת תשרי וניסן
וְחֶם \ וְיוֹם	$0.87096 = 62 \setminus 54$	$= 90^\circ * 0.87096$ 78.387°	78.387° קרוב לערך 11.613° שהיה נטיית

הציר הגיאו מגנטי מהציר הגיאוצנטרי בשנת 1900				
$10.00^0 = 90^0 - 80^0$ קרוב לערך 10.00^0 נטיית הציר הגיאו מגנטי מהציר הגיאוצנטרי בשנת 2010		$= 90^0 * 0.88888$ 80.00^0	$0.88888 = 54 \setminus 48$	נְחֵם וְנָחֵם

התוצאות הבולטות בחישובים שונים בפסוק הן:

- **נְקַר וְנָחֵם** 360 מעלות מעגל,
- **זָרַע וְקָצִיר ... נְחֵם** מחולק ב- **נְקַר ... וְקָצִיר וְנָחֵם** כפול 90 מעלות שווה 81.6253^0 זווית מיציה השמש ב"ם בתקופת תמוז בסטיה זעירה מהזווית מיציה תמוז מדודה 81.67262^0
- **וְקָצִיר וְנָחֵם** מחולק ב- **זָרַע וְקָצִיר** כפול 90 מעלות שווה 66.47^0 נטיית ציר כדור הארץ בסטיה זעירה, נטיית קו המשווה 23.53^0 לעומת נטיה נמדדת השווה 23.4392^0
- **נְקַר וְקָצִיר וְנָחֵם** כפול 90 מעלות שווה 55.08^0 לעומת הזווית הנמדדת השווה (קו הרוחב של י"ם ועוד קו הרוחב של חוג הסרטן דרומה מקו המשווה) $31.7666 + 23.4392 = 55.2058^0 = 90^0 - 34.92^0$ שהיא קירוב לזווית מיציה השמש ב"ם בתקופת טבת
- **נְחֵם** מחולק ב- **וְלַיְלָה** כפול 90 מעלות שווה 57.60^0 כמעט זווית המיציה ב"ם תקופות תשרי וניסן. לעומת הזווית הנמדדת ע"י 90 מעלות פחות קו הרוחב של ירושלים $31.7666^0 = 90^0 - 58.233^0$ זווית מיציה השמש ב"ם בתקופות תשרי ניסן.
- **התוצאות האלה קובעות את מיציה ימי התקופה שנה בשנה, למרות שתנועת הנטיה אינה אחידה** במשך שנת החמה (ידיעה ממדידה אישית)
- **נְחֵם** מחולק ב- **נְחֵם** כפול 90 מעלות שווה $80^0 = 90^0 - 10.00^0$ כנטיית הציר הגיאו מגנטי מהציר הגיאוצנטרי בשנת 2010. הימצאות זווית הציר הגיאומגנטי בפסוק מרמזת על התכונות החשמליות – האלקטריות של כדור הארץ ועל כל תורת החשמל – האלקטריקה בבריאה.

לפיכך הפסוק גילה את הזוויות הנחוצות לקביעת ימי תקופה באופק ירושלים. כלי המדידה המתואר בעקיפין בבבלי סוכה ב,ב (דופן עשרים אמה ואורך צילה בתקופת תמוז) מאפשר לבית הדין לתכנן עיבורי חדשים ושנים ע"פ החשבון.

הפסוק **בראשית נח ת, כב עַד כָּל־יְמֵי הָאָרֶץ** וגו' מגלה תכנית כדור הארץ בתורה לקיום מצוות בראש ובראשונה בנקודת היסוד של כדור הארץ, מקום המזבח – אבן השתיה בירושלים, והתנועה הניצפית של השמש כלפי אבן השתיה. לב העולם בכ- 32 מעלות צפונה נמצא בערך בכארבע שישיות מגובה כדור הארץ החל בקוטב הדרומי. בזה דומה האדם לאדמה שלבו בכ- ארבע שישיות מגובהו מן האדמה כעין מאמר חז"ל אדם עולם קטן. ירושלים היא לב העולם הרוחני, היא לא מרכז עולם החומר, כמו שכדור הארץ אינו במרכז מערכת השמש, וכמו שמערכת השמש שבה כדור הארץ אינה במרכז החומר של הגלקסיה הנקראת שביל החלב וכמו שמוערך שהגלקסיה של שביל החלב אינה במרכז חומר היקום. יש כאן נקודת ביטול / התבטלות יסודית כלפי הבורא, הבורא עשה עמנו חסד שקבענו בצד ולא במרכז החומר הנברא כי לא היינו יכולים להתקיים במרכז מערכת השמש ובמרכז היקום בגלל הכוחות העצומים של החומר הפועלים במרכזים. אפשר שכך יש להבין המאמר שחכמי ישראל הסכימו לדעת חכמי אומות העולם שהארץ סובב לשמש. כי לענין החומר אין (כדור) הארץ במרכז, אבל חזרו ואמרו להם שמבחינה רוחנית כדור הארץ במרכז כי הקב"ה איווה לו מושב בתחתונים ומושב זה הוא המרכז ממנו יוצאת תורה לבריאה והוא בית המקדש בירושלים שעבורו הקב"ה תכנן וברא את העולם.

פרקי אבות פ"ג מכ"ג רבי אלעזר בן חסמא אומר: קנין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות, תקופות וגימטריאות פרפראות לחכמה. לאור החישובים כאן מאמר זה משמעו שלחישוב תקופות יש לחשב גימטריאות בחכמת התורה תוך פרפורים (שינויים) קלים כדי להגיע לתוצאות מדויקות.

3.11.2 שמות בא יג,ג – ה - חדש האביב בפר' קדש לי כל בכור

שמות בא יג,ג - ה

[ג] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הָעָם זָכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרָיִם מִבְּיַת עֲבָדִים כִּי בְחַזֵּק יָד הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם מִצִּיּוֹן
וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ:

[ד] הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב:

[ה] וְהָיָה כִּי-יָבִיאֲךָ ה' אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִנִּי וְהַיְבוּסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתַת לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב
וְדָבַשׁ וְעִבְדָתָ אֶת-הָעִבְרָה הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה:

שמות בא יג,ה

והיה כי-יביאך ה' - מונח מונח פזר אל-ארץ הכנעני - מונח תלישא-גדולה ... ארץ זבת חלב ודבש - תביר מרכא טפחא אתנח
אל-ארץ הכנעני - מונח תלישא-גדולה, שני ענינים של שיעור והם מושפעים ו/או משפיעים על והיה כי-יביאך ה' - מונח מונח פזר, כעין
שלוש פזר שענינו דרוש למקום אחר ואם צריך גם למקומו
אל-ארץ-הכנעני - מונח תלישא-גדולה, שני ענינים של שיעור, מלפניו ומאחריו.

מלפניו ע"פ תורה שלמה (מה) מהפסוקים (יג,ג - ד) לומדים על עבור השנה שיהיה הפסח בחדש האביב (טט - של ארץ-הכנעני) כי
אכילת חמץ אסורה אחרי יום תקופת האביב, כסף משנה הלכות קידוש החודש פרק ד אם היתה השנה ראויה להתעבר מפני אביב
שלא הגיע או מפני התקופה שלא יהא אביב בתקופה חדשה שהם עיקר זמני העיבור מן התורה
מאחריו ע"פ תורה שלמה ארץ חמישה עממים הנמנים בפסוק היא ארץ זבת חלב ודבש, וארץ הפריזי והגרגשי הלא מוזכרים בפסוק
היא פחותה מארץ המזכרים אבל ביחס לשאר הארצות גם היא ארץ זבת חלב ודבש.

הרחבת ענין עיבור השנה:

מסכתות ראש השנה וסנהדרין מונות קבוצת סיבות לעיבור שנה וקבוצת סיבות שלא לעבר שנה אף כי היא צריכה. אפשר כי הקבוצה
הראשונה שייכת לתלישא-גדולה, ענין שיעור עיבור בגלל חלות חודש האביב ותקופת האביב וכתוצאה מכך תלישה -עקירה של חדשים
ומועדות ממקומם ללא העיבור. קבוצה זאת היא הגמרא בבלי סנהדרין יא,ב תנו רבנן: על שלשה דברים מעברין את השנה: על האביב,
ועל פירות האילן, ועל התקופה. על שנים מהן - מעברין, ועל אחד מהן - אין מעברין.
ואילו קבוצת הסיבות האחרות לעיבור שנה מבוטאת ע"י והיה כי-יביאך ה' - מונח מונח פזר, כעין שלוש פזר שענינו דרוש למקום אחר
ואם צריך גם למקומו.
למקומו שלושה ענינים:

בבלי סנהדרין יא,ב תנו רבנן: על שלשה ארצות מעברין את השנה: יהודה, ועבר הירדן, והגליל. על שתיים מהן - מעברין, ועל אחת
מהן - אין מעברין.
בבלי סנהדרין יא,א תנו רבנן: אין מעברין את השנה אלא אם כן היתה צריכה מפני הדרכים, ומפני הגשרים, ומפני תנורי פסחים,
ומפני גליות ישראל שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו. ויש עוד סיבות המסייעות להחלטה לעבר שנה.
בבלי סנהדרין יב,א נתנה תורה רשות לבית-דין לא לעבר בשני רעבון אף-על-פי שהיא צריכה להתעבר וכיוצא בזה.
למקום אחר: ה' - פזר, מה' נתנה התורה רשות לבית-דין לעקור דברים מסוימים מהתורה, כגון הפקר בית-דין הפקר.

התבנית תלישא ... תביר מרמזת על אפשרות לחישוב חשבוני. כאן מובא חישוב זוויות מיצהר. יש עוד חישוב של ארץ זבת חלב ודבש שלא
שייך לענינינו.

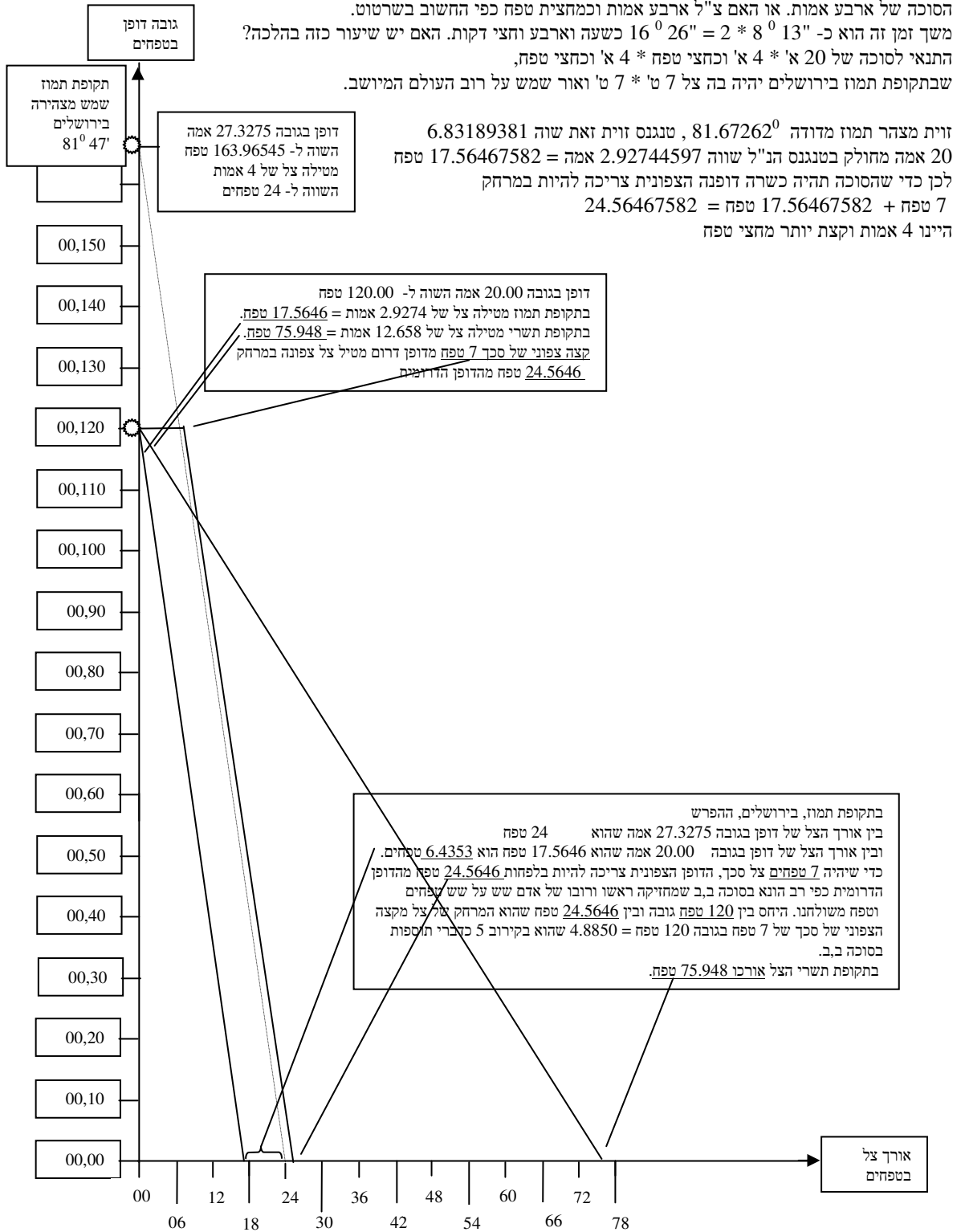
- יחס בין הַכְּנַעֲנִי - גי' 205 ובין אֶרֶץ גי' 291 מחושב כך: $0.704467 = 291 \setminus 205$ השווה לטנגס הזוית 35.1634 הקרוב לזוית המצהר הנמדדת בירושלים בתקופת טבת השווה 34.7942^0 . תקופה ממוצעת של 91.25 יום מאפשרת לקבוע מנקודת מיצהר טבת את נקודת תקופת ניסן - תקופת האביב ולהחליט חדשים אחרים קודם ניסן האם לעבר השנה או חדשים עד אדר.
- היחס $1.4195 = 205 \setminus 291$ השווה לטנגס הזוית 54.8365^0 לעומת הזוית הנמדדת הבאה:
- $23.4392 + 31.7666 = 55.08^0$ הזוית בין ירושלים ובין חוג הסרטן בתקופת טבת
- $58.2334 = 90 - 31.7666$ שווה ניסן שווה
- (אין סינוס ישיר לערך 1.4195 אלא אחרי מעגל שלם) לכן סינוס 0.4195 הוא של זוית 24.1037 הקרוב לקו הרוחב 23.4392^0 של חוג הגדי של כדור הארץ.

3.11.3 ישעיהו ד,ה – ו חישוב צל סוכה בתקופת תמוז

סוכה ב,ב, אמר רב הונא מחלוקת בסוכה שמחזקת ד' אמות על ד' אמות, אבל מחזקת יותר מד' על ד' אמות דברי הכל כשרה. כמאן כרבי זירא. ועיין תוס' בתירוץ קמא שבחשבון של גובה עשרים אמה ויותר מארבע על ארבע יש צל סכך של יותר מראשו ורובו ושולחנו, היינו מה ששיערו חכמים שבעה על שבעה טפחים.

ועל תוס' תירוץ שני עיין שפת אמת שמציב תנאי נוסף לפיו הטלת צל סכך של 7 ט' על 7 ט' יהיה במשך זמן של מהלך חמה על ריצפת הסוכה של ארבע אמות. או האם צ"ל ארבע אמות וכמהצית טפח כפי החשוב בשרטוט.

משך זמן זה הוא כ- $16^{\circ} 26' = 2 * 8^{\circ} 13'$ כשעה וארבע וחצי דקות. האם יש שיעור כזה בהלכה? התנאי לסוכה של 20 א' * 4 א' וכחצי טפח * 4 א' וכחצי טפח, שבתקופת תמוז בירושלים יהיה בה צל 7 ט' * 7 ט' ואור שמש על רוב העולם המיושב.

סוכה כשרה הקטנה ביותר גובהה 10 טפח, ארכה ורחבה 7 טפח על 7 טפח. החישוב הבא מראה צל מ-7 טפח סכך בתוך הסוכה הקטנה. נחלק הגובה 120 / 12 טפח = סוכה שגובהה 10 טפח, $24.5 / 12$ טפח = 2.04 טפח עומק, מ-7 טפח סכך כ-5 טפח יצלו בסוכה קטנה. נחלק $75.9 / 12$ טפח = 6.325 טפח עומק, מ-7 טפח סכך כ- 0.675 טפח יצלו בסוכה קטנה בתקופת תשרי. אפשר כי מעט הצל הזה מאפשר לומר כי בסוכה יש 7 טפח צל סכך שהרי בקרבה זאת העין שולטת בו היטב.

הלכה למשה מסיני (הלמ"ס) שסוכה צריכה להיות לפחות שבע על שבע טפחים כדי להחזיק ראשו ורובו של אדם. אפשר כי הלמ"ס זאת מעוגנת בנבואת **ישעיהו ד,ה – ו**:

[ה] וּבָרָא ה' עַל כָּל-מְכוֹן הַר-צִיּוֹן וְעַל-מִקְרָאָהּ עֲנָן | יוֹמָם וְעֶשֶׂן וַיִּנְגַח אֶשׁ לְהִבָּה לְלִלָה כִּי עַל-כָּל-כְּבוֹד חָפָה:
[ו] וְסִפְּהָ תִהְיֶה לְצַל-יוֹמָם מִחֶרֶב וּלְמַחֶסֶה וּלְמִסְתָּוֶה מִזָּרֵם וּמִמָּטָר: פ

בבלי בבא בתרא עה,א ואמר רבה א"ר יוחנן: עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק, שנאמר: **(ישעיהו ד,ה) וּבָרָא ה' עַל כָּל-מְכוֹן הַר-צִיּוֹן וְעַל-מִקְרָאָהּ עֲנָן | יוֹמָם וְעֶשֶׂן וַיִּנְגַח אֶשׁ לְהִבָּה לְלִלָה כִּי עַל-כָּל-כְּבוֹד חָפָה**: מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקדוש ברוך הוא חופה לפי כבודו.

רשב"ם ענן יומם - אחד ועשן ב' ונוגה ג' אש ד' להבה ה' כי על כל כבוד ו' חופה ז' ול"נ כי על כל כבוד אינו מן החשבון אבל **(יש' ד' ו) וְסִפְּהָ תִהְיֶה לְצַל-יוֹמָם** דסמך ליה לסיפיה דהאי קרא הוה השביעי והאי על כל כבוד לכדפרש"י בסמוך אתא.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת בבא בתרא דף עה עמוד א
 והשאר כו' ועושיין בו סחורה בשוקי ירושלים כו'. דקדק לומר בשוקי ירושלים כו' כי לא יהיו אוכלין בשרו רק במקום קדוש תוך חומות ירושלים כשאר קדשים קלים ורוב הקונים שם בשוקי ירושלים דבר מאכל הוא ממצות מעשר שני שהוא קודש שא"ל להוציא רק בדבר מאכל תוך חומות ירושלים ואמר שאף עורו לא יבא רק לשימוש מצוה דהיינו לסוכה ואמר **זכה כו'** לפי שיש בענן לימוד ועשיית המצות ד' מעלות יש העושה לשמה ויש עושה שלא לשמה רק לשם גמול מאתו ית' ויש שלא לשמה רק גמול מאדם ויש העושה כדי שיהיה נקרא רב וחשוב וכדי לקנות כמ"ש כל זה בחידושינו בסוף נדרים ולזה אמר זכה **שעושה לשמה** עושיין לו סוכה שהוא מצות **סוכה לשמה** לא זכה רק לשלם גמול מאתו ית' אין עושיין לו רק לצל להגן על ראשו מיום הדין שלעתיד ולא סוכה לשמה וגו' **מהרש"א חידושי אגדות מסכת בבא בתרא דף עה עמוד א**

עתיד הקב"ה לעשות ז' חופות כו'. דהחופות יהיו בזכות מצות סוכה שקיימו בעוה"ז כמ"ש במדרשות ובפ"ק דע"ז וע"כ יהיו ז' שמצות סוכה כל שבעה וגו' המהרש"א מלמד על שבע סוכות כנגד שבעה ימי סוכה. עורו של ליתן לצל סוכה, מי שזכה זוכה לסוכה ברחבות, מי שלא עשה לשמה זוכה לסוכה עבור ראשו ורובו להגן עליו ביום הדין.

אפשר שהנביא ישעיה רמז בשבע חופות – סוכות להלכה למשה מסיני של שיעור סוכה הקטן ביותר להיות שבעה על שבעה טפחים. ששה טפחים להחזיק ראשו ורובו של אדם וטפח משולחננו, כל שם סוכה הוא כנגד טפח אחד. וכדי שישב תחת כל שמות הסוכות בודאות, נעשה פעמיים שבע רצועות של טפח על שבעה טפחים, וניתנם לאורך ולרוחב זה על זה נקבל ארבעים ותשע ריבועי טפח על טפח שבכל אחד שני שמות סוכה ואדם זוכה לשבת ראשו ורובו תחת כל שמות החופות.

לתמיכה כי ראשו של אדם יכול להיות טפח נמצא בפסוקים: **שמות תרומה כה,כ**: ו- **שמות ויקהל לז,ט**: שהם בעלי אותו תוכן ואותם טעמים **וְהָיוּ הַכְּרֹבִים פְּרָשִׁי כְּנָפִים לְמַעַל סֻכְיָם כַּכְּרֹבִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל-הַכַּפְּפֹת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל-אָחִיו אֶל-הַכַּפְּפֹת וְהָיוּ פְּנֵי הַכְּרֹבִים**: מפסוק זה נדרש כי פני הכרובים היו טפח וזאת הלכה למשה מסיני (הלמ"ס). כרובים הם אנשים צעירים, אם הפנים טפח אז גם אורך ורוחב ראשם טפח.

התבנית **על- תלישא-קטנה ... וַיִּנְגַח** – תביר, מרמזת על אפשרות לחישוב חשבונני. כאן מובאים בעיקר חישובי זוויות מיצהר בימי תקופה שונים ממילות הקרא **(ישעיהו ד,ה) וּבָרָא ה' עַל כָּל-מְכוֹן הַר-צִיּוֹן וְעַל-מִקְרָאָהּ עֲנָן | יוֹמָם וְעֶשֶׂן וַיִּנְגַח אֶשׁ לְהִבָּה לְלִלָה כִּי עַל-כָּל-כְּבוֹד חָפָה**:

23.4392 ⁰ טנגס זווית זו 0.4335 = משלים 66.5608 ⁰ טנגס זווית זו = 2.3065	קו הרוחב – חוג הגדי במדדיה מקו המשוה או במדידה מקוטב הצפוני			
קירוב קרוב מאד לחוג הגדי מהקוטב הצפוני	= 2.29 = 100 \ 229 טנגס זווית 66.4100	וּבָרָא ה' 229 = 26 + 203	וּבָרָא ה' 235 = 26 + 209	וּבָרָא ה' 209
קירוב קרוב לחוג הגדי מהקוטב הצפוני	= 2.35 = 100 \ 235 טנגס זווית 66.948 ⁰			ה' 26
				עַל 100
קירוב קרוב מאד לחוג ירושלים	31.07 ⁰ = 58.93 ⁰ - 90 קירוב לקו רוחב ירושלים	= 1.66 = 100 \ 166 טנגס זווית 58.93 ⁰		כָּל-מְכוֹן 166
		= 2 = 50 \ 100 טנגס זווית 63.43 ⁰		כָּל 50
		= 1.16 = 100 \ 116 טנגס זווית 49.23 ⁰		מְכוֹן 116
		= 3.61 = 100 \ 361 טנגס זווית 74.51 ⁰		הַר-צִיּוֹן 361
קירוב קרוב מאד לחוג הגדי מהקוטב הצפוני	= 2.31 = 100 \ 231 טנגס זווית 66.59219 ⁰	הצירוף הַר ה' 231 = 26 + 205		הַר 205
				צִיּוֹן 156
	= 4.46 = 100 \ 446 טנגס זווית 77.36 ⁰	וְעַל-מִקְרָאָהּ 440		וְעַל-מִקְרָאָהּ 446
		וְעַל 100		וְעַל 106
				מִקְרָאָהּ 346
				עֲנָן 170

				יומם 96
		רְעֵשׂוּן 420		רְעֵשׂוּן 426
מיצהר ירושלים בתקופת תשרי – ניסן 57.67 ⁰ לכאורה המשלים צ"ל קו רוחב י"ם, אך מתקבל קירוב = 32.33 ⁰	עַל \ וְנָגְהָ = 58 \ 100 טנגס זוית = 1.7241 = 59.88 ⁰	וְנָגְהָ 58	עַל \ וְנָגְהָ = 64 \ 100 טנגס זוית = 1.5625 = 57.380 קירוב קרוב לזוית מיצהר ירושלים בתשרי - ניסן	וְנָגְהָ - 64
				אֶשׁ 301
	= 0.42 = 100 \ 42 טנגס זוית = 22.7824 ⁰ קירוב לזוית חוג הגדי			לְהַבֵּה 42
				לְלֵלָה 75
		= 73.3007⁰ טנגס זוית ומשלים = 16.6993 ⁰	עַל \ כִּי = = 3.333 = 30 \ 100	כִּי 30
				עַל-כֵּן-כְּבוֹד 182
				עַל-כֵּן 150
				עַל 100
				כֵּן 50
				כְּבוֹד 32
				חֲפָה 93
32.33⁰ הזוית המשלימה לזוית המיצהר טנגס = 32.33 ⁰ 0.6329 לכן לכל 10 יחידות גובה יהיה צל של 6.329 יח' על הקרקע	57.67⁰ זוית המיצהר בי"ם תקופת ניסן תשרי טנגס = 57.67 ⁰ = 1.58			

הפסוק בישע' (ד,1) מובא בבבלי סוכה ב, כהסבר למצוות עשית סוכה. בהסבר זה מצות הסוכה היא הזכרה לבני ישראל שבזכות קיומה, ישיבה בצל הסכך שלה, היא תגן על בני ישראל ביום הדין לעתיד לבוא שנמשל לעת חום רב. האומות שהוצע להן לקיים מצות סוכה (בבלי ע"ז ג), בועטות בה בשעת חום ולכן לא תהיה להן הגנה ביום הדין.

בפסוק (ו,1) מופיעה תבנית טעמים תלישא-קטנה (תרסא) ... תביר, שבאחד מתפקידיה מרמזת לאפשרות עשית חישוב, הקשור באופן כלשהו לענין המדובר בו, כאן הסוכה.

התוצאות הבולטות בחישובים שונים בפסוק הן:

- **(ישעיהו ד,ה) כָּל-מְכוֹן** קירוב לקו הרוחב של ירושלים,
 - היחס בין "להבה" ובין "על" נותן קירוב של כשלושת רבעי מעלה לחוג הגדי.
 - היחס הגמטרי בין **וּבְרָא הו', וּבְרָא הו', הָרָה הו'** ובין מלת **עַל** – מניב קירוב קרוב ביותר לקו הרוחב של חוג הגדי כפי שנמדד מהקוטב הצפוני, אליו מגיעה השמש בתקופת תמוז (באופן הנצפה מכדור הארץ) ויוצרת את זוית המצהר הגבוהה ביותר בירושלים. זהו הסבר אפשרי לדברי רב הונא (בבלי סוכה ב,ב) כי סוכה הגבוהה 20 עשרים אמה ורוחב ארבע פסולה כי אין בה צל סכך של שבעה טפחים הנדרשים מ-**(ישעיהו ד,ה-ו)**. רוחבה של סוכה זאת בין דופן דרום לדופן צפון צריכה להיות לפחות ארבע אמות וחצי טפח כפי שמודגם בשרטוט.
 - חישוב זה מבוסס על מקומה של ירושלים בקו הרוחב צפונה מקו המשווה של כדור הארץ, או קו הרוחב דרומה מהקוטב הצפוני ומיצהר השמש בירושלים בתקופת תמוז. תקופת תמוז מייצגת את יום הדין החם, וכמו כן את העובדה שצריך להיות אור השמש על הסכך כדי שיהיה צל סכך לאו דווקא בסוכה כי גם בתקופת תשרי כבר צריך לכל 10 אמות גובה לפחות כ-6.329 אמות רוחב ועוד שבעה טפחים כדי שיפול צל הסכך בסוכה. המקום סוכה בתקופת תשרי, צפונה מהחוג הארקטי לא יזכה לאור שמש עליה וצל סכך כלשהו, אלא אם תקופת תשרי תחול עד שני ימים בסוכות רק אז יהיה לו שני ימים של אור שמש על הסכך. אפשר שזה הסבר נוסף לענין חישוב תקופת תמוז לגבי הסוכה בגובה 20 אמה.
 - חז"ל נתנו כאן כלי מדידה לקביעת תקופת תמוז. אפשר שזה היה אחד מאופני קביעת ימי תקופות (תמוז, טבת, ניסן ותשרי) ע"י הסנהדרין הגדולה אשר ישיבה בלשכת הגזית הצמודה לעזרת המקדש ושעסקה גם בקביעת תקופות ועיבורים. ידיעת תקופת תמוז ותקופת טבת כפי העולה מהפסוקים **בראשית נח ת, כב עַד כָּל-יְמֵי הָאָרֶץ וגו'** ו- **שמות בא יגד, ה - פ'** קדש לי כל בכור ... **[ד] בַּחֲדָשׁ הָאֶבִּיב: [ה] ... אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי**, מאפשר היערכות לעיבור שנה וחדשים ע"פ החשבון כאשר ידועים ההפרשים בין חדשי השנה ע"פ הלבנה וימי השנה ע"פ החמה. כי כדי לעבר שנה צריך להיות ערוך לכך לפני חדש אדר.
 - מלת "נגה" היא קירוב לזוית המצהר בירושלים בתקופת תשרי, ניסן
 - היחס בין "על" ובין "ונגה" - קירוב קרוב ביותר לזוית המצהר בירושלים בתקופת תשרי, ניסן,
 - חג הסוכות זמנו "לתקופת השנה" היינו תקופת תשרי אשר צריכה ליפול לכל המאוחר ביום השני של סוכות (וי"א ביום השביעי של סוכות). אפשר כי היחס בין "על" ל-"כל" מרמז לשני ימים בסוכות לנפילת תקופת תשרי המאוחרת ביותר ביחס ללוח החדשים הירחי. נפילה מאוחרת מכך מחייבת עיבור שנה לפני-כן או לפחות עיבורי חדשים.
- בפסוק **(ישעיהו ד,ה)** טעם תלישא – לעצמה בתפקיד שיעור, הפסוק **(ישעיהו ד,ז)** המוזכר ב-**[בבלי סוכה ב,ב]** הוא המשך לענין הנפתח ב-**(ישעיהו ד,ה)** ובו שש או שבע שמות לסכך סוכה, המייצגים שבע חופות כל אחד בן לפחות טפח, שכל אחד עשוי לייצג טפח באורך ורוחב סוכה קטנה. ולהלכה סוכה קטנה גודלה לפחות שבע טפחים על שבע טפחים.

הרחבה בנושא כלי מדידה לקביעת תקופת תמוז. י' מנחם-אב התשע"ו, יב טבת התשע"ז בעקבות תגובת הרב יגאל שנדורפי הי"ו על העלאת הנושא.

[קנינות לתשעה באב, ע"פ שם טוב בן יוסף מחכמי הראשונים באשכנז, קינה לז' "ציון קחי", מיוחסת לרבי יהודה הלוי, או לרבי אברהם החוזה (בספר "פאר הדור - ג" כהן שלמה ע' שמו) (אוצר החכמה)]

יום התקופה נמדד בקו הצל של זיו או נקב שהיה בגובה 20 אמה בקיר כגון מערבי של קה"ק. בתקופת תמוז קו צל האמת היה במרחק 17.5646 טפח צפונה ממקום הזיו או הנקב (נקב ממעט את ערבול האור והצל).

כך התקופה עלי קו האמת נשקלה. תוכן שנות דור ודור בשני אדריך: מולד לבנה כפי ארכך והמחזה שומה לרחבך. ובה הראית סתריך: נראה בתמוז כסיל כך יעלה. כי שאר כל החדשים לבד זה בחדריך:

קבוצת כוכבי כסיל נראית בחצות לילות טבת במיצהר א"י (עם הנקיפה שארעה מאז חורבן המקדש). בתקופת תמוז היא במיצהר ביום ואינה נראית. אפשר שהפיוט אומר שבתקופת תמוז מיצהר החמה הוא כמעט אנכי ואינו חודר בעד חלונות אנכיים. בחדשים אחרים גם במיצהר שמש, קרני החמה חודרים בעד חלונות החדרים שסביב לקודש ולקה"ק.

תמצית העיון בתבנית טעמי המקרא בתורה

העיון מגלה, ע"פ הפסוקים שנבדקו בתורה, כי בתוך אוכלוסית הטעמים (בד"כ) של התורה, קיים (בהסתברות סטטיסטית) מתאם בין האופן (איך ולפעמים גם מה) שהתורה שבע"פ דורשת את הכתוב ללמוד ההלכה ובין מופע תבנית הטעמים במקום הדרשה. על בסיס השערות בתורה נמצא גם מתאם בפסוקי נ"ך שנבדקו.

מוצבת השערה כי מופע תבנית טעמים במקומו ירמו, שעשויה להיות דרשת התושבע"פ באחד או יותר מהתפקידים של תבנית הטעמים בהסתברות הסטטיסטית של התפקיד כפי שאובחנה במקומות שנבדקו. זה לא שולל הימצאות תפקידים נוספים שבע"ה עשויים עוד להתגלות.

כמו-כן מוצבת השערה כי תבניות טעמים מסוימות מרמזות אל מאפיינים מסוימים של מידות שהתורה נדרשת בהן, הן מבין י"ג מידות המנוסחות ע"י רבי ישמעאל בן רבי יוסי הגלילי והן מבין ל"ב או יותר מידות המנוסחות ע"י רבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי ומבין אלו שמופיעות בתורה שבע"פ ולא נוסחו ע"י התנאים האלו. עדות מצטברת תומכת בהשערה כי קיים מתאם בין תוכן משניות, ברייתות, דרשות גמרותיות, הלכות רמב"ם ובין תבניות טעמים.

בתורה, ע"פ גירסת הכתר הממוחשב, יש 79978 מלים, ו-84367 סימני טעמי המקרא (כולל מקף וגעיה) ובלעדיהם 69606. תבניות טעמי המקרא של התורה, כפי שהתגבשו, מכילות טעם אחד, שנים, שלושה, ארבעה, חמישה ויותר טעמים. ההשערות מבוססות, עד תמוז התשע"א, על בערך 5% - 6% מהמספר 69606 ועל כ-2100 דוגמאות מקוטלגות ומאות אחדות שעדיין לא קוטלגו. ככל שהמידגם של המופעים של מקראות הנבדקים גדל, כך גדלה ההסתברות לזיהוי תפקידי תבניות הטעמים איך לדרוש את הכתוב ולפעמים גם מה לדרוש כדי ללמוד הלכה. העיון אינו מחפש להציג הסבר מחלט לתפקידי תבניות טעמי המקרא בתורה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתיים, ולפי ההשערות

טפחא – במובן של שני או הרחבת משמעות מסוג נשוא הענין בטווח משנוי מועט מאד עד לשנוי רב. למשל ביטוי של רבוי.

4.1 בראשית א

נשוה חלק מטעמי הפסוקים הבאים:

בראשית א,א	בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים	אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ:
שמות יתרו כב, בטעם (תחתון)	אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ	אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדָיִם:
דברים ואתחנן ו,ד	שָׁמַע יִשְׂרָאֵל	ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:

הפסוקים בתבנית טעמים קרובה, (א) טפחא [מונח] אתנח, (ס) טרחא [שופר הולך] אתנח. נתחיל בדרשת חז"ל ל- **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל** המלה שמע היא בלשון יחיד, וחז"ל דרשו רבוי בכל לשון שאתה (הישראל) שומע, העלתה ההשערה כי טעם טפחא = טרחא כאן תפקידו לרמז על רבוי לשונות, ותפקיד אחר פותח טפח להתאפיין ע"י **יִשְׂרָאֵל** – אתנח, למעט עמים אחרים.

בדומה לכך **בְּרֵאשִׁית** – טפחא, רבוי ללא הגבלת מרכא (מאריך), להודיע כי המאמר **בראשית** הוא רבוי מאמרות שנאמרו בבת אחת ואח"כ חזר הקב"ה ופרטן לסידור הבריאה דבר במקומו, ועל רבוי הנבראים שנבראו בבת אחת בהתאמה למאמרות, מלת בראשית מאופיינת ע"י **בְּרָא אֱלֹהִים** – מונח אתנח, אתנח ממעט כל אפשרות אחרת פרט לאמירה ובריאה ע"י א-לקים לבדו. בדומה לכך **אֲנֹכִי** – טפחא (טרחא) בטעם תחתון, במתן תורה כל הדברות נאמרו בבת אחת ואח"כ חזר הקב"ה ופרטן. מלת **אנכי** – טפחא, מאופיינת ע"י **ה' אֱלֹהֶיךָ** – מונח אתנח, אתנח ממעט כל אפשרות אחרת פרט לאמירה ע"י ה' א-לקיך לבדו.

ראיות לקשר בין הפסוקים **בראשית א,א** ו-**שמות יתרו כב, בבלי ראש השנה לב,א** רב יוסף אמר: כנגד עשרת הדברות שנאמרו לו למשה בסיני. רבי יוחנן אמר: כנגד עשרה מאמרות שבהן נברא העולם. הי נינהו - ויאמר - (ויאמר) דבראשית תשעה הוו! - בראשית נמי מאמר הוא, דכתיב (תהלים לג, ב) **בְּרָךְ ה' שְׁמִים נְעֻשׂוּ** זוהר ח"ב יתרו צג, בני עשר אמירן דאורייתא אינון כללא דכל פקודי אורייתא כללא דעילא ותתא כללא דכל עשר אמירן דבראשית וגו' עשרת הדברות כוללות כל מצוות התורה של מעלה ומטה וכוללות כל עשר האמירות של בראשית. ב-**(בבלי שבת פח,ב)** למד כי כל דיבור נחלק לשבעים לשון, אז יוצא שגם עשר מאמרי בראשית נחלקו לשבעים לשון, וזהו גם ענין קריאת שמע בכל לשון.

תפקידי טפחא = טרחא, המתגלים כאן: א' רבוי; ב' פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו. הרבוי כאן הוא רבוי מאמרות, לשונות.

נשלב המסקנות באחד מפירושי רש"י לבר' א,א תכלית הבריאה האלקית כמו שדרשוהו רבותינו (ב"ר א,ו): בשביל התורה שנקראת **ראשית דְרָכָו** (משלי ח,ב), אשר ניתנה בדיבור **אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ** ו- חנניה בן אחי רבי יהושע אומר בין כל דיבור ודיבור דיקדוקיה ואותיותיה של תורה ממולאים בתרשיש כימא רבא (ירושלמי שקלים פ"ו) ובשביל ישראל שנקראו **ראשית תְּבוּאָתָהּ** (ירמיה ג,ב), הקוראים **שָׁמַע יִשְׂרָאֵל** לחזור ולהודיע יחידות הבורא ואחדות הבריאה בו.

מקראות נוספים בעלי אותה תבנית טעמים וקשר למעשה בראשית

בראשית א,א **בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים** - טפחא מונח אתנח **אֵת הַשָּׁמַיִם** - מרכא טפחא **וְאֵת הָאָרֶץ** - מרכא סלוק
שמות משפטים כב,כז **אֱלֹהִים לֹא תִקְלָל** - טפחא מונח אתנח **וְנִשְׂאָ בַעֲמֹךָ** - מרכא טפחא **לֹא תֵאָר** - מרכא סלוק
דברים האזינו לב,יב **ה' בְּרָךְ יְהִי** - טפחא מונח אתנח **וְאֵין עִמּוֹ** - מרכא טפחא **אֵל נִכְר** - מרכא סלוק

הסבר אחד למקבילת תבנית הטעמים נמצא ב**בבלי שבת יא, ו-מכילתא** על הפסוק (**שמות יתרו יחזק**) ... מן-בקר עד-ערב: רש"י ... אפשר לומר כן? אלא כל דיין שדן דין אמת לאמתו ... מעלה עליו הכתוב כאילו עוסק בתורה כל היום וכאילו נעשה שותף להקב"ה במעשי בראשית שנאמר ויהי ערב וגו' בעה"ט ... כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשי בראשית שנברא בה':

מקבילת **בראשית אלהים ה'** - מקור אפשרי למדרש המובא ב-**ספר החינוך מצוה קיז** אמרו זכרונם לברכה בבריאת עולם שיתף מידת רחמים במידת הדין ובראו. **דרשות ר"י אבן שועיב פרשת צו ולשבת הגדול** כמו הבריאה, ה' אלקים שותף מדת הדין במדת רחמים ובראו,

בראשית נח ת, כב קביעת תקופות לאופק ירושלים

יָרַע וְקָצִיר וְקָרָא וְחָרַף וְיָוֵם וְלָיְלָה לֹא יִשְׁבְּתוּ:
עַד פְּלִימֵי הָאָרֶץ - טפחה מונח אתנח

יָרַע - פור –תנהו לעניין אחר, ואם צריך גם לענינו: כל עוד אפשר מעברים בא"י, רק אם כולם גלו מעברין בחו"ל.
יָקָצִיר - תלישא-גדולה – שעור עיבור ותקופות, מנין מתמיד לימי החמה ולימי הלבנה.
פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק ז

בשמנה ועשרים באלול נבראו חמה ולבנה, ומניין שנים וחדשים וימים ולילות וקצים ותקופות ומחזורות ועבורים היו לפני הקב"ה, והיה מעבר את השנה ואח"כ מסרם לאדם הראשון בגן עדן, שני' זה ספר תולדות אדם, מנין עולין בו תולדות בני אדם, וחיה מסר לחנוך ונכנס תוך העבור ועבר את השנה, שני' עוד כל ימי הארץ **יָרַע וְקָצִיר**, וזע זע תקופת תשרי, קציר זע תקופת ניסן, קור זע תקופת טבת, חום זע תקופת תמוז. קיץ בעתו וחורף בעתו, מנין החמה ביום ומנין הלבנה בלילה לא ישבותו, ...

בבלי עבודה זרה ח, א

גמ'. אמר רב חנן בר רבא: קלנא - ח' ימים אחר תקופה, סטרנורא - ח' ימים לפני תקופה, וסימנך: (תהלים קלט) אחר וקדם צרתני וגו'. ת"ר: לפי שראה אדם הראשון יום שמתמעט והולך, אמר: אי לי, שמא בשביל שסרחתי עולם חשוך בעדי וחזור לתוהו ובוהו, וזו היא מיתה שנקנסה עלי מן השמים, עמד וישב ח' ימים בתענית [ובתפלה], כיון שראה תקופת טבת וראה יום שמאריך והולך, אמר: מנהגו של עולם הוא, ... בשלמא למ"ד: בתשרי נברא העולם, יומי זוטי חזא, יומי אריכי אכתי לא חזא; אלא למ"ד: בניסן נברא העולם, הא חזא ליה יומי זוטי ויומי אריכי! [דהוי] זוטי כולי האי לא חזא.

טט – ע"פ בבלי ע"ז כבר בבריאה היה שנוי יומי באורך זמן האור ביום, כאשר הוא מתארך עד תקופת תמוז ומתקצר עד תקופת טבת, כמתאים למיקום ירושלים מצפון לקו המשווה. הסיבה לכך לא מפורשת אבל זה למשל יכול להיות בגלל תנועה תנועתית של השמש וכדור הארץ זה מול זה. ע"פ ספורנו עה"ת אחר המבול הקב"ה הגביל תנועה בלתי טבעית לשמש בגלגל נוטה מקו המשווה הגורם להשתנות הזמנים (אור, עונות). דבר זה יכול להאמר גם לגבי כדור הארץ.

התבנית **יָקָצִיר -** תלישא-גדולה ... **וְחָרַף -** תביר, מרמזת על אפשרות לחישוב חשובני. כאן מובאים בעיקר חישובי זווית מיצהר בימי תקופה שונים ממילות הקרא **יָרַע וְקָצִיר וְקָרָא וְחָרַף וְיָוֵם וְלָיְלָה**

התוצאות הבולטות בחישובים שונים בפסוק הן:

- **יָקָר יָוֵם** 360 מעלות מעגל,
 - **יָרַע וְקָצִיר ... יָוֵם** מחולק ב- **יָקָר ... וְיָוֵם וְחָרַף** כפול 90 מעלות שווה 81.6253^0 זווית מיצהר השמש בי"ם בתקופת תמוז בסטיה זעירה מהזווית מיצהר תמוז מדודה 81.67262^0
 - **וְיָוֵם וְחָרַף** מחולק ב- **יָרַע וְקָצִיר** כפול 90 מעלות שווה 66.47^0 נטיית ציר כדור הארץ בסטיה זעירה, נטיית קו המשווה בזווית 23.53^0 לעומת נטיה נמדדת השווה 23.4392^0
 - **יָקָר \ וְיָוֵם וְחָרַף** כפול 90 מעלות שווה 55.08^0 לעומת הזווית הנמדדת השווה (קו הרוחב של י"ם ועוד קו הרוחב של חוג הסרטן דרומה מקו המשווה) $31.7666 + 23.4392 = 55.2058^0$. $55.08^0 - 90^0 = 34.92^0$ שהיא קירוב לזווית מיצהר השמש בי"ם בתקופת טבת
 - **יָוֵם** מחולק ב- **וְלָיְלָה** כפול 90 מעלות שווה 57.60^0 כמעט זווית המיצהר בי"ם בתקופת תשרי וניסן. לעומת הזווית הנמדדת ע"י 90 מעלות פחות קו הרוחב של ירושלים $31.7666^0 - 90^0 = 58.233^0$ זווית מיצהר השמש בי"ם בתקופת תשרי ניסן.
 - **יָוֵם** מחולק ב- **יָוֵם** כפול 90 מעלות שווה $80^0 - 80^0 = 10.00^0$ כנטיית הציר הגיאומגנטי מהציר הגיאוצנטרי בשנת 2010. הימצאות זווית הציר הגיאומגנטי בפסוק מרמזת על התכונות החשמליות – האלקטריות של כדור הארץ ועל כל תורת החשמל – האלקטריקה בבריאה.
- לפיכך הפסוק גילה את הזוויות הנחוצות לקביעת ימי תקופה באופק ירושלים. כלי המדידה המתואר בעקיפין בבבלי סוכה ב,ב (דופן עשרים אמה ואורך צילה בתקופת תמוז) מאפשר לבית הדין לתכנן עיבורי חדשים ושנים ע"פ החשבון.

הפסוק **בראשית נח ת, כב עַד פְּלִימֵי הָאָרֶץ** וגו' מגלה תכנית כדור הארץ בתורה לקיום מצוות בראש ובראשונה בנקודת היסוד של כדור הארץ, מקום המזבח – אבן השתיה בירושלים, והתנועה הניצפית של השמש כלפי אבן השתיה. כל שאר היקום נמשך אחרי קביעה זאת וכדי לקיימה.

לב העולם בכ- 32 מעלות צפונה נמצא בערך בכארבע שישיות מגובה כדור הארץ החל בקוטב הדרומי. בזה דומה האדם לאדמה שלבו בכארבע שישיות מגובהו מן האדמה כעין מאמר חז"ל אדם עולם קטן.

4.2 בראשית חיי שרה כג,א: ארץ ארבע מאות שקל-כסף

4.2.1 כסף במשקל גרגרי שעורה

בבלי קידושין ב א, ג א, משנה האשה נקנית בכסף וגו'. הגמרא מקישה כסף לקיחת אשה לכסף ללקיחת ארץ מערת המכפלה של עפרון ע"י אברהם אבינו, **בראשית חיי שרה כג,טו: אֲדֹנָי שְׁמֹעֲנִי אֶרְצָא אֶרְבַּע מֵאֹת שְׁקָל-כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינָהּ מֵה-הָיָה וְאֵת-מִתְּנֵהּ קָבַר:** הרב משה קובלסקי הי"ו מאורות הדף במבוא למסכת קידושין הביא שיטות אחדות להגדרת פרוטה (שזה נקרא כסף לקידושי אשה). בשיטת הרי"ף והרמב"ם זוהי חתיכת מתכת כסף בשיעור משקל של חצי גרגר שעורה.

אֲדֹנָי שְׁמֹעֲנִי – מונח זקף-קטן,

אֶרְצָא – תלישא קטנה (תרסא), פרט קדמאה

אֶרְבַּע – קדמא, כעין כלל הצריך לפרט

מֵאֹת שְׁקָל-כֶּסֶף – דרגא תביר, כעין פרט בתראה כולל המשכו

בֵּינִי וּבֵינָהּ מֵה-הָיָה – מרכא טפחא, יתור לרבות, אתנח

אֲדֹנָי שְׁמֹעֲנִי – מונח זקף-קטן, אפשר כי מלמד על שתיים או שלוש דרשות, וביניהם ענין של ערך שתיים (אחד מתפקידי זקף-קטן מלמד על משהו הקשור למספר שתיים, כגון שתי דרשות, שווי שתיים)

אֶרְצָא – תלישא קטנה (תרסא), פרט קדמאה אשר אפשר כי מלמד על ענין של שיעור המתברר בפרט בתראה,

הערה: תרסא מלמד גם על מחיצות – מיצרי השדה שנקנה עם מערת המכפלה. **תורה תמימה בראשית כג** בכל גבולו סביב - מאי סביב, אמר רב מרשיא, מכאן למצרים מן התורה²² [ב"ב ס"ט ב']:

אֶרְבַּע – קדמא, כעין כלל הצריך לפרט

מֵאֹת שְׁקָל-כֶּסֶף – דרגא תביר, כעין פרט בתראה המכיל ענין השיעור אליו מרמז **אֶרְצָא**, מדובר בשיעור משקל חתיכת מתכת / מטבע כסף. **שְׁקָל-כֶּסֶף** – תביר, מרמז לחלק את גרגר שעורה לשתיים כשיטת הגאונים, הרי"ף והרמב"ם. המספר שתיים מרומז בטעם זקף-קטן של המלה **שְׁמֹעֲנִי**.

היחידה היא חצי גרגר שעורה. איך יודעים שמדובר בגרגר שעורה?

א. היות ובפסוקנו תבנית טעמים תלישא-קטנה ... תביר ... אתנח ננסה לגלות ע"י מידות גימטריה וגורעים ומוסיפין, וחישוב חשובוני האם פסוקנו מרמז לדברים שלא נראים בפשט,

בראשית חיי שרה כג טו: אֲדֹנָי שְׁמֹעֲנִי אֶרְצָא אֶרְבַּע מֵאֹת שְׁקָל-כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינָהּ מֵה-הָיָה וְאֵת-מִתְּנֵהּ קָבַר:

המלים **שְׁקָל-כֶּסֶף** מחוברות לכאילו מלה אחת בשביל טעם תביר שתחתיה.

ע"י מידות גימטריה וגורעים ומוסיפין נגלה כי:

ב.1. מידת גימטריה **שְׁקָל-כֶּסֶף** גי' 590 עולה **כ' שַׁע"ך** כאילו אומר עשרים יחידות של שעורים.

ב.2. גורעים ומוסיפין **שְׁקָל-כֶּסֶף** אותיות **ש"כ לפס"ק**,

ב.3. גי' **ש"כ** עולה 320 = 20 גרה כפול 16 גרגר שעורה בגרה אחת (כדברי **הרלב"ג** ב-**שמות כי-תשא ל"ג**) **עֲשָׂרִים**

נָרְהָה לְשִׁקְלָהּ וכל גרגר יש **לפס"ק** היינו לחלק לשניים סה"כ מתקבל כי **שְׁקָל-כֶּסֶף** = 640 חצאי גרגרי שעורה

²² .שקל-כסף של תקופת אברהם אבינו שקל 320 גרגרי שעורה בינונית.

ג. רמז נוסף לחצי גרגר שעורה בפסוק נמצא בגי' **אֶרְצָא** = 291, כפול בערך שתיים עולה לערך 582 העולה למלה **שעורה** עם הכולל.

מספר גרגרי השעורה בהם נקנתה מערת המכפלה שוה למספר גרגרי שעורה לזריעת בית סאתיים.

ג. **מלבי"ם תורה אור בראשית חיי שרה כג,טו [א]** מביא מדרש הדין בגודל מערת המכפלה, האם הייתה חמישים אמה על חמישים אמה או מאה אמה על חמישים אמה וזה כגודל חצר המשכן, שטח לזריעת בית סאתיים. יתכן כי שטח זריעת בית

סאתיים הוא של גרעיני שעורה. הקשר בין בית סאה לזרע שעורה נמצא ב-**(ויקרא בחקתי כ"ט)** **זָרַע חֲמֵר שְׁעָרִים בְּחַמְשִׁים**

שְׁקָל כֶּסֶף: פירש **רלב"ג**- הנה ה'חומר' הוא לפי הוראת הגדר שלשים סאין. והנה המקום שיפלו שם שלשים סאין לזרע, וגו'

ד. לענ"ד ע"פ חישובים המפורטים בהמשך ע"פ פשט הכתוב, בין אם מערת המכפלה הייתה בית סאתיים ובין אם לא הייתה,

אברהם אבינו קנה **אֶרְצָא אֶרְבַּע מֵאֹת שְׁקָל-כֶּסֶף** היינו מחזיר השוה למשקל של (400 * 320 =) 128,000 גרגרי שעורה

בינוניים שהתורה מגלה כאן שהיא הכמות המניבה היבול הטוב ביותר בשטח מאה אמה על חמישים אמה היינו בית סאתיים כפי

שמוכה מהחישובים בהמשך. בדרך אל החישוב הזה מתגלים שיעורי תורה נוספים.

4.2.2 השיעורים האפשריים הנלמדים מהכתוב שקל-כסף .

4.2.2.1 השעורה והשיעור

הנידון להלן הוא לענין **דיוק המידות בלבד ולא לענין הלכה** שבה החמירו בשיעורים.

לענ"ד המלה שעורה היא מקור אפשרי למלה שיעור, ועל השעורה מבוססים שיעורי תורה נוספים וביניהם: רוחב חצי אצבע (אצבע נקראת גם אגודל או גודל), טפח, אמה, השלמה לגובה מחיצה, שטח אמה ריבועית, בית סאתיים, נפח רביעית, אונאה בשתות מלבר, שיעור זריעה לאמה ריבועית, משקל שקל-כסף.

4.2.2.2 הסבר מפורט לשיעור רביעית ולשיעור זריעת שעורה לאמה רבועית

שעורה, בספר **"מידות ושיעורי תורה"**²³ ע' שצ"ב מובא כי החזו"א כתב על השעורה "שמשקלו טבעי ומתקיים בכל דור".

הערה: **שקל-כסף** עולה (בגימטריה מלות) **מתקים** או **נשמר**, ואפשר לומר כשם שהכסף כמתכת **מתקים** כך גרגר השעורה **מתקים**.

בע' צ"א מובא כי מידת רביעית לגאונים והרמב"ם 74 – 76 סמ"ק מובאת דעת הרמב"ם כי אורך השעורה כחצי רוחב אגודל.

²² להערות **הרב מאיר מאוזו** הי"ו א' כי שקל-כסף מכיל 384 שעורות שהן 768 פרוטות, יש לומר כי זה אחרי שהוסיפו ששית מלבר (320 + 64).

ב' לפמ"ש במדרש שקלי עפרון היו קנטרין (גדולים מאד), יש לומר כי פשוטו של מקרא מתאים מאד לתוצאות חישובי השיעורים, והמדרש מדגיש את מסירות הנפש של אברהם אבינו ואין סתירה בין הדברים.

²³ הרב חיים פנחס בניש הי"ו

וא"כ רוחב האגודל העולה משיעורי נפח אלו הוא: 1.9 – 1.92 ס"מ והאמה: 45.6 – 46 ס"מ. מובאת דעת רא"ח נאה כי מידת אגודל כ- 1.91 ס"מ. החישובים להלן יהיו סביב ערך זה ולכן אורך שעורה השווה לחצי גודל יהיה 0.955 ס"מ (ומה שכתב רא"ח נאה שאורכה שווה 1 ס"מ הוא כנראה לחומרה), לכן טפח = 7.64 ס"מ, אמה = 45.84 ס"מ.

4.2.2.3 חישוב נפח רביעית ממספר גרגרי שעורה במשקל ארבע מאות שקל-כסף וממשקלם!

רביעית מוגדרת בתורה שבע"פ כנפח של שתי אצבעות אורך על שתי אצבעות רוחב כרום שתי אצבעות וחצי אצבע ושתי חמישיות אצבע, בהצגה עשורנית 2.7 אצבעות. לפי הגדרה זאת ולמידת אצבע של 1.91 ס"מ, נפח רביעית שווה 75.2530 סמ"ק.

אברהם אבינו שלם מתכת כסף בשוה משקל של 128,000 גרגרי שעורה, או לצורך הצגה יותר ברורה של הדיון נחשב מספר גרגרי שעורה ברביעית. בסאה יש 96 רביעיות. נחלק 128,000 ל-2 סאה ונקבל 64,000 גרגרי שעורה לסאה, נחלק זאת ל-96 רביעיות בסאה ונקבל 666.66 גרגרי שעורה ברביעית ללא קשר לגודל רביעית בסמ"ק!

לכל חומר מודדים משקל סגולי שמוגדר כמשקל החומר, בצורתו הטבעית, ביחידת נפח של אחד סמ"ק. בדקנו יחס בין משקל סגולי של כסף ובין שעורה. יחס זה מספר ללא קשר ליחידות המדידה בתנאי שהם היו שוות! המשקל הסגולי של מתכת הכסף הוא 10.49 גרם לסמ"ק. היחס בין המשקל הסגולי של הכסף ובין המשקל הסגולי של השעורה הבינונית 0.389795 גרם / 10.49 גרם = 0.2691158. תוצאה זאת העלתה השערה שאולי היחס בין המשקלים הסגוליים של שני חומרים אלו נובע מגימטריה שם ה' (=26) ולכן חלוקת המשקל הסגולי של הכסף במספר 26 תתן משקל סגולי של שעורה בינונית שהוא $0.40346 = 10.49 / 26$ גרם.

מוצגת טבלה של הקשר בין משקל גרגר שעורה בינונית ובין נפח רביעית, כאשר בחלקה המשקל הסגולי של השעורה הבינונית קבוע וכן קבוע מספר גרגרי השעורה ברביעית

מספר גרגר ברביעית	משקל סגולי – שעורה, בגרם	משקל גרגר שעורה בינוני בגרם	מספר גרגרי שעורה לסמ"ק	שיעור רביעית בסמ"ק לעומת לרמב"ם	משקל דינר כסף לעומת 17 ג' לרמב"ם	רוחב אצבע בס"מ
666.666	0.40346	0.0440000	9.169580	72.704090	16.896	1.888187
666.666	0.40346	0.0442708	9.113456	73.151829	17.000	1.892055
666.666	0.40346	0.0450000	8.965777	74.356739	17.280	1.902387
666.666	0.389795	0.0440000	8.858990	75.253006	16.896	1.910000

מוצגת טבלה של שיעורי זריעה לרוחב אצבע משתנה

רוחב אצבע בס"מ	טפח בס"מ	אמה בס"מ	אמה רבועית בסמ"ר	בית סאה (50 אמה על 50 אמה) במ"ר	שיעור זריעת שעורה (מס' גרגרים) למ"ר	מספר גרגרים לבית סאה
1.888187	7.552748	45.316488	2053.5840	513.3960	124.6601	64000
1.892055	7.568220	45.409320	2062.0063	515.5015	124.1509	64000
1.902387	7.609548	45.657288	2084.5879	521.1469	122.8060	64000
1.910000	7.640000	45.840000	2101.3056	525.3264	121.8290	64000

4.2.2.4 שיעור זריעת שעורה לאמה רבועית

הנידון להלן הוא לענין דיוק המידות בלבד ולא לענין הלכה שבה החמירו בשיעורים.

שיעור היינו מספר גרגרי שעורה לזריעת אמה רבועית, לפי גרגר שעורה באורך 0.955 ס"מ, הטפח אורכו 7.64 ס"מ והאמה ארכה 45.84 ס"מ, אמה רבועית שווה 2101.31 סמ"ר או 0.210131 מ"ר. בית סאה שווה 50 * 50 אמה שווה 2500 אמה רבועית, 2500 * 0.210131 = 525.3264 מ"ר. מספר גרגרי שעורה לאמה רבועית 2500 / 525.3264 = 4778.29. מספר זה קרוב למספר 120 גרגרי שעורה או חיטה למ"ר המומלץ כאופטימלי בעקבות נסוי זריעה בארה"ב בשנים 2000-2004.²⁴

25.6 גרגרי שעורה לאמה רבועית, נעגל זאת ל-25, היינו באמה רבועית אפשר לזרוע במרחקים אחדים = 5 * 5 = 25 גרגרי שעורה. נחשב את מרחקי הזריעה בין גרגר לגרגר. אמה = ששה טפחים = 24 אצבעות. $4.8 = 24 / 5$ אצבע, גרגר נזרע בערך כל 5 אצבע היינו במרחק של כף יד או זרע גרגר במרחק של כ-10 שעורים זה מזה. יש לזכור שגם באמה הסמוכה יהיו אותם שיעורים לכן גרגר לא יזרע בפאת האמה אלא כ-2.4 אצבעות פנימה מהשוליים. אפשר כי התורה ממליצה על שיעור זריעת שעורים של כ-5 אצבעות בין גרגר לגרגר.

ההפרש של 0.6 גרגר לאמה רבועית כפול מספר אמות הזריעה, נזרע בגבולות השטח הנזרע, כך שאין גרגרים יתירים.

מסקנות.

א' לענין דיוק המידות בלבד (ולא לענין הלכה שבה החמירו בשיעורים) מידת אצבע היא בין 1.888 – 1.91 ס"מ, ואורך שעורה עשוי להיות בין 0.944 – 0.955 ס"מ, וידת טפח ואמה בהתאמה כמוצג בטבלה. אמה רבועית = 2062.0063 סמ"ר
 ב' משיעור מספר גרגרי שעורה לאמה רבועית 25.6 ותרגומו למספר גרגרי שעורה למ"ר שהוא בין הערכים הבאים: 121.829 – 124.6601 (בהתאמה לגודל אמה רבועית) מתקבל מספר הקרוב למספר 120 גרגרי שעורה או חיטה למ"ר המומלץ כאופטימלי בעקבות נסוי זריעה בארה"ב. אפשר לחלוק על ההשוואה אבל הדבר תומך בדברי החזו"א כי טבע השעורה מתקים.
 ג' שיעור של 4.8 אצבעות היינו כחמש אצבעות בין גרגרי אותו מין בדגנים הוא שיעור שכדאי לזרוע באותו מין. מה שאין כן באיסור כלאים בזריעת שני מינים מצאנו ב- **בבלי שבת פד ב – פה א** שהמרחק המינימלי בין זרעים מיניים שונים הוא שלשה טפחים השווה שתיים עשרה אצבעות. ושיעור יניקה לכל כיוון טפח ומחצה טפח השווה שש אצבעות.

²⁴ Tillage Method & Sowing Rate Relations for Dryland Spring Wheat, Barley & Oats, W.F.Schillinger, Washington State Univ.

4.3 בראשית תולדת כה,יט

בראשית תולדות כה,כח וַיֵּאָהֶב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו כִּי-צִיד בְּפִיו וַרְבֵּקָה אֶהְיֶה אֶת-יַעֲקֹב:

וַיֵּאָהֶב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו – לפי הסבר תוה"מ (מלבי"ם) (למשל לויקרא תזריע יג ו) פועל בזמן עתיד שלפניו וא"ו משמעו שהדבר יתחיל בעתיד, לכן יש להסיק שיצחק לא אהב את עשו בפועל אלא כמובא בתורה **שלמה [קצו]** בשם **המדורש הגדול** היה אוהבו בפניו בלבד כדי לקרבו ולמשכו, שהרי קל וחומר אם כשהוא אוהבו מעשיו מקולקלין, אלו שנאו ורחקו על אחת כמה וכמה. ואמרו רבותנו לעולם תהא ימין מקרבת ושמאל דוחה.

וַיֵּאָהֶב יִצְחָק אֶת-עֵשָׂו – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים לענין מסוים, כאן זמני אהבת בן, שלא על כל אחד חלה ההלכה או הענין או שלא צריך שיחול על כולם ביחד, כאן יצחק אוהב את עשו בפניו, לא אוהבו שלא בפניו.

בראשית תולדת כה,כט וַיִּזְדַּר יַעֲקֹב נֶזֶד וַיָּבֵא עֵשָׂו מִן-הַשְּׂדֵה וַהּוּא עָרְף:

תורה שלמה [קפז] (ב"ב ט"ו ב) ד"א שלא מרד עשו בימיו (של אברהם) מנלן דכתיב **וַיָּבֵא עֵשָׂו מִן-הַשְּׂדֵה וַהּוּא עָרְף**: ותנא אותו היום נפטר אברהם אבינו וגו' א"ר יוחנן חמש עבירות עבר אותו רשע, באותו היום.

וַיָּבֵא עֵשָׂו מִן-הַשְּׂדֵה – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים לענין מסוים, כאן זמני התנהגות עשו, שלא על כל אחד חלה ההלכה או הענין או שלא צריך שיחול על כולם ביחד, כאן התנהגות עשו מתחלקת לתקופה שעד יום פטירתו של אברהם אבינו, ומאותו יום והלאה.

בראשית תולדת כו,ט וַיִּקְרָא אַבְיִמֶלֶךְ לְיִצְחָק וַיֹּאמֶר אֵךְ הִנֵּה אֲשַׁתְּךָ הִוא וְאִיךָ אֲמַרְתָּ אֲחֵתִי הִוא

וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק כִּי אֲמַרְתִּי פֶן-אָמוּת עָלַי:

... **וַיֹּאמֶר אֵלָיו יִצְחָק** - מהפך פשטא זקף-קטן **כִּי אֲמַרְתִּי** - מונח זקף-קטן

פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה אך בעצמה פחותה ממה שקרה לאברהם אבינו שנלקחה שרה לבית אבימלך ואילו אצל יצחק אבימלך רק חשב לקחת את רבקה

באברהם אבינו מצינו תבנית דומה בשני פסוקים לענין לקיחת אשה לבית אבימלך

בראשית וירא כד, וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלָיָהּ וַיֹּאמֶר אֲדָנָי הִנְנִי גַם-צָדִיק פְּתִיחַ:

ויאמר א-דני זקף-גדול זקף-גדול בין שני קיסרים (אתנח סלוק) זה אמר אבימלך להצטדק לפני א-לקים

בראשית וירא כז, וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם כִּי אֲמַרְתִּי רַק אֵין-יִרְאַת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וַתִּהְיֶנּוּ עַל-דַּבַּר אֲשַׁתִּי:

וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם -פשטא זקף-קטן **כִּי אֲמַרְתִּי** - מונח רביע, או בגירסה אחרת מונח זקף-קטן

רק אין-יראת א-לקים - יתיב מונח זקף-קטן,

שלוש פעמים זקף-קטן בין שני קיסרים או ז"ק רביע ז"ק בין שני קיסרים (סלוק אתנח), להדגיש תוקף חוסר יראת א-לקים אצל הפלשתים ואבימלך

בראשית תולדת כו,י וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ מַה-זֹּאת עָשִׂיתָ לָנוּ כָּמֻעַט שָׁכַב אַחַד הָעַם אֶת-אֲשַׁתְּךָ וַהֲבֵאתָ עָלֵינוּ אֲשָׁם:

כָּמֻעַט שָׁכַב אַחַד הָעַם - תלישא-גדולה גרשיים מהפך פשטא, תלישא-גדולה בתפקיד שיעור, גרשיים מהפך פשטא – כעין יצא מענינו לדון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר. **בסיכום**: שיעור עבירה חמורה קל הוא בעיני אבימלך ועמו.

תורה שלמה [נב] בשם מדרש הגדול אמר רבי אליעזר בוא וראה כמה בין מידת הצדיקים לרשעים, הצדיקים רוב מעשיהן הטובים בעיניהן קל ביותר כו' (טט - לא מתגאים במ) אבל הרשעים אינן כן, רוב מעשיהם הרעים בעיניהם קל ביותר (טט – ממעטים בחומרתן) שכן אבימלך אומר כמעט שכב אחד העם את אשתך, ומה אם עון אשת איש שאין חמור ממנו ממועט הוא בעיניו שאר עבירות על אחת כמה וכמה.

כָּמֻעַט - תלישא-גדולה, אפשר כי רמז לשיעור איסור יחוד ושיעור זמן לטומאה, מחושב מגימטריה המלה **כמעט** וחלקים ממנה:

ג' **כמעט ט** = 139 חלקי שעה בת 1080 חלקים (טור או"ח ס' תכו הלכות ר"ח) בשעונינו כ- 7.72 דקות,

מע"ט ט = 119 כ- 6.61 ד', **ע"ט ט** = 79 כ- 4.39 ד', (כ"מ"ט) (= **ס"ט ט** (במשמעות סתירת סוטה) כ- 3.83 ד',

ט (במשמעות שיעור זמן לטומאה) = 9 בדיוק 30 שניות.

שו"ת מנחת יצחק חלק ד סימן צד שנת התשכ"ו דן בשיעור איסור יחוד ונראה מדבריו שמתחיל לערך ששה וב' שלישי מינוט..., אבל

אפשר אם כדי לצאת מידי ספק, היינו מצמצמים השיעור על ה' מינוט, היה מספיק

אנציקלופדיה תלמודית כרך כג, יחוד, טור תרנ שיעור טומאה¹⁹³ - והוא כשיעור שמצינו לענין סתירה האוסרת אשה לבעלה¹⁹⁴, שהוא כדי

ביאה¹⁹⁵, בתוספת שיעור פשיטת הבגדים¹⁹⁶, אבל אין צריך להוסיף לכך שיעור ויצוי, שיש לומר שקודם הסתירה כבר נתרצתה לו¹⁹⁷ - ויש שכתבו

שאם אין לבו גס בה צריך להוסיף לזה אף שיעור של ריצוי, שהוא שיעור גדול בהרבה משיעור ביאה אפילו אם האשה דעתה קלה ביותר

להתפתות, שדוקא לענין סתירה שלאחר קינוי חוששים שמה נתרצתה לו קודם הסתירה, ולא לענין איסור יחוד כשאין לבו גס מאד באשה זו שמתייחד עמה¹⁹⁸.

אנציקלופדיה תלמודית הערות כרך כג, יחוד, טור תרנ הערה 194, ע"ע סוטה. ע"י מנחת יצחק שם ס"י צד. וע"י דבר הלכה הוספות חדשות לסי' טו שהאריך בבירור השיעור, ומסיק שיש להחמיר בשיעור של שלושים וחמש שניות.

נראה שהשיעורים הרמוזים בקרא **כמעט** - תלישא-גדולה, הם בתוך שיעורי הזמנים הנידונים ע"י מנחת יצחק והאנצ' התלמודית והמנהגים השונים. אפשר לבררם עם הכותב.

בראשית תולדת כו,יא [יא] וַיִּצְוּ אַבְיִמֶלֶךְ אֶת-כָּל-הָעָם לֵאמֹר הִנֵּנִי בָּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ מוֹת יוֹמֵת:

בָּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ - מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים לענין מסוים, כאן הנוגע ביצחק או באשתו, שלא על כל אחד חלה ההלכה או הענין או שלא צריך שיחול על כולם ביחד, כאן הנוגע ביצחק או באשתו ולא כל שכן בשניהם מות יומת, כמו שמות משפטים ... ומכה אביו ואמו - מרכא תביר טפחא, מות יומת, מספיק שיעשה חבורה באחד מהוריו, מות יומת.

וַיִּצְוּ אַבְיִמֶלֶךְ תורה שלמה [נה] בשם ב"ר סד א א"ר אייבו אפילו צדור לא יזרוק אדם בהם יגורו יצפונו המה עקבי ישמורו, כאשר קוו

לנפשי. וב- **לחט טוב** הנוגע באיש הזה לשום היזק בעולם, כמו אל תגעו במשיחי ולנביאי אל תרעו.

הַנִּפְנֵעַ בָּאִישׁ הַזֶּה וּבְאִשְׁתּוֹ - אזלא-גרש ... תביר, כעין יצא מענינו לידון בענין אחר יצא להחמיר ולהקל. ע"פ **מדרש הגדול** ל-(כו,י)

הרשעים רוב מעשיהם הרעים בעיניהם קל ביותר ויש להסיק כי לא מענישים, לכן היוצא מענינו של (כו,י) הוא כי כאן (יא) הזהיר עונש מיתה על עבירה קלה או אפילו אל לא עבירה, כי בדיני ישראל בן נח נהרג על גזל של פחות משהו פרוטה וכאן הוזהרו במיתה אף על היזק.

והלהקל בא לומר ע"פ פסוק (כו,כט) שהיכירו שזה שלא פגעו במ היתה לעצמם טובה.

בראשית תולדת כו"ב ויזרע יצחק בארץ ההוא ונמצא בשנה ההוא מאה שערים ויברכהו ה':

וינמצא בשנה ההוא מאה שערים - תביר מרכא טפחא מונח אתנח

רש"י מאה שערים... ורבותינו אמרו אומד זה למעשרות היה.

תביר ממעט מ- **מאה שערים** את המעשר שיצחק הפרישו, היינו שלא הגיע אליו אלא אפשר לשם **הוא כהן לא-ל עליון** והאריך ימים עד שנת 53 של יעקב

בראשית תולדת כו"ט וכל-הבארת אשר חפרו עבתי אביו בימי אברהם אביו סתמום פלשתים וימלאום עפר:

וכל-הבארת - רביע, ארבע בארות אפשר שארבע הבארות שהוזכרו כאן בשמות: עשק, שטנה, רחבות, שבעה שבאר שבע. ראה ב-

(מ"ז, יח) ויחפר את-בארת המים - מונח פסק מונח רביע, לפחות חמש ויש המפרש שבע

בראשית תולדת כו"ח

וישב יצחק ויחפרו את-בארת המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחריו מות אברהם

ויקרא להן שמות פשמת אשר-קרא להן אביו:

תורה שלמה [פד] ב"ר סד. כמה בארות חפר אבינו יצחק בבאר שבע. ר' יהודה ב"ר סימון אמר ארבעה כנגד כן נעשו בניו ארבעה דגלים במדבר,

ורבנן אמרי ה' כנגד ה' חומשי תורה.

ילקוט מעם לועז בשם מ"ר ר"ע אומר בבאר שבע חפר ארבע בארות כנגד ארבע מחנות במדבר, רבנן אומרים חפר חמש בארות כנגד חמשה

חומשי תורה. **מאור ושמש** שבע בארות

וישב יצחק – קדמא ואזלא, כעין רמז ללימוד בכלל ופרט או מלמד ולמד, כאשר הכלל או המלמד עשוי להיות **ויחפרו את-בארת**

המים - מונח פסק מונח רביע, ללמד על לפחות חמש ויש המפרש שבע בארות,

והפרטים או הלמד בתבנית **ויחפרו את-בארת המים אשר חפרו בימי אברהם אביו** – רביע ... זקף-קטן, כעין כתוב סתום שלא בא לסתום אלא לפרש (ראה מהרז"ו כעין מידה ל"ד) והפירוש ע"פ **תורה שלמה [פה] (פדר"א פל"ה)** ר" אומר כל מקום שהיו אבותינו הולכים היה הבאר מהלכת לפנייהם וחופרין שלושה פעמים ומוציאין אותה לפנייהם ... וכתביב בירושלים והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים (זכריה יד, ט) היא הבאר שעתידיה לעלות בירושלים ולהשקות את כל סביבותיה.

ועוד בא הכתוב הסתום ללמד כי מעשה אבות סימן לבנים וכמו שאצל האבות הבאר מהלכת לפנייהם כך אצל הבנים במדבר הבאר מהלכת לפנייהם, ולעתידי לבוא בגאולה כפי הנלמד מתבנית הקרא **אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים** – תבנית זקף-קטן פעמיים בין שני קיסרים (סלוק אתנח), כעין דבר החוזר וקורה, זה גם מעיד על אי הכרת הטוב החוזר של פלשתים אף שזכו למים גם לשימושם.

ויקרא להן שמות פשמת אשר-קרא להן אביו:

...ויקרא להן שמות פשמת - זקף-קטן זקף-גדול גי' תקע"ו, ע"פ מפתח המבוסס על יעב"ץ ו-"אמרי נועם" הרבי מדז' יקוב

גי' אותיות **שמות פשמת** א"תק"ו ההפרש בין שתי הגיטריות 1506 – 576 = 930

930 – עולה לגי' ס"ת **את השמים ואת הארץ** (בר' א, א) תמצ"ת במשמעות של צמצום, "הצמצום אינו כפשוטו אלא כולו שמות השם" (בעל התניא), "רצון הבורא לגלות פעולותיו, כנויו ושמותיו זו תכלית הבריאה" (שער האקדמות, אקדמה ד' (דף יד))
930 - כשנות אדם הראשון שנאמר עליו:

1. בראשית ב, כ: ויקרא האדם שמות לכל-הבהמה ולעוף השמים ולכל חית השדה ולאדם לא-מצא עזר כנגדו:

2. בראשית ג, כ: ויקרא האדם שם אשתו חוה כי הוא היתה אם כל-חי:

מאור ושמש עה"ת פירש כי ז' הבארות רומזים לז' מידות הקדושות ולסוד האמונה שנתגלה בימי אברהם ונסתם וחזר ונתגלה בחפירת יצחק הבארות ולכן הבארות הן כמתגלה מגי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל: **תתק"ל** ז"ה השע"ר להוי"ה צדיקו"ם יבוא"ו ב"ו: ועל כך כ"ל הנשמ"ה תהל"ל י"ה: ומהגי' המלאה א"תק"ו כל נשמה מודה ואומרת ונתת"ה א"ת הברכ"ה: (עם האותיות)

בראשית תולדת כו"כ

וידיבו רעי נדר עם-רעי יצחק לאמר לנו המום

ויקרא שם-הבאר עשק כי התעשקו עמו:

וידיבו רעי נדר - אזלא-גרש מונח רביע, יצא מן הכלל שיתברר בסמוך.

עם-רעי יצחק לאמר - מרכא תביר טפחא, יתור לרבות המחולק להודיע שהמריבה הייתה בשלבים אחדים

טט - לפי ההסבר על שלבים במריבה יובן ש- **וידיבו רעי נדר** - אזלא-גרש מונח רביע, הינה תבנית של יצא מן הכלל ללמד על עצמו או ללמד על הכלל כולו יצא, כפי שהכתוב מספר על המריבה הבאה ואפשר ששתי הבארות שטנה ועשק הן הדוגמאות למריבות על הבארות שהוזכרו ב- **מ"ז, יח** וישב יצחק ויחפר את-בארת המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים גו' ששיערנו שהיו לפחות חמש בארות ואפשר אף יותר.

4.4 בראשית ויצא כח,

בראשית ויצא כח, ויצא יעקב מבאר שבע ונגד חקנה:

רבינו בחיי ויצא כח, ויצא יעקב מבאר שבע – באר שבע בארץ ישראל, כי כן כתוב למעלה ביצחק ויעל משם באר שבע. ויקרא אותה שבע על כן שם העיר באר שבע ולא יצא מימיו חוצה לארץ: והנה הכתובים לא הזכירו שהלך יעקב לבאר שבע, אבל מתוך שהזכיר ויצא אתה למד שהלך לשם ליטול רשות מן השם יתברך אם ילך לחרון כאשר צוה עליו אביו ואמו, ומשום כבוד אביו שעלה לשם ליטול רשות ושם הבטיחו הקב"ה אל תירא. (וכן) דרשו רז"ל אמר יעקב כשם שהלך אבא לבאר שבע כך אני הריני הולך לבאר שבע, אם יתן לי רשות הריני יוצא ואם לאו איני יוצא: ודע כי לולא שרצה ליטול מהקב"ה רשות היה ראוי הכתוב לומר ויצא יעקב מחברון כי שם גר אברהם ויצחק ושם נטל הברכות. **ויצא יעקב** – מרכא טפחא – יתור לרבות, על יציאה מחברון מקום מושבו הקבוע של יעקב את היציאה **מבאר שבע** – מונח אתנה – למעט, להודיענו שלא היה זה מקומו הקבוע, אלא שהלך לשם רק מפני שזה מקום מיוחד לשבועה, ליטול רשות מהקב"ה לצאת מארץ כנען לחרון ועשה כמו יצחק אביו שהלך לבאר שבע ליטול רשות והקב"ה צוהו להשאר בארץ כנען.

בראשית ויצא כט, יג ויהי כשמע לבן את שמעו יעקב בן אהתו נגרץ לקראתו ויחבקו לו וינשקו לו ויביאהו אל ביתו ויספר ללבן את כל הדברים האלה:

את שמעו יעקב בן אהתו - הרב **כיטוב ספר הפרשיות** מביא מדרש על הפסוק שהיו הרבה משמיעים ללבן על גבורת יעקב ועל שפע המים שהחל במקום עם בואו, אבל התעלם מכך עד שהודיעוהו שיעקב הוא בן-אחותו, שאז אמר כל הכבוד שלי הוא (של לבן) כי בן אחותי הוא. **את שמעו יעקב בן אהתו** - מונח לגרמיה (מונח פסק) מונח רביע, הפסק כאן בתפקיד של כעין כתוב סדור שנחלק, מידה י"א דרבי אלעזר בר' יוסי הגלילי, קריאה עם פסק משמעותה התעלמות לבן ממה שמע, עד שע"פ קריאה ללא פסק משמעותה שתאוות הכבוד הניעה אותו כי יעקב בן-אחותו ועל כך כולם יכבדוהו.

בראשית ויצא כט

[יח] **ויאהב יעקב את רחל ויאמר אעבודך שבע שנים ברחל בתך הקטנה:**
[טז] ויאמר לבן טוב תתי אתה לך מתתי אתה לאיש אחר שבה עמדי:
[כ] **ויעבד יעקב ברחל שבע שנים ויהיו בעיניו פגמים אחרים באהבתו אתה:**
[כא] ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו זמני ואבוא אליך:

בבלי קידושין סבב, טגא סוגיית שכירות משתלמת בסוף לעומת שכירות המשתלמת בכל רגע של שווי פרוטה, וכאשר לא שולמה באותו רגע הריהי כמלווה בידי בעל הבית. התורה מדגימה את שני המצבים כדלהלן:
(כט, כח) ויאמר (יעקב) ... **אעבודך שבע שנים** - פשטא מונח זקף קטן, **ברחל בתך הקטנה** - מרכא טפחא סלוק. יעקב השכיר או האומן מקבל על עצמו עבודה של שבע שנים, שכירות המשתלמת בסוף בסיום העבודה במלואה. אם ישלימה שכרו יהיה קבלת רחל (במקום כסף), אם לא ישלימה שכרו אפס.
(כט, כג) ויעבד יעקב ברחל - דרגא תביר טפחא, **שבע שנים** - מונח אתנה. קבוצת פרטים קשורים לענין מסוים שעל כל אחד חל הענין או ההלכה ו/או מצטרפים ביחד, קבוצת הפרטים הם כל רגע עבודה לא היה בו שוה פרוטה וכאשר מצטבר לשווי פרוטה על בעל הבית לשלמה מיד, וכאשר לא שולמה מיד, הריהי כמלווה בידי בעל הבית, כאן לבן צובר מלוה של שבע שנים. אפשר כי יעקב מלכתחילה קבע כי השכירות תשתלם בסוף עבודתו כדי שלא יהיה מצב של מלוה בידי לבן שבו אי אפשר לקדש (בבלי קידושין 1). אבל לבן החליף תנאי העבודה ועשה זאת למלוה, וטען שיעקב אינו יכול לקדש במלוה, לכך ענה יעקב (כט, כא) (באחד מפירושי אור החיים) שרחל כבר קנואה לו בדין לוקח עבדים וקרקעות במלוה כדעת הרמב"ם (אור החיים). לפי זה יעקב צריך לשחרר את רחל קודם שכונסה, כדי שתהיה אשה יהודית ולא שפחה נוכרית.

בראשית ויצא ליג יג ונתאמר לאה באשתי כי אשרוני בנות בלידת אשר הבן השני של זלפה ונתקרא את שמו אשר:

באשתי – בשם ר' אליהו שגב: הלכה בנוטריקון א'מן י'הא ש'מיה ר'בא ב'קול, מתואם עם העובדה כי מ-527 מופעי זקף-גדול (ב-491 פסוקים בתורה) 179 מהם (המופיעים ב-175 פסוקים) מטעמים את השורש אמר, היינו 33.97%. קשר לבטוי בפה.
לאה באשתי – זקף-קטן זקף-גדול, עולה תקע"ו גי' המלים **לאה באשתי** עולה לו"י באש"ר וגם 549 = 513 + 36 הפרש מתקע"ו 549 – 576 = 27 עולה ז"כ, כגון שמן ז"ך, בבני אשר נאמר **במדבר פנחס כו, מד:**

בני אשר למשפחתם לימנה משפחת לישוי משפחת הישני לבריעה משפחת הבריעי:

הימנה לישוי גי' 110 + 356 = 466 עולה סו"ת, אוצר הגי' של הרב ר"י פאלוך זצ"ל גימטריית סו"ת היא גי' ר"ת מאשר ש'מנה ל'חמו ו'הוא י'תן מ'עדני מ'לך: **ס** הפרש מתקע"ו 466 - 576 = 110 עולה כ"צ – כהן צדק, **לאה באשתי** – גי' לוי באשר, שבט אשר משיאים בנותיהם לכהנים **במדבר פנחס כו, מה:**

לבני בריעה לחבר משפחת החברי למלפיאל משפחת המלפיאלי:

בריעה לחבר גי' 287 + 240 = 527 עולה תקכ"ז, אוצר הגי' של הרב ר"י פאלוך זצ"ל: חטי"ם יי"ן שמ"ן הפרש מתקע"ו 527 - 576 = 49 עולה מ"ט, כלומר המקיים מ"ט לפול עליו נאמר (287=) פז"ר נתן לאבינוים צדקתו עומדת לעד..

סיכום אפשרי לקרא **במדבר פנחס כו, מד: הימנה לישוי ולקרא במדבר פנחס כו, מה: בריעה לחבר**

לאה אמנו אמרה. **בראשית ויצא ליג: לאה באשתי** – זקף-קטן זקף-גדול, הפרש מתקע"ו 549 – 576 = 27 עולה ז"כ, כגון שמן ז"ך שהוא הבסיס לשמן המשחה בו הקדשו הכהנים המרומזים בגי' **הימנה לישוי** הפרש מתקע"ו 466 - 576 = 110 כ"צ – כהן צדק. יעקב אבינו ברח לשבט אשר **בראשית ויחי מט, כ:** מאשר ש'מנה ל'חמו ו'הוא י'תן מ'עדני מ'לך: ומעדני מ'לך יהיו כגי' **בריעה לחבר** גי' 287 + 240 = 527 עולה חטי"ם יי"ן שמ"ן

בראשית ויצא ל,כ:

**וַתֹּאמֶר לֵאָה זְבַדְנִי אֱלֹהִים | אֲתִי זָבַד טוֹב
הַפְעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי כִּי-יִלְדֵתִי לוֹ שְׁשֵׁה בָנִים
וַתִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ זְבֻלֹן:**

זְבַדְנִי אֱלֹהִים | – קדמא מרכא פסק

אֲתִי זָבַד טוֹב – זרקא מונח סגול, הכל כעין כלל הצריך לפרט ופרטו **הַפְעַם יִזְבְּלֵנִי אִישִׁי וגו'** – פשטא מונח זקף-קטן

אפשר שזה כעין לימוד אלפניו

אֱלֹהִים | – מרכא פסק **אֲתִי**, אפשר כי פסק בא להבדיל בין הענין זבד אלקים והענין זבד האדם, כאן לאה, אפשר שפסק בא להוסיף
השהייה בקריאה כדי שאות אל"ף לא תבלע ועלול להשמע "מתי"

1. דברי הימים א ח,לח:

וּלְאֶצֶל שְׁשֵׁה בָנִים וְאֶלְהָה שְׁמוֹתָם עֲזַרְיָהם | בְּכָרוֹ וַיִּשְׁמְעֵאל וַיִּשְׁעֲרָה וְעֵבֶרְיָה וַחֲנָן כָּל-אֶלְהָה בְּנֵי אֶצֶל:

2. דברי הימים א ט,מד:

וּלְאֶצֶל שְׁשֵׁה בָנִים וְאֶלְהָה שְׁמוֹתָם עֲזַרְיָהם | בְּכָרוֹ וַיִּשְׁמְעֵאל וַיִּשְׁעֲרָה וְעֵבֶרְיָה וַחֲנָן אֶלְהָה בְּנֵי אֶצֶל: פ

טט – שלושה פסוקים בתנ"ך **בראשית ויצא ל,כ;** **דברי הימים א' ח,לח:** ו-**ט,מד:** ובהן ששה בנים: ושלושתם בטעמי זרקא מונח סגול.

וּלְאֶצֶל שְׁשֵׁה בָנִים – זרקא מונח סגול – מוסיף מענין אצל ששה בנים משהו מענינים עליהם, היות שנמנה מספרם וגם מצוינים

שמותיהם הרי שרק אלו, אפשר כי מרבה דומים להם. ב- בבלי פסחים סב, ב מוזכר גניזת ספר היוחסין וסמוך אליו בין אצל לאצל טעינו

ארבע מאה גמלי דדרשא. ו-**פרט"י** מאצל לאצל - שני מקראות הן, ופרשה גדולה ביניהן, אפשר כי מרמז לספר היוחסין ולאנשים דומים

באמונתם ומעשיהם לאצל וששה בניו.

וְאֶלְהָה שְׁמוֹתָם – מונח רביע, לפחות ארבע, אכן נמנים כאן ששה

עֲזַרְיָהם | בְּכָרוֹ וַיִּשְׁמְעֵאל וַיִּשְׁעֲרָה וְעֵבֶרְיָה וַחֲנָן – אפשר ש- **עֲזַרְיָהם** בכורו ושם הבן השני **בְּכָרוֹ** ואם כן כאן מידה י"א

לראבריה"ג סדור שנחלק

כָּל-אֶלְהָה בְּנֵי אֶצֶל:

אפשר שהקשר לששה בני לאה הוא כך:

אצל ובניו הם מבני בנימין. בני בנימין מצטרפים עם בני לאה יהודה ולוי, בעיקר, לשארית הפליטה שלגביה יש ענין של ספר היוחסין. רוב יוצאי שאר השבטים נותקו מעם ישראל עד זמן הגאולה בב"א.

בבלי פסחים סב,ב אמר רמי בר רב יודא אמר רב: מיום שנגנזו ספר יוחסין תשש כחן של חכמים, וכהה מאור עיניהם. אמר מר זוטרא: בין אצל (דברי הימים א, ח) לאצל (דברי הימים א, ט) טעינו ארבע מאה גמלי דדרשא.

רש"י פסחים סב,ב תשש כחן - שנגנזו מהן טעמי תורה שהיו בו; **נגנזו** – נשתכח;

מאצל לאצל - שני מקראות הן, ופרשה גדולה ביניהן, ולאצל ששה בנים וקא חשיב ואזיל הבנים, וסיפא דפרשתא אלה בני אצל.

וַתֹּאמֶר לֵאָה זְבַדְנִי אֱלֹהִים | אֲתִי זָבַד טוֹב – קדמא מרכא זרקא סגול, סגול בעל תכונה הדומה לזקף-קטן כסוגר ענין ורכובי

(הכוזרי) לכן אפשר כי זה כמו התבנית קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, בתפקיד לכתחילה ובפועל, כפי' **בעה"ט** בלוי כתיב (כט; לד) כי

ילדתי לו שלשה בנים ובזבולון כתיב כי ילדתי לו **ששה בנים**, כשילדה שלשה אמרה הרי ילדתי שלשה שהם חלקי, וכשילדה עוד

שלשה אמרה הרי ילדתי ב' חלקים:

נשות יעקב ידעו בנבואה שיוולדו שניים עשר בנים. **לכתחילה** לאה, שהיא אחת מארבע נשות יעקב, חשבה שחלקה בבני יעקב יהיו שלושה

בנים, שווה לנשים האחרות, **בפועל** ילדה ששה שהם שני חלקים.

מתואם עם ההשערה כי מרכא זרקא סגול מרבה דברים אחדים לעומת מונח זרקא סגול המרבה דבר אחד.

4.5 בראשית וישלח לבד,

בראשית ויצא לבב - ג

[ב] ויעקב הלך לדרפו ויפגעו בו מלאכי אלהים:

[ג] ויאמר יעקב פאשר ראם מנחה אלהים זה ויקרא שם המקום הווא מנחה: פ

רש"י ב' מלאכים של ארץ-ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ: ג' מנחים. שתי מנחות של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן. ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו:

- טט וסמוך לאלו שלעיל פתח פרשת וישלח כדלהלן

בראשית וישלח לבד,

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל-עשו אחיו

ארצה שעיר שדה אדום:

וישלח יעקב מלאכים - קדמא מהפך פשטא, כתוב שחבירו שלפניו (בר' ויצא לבב-ג) מלמד עליו, כפרש"י מלאכים ממש, ועיקר שפת"ח מסביר דאם-לא-כן לפניו למה לי. לכן פירש מלאכים ממש. ופירוש לפניו אותן שהיו לפניו שנאמר ויפגעו בו מלאכי א-לקים: אותם שלח.

- טט – שלח המלאכים שהוזכרו בכתוב שכתוב בפסוקים הקודמים והעומדים עתה לפניו היינו הנמצאים לידו.
- התבנית קדמא מהפך פשטא, בעלת לפחות התפקידים הבאים: כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, כתוב שמלמד על חבירו שלפניו, טעמא דקרא שלפניו.

בראשית וישלח לב,י

ויאמר יעקב

אלהי אבי אברהם ואלהי יצחק

הו האמר אלי שוב לארצה ולמולדתך ואיטיבה עמך:

ויאמר יעקב – זרקא סגול, לפעמים גורע לפעמים מוסיף עניין מהעניין המדובר בו. כאן גורע ומוסיף מיעקב על יעקב, ע"פ רש"י יעקב מזכיר לפני ה' שתי הבטחות ה' להגן אליו. בזכות שתי הבטחות אלו שאחת מהן הובטחה בשם המיוחד לבדו. יעקב מבקש לעורר רחמי ה' לגרוע ממנו מידת הדין אף אם חטא או שגג רק במחשבתו (ראב"ע) ולהוסיף עליו רחמים.

ואפשר כי דומה ל-שמות כי-תשא לדו ויעבר ה' | על-פניו ויקרא – זרקא סגול, לכתחילה דין, בפועל ה' עובר מכסא דין לכסא רחמים. גריעת דין והוספת דרכי בקשת שליחה, העברת דין והוספה ברחמים.

וגם דומה ל- שמות בא יביב ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה העברת (גריעת) דין מישראל והוספתו על פשעי מצרים והוספת חסד ורחמים לישראל בהגנת הקב"ה בעצמו מפני המשחית שניתנה לו רשות לפגוע בארץ מצרים.

הו האמר אלי - גרשיים מונח רביעי, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו וזהו הזכרת שם ה' המיוחד לעורר רחמי ה', ע"פ רש"י יעקב מזכיר לפני ה' את הבטחת הגנתו בשם המיוחד לבדו.
רש"י: ... ועוד: מהו שחזר והזכיר שם המיוחד, היה לו לכתוב: האומר שוב לארץ וגו' ? ! אלא כך אמר יעקב לפני הקדוש ברוך הוא: שתי הבטחות הבטחתי: אחת ביציאתי מבית אבא אמרת לי: "אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק" (בר' כח, יג), ושם אמרת לי: "ושמרתיו בכל אשר תלך". ובבית לבן אמרת לי: "שוב אל ארץ אבותיך" וגו' (בר' לא, ג), ושם נגלית לי בשם המיוחד לבדו, שנאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך" וגו' (בר' לא, ג); בשתי הבטחות הללו אני בא לפניך ראב"ע קצר: ... ועוד ידענו, כי כל עון קטן וגדול - כנגד העושה; על כן העון הקל, לגדול יקרא 'גדול'; ויעקב פחד, שמא חטא או שגג במחשבתו, ובעבור זה לא יהיה השם עמו. ואל תתמה, כי הנה משה, שאין למעלה ממנו, והוא שלחו להוציא את ישראל ממצרים, ובעבור שגגתו שלח מלאך להמיתו (ראה שמ' ד, כד).

בראשית וישלח לב,יד

ויגלן שם בלילה הווא

ויקח מן-הבא בידו מנחה לעשו אחיו:

ויקח מן-הבא בידו - גרשיים דרגא תביר, כעין יצא לידון בענין אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר רש"י הבא בידו. ... ומ"א ... אבנים טובות ומרגליות. דבר אחר מן החולין שנטל מעשר וכו'.

טט - החמיר ליטול מעשר לפני מתן המתנה, להקל לפייס ולהינצל

מן-הבא בידו מנחה דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים לנושא מסוים, שעל כל אחד חל הענין או ההלכה, כאן שימוש בכל הקניינים ונקיטת כל אמצעי הגנה לפייס במ לעשו אחיו: - אתנח ממעט אותו מאחווה מלאה, ע"פ רלב"ג מהקניינים, רד"ק מרמז מהשוואת מלת בידו למלת בידו של עבד אברהם לומר כל אשר יש לו, ועוד וזה להודיע, כי האדם, כשיהיה בעת צרה, אפלו יהיה צדיק, לא יסמוך על הנס, אלא ישמור עצמו בכל אשר יוכל;

רד"ק ... בידו, ואמר "עזים" וגו' (להלן, טו). בידו - ברשותו, וכן "כל אשר יש לו נתן בידו" (ראה בר' לט, ד, ח). ולא בא לו המלאך שהיה תשובת תפלתו, עד שהכין המנחה ושלחה לפניו; וזה להודיע, כי האדם, כשיהיה בעת צרה, אפלו יהיה צדיק, לא יסמוך על הנס, אלא ישמור עצמו בכל אשר יוכל;

בראשית וישלח לב,ג:

עַל-פִּן לֹא-יֹאכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה אֲשֶׁר עַל-כַּף הַנֶּהָד עַד הַיּוֹם הַזֶּה

כִּי נָנַע בְּכַף-נֶהָד יַעֲקֹב בְּגֵיד הַנֶּשֶׁה:

פסוק זה הוא מקור לשתי הלכות!

א' לגופו של ענין זוהי מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות (תיב"ע), בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים
ב' דרשהו לענין אחר ואם צריך לענינו. לענינו זהו לעיל, דרשהו לענין אחר ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישראל
החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו בש"ס ופוסקים
א' לגופו של ענין מצוות לא תעשה לא לאכול גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות (נדיר אבל קיים) הטהורים
תבנית הפסוק עשויה להיות כעין כלל ופרט וכלל לאיסור אכילת גיד הנשה בחיות, בהמות והעופות הטהורים.
הסבר בדרך כלל ופרט וכלל: הכלל ראשון מורכב מכעין פרט קדמאה **עַל-פִּן** – פזר, **כָּל לֹא-יֹאכְלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל** – קדמא ואזלא
פרטי הכלל קדמאה הם: **פֶּרֶט** – **אֶת-גֵּיד הַנֶּשֶׁה** (מונח רביעי, כעין שני ענינים עם קשר לערך ארבע (א) גיד פנימי, גיד חיצוני (סה"כ 2),
בכל ירך (סה"כ 4) ומרמז למה שרבנן ריבו עליו הקנוקות והשומנים שסביבם להרחקה מעבירה; (ב) **ט"ז יורה דעה סימן ק ס"ק ג (ג)**
כרוחב ד', אצבעות. – זה בשור הגדול ובכבש (קטן) [גדול] ב' אצבעות כ"כ או"ה שם: 25) והולך ומפרט מקומו בבעל חיים **אֲשֶׁר**
עַל-כַּף הַנֶּהָד (מחלוקת האם ימין או שמאל ונפסק ששניהם, מתאים לזקף-קטן בתפקיד של שתיים) וזמנו **עַד הַיּוֹם הַזֶּה** (מחלוקת האם
החל מיעקב אבינו או ממתן תורה והאם גם חל על בני נח כי בימי יעקב היו עדיין בכלל בני נח).

ב' דרשהו לענין אחר ע"פ שו"ע הלכות תלמוד תורה להורות למנוע מישראל החקירה בנסתרות לא ללמוד תורת הנסתר קודם למילוי כרסו
בש"ס ופוסקים
טט – ע"פ כלי יקר גיד הנשה שהוא קשה ואין בו טעם הוא משל לדברים עמוקים שהשגתם קשה. בלשונו ורמזו במצוה זו להורות למנוע
מישראל החקירה בנסתרות כמ"ש אין לך עסק בנסתרות. כנראה הכלי יקר מכוון לאמור **ברמב"ם ובשו"ע יו"ד הלכות לימוד תורה,**
סי' רמ"ו סע' ד' בסיפא, הגהות הרמ"א ... פרדס ... רמב"ם ספר מדע ספ"ד מהלכות יסודי התורה, ש"ך סק"ו ד"ה אבל לא בלימוד
שאר החכמות. ...

שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו ס"ק ד חייב אדם לשלש למודו...ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישוב דעתו. ומ"מ
מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים, וזהו נקרא בין החכמים טיול בפרדס. ואין לאדם לטייל בפרדס רק לאחר שמלא
כריסו בשר ויין, והוא לידע איסור והיתר ודיני המצות (רמב"ם סוף מדע ס"פ ד' מהל' יסודי התורה).
ש"ך יורה דעה סימן רמו ס"ק ו שהרמב"ם כתב בספ"ד מהל' יסודי התורה שעניני מעשה בראשית ומעשה מרכבה הם שחכמים קוראים אותו
פרדס כמ"ש (בפ' אין דורשין) ... ונ"ל שפרדס ר"ל ע"ד שאמרו ד' נכנסו לפרדס והוא חקירה עיונית אלהיית ואפ"י אזה כתב הרמב"ם שאע"פ
שבכלל הש"ס הן מ"מ לא ילמדנו רק אחר שמילא כריסו ממשנה וש"ס עכ"ל ... גם המקובלים ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת
הקבלה עד אחר שמילא כריסו מהש"ס ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה כמ"ש בן ארבעים לבינה בשגם שצריך קדושה
וטהרה וזריזות ונקיות לזה ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קויטמו בלא עת כמ"ש כל זה בד' חכמי האמת:

בראשית וישלח לג,ט

וַיִּקֶן אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה אֲשֶׁר נָטָה-שָׁם אֶהְיֶה מִיַּד בְּנֵי-חַמּוֹר אֲבִי שָׁכֵם

בְּמַעֲהָ קְשִׁיטָה:

וַיִּקֶן אֶת-חֶלְקֵת הַשְּׂדֵה – אזלא-גרש מונח רביעי, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו,
א' כפי **ראב"ע** – מי שיש לו בה (בא"י) חלק חשוב הוא כחלק עולם הבא, וע"פ **רש"י ורמב"ן** רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך
שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה
ב' אם נלמד **וַיִּקֶן** ... **אֲשֶׁר נָטָה-שָׁם** – אזלא-גרש ... מהפך פשטא, כעין תבנית יצא לידון בענין אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר כאן
להקל בקביעת תחום שבת להליכת תחום שבת מחוץ לעיר, ע"פ **רש"י ורמב"ן** ערב שבת היה – בשאלות דרב אחאי בר"י, לא רצה להיות
אכסנאי בעיר, אבל רצה שתהיה תחילת ביאתו בארץ בתוך שלו ... והמעשה הזה היה רמז כי המקום יכבש לפניו תחילה... ורבותינו אמרו נכנס עם דמדומי חמה וקבע
לו תחומין.

- ודומה לקנין מערת המכפלה יט ויקן את-חלקת השדה – אזלא-גרש מונח רביעי,
- **בראשית חי שרה כג,ג נתתי כסף השדה** – אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא לידון בדבר אחר כענינו יצא להקל ולא להחמיר,
אפשר להקל בזכות הבנים על הארץ. **רש"י** ... מוכן הוא אצלי והלואי נתתי לך כבר.
- שני קניני אבות בארץ-ישראל, והשלישי הוא קנין גרן ארונה ע"י דוד המלך.

בראשית וישלח לג,כ ויצב שם מזבח

וַיִּקְרָא-לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ס

וַיִּקְרָא-לוֹ אֵל – קדמא זקף-קטן (שני טעמים בתבה אחת) טפחא

אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: – מרכא סלוק פה' סגורה

פירוש מהר"ז ר"ב פ"פ סי"ח ... והוקשה לו דמ"ש ויקרא לו אל אלקי ישראל הרי שיחד הקב"ה שמו על יעקב בחייו ואין הקב"ה
מיחד שמו על הצדיקים בחייהם כמ"ש לקמן פצ"ד סס"ה ע"כ דורש ע"פ **מדה ל"א** ויקרא ישראל לו אל אלקי שהש"י הוא אלקי
העליונים והתחתונים:
וַיִּקְרָא-לוֹ כעין מדה ל"א לרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי – מוקדם שהוא מאוחר בענין. לתבנית זאת יש אופני פעולה נוספים.

בראשית וישלח לו, יא - יב

[יא] וַיְהִי בְּנֵי אֱלִיפַז תִּימָן אוֹמֵר צַפּוֹ וְנַעֲתָם וּקְנֹז:

[יב] וְתִמְנָעוּ הֵיטָה פִּילָגֶשׁ לְאֱלִיפַז בֶּן-עִשׂוֹ וְתִלְדַּד לְאֱלִיפַז אֶת-עַמְלֵק
אֵלֶּה בְּנֵי עֲדָה אֲשֶׁת עִשׂוֹ:

וְתִמְנָעוּ – מונח לגרמיה (= מונח פסק)

ע"פ רמב"ן תמנע פלגש אליפז ילדה את עמלק ואחריו עוד בן ותקש בלדתה ותמת ותקרא את שמו תמנע והוא נמנה בין אלופי עשו (לו, מ), ואלפז קראו קרח.

רמב"ן ... ואני עוד סובר בכתוב הזה מה שאמרו רבותינו בשלושים ושתיים מדות (מדה יא) שהאגדה נדרשת, אמרו סדור היה ראוי להיות אלא שנחלק ... וגם רודפי הפשט יאמרו כן בפסוקים אחרים, וכן זה יאמר (לוי, יא) וַיְהִי בְּנֵי אֱלִיפַז תִּימָן אוֹמֵר צַפּוֹ וְנַעֲתָם וּקְנֹז: (טט סלוק) (לוי, יב) וְתִמְנָעוּ. וחזר ואמר הֵיטָה פִּילָגֶשׁ... והיא הסבה שלא הזכיר שמה, כי לא רצה לאמר שני פעמים ותמנע לזכר ולנקבה.

רשב"ם וְתִמְנָעוּ הֵיטָה פִּילָגֶשׁ ראיתי ב-שוחר טוב וְתִמְנָעוּ מחובר גם לפסוק העליון שכן בדברי הימים א' (א, לו) צפו וגעתם וקנז ותמנע ועמלק. ... וְתִמְנָעוּ הֵיטָה פִּילָגֶשׁ הראשון זכר מבני אליפז והשני נקבה.

תורה שלמה [יח] ... ב-לקח טוב כתב ויש מפרש וְתִמְנָעוּ על פירוש לגרמיה, [פי' מלה נפרדת] כי הפרידו הכתוב וכתב וְתִמְנָעוּ, כי תמנע זכר הוא וגו' ... וביתר ביאור ב-שכל טוב כי הקו המפסיק בא להורות כי תמנע עולה לכאן ולכאן כי היה תמנע זכר בנו של אליפז ותמנע נקבה וגו'

סיכום: רמב"ן סובר כי וְתִמְנָעוּ הוא מידה י"א מל"ב מידות של רבי אלעזר ברבי יוסי הגלילי – סדור שנחלק, רשב"ם ע"פ שוחר טוב מלמד כי וְתִמְנָעוּ מחובר גם לפסוק שלפניו, לקח טוב מלמד כי וְתִמְנָעוּ לגרמיה [פי' מלה נפרדת] וזהו טעם מונח לגרמיה וביתר ביאור ב-שכל טוב כי הקו המפסיק (טט – טעם פסק) בא להורות כי תמנע עולה לכאן ולכאן

ע"פ סברת רמב"ן מתקבלת התוצאה כי הטעמים מונח לגרמיה ופסק הם לפחות ב-בר' וישלח לו, יב וְתִמְנָעוּ מופעים של מידה י"א מל"ב מידות שהתורה והאגדה נדרשת בהם, מידת סדור שנחלק ובארוכה סדור היה ראוי להיות אלא שנחלק. כאן זוהה, בפירושי הראשונים, קשר בין תבנית טעם ומידת דרשת תורה.

קריאה עם פסק מחבר את המלה בראש הפסוק לפסוק שלפניו וזהו שם הזכר תמנע, קריאה ללא פסק תמנע (הנקבה) היתה פילגש וגו'

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"א

בראשית וישב לו,ב:

אָלוֹהַּ תְּלַדְוֹת יַעֲקֹב בֶּן-שָׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רַעָה אֶת-אָחִיו בְּצֹאן וְהוּא נָעַר אֶת-בְּנֵי בְלָחָה וְאֶת-בְּנֵי זַלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דְּבָתָם רַעָה אֶל אֲבִיהֶם:

ויבא יוסף את דבתם רעה – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים קשורים לענין כלשהו, שלא על כולם חל ענין / הלכה שמדובר בו או לא כולם צריכים להיות להיות ביחד. יוסף ספר לאביו על בני לאה על דברים מסוימים, ועל בני השפחות דברים אחרים. אלו מהאחים עשו דבר אחד, אלו מן האחים עשו דבר אחר וכד'. לא כולם השתתפו ביחד במעשים שסיפר עליהם לאביו. **רש"י את דבתם רעה** – כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה היה מגיד לאביו: שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזולזלין בבני השפחות לקרותן עבדים, וחשודין על העריות. **רשב"ם וגם ויבא יוסף דבתם רעה - את דבתם של אחיו רעה**, כמדרש אגדה לפי פרושי, שאמר לאביו: כך מבזים הם בני השפחות, אבל אני מכבדם ואני רגיל אצלם. **רמב"ן ... נמצא שנוי מכלם**, כי בני הגבירות יקנאו בו, למה יאהב אותו מהם והם בני גבירה כמוהו, ובני השפחות, אשר לא יקנאו בו למעלתו עליהם, ישנאו אותו בעבור היותו מביא דבתם אל אביהם....

בראשית וישב לו ה – ט

[ה] וַיִּחְלַם יוֹסֵף חֲלֹם וַיַּגִּד לְאָחָיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ: [ו] וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שִׁמְעוּ-נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חִלְמַתִּי: [ז] וְהִנֵּה אֲנִי חֹלֵם מֵאֲלֹהִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה וְהִנֵּה קָמָה אֶלְמָתִי וְגַם-נִצְבָּה וְהִנֵּה תִסְבְּיָנִי אֶלְמָתִיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶינַן לְאֶלְמָתִי: [ח] וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחָיו הַמְלֵךְ הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ אִם-מִשׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ עַל-חֲלֹמָתוֹ וְעַל-דְּבָרָיו: [ט] וַיִּחְלַם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וַיִּסְפֹּר אֹתוֹ לְאָחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֹמָתִי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֶשְׂרֵה כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִיִּים לִּי:

[ז] וְהִנֵּה – תלישא-גדולה = תלשא, בתפקידים הבאים: בעל בחינה נעלה, מחיצה, המלה **הנה** משמעה גלוי מוסתר וטעם תלשא מדגיש גלוי דבר בעל בחינה נעלה מבעד למחיצת המציאות (בין העולם הרוחני לעולם הגשמי), סוד הגלות והגאולה; בתפקיד **שיעור** והיות ומלת **והנה** – תביר, גם אפשרות לחישוב חשבונות למתי תהיה התקומה, יוסף היה בבית פוטיפר שנה, ובכלא 12 שנה היינו 144 חדש ולחדש קמה ג' 145 עמד לפני פרעה²⁶.

אֲנִי חֹלֵם מֵאֲלֹהִים אֲלֵמִים – אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא מן הכלל לידון בענין אחר כענינו יצא להקל, כי חלום יוסף בא להודיע על הצלתם בשנות הרעב.

[ח] **וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחָיו** - מהפך פשטא זקף-קטן **הַמְלֵךְ הַמֶּלֶךְ עָלֵינוּ** - מהפך פשטא זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, אפשר שזה כעין בנין אב לפתרון חלומות, הכל הולך אחר הפה. כי חלום יוסף הראשון בא להודיע שבאמצעות אלומתו תהיה להם הרווחה ולא בא להודיע שיהיה מלך והם גזרו פעמיים בתבנית מהפך פשטא זקף-קטן, נגד דרך הטבע, כי יצד נער עברי ועבד ימלוך במצרים נגד כל חוקיהם.

[ט] **וַיִּחְלַם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר** - (סלוק) מרכא פשטא מונח זקף-קטן **וַיִּסְפֹּר אֹתוֹ לְאָחָיו** - מרכא טפחא אתנח תבנית (קיסר: סלוק או אתנח) [פשטא] [מונח] זקף-קטן על תוכן שהוא תיאור, ואחריו פעולה או הלכה, תבנית המרמזת על לימוד אלפני ולאחריו.

תבנית (קיסר: סלוק או אתנח) מרכא פשטא [מונח] זקף-קטן על תוכן שהוא תיאור, ואחריו פעולה או הלכה תבנית המרמזת על לימוד אלפני לפניו ולאחריו. תבנית נדירה בתורה. תבנית לימוד אלפני לפניו. ראה **ההסבר הבא** מה מלמד החלום האחר לחלום הראשון.

בראשית וישב לו,ט: תיקון הקלוקל, רמז לגלויות וגאולות

וַיִּחְלַם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר וַיִּסְפֹּר אֹתוֹ לְאָחָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֹמָתִי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֶשְׂרֵה כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִיִּים לִּי:

וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ – דרגא מונח רביע, מגזרת בין הבתרים יעקב אבינו היה אמור לצאת לגלות בשלשלאות, והגלות היתה אמורה להיות קשה מאד. יוסף חלם בחלום הראשון שתבואתו מתקיימת ותבואת אחיו אובדת, אבל כדי שבכלל יוכל לגדל תבואה ולהושיע אביו, אחיו וצאצאיהם עליו היה להיות בדרך הטבע בעל אמצעי גידול. בעקבות גזרת אחיו (לו,ח) הם יעדו אותו לגדולה וממשלה בארץ הגלות. חלום **וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאֶחָד עֶשְׂרֵה כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִיִּים לִּי**: מרמז מה' על עליית יוסף לגדולה שתאפשר לו להמתיק את גזרת הגלות של ברית בין הבתרים ולתקן דברים רבים בעולם שקולקל מחטא אדם הראשון ובהמשך ע"י ע"ז בכלל וטומאת מצרים בפרט (בכולן מופיעה תבנית דרגא מונח רביע).

דרשות ר"י אבן שועיב פרשת וישב יעקב

והנה גלתה לנו התורה כי כל המחשבות הבל, ואחרי כן באו החלומות והוסיפו שנאה והיו חלומותיו קרובים לנבואה, כמו שנאמר לאברהם בין הבתרים, וכי סיבת ירידתן יהיה רעב כענין החלומות, והזכיר חמשה פעמי' (אלומות) [אלומה] שחמשה פעמים ישתחו לו. **וענין החלום השני על דרך חכמים ז"ל היה צופה למרחוק לימות המשיח** כי יוסף ימלוך תחלה והוא משיח בן יוסף וראה השמש והירח משתחוים לו, וגם יחזקאל אמר שער יוסף אחד, השמש והירח רמז למדתם. ואמרו במדרש (טט – אמר יעקב) מי גלה לך ששמי שמש, והאב ראה הענין ורצה להסתירו. נטל הקולמוס וכת' באיזה יום באיזה שעה. [ואמר] (ו) במדרש אז דברת בחזון לחסידך זה יוסף. ותאמר שיויתי עזר על גבור זה יוסף שהיה מושל ביצור [דכתיב] הרמותי בחור מעם זה יוסף דכתיב **ויוסף הוא השליט על הארץ**, ואחיו חשבו להמיתו ולבטל החלומות והיה סבה לקרב הענין ובא הענין הפך כוונתם, שמכירתם אותו היתה סבה לירדת יעקב למצרים. ואמר השם ונראה מה יהיו חלומותיו מאמר השם דבר מי יקום ממני ומהם. הנה מבואר כי רבות מחשבות בלב איש וגומר. וכל הדברים באו ונתחדשו כפי גזירת השם. ולזה דרשו ז"ל וישלחוהו

מעמק חברון, להשלים עצה עמוקה של חבר הנאה הקבור בחברון. והכתובים האריכו הרבה ככל העניינים, וגם ששלח השם מלאכים מן השמים לקרב הדברים, כמו שנאמר וימצאנו איש והנה תועה, זה גבריאל. ועוד אמרו שלשה מלאכים נודמנו לו, כי שלשה פעמים נזכר איש, ואף על פי שנאמר האיש שנראה שהוא הראשון, נצטרך לפרש דעת המדרש כי בעיני יוסף היה נראה אחד, כי המראה כמראה אחד, אבל ראשון ראשון מפתק. להודיע מעלתו [ו] (ש) נזדמנו לו שלשה מלאכים.

ואמרינן במדרש כי מלת תועה בשדה רמז לשלשה גליות. הת' גלות מצרים הע' גלות בבל, והה' חמשה אלפים גלות שהוא באלף החמישי. וכן דרשו בואחר עד עתה²⁷, נזדמנו לו שלשה מלאכים רמז לשלשה גאולות.

שפת אמת בראשית פרשת מקץ

וכמ"ש במ"א בענין בעתה אחישנה²⁸ זכו אחישנה שע"י הזכות מתעלין למעלה מהתחלקות העתים וזה הי' מדרגת יוסף. אבל באמת הי' כל זה סיבה מן השמים להיות כל ירדת יוסף למצרים הכנה אל הגלות והי' מוכרח לעבור בדרך התעורבות להיות הכנה לגלות. לכן כתיב ויהי מקץ לשון צער והוא בחי' המהלכים עם הילד השני תחת השמים בהתנהגות הטבע והזמן אבל יוסף אמר השמש והירח משתחים לי כ':

ההנהגה של יוסף היא למעלה מדרך הטבע לכן והנה השמש והירח ואתך עשר כוכבים משתחים לי: הטבע והזמן כפופים להנהגת יוסף שהיא למעלה מהם וכך מביא לגאולה.

התבנית דרגא מונח רביע מופיעה בתורה 59 פעם, שלושה מהם בפרשת וישב. אחת לעיל, שתיים האחרות להלן. עד עתה זוהו 40 מופעים עם קשר ליצר הרע החל בחטא אדם הראשון והתיקון והכפרה על יצר הרע. בכ-10 – 14 מופעים גם נדרשים עניני גלות השכינה מהעולם הזה התחתון ועד הרקיע השביעי והזרתה לעולם הזה התחתון.

כמו-כן התבנית הזאת עשויה לבטא עניין / פרט מרכזי שדברים אחרים נמשכים ממנו. בפסוק הבא שני התפקידים פעילים.

בראשית וישב לחי, והקב"ה טווה לו אורו של משיח תיקון הקלקול בחטא אדם הראשון
וַיֹּאמֶר יְהוָה לְתֹמָר כְּלָתוֹ שְׂבִי אִלְמֶנָה בֵּית-אָבִיךָ עַד-וַיִּגְדַּל שְׁלָה בְנִי כִּי אֹמַר פֶּן-יָקֻמוּת גַּם-הוּא כְּאֶחָיו
וַתִּלְךְ תֹּמָר וַתֵּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ:

שְׂבִי אִלְמֶנָה בֵּית-אָבִיךָ – דרגא מונח רביע, מאמר יהודה משלח את תמר כלתו מביתו וכתוצאה מכך היא ברצונה להיות דבוקה בבית יעקב גורמת ליהודה לקדשה ומכאן יצא מלך המשיח.

בראשית וישב מיד, סעיף יצר הרע, כפרתו ומניעתו

כִּי אִם-זָכַרְתִּי אֶתְךָ כְּאֶשֶׁר יִיטֵב לְךָ וְעָשִׂיתָ גַּם עִמָּדֵי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתִּי אֶל-פְּרַעֲה וְהוֹצֵאתִי מִן-הַבַּיִת הַזֶּה:

כִּי אִם-זָכַרְתִּי אֶתְךָ – דרגא מונח רביע, מפתויי היצר, יוסף שוכח עצמו ומבקש מאדם ישועתו ותכף חוזר בו כנאמר במדרש **תהלים מ,ה: אֶשְׁרֵי הַנֶּבֶד אֲשֶׁר-שָׁם ה' מִבְּטָחוֹ וְלֹא-פָנָה אֶל-רַגְלָיו וְשָׁטֵי כְּזָב:**

בראשית וישב לז,ז

וְזָה וְהָנָה אֲנִי מְאֻלָּמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה וְהָנָה קָמָה אִלְמִתִּי וְגַם-נֶצְבָה
וְהָנָה תִּסְבְּיָנָה אִלְמִתִּיכֶם וַתִּשְׁתַּחֲוֶינָה לְאִלְמִתִּי:

וְהָנָה - תלישא-גדולה בתפקיד שיעור (אומדנא) ומחיצה,

אֲנִי מְאֻלָּמִים אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׁדָה - אזלא-גרש מהפך פשטא מונח זקף-קטן, , יצא מענינו לדון בדבר אחר כענינו, יצא להקל ולא להחמיר.

תורה שלמה [פ] ... ובשאלות דר"א גאון פ' מקץ ... היכא דאמר ליה בחילמיה זוזי דשבק אביך בדוכתא פלניא מחתיך וכך וכך הו' וכך מינייהו צדקה וכך מינייהו דהקדש או דמעשר או דפלוגי הם

- **רמב"ם הל' זכיה ומתנה פ"י ה"ז, ובטור חר"מ סי' רנ"ה ס"ט** כתב היה פקדון ביד אביהם ואינן יודעין אנה הניחו ואמר להם בחלומי כך וכך הוא (ושל פלוני הוא, ש"ע שם) ובמקום פלוני הוא והלכו ומצאו וכו' ובפרישה שם כתב דמשמע מדברי המרדכי דדווקא במעשר ומעות צדקה דינא הכי ולא בפקדון דאית ביה גזל אחרים, (ועי' באור זרוע הגדול סנהדרין ל א) ונראה דמקור דברי הטור מהשאלות ובה"ג דמבורר בדבריהם להדיא דאפילו אמר דפלוגי הם היינו פקדון נמי דינא הכי. והמפרשים לא העירו בזה).

- ...ראפוקי ממונא בהכי לא מפקינן טט – לא מוציאין מפלוני הממון.

- **רמב"ם הלכות זכיה ומתנה פ"י ה"ז**, לשון הרמב"ם כמעט כלשון **בבלי סנהדרין לא**, ... (לשון סנה' ובא בעל החלום ואמר) ואמרו לו בחלום (על כסף אביו) כך וכך הם ובמקום פלוני הן ושל פלוני הן או של מעשר שני הן, ומצאן במקום שנאמר לו וכמנין שנאמר לו. זה היה מעשה ואמרו חכמים דברי חלומות לא מעלין ולא מורדין.

תורה שלמה ותורה תמימה ע"פ **בבלי סנהדרין לא**, לא יתן דבר היינו גילה לו בעל החלום בחלום (שר החלומות מעולם עליון) מעבר למחיצת מציאות, שיעור (סכום) כסף, באה הלכה להקל על החולם כי פרט אפשר לצדקה והקדש, יותר הממון בידו גם אם גילו לו שזה מעשר שני או פלוני.

²⁷בר' וישלח לבה,
28ישעיה ס,כב

4.7 בראשית מקץ מא,א

בראשית מקץ מד,ג – ד: [ג] הַבֶּקֶר אֹר וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הַמֶּלֶךְ וְחַמְרֵיהֶם: [ד] הֵם יֵצְאוּ אֶת-הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ יוֹסֵף אֶמֶל לְאֶשֶׁר עַל-בֵּיתוֹ קוֹם רֹדֵף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׂנָהֶם וְאֶמְרַתְּ אֲלֵהֶם לְמַדּוֹ שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה:

(מד,ד) הֵם תלישא-גדולה (-תלשא), משוער כי מלמד על שיעור בכתוב לפניו ושיעור בכתוב אחריו. שיעור בכתוב לפניו. שיעור זמן אור או עלות השחר משיאור המזרח עד שתנץ החמה תני ר' ישמעאל ליתן תחום לבוקרו של בוקר. השיעור עצמו בזמן שיום ולילה שוים – אדם מהלך ארבעה מיל, נלמד מהימלטות לוט לצוער

נאמר ב- [תלמוד ירושלמי ברכות פ"א,ה"א (וילנא ג, ב, ד, א)] א"ר אבא כתיב הַשֶּׁמֶשׁ יֵצֵא עַל-הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צִעְרָה (בר' וירא יט, כג). וכתוב וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהַר (וי' אמר כב, ז). מקיש יציאתו לביאתו מה ביאתו משיחסה מן הבריות אף יציאתו לכשיתודע לבריות. אמר רבי בא כתיב הַבֶּקֶר אֹר (מד,ג) התורה קראה לאור בוקר תני רבי ישמעאל בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר (שמ' בשלח טז, כא) כדי ליתן תחום לבוקרו של בוקר.

פ"י [פני משה ירושלמי ברכות פ"א,ה"א] א"ר אבא כתיב הַשֶּׁמֶשׁ יֵצֵא דברי ר' אבא ג"כ מעין הקושיא דר' חנינא הם כתיב הַשֶּׁמֶשׁ יֵצֵא וכתוב (וי' אמר כב, ז) וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ ונימא דמקיש יציאתו לביאתו דמה ביאתו משיחסה מן הבריות אתה מחשבו ללילה ואף על פי שעדיין השמש בתוך עובי הרקיע אף יציאתו לכשיתודע לבריות דוקא אבל כל זמן שהוא בתוך עובי הרקיע לא מיקרי הַשֶּׁמֶשׁ יֵצֵא עַל-הָאָרֶץ ומפני מה אנחנו מחשבין היום מעלות השחר: [דף ג עמוד ב]

אמר ר' בא. היינו טעמא דכתיב הַבֶּקֶר אֹר א"כ התורה קראה לאור בוקר אף על פי שעדיין לא נתודע השמש להבריות אור השחר קרויה בוקר: תני ר' ישמעאל. מהכתוב הזה שבתורה למדנו כן דכתיב וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר (שמ' בשלח טז, כא) בא הכתוב כדי ליתן תחום לבוקרו של בוקר וזהו בוקר דעלות השחר לבוקר של זריחת השמש: עכ"ד [פני משה]

המשך [תלמוד ירושלמי ברכות] נמצאת אומר שאין היום והלילה שוין ותני באחד בתקופת ניסן ובאחד בתקופת תשרי היום והלילה שוין ... אמר רבי חזנא מאיילת השחר עד שיאור המזרח אדם מהלך ארבעת מילין משיאור המזרח עד שתנץ החמה ארבעת מיל ומניין משיאור המזרח עד שתנץ החמה ארבעת מיל וכמו השחר עלה וגומר וכתוב השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה ומן סדום לצוער ארבעת מיל יות' הוון אמר רבי זעירא המלאך היה מקדד לפניו הדרך ומניין מאיילת השחר עד שיאור המזרח ארבעת מיל כמו וכמו מילה מדמיא לחבירתה

בראשית וירא יט,יז: וַיְהִי כְהוֹצֵאֵם אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶט עַל-נַפְשָׁךְ אַל-תִּפְטֵי אַחֲרָיִךְ וְאַל-תַּעֲמֵד בְּכַל-הַפֶּקֶר הַתָּרָה הַמֶּלֶט פֶּן-תִּסְפָּה: פֶּרַט קדמא וְהִי' – תרסא, בתפקיד שיעור, שתבנית הבאה מלמדת לדרוש אותו כמוסבר בהמשך כְהוֹצֵאֵם אֹתָם – קדמא ואזלא,

להודיענו שהוא כעין כלל מלמד מצורת כעין בנין אב או דבר החוזר וקורה על השיעור המרומז בפרט קדמא, בנין אב כי ההמשך וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶט עַל-נַפְשָׁךְ אַל-תִּפְטֵי אַחֲרָיִךְ תבנית פעמיים זקף בין שני קיסרים, משמשת בעוד מקומות בין היתר בתפקיד כעין בנין אב, ומלמד על הפרט קדמא שהפרט בתראה הַחוּצָה - רביע - ארבעה מילין של מרחק צוער מסדום הוא זמן ש- אדם מהלך ארבעת מילין משיאור המזרח עד שתנץ החמה ארבעת מיל ומניין משיאור המזרח עד שתנץ החמה ארבעת מיל דכתיב וכמו השחר עלה וגומר וכתוב השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה ומן סדום לצוער ארבעת מיל בקו ישר כי המלאך מקדד לפניו הדרך. בנין אב או דבר החוזר וקורה מלמד בכעין היקש ומניין מאיילת השחר עד שיאור המזרח ארבעת מיל כמו וכמו מילה מדמיא לחבירתה.

בראשית וירא יט,יט: הַגֵּה-נָא הָעִיר הַזֹּאת קִרְבָּה לְנוֹס שְׂמָה וְהָא מִצְעָר אֲמַלְטָה נָא שְׂמָה הֲלֹא מִצְעָר הוּא וְתַתִּי נַפְשִׁי: שְׂמָה - רביע - אולי ארבעה מילין של מרחק צוער מסדום.

[אברבנאל (בר' א,יז)] ולזה אמרו שיום התורה לכל דיניה הוא מעלות השחר עד צאת הכוכבים. וכמו שכתב הראב"ע שעה ושליש שעה קודם זריחת השמש יהיה הַבֶּקֶר אֹר וכן אחרי בואו שעה ושליש שעה לא יהיה לילה. ומפני זה תולה הכתוב הבדל היום ברוקיע המתנועע בסבוב מהראות השמש והירח והכוכבים. ועוד כלל באמרו ולהבדיל בין היום ובין הלילה. שהמאורות יעשו הבדלים בין חלקי היום עצמו ובין חלקי הלילה עצמו וגו'

להשוואה שיעור הליכת ארבע מילין מתחילת שקיעת החמה עד סוף השקיעה **דברים האזינו לב,מט:**

עֲלֵה אֶל-הַר הָעֵבְרָיִם הַזֶּה הֲרִיבֵנו אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יַרְדֵּן וְרָאָה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחָזָה: אֶל-הַר – תלישא-קטנה, מרמז על לימוד בענין שיעורין, הַר-נִבְּו - רביע, מרמז על שיעור בעל ערך ארבע

ב"ח על הטור א"ח ס"י רצ"ב ס"ב על אמירת שלוש צדקתך במנחה של שבת זכר לפטירת שלושה צדיקים במנחה של שבת, משה וכולל עמו יוסף ודוד. **ב"ח** משה נפטר בשקיעת החמה ביום ו' והיה מוטל בכנפי השכינה עד מנחה של שבת, השכינה נשאה אותו ארבע מילין להר נבו. סימוכין **בבלי פסחים צד ב**, רבי יהודה אומר כי משקיעת החמה עד צאת הכוכבים שיעור הליכת ארבע מילין. **תוס'** מסביר כי הכוונה מתחילת שקיעה ועד סוף שקיעה

דוגמא ללוח זמנים לאופק ירושלים בימינו, העמודות באפור לא שייכות לנאמר בעיון

איילת השחר? – עמוד השחר	אור המזרח - עלות השחר	תחילת זמן צצית. תפילין וקריאת שמע	נץ (זריחת) החמה	שקיעה מלאה	צאת הכוכבים
כ-120 דקות לפני הזריחה בניסן ותשרי	כ-72 דקות לפני הזריחה בניסן ותשרי	5:17	6:35	16:39	17:07
3:52	4:40	5:01	5:51	17:46	18:12
2:57	4:07	4:34	5:33	19:45	20:15

בתקופת ממו הפרש 2:36 בין איילת לניץ, היינו 2 * 1:18, כפעמיים שעה ושליש ראה אברבנאל בשם ראב"ע שיעור לפני זמני קריאת שמע של ערב ושל שחר הַבֶּקֶר אֹר – טפחא אתנח כטעמי (דב' ואת' וד), שְׂמָה יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד:, רמז ללמוד עד מתי זמן קריאת שמע של לילה וממתי זמן קריאת שמע של שחר ועד מתי. **אנציקלופדיה תלמודית כרך ג, [בוקר] עמוד כב טור 1** בוקר. התחלת היום. זמנו. התחלת הבוקר הוא מעמוד-השחר*1, שנאמר:

הַפְּקָר אֹזֶר, 2, התורה קראה לאור בוקר, 3, שאף על פי שעוד לא זרח השמש, אור השחר קרוי בוקר, 4, וכן כתוב: כל הלילה עד הבקר וגו' בעלות השחר.

שיעור בכתוב אחריו. בכתוב אחריו יש שיעור אגדתא להשפעה ולתחום עיר הנמדד מעבר לשיעור לעיבור עיר. תחום עיבורה של עיר מרומז בכתוב (7, מד) **יִצְאֹ אֶת-הָעִיר לְאֵל הַרְחִיקוּ** - מונח זרקא מונח סגול, מוסיף משהו על העיר מענין העיר, כאן תחומה וכח השפעתה - שליטתה על הנמצאים בה, כדאיאת ב-**[תורה שלמה (יא) בשם מדרש]** כד"א **רְחֹק יִהְיֶה בְּיַנְיָכֶם וּבִינֵינוּ וּבִינֵינוּ כְּאֶלְפִים אֲמָה (יהושע 7, ג)** אמר (הע' יוסף) אם יתרחק מן העיר אפילו מיל אחד אין כל בריה יכולה להחזיר. וכן בפירושו **[חנוכת התורה]** שאם יצאו האחים מעבר לתחום מיל השווה אלפיים מן העיר לא תהיה ליוסף שליטה עליהם. ע"פ רבי העשל שאם אמרו תפילת הדרך לא יוכלו לשלוט בהם. וע"פ אמרי אמת שאמר מאמר מכתב יד של רבי חיים וויטל (שאבד) שבו נאמר כאן על ענין תפילת הדרך. **השערה** ע"פ ר' העשל אפשר שמדובר כאן גם בשיעור המרחק שאחריו יש לומר תפילת הדרך לשמירה בדרך.

לענין שיעור לעיבור עיר. הכתוב **יִצְאֹ אֶת-הָעִיר לְאֵל הַרְחִיקוּ** - מונח זרקא מונח סגול, דומה לתבנית הטעמים **בְּהֵינֹת יְהוֹשֻׁעַ בְּרִיחֹהוּ (יהושע 7, ג)** - מונח זרקא סגול, ועל כתוב זה פירשו (א) **[רש"י]** **נִהְיֶה בְּהֵינֹת יְהוֹשֻׁעַ בְּרִיחֹהוּ** - מכאן לעיבורה של עיר שהוא מן העיר, שאי אפשר לומר בתוך יריחו. (ע"פ בבלי נדרים נו, ב); (ב) **[רד"ק]** **נִהְיֶה בְּהֵינֹת יְהוֹשֻׁעַ בְּרִיחֹהוּ** - בגבול יריחו; ומיכן סמכו רבותינו ז"ל שעבורה של עיר דינו כעיר (נדרים נו, ב), שהרי יהושע לא היה בתוך העיר. ואמר בהיות יהושע ביריחו - כי נסעו מהגלגל אחר שנמולו שם הערלים, ועשו הפסח, ובאו להם ליריחו לכבשה וחזנו את פני העיר; והקב"ה שלח מלאכו להראות ליהושע כדי לחזקו ולבשרו, ונראה לו בדמות איש וחרבו שלופה בידו, מורה על הגבורה ועל הניצח; **יהושע 7: ג** **נִהְיֶה בְּהֵינֹת יְהוֹשֻׁעַ בְּרִיחֹהוּ וְיִשָּׂא עִינָיו וְיֵרָא וְהִנֵּה אִישׁ עֹמֵד לְפָנָיו וְסַרְבּוֹ שְׁלֹפָה בְּיָדוֹ וְיִחַשׁ וְיִחַשׁ אֵלָיו וַיֹּאמֶר לֹא הֲלֵנוּ אִתְּךָ אִם-לְצַיְנוּ:**

רמז איך קובעים עיבורה של עיר, שבעים אמה ושיריים שמעבר למבנה המגורים האחרון שבעיר לענין מדידת תחום אלפיים אמה לשבת, הנרמז בר"ת **אֶת-הָעִיר לְאֵל** - אה"ל וגם ע"י כעין מידת גורעין ומצרפין במלים **לְאֵל הַרְחִיקוּ** אותיות לא ה מהוות אה"ל. **אֶת-הָעִיר לְאֵל** - ר"ת אה"ל. האם אהל שהוא מבנה ארעי יחשב לתחום שבת? הרב י"מ רושצקי הי"ו: עיין שו"ע שצ"ה ס"ו ועיין עוד בדגול מרובה שעל גליון השו"ע שאין צורך ש(בית) יהיה גדול ד' אמות אלא די בזה שעשוי ארעי ללינת אדם השומר עי"ש ובשע"ת ס"ק ב'. ומ"מ צריך להיות שנעשה באמת לשומר לדור שם ולא רק עבור הגדלת תחום שבת. ועיין שו"ת בית יצחק או"ח מ"ט שחולק עליו ומתיר אף בנעשה עבור היתר תחומין.

שיעור לתחום שבת.

[ג] הפקד אור והאנשים שלחו - ר"ת שוא"ה, ס"ת מרו"ר. יוסבר הדבר כפירוש הבא:

חנוכת התורה פרשת מקץ (מב) במדרש הובא כאן בילקוט (רמז ק"ן) וזה לשונו הם יצאו את העיר לא הרחיקו ויוסף אמר לאשר על ביתו קום רדוף אחרי האנשים וגו' כמה דאת אמר רחוק יהיה ביניכם ובינו כאלפים אמה עד כאן. והוא תמוה. ויש לפרש דהנה איתא במדרש רבה פרשה זו על הפסוק וטבוח טבח והכן ערב שבת היה ואין והכן אלא לשבת שנאמר והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו וגו' עד כאן. ויש להקשות אם כן לפי זה הא דכתיב **הבוקר אור** והאנשים שלחו היה בשבת שחרית ואם כן האיך חללו השבטים את השבת שהלכו בשבת. וצריך לומר כי **פיקוח נפש** היה שם דיעקב ובניו ביתו היו עטופים ברעב ופיקוח נפש דוחה את השבת (ועיין ביפ"ת ובנוה"ק) כמו דאיתא ברש"י על הפסוק למה תתראו למה תהיו בחושים ברעב. נמצא שיעקב ובניו ביתו היו עטופים ברעב ולכן חללו את השבת. אך עדיין קשה על יוסף הלא הכיר את אחיו שהלכו בשבת ובודאי אחיו לא חללו את השבת אם לא היה פיקוח נפש אם כן היאך ציוה יוסף להחזירם ולא חס על אביו ובניו ביתו שהיו עטופים ברעב. אך יש לומר דאפשר כהפירוש השני ברש"י על הפסוק למה תתראו למה תראו עצמכם בפני בני ישמעאל ובני עשו כאילו אתם שבעים כי באותה שעה עדיין היה להם תבואה. ואם כן יוסף ראה לאחיו שהיה פניהם שמחים ונראים כעשירים כדאיתא בילקוט ולמד יוסף שיש להם תבואה בביתם רק שהם לא הלכו חוץ לתחום. רק כדי שלא יראה אותם יוסף שהם לא הכירו אותו עדיין וגם דבר אתם קשות וסברו שהוא מבני נח ולכן יצאו מן העיר כדי שייסבור יוסף שהם הלכו לדרך כדי שלא יוכל עוד לדבר אתם קשות. והלכו רק אלפים אמה שזה מותר לילך בשבת על פי דין. והנה יוסף רצה לבוא על האמת אם יש בביתם תבואה או לא ואיזה טעם של למה תתראו אמת. לכך צוה לאשר על ביתו קום רדוף פירוש אם תראה אותם מרחוק שלא הלכו חוץ לתחום אם כן אין כאן פיקוח נפש דאם לא כן למה לא הלכו יותר מאלפים אמה ככהאי גוונא קום רדוף אחריהם. אבל אם תראה שהם הלכו יותר מאלפים אמה אם כן בוודאי יש כאן פיקוח נפש אזי לא תרדוף אחריהם. והשתא יבואר המדרש שהתחלנו הבוקר אור והאנשים שלחו הם יצאו את העיר לא הרחיקו כמה דאת אמר כאלפים אמה דייקא פירוש סימן זה מסר יוסף לאשר על ביתו אם ירדוף אחריהם או לא:

בראשית מקץ מד, ג:

הַפְּקָר אֹזֶר וְהָאֲנָשִׁים שְׁלָחוּ הֵמָּה וְהַמְרִיחִים:

בבלי פסחים ב, א אור לארבעה עשר בודקין את החמץ

הגמרא מחפשת מקור נכ"י לתוספת המשמעות למילה "אור" במובן של סמיכות ללילה כפי שנעשה בלשון המשנה במקומות אחדים כפי שמתברר בדיון דפים ב, ג, ז. הרב שטיינזלץ מביא ראב"ד שמשביר שזו סמיכות קרובה ללילה.

הגמרא פתחה בפסוק **(בראשית מקץ מד, ג)** **הַפְּקָר אֹזֶר** ועברה למצוא עוד הוכחות. דעת הראב"ד נתמכת ע"פ הטעמים.

הַפְּקָר אֹזֶר - טפחא בראש פסוק, בא לפרש / להקיש ממנו לפסוק שלפניו

הַפְּקָר אֹזֶר - טפחא אתנת, ריבוי ומגבלה. אור הולך ומתרבה, אבל מוגבל לומר סמוך לזמן אור בוקר, סמוך לעלות השחר, כאשר יש תערובת אור וחשך, הדמדומים עוד מרובים על החושך, קודם שיבחזין בין כרתי ללבן (בין תכלת ללבן)

- **בבלי פסחים ד, א ד"ה ותניא:** כל היום כולו כשר למילה, אלא שזרזים מקדימים למצות שנאמר **(בר' וירא כב, ג)** "וישכם אברהם [קדמא אזלא] בבקר [רביע]

- **רש"י** שלא המתין עד הנץ החמה ומכל מקום בלילה לא הקדים.

- טט - היינו בין עלות השחר להנץ החמה וזה בתחילה זמן עירבוב אור וחשך והולך ומבהיר משני העינים ביחד - בא לתאר שסעודת יוסף ואחיו שהייתה ע"פ המדרש סעודת ליל פסח, התמשכה עד סמוך לאור בקר ראשון זמן שעדיין מותר לסעודת פסח. האחים התכוונו לצאת לדרך בהשכמה בגלל יציאה בכי טוב עם אור ומעבר המדבר בשעות קרירות **(בבלי עירובין ... עד ארבע שעות ביום יש קרירות)** וכל שכן שהייתה שנת הבצורת השניה ומן הסתם היובש והחום הורגשו ביתר שאת. בחסות החשיכה הממונה על בית יוסף יכל להכניס כספם באמתחותיהם ולהטמין הגביע באמתחת בנימין.

4.8 בראשית ויגש מד,יח

בראשית ויגש מד,יח

וַיִּגַשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמֶר בְּנֵי אֲדֹנָי

וַיִּדְבֶּר-נָא עִבְדְּךָ דָּבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנָי וְאֶל-יְחִיר אַפְּךָ בְּעִבְדְּךָ

כִּי כְמוֹךָ כִּפְרָעָה:

וַיִּגַשׁ אֵלָיו- קדמא אזלא בראש פסוק, יְהוּדָה – רביע וַיֹּאמֶר בְּנֵי אֲדֹנָי – זרקא מונח סגול

"קול אליהו" הגר"א דרש בשמות טעמי הקרא:

- וַיִּגַשׁ אֵלָיו יְהוּדָה - קדמא ואזלא רביע, קדמא ואזלא הַתְּקַדֵּם או הַקְּדִים, וְהַלֵּךְ, רביע - הבן הרביעי.
- וַיֹּאמֶר בְּנֵי אֲדֹנָי – זרקא מונח סגול בַּרְמַת רַמָּז זרקא מונח סגול ואם תשאל מדוע אני נכנס בענין יותר מאחי כי בי נוגע הדבר, בגלל שבועתי לאבי להחזיר את אחי בנימין ואם איני מחזירו אני נזרק מלהיות מונח בעם סגולה (הרב ראשגולד אברהם צבי הי"ו בשם הגר"א "קול אליהו")

וַיֹּאמֶר בְּנֵי אֲדֹנָי – זרקא מונח סגול, מוסיף מעין הענין על העניין או יוצר עניין משותף לאדני ובי, ופירש **אור החיים**

א' בי נוגע הדבר אדוני (בגלל שבועתו ליעקב אבינו)

ב' בי אדני – אני גנבתי הגביע ושמתיו באמתחת בנימין

ג' בי תלוי כנוי תיבת אדני, כי הוא המלך (טט לפי שעה) ויהודה ידבר בכנוי עבדות, כי יהודה הוא המלך וכסאו יכון עולם

ד' רמז ... באמצעותי השגת זה, כי הוא הסובב ליוסף אדנות שאמר לכו ונמכרנו לישמעאלים (בר' ל"ז כ"ז) שמשם נתגלגל הדבר והשיג יוסף האדנות.

טט – אופן ד' ממש מכוון לתוספת ויצירת העניין המשותף. יהודה מלך ומכוחו יוסף מלך זמני המַקְדִּימוּ בגלל הנסיבות. ויצירת העניין

המשותף ע"פ **בעל הטורים ויגש אליו יהודה** – ס"ת שוה – ... שכמו שאתה מלך גם אני מלך וגו'

וכאן רמז לגאולה העתידה עת משיח בן יוסף מַקְדִּים למשיח מבית דוד.

מסקנות מדרשת הגר"א קדמא מורה על ענין הקשור בשורש קד"ם (כמו מוקדם, התקדם) ואזלא מורה על נמשך אחרי המוקדם

כמו-כן קדמא ואזלא מגדירים ענין מקומי כעין כלל ואחריו טעמי פרטים

בראשית ויגש מד,כח

וַיֵּצֵא הָאֱחָד מֵאֵתֵי נְאֻמֵּי אֶךְ טַרְף טַרְף

וְלֹא רֵאִיתִיו עַד-הַנֶּה:

מֵאֵתֵי נְאֻמֵּי - זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים תרצ"ח, רמז לשנת התרצ"ח בה החלו הנאצים ימח שמם וזכרם בפעולות טרף טרף ולא

ראיתיו עד הנה.

הפרש (תקע"ו, תרצ"ח) = 122, בצ"ל, תקע"ו כי בצ"ל הכסף בצ"ל החכמה, כל ירידתם למצרים היתה לאבטחת קיומם ללימוד התורה.

בראשית ויגש מה,ד

[ד] וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶתֵּי נְשׁוֹ-נָא אֵלֵי וַיִּגַּשׁוּ

וַיֹּאמֶר אֵלֵי יוֹסֵף אַחֵיכֶם אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה:

וַיֹּסֵף אֶל-אֶתֵּי נְשׁוֹ-נָא אֵלֵי – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים קשורים שעל כל אחד חל הענין, אבל וַיִּגַּשׁוּ - אתנח, ממעט,

המתאים למפרש שהרחיק את בנימין מלגשת עם שאר האחים שלא ישמע אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה וזה יתאים עם וַיֹּאמֶר – קדמא,

שהקדים להרחיק את בנימין ואח"כ הזמינם לגשת אליו. המדרש מלמד כי היו תשעה ושיתפו את הקב"ה עמהם בשבועה שלא לגלות, אם

כך גם ראובן ידע על המכירה אע"פ שלא היה שם, ואם גם יוסף היה בשבועה אז הרחיק גם את ראובן.

אֲשֶׁר-מִכְרַתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה - מרכא טפחא סלוק - אתי יתור לרבות,

- אפשר שבנוסף על המכירה של יוסף התרבתה פגיעה באבינו יעקב, וברוח הנבואה שלא שרתה עליו
- מאפיין את הכתוב לפניו - **אני יוסף אחיכם** - מכירת אחיכם אף-על-פי שהתחננתי לפניכם שאני אחיכם
- אפשר שיוסף מתגלה עם כל מטען הרגשות בלי להסתיר דבר כדי לפרק אחת ולתמיד את השנאה של אחיו (**בר' וישב**) כי בפסוק הבא הוא מסביר שהנראה שפעלו מעצמן היה מוכרח מאלקים.

בראשית ויגש מה,ה

וַעֲתָהּוּ אֶל-תַּעֲצָבוֹ וְאֶל-יְחִיר בְּעֵינֵיכֶם כִּי-מִכְרַתֶּם אֹתִי הַנֶּה

כִּי לְמַחֲזֵה שְׁלַחְנִי אֱלֹהִים לְפָנֵיכֶם:

וַעֲתָהּוּ - מונח פסק בראש פסוק כעין מידה ל"א **של רבי אלעזר בריה"ג** סודר שנחלק ומלת וַעֲתָהּוּ ושייכת לשני פסוקים.

זה ממשיך **"אשר-מכרתם אתי מצרימה"** ועתה אף שאני משנה למלך - אני עדיין מכור, עיין הרב כ"טוב - שיוסף היה מלך עבד שמעולם

לא שוחרר אף על-פי שנשא את אסנת בת פוטי פרע כהן און שעל-פי הרמב"ן היה אמור לתת לו מעמד של משוחרר.

בראשית ויגש מה,ז

וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו אֵת כָּל-דִּבְרֵי יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲלֵהֶם וַיִּרְא אֶת-הַעֲגָלוֹת אֲשֶׁר-שָׁלַח יוֹסֵף לְשֵׂאת אוֹתוֹ

וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם:

וַתְּחִי - זקף-גדול - רש"י שרתה עליו שכנה שפרשה ממנו. רמז לתורת האר"י **לשאת אתו ותחי רוח יעקב** - ר"ת לוריא, אור לי

וַתְּחִי - **תורה שלמה** בשם **ספר התנין** שתי קרניים לאחוריו קרן אחת לקדמיהו, טט - היינו שני תגים בצד ימין של גג החי"ת, תג אחד

בצד השמאלי של גג החי"ת ולזה מרמז תמונת זקף-גדול, שתי נקודות לימין וקו לשמאל, וזה גם בתפקידי הזקף-גדול, שלוש נקודות אשר

אפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר.

בראשית ויגש מו, ב

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים | לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב | וַיַּעֲקֹב

וַיֹּאמֶר הַנְּבִי:

יַעֲקֹב | וַיַּעֲקֹב - מונח פסק אתנח, ע"פ (זוהר ועוד) אין דומה יעקב לפני כל הנסיונות ליעקב השלם אחרי כל הנסיונות, ודומה לו אברהם אברהם, לפני העקידה ואחריה, שמואל שמואל, אבל במשה משה אין פסק כי אין הבדל בין משה העליון ובין משה התחתון.

בראשית ויגש מו, כח

וְאֵת-יְהוּדָה שְׁלַח לְפָנָיו אֶל-יֹסֵף לְהוֹרֹת לְפָנָיו וְשָׁנָה

וַיָּבֵאוּ אֶרְצָה זָשָׁן:

וְאֵת-יְהוּדָה שְׁלַח לְפָנָיו - גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא לידון בדבר אחר כענינו, יצא להקל ולא להחמיר

רש"י ... ומדרש אגדה להורות לפניו, לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה (**תנחומא יא, ב"ר צה ג**)

תיב"ע ולמכבשא ית עמודאי דארעה **פירוש יונתן** ... אי נמי פירושו לכבוש לפניו השומרים שבארץ והם שרים ושלטונים, שיראה להם שברשות פרעה באים לגור ... וכן עיקר.

- טט - יהודה נשלח לגושן להקל את התישבות בני ישראל בה ע"י (א) יישוב התנגדויות השלטון המקומי על לבואם וקבלת קרקע במיוחד להקמת בית הוראה וישיבה לתורה. יצא מן הכלל קודם כל להכין מקום תורה ורק אחר-כך שאר עניני חומר.

בראשית ויגש מז, ח ט

[ח] וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהוּ אֶל-יַעֲקֹב

פְּמָה יְמֵי שְׁנֵי חַיֶּיךָ:

[ט] וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-פְּרַעֲהוּ יְמֵי שְׁנֵי מְגוּרַי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה

מַעֲט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי וְלֹא הִשְׁיֵנו אֶת-יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתַי בְּיַמֵּי מְגוּרֵיהֶם:

[ט] וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-פְּרַעֲהוּ יְמֵי שְׁנֵי מְגוּרַי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים

מַעֲט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי וְלֹא הִשְׁיֵנו אֶת-יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי אֲבֹתַי בְּיַמֵּי מְגוּרֵיהֶם: – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, ויתירה

מזאת רביע זקף-קטן רביע זקף-קטן, תבנית שמזכירה שלוש פעמים זקף מכל סוג. כעין עצמת תלונה שאין לה מקום בכלל ובודאי לא לומר תלונה לפני פרעה.

רמב"ן (ט) **מעט ורעים היו ימי שני חיי** - לא ידעתי טעם הזקן אבינו, מה מוסר הוא שיתאונן אל המלך, ומה טעם לאמר לא השיגו את ימי שני חיי **אבותי**, כי אולי עוד ישיגם ויחיה יותר מהם? ! ונראה לי, כי יעקב אבינו זרק בו שיבה והיה נראה זקן מאד, ופרעה תמה על זקנתו, כי אין רוב אנשי זמנו מאריכים ימים כל כך, שכבר קצרו שנותם, ולכן שאל לו: "כמה ימי שני חייך" (**לעיל ח**), כי לא ראיתי כמותך זקן בכל מלכותי? אז ענה יעקב, כי ימיו **שלושים ומאת שנה**, ואל יתמה בהם, כי **מעט הם כנגד שנות אבותיו** שחיו יותר, אבל מפני היותם **רעים בעמל ואנחה**, זרק בו שיבה ונראה זקן מאד.

רד"ק (ט) **ימי שני מגורי** - הימים והשנים שגרתי הנה והנה עד כה היו **שלושים ומאת שנה**, והיו **מעט ורעים**, כי בצרה הייתי כל הימים שחייתי עד הנה; זהו שאמר **רעים**. אבל **מעט** - היאך ידע עדין כמה יחיה? אלא מפני הצרות אשר מצאוהו, הרגיש בעצמו חולשה, וידע כי לא יוכל לחיות עוד אלא מעט. **ולא השיגו** - לא בטובה ולא בשנים.

תורה שלמה (כג) מדרש. **מעט ורעים** בשעה שאמר יעקב מעט ורעים היו אומר לו הקב"ה אני מלטתיך מעשו ומלבן והחזרתי לך דינה גם יוסף ואתה מתרעם על חייך שהם מעט ורעים, חייך שנמנן התיבות מן (בראשית ויגש מז ח) ויאמר פרעה עד (בראשית ויגש מז ט) בימי מגוריהם, כך יחסרו משנותיך שלא תחיה כחיי יצחק אביך, והם ל"ג תיבות ובמנין זה נחסרו מחיי שהרי יצחק חי ק"פ שנה ויעקב לא חי אלא קמ"ז.

(כג) מסביר שאפשר שזה גם במנין ל"ג אותיות **מַעֲט וְרַעִים הָיוּ יְמֵי שְׁנֵי חַיֵּי וְלֹא הִשְׁיֵנו אֶת-יְמֵי**. ובאגדת בראשית (**פס"א פס"ב**) ד"א למה תאמר יעקב וכו' וכן יעקב כי במקלי וכו' ועשיתי עמו כל אותו הטובה והוא אומר לפרעה מעט ורעים היו וגו' **הרעו(תי) לך מימך שאתה אומר כן?**

היו ימי – פשטא פשטא, **את ימי שני** – פשטא פשטא,

כעין זה וזה גורם, ע"פ רשב"ם רמב"ן ורד"ק מפני הצרות הזקין יותר מדאי והרגיש בעצמו חולשה וידע כי לא יוכל לחיות עוד אלא מעט, אבל חי עוד 17 שנה זה לא מעט, אלא כמדרש היות והתלונן לפני פרעה קצרו ימיו ב-33 שנה.

בראשית ויגש מז ט מעט ורעים וגו' רביע זקף-קטן רביע זקף-קטן - כעין תוקף / עצמת התלונה.

- האדמו"ר מ"ש מחב"ד הסביר בשיחה משנת התשנ"ב פר' מקץ כי יעקב מתמרמר על מעט ימים כיון שחסר במ העיקר – הגאולה.
- בקרא זה ובקרא ב- **דברים וילך לא ין וחרה אפי בו ביום-ההוא** - מונח מונח מונח תלישא-גדולה **ועזבתים והסתרת פני מהם** - גרשיים קדמא מהפך פשטא, התוכן נשמע שלילי מאד ואילו האדמו"ר מ"ש מחב"ד מסביר כי מדובר בהתעכבות הגאולה שכבר התחילה עד לזמן שתבוא.

בראשית ויחי מח, ד

**וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲנִי מִפְּרֵךְ וְהִרְבִּיתִּי וְנִתְחַדָּה לְקַחֵל עַמִּים
וְנִתְחַדָּה אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת לְזַרְעֶךָ אַחֲרַיךָ אַחֲזַת עוֹלָם:
וְנִתְחַדָּה - קדמא ואזלא במלה אחת**

רבי יוסף בכור שור (ד) ונתתי את הארץ הזאת וגו' - ומאחר שנתנה לי הקדוש ברוך הוא, יכולני לחלקה כרצוני. (ה-ז) כראובן ושמעון - ליטול שני חלקים בארץ, ולכך קרוב לשליש ארץ ישראל לבני רחל בעבר הירדן, שיש לה שני מטות וחצי בתשעה מטות וחצי.

א' בעושה תלוי מעשה, ליעקב אבינו הרשות להעניק חלקי הארץ לפי החלטתו
ב' שיוון, השוואת בני יוסף לבני יעקב להשלים מנין השבטים ל"ב שבטים נוחלים וכל המסתעף מכך (מחנות במדבר, ירושת הארץ כשבטים).

בראשית ויחי מח, טז

**הַמְלֶאכֶה הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל-רָע וַיְבָרֶךְ אֶת-הַנְּעָרִים
וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי וְשֵׁם אֲבֹתָם וַיִּצְחָק
וַיִּדְוֶה לְרֵב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:
הַמְלֶאכֶה - תלישא-קטנה, בעל בחינה נעלה, כפירוש אור-החיים – פירוש מאמר ה' אשר יצו את ידידיו אליו יקרא מלאך ... שיהיה מימרא ה' בסעדם ויברך אותם. ודרשה בדרך תורת חב"ד המלאך בטל אל שולחו, כפירוש שפת"ח – אין למלאך כח לגאול שום אדם בלא רשות הקב"ה.**

הַגָּאֵל אֹתִי - קדמא אזלא – השגחת ה' המתבטאת במאמרו הוא מלאכו, היא הגורם המרכזי, המקדים, המלמד כי ברכת הבנים וסעדם תהיה מה' יתברך.

הַמְלֶאכֶה הַגָּאֵל אֹתִי - מהווה כעין כלל או מלמד ופרטיו אחריו

א' הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל-רָע

ב' וַיְבָרֶךְ אֶת-הַנְּעָרִים

ג' וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי

ד' וְשֵׁם אֲבֹתָם וַיִּצְחָק

וַיִּקְרָא בָהֶם שְׁמֵי - מהפך פשטא זקף-קטן ע"פ אור-החיים מצניע שם יעקב (כמו שהצניע בפסוק ט"ו) ... "והזכיר גם כן זכותו בהצנע" וזה מעשה המהפך פשטא שאף שלא מזכיר שם יעקב יהיה בהם שמו כמו שם אבותיו המפורש

וְשֵׁם אֲבֹתָי - מרכא טפחא, יתור לרבות, והטפחא פותחת טפח למעט ע"י האפיון הנאמר במלים אַבְרָהָם וַיִּצְחָק - מונח אתנח, למעט. ויוסבר הרבוי והמיעוט כך: בדרך פנינים לך לך התשע"א, הרב יוסף ברגר, כתב בשם "אדני פז" על בר' לך לך טו, ואתה תבוא אל אבותיך (יו"ד יתירה, מרמזת על רבוי אבות) כיון שתרח עשה תשובה הוא מביא את נחור אביו לגן עדן כדי שלא יהיה נחור בגיהנום והוא בגן עדן. אם כן מרכא טפחא מרבה לגן עדן, מונח אתנח ממעטם מברכת האבות.

הטפחא פותחת טפח למעט ע"פ הספורנו דווקא שם אבותי אַבְרָהָם וַיִּצְחָק ולא שם תרח ונחור כי הצדיקים לא יקרא עליהם שם אבותיהם הרשעים וכן בהפך כאמרו רז"ל (סנהדרין פרק אלו הנחנקין) וגו'

וַיְבָרֶךְ אֶת-הַנְּעָרִים - זרקא סגול, בתפקיד הוספיה מסוג הענין על הענין, ע"פ אור-החיים ד"ה "ויקרא בהם שמי וגו' " ההוספות הן: א' שיהיו בהדרגת שלושת האבות שכשם שאין אדם יכול לנתק או לקלקל באחד מג' האבות ואין צריך לומר ככולן ביחד, כמו כן הם.

ב' שיגיע באמצעותם יקר לשם אבות

ג' יהיה חבוב הזכרת שמם לפני ה' כחבוב הזכרת אברהם, יצחק ויעקב וכו'... כי שמו של אפרים נתיקר בעיני ה' ומזכירו בחשק וחבה יתירה.

ע"פ שפת"ח על רש"י ד"ה את-הנערים – מנשה ואפרים, ... והא דבירך אותם ב' פעמים יש לומר כתיב פסוק ט"ו "ויברך את יוסף" וכלל אותם בברכתו של יוסף אבל לא בירך אותם בפני עצמם ואח"כ ייחס להם ברכה בפני עצמם (קצ"מ)

הַמְלֶאכֶה - תרסא מצייר מחיצה מקיפה כפי' ראב"ע שמות ג' כאשר אמר דוד: חנה מלאך ד' סביב ליראיו ויחלצם (תהלים לד, ח). מִכָּל-רָע - רביע, כל רע מיוצג ע"י ארבעה מלאכי שמאל וההגנה מהם ע"י ארבעה מלאכי ימין או ארבע קבוצות מלאכי ימין הנקראות ע"ש מלאך המנהיגם. כנאמר ב- זוהר כרך ב (שמות) פרשת בא דף מב עמוד א דלכל בר נש דאית ביה ארבע יסודין ארבע מלאכים נחתין עמיה מימינא וארבע משמאלא, ארבע מימינא מיכא"ל גבריאל"ל רפא"ל נוריא"ל וארבע משמאלא עו"ן משחית"א א"ף וחמ"ה, זוהר כרך א (בראשית) פרשת ויחי דף רכח עמוד ב

קודשא בריך הוא עביד לתתא כגוונא דלעילא כרובים דיוקנא דלהון כחיון רביין וקיימין תחות האי אתר מימינא ומשמאלא ואלין אתברכן בקדמיתא מנהונו ברכאן דנגדן מעילא ומחכא נגדי ברכאן לתתא ועל דא כתיב המלאך הגואל אותי מכל רע, אותי דנטיל ברכאן מגוונין דלעילא וכיון דאיהו נטיל יברך את הנערים דא רוא דכרובים דמנייהו נגדי ברכאן מעילאי לתתאי (נ"א ותתאי):

אבן עזרא הפירוש הקצר שמות פרק ג

(ז) ויאמר ראה ראיתי - אלה דברי המלאך. תראה אמר יעקב האלהים אשר התהלכו אבותי (בראשית מח, טו - טז), והוא המלאך, כאשר אמר הכתוב השמר מפניו ושמע בקולו (שמות כג, כא), והטעם כי, מלאך השם היה עם האבות, והם הולכים אל המקום אשר יולכם, כאשר היה עם בניהם. וטעם הרועה אותי (בראשית מח, טו) - הוא המוליכו ממקום למקום ונתן לו כל צרכו והושיעו מכל צרותיו. ואל תתמה איך יהיה המלאך

רועה, כי הכל בצווי השם. ולמה לא תמהת על מלת הגואל אותי מכל רע (שם טז), והשם הוא הגואל. רק הוא כאשר אמר דוד: חנה מלאך ד', סביב ליראיו ויחלצם (תהלים לד, ח).

ספר אבודרהם ברכת הראייה, השבח וההודאה היוצא בלילה אומר לשם שמירה מימיני מיכאל ומשמאלי גבריאל ומלפני אוריאל. ומאחרי רפאל. ושכינת אל על ראשי הצילנו ה' מפגע ומשטן רע. ולשון זה כדאיתא בפרקי רבי אליעזר ארבע כתות של מלאכי השרת מקלסין לפני הקב"ה מחנה ראשונה של מיכאל על ימינו. מחנה שנייה של גבריאל על שמאלו. מחנה שלישי של אוריאל מלפניו. מחנה רביעית של רפאל מאחוריו ושכינת של הב"ה באמצע והוא יושב על כסא רם ונשא. (ודומה בסידור רש"י סימן תכט, וויטרי סימן עז) **כלי יקר** אבל בענין השמירה מכל רע שנעשה על ידי שליח אמר המלאך הגואל אותי מכל רע, כי תמיד מלאכיו יצוה לשומרו בכל דרכיו:

וידָנו לָרֵב – מרכא טפחא, יתור לרבות, תכלית ברכת ה' במאמרו = מלאכו ע"פ **אור-החיים** להגדיל בהם כח הרבוי יתר על הדגים ולא ישלוט בהם עין הרע.

בראשית ויחי מח, כ

וַיְבָרְכֵם בְּיוֹם הַהוּא לְאֹמֹר

בְּךָ וּבְכֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יִשְׁמַךְ אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכַמְנַשֶּׁה

וַיִּשֶׂם אֶת-אֶפְרַיִם לְפָנָי מִנַּשֶּׁה:

וַיְבָרְכֵם – קדמא ואזלא בתיבה אחת - בעושה תלוי המעשה, בידי יעקב הרשות לברך הברכות ולהקדים ברכת בני בנו החביבים עליו לפני ברכת בניו (ע"פ **תורה שלמה כג בשם זוהר חלק א רלג א**) א' הקדים ברכת בני יוסף לבני יעקב, ב' הקדים בין בני יוסף את אפרים למנשה, ג' קבע הלכה לברכת הבנים **בך יברך ישראל לאמר ישמך א-לקים כאפרים וכמנשה**

וַיְבָרְכֵם – קדמא ואזלא בתיבה אחת, השווה ברכת הנכדים תחת השם יוסף להתברך בשווה לשאר השבטים בני יעקב.

בְּיוֹם הַהוּא לְאֹמֹר - מונח זרקא סגול, ענין של הוספת דבר מסוג המדובר בו, כאן ע"פ **תורה שלמה (קכב, קכד)** תחילה ברכם במלאך הגואל ואח"כ הוסיף שאר הברכות בברכה שלימה (כי כתוב לאומר מלא)

בראשית ויחי ג, ז:

כֹּה-תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אֲנֵנוּ שָׂא נָא פֶשַׁע אֲחֵינוּ וְחַטָּאתָם כִּי-רָעָה נַמְלוֹךְ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפָשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אֲבִיךָ וְגַבְרָךְ יוֹסֵף

בְּדַבְרֵם אֵלָיו:

תורה תמימה בראשית ג, ז:

(ז) אֲנֵנוּ שָׂא נָא - א"ר יוסי ב"ר חנינא, כל המבקש מטו מחבירו אל יבקש יותר מג' פעמים, שנאמר, **אנא שא נא וגו' ועתה שא נא** (י) **יומא פ"ז א'**:

הערות על תורה תמימה בראשית פרק נ פסוק יז

(ח) דייק מדרכתיב שלש פעמים נא, ועיין בחא"ג, ור"ל שאינו מחויב לבקש יותר, אבל הרשות בידו לבקש יותר מג' פעמים, בכ"ז אם לא מחל לו לאחר הפעם השלישי. צריך המבקש לומר בפני עשרה שביקש ממנו ולא מחל לו. ועיין מש"כ בענין זה לעיל בפ' וירא בפסוק ויתפלל אברהם וגו', ופרטי דינים מזה באור"ח סי' תר"ו. - ודע דאיתא במדרשים, אמר הקב"ה, אתם אמרתם בלשון אנא שא נא, חייכם שיצא מבניכם כהן גדול שיכנוס ביה"כ לקדשי קדשים ויאמר אנא כפר, וז"ל שיהיו הסמיכות ע"פ מ"ד ביומא י"ח א', שהיו משיבועין לכה"ג שלא ינהוג מעשה הצדוקים בעבודתו, ועל זה היה פורש ובוכה, ואף הכא היה כן שחשדו ליוסף במה שמין בו [שרוצה לנקום מהם] ובכה על זה כמבואר בקרא:

מחזור יוה"כ, פיוט עבודת כ"ג ביום הכפורים: כהן גדול מתוודה שלוש פעמים בפר שלו, בשעיר פנימי, בשעיר לעזאזל וכל פעם מבקש **אנא בשם**

אפשר כי תלישא-גדולה כאן משמשת

א' כשיעור של שלוש בקשות מחילה, ואם לא מחל יאמר המבקש בפני עשרה שביקש ולא מחל לו.

ב' מחילה אלו עניני שמיים, וכאן זה מעבר ע"י הפזר לבקשת המחילה ע"י כהן גדול ביה"כ מהקב"ה

פזר מעביר ענין שיעור שלוש בקשות מחילה לבקשות כ"ג ביה"כ. תורה תמימה למד מבכי יוסף על שחשדו בו שרוצה לנקום באחיו לבכי כ"ג על שחשדו בו שמה ינהוג כצדוקים בעבודתו.

בראשית ויחי נ, כד:

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנִי אֲנִי מֵת וְאַל-הִיִּים פֶּקֶד יִפְקֹד אֶתְכֶם וְהִעֲלֶה אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע

לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלַיעֲקֹב:

הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ – זקף-קטן זקף-גדול, גי' 740, שָׁמְ"ת, תְּש"ם, הפרש מתקע"ו סָד"ק,

סה"כ כאילו נאמר שָׁמְ"ת סָד"ק, תְּש"ם סָד"ק, כנאמר ב- **שיר השירים ב, ט** **משגית מן-החלונות מציץ מן-התקרים**; מסייע לעם ישראל לפתוח חרץ, סדק לעת הגאולה, התעוררותא דלמעלה, ואז כאשר עם ישראל פותח כפתחו של מחט ומתעורר, התעוררותא דלתתא, הקב"ה פותח הגאולה כפתחו שלו אולם.

שיר השירים ב: ס [ח] **קול דודי הנה-זה בא מדלג על-ההרים מקפץ על-הגבעות:**

[ט] **הומה דודי לצבי או לעפר האילים הנה-זה עומד אתר פתלנו משגית מן-החלונות מציץ מן-התקרים:**

[י] **ענה דודי ואמר לי קומי לך נעתי נפתי ולכי-לך:**

5 דפי פרשות השבוע שנת התשע"א, שמות

5.1 שמות א,א

שמות שמות א,א וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרָיִם אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ כְּאֹי:

וְאֵלֶּה – רביעי, בתפקיד ארבע **שמות בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים** ע"פ **בעה"ט** - ר"ת שבי"ה, אף כשהיו בשביה לא שינו שמותם. **מדרש תנחומא (בובר) פרשת בלק סימן כה** [כה] וישב ישראל בשטים (במדבר כה א). ילמדנו רבינו בזכות כמה דברים נגאלו ישראל ממצרים, כך שנו רבותינו בזכות ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים, שלא שינו שמם, ולא שינו לשונם, ולא גילו מסתורין שלהם, ולא נפרצו בעריות.

ויקרא רבה (וילנא) פרשה לב רב הונא (גל' חונה) אמר בשם בר קפרא בשביל ד' דברים נגאלו ישראל ממצרים שלא שינו את שמם ואת לשונם ולא אמרו לשון הרע ולא נמצא ביניהן אחד מהן פרוץ בערוה **מנחם ציון פרשת בשלח** וזה היה החסד נעורים שאמרו חז"ל [ויק"ר פל"ב ה] בשביל ג' דברים נגאלו ממצרים שלא שינו שמם ולשונם **ומלבושם**,

וְאֵלֶּה – רביעי, מרמז לדרוש ארבעה דברים. בשביל ד' דברים, ששמרו עליהם בשביה של מצרים נגאלו ממצרים. ע"פ וי"ר ותנחומא ארבעה הדברים הם: שם, לשון, הימנעות מלשון הרע – הלשנה, שמירת הברית – לא נפרצו בעריות. ויש מקום לדון כי המלה **שמות** מופיעה בקרא, אז בדרך כלל יש לרבות ארבעה דברים אחרים. אכן **מנחם ציון** ועוד מפרשים הייתה בידיהם גירסה של [ויק"ר פל"ב ה] בשביל ג' דברים נגאלו ממצרים שלא שינו שמם ולשונם **ומלבושם**, ולא מצאתי גירסה זאת. בכל אופן במיזוג בין הגירסאות נקבל בנוסף לשמירת השם העברי את לשון, שמירת לשון, שמירה מעריות, מלבוש עברי.

שמות א,יב

וְכַאֲשֶׁר יַעֲנֵנו אֱתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיִּקְצֹוּ - זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות כאשר אפשר ששתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר.

רש"י (טט - המצרים) קצו בחייהם כלומר המצרים מאסו בחיי עצמם, והסיבות לכך:

רש"י (א) ורבותינו דרשו כקוצים היו בעיניהם. **תורה שלמה (קלא) (קלב) ובמדרש הגדול** אמר ר' יוחנן שהיו (בני ישראל) דומין ביניהם כקוצים.

(ב) **יוסף דעת על רש"י** (שמצרים) היו בעיני עצמם כקוצין המושלכים בין הנטיעות.

(ג) **זהר ח"ב י"ח** דהו מתעקצי ממלאכי השרת כהני קוצי דמעקצי בהו אינשי.

שמות שמות א,יז

וַתִּירָאן הַמִּלְדֹּת אֶת-הָאֱלֹהִים וְלֹא עָשׂוּ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר אֱלֹהֵן מִלֶּד מִצְרָיִם:

וַתִּחַיֶּינן אֶת-הַיְלָדִים:

... **וַתִּחַיֶּינן** – טפחא, בתפקיד רבוי כאיתא ב-**מדרש רבה** - החייו לא רק הילדים הבריאים אלא גם שנולדו עם מומים ורפאו אותן, **בבלי**

סוטה יא,ב - תנא: לא דיין שלא המיתו אותן, אלא שהיו מספיקות להם מים ומזון:

וַתִּחַיֶּינן - טפחא, בתפקיד שנוי משמעות ע"י פתיחת טפח לקבל האפיון מהסילוק כנדרש ב-**שמות רבה (וילנא) פרשה א** ... ותחיין אלו האמהות, כמו שהחיו הילדים כך החייו האמהות. **פסיקתא זוטרותא (לקח טוב)** תנא לא דיין למילדות שלא המיתו אותם, אלא שהיו מספיקות לאימותן של ילדים מים ומזון:

שמות ב,ט

וַתֹּאמֶר לָהּ בַת-פְּרֹעֶה הַיְלִיכִי אֶת-הַיְלֵד הַזֶּה וַהֲיִנְקֶהוּ לִי וְאֲנִי אֲתֵן אֹתוֹ-שְׂכָרָךְ:

וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַיְלֵד וַתִּנְקֶהוּ:

וַתֹּאמֶר לָהּ בַת-פְּרֹעֶה - דרגא מונה רביע (מר"ד), אחד מ-59 (גד"ה) מופעים בתורה, בתפקיד תיקון הקלקול של חטא האדם הראשון וגם גלות השכינה וחזרתה. בחירת בת-פרעה לתת את התינוק לאמו העבריה להנקה, פותחת את תהליך הגאולה של כנסת ישראל והשכינה מגלות מצרים. הגאול מתגדל בבית היצר הרע ומשפיע על הקליפה. כך נפתח תהליך יציאת שכינה מגלותה.

ע"פ פר' בראשית רבה וזוהר פר' במדבר השכינה הסתלקה מהתחוננים עד לרקיע השביעי בשבעה חטאים של דורות אדם שונים, פסוק זה פותח את תהליך חזרת השכינה מרקיע הראשון לתחוננים במתן תורה ע"י משה רבנו והוא המסיים את שבע החזרות של השכינה מרקיע שביעי לתחוננים כביום בריאת האדם. כמעט לכל השלבים אותרו מופעי מר"ד מתאימים.

שמות ב,יא

[ו] וַיִּנְקֵל הַיְלֵד וַתִּבְאֶהוּ לְבַת-פְּרֹעֶה וַיְהִי-לָהּ לְבֵן:

וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ:

[יא] וַיְהִי בַיָּמִים הָהֵם וַיִּנְקֵל מֹשֶׁה וַיִּצָּא אֶל-אֶחָיו וַיִּרְא בְּסִבְלַתָּם:

וַיִּרְא אִישׁ מִצְרִי מִכָּה אִישׁ-עֹבְרֵי מַאֲחִיו:

אור החיים ... כי לא השיגה לידע בחינת השם כי שמו נפלאות יגיד וצא ולמד מה שכת' בספר הזוהר מה ירמוז שם זה וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה וגו'

- **טט - משה ותאמר** - זקף-קטן זקף-גדול, (א) תבנית של דבר שחוזר וקורה, כמו שמשטה, מלטה, הוציאה אותו כך הוא יחזור וימלט ויוציא אחרים ממצרים וממי ים סוף שהרי גם ישראל נידונו במעבר ים סוף.
- (ב) התבנית זקף-קטן זקף-גדול מורה לעתים על גלוי רצון ה' באמצעות נבואה, רוח הקדש, מלאך, בת קול. כאן במאמר **ספורנו** משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם וזה לא היה כי אם בגזרת עירון כדי שימלט הוא את האחרים. **אור החיים** כי שמו נפלאות יגיד ... וה' השם שמות בארץ שם בפיה שם משה וגו'
- (ג) **י' כי מן-המים משיתיהו** - סלוק **י"א ויהי** - פסק, **וַתֹּאמֶר כִּי מִן-הַמַּיִם מְשִׁיתָהוּ: וַיְהִי** כעין מידה סודר שנחלק להודיע שבקביעת שמו ע"פ ה' כך הוא היה, היא משה אותו ומשה (האיש) משה (ממלט) אחרים

שמות ב,יא

**וַיִּתֵּן בְּיָמֵים הָהֵם וַיַּגְדֵּל מֹשֶׁה אֶל-אַחֵיו וַיַּרְא בְּסַבְלָתָם
וַיַּרְא אִישׁ מִצְרִי מִכָּה אִישׁ-עִבְרִי מֵאַחֵיו:**

רש"י (יא) **ויגדל משה** - הלא כבר כתב: "ויגדל הילד" (לעיל, י), אמר רבי יהודה רבבי אילעאי (ראה תנ"ב וירא יז): הראשון לקומה והשני לגדולה, שמינהו פרעה על ביתו.
רמב"ן (יא) **ויגדל משה ויצא אל אחיו** - שגדל והיה לאיש; כי מתחלה אמר "ויגדל הילד" (לעיל, י), שגדל עד שלא היה צריך לגמלה אותו, ואז הביאתהו "לבת פרעה והיה לה לכן" (שם), כי לפני מלכים יתיצב (ע"פ מש' כב, כט), ואחרי כן גדל והיה לאיש דעת. וטעם **ויצא אל אחיו** - כי הגידו לו אשר הוא יהודי (ע"פ אס' ג, ד), והיה חפץ לראותם בעבור שהם אחיו; והנה הסתכל בסבלותם ועמלם, ולא יכול לסבול, ולכן הרג המצרי המכה הנלחץ.
רלב"ג (יא) **ויצא אל אחיו** - יתכן שהיה מפורסם בבית פרעה כי משה היה עברי, ולזה ידע משה שהוא עברי; או הודיעה לו זה בת פרעה.

י"א ויגדל משה ויצא אל-אחיו - מהפך פשוט מונח זקף-קטן, שני לימודים מצד זקף-קטן ולפעמים לימוד שלישי מהמונח שלפני זקף-קטן. לימוד כפשוטו, שגדל והיה לאיש דעת, ועוד לימוד כפשוטו שהגיע לגדולה שמינהו פרעה על ביתו. ולימוד שלא כפשוטו – שמינהו לגדולה למרות הידיעה שהוא עברי ומשה למרות שגדל בבית פרעה היה חפץ לראות אחיו ולא יכול לסבול סבלותם.

שמות שמות ב,יד

**וַיֹּאמֶר מִי שְׁמֶךָ לְאִישׁ שָׂר וְשֹׁפֵט עָלֵינוּ הֲלִהְרַגְנִי אֵתְּהָ אִמֶּר כְּאֲשֶׁר הִרְגַּתְּ אֶת-הַמִּצְרִי
וַיַּרְא מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲכַן נִדְרַע הַדְּבָר:**

רש"י מִי שְׁמֶךָ לְאִישׁ? - והרי עודך נער (ראה **תנח"ך שמות י**). תבנית הטעמים גרשיים קדמא מצביעה באופן כללי על הקדמת המאוחר לפני האמור להיות מוקדם, כי לטענת המדבר משה עודנו נער ולא איש.
שְׁמֶךָ לְאִישׁ שָׂר וְשֹׁפֵט תבנית הטעמים גרשיים קדמא מהפך פשוט המופיעה בתורה 12 פעם מלמדת על דבר האמור להיות מאוחר המתגלה מוקדם, מושעה, ויתגלה שוב. כאן התגלות מוקדמת של הגואל, בינתיים הוא התעלם והמשך התגלותו בא שנים רבות אח"כ.

דרשה בחסרון טעם פסק

שמות ב,כא וַיֹּאֶל מֹשֶׁה לְשֵׁבֶת אֶת-הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת-צַפְרָה בְּתוֹ לְמוֹשֶׁה:

שמות שמות ג,ד וַיַּרְא ה' כִּי סָר לְרְאֹת וַיַּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַנְּנִי:

וַיֹּאֶל מֹשֶׁה - בטעמים מרכא טפחא, תרגום אונקלוס (ת"א) וצבי משה ופירוש צבי - רצון בגי' 346 עולה מש"ה עם הכולל (עה"כ), עם הכולל משמעו להוסיף אחד עבור המלה בכללותה, ומשמעות הכולל היינו הרוחני המקיף את משה, כעין משה של למעלה (בארמית דלעילא) ואז המלה **משה** זה כעין הרוחני הפנימי של משה, כעין משה של מטה (בארמית דלתתא)
צבי - באתב"ש: צ' מחלף בה', ב' מחלף במ', י' מחלף ב-ה, ש"מ וזאת תמונת מראה כעין המושג אספקלריה מאירה (בהבנה של מראה) של אותיות מש"ה, כנאמר ב-**(במדבר בהעלתך יב,ח)** **יְהִי אֶל-פִּה אֲדָבָר-בּוֹ וַיִּמְרָאֵהוּ וְלֹא בְחַיִּדָת וְתִמְנַת ה' וַיִּבֵּיט וַיְדַוֵּעַ לֹא יִרְאֻם לְדַבָּר בְּעִבְרֵי בְּמוֹשֶׁה:**
ובהמשך בסנה (שמות ג ד) נאמר משה משה (בטעמים מרכא טפחא)(ע"פ זוהר הפעם היחידה בתנ"ך של קריאה כפולה בשם אדם ע"י ה' ואין בה פסיק, לעומת אברהם | אברהם, יעקב | יעקב, שמואל | שמואל)

וַיֹּאֶל מֹשֶׁה (ת"א) = וצבי משה; צבי (תרגומו) = רצון (גי') = מש"ה עה"כ (מקיף, היינו משה דלעילא)

צבי (אתב"ש) = הש"מ (כעין תמונת ה' יביט) (כעין תמונת מראה) מש"ה

מֹשֶׁה מֹשֶׁה (ללא פסק) אין הפרש בין משה דלעילא ומשה דלתתא, **משה** כולו ביטול מפני **רצון השם** היינו **עשה רצונו כרצונו**

כדי שיעשה רצונו כרצונו

הסבר נוסף

שמות ב,כא: וַיֹּאֶל מֹשֶׁה לְשֵׁבֶת אֶת-הָאִישׁ וַיִּתֵּן אֶת-צַפְרָה בְּתוֹ לְמוֹשֶׁה:

וַיֹּאֶל מֹשֶׁה - תרגום אונקלוס וצבי משה, פירוש וצבי – רצון, רצון גי' 346, שהוא גם גי' מש"ה עם הכולל. עם הכולל משמעו להוסיף אחד עבור המלה בכללותה. ואפשר לומר משמעו של הכולל היינו החלק הרוחני המקיף את משה, כעין משה דלעילא, משה איש הא-לקים. ולפי זה **וצבי** (שפ' רצון שבגי' משה עה"כ) **משה** זה כעין הכפילות של הכתוב (**שמות שמות ג,ד**) **וַיַּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הַנְּנִי:**

שני הפסוקים משמעותם שגופו של משה הוא כעין החלק הרוחני המקיף את משה, כי משה רבנו טיהר גופו והפכו לרוחני. ויובן ביותר שהמלים **משה משה** נכתבו ללא פסק ביניהם (ע"פ זוהר הפעם היחידה בתנ"ך של קריאה כפולה בשם אדם ע"י ה' ואין בה פסיק) כרמז לחיבור משה שלמטה לרוחני שבו שלמעלה.

רמז נוסף להנ"ל **צבי** באותיות אתב"ש **השם** כעין הנאמר עליו **משה איש הא-לקים**

השם משה זה כעין תמונת מראה הנאמר על משה (**במדבר בהעלתך יב,ח**) **יְהִי אֶל-פִּה אֲדָבָר-בּוֹ וַיִּמְרָאֵהוּ וְלֹא בְחַיִּדָת וְתִמְנַת ה' וַיִּבֵּיט וַיְדַוֵּעַ לֹא יִרְאֻם לְדַבָּר בְּעִבְרֵי בְּמוֹשֶׁה:**
משה רבנו הגיע לדרגה עילאה זו בביטול רצונו מפני רצון השם כנאמר **אבות פ"ב מ"ד עשה רצונו כרצונו, כדי שיעשה רצונו כרצונו, בטל רצונו מפני רצונו, כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונו.**

5.2 שמות וארא ו,ב

שמות וארא ו,ב – ג: [ב] וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֲלֵיךָ אֲנִי ה':
[ג] וְאָרָא אֶל-אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשָׁמִי הוּא לֹא נִדְעָתִי לָהֶם:

זוהר כרך ב (שמות) פרשת וארא דף כג עמוד ב

וְאָרָא אֶל-אַבְרָהָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשָׁמִי הוּא לֹא נִדְעָתִי לָהֶם: רבי חזקיה פתח ... דהא כד אתברי אדם מעפרא דמקדשא דלתתא אתתקן וארבע סטרי דעלמא אתחברו בההוא אתר דאקרי בי מקדשא, ואינון ארבע סטרי דעלמא אתחברו בארבע סטרי דאינון יסודין דעלמא תתאה א"ש ורו"ח ומי"ם ועפ"ר, ואתחברו ארבע סטרי אלין בד' סטרי (נ"א יסודין) דעלמא ואתקין מנייהו קודשא בריך הוא חד גופא בתקונא עלאה, והאי גופא אתחבר מתרין עלמין מעלמא דא תתאה ומעלמא דלעילא, אר"ש ת"ח ד' קדמאי אינון רזא דמהימנותא, ואינון אבהן דכלהו עלמין, ורזא דרתיכא עלאה קדישא ואינון ד' יסודין א"ש ורו"ח ומי"ם ועפ"ר אלין אינון רזא עלאה וגו'

וְאָרָא – רביע, לבריאת האדם מעפר המקדש בארץ, ארבעה צדדי עולם התחברו במקום זה, ואלו נושאים ארבע יסודות עולם (צפון) א"ש (מזרח) רו"ח (דרום) ומי"ם (מערב) ועפ"ר והתקין הקב"ה מהם גוף מתוקן משני עולמות עליון ותחתון, וארבעה הראשונים הם רזי האמונה והם אבות כל העולמות, ורזי המרכבה העליונה הקדושה וגו'
טט - ובהמשך הזוהר מלמד כיצד ארבעה היסודות מרכיבים את כל הבריאה באופנים שונים. שם ה' א-ל ש-י – משמעו שודד (רמב"ן) משדד - מנצח מערכות הטבע כרצונו (דאב"ע) וזהו ענין ההרכבה עד (כפי' הנוסף) שאמרתי לעולמי די (בבלי חגיגה יב,א). שודד - משדד – מנצח - משנה הרכבי תכונות הטבע כרצונו, השגחה הנדמית כבדרך טבעי

פתוח נושא וְאָרָא – רביע, מהכותב (טט) עם הערות קוראים:

בראשית א,א – ב [א] בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

[ב] וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ וְחֹשֶׁךְ עַל-פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:

הפסוק הראשון כולו בטעמים תחתונים ומרמז לעשרה מאמרות הבורא בהם נבראה הבריאה. הפסוק השני פותח בטעם העליון הראשון בתורה הוא טעם רביע המרמז למימוש מאמרות הבורא בהרכבת הבריאה מארבע יסודות במופעים שונים.
פ' רבינו בחיי ארבע יסודות בצורה שהלביש הבורא בחומר התהו, וגם בתפקיד נקודה. והארץ אחרי הבריאה הזאת היתה תהו, כלומר חמר אין בו ממש והיתה בהו שהלביש אותה צורה, והזכיר הכתוב ארבע יסודות שיש בצורה זו, והם: אש ורוח והמים והעפר, ומלת "הארץ" כוללת ארבעתם, והוא כלל העולם השפל, וגו'
הערת ר' א"ש"ר הי"ו, גלוי רמזי טעם רביע בפסוקים אלו (בר' א,ב ושמות וארא ו,ב), הוא גלוי יסודי בתורה

וזהו גם הבסיס להא דיש ד אותיות בשם י-ק-ו-ק, ובעולם החומר ארבע כוחות (כבידה, חזק, חלש, אלקטרומגנטי) וארבע יסודות (קוורקים: גלואונים, פוטונים, בוסונים וגרביטונים) וארבע מרכיבים ב-DNA (A, T, C, G adenine, thymine, cytosine, guanine) וארבע מרכיבים בדם הוא הנפש (כדוריות לבנות, כדוריות אדומות, טרומבוציטים, פלאסמה) וכו'

וגם ש-ד-י: ש"י עולמות הבנויים מ-ד יסודות המהוים אותם לכך ד במרכז ה-ש"י – ש-ד-י.

וגם א-ל ש-ד-י: שאל (כמו ביקש) באמצעות ד (היסודות) ברא את י (הספירות). וכן הוא באותה משמעות: א (הוא אלופ של עולם) לש (במובן צר צורה לחומר) באמצעות ד את י, וכנ"ל.

וגם א-ל ש-ד-י: ש ד במובנו א-ל ש ד (במובן סד, כיסה בסיד, הסתיר) את י, שעולם הזה נברא ב-ה ועולם הבא נברא ב-י ונסתר מעינינו.

וגם א-ל ש-ד-י: יש במשמעו א (אלופו של עולם) לש ד (כמו לשד השמן, הינו תמצית הטוב שבדבר) י (הינו עולמות העליונים ועשר ספירות וממילא כל ההויה והשתלשלותה).

זוהר כרך ב (שמות) פרשת וארא דף כג עמוד ב

... ועל דא קרינן משה זכה באספקלריא דנהרא דקיימא על ההוא דלא נהרא, שאר בני עלמא בההוא אספקלריא דלא נהרא, ואבהן הו חמאן מגו אלין גוונין דאתגליין אינון סתימין דקיימי עלייהו דאינון דלא נהרין ועל דא כתיב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי באינון גוונין דאתחזיין, ושמי יי' לא נודעתי להם אלין גוונין עלאין סתימין דזהרין דזכה בהו משה לאסתכלא בהון, וגו'

אוצר המדרשים (אייזנשטיין) עקיבא, רבי עמוד 414

... והשם שהוא נתגלה למשה בסנה מתוך אהבה ומתוך הרחמים ומתוך הענוה ומתוך הישרות ומתוך השפלות ומתוך הצדקה ומתוך האמונה ומתוך אברהם יצחק ויעקב, שאפילו אברהם יצחק ויעקב שהם גדולים ממלאכי השרת והקב"ה אהבם אהבה גמורה לא גלה להם שם המפורש אלא למשה בלבד שנאמר ושמי ה' לא נודעתי להם (פ' וארא). ומה הודיע להם מקצת שמו שאינו מפורש שנאמר וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, שלש אותיות הללו הודיע להם כנגד שלשתן, ש' כנגד אברהם ד' כנגד יצחק י' כנגד יעקב, ולכולם שם אחד גלה להם, אבל למשה גילה לו כל השמות, בין שמות המפורשים בין שמות החקוקים על כתר מלכות שבראשו ובין שמות החקוקים על כסא הכבוד ובין שמות החקוקים בטבעת שבידו, בין שהם עומדים כעמודי אש סביבות מרכבותיו בין שמות שהם סביבות שכניה כנשרי מרכבה ובין שמות שנחתמו בהם שמים וארץ ים ויבשה הרים ובקעות תנינים ותהומות, סדרי עולם וסדרי בראשית וסדרי מעונות זבול וערבות וכסא הכבוד, אוצרות חיים וגנזי ברכות גנזי טל ומטר גנזי ברקים גנזי עננים גנזי רוחות וגנזי נשמות של חיים ושל מתים שנאמר יודיע דרכיו למשה (תהלים ק"ג). ומפני מה לא גילה דרכיו לאברהם שפירש עצמו מע"ז ונדבק תחת כנפי השכינה ועמד בעשר נסיונות, וליצחק שנעקד כשה תמים על גבי המזבח ומסר דמו להקב"ה, וליעקב שהרחיק את עצמו ואת בניו ואת נבותיו ואת קרוביו מחטא ומע"ז שנאמר ויאמר יעקב אל ביתו הסירו אלהי הנכר (פ' וישלח)? אלא מלמד שלאברהם לא גילה לו אלא מפני שזרעו של ישמעאל נופל בגיהנם, ליצחק מפני שזרעו של עשו נופל בגיהנם, ולמה לא גילה ליעקב שבחר בו הקב"ה לסגולתו וחקק דמותו על כסא הכבוד שברקיע שנאמר כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגולתו (תהלים קל"ה), וכו' משבחים לפניו עליונים ותחתונים בכל יום שנאמר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר (ישעיה מ"ט)? אלא מפני שאמר שנסתרו דרכיו לפני בורא שנאמר למה תאמר יעקב ישראל נסתרה דרכי מה' (שם) /ישעיהו/ מ' לפיכך לא גילה לו.

סיכום: שמות וארא וג, ואָרָא - רביע, גיליתי לאבות איך הבריאה (העולמות שבראתי) מורכבת מצירופי ארבע יסודות וזה מבוסס בשם א-ל ש-די שהוא גלוי אחד מרבים של שם הוי"ה. זה שזה בטוי של שם הוי"ה מרומו בלימוד אלפניו מתבנית הטעמים קיסר (אתנה או סלוק) (פשטא) [מונח] זקף-קטן ותוכנו תיאור ואחריו פעולה או הלכה (בד"כ) של הכתוב בְּאֵל שְׁהִי – מונח אתנה וְשָׁמִי הוּ – מונח זקף-קטן לֹא נִדְעָתִי לָהֶם – מרכא טפחא סלוק. הלימוד לאחריו כפ"י רש"י לא ניכרתי להם במדה אֲמַתִּית שלי ... נאמן לאמת דברי שהבטחים ב-"אני א-ל ש-די" נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני, נאמן ליפרע מהעוברים על דברי. ס"ת לא' נודעת'י להם' – אמת'י או יאמ"ת

אֶל-אֲבֹתָם אֶל-יִצְחָק וְאֶל-יַעֲקֹב – תביר מרכא טפחא, מרכא טפחא כיתור לרבות במעלותיהם וביעקב להיות בחיר האבות, ובא תביר לרמוז על הגבלת גילוי הנסתרות בתורת הא-לקות לכל אחד מהאבות, לאברהם מפני ישמעאל, ליצחק מפני עשו, ליעקב מפני שאמר שנסתרו דרכיו לפני בוראו שנאמר למה תאמר יעקב ותדבר ישראל נסתרה דרכי מה' (שם /ישעיהו/ מ') לפיכך לא גילה לו

בְּאֵל שְׁהִי – מונח אתנה, למעט שלא גילה לאבות שמות הוי"ה המגלים נסתרות יותר נרחבות בתורת הא-לקות, כאלו שגילה למשה רבנו.

שמות וארא וג, ויִדְבֶר הוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיִּצְוֶם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל-פְּרֻעָה מִלֶּךְ מִצְרַיִם

לְהוֹצִיא אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ס

ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ה (וילנה ז,א)

ד"א תקיעת שופר תלויה בב"ד ושילוח עבדי' תלוי בכל אדם ואתיא כהיא דא"ר שמואל בר רב יצחק ויִדְבֶר הוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וַיִּצְוֶם אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל על מה ציום על פרש' שילוח עבדי' ואתיא כהיא דא"ר הילא לא נענשו ישראל אלא על פרשת שילוח עבדים הדא הוא דכתיב מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי וגו'

ויִדְבֶר הוּ אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן – מונח זקא מונח סגול, מוסיף מענין משה ואהרן עליהם, מה הם חפשיים לרבות עליהם עוד חפשיים. **וְאֶל-פְּרֻעָה –** טפחא בפרעה ללא הגבלת מרכא לפניו, גורם להתפשטות אפיון מפרעה המצוה לשלח עבדיו מבני ישראל, אל מהות הצווי למשה ואל אהרן, מה משה ואהרן חפשיים אז עליהם לצוות על בני ישראל המשעבדים אחיהם מבני ישראל לשחררם לחפשי וכך להוסיף על משה ואהרן בני החירות את כל בני ישראל המשועבדים לאחיהם ובזכות זאת יוסיפו לכל (יזכו) בני ישראל לחירות.

שמות וארא ז:

[יז] כֹּה אָמַר הוּ בְּזֹאת תִּדְעַ כִּי אֲנִי הוּ הַנֵּה אֲנִי מִכָּהוּ בַמִּטָּה אֲשֶׁר-בְּנִדִי עַל-הַמּוֹם אֲשֶׁר בְּיָאֵר וְנִהְפְּכוּ לָהֶם: [יט] וַיֹּאמֶר הוּ אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-אַהֲרֹן קַח מִטָּה וְנִטְהַר-בָּהּ עַל-מִימֵי מִצְרַיִם עַל-נְהַרְתָּם עַל-יָאֲרִיתָם וְעַל-אֲנַמְיָהֶם וְעַל-כָּל-מִקְנֵה מִימֵיהֶם וַיְהִי-דָם וַיְהִי דָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים:

ע"פ **שמות וארא ז, יט תורה שלמה (פא*) פסיק בפסוק (ז, יז) מִכָּהוּ בַמִּטָּה אֲשֶׁר-בְּנִדִי** ומשמעו פעמיים יד, הנלקחת מצד שמאל של הפסיק לצד ימין של הפסיק, יד משה ויד אהרן המטה את המטה.

ע"פ **תורה שלמה (יז) אָמַר אֶל-אַהֲרֹן –** מונח פזר, כעין שני עניני פזר **קַח מִטָּה וְנִטְהַר-בָּהּ** – מונח תלישא-קטנה, כעין שלושה עניני תלישא-קטנה

אֶל תלישא עשויה לרמוז לחישוב זמני תקופות, פזר ירמוז להמנעות משתיית מי נהרות בזמן שחלה התקופה, כי מסוכן כמו מכת דם במצרים ב' לפי שתרגם אונקלוס עצים ואבנים ככלי עצים וכלי אבנים, ע"פ המדרש הגדול תלישא עשויה לרמוז למים שאובים (כעין תלושים) בכלים שבגודל עד 40 סאה מקבלים טומאה לעומת מי נהרות ומאגרים שונים שאינם מקבלים טומאה.

ע"פ **תורה שלמה (פג) עַל-מִימֵי מִצְרַיִם עַל-נְהַרְתָּם עַל-יָאֲרִיתָם וְעַל-אֲנַמְיָהֶם וְעַל-כָּל-מִקְנֵה מִימֵיהֶם –** כעין כלל ופרט וכלל או רבוי מיעוט רבוי, הכלל הראשון **עַל-מִימֵי מִצְרַיִם** מטועם קדמא ואזלא, הפרטים **עַל-נְהַרְתָּם עַל-יָאֲרִיתָם וְעַל-אֲנַמְיָהֶם**, כלל בתראה **וְעַל-כָּל-מִקְנֵה מִימֵיהֶם**, לפי כלל ופרט וכלל, הכלל בתראה מרבה (ע"פ תרגום אונקלוס של עצים ואבנים) כלי עצים וכלי אבנים,

וַיְהִי דָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְעֵצִים וּבְאֲבָנִים: לפי רבוי מיעוט רבוי יש ללמוד באופן המרוחק ביותר ממי היאור, שנשארו מים במצרים למצרים, שלא היו לדם ואלו מים שחפרו המצרים שמקורם לא היה ביאור

שמות וארא ז, כד] וַיִּחַפְּרוּ כָל-מִצְרַיִם סְבִיבַת הַיָּאֵר מִיַּם לְשִׁתּוֹת כִּי לֹא יָכֻלוּ לְשִׁתּוֹת מִמֵּי הַיָּאֵר:

שמות וארא ז, כא: [כא] וַיְהִי-הֵן אֲשֶׁר-בְּיָאֵר מִתְּהוֹ וַיִּבְאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא-יָכֻלוּ מִצְרַיִם לְשִׁתּוֹת מִיַּם מִן-הַיָּאֵר

וַיְהִי הֵדָם בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם:

ע"פ **תורה שלמה (צא) כמו שבגאולת מצרים הייתה מכת דם כך תחזור ותהיה מכת דם ואש ותמרות עשן בגאולת אדום לעתיד לבוא, דבר המרומז בפעמיים זקף-קטן וַיִּבְאֵשׁ הַיָּאֵר וְלֹא-יָכֻלוּ מִצְרַיִם.**

שמות וארא ט, ג: הִנֵּה יָד-הוּ הִנֵּה בְּמִקְנֵה אֲשֶׁר בְּשִׂדָּה בְּסוֹסִים בְּחֻמְרִים בְּנַמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאן דָּבָר כְּבֵד מְאֹד:

במקנך אשר בשדה - פשטא מונח זקף-קטן בסוסים בחמרים בגמלים - מהפך פשטא זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים שופטים ב,טו

בְּכָל אֲשֶׁר יֵצְאוּ יַד-הוּ הִיְתָה-בָּם לְרֻעָה כְּאֲשֶׁר דָּבָר הוּ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁפַע הוּ לָהֶם וַיִּצֶר לָהֶם מְאֹד:

יד-ה' היתה-בם לרעה - פשטא מונח זקף-קטן כאשר דבר ה' - פשטא מונח זקף-קטן, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים

מקראות תמימות (מקת"ם) רות רבה ב יט על פסוק שופטים ב,טו

אמר רבי לוי: כל מקום שנאמר בו יד' מכת דבר היא, ובנין אב (מקת"ם ההוכחה הברורה ביותר) שכולם (שמות וארא ט, ג) הנה יד-ה' הוי"ה (מקת"ם מכת דבר) ... תלמידי דרבי נחמיה מייתי לה מהתם (שופטים ט, ג) בכל אשר יצאו יד-ה' היתה-בם לרעה - ביוצאין היתה מגפה (מקת"ם דהיינו אלימלך שיצא לחוץ לארץ - פירוש המהרז"ו) ביושבין לא היתה מגפה.

- טט אמר רבי לוי יד-ה' ... בנין אב ומוכה מפסוק (שמות וארא ט, ג) שבו פעמיים זקף קטן בין שני קיסרים (סילוק אתנה)
- תלמידי דרבי נחמיה יד-ה' ... בנין אב ומוכה מפסוק (שופטים ט, ג) שבו פעמיים זקף קטן בין שני קיסרים (סילוק אתנה)
- רבי לוי ותלמידי רבי נחמיה ידעו שבפסוקים אלו יש לימוד של בנין אב ולענ"ד זה מושרה ע"י פעמים זקף-קטן במקראות שהובא על-ידם.

5.3 שמות בא ו,ב

שמות בא ז,ז:

וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֶיךָ פְּרַעְה אֱלֹהֵינוּ עַד-מִתִּי יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שֵׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וְנַעֲבְדוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵיהֶם

הַטָּרְס תְּדַע כִּי אֶבְרָה מִצְרָיִם:

וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֶיךָ פְּרַעְה – תרסא קדמא ואזלא אֱלֹהֵינוּ – רביע עַד-מִתִּי – פשטא, מופע נדיר מאד של פשטא ללא מהפך לפניו ולא בתבנית

פשטא [מונח] זקף-קטן יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, לכתחילה ובפועל

יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שֵׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים – פעמיים זקף בין שני קיסרים

וְנַעֲבְדוּ – טפחא ללא מרכא אֶת-ה' אֱלֹהֵיהֶם – מונח אתנח, למעט עבודה שלא לה' א-לקינו

וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֶיךָ פְּרַעְה אֱלֹהֵינוּ – תרסא קדמא ואזלא רביע, פרט (א) וכלל ופרט (ב) המפרט פרט (א).

פרט (א) מרמז על שיעור זמן גאולה, קדמא ואזלא כעין כלל מלמד על אי הודאות של הידיעה של זמן הגאולה מתוך פרט (ב) – רביע,

ארבע זמנים אפשריים לגאולת מצרים מנקודת הפתיחה: לפי 430 שנה בברית בין הבתרים, לפי 400 שנה מהבשורה על לידת יצחק או

מלידת יצחק, 400 שנה מירידת יעקב ובניו למצרים, זמן בעייתה או אחישנה. והמשכו מראה על אי הודאות, מפני שתבנית הטעמים של

הקרא יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, מרמזת על לכתחילה ובפועל.

וַיֹּאמְרוּ – תרסא, בתפקיד שיעור, זמן יציאת מצרים. רמזים לכך במלים: הַטָּרְס תְּדַע

הַטָּרְס – כמו טרם ישכבו (בר' וידא יט, ז) – נאמר במלאכים אצל לוט בסדום בלילה אחר יום הבשורה על לידת יצחק, מאז ועד זמן הפסוק

כמעט ארבע מאות שנה

תְּדַע – כמו ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (בר' לז-לך טו, יג) – נאמר בברית בין הבתרים לאברהם אבינו ומאז ועד זמן הפסוק

כמעט ארבע מאות ושלשים שנה. אלא שגם בני ישראל לא ידעו האם משך הזמן הזה הוא מברית בין הבתרים, מהבשורה הלידה או הלידה

של יצחק, או מירידת יעקב ובניו למצרים שזה היה 190 שנה אחרי לידת יצחק ולכן שנת מכות מצרים היא השנה ה-210 לירידתם

למצרים ויש הדורש שאכן לא מלאה הגזרה של 400 שנה ושלוש הגלויות הבאות משלימות אותה.

עֲבָדֶיךָ פְּרַעְה – קדמא ואזלא, גי' קדמא ואזלא עולה מאה ותשעים שנה, כדרש על (שמ' א, יד) וַיֹּמְרוּ אֶת-חַיִּיהֶם – קדמא ואזלא, שהקב"ה

קירב את הקץ ב-190 שנה בגלל שהענוי במצרים כמעט כילה את בני ישראל מבחינה רוחנית – אמונה בה'

יְהוָה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, לכתחילה ובפועל

לכתחילה עבדי פרעה ופרעה ידעו, שבני ישראל באו למצרים לתקופה מוגבלת כמו שאמרו (בר' ויגש מז, ד) לַגּוֹר בָּאֲרֶץ בָּאֲנוּ, לַגּוֹר וְלֹא

לְהִשְׁתַּקֵּעַ.

לכתחילה בני ישראל ידעו שגרותם במצרים לתקופה מוגבלת של ארבע מאות או ארבע מאות ושלשים שנה, כנדרש על בני אפרים שטעו

בחישוב הקץ וכאשר פרצו ממצרים הומתו בידי הגתים (הפלשתים). השאלה הפשוטה היא עַד-מִתִּי הגלות בפועל?

עַד-מִתִּי – פשטא, מיוחדת ועצמאית, ואחריו תבנית פעמיים זקף בין שני קיסרים, היא השאלה על זמן גאולת מצרים ועל זמן הגאולה

העתידה אחרי הגלות הרביעית.

יוסף גילה לבני ישראל כי הגואל יבוא עם המלים פַּקֵּד יִפְקֵד , השאלה מתי זה יהיה בפועל בעייתה או אחישנה.

וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֶיךָ פְּרַעְה אֱלֹהֵינוּ – היות ולכתחילה ידוע שזמן שהותם של בני ישראל במצרים מוגבל, מכות מצרים מרמזות שעכשו הזמן

בפועל לשחררם ולא לאבד את מצרים,

הַטָּרְס תְּדַע כִּי – ר"ת תכ"ה שם ה' שבו מעניש, כנדרש במשה כאשר אמר (שמ' ב, יג) לֵמָּה תִכָּה רַעַךְ שֶׁהִכָּה הַמִּצְרַיִם בְּשֵׁם זֶה.

לכתחילה עצתם בסופו של דבר הועילה ובשיא החורבן האישי (מכת בכורות) פרעה גירשם ביד חזקה בלי שטר שיחררו, כדי שבני ישראל

לעולם לא ישכחו ענוייהם, ששיחרור מרצון משכח מן העבד את צערו ויתפסו עם מצרים (ספר הפרשיות הרב כ"טוב) אבל בפועל כאשר גילו

כי אבדו כל ממונם התחרטו, וכולם רדפו את בני ישראל לתוך מפתלם המלאה בקריעת ים סוף וזה היה חורבן מלא של מצרים כי כשם

שאלו לוקים על הים כך הנשארים במצרים לוקים על היבשה.

שמות בא יב,ב

הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רִאשׁ חֲדָשִׁים

רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:

הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם – דרגא תביר טפחא

הַחֲדָשׁ – דרגא בצורתו מצביע מעלה אל הַזֶּה – תביר – צורת לבנה בחידושה כאשר קימור הקשת שלה פונה אל החמה ששקעה, היינו

ימינה. כפי' רש"י הַחֲדָשׁ הַזֶּה – הראהו לבנה בחידושה ואמר לו כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חודש. וגו'

הַזֶּה – נתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שיעור תראה ותהיה ראויה לקדש, והראה לו באצבע את הלבנה בריקיע, ואמר לו כזה ראה

וקדש. הקב"ה הראה לו באצבע (טט – במדרש אומר אצבע יד ימין, הסמוכה לאגודל)

בבלי ראש השנה כבא, גמרא. אמר רבי לוי: מאי טעמא דרבי שמעון – דכתיב (שמות יב ב) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאֵל אַהֲרֹן בָּאֲרֶץ

מִצְרַיִם לֵאמֹר. הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם... – עדות זו תהא כשרה בכס. – ורבנן: עדות זו תהא מסורה לכם.

הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים בנושא מסוים שלגבי כולם חל ענין או ההלכה של רִאשׁ חֲדָשִׁים. קבוצת

הפרטים כאן דייני בית דין כמוכם, וגם שני עדים כמוכם לענין קביעת ראשי חדשים רִאשׁ חֲדָשִׁים.

תורה תמימה פרשת בא

לכם – [מהו לכם], עדות זו תהא מסורה לכם, [מכאן שקבלת עדות החודש וקדוש החודש – לבית דין מסורה] ר"ה כ"ד א':

לכם – אין ייחוד מקדש את החודש אפי' מומחה לרבים, שהרי אין לך מומחה לרבים בישראל כמשה רבינו וקאמר ליה הקב"ה עד

דאיכא אהרן בהדך, שנאמר ויאמר ה' אל משה ואל אהרן וגו' החודש הזה לכם⁽⁸⁾ [שם כ"ה ב']:

הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים קשורים בנושא קידוש החדש (דיינים, מראות לבנה), התביר ממעט את כל ישראל

ומותר רק את בית הדין אבל לא ליחיד מומחה כי הטפחא מרבה מומחים לקידוש החדש. כמו כן אפשר להבין מפירוש **כלי יקר** שלכל חדש יש מראה לבנה משלו, כלומר הטפחא מרבה מראות לבנה בחידושה.

ירושלמי ראש השנה פ"ב ה"ד (וילנה יב ה) ... אמר רבי חייא בר בא ראו אותו יוצא מענן זה ונכנס לתוך ענן אחר מעידין עליו טט - **הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם** – דרגא תביר טפחא, קבוצות פרטים המצטרפים לנושא אחד, כאן חלקי לבנה לקידוש החדש, הנראים בסדר זמן, בחלקים.

דרגא – ראה התחדשות בסדר זמן של ראו אותו יוצא מענן זה ונכנס לתוך ענן אחר, תביר – בגלל העננות ראה אותו בחלקים טפחא – רבוי החלקים מצטרפים ביחד לראיה אחת

סיכום: בפסוקנו דרגא הצביעה למקום או ענין מסוים, כאן מהארץ ללבנה, תבנית דרגא תביר טפחא קבוצות פרטים מסוימים המתקיימים בעת ובעונה אחת, בית דין מומחים לקידוש החדש, מראות לבנה במולדה. תבנית דרגא תביר טפחא סדר זמן לראית מולד הלבנה בחלקים המצטרפים ביחד לראיה שלמה.

שמות בא יג, ג - ד פסוק שלישי בפרשת קדש לי כל בכור
[ג] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-הַעָם זָכוֹר אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים כִּי בְּתוֹק יָד הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם מִצֵּר
וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ:

[ד] הַיּוֹם אַתֶּם יֵצְאִים בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב:

בבלי פסחים כח, ב רבי יוסי הגלילי אומר: מנין לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג אלא יום אחד - תלמוד לומר (**שמות בא יג, ד**) לא יאכל חמץ וסמך ליה (**שמות בא יג, ד**) היום אתם יצאים.

רש"י הכי גרסינן: חמץ אין לי אלא שנתחמץ מאליו, מנין לפסח מצרים - שלא נהגו בו איסור חמץ אלא יום אחד. תלמוד לומר לא יאכל חמץ וסמך ליה היום אתם יצאים - לא יאכל חמץ היום.

שמות בא יג, ג ... וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ: [ד] הַיּוֹם אַתֶּם יֵצְאִים

וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ – מרכא טפחא סלוק, מרכא טפחא מרבה, מה היא מרבה? נלמד מהסילוק המאפין אותה, איסור אכילת חמץ לדורות. הסלוק גם ממעט, להודיע כי רק חמץ נאסר ולא דברים אחרים.

הַיּוֹם – טפחא בראש פסוק, בתפקיד שמתפשט אפיון ממנה אלפניו. האפיון הוא כדרשת ריה"ג כי פסח מצרים - נהגו בו איסור חמץ יום אחד. זה היה הציון, ולמעשה לא אכלו חמץ בשלושים יום הבאים ובט"ו אייר ירד המן, ואם לא היה להם תבואה אז גם לא אכלו חמץ עד בואם אל ארץ כנען.

שמות בא יג, ה

[ה] וַהֲיָה כִּי-יִבְיֵאֵךְ ה' אֶל-אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וַהֲחִתִּי וַהֲאֱמֹרִי וַהֲחִנִּי וַהֲיִבְסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְחַת לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעֵבֶרְתָּ אֶת-הָעֵבֶרְתָּ הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה:

אל-ארץ הכנעני – מונח תלישא-גדולה, שני ענינים של שיעור והם מושפעים ו/או משפיעים על **והיה כי-יביאך ה'** - מונח מונח פזר, כעין שלוש פזר שענינו דרוש למקום אחר ואם צריך גם למקומו (ומפאת הקיצור לא מוסבר בפרסום זה)
אל-ארץ הכנעני – מונח תלישא-גדולה, שני ענינים של שיעור, מלפניו ומאחריו.

מלפניו ע"פ **תורה שלמה (מה)** מהפסוקים יג ג – ד לומדים על עבור השנה שיהיה הפסח בחדש האביב (טט - של ארץ-הכנעני) כי אכילת חמץ אסורה אחרי יום תקופת האביב, **כסף משנה הלכות קידוש החודש פרק ד** אם היתה השנה ראויה להתעבר מפני אביב שלא הגיע או מפני התקופה שלא יהא אביב בתקופה חדשה שהם עיקר זמני העיבור מן התורה
מאחריו ע"פ **רמב"ן** - ע"פ רבותינו על **ספרי דברים כו ט** וגם כמובא ב-**תורה שלמה** ארץ חמישה עממים הגמנים בפסוק היא ארץ זבת חלב ודבש, וארץ הפריזי והגרשני הלא מוזכרים בפסוק היא פחותה מארץ המוזכרים אבל ביחס לשאר הארצות גם היא ארץ זבת חלב ודבש.

אַרְץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ - תביר מרכא טפחא אתנה או סלוק, נמצא בתורה כשמונה פעמים, ויש מופעים בטעמים אחרים דוגמאות למיעוטים הנלמדים במקומות שונים: **מגילה ו' א'** וכי תימא דלית בה זבת חלב ודבש ... ריש לקיש ... ציפורי ששה עשר מילין על ששה עשר מילין ... רבי יוחנן ... עשרין ותרתינן פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי מדברי שניהם עולה שרק חלק מארץ-ישראל בבחינת ארץ זבת חלב ודבש

דברים כי-תבוא כו, ט: וַיִּבְאֲנוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּפְתְּנוּ לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ: פרשת הבאת בכורים, ריה"ג ממעט ביכורים לארץ-ישראל מערבה לירדן.

ויקרא ב יא: כָּל-הַמְנַחֵה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ

פי כל-שאר וְכָל-דָּבָשׁ לֹא-תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אֲשֶׁה לַה':

בבלי בבא בתרא חי סמיכת חרדל לכורות דבורים, מזיק הדבש, לכן יש להרחיקו, אפילו זרע החרדל בהיתר, כגון שזרע בחצי שדה ואח"כ מכר חצי השדה השני. **ארץ זבת חלב ודבש**, ארץ - תביר, להודיע שלא כל זריעה בארץ מועילה לדבש ולכן צמח כמו חרדל המזיק לדבורים ולדבשם לרבנן יש להרחיק. לרבי יוסי לא צריך להרחיק כי סבור כי הניזק בעל הדבורים ירחיק עצמו.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

כמנהג האשכנזים דרגת עוצר קיסר אתנחא. סלוק (=סוף-פסוק) דרגת העוצר מלך סגול. זקף-קטן. זקף-גדול. שלשלת. טפחא	כמנהג הספרדים דרגת עוצר קיסר אתנח. סלוק (=סוף-פסוק) דרגת עוצר מלך סגולתא. זקף-קטן. זקף-גדול. שלשלת. טרחא
--	---

5.4 שמות בשלח יג,ז

שמות בשלח טז,ד - ה

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה הִנְנִי מִקְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן-הַשָּׁמַיִם
וַיֵּצֵא הָעָם וַלְקִטּוֹ דָּבָר-יוֹם בְּיוֹמוֹ לִמְעַן אֲנִסְנוּ הַיָּלֶךְ בְּתוֹרַתִי אִם-לֹא:
[ה] וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהִכִּינוּ אֶת אֲשֶׁר-יִבְיֵאוּ
וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וַיּוֹם:

(קיסר - סלוק) **וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי** - פשטא מונח זקף-קטן **וְהִכִּינוּ** – טפחא **אֶת אֲשֶׁר-יִבְיֵאוּ** - מונח אתנח
תבנית הטעמים בראש הפסוק (קיסר - סלוק) פשטא מונח זקף-קטן ותוכנו תיאור, ואחריו פעולה, מתאים ללימוד אלפניו ולאחריו.
אֶלְפִנּוּ - על **לִמְעַן אֲנִסְנוּ הַיָּלֶךְ בְּתוֹרַתִי** – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין, או כולם מצטרפים לענין,
ללמד שתורתו בשלב זה במדבר התבטאה בכ-**פרש"י** אם ישמרו מצוות התלויות בו (במן) שלא יותירו ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט

(קיסר - אתנח) **וְהָיָה מִשְׁנֵה** - מונח זקף-קטן, **עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וַיּוֹם:**

תבנית הטעמים באמצע הפסוק (קיסר - אתנח) מונח זקף-קטן ותוכנו תיאור, ואחריו פעולה, מתאים ללימוד אלפניו ולאחריו.
אֶלְפִנּוּ - על **וְהִכִּינוּ אֶת אֲשֶׁר-יִבְיֵאוּ כְפִירוֹשׁ שִׁפְתֵי ח' (ג)** - כלומר ולא משנה של כל השבוע דהיינו עשרה עומרים כמובן מן הכתוב.
טט - יום יום היינו חמישה ימים עד יום הששי, סה"כ חמישה עומרים. בפשט יהיה מובנו שביום ששי הביאו חמישה עומרים כנגד חמישה עומרים מיום א עד יום ה. לכן הלימוד אלפניו, ללמד כי ביום ששי לקטו רק עומר כבימים א – ה בשבוע,
הלימוד לאחריו על התוכן **עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וַיּוֹם** הוא **וכפרש"י** על **אֲשֶׁר-יִבְיֵאוּ** לאחר שיביאו ימצאו משנה במדידה, כפל על הליקוט היומי.

שמות בשלח טז,ה

וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהִכִּינוּ אֶת אֲשֶׁר-יִבְיֵאוּ

וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר-יִלְקְטוּ יוֹם וַיּוֹם:

ספר חידושי הר"ם (תחת פרשת בשלח) עמ' נ"א, ר"ח ניסן תר"ב: "...עלה בלבי מחשבה שזיכני השי"ת לחוש בכל יום ויום דבר בפרשת המן ומלא הפרנסה שיומין לי השי"ת תהי מהתורה הקדושה...וכן אמר הליל ברוך השם יום יום שבכל יום יש התחדשות, שנאמר חדשים לבקרים וכו' (רבה אמונתך) ולכל אדם כפי הצורך לו לעבודתו את השי"ת
ליקוטי הרה"ק מרימנוב, חלק מנחם ציון-תודעה... הרה"ק מרימנוב עשרים ושתים שנה דרש-דרש מידי שבת בשבתו על פרשת המן, **בבלי יומא ע"א**,...שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה לא ירד להם מן פעם אחת בשנה...עמד ופסק מעותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו כל יום...נמצא כולם מכוונים את לבם לאביהם שבשמים וגו'.
יוֹם וַיּוֹם - מרכא פסק סלוק, רבוי בקשות, כל יום בקשה חדשה בשביל דבר אחד – פרנסה, דומה לו בק"ש ה' פסק **אחד**, רבוי גלויי מידות ה' והם כולם מאוחדים בה' אחד. אף שכאן הפסק גם משמש כהפרדה בין אותיות אהו"י אות ה"ה בשם הוי' ואות אל"ף באחד. מרכא פסק סלוק, חמישה מופעים בתורה בסילוק ועוד אחדים באתנח

שמות בשלח טז,ח

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת ה' לָכֶם בְּעֶרְבׁ בֶּשֶׂר לֶאֱכֹל וְלָחֶם בִּפְקָרׁ לְשִׁבְעַ בְּשִׁמְעַ ה' אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלַיְנִים עָלַי

וַיִּנְחַנו מִיָּה לֹא-עָלִינוּ תְּלַנְתִּיכֶם כִּי עַל-ה':

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה – מונח רביע, לפחות ארבע לימודים בכתוב: שני שיעורים באכילת לחם, אחד לנטילת ידים, אחד לברכת המזון, המלצה לקביעת זמן סעודה, דרך ארץ לאכול בשר בערב, דרך ארץ שלא לאכול בשר לשובע, ברכת המזון מצוות עשה שלא הזמן גרמא ולכן גם נשים חייבות בה.

שמות בשלח טז,ח **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת ה' לָכֶם בְּעֶרְבׁ בֶּשֶׂר לֶאֱכֹל וְלָחֶם בִּפְקָרׁ לְשִׁבְעַ**, תבנית הטעמים היא של כעין פרט

קדמאה, כעין כלל ופרט בתראה המפרט את הפרט קדמאה.

בְּתַת ה' - מונח תלישא-קטנה, זהו פרט קדמאה הבא ללמד כעין שני תפקידי תלישא לענין שיעור אכילת לחם שיש ליטול ידיים עם ובלי ברכה ושיעור אכילת לחם להתחייב בברכת המזון הכתובים בפרט בתראה. קביעת זמן סעודה.

ספר הלכות גדולות סימן א - הלכות ברכות פרק שלישי עמוד מ

(ברכות כ ב) ברכת המזון פשיטא דמצות עשה שלא הזמן גרמא היא, סד"א הואיל וכתוב (שמות טז, ח) ויאמר משה בתת ה' לכם בערב בשר לאכל ולחם בפקר לשבע תהי כמצות עשה שהזמן גרמא, קמ"ל.

בבלי יומא ע"ב, .. מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בלילה. והאמר אביי: האי מאן דאית ליה סעודתא - לא לאכליה אלא ביממא ! - כעין יממא קא אמרינן. אמר רב אחא בר עקיב: בתחלה היו ישראל דומין לתרנגולים שמנקרין באשפה, עד שבא משה וקבע להם זמן סעודה.

כמו כן המלצה לשיעור אכילת בשר כפי' **רש"י בְּשֶׂר לֶאֱכֹל**. ולא לשובע. למדה תורה דרך ארץ שאין אוכלים בשר לשובע. וגו'. ענין של שיעורים לברכת המזון. **ילקוט שמעוני תורה פרשת עקב רמז תתנא** אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם ואכלת ושבעת וברכת והן מדקדקים על עצמן עד כזית ועד כביצה, ברכת המזון בכל לשון שנאמר ואכלת ושבעת וברכת בכל לשון שהוא מברך:

... לכתחילה ברכת המזון על אכילה לשובע ובני ישראל מקפידים על עצמם עד ביצה ועד כזית.

סיכום ע"פ **משנה ברורה סימן קנח זי** מדאורייתא אוכל פחות מביצה אינו נטמא ולא מטמא ידיים לכן גם על הנטילה לא גזרו. אבל כיון שברכת המזון מברכין על כזית לכן לא חילקו רבנן וקבעו שגם נוטלים על כזית וממילא זה כולל כביצה. על אכילת פחות מכזית הט"ז הב"ח הגר"א ועוד פסקו שאין צריך נטילה, ודעת אחרונים אחרים שיטול ולא יברך וע"כ נכון להחמיר. לכו"ע על כזית צריך נטילה. ומעט פת למתק חריפות שתייה י"א שא"צ ליטול אף אם יש בו כביצה וי"א שיטול וכן מחמת הספק שיטול ללא ברכה, בפחות מכזית א"צ ליטול.

שמות בשלח טז, יג ויהי בערב ותעל השלל ותקס את-המחנה ובבקר היתה שכבת הטל סביב למחנה:
ובבקר - רביע, בבלי ברכות כז, א דורש מ- **שמות בשלח טז, כא:** **וילקטו את-פבֹּקֶר פבֹּקֶר איש כפי אֶקְלוֹ וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס:** ועל תמיד של שחר שקרב בארבע שעות. ... הנלמד מהקרא וחס השמש ונמס, איזו היא שעה שהשמש חם והצל צונן? הוי אומר בארבע שעות (מעלות השחר או הנץ). ו דומה לו **שמות בשלח טז, ז ובקר וראיתם את-פֶּבֶד ה'**

שמות בשלח טז, יב
שְׁמַעְתִּי אֶת-תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
דַּבֵּר אֲלֵהֶם לֵאמֹר בֵּין הָעֲרַבִּים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ-לָחֶם וַיִּדְעֹתָם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:
הקדמה על הקרא (**שמות בשלח טז, זב**) **לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת-ה'לָחֶם אֲשֶׁר הָאֶכְלֹתִי אֲתֶכֶם בַּפֶּדְיָר בְּהוֹצִיאִי אֲתֶכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:**
מפורש כי בני ישראל אכלו מצות שלוש יום, מבצק שהוציאו ממצרים או ממצות שהוציאו ממצרים, וטעמו בהן טעם המן וכאשר המצות פסקו, נתנו דעתם שמא פסק מהם המזון המופלא שקיימם שלוש יום מפני שלא הודו לה' עליו. לכן התלוננו תלונה אחת על שלא היה להם כלי להודות לה'. מהתעוררות דלתתא זאת ה' העניק להם ברכת המזון וזה קרה בט"ו אייר ערב ירידת המן בט"ז אייר, ט"ו אייר הוא היום שבבילול שלפניו הוא פסח שני. וכאשר המן ירד וטעמו ממנו **שמות בשלח טז, טו ויראו בני-ישראל אל יואמריו** - קדמא ואזלא במלה אחת, ענין של שוויון, אמרו שכבר טעמו טעם שוה למן במצות מצרים.

תורה שלמה (פ) בזהר ח"ג רעד: רמז לברכת המזון במן עצמו, שנא' ובבקר תשבועו לחם וידעתם כי אני ה' אלהיכם. (וראה מ"ש במילואים ובהשמטות). וכן הוא ברבינו בחיי כאן: ובבקר וגו'
שו"ת ציץ אליעזר חלק כב סימן כט ודבר זה שמשוה תיקן להם ברכת הזון בשעה שירד המן לישראל מסמיך ליה **הרבינו בחיי עה"ת בפ' בשלח (טז, יב) עה"פ:** **שְׁמַעְתִּי אֶת-תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דַּבֵּר אֲלֵהֶם לֵאמֹר בֵּין הָעֲרַבִּים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ-לָחֶם וַיִּדְעֹתָם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:**

ו"ל: **ובבקר תשבועו-לחם וידעתם כי אני ה' אלהיכם** שתברכו את שמי על המזון כענין שכתוב (**דברים ח'**) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך. ומכאן אמרו רז"ל (**ברכות פ"ז ד' מ"ח ב**) משה תיקן להם לישראל ברכת הזון בשעה שירד להם המן, ומזה אמרו ברכת המזון דאורייתא, אבל ברכת המוציא דרבנן מק"ו ומה כשהוא שבע מברך כשהוא רעב עאכ"ו עכ"ל רבינו בחיי. ונסיים בלשונו של הרמב"ם בסיכום סדר ברכת המזון ו"ל: סדר ברכת המזון כך היא. ראשונה ברכת הזון, שנייה ברכת הארץ. שלישית בונה ירושלים, רביעית הטוב והמיטיב. ברכה ראשונה משה רבינו תקנה, שנייה תקנה יהושע, שלישית תיקן דוד ושלמה בנו, רביעית חכמי משנה תקנהו (**רמב"ם פרק ב' מה' ברכות הלכה א'**).

שְׁמַעְתִּי - רביע, בתפקיד של ארבע, **אֶת-תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** - זרקא מונח סגול - הקב"ה בחסדו מנתב את - התלונות לכתוב בלשון יחיד **תלונת** להיות ברכה - היא ברכת המזון בת ארבע ברכות, אשר ע"י טעם **וידעתם** - זקף-גדול, נלמד כי שלוש מהן נקראות מדאורייתא ובתוכן החלוקה ברכת הזון תקנה משה והיא מהתורה, ושתי ברכות הארץ תקנה יהושע וברכת בונה ירושלים שתקנו דוד ושלמה הן דברי נביאים. הברכה הרביעית - הטוב והמיטיב חכמי המשנה תקנוה אפשר על בסיס רמז זה של **שְׁמַעְתִּי** - רביע, בתפקיד של ארבע.

ועוד ע"פ מקורות שונים:
התורה מ - כי רצון ה' היה לכלכלם רק במן שהיה מזון רוחני ומועיל להשגה וללמוד התורה ולא בכשר שהוא מזון גשמי וה' רצה שיחיו חיי פרישות ואוכלם יהיה לשובע נפשם הרוחנית... ורק משה כששמע תלונתם ... **הוסיף שיתן להם גם בשר וה' מקים דבר עבדו והבטיח עתה לתת להם גם בשר שהוסיף משה מדעתו.**
אֶת-תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - זרקא מונח סגול, מוסיף על תלונה אחת (כי כתוב בלשון יחיד) מענינה ונענה להם בתוספת מן ובתוספת שליו. **סוף מכלתא פרי' בשלח פס' יב** שאלת לחם לפי שאי אפשר לבשר ודם בלא לחם ונתתיו לכם חזרתם שאלתם בשר ממלא מעים הרי אני נתנו לכם מפני מה אני נתנו לכם שלא תאמרו אין ספוק בידו לתנו לנו אלא הריני נותנה לכם ולבסוף אפרע מכם, **וידעתם** - כי אני ה' אלקיכם דיין אני להפרע מכם.
וידעתם - זקף-גדול, שלוש ידיעות - חובה לזונם בלחם, היענות ה' לתאותם לבשר כדי שלא יתחלל שם ה', דין להיפרע על שניסו את ה'.
תורה שלמה (סוף פ) בכת"י מדרש החפץ: בין הערבים תאכלו בשר ובבקר תשבועו לחם וידעתם כי אני ה' **הממציא יש מאין**, כך המצאתי לכם לחם ובשר חוץ ממה שבטבע. **וידעתם** - זקף-גדול, שתיים יש מאין, אחד מהטבע, שגם הוא יש מאין אבל מההרגל נראה טבע.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

<p>כמנהג האשכנזים דרגת העוצר משנה רביע, זרקא, פשטא, יתיב, תביר</p> <p>דרגת העוצר שליש תלישא-גדולה, קרני-פרה, פזר, אזלא-גרש (=אזלא), גרשיים, מונח-לגרמיה </p> <p>טעמים משרתים – מחברים תלישא-קטנה, קדמא, פסק ו, מקף, דרנא, מרקא, מרקא-כפולה, מהפך, מונח, ירח-בן-יומו</p>	<p>כמנהג הספרדים דרגת העוצר משנה רביע, זרקא פשטא, תרי קדמין (פשטא מלעלית), יתיב, תביר</p> <p>דרגת העוצר שליש תלשא, קרני-פרה, פזר גדול, אזלא-גרש, שני גרשין, מונח-לגרמיה </p> <p>טעמים משרתים – מחברים תרכא (=תילשא), קדמא, פסק ו, מקף, דרנא, מאריך, תרי טעמי (=תרי חוטרין), שופר הולך, שופר מהפך, ירח-בן-יומו</p>
--	--

מקורות: הרב ויינפלד, הרב ויינשטוק, ר' פרלמן, פרופ' קוגוט. בעדה המרוקאית יש המאחדים תלשא ותרסא לטעם אחד (אור החיים)

5.5 שמות יתרו יחא

שמות יתרו כיג

לא תרצה ס לא תנאף

ס לא תנאף ס לא-תענה ברעה עד שקר:

מקור בוהר לתפקיד טעם טפחא בשינוי משמעות פשט הכתוב, המרמז להלכות לתיקון העולם והתר אשה לבעלה.

תיקון קוראים המפואר "סימנים" קובץ מנחת שי, לרבי שלמה ידידיה מנורצי זצ"ל המכון התורני ערך הרב שמואל מאיר ריאחי, שנת 2001, הוצאת פלדהיים ענין "לא תרצה, לא תנאף לא תגנב" הסבר ע"פ ספר "כמוצא שלל רב" שמות יתרו ...שלקורא ביחיד כ"ף של "כל מלאכתך" דגושה מפני הטפחא שבמילה "ועשית" הקודמת לסוף פסוק ושלשת תוי"ן רפין (לא תרצה, לא תנאף לא תגנב) שאין טפחא לפני אם אחת מהן במילה "לא" (ונקראים בטעם התחתון) לקורא בצבור כ"ף של "כל מלאכתך" רפה-שאין טעם מפסיק לפניו ושלשת תוי"ן דגושים מפני הטפחא שלפניהם. לכן אמרו בספר הזוהר **זוהר כרך ב (שמות) פרשת יתרו דף צג עמוד ב** (סוף פר' יתרו) פסקא טעמא בכל הני תלת וז"ל: **לא תרצה** - אי לאו דפסקא טעמא לא הוי תקונא לעלמין ויהא אסיר לן לקטלא נפשא בעלמא אף על גב ביעבור על אורייתא אבל במה דפסקא טעמא אסיר ושרי.

● להתיר לצורך תיקון העולם ארבע מיתות בית דין, הריגת הבא במחירת, הריגת רוצח בשגגה ע"י גואל הדם, הריגת רודף אם אי אפשר להציל הנרדף ע"י הברחת או עצירת או פגיעה באחד מאברי הרודף.

לא תנאף – אי לא דפסקא טעמא אסיר אפילו לאולדא או למחדי באתתיה חדוה במצוה, ובמה דפסקא טעמא אסיר ושרי. (ע"י שהטעם הפסיקן [ניתק הלא מן התנאף האיסור המוחלט מותר לדברים מסויימים])

● להתיר אשה לבעלה

לא תנאף – אי לאו דפסקא טעמא הוה אסיר אפילו למגנב דעתא דרבייה באורייתא או דעתא דחכם לאיסתכלא ביה או דינא דדאין דינא לפום טענה דאצטריך ליה למגנב דעתא דרמאה ולמגנב דעתא דתרוויהו לאפקא דינא לנהורא, ובמה דפסקא טעמא אסיר ושרי.

● להתיר גניבת דעת העומד לדין ע"י הדיין כדי להוציא דין אמת, גניבת דעת רבו בתורה כדי להשכיל בה

הרחבה בנושא היתר הריגה:

שמות משפטים כב,א

אם-במחלתך ימצא הננב והקה ומת אין לו דמים:

רש"י (א) **אם במחלתך** - כשהיה חותר את הבית. **אין לו דמים** - אין זו רציחה; הרי הוא כמת מעיקרו. כאן לימדך תורה: אם בא להורגך השכם להורגו; וזה להורגך בא, שהרי יודע הוא, שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנוטלין ממונו בפניו, לפיכך על מנת כן בא, שאם יעמוד בעל הממון כנגדו יהרגנו.

במדבר מסעי לה,כז

ומצא אתו נאגל הדם מהוין לנביל עיר מקלטו ורצה נאגל הדם את-תרצם אין לו דם:

ורצה נאגל הדם את-תרצם – אמר רחמנא **ורצה**, התיר לגואל הדם בלשון רצה להרוג את הרוצח בשגגה אם יצא מעיר מקלט

דברים כי תצא כב

ס [כה] ואם-בשדה ימצא האיש את-הנער הנערה המארשה והחזיק-בה האיש ושכב עמה ומת האיש אשר-שכב עמה לכבודו: [כז] ונערה ולנערה לא-תעשה דבר אין לנערה לנערה חטא מות כי כאשר יקום איש על-רעהו ורצתו נפש פן הדבר הנה: [כז] כי בשדה מצאה צעקה הנער הנערה המארשה ואין מושיע לה: ס

רבי יוסף בכור שור ... ולמד (ראה סנה' עג,א): מה הנערה ניתן להצילה בנפשו, דכתיב **אין מושיע לה** - הא יש מושיע, צריך להושיע בכל מה שיכול להושיע, אף רוצח ניתן להצילו בנפשו. ... ואיכא דרבי (ראה סנה' עג,א-ב) מהאי קרא הרודף אחר הזכור, מדכתיב: **נער**; ונערה **המאורסה** - מדקרי: **נערה**; אחר חייבי כריתות - מדכתיב **חטא**, דמשמע חייבי חטאות; (ואחר) חייבי מיתות בית דין - מדכתיב **מות**. דכולם ניתן להצילו בנפשו.

רלב"ג ... ולזה, אם לא יוכל הרואה לאסרו בדרך שלא יוכל על זה, הנה יש לו רשות להכותו או לחבול בו בדרך שתשלם לה ההצלה ממנו, ואפילו בנפשו של הרודף אחריה, אם לא יוכל להצילה בצד אחר. ולפי שכבר הקיש לזה הקם על רעהו ורצחו נפש (ראה לעיל, כו), למדנו שהרודף אחר חברו להורגו, יש רשות לרואים להושיעו, ואפילו בנפשו של רודף; ולזה אמרה התורה: "לא תעמוד על דם רעך" (וי' יט,טז). ואינו דוקא דבר שיש מן הסכנה המגיע בנרדף לידי דם, כי אפילו ממה שיגיע לו מן הפגם והבושת, ואפילו אין בו היזק מן הממון כמו זה העניין המגיע לנאנסת זאת; כי כולנו חייבים בכבוד האחד על חברו.

המשך זוהר כרך ב (שמות) פרשת יתרו דף צג עמוד ב

לא-תענה ברעה עד שקר: הכא לא פסקא טעמא בגין דאסיר הוא כלל כלל, ובכל מיילי דאורייתא קודשא בריך הוא שוי רזין עלאין ואוליף לבני נשא ארחא לאתתקנא בה ולמהך בה, כמה דאת אמר (ישעיה מוח) אני יי' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך, אוף הכי:

לֹא תִחְמָד לא פסיק טעמא כלל, ואי תימא אפי' חמודא דאורייתא אסיר כיון דלא פסקא, ת"ח בכלהו עבדת אורייתא כלל ובהאי עבדת פרט, בית רעך שדהו ועבדו וגו' בכל מילי דעלמא, אבל אורייתא איהי חמודת תדיר שעשועים גנזי דחיי ארכא דיומין בעלמא דין ובעלמא דאתי, הני עשר אמירן דאורייתא אינון כללא דכל פקודי אורייתא כללא דעילא ותתא כללא דכל עשר אמירן דבראשית אלין אתחקקו על לוחי אבנין וכל גזוין דהוּוּ בהוּ אתחווין לעיניהון דכלא למנדע ולאסתכלא ברזא דתרי"ג פקודין דאורייתא דכלילין בהוּ כלא אתחזי לעינין כלא איהו בסכלתנו לאסתכלא בלבא דישראל כלהו וכלא הוה נהיר לעיניהו, בההוא שעתא כל רזין דאורייתא וכל רזין עלאין ותתאין לא אעדי מינייהו בגין דהוּוּ

לֹא תִחְמָד לא פסיק טעמא כלל כתב ב- **ספר אמרי פנחס** (מקאריין), פ'ר יתרו, ד"ה לא תחמוד (כ"ד) אמר בשם הרב ז"ל, שלכך על דיבור לא תחמוד אין רוב העולם עוברין, כי איתא בגמרא (שבת פח,ב) בכל דיבור נתמלא העולם בשמים, אך נכנס לגן עדן להיות מקום פנוי לדיבור השני, וכן כולם. רק האחרון נשאר בעולם הזה, לכך אין עוברים עליו כל כך.

שמות יתרו כ"ד

לֹא תִחְמָד בֵּית רַעֲךָ

ס לֹא-תִחְמָד אֲשֶׁת רַעֲךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ וְשׂוֹרְךָ וְחַמְדּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעֲךָ:

דברים ואתחנן ה,ח

וְלֹא תִחְמָד אֲשֶׁת רַעֲךָ

ס וְלֹא תִתְאַוֶּה בֵּית רַעֲךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ וְשׂוֹרְךָ וְחַמְדּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לְרַעֲךָ:

הדיבר העשירי בעשרת הדברות, **לא תחמד וגו'**, כל הקרא מרמז על לימוד ככעין כלל ופרט וכלל בשני אופנים.

זוהר ח"ב הוא ע"פ הכתוב **בדברים ואתחנן** :

לֹא תִחְמָד לא פסיק טעמא כלל, ואי תימא אפי' חמודא דאורייתא אסיר כיון דלא פסקא, ת"ח בכלהו עבדת אורייתא כלל ובהאי עבדת פרט, בית רעך שדהו ועבדו וגו' בכל מילי דעלמא,

ונסביר בשלבים:

לֹא תִחְמָד לא פסיק טעמא כלל, (לא מוטעם בטפחה להפסיק בין לא למלת תחמוד שאחריה) ואי תימא אפי' חמודא דאורייתא אסיר כיון דלא פסקא (ואם תאמר שגם חימוד התורה אסור כי לא מוטעם בטעם מפסיק כגון טפחה), ת"ח בכלהו עבדת אורייתא כלל (בא וראה כל מעשים הקשורים לתורה כתובים בלשון כלל) ובהאי עבדת פרט, בנושא החימוד והתאוה כתבה בפרטים ובסיום ריבתה לכל הדברים שבעולם שאינם קשורים לתורה. הסבר ע"פ תבנית הטעמים:

וְלֹא תִתְאַוֶּה – קדמא ואזלא מרמז על לימוד בכלל והפרטים אחריו

ובהאי עבדת פרט, **בֵּית רַעֲךָ שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ** וגו' וכן המשך הפסוק **וְאִמְתּוֹ וְשׂוֹרְךָ וְחַמְדּוֹ**

וחזר וכלל **וְכָל אֲשֶׁר לְרַעֲךָ**: ובלשון הזוהר בכל מילי דעלמא,

הלימוד הנדרש מהפרטים: הפרט הראשון **בֵּית רַעֲךָ** - מונח רביע - לפחות ארבעה תנאים לפרטים.

תנאי הפרטים ע"פ **מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כ**: כל דבר שאסור לך כמו שאשת רעך אסורה, שחייבין עליו מיתת בי"ד כמו על אשת איש, דברים הנקנין בכסף ובשטר ובחזקה כמו בית ושדה, דברים שהם כקרקע כמו עבדו ואמתו, דבר ששמירתו עליך כמו שורו וחמורו, וחזר וכלל כגון מקלו מנעלו ופונדתו, דברים שאפשר להן לבוא תחת ידיך וחבירך חסירן, **ומותר להתאוות ליטול בתו לאשה, להתאוות להידמות לחבירו במראה**

הפרט השני **שְׂדֵהוּ וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ** - אזלא-גרש מהפך פשטא, כעין יצא מענינו לדון כעינינו יצא להקל ולא להחמיר, הלכה אסור להתאוות \ לחמוד דבר מסוים השייך לרעך, הוציא מכך שמותר להתאות להשתדכות עמו, להידמות לו במראה, בתורה, ולתורה בכלל. ... **וְכָל אֲשֶׁר לְרַעֲךָ** - טפחה מרכא סלוק - חזר וכלל לומר שלא יחמד כל השייך לרעך דווקא, ובוה מיעט דברים כמו תורה וחתן וכד'

לימוד מוסר שעבירה מתחילה במחשבה, גסות רוח בחמדת השייך לאחר ועלולה להביא עד למינות וע"ז הדיבר הראשון והשני

אופן לימוד שני בכלל ופרט וכלל ב- **פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) שמות פרק כ** למד כלל ופרט וכלל באופן הבא:

יד) לא תחמוד בית רעך. ... **[לֹא תִחְמָד בֵּית רַעֲךָ**. כלל, **וְעַבְדּוֹ וְאִמְתּוֹ וְשׂוֹרְךָ וְחַמְדּוֹ** פרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, ת"ל] **וְכָל אֲשֶׁר לְרַעֲךָ**; חזר וכלל לרבות כעין הפרט, מה הפרט מפורש דבר שהוא קונה ומקנה, אף כל שהוא קונה ומקנה, ואם תאמר מה הפרט מפורש מטלטלין, אף כל מטלטלין, ת"ל במשנה תורה שדהו (שם), ריבה אפי' שאינן מטלטלין: תנאי הפרטים דבר שהוא קונה ומקנה, מטלטלין, ושאינן מטלטלין.

שמות יתרו כ,כג

וְלֹא-תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל-מִזְבְּחִי

אֲשֶׁר לֹא-תִנְגַּח עֲרֹנְתָהּ עָלָיו:

וְלֹא-תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת - מרכא טפחא **עַל-מִזְבְּחִי** אתנח **אֲשֶׁר** - תביר **לֹא-תִנְגַּח עֲרֹנְתָהּ** - מרכא טפחא **עָלָיו** - סלוק

וְלֹא-תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת... ע"פ **כלי יקר** לא תעלה במעלות דווקא במזבחי, במקום ענוה יתירה שהקרוב מכפר על האדם וכאילו הוא עצמו מקרב. אבל במקום הדרוש גאווה כגון כסא שלמה ובעזרות ולאולם אתה עולה במעלות

אֲשֶׁר - תביר בתפקיד של לא ממש גילוי ערוה, או שיצמם - ימעט בגודל פסיעותיו כפי' **רש"י** שאינו גלוי ערוה ממש שהרי כתיב ועשה להם מנכסי בד מ"מ הרחבת הפסיעות קרוב לגלוי ערוה

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

בתורת הסוד כגון שער ההקדמות, שערי הרמח"ל הטעמים מחולקים לפי טעמים עליונים – אלו שמעל המלים, טעמים אמצעיים – אלו שבין המלים (מקף פסק – שהם גם טעמים אלומים כי אין להם צליל), טעמים תחתונים – אלו שמתחת למלים.
באופן כללי תבניות הטעמים מרמזות איך לדרוש את הכתוב מעבר לכתוב, לא מה לדרוש. המקראות מורכבים מסדרות של [מיעוט] רבוי מיעוט. הטעמים העליונים אם הם נמצאים, הם בימין חצי פסוק, ובין תפקידיהם להורות על סוג דרשה, מספר דרשות. הטעמים האמצעיים והתחתונים משולבים בין טעמים עליונים ובסוף כל חצי פסוק ובין תפקידיהם ברור פרטים. הקיסרים (אתנה וסלוק) שהם טעמים תחתונים, אחד מתפקידיהם לברר פרט מסוים (כעין הגבלה או מיעוט).

5.6 שמות משפטים כא,א

שמות משפטים כא,א:

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לַפְּנִיָּהִם:

שמות יתרו, כג, וְאֵלֶּה תַעֲלֶה בְּמַעְלַת עַל-מִזְבְּחִי וסמך אליו **וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לַפְּנִיָּהִם:** - (סלוק) פשטא זק-קטן והוא תיאור ואחריו הלכה או פעולה, תבנית שבין תפקידיה אפשרות ללמד אלפניו ולאחריו, כאן נדרש כפי' רש"י שמושג הסנהדרין הגדולה סמוך למקום המזבח, ששניהם מכפרים.

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים – ר"ת ו"ה – חלק שם הוי"ה לענין רחמים שהדיינים יחפשו זכות לנידון, וגם ו"ה ענין של המשכת התורה לעולם, וזה תפקיד נוסף לסנהדרין הגדולה להורות הוראה בישראל.

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים – ס"ת ה"ם = שלוש פעמים י"ה, חלק שם הוי"ה לענין גבורה, דין. אולי רמז לשלושה בתי דין בהר הבית, או שלושה דיינים ברוב הענינים פרט להלכות שנדרש בהם מספר שונה.

שמות משפטים כא,כט:

וְאֵם שׁוֹר נִנְחַ הוּא מִתְמַלְּ שְׁלֹשׁ וְהוּעַד בְּכַעְלֵי וְלֹא יִשְׁמְרֵנוּ וְהַמִּית אִישׁ אִו אִשָּׁה הַשׁוֹר יִסְקַל וְגַם בְּעַלְיוֹ יוּמָת:

וְאֵם שׁוֹר נִנְחַ הוּא – בבלי בבא בתרא כח,א גמ'. אמר ר' יוחנן, שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים: מנין לחזקה ג' שנים? משור המועד. וב-בבלי בבא קמא לז,ב, נדרשת השוואה בין ג' תאריכי נגיחות שור לג' תאריכי ראיית וסת של אשה לענין קביעת חזקה בנגיחות ובוסתות. רמז לדרשות בשתי הגמרות נמצא בפסוק באופן הבא:

מהמלים מתמול שלשם – נדרש המספר שלוש, הוא גם מופיע במלה שלש"ם,

נגח – ג' נגיחות חזקה

נג ח' הו"א – נוטריקון ח'זקת ה'בתים ו'סתות א'לנות. מחלוקת האם חזקת וסתות מדאורייתא, ולהלכה מדרבנן מפני שזאת חזקה העשויה להשתנות.

ש'ור נגח ה'וא – ר"ת המלה שנ"ה

וְאֵם – פזר מעביר התכונה הנלמדת אחריו למקום אחר: א' שלש שנה לחזקת בתים ואדמות כלולות בבתים; ב' לאילנות; ג' חזקה חודשית של וסתות נשים.

וְאֵם – פזר אם צריך לדרוש גם למקומו, לגבי השור עצמו ע"פ ערוך השולחן חושן משפט סי' שפט סעיפים יג-לא (ראה בבלי בבא קמא לז,ב ובבלי בבא בתרא כח) עולה כי אפשר כי השור יהיה מועד לימים מרוחקים כגון פעם בחודש או בימי תקיעת שופר ואם במקומו תוקעים רק פעם בשנה וכל פעם נגח באותה קרן שלוש פעמים, או נגף שלוש פעמים או נשך שלוש פעמים ועוד אופני נזק הרי הוא מועד ומשלם נזק שלם. ואם הרג אדם יסקל.

וְאֵם – פזר, כעין בנין אב ללמד משור המצוי אל

א] לבעלי חיים אחרים שהתנהגו שלא כדרכם, נעשו מועדים בין לבעלי חיים בין לאדם ותקפו

ב] מהמצוי בשור בקרן לאופני היזק אחרים בשור – נגיפה, בעיטה ברגל, ברביצה – שכיבה, לבעלי חיים אחרים כגון בתרנגול במקור, ברגליים, בכנפיים, בצפרניים

ג] בית דין של כ"ג

ד] בעלי חיים מסוכנים בעלי תרבות (שתרבתו אותם וחיותן עם בני אדם) כגון ארי וזאב וכו' ונחש ביחיד, נידונים ביחיד

ה] חלבה (פסחים כב, ב, כז ב) וביצתה (סנהדרין פ א) ועורו, גידים, עצמות, דם אסורים, ולא יתנו לכלבים. היתר הנאה רק בפרש.

ו] כל בעלי החיים שנעשתה בהם או באמצעותם עבירה כגון רובע ונרבע, ע"ז

ז] ע"י פסק הדין נעשה מציאות אחרת ונאסר

פזר הנדרש למקומו התריע על כך שמהשור המצוי והנגיחה המצויה ילמדו דברים אחרים הקשורים לכך.

המלים והמית איש מגלות את תוכן ההתרעה כי מדובר מהמצוי אל בעלי חיים שונים, ועל אופני מיתה שונים,

והמית איש – מרכא טפחא, כעין יתור לרבות על הנגיחה את הנשיכה, דחיפה, בעיטה, רביצה ועוד.

הוכחה אחרת לחזקת הבתים שלש שנים הביא הרוצה בעילום שמו ר' א"ש-ר הי"ו

דברי הימים ב ד, ד-ה:

[ד] עוֹמֵד עַל-שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי בְּקֶר שְׁלֹשָׁה פְּנִים ו צְפוּנָה וְשְׁלוֹשָׁה פְּנִים ו יָמָה וְשְׁלֹשָׁה פְּנִים נִנְחָה וְשְׁלֹשָׁה פְּנִים מִזְרְחָה וְהֵם עֲלֵיהֶם מְלַמְעָלָה וְכָל אַחֲרֵיהֶם בֵּיתָה:

[ה] וְעִבְדוּ טַפַּח וְשִׁפְתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שִׁפְת-פֹּס פָּרַח שׁוֹשְׁנָה מִחֲזִיק בְּתִים שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים יָכִיל: ס

דברי הימים ב ד, ה: וְעִבְדוּ טַפַּח וְשִׁפְתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שִׁפְת-פֹּס פָּרַח שׁוֹשְׁנָה מִחֲזִיק בְּתִים שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים יָכִיל: ס

אותיות שְׁנָה מִחֲזִיק בְּתִים שְׁלֹשֶׁת הֵם בדיוק אותיות חזקת הבתים שלש שנים

בשני הפסוקים המובאים בהקשר לחזקת הבתים שלש שנים קיים קשר לבקר, שעדיין צריך לבררו. בפסוק שמות משפטים כא,כט: חזקת הבתים מרומזת בשור – היינו בקר, והפסוק דברי הימים ב ד, ה: המכיל אותיות חזקת הבתים שלש שנים הוא המשכו של פסוק המזכיר בקר.

וְגַם בְּעַלְיוֹ יוּמָת – ס"ת מו"ת, היינו מיתה בידי שמים, כי למיתה בבי"ד בד"כ נאמר מות יומת (רש"י להלן)

רבי יוסף בכור שור ... וגם בעליו יומת - לפי הפשט, פעמים שהוא חייב מיתה, כגון: הניח אותו לילך, לדעת, כדי שיהרוג אדם שהוא שונא,

והורגו, אז חייב מיתה; הדהו ליה כמי שהרגו בידיים, כמאן דאשקיל עליה בידקא דמיא (ראה סנה' עז, ב). ולפי הפשט נראה, שאם ירצו היורשים, ימות, ואם ירצו, יקחו דמים.

רש"י ... אין לי אלא שהמיתו בנגיחה, המיתו בנשיכה, דחיפה, בעיטה, מניין? תלמוד לומר: **והמית. וגם בעליו יומת** - בידי שמים; יכול בידי אדם? תלמוד לומר: "מות יומת המכה רוצח הוא" (במ' לה, טז) - על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה הורגו על רציחת שורו (ראה כתובות לז, ב).

שמות משפטים כא, כב, ל

וְכִי-יִנָּצוּ אַנְשֵׁים וְנָפְלוּ אִשָּׁה הָרָה וְיִצְאוּ יְלָדֶיהָ וְלֹא יִהְיֶה אִסּוּן עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ פְּאֵשׁר יִשֵּׁת עָלָיו בְּעַל הָאִשָּׁה וְנָתַן בְּפָלְלִים:

וְנָפְלוּ - קדמא אזלא בתיבה אחת, בעושים תלוי המעשה הנזק. כאן שוויון באחריות לגרימת נזק לכן עקרונית שוויון בתשלומים. בשקלא וטריא הרמב"ם מסייג ופוסק שמי שלא התכווין בחבלה פטור מתשלום הבושת. וכן פוסק השו"ע בס' תכ"א, ובס' ת"י פוסק שעקרונית כל מזיק משלם חלקו ויש מחלוקת אם אחד ברה או העני האם לגבות התשלום שהוא חייב מחבירו בנוסף על חלקו. גם צריך להיות ספק ע"י מי נגמר ההיזק, ויש עוד סייגים כגון שהם ברי חיוב (שאינם קטן, חרש, ושוטה).

אור החיים וְנָפְלוּ - וגו', אמר לשון רבים, לומר שאם שניהם נפלו עליה, ונגפחה, משלשין ביניהם, וכמו שכתב רמב"ם בפרק א' מהלכות חובל ומזיק:

אשה הרה, פירוש המצויה שם בידיעתם, אבל אם באה ועמדה בגבולם, ונגפחה בלא ידיעה פטורים מכלום, מדין שכתוב בירושלמי ופסקו רמב"ם בפרק א מהלכות חובל ומזיק (הלכה יא) וז"ל אם היה אחד ישן ובא אחד ושכב בצדו הרי זה פטור הישן גם מהנזק כי זה אונס מיקרי:

טט - אם הייתה שם קודם לקטטה אז הם חייבין. אם הכניסה עצמה למקום הסכנה ונגפחה בלא ידיעה פטורים מכלום, אבל אם ידעו חייבין.

שמות משפטים כא, לה:

וְכִי-יִנָּחַף שׁוֹר-אִישׁ אֶת-שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת:

וּמָכְרוּ אֶת-הַשׁוֹר הַחַל וְחָצְוּ אֶת-כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת-הַמֶּת יִחָצְוּ:

רש"י שור איש - שור של איש. ומכרו את השור החי - בשוין הכתוב מדבר (ב"ק לד, א): שור שוה מאתים שהמית שור שוה מאתים, בין שהנבילה שוה הרבה בין שהיא שוה מעט, כשנוטל זה חצי החי וחצי המת וזה חצי החי וחצי המת, נמצא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המתה; וגו'

וּמָכְרוּ - קדמא אזלא בתיבה אחת, שויון בין השוורים, ע"פ רש"י בשוין הכתוב מדבר (ב"ק לד, א) לכתחילה השור המזיק היה שוה לשור הניזק ולכן, ... **כשנוטל זה חצי החי וחצי המת וזה חצי החי וחצי המת**, נמצא כל אחד מפסיד חצי נזק שהזיקה המתה;

וּמָכְרוּ - קדמא אזלא בתיבה אחת, בעושה תלוי המעשה כאן המעשה הוא תשלום הנזק, ע"פ **בבלי בבא קמא יח** בשור תם שנגח משלם חצי נזק מגופו בלבד ולא מן העליה, כלומר אם חצי הנזק גדול משווי השור או כל בעל חי אחר שהזיק באופן שאין זה דרכו להזיק כמו בפה ורגל, משלם בעל השור רק עד שווי השור המזיק

שמות משפטים כא, לב

אם-עֶבֶד יִגַּח הַשׁוֹר אוֹ אִמָּה

כַּסְפּוֹ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים יִתֵּן לְאֲדֹנָיו וְהַשׁוֹר יִסְקַל: ס

אם-עֶבֶד - תביר, ממעט או מחלק שלא מדובר בכל עבד או אמה, ולא מדובר בכל נגיחה

יִגַּח הַשׁוֹר - מרכא טפחא - יתור לרבות על השור הנגח שבו החלו הכתובים ב-(כא, כט) את השור התם שלא הוזכר דינו אם נגח עבד ואמה. ונדרש כך: **הַשׁוֹר** - טפחא בתפקיד כפוחת טפח להתאפיין ע"י **אוֹ אִמָּה** - מונח אתנה, ללמד לרבות על השור המועד את השור התם שהוא כעין הנקבה חלש במובן שעדיין אין לו חזקת מועד.

כַּסְפּוֹ - מונח פסק (מונח לגרמיה) אחרי אתנה, אפשר שזה בטוי למידה סדור שנחלק. בקריאה עם פסק כאילו כתוב:

אם-עֶבֶד ... אוֹ אִמָּה כַּסְפּוֹ - אתנה, מונח פסק, שור תם שנגח ללא כוונה לעבד או האמה והמיתו, בקריאה עם פסק משמעה ע"פ הרמב"ם כסף אבל לא של קנס, אלא כסף בשווי של חצי משווי העבד או האמה (**דמב"ם פ"י ה"י מהלכות נזקי ממון**).

אם-עֶבֶד ... אוֹ אִמָּה כַּסְפּוֹ - אתנה, מונח פסק, שור מועד אע"פ שהעבד או האמה היו שווים רק דינר הקנס יהיה 30 שקל.

קריאה ללא פסק כאילו כתוב **אם-עֶבֶד ... אוֹ אִמָּה כַּסְפּוֹ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים** מצבים של תשלום ושוויון או של אי תשלום:

שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶלִים - מונח רביע, לפחות ארבע דרשות: (א) השור התכוין לאדם והמיתו ולא שהתכוין להרוג בהמה (**ב"ק מג, א**); (ב) תשלום בכסף ולא בשווה כסף (**מכילתא דרשב"י**); (ג) תשלום בתנאי שהעבד כנעני וקביל על עצמו שבע מצוות בני נח (**מדרש החפני**); (ד) מועד משלם קנס, תם פטור או ע"פ רמב"ם משלם חצי שווי העבד או האמה; (ה) גזירת הכתוב משלם 30 שקל בין אם העבד שוה הרבה (כגון 1000 זוז), בין אם שוה מעט (1 דינר) (**משנה ב"ק פ"ד, מ"ה**); מצב במחלוקת: (ו) אם העבד משוחרר אך מעוכב או מחוסר גט שחרור, וכן חצי עבד וחצי משוחרר, מחלוקת האם יש כסף לאדון שכבר אינו אדונו (**גיטין מב, ב**). פסק עשוי לרמז שניתק הקשר לאדון ואין תשלום.

יִתֵּן לְאֲדֹנָיו - פשטא זקף-קטן, פשט מילת **אדוניו** משמעו אחד איש אחד אשה (מכילתא) בכל התורה אשה מושווה לאיש, אבל אם היא אשת איש והעבד הוא נכסי מלוג הכסף לאשה. **יִתֵּן לְאֲדֹנָיו** - זקף-קטן, שני לימודים: (א) בין אדוניו קטן בין גדול (**מכילתא דרשב"י**). (ב)

יקבלו יורשי האדון שמת, לעומת השור נסקל רק אם אדונו בר סקילה, היינו (א) חי ו-(ב) אינו טריפה. **וְהַשׁוֹר** - טפחא, מרבה המלה והיא מופנית לגז"ש עם-(כא, כח) משם נגח והמית, לכאן נגח והמית, מכאן מועד ולא תם לשם. וצריך הגז"ש להחזירו לכללו מפני שיצא לידון בדבר אחר (**מכילתא דרשב"י כתי"א**), כי עבד ואמה היו בכלל איש ויצא ללמד שאדוניו מקבל 30 שקל, אז אולי השור לא יסקל, לכן החזירו הכתוב בפירוש לכללו. **יִסְקַל** - סלוק, להגבילו לסקילה בין האדון חי בין מת ולא מיתה אחרת.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

תבנית קרא כעין פרט קדמאה ורמז לכעין כלל מלמד ופרט בתראה המפרט את הפרט קדמאה.
מונח תלישא-קטנה (=תרסא), פרט קדמאה המרמז לשני תפקידי תרסא. בין תפקידי תרסא מצאנו אתרעה על שיעור, חציצה, מחיצה – כעין ההלכה למשה מסיני בבלי עירובין, אומדנה (מעין שיעור), בעל בחינה נעלה, עקירת דבר, שנוי בכלל דרשה
קדמא ואזלא רמז על כעין מלמד בפסוק, ענין מרכזי בקרא וממנו יהיה למד, זה מרמז על קביעת סדר למשל בזמן. מופע מיוחד של **קדמא-ואזלא** במלה אחת שהוצג בפר' משפטים (**וימכרו ונגפו**) בין תפקידי רמז על שויון, שקילות, מישור. **אזלא (נרשיא)** או **אזלא-נרש** לפני **קדמא** מרמז על ענין שהוגדר כמאוחר הבא לפני הענין שהוגדר כמוקדם.

5.7 שמות תרומה כה,א

שמות תרומה כה,ב

דבר אל-בני ישראל ויקחו-לי תרומה

מאת כל-איש אשר ידבנו לבו תקחו את-תרומתי:

ראה בעל הטורים בפסוק על חצר המשכן.

שמות תרומה כז,יח:

אָרְךְ הַחֲצֵר מֵאָה בְּאֵמָה וְרַחְבוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקִמָּה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שָׁשׁ מִשְׁזָר

וְאֲדָנֶיהֶם נְחֹשֶׁת:

תבנית הטעמים של הקרא היא כעין פרט קדמאה וכלל ופרט בתראה המפרט את הפרט קדמאה.

אָרְךְ הַחֲצֵר – מונח תלישא-קטנה (=תרסא), פרט קדמאה שצריך פירוש באמצעות כלל ופרט בתראה. הפרט קדמאה מרמז לשני תפקידי

תרסא. אחד הקשור לשיעורים הקשורים למידות המשכן, אחד המלמד לשיעורים אחרים.

5.7.1 שיעורים הקשורים למידות המשכן:

מֵאָה בְּאֵמָה - קדמא אזלא, כעין כלל שהכתובים שלפניו ושלאחריו זקוקים לו

וְרַחְבוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקִמָּה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שָׁשׁ מִשְׁזָר – פרט בתראה. בחלק זה של המאמר נעסוק בחלק הקרא - **וְרַחְבוֹ חֲמִשִּׁים**

בְּחֲמִשִּׁים.

וְרַחְבוֹ הענין המרכזי קשור אל הפרט **וְרַחְבוֹ**, שגם הוא מדוד באותה אמה, ולא נאמר בה אמה כאן אלא בפסוקים יב ויג.

בבלי עירובין כג,ב, מנא הני מילי? - אמר רב יהודה: דאמר קרא (**שמות תרומה כז,יח**) ארך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים, אמרה תורה: טול חמשים וסבב חמשים. פשטיה דקרא במאי כתיב? - אמר אביי: העמד משכן על שפת חמשים, כדי שיהא חמשים אמה לפניו, ועשרים אמה לכל רוח ורוח.

בבלי עירובין נח,א גמרא. מנא הני מילי? אמר רב יהודה אמר רב: דאמר קרא (**שמות תרומה כז,יח**) ארך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים, אמרה תורה: בחבל של חמשים אמה מדוד. - האי מיבעי ליה ליטול חמשים ולסבב חמשים! - אם כן לימא קרא חמשים חמשים, מאי חמשים בחמשים - שמעת מינה תרתי.

חמשים בחמשים – מונח רביעי – תבנית המרמזת ללפחות ארבעה לימודים. **בבלי עירובין** לומד מהמלים שני לימודים: (א) בדף **כג,ב**, חישוב שבעים אמה ושיריים; (ב) בדף **נח,א** כל המדידות מדוד בחבל של חמשים אמה. שני לימודים נוספים עשויים להיות: (ג) דיוק חישוב שבעים אמה ושיריים (רש"י); (ד) העמד משכן בגבול חמשים.

(א) (ג) חישוב שבעים אמה ושיריים ודיוקן בארבע מידות. ע"פ **בבלי עירובין כג,ב, נח,א** - טול חמשים ותן בחמשים. היינו טול את השטח שארך החצר עודף על רוחב החצר היינו חמשים אמה על חמשים אמה ותן היינו הקף בו (עמו) **בְּחֲמִשִּׁים** - רביעי, את **ארבע פאות השטח** האחר של החמשים אמה על חמשים אמה. פעולת הקפה זאת מטרתה ליצור ריבוע שאורך פאתו ימשש בכל מדידות התחומים כעיבור עיר וקרפף.

וְרַחְבוֹ – מונח לגרמיה (מונח פסק) – כעין מידת לימוד "סדור שנחלק" היינו כתוב שיש לחלקו ולקוראו בשני אופנים.
וְרַחְבוֹ קריאה ללא התחשבות בפסק הוא המשך לענין המרכזי **מֵאָה בְּאֵמָה** הכתוב לפניו ומתאר מידות חצר המשכן,
וְרַחְבוֹ קריאה בהתחשבות עם פסק מנתקת מלת **וְרַחְבוֹ** מהכתוב אחריו **חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים**. נראה בהמשך לימוד **וְרַחְבוֹ** כשהוא מנותק. אורך פאה זאת בהסבר רש"י בגמרא הוא שבעים אמה וארבע טפחים ושני שליש **אצבע** ורש"י מניח מלחשב הלאה. ההלאה הזה הינו איבר השגיאה, היינו הפרש הלא מחושב שאפשר להמשיך לחשבו בעוד ועוד מידות קטנות והולכות כדי לדייק בשיעור שבעים אמה ושיריים. הגענו לחישוב של שלוש מידות מדויקות והשאר איבר השגיאה.

הנקודות האחרות הכלולות בטעמים מונח רביעי הן:

- (ב) שכל המדידות תהיינה בחבל של חמשים אמה כגון חצר המשכן, אלפיים אמה תחום שבת מעבר לריבועי ערים, קביעת תחום ערי מקלט, מדידת שטחים, מרחק עיר בעגלה ערופה.²⁹
- (ד) **חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים** – מונח רביעי – היינו הנח - העמד המשכן בגבול חמשים (היינו באמצע החצר) והותר לפניו חצר רבועית של חמשים על חמשים.

שיעור הר הבית מהתורה, יחזקאל, דברי הימים, משנה מידות, ספרי וספרי זוטא.

וְרַחְבוֹ – מונח לגרמיה (מונח פסק) - כעין מידת לימוד "סדור שנחלק" היינו כתוב שיש לחלקו ולקוראו בשני אופנים.

וְרַחְבוֹ קריאה ללא התחשבות בפסק הוא המשך לענין המרכזי **מֵאָה בְּאֵמָה** הכתוב לפניו ומתאר מידות חצר המשכן,

²⁹ הרב אביגדור בנצל הי"ו הציע מטעמי מדידת תחום עיר מקלט ועץ של המן 50 אמה, קשר לאורך חבל המדידה

וְרַחֲבוּ קְרִיאָה בְּהַתְּחַשְׁבוֹת עִם פֶּסֶק מִנְתַּקַּת מִלֵּת וְרַחֲבוּ מֵהַכְּתוּב אַחֲרָיו.

ביתוק זה

מאפשר התחברותם של תיבות **חֲמִשִּׁים בְּחִמְשֵׁים** שהם חלק בפרט בתראה לענין המרכזי בפסוק, התיבות **מֵאָה בְּאַמָּה** ויחד הם מרמזים על דרשת שמואל הרואה לדוד המלך המובא ברש"י להלן, שהר הבית יהיה רבוע שאורכו חמש מאות אמה ורוחבו חמש מאות אמה ואשר יחושב כדלהלן:

חֲמִשִּׁים בְּחִמְשֵׁים – אות ב"ת מציינ הכפל 50 * 50 השווה 2500, המונח מציינ הכפל בין התוצאה 2500 ובין התיבות **מֵאָה בְּאַמָּה** היינו 2500 * 100 השווה 250,000 וטעם רביעי בתיבת **חֲמִשִּׁים** מציינ פעולת הוצאת שורש הרבוע השווה 500 אמה אורך ו- 500 אמה רוחב שטח הר הבית למקדש.

משנה מידות פ"ב מ"א

[א] הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה רובו מן הדרום שני לו מן המזרח שלישי לו מן הצפון מיעוטו מן המערב מקום שהיה רוב מדרו שם היה רוב תשמישו:

מפורש כי לימוד זה ע"פ יחזקאל מב, כ:

לְאַרְבַּע רֹחוֹת מִדְּרוֹ הַיּוֹמָה לֹא סָבִיב וְסָבִיב אֲרֶךְ חֲמֵשׁ מְאֹת וְרַחֲב חֲמֵשׁ מְאֹת לְהַבְדִּיל בֵּין הַקִּדְשׁ לְחֵל:

פירוש הרא"ש במשנה הר הבית היה ת"ק אמה על ת"ק אמה... ורמז לת"ק (שמות תרומה כו יח) **אֲרֶךְ הַחֲצַר מֵאָה בְּאַמָּה וְרַחֲבוּ חֲמִשִּׁים**

בְּחִמְשֵׁים שאין תלמוד לומר **בְּחִמְשֵׁים** מלמד שבחצר (טט – משמעו חצר ה) משכן, אחד מחלק חמישים שבהר הבית. כיצד? חלוקת ת"ק על ת"ק והרצועות נ' על נ' יהיו ק' רצועות של נ' על נ' הרי חצר המשכן אחד מחמישים מהר הבית:

טט – משמעו אחרי חלוק שטח של 500 על 500 לרבעים של חמישים, יתקבלו מאה רבעים של חמישים על

חמישים. נחבר שני רבעים ביחד ונקבל **אֲרֶךְ הַחֲצַר מֵאָה בְּאַמָּה וְרַחֲבוּ חֲמִשִּׁים** שני רבעים אלו מהווים חלק אחד

מחמישים מהר הבית

בעל הטורים אֲרֶךְ הַחֲצַר מֵאָה בְּאַמָּה וְרַחֲבוּ חֲמִשִּׁים בְּחִמְשֵׁים, פי' כחלק אחד מחמישים שבהר הבית כדפי' לעיל. (שמות תרומה

כג, ב) וְיִקְחוּ לִי תְרוּמָה... עשו לי מקום מקדש אחד מחמישים שבהר הבית כמו תרומה שהוא אחד מחמישים שהרי הר הבית היה

ת"ק על ת"ק ומקום החצר היה ק' על נ' שהוא אחד מנ' (טט = 50) של ת"ק על ת"ק (500 על 500 אמה) **מֵאֵת כָּל** כל עולה נ'

היינו (טט – תרומה בעין) בינוני א' מנ'.

ידיעת מידות הר הבית מבוטא בתורה בפסוקים **במדבר בהעלתך י, כט - לב**

ס [כט] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחַבֵּב בֶּן-רְעֻוָּאל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מֹשֶׁה

וְסָעִים וְאֶתְנֶנּוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר ה' אֹתוֹ אֲתָן לָכֶם לְכֹה אֶתְנֶנּוּ וְהַטָּבַע לָךְ כִּי-הוּא דָבָר טוֹב עַל-יִשְׂרָאֵל:

[ל] וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֶלֶךְ כִּי אִם-אֶל-אַרְצִי וְאֶל-מוֹלְדֵי הָאָרֶץ:

[לא] וַיֹּאמֶר אֵל נָא שָׁעֵב אֶתְנֶנּוּ כִּי עַל-כֵּן יָדַעַת חֲתָנְךָ בַּמִּדְבָּר וְהִיָּית לְנֹי לְעֵינָיִם:

[לב] וְהָיָה כִּי-תֵלֶךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב ה' עִמָּנוּ וְהַטָּבַע לָךְ:

ספרי במדבר פיסקא פא

(פא) [לב] וְהָיָה כִּי-תֵלֶךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא, וכי מה טובה הטיבו לו אמרו כשהיו ישראל מחלקים את הארץ הניחו דושנה של יריחו

חמש מאות אמה על חמש מאות אמה אמרו כל מי שיבנה בית הבחירה בחלקו יטול דושנה של יריחו נתנוהו ליונדב בן רכב חלק בראש וגו'

ספרי זוטא פרק י [לב] וְהָיָה כִּי-תֵלֶךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא, הַטוֹב זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֵׁנָא' הַהָר הַטוֹב הַזֶּה וְהַטָּבַע לָךְ: (דברים

ואתחנן ג כה) אֶעֱבְרָה-נָא וְאֶרְאֶה אֶת-הָאָרֶץ הַטוֹבָה אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן הַהָר הַטוֹב הַזֶּה וְהַטָּבַע לָךְ:

סיכום התחלון ב-(שמות תרומה כו יח) אֲרֶךְ הַחֲצַר – פרט קדמאה שטעמיו מונח תלישא-קטנה, כעין שתי תלישא-קטנה המציינים שני

שיעורים, פרט אחד מתיחס לחצר המשכן, פרט אחד מתיחס לשטח הר הבית

וסיימנו ב-(במדבר בהעלתך י כט, לב) [כט] לְחַבֵּב – תלישא-גדולה, ענין של שיעור, המתברר בקרא לְכֹה אֶתְנֶנּוּ וְהַטָּבַע לָךְ וכספרי

וספרי זוטא על [לב] וְהָיָה כִּי-תֵלֶךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטוֹב הַהוּא, הַטוֹב זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֵׁנָא' וְרוּחְבוּ ת"ק אמה על ת"ק אמה וכמידותיו

מידות דושנה של יריחו חמש מאות אמה על חמש מאות אמה.

בזה נבוא להבין דברי פירוש המיוחס לרש"י בפירושו למקרא **דברי הימים א כח, יט הַכָּל בְּכַתֵּב מִיַּד ה' עָלַי הַשְּׂכִיל כָּל מְלָאכֹת**

הַתְּכָנִית: פ וזה לשון **פירוש המיוחס לרש"י (יט) הכל בכתב סדר לו, סכום משקל ומשקל של כל כלי וכלי, שמואל**

הרואה. כל מלאכות התכנית - תכנית הבית חכמני והשכילני, כמו תכנית אורך ורוחב וגובה. והכל דרש שמואל מן התורה ברוח הקודש, כמו

ששנינו (ראה משנה מידות ב, א): 'הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה'; דרש: אֲרֶךְ הַחֲצַר מֵאָה בְּאַמָּה וְרַחֲבוּ חֲמִשִּׁים

בְּחִמְשֵׁים (שמות תרומה כו יח) - חמישים פעמים חמישים הם עשרים וחמש מאות; נראה לומר: חתכם לחמש רצועות להיות חמש מאות על חמש

מאות. והוא מיוסד בסילוק 'קרובץ' של שבת חנוכה, המתחיל 'מנשה את אפרים ואפרים את מנשה'. והכל דרש שמואל ברוח הקודש ולמד לדוד

בן.

5.7.2 חישוב היחס בין רוחב קורה (קוטר) והיקיפה, קירוב לערך פאי Π
קירוב מתוך הפסוק שמות תרומה כז, יח: אָרְךָ הַחֲצֵר מֵאָה בָּאֵמָה ... וְקָמָה
אָרְךָ הַחֲצֵר מֵאָה בָּאֵמָה וְרַחְבּוֹ חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקָמָה חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר
וְאֵדְנִיהֶם נְחֹשֶׁת :

בית הסאה המערבי של חצר המשכן הוא רבוע של חמשים אמה על חמשים אמה. ברבוע זה יש מעגל חסום שקוטרו חמשים אמה³⁰. מוצעת הבנה לא שגרתית לטעמי המקרא של הפסוק. מונח תרסא (עיגול וקו מימין לשמאל) קדמא ואזלא מונח פסק מונח רביע. (מונח תרסא) - הנח מעגל חסום בתוך (מונח פסק מונח רביע) - חצי חצר משכן שהוא ריבוע כגון החצר המערבית ומידות מעגל זה ילכו (קדמא ואזלא) לפי השיעורים הכתובים בפסוק מאה באמה ועוד חמשים ועוד חמש ועוד היחס בין גימטריות הַחֲצֵר תרסא, וְקָמָה תביר, מבנה טעמים שמרמז על אפשרות של יחסים חשובניים ביניהם.

קירוב לערך פאי Π לפי הלוח המתמטי = 3.141592654 .
 היקף המעגל החסום בקירוב פאי Π הנ"ל שיה $3.141592654 * 50 = 157.0796327 = 150 + 5 + 2.0796327$ אמה בקירוב. המספרים 100 ו-50 נמצאים בבירור בפסוק. 100 ו-50 הן מידות מרחק, רבי יוסי דורש מקומת קלע כי גם אורכה של יריעת קלע הוא חמש. לכן לפנינו שלש מידות אורך המצטרפות ביחד לחישוב היקף. את הקירוב לערך 2.0796 נחשב כך:

הַחֲצֵר תרסא, וְקָמָה תביר, מבנה טעמים שמרמז על אפשרות של יחסים חשובניים ביניהם.
 $2.006622517 = 303 / 151$, היחס ביניהם 151 / 303, וְקָמָה גי' 151, הַחֲצֵר גי' 303, לפי חישוב זה היקף המעגל החסום שיה 157.006622517 אמה.
 הקירוב לערך פאי Π יהושב ע"י היחס $3.14013245 = 157.006622517 / 50$
 נשוה זאת לחישוב ערך פאי Π מים של שלמה, המיוחס לגר"א או לרב מונק.

מלכים א ז, כג: וַיַּעַשׂ אֶת-הַיָּם מוֹצָק עֵשֶׂר בָּאֵמָה מִשְׁפָּתוֹ עַד-שְׁפָתוֹ עֵזְלָו סָבִיב וְחֲמֵשׁ בָּאֵמָה קוֹמָתוֹ וְקוֹלָה וְקוֹל שְׁלִשִׁים בָּאֵמָה יָסַב אֹתוֹ סָבִיב:

חישוב ערך פאי Π מבוסס על היחס בין גימטרית קוה ו-קו $1.047169811 = 111 / 106$
 מוכפל בערך 30 אמה היקף ים שלמה המוזכר בפסוק $31.41509434 = 30 * 1.047169811$
 ומחולק בערך 10 אמה קוטר ים שלמה המוזכר בפסוק $3.141509434 = 31.41509434 / 10$

בחישוב לפי ים של שלמה השמטו וא"ו החיבור בקריא ובכתיב. אם הם נשארים אז הקירוב לערך פאי Π $3.133928571 =$
 אם נשמיט וא"ו החיבור מגימטרית מילת וְקָמָה (קָמָה = 6 - 151) נקבל יחס $2.089655172 = 303 / 145$
 ואז קירוב לערך פאי Π $3.141793103 = 157.089655172 / 50$
 אם נשמיט ה"א הסוגרת מגימטרית מילת וְקָמָה (וְקָמָה = 5 - 151) נקבל יחס $2.075342466 = 303 / 146$
 ואז קירוב לערך פאי Π $3.141506849 = 157.075342466 / 50$
 נציג בטבלה קירובי ערך פאי Π בדרכי חישוב שונות:

תאור	קירוב לערך פאי Π
ים של שלמה עם וא"ו החיבור	3.133928571
המעגל החסום בבית סאה המערבי של חצר המשכן עם וא"ו	3.14013245
המעגל החסום בבית סאה המערבי של חצר המשכן בלי ה"א	3.141506849
ים של שלמה בלי וא"ו החיבור	3.141509434
קירוב לערך פאי Π לפי הלוח המתמטי	3.141592654
המעגל החסום בבית סאה המערבי של חצר המשכן בלי וא"ו	3.141793103
ערך פאי Π לפי היחס הידוע 22 / 7	3.142857143
ערך פאי Π מהקרא והשביעת תשמיטתה ונטשתה	3.0864197

5.7.3 שיעור נפח מי מקוה במילת וְקָמָה

ב-בבלי חגיגה יא א ובעוד מקומות מובאת ברייתא המלמדת על שיעור מקוה ולשונה דתניא: (ויקרא מצרע טו, ג) ורחץ (את בשרו) במים - במי מקוה. את כל בשרו - מים שכל גופו עולה בהן, וכמה הן - אמה על אמה ברום שלש אמות. ושיערו חכמים: מי מקוה ארבעים סאה. רמז לכך נמצא בפסוק שמות תרומה כז יח:

מֵאָה בָּאֵמָה - קדמא אזלא, קדמא - מקדים קרא שהכתובים שלפניו ולאחריו זקוקים לו, ואחריו אזלא - הולך אחד מן המקראות הזקוק לו וְקָמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת המביא לגלוי שיעור מי מקוה. מצאנו בפסוק אָרְךָ ו- וְרַחְבּוֹ הַחֲצֵר שהוא שטח במישור, לענ"ד המלה וְקָמָה משמעותה גובה, ומאפשרת מעבר מתאור שטח לתאור נפח.

וְקָמָה - גי' אותיות מקוה"ה - קוה מ' - קיווי מים של מ' (גי' ארבעים) יחידות נפח, וחז"ל אמרו כי גודל יחידת הנפח הוא סאה. התיבות מֵאָה בָּאֵמָה והתבות וְקָמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת, ע"פ טעם תביר בתבה וְקָמָה (המרמז על שבירה וחילוק) מרמזות לבצע חישוב בחכמת התשבורת (היינו חשבון) שבו נחלק מאה בחמש שתוצאתו עשרים. נכפיל נפח סאתיים (חצר המשכן היא מקום זריעה סאתיים שעורים) בעשרים נקבל ארבעים סאה. חצר המשכן מרמז ליחידת מדידת הנפח של מקוה שהיא סאה³¹.

³⁰נקודת המפגש של אלכסוני הדופן התחתונה של ארון הברית, היתה מעל מרכז המעגל החסום בבית הסאה המערבי של חצר המשכן. שימוש הלכתי למעגל זה נמצא במשנה בבא בתרא פ"ב מ"ז ו-ל"א מרחיקין את האילן 25 אמה וגו'

³¹הערת הרב מאיר מאוזזו ה"ו אפשר לומר כי וְקָמָה גי' אותיות וק = גי' אותיות מ' סא"ה = 106, אותיות קָה ר"ת מ'ד'ת ה'מים או ה'מקוה

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"א

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתיים, ולפי ההשערות

כהמשך לתבנית פרט וכלל ופרט, נמצא פרט קדמאה המבוסס על טעם [מונח] פזר 159 מופעים בתורה, כ-150 מימין לטעם תלשא או תרסא אשר בעל תוספות יום טוב על דבינו בחיי פר' נח מגדירו כחץ המעביר ומפזר שפע, כלומר מעביר רעיון תורני הנלמד במקום הופעתו לענין אחר שאין בו פסוקים, ולפעמים גם כהרחבה למקומו. כל [מונח] לפני פזר לעתים מוסיף כעין עוד פזר, וכן [מונח] לפני תלשא או תרסא מוסיף כעין עוד מהם.

5.8 שמות תצוה כז,כ

שמות תרומה כז,יט, שמות תצוה כז,כ

[יט] לְכַל פְּלִי הַמְשָׁפֵן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל-יִתְדָתָיו וְכָל-יִתְדֵי הַחֲצָר נְחֹשֶׁת: ס

[כ] וְאַתָּה תִצְנְנֶה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שְׁמֵן זֵית זָךְ כִּתִּית לְמֵאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

אליהו שבג נ"י (סוף פר' תרומה) נְחֹשֶׁת אותיות נח שת, (תחילת פר' תצוה) וְאַתָּה זה משה, וביחד מתקבל נח שת ומשה, רמז לאגדתא ע"פ ספר סדר הדורות – הרב הלפרין עם הגהות החיד"א ד"ה ב"א שס"ח ... משה הוא שת וגו', ד"ה ב"א תל"ה ... שם נח משה כולם שורש אחד מצד חסד של הבל וגו' (משה אותיות מ"ש משם בן נח, אות ה"א מאברהם אבינו). לאחר פרסום זאת האיר עיני, י"ש אוילברט נ"י כי הדבר כתוב ב-ילקוט ראובני, כ"ץ אברהם ראובן האשקי הכהן, פר' תצוה, ... ואתה תצוה סמך אל נחשת שסיים בו פרשה שלפניו ורמז בו שהיה משה ניצוץ שלישי מן הבל וזהו נחשת ואתה, כלומר נ"ח ש"ת וא"תה וזהו יפופית מבני אדם הוצק ח"ן ר"ל דיופי של מרע"ה היה משני כחות מבני אדם היינו משת ומהבל שהיו בני אד"הר שנית הוצק ח"ן זה נ"ח: (מגלה עמוקות אופן קכ"ב)

חידוש הרב ויגדור הי"ו בליל ז' אדר א' התשע"א יומא דהילולא של משה רבנו שְׁמֵן נוטריקון ש'ת (או ש'ם) מ'ש'ה נ'ח וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ יתחברו שת (שם) נח אל משה.

וְאַתָּה תִצְנְנֶה – גרשיים מונח פסק – רמז אפשרי לדרשה כעין מידה י"א ממידות רבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי סדר שנחלק לומר שמלת וְאַתָּה שייך למדרש המקשר את משה לשת ונח.

וְאַתָּה תִצְנְנֶה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – גרשיים מונח פסק מונח רביע, בקריאה ללא פסק וכל מונח כאילו מציין ענין מיוחד, כעין מידה דבר שיצא מענינו ללמד על עצמו או על הכלל כולו, כאן מלמד על עצמו שני דברים כפי רש"י (א) (כ) ואתה תצוה. זך - בלא שמרים, כמו ששינוי במנחות (פז,א): מגרגרו בראש הזית, ששמן המאור עשוי מגרגרים מראש האילן כי שם הם בשילים היטב מהחמה, (ב) כתיב הזיתים כותש במכתשת, ואינו טוחנן בריחים, כדי שלא יהו בו שמרים; ואחר שהוציא טיפה ראשונה מכניסן לריחים וטוחנן, ושמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שנאמר: כתיב למאור, ולא 'כתיב למנחות' (ראה מנחות פז,א). סחיטת השמן הרגילה היא בריחיים ופעולה ארוכה להוציא שמן רב, כתיב למאור נעשה באופן יוצא דופן ע"י ששמים גרגר במכתשת מכים בו מכה אחת להוציא טיפה אחת והזית מעבר לריחיים לסחיטה למטרות אחרות כגון מנחות. אחר-כך שמים זית אחר וחוזר חלילה.

שמות תצוה כת,א וְאַתָּה תִקְרָב אֵלֶיךָ אֶת-אֶהָרֹן אֲחִיךָ וְאַתָּה-בְּנֵי אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנֵנוּ-לְיָ אֶהָרֹן יָבֵב וְאַבְיָהוּא אֶלְעָזָר וְאַיְחָמָר בְּנֵי אֶהָרֹן:

וְאַתָּה-בְּנֵי אֹתוֹ – מונח רביע, לפחות ארבע. הפסוק הולך ומונה ארבעה בני אהרן, אבל מרמז על הקרבת אחרים.

- ראב"ע אולי בניים אחרים היו לו חוץ מאלה. ואין ספק כי רבתה למעלה במדבר משפחת אהרן, על-כן נתנו להם ישראל ערים רבות ככתוב בספר יהושע.
- טט - אפשר שיש כאן רמז לנאמר בבלי זבחים קב,א, סדר עולם רבה פ"ז, ויקרא רבה פרשה כ ועוד שילישבע אשת אהרן ראתה חמישה כתרים ביום אחד, ... ופינחס בן נבה משוח מלחמה. אם כן כבר נתכהן עם בני אהרן מיום חנוכת המשכן

כלי יקר שמות פרק כח (א) ואתה תִקְרָב אֵלֶיךָ את אהרן אחיך מתוך בני ישראל. הוסיף כאן לשון ואתה לומר לך שמצד מעשה העגל נתרחק אהרן כמו שנפסלו בכורי ישראל ומשה קירבו בתפילתו כמו שנאמר (דברים ט כ) ובאהרן התאנף ה' מאד להשמידו ואתפלל גם בעד אהרן בעת ההיא.

תִקְרָב אֵלֶיךָ – מונח תרסא, בתפקיד של החזרה מעבר למחיצה של התרחקות אהרן ופסילה מצד מעשה העגל.

וְאַתָּה תִקְרָב אֵלֶיךָ – פזר מונח תרסא, ע"פ פנים יפות שמות פרק כז אפשר כי תרסא בתפקיד של בעל בזינה נעלה כמו משה רבנו המשפיע אור תורה (עין העליון) לעין של מטה אלו אהרן בניו סנהדרין וכל ישראל, פזר מעביר עקרון ההשפעה אל ענין קירוב נכרי או שאינו יודע תורה אל התורה אע"פ שתחילה מתנה על תורה שבכתב או שבע"פ.

בראשי וסופי יתבות שונים בפסוק מרומזת גזרת כלוי על אהרן על מעשה העגל – אליל ונראה מדבר כאוב, שאהרן הנביא (עוד ממצרים) נסה למנוע ע"י מעורבותו ופעולותיו האיטיות, והקב"ה (בשם הו"א) מצוה למשה לקרבו כי היה בשגגה, ולמנותו לכהן גדול. וזהו מוסר עצום לקרב כל אחד החפץ בתורת ה'.

שמות תצוה כת,ח:

וְחָשַׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשָׂהוּ מִמֶּנּוּ יְהִיָּה זֶהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁנֶר:

זָהָב – רביע, כעין ארבעה חוטי זהב, כל אחד משזור עם ששה חוטים ממין אחד, חוט זהב עם ששה תכלת, חוט זהב עם ששה ארגמן, חוט זהב עם ששה תולעת שני, חוט זהב עם ששה של שש (היינו פשתן), בבלי יומא עב,א דורש זאת מהמלה (שמות תצוה לט,ג) פְּתִילִם אבל זה גם נרמז ב- זָהָב – רביע, בארבעה פסוקים.

תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁנֶר: – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין של שזירת פתיל זהב בו.

שמות תצוה כט,טו:

וְאֶת-הָאֵיל הָאֶחָד תִּקַּח

וְסִמְכוּ אֹהֲרָן וּבְנָיו אֶת-יְדֵיהֶם עַל-רֹאשׁ הָאֵיל:

תורה שלמה (סא) תוספתא מנחות פ"י יד – טו חמישה שהביאו זבח אחד כולם סומכין עליו ולא כולם כאחד סומכין עליו אלא כל אחד ואחד סומך ומסתלק כו' איל המילואים אהרן ובניו כאחד.

אבן עזרא שמות כט,י

(י) והקרכת כבר הזכיר זה. והנה הטעם כאשר תקריב את הפר, יסמוך אהרן ובניו עליו. ויש אומרים, כי טעם וסמך אהרן - לבדו, ואחר כן בניו, וכל האיל כתוב וסמכו אהרן ובניו (**שמות תצוה כט,טו**), והנה הטעם כאשר היה, שיסמכו יחדיו לא זה לפני זה: טט – ע"פ רשב"ע **וְסִמְכוּ** אהרן ובניו היינו שדווקא באיל יסמכו יחדיו – כאחד ולא זה אחר זה ואילו במקרים אחרים שמוזכרת סמיכה אין חובת סמיכה יחדיו.

שמות תצוה כח,לב: וְהָיָה פִּי-רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שֹׁפָה יְהִי לְפִיו סָבִיב מֵעֵשָׂה אֲרָג כִּפִּי תַחְרָא יְהִי-לָו לֹא יִקְרַע:

שמות פקודי לט,כג: וּפִי-הַמְעִיל בְּתוֹכוֹ כִּפִּי תַחְרָא שֹׁפָה לְפִיו סָבִיב לֹא יִקְרַע:

בבלי זבחים צד,ב – צה,א

(צד,ב) מתני'. בגד שיצא חוץ לקלעים - נכנס ומכבסו במקום קדוש, נטמא חוץ לקלעים - קורעו נכנס ומכבסו במקום קדוש. (**צה,א**) אמר ריש לקיש: מעיל שניטמא - מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנא': (**שמות תצוה כח,לב**) **לֹא יִקְרַע**.

יהי – תרסא, בתפקיד דרוש שיעור כנאמר (**בבלי זבחים צה,א**) אמר ריש לקיש: מעיל שניטמא - מכניסו בפחות משלש על שלש (אצבעות) ומכבסו, משום שנא': (**שמות תצוה כח,לב**) **לֹא יִקְרַע**.

יהי – תרסא, בתפקיד דרוש שיעור, והדרש נבנה על משמעות **לֹא יִקְרַע**, כפי **רש"י בפחות משלש על שלש** - שאינו מכניס שיעור בגד טמא לעזרה לפי שאי אפשר לקרועו ולהכניסו משום שנאמר **לֹא יִקְרַע**

הפסוקים **שמות תצוה כח,לב: ו- שמות פקודי לט,כג:** הם היחידים בתורה שבם שרש "קרע" בקשר לבגדי כהנים. אפשר כי רעיון תיקון בגד כהנים בשיעור לא מדויק אלא **בפחות משלש על שלש** מעבר ע"י טעם **פזר** במלת **שֹׁפָה** לנושא של קריעת בגד כהן שספג דם חטאת כדי לתקנו בשיעור לא מדויק אלא בלשון הרמב"ם מדאורייתא ברובו ומרבנן **דמשייר ביה כדי מעפורת**.

מעששה ארג – מונח רביעי, לרבות את כל בגדי הכהונה, ארבעה של כהן פשוט, שמונה של כהן גדול.

כפי תחרא יהיה-לו - מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שלא על כל אחד חלה ההלכה **לֹא יִקְרַע**:- מרכא סלוק. מרכא מרבה וסלוק מגביל.

הקורע מעיל כ"ג בין בהשחתה בין שלא בהשחתה - לוקה, בשאר בגדי כהונה לא יקרע דרך השחתה, אבל יקרע לצורך תיקון כגון כיבוס מדם חטאת של בגד שניטמא.

טט - בתורה שלמה מביא תירוץ המפרשים שבמעיל אסור לקרוע בין בדרך השחתה ובין שלא בדרך השחתה, ובשאר בגדים אינו חייב אלא בדרך השחתה. ולפיכך בגמרא בזבחים צה,א שמדובר בקריעה לצורך כיבוס אסרו במעיל והתירו בשאר הבגדים.

אפשר כי הלימוד **שֹׁפָה יְהִי לְפִיו סָבִיב** – פזר תרסא קדמא ואזלא, כעין בנין אב או היקש ממעיל כהן גדול לשאר בגדי כהנים באופן הבא: **כפי תחרא יהיה-לו** - מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שלא על כל אחד חלה ההלכה **לֹא יִקְרַע**:- מרכא סלוק. מרכא מרבה וסלוק מגביל שרק במעיל אסור לקרוע בכל דרך. הרבוי ע"י המרכא ללמד כי הקורע דרך השחתה ברבוי דרכים כגון בין ביד בין בכלי לוקה, אבל הנקרע שלא ככוונה או הקורע ברבוי דרכים שלא להשחית אלא לתקן כגון לצורך כיבוס דם בבגד שיצא לחוץ העזרה ונטמא אינו לוקה, או להכנת לפתילות למגורות בשמחת בית השואבה ולמגורות התמיד מבגדי כהונה שבלו. רמב"ם כתב רק בגדי כהן פשוט, והמשנה למלך הביא ירושלמי פרק החליל תני מבלאי מכנסי כ"ג היו מדליקין את הנרות שבפנים. בכל אופן לא השתמשו במעיל כ"ג.

שֹׁפָה יְהִי – פזר תרסא, ... **לֹא יִקְרַע**. – מרכא סלוק. פזר תרסא בתפקיד דרוש שיעור קריעה לבגד כהונה שאינו מעיל, שניתז עליו דם חטאת ויצא ונטמא, כדי לכבסו הם צריכים להיקרע מדאורייתא בשיעור דרובו ומדרבנן דמשייר בו כדי מעפורת כנאמר **בבלי זבחים צד,ב** מתני'. בגד שיצא חוץ לקלעים - נכנס ומכבסו במקום קדוש, נטמא חוץ לקלעים - קורעו נכנס ומכבסו במקום קדוש.

לשם השוואה והסקת מסקנה, **צו ויח** מדבר על הקרבן ממנו והאופן שבו מגיע הדם, **תצוה כח,לב** מדבר על הבגד עליו ניתז הדם

ויקרא צו ויח [יח] **דביר אל-אהרן ואל-בניו לאמר**

זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט החטאת לפני ה' קדש קדשים הוא:

זאת תורת החטאת – מרכא טפחא אתנח, הגמרא דורשת אחרי שקלא וטריא כי מלת **זאת** ממעטת דם חטאת העוף מכיבוס, **תורת**

החטאת נדרש תורת החטאת, תורה אחת לכל החטאות. לחטאת פנימית וחטאת חיצונית. תבנית הטעמים מרכא טפחא מרמזת ליתור לרבות, אתנח מגביל. אפשר כי מרכא טפחא מרבה את החטאת הפסולה על כל סוגיה, כנמנה במשנה, אשר אין דמה טעון כיבוס, בין שהיתה לה שעת הכושר, ובין שלא היתה לה שעת הכושר. ולכן הן מתמעטות מהלימוד של הסיפא של הפסוק.

ע"פ **בבלי זבחים צג,ב** דם שהיה בכלי וראוי להזייה בשיעור, וטבל אצבע בדם,

הפסוק **שמות תצוה כח,לב: וְהָיָה פִּי-רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שֹׁפָה יְהִי לְפִיו סָבִיב מֵעֵשָׂה אֲרָג כִּפִּי תַחְרָא יְהִי-לָו לֹא יִקְרַע:**

פותח **וְהָיָה פִּי-רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ** – מרכא טפחא אתנח, תבנית טעמים כבפסוק **ויקרא צו ויח** ואפשר כי תבנית טעמים זאת באה לרבות את כל הבגדים שלא שייך בהם ספיגת דם חטאת כשירה לזריקה, וסיפא הפסוק מברר רק מה ההלכה אם ניתז דם חטאת כשר לזריקה על בגדים ששייך בהם ספיגת דם חטאת כשירה לזריקה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

תבנית **קדמא-ואזלא** ונוסח ספרדי **אזלא-גריש** במלה אחת או מלים מחוברות במקף (35 מופעים, ועוד 1 בטעם עליון, ועוד-2 במחלוקת גרסאות) כין שוויון, שקילות, חלק, שפל כמו אדמה. **קדמא-זקף-קטן** במלה אחת או מלים מוקפות כעין מידה ל"א בברייתא דל"ב מדות דרבי אלעזר בן רבי יוסי הגלילי ממוקדם ומאוחר שהוא בענין, המנוסחת גם מוקדם והוא מאוחר בענין.

5.9 שמות כי תשא ל,יא

שמות כי תשא ל,יב

כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנָתַנּוּ אִישׁ כִּפֶּר נִפְשׁוֹ ה' בַּפֶּקֶד אֹתָם וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אֹתָם:

כִּי תִשָּׂא – גרשיים **אֶת-רֹאשׁ** - מרכא **בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם** - זרקא סגול

כִּי תִשָּׂא – מונח גרשיים, כעין שני יוצאים מן הכלל, שני מנינים בהן נתנו מחצית השקל כל אחד, כפי' **רש"י** (טו) ... **לכפר על נפשתיכם** - לפי שרמז להם כאן שלש תרומות, שנכתב כאן **תרומת ה'** שלש פעמים (כאן ולעיל, יג-יד): **אחת** - תרומת אדנים, שמנאן כשהתחילו בנדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד מחצית השקל, ... **והשנית** - אף היא על ידי מניין שמנאן משהוקם המשכן, ... (במ' א,א); ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרבנות ציבור של כל שנה ושנה, והושוו בהם עניים ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר: **לכפר על נפשתיכם** - והקרבנות לכפרה הן באין. **והשלישית** היא תרומת המשכן, כמה שנאמר "כל מרים תרומת כסף ונחושת" (שמ' לה, כד); **ולא** היתה יד כולן שוה בה, אלא איש מה שנדבו לבו.

רלב"ג סובר כי רק מנין הראשון היה בחצאי שקלים, ובספירה שניה ושלישית לא נהגו כן. בכל אופן המנין הראשון יוצא מן הכלל, וכך נשאר לדורות לענין קנין קרבנות ציבור.

התבנית מרכא זרקא סגול, מרכא מרבה, זרקא סגול ממעט או מרבה מסוג הענין על הענין. ברישום מתימטי כעין מרכא * (זרקא סגול) = מספר מיעוטים או ריבויים מסוג הענין על הענין. ואילו עם או בלי טעם מונח כאילו שווה 1 * (זרקא סגול), תוספת אחת. **אֶת-רֹאשׁ** – מרכא **בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל** – זרקא **לִפְקֻדֵיהֶם** – סגול, לצורך מצווה שכל או חלק מבני-ישראל מצווים בה ועשויים להיות בה תפקידים שונים לעושי המצוה, פוקדים את המשתתפים ע"י אמצעי ייצוג (כעין הקטנה) של כל אחד וכאילו מוסיף עליו. כגון תרומה שוויונית למשכן או לקרבנות ציבור מצווה לייצג כל אחד מבני ישראל ע"י מטבע בגודל שווה, לצורך מפקד למלחמה אפשר לייצג כל אחד בהרסית או בטלה וכד'. ובבית המקדש הגרילו תפקידי עבודה בין הכהנים במנין אצבעות כהנים.

בספר **אגרא דכלה עה"ת, הרב צבי אלימלך מדינב זי"ע חלק שמות ע' 54** דרש על הפסוק **כִּי תִשָּׂא אֶת-רֹאשׁ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם** נחסר מרכא (טט במלים **אֶת-רֹאשׁ**) משרת לזרקא הוא לדעתי נרמז גם בגלות החל הזה כשקורין פרשת שקלים, משה רבנו ע(ו)מד וזוקף את ראשם

הנה בתוכחה הוא (**ויקרא בחקתי כולו**) **וְהִבְאֵתִי מִן-רֶדְף בְּלִבְכֶם בְּאַרְצֵת אֲבֹתֵיכֶם** הנה המרכא רמזו על **המרח** (טט) – מלת מרח בטעם פשטא, ואגרא דכלה מתכווין למורך – מרכא בלשון נופל על לשון ללמד ל-**כי תשא**) והוא סמוך לזרקא, היינו כשנזרקו ישראל **בארצות אויביהם** אז ישאו ראש כמו מראש יהיו לסגול"ה: אגרא דכלה דורש כי בגלות, ב"י נחסרים מפחד וזה גורם לשיבה בתשובה (זורקם מלמטה ללמעלה) ובזכות ברית משה רבנו בפרשת כי-תשא הקב"ה מנשוא להיות לסגולה, **כִּי תִשָּׂא** - מונח גרשיים, בתפקיד יצא מן הכלל, שבני ישראל יוצאים מן הכלל של העמים היוצאים לגלות ונעלמים בגלותם, כי הקב"ה מחמיר עמם על קיום התורה וזאת מעלתם להיות עם סגולה בשליחות ה' בגולה לאסוף את ניצוצי הקדושה (כיוצא מברית בין הבתרים **במה אדע כי אירשנה**) ומקל עמם לקיימם וזכו לגאולה וישבו לארץ-ישראל ויבנה בית-המקדש ויזכו לימי המשיח ולתחיית המתים ולחיי העולם הבא.

וְנָתַנּוּ - קדמא אזלא בתיבה אחת, ענין של שוויון וגם בעושים תלוי המעשה.

א' נתינה שווה היינו מטבע של מחצית השקל קדש ולא שווה ערכו באופן זה או אחר, כגון במטבעות אחרים (**ירושלמי שקלים**) ב' יש המפרש כי נשאר שוויון בין המנין בשנה הראשונה לצורך אדנים ובין המנין בשנה השניה לקרבנות צבור. ג' בנותנים תלוי הדבר **וְלֹא-יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בַּפֶּקֶד אֹתָם** אפשר שהכוונה שכאשר נראה שהפקידה ללא צורך יש למחות על כך כדי שלא יקרה כדבר שקרה במפקד שערך דוד המלך והיה בבני ישראל נגף.

שמות כי תשא ל,יא

וְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה פְּנִים אֶל-פְּנִים כְּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל-רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל-הַמַּחֲנֶה וּמְשָׁרְתוֹ יְהוֹשֵׁעַ בֶּן-נּוּן זָעַר לֹא יִמִּישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל: פ

וּמְשָׁרְתוֹ - קדמא ואזלא במלה אחת. שדעתו שפלה, משווה עצמו למקום נמוך, שפל רוח, משפיל נפשו על התורה והעם, שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד (כעין שווה לכל אחד), כעין שווה למשה רבנו הענו מכל אדם כן יהושע ללא חטא, ענו מכל האדם. **מאור ושמש במדבר קורח** מציין כי יהושע נבחר להנהיג כי היה הענו מכולם ולא בגלל חכמתו, כי היו עוד חכמים.

במדבר פינחס כז,יח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן אִישׁ אֲשֶׁר-רִיחַ בּוֹ - **רש"י** שיוכל להלוך כנגד רוחו של כל אחד ואחד (**ספ"ב קמא**)

בבלי תענית ז,א אמר רבי חנינא בר אידי: למה נמשלו דברי תורה למים, דכתיב הוי כל צמא לכו למים - לומר לך: מה מים מניחין מקום גבוה והולכין למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. ואמר רבי אושעיא: ... לומר לך: מה שלשה משקין הללו אין מתקיימין אלא בפחות שבכלים, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה. כדאמרה ליה ברתיה דקיסר **לרבי יהושע בן חנניה: אי, חכמה מפוארה בכלי מכוער!** - אמר לה: אביך רמי חמרא במני דפחרא. אמרי לה. - והא איכא שפירי דגמירי! אי הונו סנו - טפי הונו גמירי.

וזהר שמות קצג קצד וּמְשָׁרְתוֹ - קדמא ואזלא במלה אחת, הוזהר לא מזכיר מלת **וּמְשָׁרְתוֹ** אבל בדברו על **יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נּוּן זָעַר** מציין שלא היה לו שום חטא ומת רק בעטיו של מעשה העגל שגרם לחזרת המוות. וגם משה לא חטא ונגזרה עליו מיתה רק בגלל מי מריבה.

אוצר המדרשים (איינזשטיין) משה עמוד 379

ואין חברים אלא תלמידי חכמים שנוהגין **חברה ואהבה ואחות זה עם זה**, והיה משה מוכיח את ישראל על כבוד אביהם שבשמים ומזהיר על התורה ועל המצוות **ולכבוד ולרומם את יהושע** אחריו. משה הצדיק נהג ענוה בעצמו ולא היה צר עין. הסתכל בשבחו של משה בענותותו ובחסידותו: בתחלה כשאמר לו יהושע אלדר ומיד מתנבאים במחנה מיד א"ל משה מי יתן כל עם ה' נביאים ולא היה לו צרת עין עליהם, **בסוף עשה ליהושע תלמידו כל כבוד שבעולם**, נתן לו הדרו ובית מדרשו ופארו, כבודו והודו וגדלו, כובעו כתרו וקרן הודו בחייו, עליו אמר שלמה וּשְׁפַל רוּחַ יִתְמוֹךְ כְּבוֹד.

שמות כי תשא ל"ג

וְזֶה וְהַנְּזָר קָל-הַעֲבֹר עַל-הַפְּקוּדִים מִחֻצֵי הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשָׂרִים נִרְהוּ הַשֶּׁקֶל מִחֻצֵי הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַה':

בהפטרה של שבת שקלים קוראים בין היתר הפסוק הבא **מלמס ב'ב'ה**, ויאמר יהואש אל-הכהנים **פֶּלֶס פֶּסֶף הַקֹּדֶשִׁים אֲשֶׁר-יִנְבֵּא בֵּית-ה' פֶּסֶף עֹבֵר אִישׁ כֶּסֶף נִפְשׁוֹת עֲרֵכּוּ כֹל-פֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לֵב-אִישׁ לְהִבְיֵא בֵּית ה': כֶּסֶף עֹבֵר אִישׁ - בִּיַּנְת הַמִּקְרָאוֹת** הוא כסף מחצית השקל שבכל שנה, שנאמר בו כל העובר על הפקודים

עֹבֵר אִישׁ - זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים זקף-קטן זקף-גדול שוה תקע"ו (**אמרי נועם, יעב"ע**), גי' המלים **עֹבֵר אִישׁ** עם כולל אחד לשתי המלים שוה תק"צ = תקע"ו י"ד = תקע"ו דו"ד, שיהואש נותר יחיד מבית דוד מהטבח של עתליה והקים את בית דוד מחדש, יהואש חידש תרומת מחצית השקל כפדיון נפש **כֶּסֶף נִפְשׁוֹת עֲרֵכּוּ** וכך לא יהיה נגף בישראל ובבית דוד.

שמות כי תשא ל"טו

הַעֲשִׂיר לֹא-יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחֻצֵי הַשֶּׁקֶל לְתֵת אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לְכַפֵּר עַל-נִפְשֹׁתֵיכֶם:

...הַעֲשִׂיר לֹא-יִרְבֶּה - מונח רביעי, בתפקיד של לפחות ארבעה, כאן חמש. ר' אליהו שגב נ"י בשם הגר"א המבזבז (על צדקה) לא יבזבו יותר מחומש.

- טט - כאן לפירוש הגר"א יחלק ממונו בחמש ויתן חמישית לצדקה ויניח ארבע חמישיות לעצמו

שמות כי תשא ל"לב - ל"ג:

[ל"ב] עַל-בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּסֵף וּבְמִתְכַנְּתוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כְמֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא קֹדֶשׁ יְהוָה לְכֶם:
[ל"ג] אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמֹהוּ וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל-זֶרַח וְנִכְרַת מֵעַמּוֹ: ס

ירושלמי סנהדרין הנשרפין פ"ט ה"א (וילנה מה ב) שני לאוין וכרת אחד, לאוין חולקין את הכרת. (שמות כי-תשא ל"ב, ל"ג) **פ' אור שמחה שני לאוין וכרת אחד**. כל מקום שכתבה התורה שני לאוין אע"פ שלא כתבה בהם אלא כרת אחד, כגון סך ומפטם שמן המשחה דלקמן.

לאוין חולקין את הכרת. אם עבר על שני הלאוין בהעלם אחד חייב שתי חטאות, כדין כל העובר בשגגה על לאו שיש בו כרת שחייב חטאת, ואע"ג (טט - וזה גם במצב המיוחד) דשניהם בכרת אחת כיון שכתבה התורה שני לאוין הוי ליה כאילו יש לכל לאו כרת בפני עצמו

דהא אמרה **שני לאוין וכרת אחד חולקין את הכרת**. **פ' אור שמחה** דהא במשנה דריש כריתות קחשיב מפטם לחוד וסך לחוד ואמרינן בבלי שם (ב ב) שאם עשה כל הנזכרים במתניתין בהעלם אחד חייב קרבן על כל אחד ואחד, ומוכח דשני לאוין אע"ג דאין עליהם אלא כרת אחת, הלאוין מחלקים לחייב עליהם שתי חטאות.

(ל"ג) עַל-בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּסֵף - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, **וּבְמִתְכַנְּתוֹ** - קדמא זקף-קטן במלה אחת

פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין בנין אב ללמד מדוגמת הסך והמפטם לכל התורה כולה, שאע"פ שנאמרים בסך ובמפטם שני לאוין וכרת אחד ובכל זאת מביא שתי חטאות על עבירת שני לאוין בהעלם אחד, לא כל שכן שמביא חטאות נפרדות על כל לאוין שעבר בהעלם אחד כדין כל העובר בשגגה על לאו שיש בו כרת שחייב חטאת.

שני חלקי הפסוק המסתימים כל אחד בזקף-קטן, היינו טעם סוגר ענין ומלמדים שני לימודים, כפי **רש"י**

וּבְמִתְכַנְּתוֹ (א) בסכום סממניו לא תעשו כמוהו, במשקל סממניו הללו לפי מדת ההיין שמן, אבל אם פחת או רבה סממניו לפי מדת היין שמן מותר

לֹא יִיָּסֵף (ב) ואף העשוי במתכונתו של זה, אין הסך ממנו חייב אלא הרוקחו (**בבלי כריתות ה,א**), **רלב"ג** - **ואשר יתן ממנו על זר** - רוצה לומר: משמן המשחה שעשה משה; **... על בשר אדם לא ייסך** (ראה מש"ת כלי המקדש א, י), ומזה המקום יתבאר, כי הסך ממנו, אפילו כהן גדול, ענוש כרת. ואולם השעור אשר יתחייבו בו הוא כזית (ראה שם),

וּבְמִתְכַנְּתוֹ - קדמא זקף-קטן בתיבה אחת, כעין מידת מוקדם והוא מאוחר בענין, ומלמד על שמן המשחה המוקדם = הראשון (קדמא)

שהוכן בצווי משה. **עַל-בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִיָּסֵף** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, תבנית של שני לימודים, אחד מהם מוציא אותו מפשוטו ומלמד שהסך בשמן אחר אף במתכונתו של ראשון אינו חייב. אבל הסך משמן ראשון, שעשה משה בשיעור כזית עובר בלאו ועליו יש כרת, וכן **(ל"ג) אִישׁ - יתיב**, בתפקיד דווקא כך **אֲשֶׁר יִרְקַח כְּמֹהוּ הַרוֹקַח (=המפטם) וּבְמִתְכַנְּתוֹ**. של ראשון (של משה) חייב כרת.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

תבנית **מונח ... מונח זרקא מונח ... מונח סגול** – עש"ב (372) פעם בתורה וב-3 מהם **זרקא זרקא סגול**. מרמז להגדיר משהו חלקי (לימוד של פחות משלם אחד), מהענין המרומז בתבנית כולה ואז גורע (מיעוט מופעים) או מוסיף על הענין המרומז בתבנית (רוב מופעים), כל מונח לפני זרקא ולפני סגול יעשוים להוסיף עוד נושא חלקי ותוצאה בגריעה או הוספה (הרחבה) על נושא התבנית. באותו אופן מרחיב הפסוק בתת-פסוק. דוגמא להרחבה הן ארכי זמן של פחות משנה להוסיף על שנה, דוגמא לגריעה היא קיצור חיים.

5.10 שמות ויקהל לה,א

שמות ויקהל לה,א:

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת-כָּל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר-צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם:

בעל הטורים אלה הדברים, דרשו מאן (**שבת צזב**) לשלשים ותשע מלאכות לשבת כמנין אלה, ודברים משמע שנים וה' דהדברים לרבות א' הרי ל"ט, ואפילו דבכמה מקומות כתיב אלה הדברים ולא דרשינן ליה; שאני הכא דכתיב במלאכת המשכן (פסוק ד) זה הדבר ושני הכי לכתוב אלה הדברים לדרשה, לעשת, אותיות ל' תשע; וחסר ו'ו; לומר ל"ט מלאכות יעשו אותם בו' ימים ולא בשבת, תבנית הטעמים תומכת בדרשת **בבלי שבת צזב**, לחשב גימטריה מדויקת של ט"ל מלאכות.

אלה הדברים – יתיב זקף-קטן, יתיב – דווקא כך, בדיוק כך, גי' אלה = ל"ו

זקף-קטן – ענין של שניים, כאן **הדברים** – זקף-קטן מרמז לשני לימודים. **לימוד אחד** לשניים ככלל המקובל בתורה שבע"פ מיעוט רבים שניים, **לימוד שני** דרוש תוספת ה"א הידיעה כעוד מלאכה ובסה"כ ל"ט אבות מלאכות.

שמות ויקהל לה,ב

שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֵשׁ שַׁבְּתוֹן לַה'

כָּל-הַעֲשֵׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמָת:

תורת משה – האלשיך הקדוש ... ושמירת השבת היא לדעת כי אני ה' מקדשכם, ומתדבק בכם על ידי נפש יתירה שאני נותן בכם ומתדבק בי, והוא ככל הכתוב **וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדֵשׁ שַׁבְּתוֹן לַה'**, ... ועוד כי הלא קדושתו קדומה מטרם ינתן לכם כי היא **"שַׁבְּת שַׁבְּתוֹן לַה'"** חמדה שהיתה גנוזה אצלו יתברך, ואם כן איפה איך תדחה מה שזולת היותו קדוש מריק בכם קדושה וגם קדושתו קדומה מפני מה שעדיין אין לו קדושה רק הכנה אל מה שיכול בו קדושה אחר העשותו. אך ברית מילה ופקוח נפש נדחה עליהם שבת, כי כל איש ישראל קדוש יאמר לו "כי קדש ישראל לה".

יהיה – קדמא ע"פ תורת משה מרמז אל קדושה קדומה של השבת קודם לבריאה ולמתן תורה **לָכֶם קָדֵשׁ שַׁבְּתוֹן** – מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שאינם חייבים לחול ביחד, והיינו יש מצבים כמו ברית מילה ופקוח נפש נדחה עליהם שבת בהם, הקדושה הקדומה נדחית מפני קדושת איש ישראל.

נעיין בפסוק דומה מאד ב-**שמות כי תשא לא,טו**

שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה

וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבְּתוֹן קָדֵשׁ לַה'

כָּל-הַעֲשֵׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוֹמָת:

תורת משה – האלשיך הקדוש

ועל מידת יום ביום אמר "שֵׁשֶׁת יָמִים וכו' **וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבְּתוֹן לַה'**", שהיא קדושה כפולה שאינו קדש של נפש יתירה שבעדם מבחינת שכינה של מידת לילה, כי אם "קָדֵשׁ לַה'", שנתווסף בנפש יתירה שקיבל בעדה יום שבת מבחינת שכינה בחינת השם הגדול. וזהו אומרו "קָדֵשׁ לַה'" הוא השם הגדול. ולא שיש הפרש בעונש של עושה מלאכה ביום לעושה בלילה, כי לא כן הוא, כי "כָּל-הַעֲשֵׂה מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת" שהוא בכללות היום שכולל לילה ויום "מוֹת יוֹמָת".

ואמר "שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה", לומר כי זולת הטעם האמור לבלתי דחות מלאכת המשכן את השבת יש טעם אחר. והוא, כי לא היה רווח בדבר, כי אם מלאכת המשכן הייתה נעשיית בטבע היתה אומר שטוב לדחות שבת לקרב השראת שכינה בימים מועטים. אבל **שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה כמאליה** שאפילו אינו אומר בשבת, לרמוז שאין המלאכה הזאת תחת הזמן, כי אם כבריאית העולם "כי ששת ימים עשה ה' את השמים וכו' (פסוק ט"ו). ואם כן כל מה שהיה ראוי ליעשות ביום השבת נעשה גם הוא בחול. או שיעור הכתוב בדרך אחרת. שאומר הוא יתברך **שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה כמאליה**, בזכות ש"ו**בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי**" יהיה "שַׁבְּתוֹן קָדֵשׁ" לשם ה' כו'. ולהיות כי על מידת יום המתחסת לתואר זכר, אמר "יעשה" ולא אמר תעשה שעל ידי זכות היום יהיה כן. ולא אמר ענין זה גם בלילה, על כי דרך המלאכה ליעשות ביום.

טט – **שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה** – מונח זרקא מונח סגול, תוספת מסוג הענין על הענין, מלאכה על מלאכה, כפירוש **תורת משה** (א) ששת ימים המלאכה נעשתה כמאליה בדומה לבריאת העולם ע"י ה' ואם כן כל מה שהיה ראוי ליעשות ביום השבת נעשה גם הוא בחול – הספק העשיה בששה ימים עשה גם עבור היום השביעי.

(ב) בתורת החסידות (**שמות כי תשא לד,כא**) **שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד** ותוסיף בתוכך מקום ל- (**שמות תרומה כה,ח**) **וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וּשְׁכֵנִתִּי בְּתוֹכְכֶם:**

שַׁבַּת שְׁבִתוֹן קָדָשׁ - דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין, ע"פ **תורת משה - האלשיך הקדוש** אלו הנפש של כל יום ועוד הנפש יתירה, והענין שחל עליהם הוא קדושה שאינה קדושת הנפש היתירה אלא מעלה ממנה, קדושה שמקורה מ- **קָדָשׁ לַה',** סלוק, מגביל לומר שזאת קדושת השם הגדול בלבד, שנתווסף בנפש יתירה שקיבל בעדה יום שבת מבחינת שכניה בחינת השם הגדול.

שמות כי תשא לא,יג:

[יג] וְאַתָּה דְבַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֶךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ
כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדַרְתֵּיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשֶׁכֶם:

וְאַתָּה דְבַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל - גרשיים קדמא מהפך פשטא, תבנית המופיעה בתורה כ-13 פעם (כולל אזלא גרש במקום גרשיים) ומשמעה החלה פעולה, לעתים לפני זמנה שלא כמו כאן שהתחילה בזמנה, הושעתה, ותחל שוב. כאן ע"פ **בבלי יבמות ה** - עשה של ברית מילה הדוחה לא תעשה של שבת, השבת החלה, באה מצוות עשה שהלא תעשה נדחה מפניו, וכאשר העשה מסתיים, הלא תעשה חוזר לשרות.

רמב"ן (יג) **אֶךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ** - אעפ"י שתהיו רדופין בזריות המלאכה, אל תדחה שבת מפניה; כל 'אכין ו'רקיין - מעוטין: למעט שבת ממלאכת המשכן. לשון רבנו שלמה; **ולא נתכוון אצלי**, כי לפי מדרש רבותינו (ראה ירוש' ברכות ט, יד, ב), ב'אכין ו'רקיין ימעט בשמירת השבת, כי המיעוטין אצלם בכל מקום ימעטו בדבר המצווה בו, ואם תדרוש המיעוט בענין מלאכת המשכן, יהיה מותר לעשותה בשבת! **ובירושלמי במסכת יומא (ה,ה, [מה,ב]):** מנין שפיקוח נפש דוחה את השבת? רבי יודן אומר: **אֶךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ**; אבל המיעוט הזה - למילה או לפיקוח נפש וכיוצא בהם, שהם דוחים אותו. ומלאכת המשכן שאינה דוחה השבת - מפני שהזהיר בה (בשבת) בכאן.

דחית שבת מפני ברית מילה

בראשית לך לך יז, יא

[י] זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם וביין ורעה אחריה המול לכם כל-זכר:
[יא] ונמלתם את בשר ערלתכם והיה לאות ברית ביני וביניכם:

ברית מילה יצא ללמד על עצמו, שדוחה שבת, מגזרת הכתוב מצוות עשה של ברית מילה דוחה חומרת לא תעשה של שבת, כי נכרתו על המילה י"ג בריתות.

רמב"ן ואחר כן צוה שישמר אברהם הברית הזאת, ותהיה המילה "לאות ברית" (להלן, יא); **והנה האות הזה אות השבת, ולכן ידחה אותו; והקבין זה.**

דחית שבת מפני פקוח נפש

ירושלמי יומא פ"ח ה"ה (וילנה מ"א א)

מניין שספק נפשות דוחה את השבת. ר' רבהו בשם ר' יוחנן (**שמות כי תשא לא,יז**) **אֶךְ אֶת-שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ** מיעוט. אמרה תורה חלל עליו שבת והוא יושב ומשמר שבתות הרבה.

שמות ויקהל לה,ג:

לא-תבצעו אֵשׁ בְּכֹל מִשְׁבְּתֵיכֶם

בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: פ

רמב"ן (ג) **לא-תבצעו אֵשׁ בְּכֹל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:** - ענין הכתוב הזה ודאי לאסור בשבת גם מלאכת אוכל נפש, כי אמר (**לה,ב**) **כל-העֲשֵׂה בּוֹ מְלָאכָה יוֹמָת, ופירש שלא יבערו גם אש לאפות לחם ולבשל בשר כי האש צורך כל מאכל. והוצרך לומר כן מפני שלא אמר "העושה בו כל מלאכה" כאשר אמר בעשרת הדברות (לעיל כ,ט) לא-תעשה כל-מלאכה, ואמר מלאכה סתם, והיה אפשר שנוציא מן הכלל מלאכת אוכל נפש, כי כן נאמר בחג המצות (**דברים ראה טז,ט**) **לא תעשה מלאכה** ואין אוכל נפש בכללו, ולכן הזכיר בפירוש שאף אוכל נפש אסור בו: וכלשון הזה מצאתי במדרש (**מכילתא** כאן) רבי נתן אומר **לא-תבצעו אֵשׁ בְּכֹל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:** למה נאמר, לפי שהוא אומר (**לה,א**) **וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶת-כָּל-עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שומע אני יהא רשאי להדליק לו את הנר, להטמין לו את החמין, ולעשות לו מדורה בשבת, ת"ל לא-תבצעו אֵשׁ בְּכֹל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:** וזה קרוב למה שאמרנו, שלא היו מלאכות הללו שהן הנאה לגופו בכלל איסור הראשון. ורצה רבי נתן לומר שלא הוצרך הכתוב לאסור אפייה ובשול ושאר צרכי אוכל נפש, שכבר אמר להם **את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו** (לעיל **בשלח 17,18**), אבל עדיין כל מלאכות שאדם נהנה בהן ואינן עושיין אלא הנאה לגוף כגון הדלקת הנר ומדורה ורחיצת גופו בחמין יהיו מותרות כי זה מעונג שבת, לכך נאמר **לא-תבצעו אֵשׁ** לאסור הכל:**

לא-תבצעו אֵשׁ - מונח זקן-קטן, שני לימודים, ע"פ **רמב"ן** (א) לא להבעיר אש למלאכות שאינן הנאת הגוף של המבעיר אלא לעבודה כי אלה נאסרו בעשרת הדברות, ובהם נכלל אוכל נפש שפורט בפר' בשלח פ' המן שיעשה ביום ששי ולא בשבת (ב) לא להבעיר אש למלאכות שהינן להנאת הגוף כגון נר, והטמנת חמין, ומדורת חימום וחמין לרחיצת הגוף שלא נכללו באיסור (א).
בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: - טפחא בתפקיד פותחת טפח להתאפיין מההגבלה של הסלוק וגם בתפקיד של התפשטות אלפניו להודיע כי ההלכה **לא-תבצעו אֵשׁ בְּכֹל מִשְׁבְּתֵיכֶם** אשר ע"פ רמב"ן מתיחסת לשתיים או שלוש סוגי מלאכת הבערה: (א) מלאכה שלא להנאת הגוף ובה הרמב"ן ממליץ צרכי אוכל נפש, (ב) מלאכה שהיא להנאת הגוף, ההלכה הזאת ע"פ טעם **בְּיוֹם הַשַּׁבָּת:** - טפחא סלוק, במלוא היקפה מוגבלת ליום שבת בלבד ולא ליום טוב!!! **אבל ביום טוב** התיר הבערה ע"י העברה מאש קיימת כנאמר בחג המצות (**דברים ראה טז,ט**) **לא תעשה מלאכה** ואין אוכל נפש בכללו וכן הדלקת נר ורחצת ידים ורגלים ופנים בחמין, ומיצוב מלת **הַשַּׁבָּת:** בטעם סלוק מתואם עם ההיתר של הבערת אש ביום טוב לצרכי אוכל נפש הכתוב במקום אחר.
בְּכֹל מִשְׁבְּתֵיכֶם - טפחא אתנח, אתנח מגביל את ענין **מִשְׁבְּתֵיכֶם** להוציא ממנו את המשכן והמקדש שבו מבעירים אש בשבת.
בְּכֹל מִשְׁבְּתֵיכֶם - טפחא בתפקיד פותחת טפח להתאפיין מההגבלה של האתנח וגם בתפקיד של התפשטות אלפניו לרבות בין בארץ בין בחו"ל.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

שתי קבוצות של טעמים תחתונים המובילות תבנית סוגרת דיבור. תבנית **הַנָּא תְּכִיר [מְרַאָּא] טַפְּחָא** תפקיד תדיר הוא קבוצת פרטים קשורים בנושא מסוים אשר לכתחילה חל על כל אחד העניין או ההלכה הנידונים או הם מצטרפים ביחד לגבי הנושא או ההלכה הנידונים. תבנית **מְרַאָּא תְּכִיר [מְרַאָּא] טַפְּחָא** תפקיד תדיר הוא קבוצת פרטים קשורים בנושא מסוים אשר לכתחילה לא חל על כל אחד העניין או ההלכה הנידונים או הם לא מצטרפים ביחד לגבי הנושא או ההלכה הנידונים.

5.11 שמות פקודי לה, כא

שמות תצוה כח, ס [טו] וְעִשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כַּמַּעֲשֵׂה אֶפֶד תַּעֲשֶׂנוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: [טז] רְבֹעַ יְהִי כְּפֹל זֶרֶת אֲרָכּוֹ וְזֶרֶת רַחְבּוֹ: [כ] וְהַטּוֹר הַרְבִּיעִי תִרְשִׁישׁ וְשָׁהָם וְיִשְׁפָּה מִשְׁבָּצִים זָהָב יְהִי בְּמִלּוֹאֲתָם: שמות תצוה כח, כא: וְהָאֲבָנִים תְּהִיֶינּוּ עַל-שְׁמַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל שְׁתִּים עֶשְׂרֵה עַל-שְׁמַתָּם פְּתוּחֵי חֹתָם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ תְּהִיֶינּוּ לְשָׁנֵי עֶשֶׂר שְׁבָט:

שמות פקודי לט, פ [ח] וַיַּעַשׂ אֶת-הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כַּמַּעֲשֵׂה אֶפֶד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר: [ט] רְבֹעַ יְהִי כְּפֹל עֶשׂוֹ אֶת-הַחֹשֶׁן זֶרֶת אֲרָכּוֹ וְזֶרֶת רַחְבּוֹ כְּפֹל: ... [יג] וְהַטּוֹר הַרְבִּיעִי תִרְשִׁישׁ שָׁהָם וְיִשְׁפָּה מִסְבָּצֵי זָהָב בְּמִלּוֹאֲתָם: שמות פקודי לט, יד: וְהָאֲבָנִים עַל-שְׁמַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתִּים עֶשְׂרֵה עַל-שְׁמַתָּם פְּתוּחֵי חֹתָם אִישׁ עַל-שְׁמוֹ לְשָׁנִים עֶשֶׂר שְׁבָט:

רש"י כח, כ. (כ) מִשְׁבָּצִים זָהָב יְהִי הַטּוֹרִים בְּמִלּוֹאֲתָם - מוקפין משבצות זהב בעומק שיעור שימלא בעובי האבן; זהו לשון בְּמִלּוֹאֲתָם. [כשיעור מלוי עביין של אבנים יהיה עומק המשבצות, לא פחות ולא יותר].

וְהָאֲבָנִים - תלישא גדולה, ענין של מחיצה, ע"פ **תורה שלמה מילואים**, באבני החושן היו כתובים בכל אבן שם השבט ותחומו,

וְהָאֲבָנִים - בעה"ט ב-(לט,י) השוה ל-(**יחזקאל כח,יג**) **בְּעֶרְךָ בֵּן-אֱלֹהִים הָיִיתָ כָּל-אֶבֶן יִקְרָה מִסְכָּחָךְ אֲדָם פִּטְרָה** (ויהלם תרשיש שהם וישפּה ספיר נפד וקרקת וזהב מלאכת תפיד ונקבד'ך כד' ביום הקראך כוננו:) מלמד שנודמנו להם אבני אפור מגן עדן.

וְהָאֲבָנִים - רבינו בחיי (שמ' תצוה כח,טו) ודע כי נמצא כתוב בספרי חכמת הטבע, כי כל האבנים היקרות שהם עקריות ושרשיות אינן אלא י"ב והם אבות לכל שאר האבנים, וכל השאר מיניהם ענפיהן ותולדותיהן. ומכאן למד **התורה"מ** כי האבנים האלו הם שרש כל האבנים הטובות בעולם. **רבינו בחיי** וראיתי בספר האבנים שחברו הפילוסוף, שהאבנים צריכות טהרה, וידוע מסגולתם שהנושא אותם בטומאה יתבטל כחם אליו או יחלש, ואם ישוב ויטהר תחזור האבן לכחה הראשון כבתחלה, והסכה והטעם בזה לפי מעלות רוחניות הכח העליון שהאבן מושכת ממנו שהוא מדבק בטהרה ומתרחק מן הטומאה, **רבינו בחיי (שמ' תצוה כח,כ)** משובצים זהב יהיו במלואותם. כלומר האבנים יהיו במלואותם משובצים זהב, והכתוב יצוה שיהיו האבנים על הזהב והאותיות על האבנים, והיו שבעים ושתים אותיות כנגד שבעים ושתים שמות. ... **וְהָאֲבָנִים** היקרות למעלה מן הזהב. **וְהָאֲבָנִים** בסיס לאותיות, וכן דרך לעשות בסיס מן הנקלה לנכבד ואם כן האותיות עקר הכל שבהם נברא העולם שכל הקנינים נמצאים בו:

- (כח,טו) וְהָאֲבָנִים -** תלשא, **(לט,י)** **וְהָאֲבָנִים** – תלשא, כל אחד מהם בא ללמד תפקיד תלשא משלו, ועשוי ללמד אלפניו ולאחריו, כך שעשויים להיות כאן כארבעה תפקידי תלשא. נזכיר כי בין תפקידי תלשא – תרסא לדרוש שיעורין, חציצין, מחיצין, בעל בחינה נעלה א. בחינה נעלה של אבנים שהם שורש כל אבני העולם (אפשר כי א-ו הם ענין אחד)
- ב. בחינה נעלה של אבנים מושכות מעלות רוחניות מכה עליון, אבל לא לעצמם אלא מפני שנושאים האותיות שבהם נברא העולם ובצירוף עם כהן גדול טהור והשמות הקדושים באורים ותומים מגלים דבר ה'.
- ג. (לימוד אלפניו לחשן משפט) שבעים ושתים אותיות באבני החושן כנגד שבעים ושתים שמות הכתובים בקלף שהוכנס בין כפלי החושן (שם ע"ב מורכב מע"ב שמות של שלוש אותיות היוצאים מצירופי אותיות בסדר מסוים משלושה פסוקים ב-**שמ' בשלח ד, יט - כא** שבכל אחד ע"ב אותיות, אות מכל פסוק).
- ד. (לימוד אלפניו ל-) **[כשיעור מלוי עביין של אבנים יהיה עומק המשבצות, לא פחות ולא יותר]**. (**רש"י עה"ת כח,כ**)
- ה. מחיצות – תחומי השבטים היו כתובים באבנים (**תורה שלמה**). טט - אותיות אלו לא נספרו בע"ב אותיות וכנראה לא האירו.

רבינו בחיי (שמ' תצוה כח,ל) וכלל הדבר באורים ותומים שהיו שמות קדושים, מכחם ידע הכהן העתיד וישמיע לכל שואל הבאות, והשמות האלה שני חלקים: האחד מכחם יאירו אותיות השבטים הקבועים באבני החשן והם הנקראים "אורים" בהיותם מאירים לעיני הכהן, השני מכחם יבא בלב הכהן שידע להצמיד ולחבר האותיות ולהוציא התיבה מהם כדי שיהא מכוין בתשובת השאלה, ומכח השמות האלה היה לב הכהן תמים בידיעת האותיות, וברוח הקדש שבו יבא בלבו כי זה **חַבְרוֹן וְסֻדְרוֹן** והם הנקראים "תומים" ושני חלקי השמות הקדושים האלה הנקראים "אורים ותומים" על שם פעולתם היו נתונים בן כפלי החשן, כי על כן היה כפול, ... והענין היה מדרגה ממדרגות רוח הקדש למעלה מבת קול ולמטה מן הנבואה.

בבלי יומא עג,ב

רבי יוחנן אומר: בולטות, ריש לקיש אומר: מצטרפות. - והא לא כתיב בהו צד"י! - אמר רב שמואל בר יצחק: אברהם יצחק ויעקב כתיב שם. - והא לא כתיב טי"ת! - אמר רב אחא בר יעקב: שבטי ישורון כתיב שם. מיתבי: כל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו - אין שואלין בו, שהרי שאל צדוק ועלתה לו, אביתר ולא עלתה לו, שנאמר (שמואל ב' טו) ויעל אביתר עד תם כל העם וגו'. - סיועי הוה מסייע בהדיהו.

רש"י מסכת יומא דף עג עמוד ב

שמאירין את דבריהם - מפרשים את דבריהן. **משלימין את דבריהן** - כדאמרן: אין גזירתן חוזרת. **סיועי הוה מסייע** - כהן כהן אורים ותומים, הלכך אם כהן כשר היה וראוי לשרות שכינה עליו האותיות **בולטות** או **מצטרפות** על ידו כשנשאלין בו, ואם לאו לא בולטות ולא מצטרפות.

שמ' תצוה כת, כא והאבנים תהיין - אזלא-גרש **על-שמת בני-ישראל שתים עשרה** - דרגא תביר מרכא טפחא, **על-שמתם**

התבנית דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שעל כל אחד מהם חל הענין המדובר או שמצטרפים לענין אחד.

שמות פקודי לט, יד והאבנים על-שמת - קדמא **בני-ישראל הנה שתים עשרה** - מרכא תביר מרכא טפחא, **על-שמתם**

התבנית מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שלא על כל אחד מהם חל הענין המדובר או שאינם מצטרפים לענין אחד

נשלב תבניות הטעמים בתוך הבאור של אנציקלופדיה תלמודית כרך א, [אורים ותמים] טור שצד

בקבלת התשובה (לשאלה באורים ותומים) נחלקו אמוראים: ר' יוחנן אומר (**כת, כא**) **תהיין** - אזלא-גרש, אותיות המענה) בולטות (אזלא-גרש במובן של יוצא, בולט), ריש לקיש אומר מצטרפות⁴¹. **תהיין** - אזלא-גרש **על-שמת בני-ישראל שתים עשרה** - דרגא תביר מרכא טפחא, ענין של צירוף). **ופירשו**: מאותיות אבני החושן שכתובים עליהן שמות שבטי בני ישראל והאבות⁴² היו בולטות אותיות התשובה, כגון עי"ן משמעון ולמ"ד מלוי וה"א מיהודה, ולר' יוחנן לא היו האותיות זזות ממקומן (**לט, יד**) **בני-ישראל הנה שתים עשרה** - מרכא תביר מרכא טפחא, ענין שאין האותיות מצטרפות). אלא בולטות בלבד (**תהיין** - אזלא-גרש במובן של יוצא) והכהן היה מצרפן, ולריש לקיש היו מצטרפות מאליהן⁴³. הצירוף לר' יוחנן היה על ידי שרוח הקודש לובש את הכהן ומביט בחושן ורואה בו במראה הנבואה "עלה" או "לא תעלה" באותיות שכולטות מן החושן כנגד פניו⁴⁴. **על-שמת בני-ישראל שתים עשרה** - דרגא תביר מרכא טפחא, ענין של צירוף).

ויש אומרים שהאותיות בלטו זו אחר זו ולפי סדר בליטתן ידע הכהן לצרפן⁴⁵ (**כת, כא**) **תהיין** - אזלא-גרש במובן יוצא **על-שמת בני-ישראל שתים עשרה** - דרגא תביר מרכא טפחא, ענין של צירוף בסדר יציאה).

ויש שכתבו שהאמוראים אינם חולקים כלל אלא כל אחד מוסיף על דברי חברו, כי השם היה בין כפלי החושן⁴⁶ וכשהיה הכהן מכוין בחלק השם שנקרא אורים, (**לט, יד**) **על-שמת** - קדמא, בשם הראשון של הצירוף אורים ותומים), היו האותיות של האבנים **בולטות ומאירות בלי סדר** (**בני-ישראל הנה שתים עשרה** - מרכא תביר מרכא טפחא, ענין שאין האותיות מצטרפות בסדר המענה) וכשהיה חוזר ומכוין בחלק השני של השם הנקרא תומים (**תהיין** - אזלא-גרש, השם השני היוצא אחר הראשון), היו האותיות מצטרפות ונעשות תיבות⁴⁷ **על-שמת בני-ישראל שתים עשרה** - דרגא תביר מרכא טפחא, ענין של צירוף). ובירושלמי נחלקו אם הכתב היה בולט או שהכהן שמע בנבואה קול שמשיב⁴⁸.

אין שואלים על שני דברים כאחד, אלא שלאחר ששאל על אחד והשיבו לו חוזר ושואל על השני, ואם שאל שני דברים כאחד אין משיבים לו אלא על הראשון בלבד⁴⁹, ויש אומרים שמשיבים לו על השני ולא על הראשון, ויש אומרים שאין משיבים לו לא על הראשון ולא על השני⁵⁰. ואם הוצרך לשניהם משיבים לו על שניהם⁵¹, כגון שהיה הדבר נחוץ ואין שהות להמתין⁵². ויש מפרשים כגון ששני הדברים צריכים זה לזה, כשאלת דוד: ארדוף אחרי הגדוד הזה האשיגנו⁵³, שהשיבוהו על שניהם, שרדיפה והשגה צריכות זו לזו⁵⁴. (במענה לשאלת שני דברים ביחד מתקבלת רק תשובה אחת) (**לט, יד**) מרכא תביר מרכא טפחא מלמד אי צירוף) (**כת, כא**) דרגא תביר מרכא טפחא מלמד צירוף במענה אם הוצרך לשניהם)

אנציקלופדיה תלמודית הערות כרך א, [אורים ותמים] טור שצד

- 41. יומא עג,ב. 42. ע"ע אבני חושן ואפוד: אבני חושן. 43. רש"י יומא שם. 44. רמב"ם שם. 45. אברבנאל פ' תצוה; מהרש"א יומא שם. 46. עי' לעיל. 47. ריטב"א שם. ועי' רמב"ן עה"ת פ' תצוה שם. 48. יומא סוף. 49. יומא עג א; רמב"ם שם הי"ב. 50. ירושלמי שם. 51. בבלי שם לגירסת רש"י שם ב, וכ"ה גי' כ"י, עי' ד"ס. 52. רש"י שם, לגירסתו. 53. ש"א ל ח. 54. ריטב"א שם, וגירסתו: ואם הוצרך הדבר לשנים, וכן הגרסא לפנינו.

נציג רמז לשם ע"ב ולסידור האותיות המאירות למלים

שמות תצוה כת, כא: על-שמת ב - בכעין מידת מחסירים ומוסיפים ומקבלים "ל-ע"ב שמ(ו)ת"

והאבנים תהיין על-שמת בני-ישראל שתים עשרה על-שמתם ממלת ישראל ס"ת למ"ה מה"ל הל"מ = מל"ה מל"ה מל"ה

שמות פקודי לט, יד על-שמת ב - בכעין מידת מחסירים ומוסיפים ומקבלים "ל-ע"ב שמ(ו)ת"

והאבנים על-שמת בני-ישראל הנה שתים עשרה על-שמתם ממלת ישראל ס"ת לה"מ מה"ל הל"מ = מל"ה מל"ה מל"ה

(**כת, כא**) **על-שמו תהיין** - זקף-קטן זקף-גדול מרמז לפעולת גי' במלים 100 + 346 + 475 = 921 = תתקכ"א

והפרש מגי' המלים זק"ף-קט"ן זק"ף-גדול"ל = תקע"ו = 576; 576 - 921 = 345 = שמ"ה = שה"ם = מש"ה = א"ל שד"י (ראה פר'

שמ' וארא כי זה שם המשדד ומרכיב תכונות הטבע, כאן גלוי רצונו דרך אבות אבני הטבע) = מקר"ה = ר"ק מ"ה'.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

קבוצת טעמים עליונים שבין תפקידיהם לרמז על מספר דרשות או מספר פרטים או על הערך המספרי שהם מייצגים. **זקף-קטן** – הערך שתיים, מספר דרשות או פרטים שתיים. **מונח זקף-קטן** לעתים מוסיף עוד פרט או דרשה. בד"כ מסייע לתאור הגידון. (עד כה 52 דוגמאות מקוטלגות מתוך 6995 מופעים בתורה). **זקף-גדול** – הערך שלוש, מספר דרשות או פרטים שלוש, כאשר אפשר ששתיים באופן אחד ואחד באופן אחר. (69 מתוך 527). **רביעי** – הערך ארבע, מספר דרשות או פרטים ארבע. גם במשמע ריבועי, או שורש ריבועי. **מונח רביעי** במשמע של לפחות ארבע, במופעים מסוימים דווקא הערך חמש או חמש דרשות או פרטים. במופעים רבים גם יותר מחמש, כפולות של ארבע. (170 מתוך 2447)

6 דפי פרשות השבוע שנת התשע"א, ויקרא

6.1 ויקרא א,א

ויקרא א,ב

[ב] דַבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲדֹם כִּי-יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן לַה' מִן-הַבְּהֵמָה מִן-הַבֶּקָר וּמִן-הַצֹּאן תִּקְרִיבוּ אֶת-קָרְבָנְכֶם:

ויקרא רבה (וילנא) פרשה ב

ט אֲדֹם כִּי-יִקְרִיב מִכֶּם (ויקרא א,ב) למה לא נאמר איש כמ"ש להלן דבר אל כל עדת בני ישראל איש כי יקריב אף כאן יאמר הכתוב ויקחו לכם איש בקר או צאן למה נאמר **אֲדֹם** להביא את הגר, מכס פרט לגוי שהוא מביא עולה אמר רשב"ג, שבעה דברים התקינו בית דין הגדול וזה אחד מהם **גוי שהביא עולתו ממדינת הים** אם הביא נסכים עמה קריבין נסכים משלו ואם לאו קריבין משל צבור ותנאי ב"ד הוא **מן-הבהמה מן-הבקר וגו'**, אם נאמר מן הבהמה למה נאמר **מן-הבקר וּמִן-הַצֹּאן** מכאן אמרו **מקבלים מיני זבחים מרשעי ישראל** כדי להכניסן תחת כנפי השכינה **חונן מן המומר והמנסך** את היין ומחלל שבתות בפרהסיא.

אֲדֹם – רביעי, **כִּי-יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן** – מרכא תביר טפחא **לה'** - אתנח

כִּי-יִקְרִיב מִכֶּם קָרְבָן – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שלא על כל אחד מהם חל ענין הקרבן ולא על כל אחד חלים כל פרטי הקרבנות וזה מבואר יחד עם ההסבר הבא

אֲדֹם – רביעי, בארבעה בני אדם בנוסף על היהודי הרגיל דיברה התורה **כִּי-יִקְרִיב (ו) קרבנם לה'** - אתנח מגביל הנאמר כאן למשכן

לבמה גדולה ולמקדש רק בקרבנות הראויים, בדומה להגבלות הנמנות ב-**זבחים פ"ד**: והארבעה הם:

(א) הגר המביא כמו יהודי כל קרבן ונסכים שלו

(ב) גוי שהוא מביא עולה בלבד, ומבין שבעה דברים ש התקינו בית דין הגדול ... אחד מהם **גוי שהביא עולתו ממדינת הים** אם הביא

נסכים עמה קריבין נסכים משלו ואם לאו קריבין משל צבור ותנאי ב"ד הוא

(ג) **מקבלים מיני זבחים מרשעי ישראל** כדי להכניסן תחת כנפי השכינה

(ד) **ולא מקבלים מן המומר והמנסך** את היין ומחלל שבתות בפרהסיא.

תוספות נזיר לה,א ותיריך מהר"ף דאהני כללא לרבווי שור [הבר] דבהמה הוא אף על גב דרגיל בין החיות והוי כעין חיה אפ"ה **כשר לקרבן**. טט – **מן-הבהמה** – רביעי, הפסוק מונה שלוש המות: בקר, צאן היינו שני מינים: – כבשים, עזים. טעם רביעי מרמז לעוד בהמה – שור הבר (לקרבן, לאיסור חלב, לא צריך כיסוי הדם).

[ג] אם-עלה קרבנו מן-הבקר זכר תמים יקריבנו אלה מועד יקריב אתו לרצנו לפני ה':

[ד] וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו:

[ד] וסמך ידו - (סלוק) מונח זקף-קטן, תבנית טעמים בעלת תפקידים אחדים שמתגלים כאן. (א) לימוד אלפניו ולאחריו (ב) דרשה על לשון יחיד של היד עצמה שהיא בעצם שתי ידים (ג) שלוש דרשות על סמיכת הידים לדחות שלושה סוגי שליחים

(א) לימוד אלפניו ולאחריו

רש"י **[ג] לפני ה' [ד] וסמך** - אין סמיכה בכמה (ראה **ת"כ ויקרא נדבה פרשתא ג פרק ד,א**)

שפת"ח - ט דמקרא נדרש לפניו ולאחריו לפני ה' דהיינו באוהל מועד ששם ארון והשכינה שרויה בו:

תורת כהנים פרק ד (א) [ג] ... לפני ה': [ד] וסמך ידו אין סמיכה בכמה. **[יא] ... צפנה לפני ה'** ואין צפונה בכמה. וגו' הא לפי שיש בצפון מה שאין בסמיכה ובסמיכה מה שאין בצפון צריך לומר **[ג] ... לפני ה': [ד] וסמך** ואין סמיכה בכמה **[יא] ... צפנה לפני ה'** ואין צפונה בכמה **[ג] ... לפני ה': [ד] וסמך** אע"פ שסמך מבחוץ יחזור ויסמוך מבפנים:

טט - **וסמך ידו על ראש העלה** – מונח זקף-קטן בראש פסוק והוא תיאור, אף שלכאורה נראה כי הוא ההלכה, כי תורת כהנים מברר בהמשך ההלכה היכן הסמיכה הכשירה, משמע שסמך ידו אינה ההלכה המלאה אלא סיוע להלכה כעין תיאור. לכן תבנית הטעמים מרמזת ללימוד אלפניו ולאחריו.

לימוד אלפניו חובת הסמיכה רק כאשר הקרבה היא **[ג] לפני ה'** – סלוק, מגביל לומר רק הקרבה במשכן, בכמה גדולה, במקדש שמה **לפני ה'** בכמה קטנה בזמן היתר הבמות והקרבה מחוץ למקדש אינה נקראת **לפני ה'** ולא חלים עליה פרטי הלכות הקרבת הקרבנות במלואם, ביניהם לא חלה חובת סמיכה.

וכן בפסוק **[יא] ... צפנה לפני ה'** ואין צפונה בכמה, **לפני ה'** – סלוק, מגביל לומר רק הקרבה במשכן, בכמה גדולה, במקדש שמה **לפני ה'** וצריכה צפונה ולא בכמה.

(ב) דרשה על לשון יחיד של היד עצמה שהיא בעצם שתי ידים

רמב"ן ויקרא א,ד ... ובשעיר המשתלח מפורש **וְסִמְךָ אֶהְרֵן אֶת-שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁ הַשְּׂעִיר** ("אח"מ טז, כא). ולא ידעתי אם כן, למה כתב בכל שאר סמיכות "את ידו"? ואולי להוציא ממנו מה שדרשו (מנחות צג, ב): ידו ולא יד שלוחו; כי שמא היה במשמע 'ידיו' - להביא את שתייהן, ולא נמעט בו השליח, אבל עכשיו שהסמיכה בשתי ידיים, לא כתב לשון יחיד **אֶלָּא לַמַּעַט הַשְּׁלִיחַ**; אע"פ ששלוחו כמותו בשאר המקומות, לא נדון כן לסמיכה.

(ג) שלוש דרשות על סמיכת הידים לדחות שלושה סוגי שליחים
(ב) [ד] וְסִמְךָ יָדָיו לא יד בנו ידו לא יד עבדו ידו לא יד שלוחו.
[ד] וְסִמְךָ יָדָיו - מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמז על שני לימודים, מונח עשוי להוסיף לימוד שלישי. כאן דורש תו"כ לדחות שלושה סוגי שליחים (ב) וְסִמְךָ יָדָיו לא יד בנו יָדָיו לא יד עבדו יָדָיו לא יד שלוחו.

המשך של לימוד (א) אלפניו ולאחריו וכאן לומד על הבא אחריו
(ב) ... יָדָיו עַל רֹאשׁ ולא על גב ידו. **עַל רֹאשׁ** לא על הצוואר. **עַל רֹאשׁ** לא על הגבים. אוציא את כלם ולא אוציא את החזה ודין הוא מה אם הראש שאינו טעון תנופה טעון סמיכה. החזה שטעון תנופה אינו דין שיטעון סמיכה. ת"ל **עַל רֹאשׁ** ולא על החזה: נדרשת דחיית סמיכה בגוף פרט לראש. הדרשה מחברת בין טעם טפחה – מפסיק וטעם מונח – מחבר לטעם אתנה!!!
(ד) [ד] ... **עַל רֹאשׁ הָעֵלָּה** - להביא עולת חובה לסמיכה, ולהביא עולת הצאן. **הָעֵלָּה** - פרט לעולת העוף.
[ד] ... **עַל רֹאשׁ הָעֵלָּה** – טפחא מונח אתנה. אתנה מגביל הסמיכה לבהמות וממעט עופות. מונח מרבה כל מקום בראש, טפחא פותחת טפח להתאפיין מהמונח אתנה וללא מרכא (א) האפיון מרבה לדחות חלקי גוף שאינם ראש, וגם מתפשט אל פסוק (ג,א) לחייב סמיכה בעולת חובה (כגון עולת ראייה ברגל, עולת נזיר, עולת מצורע) ועולת צאן כי בפסוק (ג,א) כתוב [ג] **אִם-עֵלָּה קָרְבְּנוֹ מִן-הַבְּקָר זָכָר תָּמִים**.. בפשט המשמע שמדובר בנדבות ונדרים ומן הבקר בלבד, ולא בחובות ולא בצאן.

וְנִרְצָה לוֹ - על מה הוא מרצה לו? אם תאמר: על כריתות ומיתות בית דין או מיתה בידי שמים או מלקות, הרי ענשן אמור; הא אינו מרצה אלא על 'עשה', ועל 'לאו שנתק לעשה' (ראה ש.ס.ח).
וְנִרְצָה לוֹ – מרכא טפחא יתור לרבות לשני רצויים, כפרש"י הא אינו מרצה אלא על 'עשה', ועל 'לאו שנתק לעשה'.
לְכַפֵּר עֲלָיו: – מרכא סלוק, הסלוק מגביל לכפרה לבעלים לכן צריך הקרבה לשם בעלים.

ויקרא ג,ב:
וְסִמְךָ יָדָיו עַל-רֹאשׁ קָרְבְּנוֹ וְשִׁחְטֵנוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָקִי בְּנִי אֶהְרֵן אֶת-הַדָּמִים עַל-הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
בבלי יומא סב ב אמר רבינא: השתא דאמר רב חסדא מחוסר הגרלה כמחוסר מעשה דמי, הא דאמר רב יהודה אמר שמואל: שלמים ששחטן קודם שנפתחו דלתות ההיכל - פסולין, שנאמר (ויקרא ג,ב) **וְשִׁחְטֵנוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד** - בזמן שהוא פתוח, ולא בזמן שהוא נעול.

רב"ג.... **וְשִׁחְטֵנוּ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד** - מגיד שהשחיטה כשרה בזר, וששחיטת השלמים כשרה בכל העזרה, כי כל העזרה היתה נקראת **פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד**, רוצה לומר: מבוא **אֹהֶל מוֹעֵד**. ולזה אם שחטה בעזרה, אפילו אחורי ההיכל, כשרה, כי כל העזרה הוא מבוא **אֹהֶל מוֹעֵד**, רוצה לומר, שממנה יבואו אל **אֹהֶל מוֹעֵד**. ואולם אם שחטה בגגו של היכל - פסולה; וכן אם שחטה בעזרה והיו דלתות ההיכל נעולות, כי אז אין העזרה בעצמותה מבוא אהל מועד, אם לא באמצעות פתיחת דלתות ההיכל; וזה מבואר מאד

וְשִׁחְטֵנוּ – זקף-גדול – שלושה ענינים, ענין אחד עוסק בשוחט שחיטה כשרה בזר כמו בכהן; שני ענינים עוסקים במקום וזמן שחיטת שלמים והם תלויים זה בזה, ומהם לימוד לכל הקרבנות: (א) שחיטה כשרה בכל העזרה שהוא מבוא לאהל מועד בתנאי (ב) ששחט בשעה שדלתות ההיכל פתוחות, ואילו שלמים ששחטן בדלתות היכל סגורות – פסולין כי העזרה לא נקראת אז מבוא אהל מועד.

ויקרא ד,ב: דָּבָר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: נֶפֶשׁ כִּי-תִחַטָּא בַשִּׁנְיָה מִכֹּל מִצְוַת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָה וְעִשְׂתָּה מֵאֲחַת מֵהֵנָּה:

בבלי שבת קג,א משנה. הכותב שתי אותיות, בין בימינו בין בשמאלו, בין משם אחד בין משתי שמות, בין משתי סמניות, בכל לשון - חייב. אמר רבי יוסי: לא חייבו שתי אותיות אלא משום רושם, שכך כותבין על קרשי המשכן, לידע איזו בן זוגו. אמר רבי יהודה: מצינו שם קטן משם גדול; שם משמעון ומשמואל, נח מנחור, דן מדניאל, גד מגדיאל.
רמב"ם ספר זמנים, הלכות שבת, פ"א ה"ט הכותב שתי אותיות, בין אם כותב שתי אותיות שונות או אם כותב אותה אות פעמיים, יש בהן כוונה מיוחדת (מ"מ) בכל כתב ובכל לשון ואפילו משני סוגי דיו או צבע – חייב כדברי המשנה.
שם ה"י הכותב שתי אותיות, ואפילו היו שוות זו לזו – חייב. אבל נראה שאם כתב שתי אותיות שאינן מצטרפות למלה שיש בה מובן – פטור, וכדברי ר' יהודה (מ"מ)

שם ה"ז רושם – העושה צורות כלשהן או שני סימנים, אפילו אינם אותיות (ומצטרפין זה עם זה) – חייב, וכדברי ר' יוסי.
סיכום וְעִשְׂתָּה - זקף-גדול עניין בעל שלוש נקודות, שתיים באופן אחד (א) כתיבת שתי אותיות או רישום שני סימנים גם שווים על עצם אחד, או רישום סימן אחד על שני עצמים. אחת באופן אחר ככתב **רמב"ם ספר זמנים, הלכות שבת, פ"א ה"י** אבל נראה שאם כתב שתי אותיות שאינן מצטרפות למלה שיש בה מובן – פטור, וכדברי ר' יהודה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

אזלא-גרש (=גרש) 1120 מופעים, רובם עם קדמא לפניהם, **גרשיים** 512 מופעים, קבוצת טעמים עליונים שבין תפקידיהם לרמוז על מינים מסוימים של יוצאים מן הכלל או הענין, כגון יצא מן הענין ללמד על עצמו או על הכלל או הענין כולו:
התבנית **אזלא-גרש** (ללא קדמא לפניו) מונח [מונח] **רביע** – כ- 25 פסוקים, 25 מופעים, התבנית **גרשיים** מונח [מונח] **רביע** – כ- 92 פסוקים 92 מופעים. **גרשיים רביע** – כ- 6 פסוקים 6 מופעים.

6.2 ויקרא צו ו,א

ויקרא צו ו, א **וְזָאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה**
הַקֶּלֶב אֲתָה בְנֵי-אֶהְרֹן לִפְנֵי ה' אֵל-פְנֵי הַמִּזְבֵּחַ:

מצד התוכן **וְזָאת תּוֹרַת** הוא משפט לא גמור והוא נסמך על **הַמִּנְחָה** ואילו מצד התפקיד העוצר של **וְזָאת תּוֹרַת** בטעם טפחא נראה כאילו יש כאן הפרדה בתוך התוכן שהוא סמיכות וצריך לחיבור.
מצד התוכן **וְזָאת** – מגביל, מלת **תּוֹרַת** – מגביל ומלמד לעכב בפרטים, כפי' **רש"י** - 'א' תורה אחת לכולן להטעינן שמן ולבונה האמורין בענין.

מצד הטעמים **וְזָאת תּוֹרַת** – מרכא טפחא הצמידה שני פרטים מגבילים, ונוצר יתור לרבות, על מנחת ישראל מנחת כהנים, לעכב בכל פרט, כפי' **רש"י** - 'ב' שיכול אין לי טעונות שמן ולבונה אלא מנחת ישראל שהיא נקמצת, מנחת כהנים שהיא כליל מנין ת"ל תורת.

ראה **בבלי מנחות ב,א – ג,ב**, שאפשר כי דרשה **וְזָאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה** – מרכא טפחא אתנח, (א) טפחא כפותחת טפח להתאפיין מהמלה המוטעמת אתנח, ואז (ב) מרכא טפחא - יתור לרבות, כמשנה דווקא במנחות ולא בזבחים כל המנחות שנקמצו שלא לשמן – כשירות, אלא שלא עלו לבעלים להיא לא יהיה כי אם על ידי הכהן. ובכלל, הנה מתנאי ההקרבה אל המזבח - שיהיה מתקבל בכלי, ובכלי הוא יוליכה; ומגישה לקרן מערבית דרומית, וקומץ. הקמיצה מקבילה לשחיטה בבהמות. אבל בעוד השחיטה כשרה בזר, הקמיצה רק בכהן. (ש)פסולות.

הַקֶּלֶב אֲתָה בְנֵי-אֶהְרֹן - קדמא מהפך פשטא, אפשר כי מלמד אלפניו על **וְזָאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה** שכל הפעולות במנחה עד כאן לא היו בכהן ומכאן רק בכהן. ומה שכתוב שמקמיצה מצות כהונה יש להבין שקודם לקמיצה יש לכהן לבצע: קבלה, הולכה, הגשה. ע"פ **בבלי מנחות ת,ב**, הבעלים מביאים המנחה לכהן עד לקרן מערבית-דרומית של המזבח והכהן מגישה לקרן המערבית דרומית. ופי' **רלב"ג** -מה שאחר ההבאה היא לא יהיה כי אם על ידי הכהן. ובכלל, הנה מתנאי ההקרבה אל המזבח - שיהיה מתקבל בכלי, ובכלי הוא יוליכה; ומגישה לקרן מערבית דרומית, וקומץ. הקמיצה מקבילה לשחיטה בבהמות. אבל בעוד השחיטה כשרה בזר, הקמיצה רק בכהן.

ויקרא צו ז,כ

וְהִנֵּפֶשׁ אֶשֶׁר-הֵאֱכַל בְּשֹׁר מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אֶשֶׁר לָהּ וְטִמְאַתּוּ עָלָיו
וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּיָה:

זהו אופן הלימוד של רבי ישמעאל כמוזכר ב- **בבלי יבמות ז,א**, דתניא: דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל וכו', כיצד? (**ויקרא צו ז,כ**) **וְהִנֵּפֶשׁ אֶשֶׁר-הֵאֱכַל בְּשֹׁר מִזְבַּח הַשְּׁלָמִים אֶשֶׁר לָהּ וְטִמְאַתּוּ עָלָיו**, והלא שלמים בכלל קדשים היו, ולמה יצאו? להקיש אליהן, ולומר לך: מה שלמים מיוחדים קדשי מזבח, אף כל קדשי מזבח, יצאו קדשי בודק הבית;
וְהִנֵּפֶשׁ אֶשֶׁר-הֵאֱכַל בְּשֹׁר – אזלא-גרש מונח רביע, כעין יצא מן הכלל או ללמד על עצמו או ללמד על הכלל כולו יצא, כאן על הכלל כולו אלו כל קדשי מזבח, יצא מהכלל ללמד שטמא האוכל קדשי מזבח עונשו בכרת.

ויקרא צו ז,כג: דבַר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר

כָּל-חֶלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז לֹא תֹאכְלוּ:

תבנית הטעמים של **כָּל-חֶלֶב** – אזלא-גרש ואחריו **וְכֶשֶׂב** – תביר מרמז על כעין יצא להקל ולהחמיר, להקל על חלב חיה ולהחמיר על חלב בהמה (כל אלה נמנים ב- **דברים ראה יד, ד-ה**), זכרה התורה אלו המינים, לפי שמהם יביאו הקרבנות; ולכבוד הקרבנות רצה שלא יאכל חלב אלו הבהמות, אע"פ שלא יהיו קרבנות (היינו חולין) (**רלב"ג**). התבנית תומכת להוציא מאיסור **כָּל-חֶלֶב** מיני חלב מסוימים המותרים, ובהם חלב חיות טהורות (**הרב יוסף בכור שור**) שאינן קריבות על המזבח (משמע מ-**רלב"ג**), חלב שליל בהמה טהורה, אליה שאינה חלב אף שמוזכרת צמוד לחלב כי האליה תקרא 'חלב', כי כן כתוב "חלבו האליה תמימה" (**וי' ג,ט**); רק קדמונינו התיירוה (**ראב"ע**), חלב המוקף כולו בשר (**רמב"ם**)

תבנית הטעמים של **שׁוֹר וְכֶשֶׂב וְעֵז** – מרכא תביר טפחא מלמדת על קבוצת פרטים שלא על כל אחד מהם חל הענין או ההלכה. האיסור חל על בהמות טהורות ולא חל על חיות טהורות. בנוסף בתוך הבהמות יש עוד היתר.
א' קבוצת פרטים אחת שעל כל פרט בה חלה הלכת איסור אכילת חלב, אלו הבהמות המוזכרות, על שמותיהם השונים, כגון לכבש יש שמות שונים לשלבי חייו (שה, כבש, איל), ומתרבה עליהם שור הבר (**תוס' ויקרא**) שבד"כ לא עולה למזבח.
ב' בתוך קבוצת הבהמות הטהורות יש פרט עליו לא חלה הלכת איסור **לֹא תֹאכְלוּ** ויש היתר לחלב לאכילת אדם! הפרט הזה הוא חלב וגיד הנשה של שליל בהמה.

ספרא לומד מיתור הכתוב (**וי' צו ז,ד**) **וְאֵת שְׁתֵּי הַפְּלִיט וְאֵת-הַחֶלֶב**...להתיר חלב שליל. ודבר זה מתואם עם משנה חולין פ"ד מ"ה שרבי עובדיה מברטנורה מפרש מאותו יתור באשם ששליל בקרבנות שבאים נקבה הותר חלבן כבשרם לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח ומזה לימוד היתרן לחולין.

טור שו"ע יו"ד סי' ס"ד רבי יהודה מתייר חלב וגיד הנשה של שליל בהמה, רבי מאיר אוסר חלב וגיד הנשה של שליל בהמה השליל עצמו נלמד מ- (**דברים ראה יד, ד**) **וְכָל-בְּהֵמָה ... בְּבִהְמָה**. אפשר שרבי יהודה **בְּבִהְמָה** משמעו כי השליל הוא בבחינת ירך אמו ונידון כגוש בשר אחד ולא לאיבריו, לכן גוש זה אינו גיד הנשה של אמו ולכן מותר בנוסף לחלב השליל, אבל אם רואים השליל לאיבריו

ונאמר שחלבו הותר ע"י המיעוט המיוחד ב"שור כשב ועז" אז באיבריו יש גיד הנשה ויאסר. אפשר כי לרבי מאיר אף-על-פי שהשליח **בבהמה** בכל זאת רואים איבריו ולכן אוסר גיד הנשה של השליח וחלבו.

טט - אפשר שע"פ רבי יהודה **פֶּלֶחֶלֶב ... וְכֶשֶׁב** אֲזֵלָא-גֵרֶשׁ ... תביר מרמזים ליוצא להקל ולהחמיר. **פֶּלֶחֶלֶב** אֲזֵלָא-גֵרֶשׁ מוֹצֵיא – ממעט מתוך קבוצת הבהמות הטהורות את השליח ומקל להתיר אכילת חלבו. והדבר מתואם עם **משנה חולין פ"ד מ"ה** ע"פ פירוש רבי עובדיה מברטנורה מיתור הכתוב באשם (**וי צו ד, ז**) **וְאֵת שְׁתֵּי הַפְּלִיִּת וְאֵת-הַחֶלֶב ... ששליל בקרבנות שבאים נקבה הותר חלבן כבשרם לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח ומזה לימוד היתרן לחולין.**

הגיד אינו חלב ואיסורו נאמר ב- (**בר' וישלח לבג**) **לֹא-יֵאָכְלוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-גִּיד הַנֶּשֶׂה**, אפשר כי **שֹׁר וְכֶשֶׁב** וְעַז מרכא טפחא בהתעלמות מ-**תביר** שביניהם, מרבה את גיד השליח להיתר הנרמז באזלא-גרש מרכא תביר טפחא.

המקור להיתר השליח בכלל נמצא בפסוק (**דברים ראה יז, ו**) **וְכָל-בְּהֵמָה ... בְּבִהֶמָה**.

ויקרא צו ז, כד

וְחֶלֶב נִבְלָה וְחֶלֶב טְרֵפָה יַעֲשֶׂה לְכָל-מִלְאָכָה וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ:

וְחֶלֶב נִבְלָה וְחֶלֶב טְרֵפָה – מהפך פשטא מונח זקן-קטן, בא ללמד שתיים או שלוש דרשות, שתיים יוצאות מפשטו של מקרא (תבנית מהפך פשטא), אחת כפשטו

(א) כפי' **רלב"ג וְחֶלֶב נִבְלָה וְחֶלֶב טְרֵפָה**, שלא יחשוב חושב שלא ינהג איסור החלב (לאכילה) אלא בבהמות הראויות להקריב אשה ליי'. אלא כפי' **רש"י וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ** אמרה תורה: יבא איסור נבלה וטרפה ויחול על איסור חלב, שאם אכלו יתחייב אף על לאו של נבלה. ולא תאמר: אין איסור חל על אסור (ראה **חולין לז, א**). וכפי' **ראב"ע** ובאה זאת הפרשה לבאר עונש האוכל חלב בשר קדש וכפי' **רמב"ן** שיהיו בכרת כשאר כל חלב,

(ב) כפי' **רש"י יַעֲשֶׂה לְכָל-מִלְאָכָה** בא ולימד על החלב, שאינו מטמא טומאת נבלות. אף-על-פי שבא מנבלה, וכפי' **ר' יוסף בכור שור** (כד) **וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ** - שלא תאמר: הבשר - איתוסף בה איסורין, שהיתה מותר ועתה נאסר; והחלב, שהיה תחלה אסור באכילה, עתה יאסר בהנאה כשנעשית נבילה, אלא הוא טהור ומותר בהנאה

(ג) כפשטו כפי' **ר' יוסף בכור שור** ולפי הפשט: לפי שאמר **יַעֲשֶׂה לְכָל-מִלְאָכָה** - הייתי סבור שכל שירצה יעשה ממנו, ואפילו לאוכלו, הואיל ואין נבילה וטרפה ראוים לקרבן - תלמוד לומר: **וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ** - דלא בא להתירו כי אם בהנאה, כדפרישית.

רש"י יַעֲשֶׂה לְכָל-מִלְאָכָה בא ולימד על החלב, שאינו מטמא טומאת נבלות.

וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ אמרה תורה: יבא איסור נבלה וטרפה ויחול על איסור חלב, שאם אכלו יתחייב אף על לאו של נבלה. ולא תאמר: אין איסור חל על אסור (ראה **חולין לז, א**).

ראב"ע ... על כן הזכיר **וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ**, ובעבור זה לא הזכיר הדם. ובאה זאת הפרשה לבאר עונש האוכל חלב בשר קדש. וכן (במקום אחר בתורה כתוב) **כָּל דָּם הוֹסִיף לַעֲוֹף**, על כן חלב העוף מותר. ...

רמב"ן ב-**ויקרא ז כה** ושלא יעלה על הדעת לומר כי הנבלה והטרפה יחשבו כמין אשר לא יתקרב ממנו, הוצרך להזכיר שיהיה אסור, וזהו שנאמר **וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ (לעיל, כד)** שיהיו בכרת כשאר כל חלב, כי כל המין הקרב אסור, אפילו הנבלות והטרפות ממנו. ואמר **יַעֲשֶׂה לְכָל-מִלְאָכָה (לעיל, כד)**, לומר שאין בו טומאת נבלות, כי יאמר בנבלות: **"וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ" (וי' יא, ח)**, ובחלב שלהן יאמר, שיגעו בו ויעשה ממנה כל מלאכה; ואם היה אסור החלב בקרבנות בלבד, למה הוצרך לומר כן: "כל חלב... לא תאכלו" בפרשת ויקרא' (**וי' ג, ז**), וכבר צוה שיעלה על המזבח לריח ניחח? ואיך נאכל אשי יי'?

טט – ע"פ הרמב"ן: א' אכילת חלב נבלה וטרפה של המין הקרב בכרת, ב' אין במגעו טומאת נבלות, ג' מותר למלאכה.

רלב"ג וְחֶלֶב נִבְלָה וְחֶלֶב טְרֵפָה, שלא יחשוב חושב שלא ינהג איסור החלב אלא בבהמות הראויות להקריב אשה ליי'. ולמדנו מזה המקום, שהאוכל חלב נבלה וטרפה יתחייב משום חלב גם כן, ואם הוא חייב מפני היותו מנבלה וטרפה מצד אחר, כמו שיתבאר (**ד' כב, ז**).

וְאָכַל לֹא תֹאכְלֶהוּ: - טפחא מרכא סלוק, סלוק מגביל אסור אכילת חלב לבהמות שממין מביאים קרבנות. ו- **ראב"ע** פירש מכאן וממקום אחר על כן **חלב העוף מותר**.

וְאָכַל – טפחא בתפקיד פותחת טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **לֹא תֹאכְלֶהוּ**: ובמיוחד שהטפחא ללא מרכא זה מאפשר לה תפקיד של התפשטות האפיון לכתוב אלפניה, כלומר איסור אכילת חלב חל גם על חלב נבילה וטרפה באיסור מוסיף, כפי' **רלב"ג וְחֶלֶב נִבְלָה וְחֶלֶב טְרֵפָה**, שלא יחשוב חושב שלא ינהג איסור החלב אלא בבהמות הראויות להקריב אשה ליי'. **ולמדנו מזה המקום, שהאוכל חלב נבלה וטרפה יתחייב משום חלב גם כן**,

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

זקף-קטן זקף-קטן פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים כעין בנין אב או דבר החוזר וקורה
מונח זקף-קטן במלה אחת – כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר בדבר אחד וחל על הכל.

6.3 ויקרא שמיני ט,א

ויקרא שמיני ט,א
וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה – פשטא מונח זקף-קטן מונח זקף-קטן, כעין בנין אב או דבר החוזר וקורה, כאן ע"פ בית ישראל חוזר וקורה התחדשות ללימוד התורה בכל דור וע"י כל אחד מישראל.

בית ישראל ויקרא שמיני שנת התש"כ,

ד"ה משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע כו'. איתא לא היה צריך התורה להתחיל אלא מהחודש הזה כו', איתא הוה אמנא גם כן אמת. התחדשות ללימוד התורה, מזכיר התנא שמשה קבל תורה ונמסר לכל הדורות, ולכל אחד מישראל בכל הדורות יש חלק בתורה. והרמז בפ' קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל לרמז על זה וכו'.

ויקרא שמיני ט,ב

וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן קַח-לְךָ עֵגֶל בֶּן-בָּקָר לְחֹטְאֵת וְאֵילֵלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לְפָנֵי ה':

וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן – מונח רביע

קח-לך... תלישא גדולה, בתפקיד עקירת עבירה – כפרה מהקב"ה על ערעור גדול שארע במעשה העגל. רש"י להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה. שפת"ח שמכפר על עצמו.

ויקרא שמיני ט,ח

וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל-הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחֹט אֶת-עֵגֶל הַחֹטְאֵת אֲשֶׁר-לֹו: עבודת כ"ג ביום שמיני של ימי המילואים.

בבלי יומא ג, עבודת כ"ג ביוה"כ נלמדת מעבודת יום שמיני של ימי המילואים רבינא אמר דנין עבודה בכ"ג מעבודה בכ"ג, לכן בשמיני למילואים היה רק אהרן משמש. אמנם הפסוק מדבר בשחיטת עגל החטאת ע"י כ"ג אבל משנה יומא מבטאה זאת לגבי שחיטת התמיד ושאר שחיתות יוה"כ.

וַיִּשְׁחֹט – תביר, מחלק את השחיטה בין כ"ג וכהן אחר, רומז לנאמר ב-**בבלי יומא לא,ב משנה** הביאו לו את התמיד קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו קבל את הדם וגו' **רש"י ומירק אחר**. וגמר כהן אחר שחיטה לפי שאין קבלת הדם כשירה אלא בכ"ג וצריך למהר ולקבל.

מקדש דוד – קדשים סימן ז אות א ד' עבודות המתיר... ואם שוחט מקבל הרי ודאי אינו מקבל כל דם הנפש דאי אפשר לו לקבל עד שיגמור שחיטתו וכדמרינגן ב-**יומא לא,ב** הביאו לו התמיד קרצו ומירק אחר שחיטה על ידו לפי שצריך לקבל הדם ומוכח דאי אפשר לשחוט ולקבל כאחת.

מיהו אפשר לומר דלעולם אפשר לשחוט ולקבל כאחת דיכול לשחוט בשמאלו ולקבל בימינו, מיהו התם ביוה"כ כיון דהשחיטה צריכה להיות בכ"ג וא"כ עבודה היא וצריכה ימין וכיון דקבלה ג"כ צריכה ימין לא יכול לשחוט ולקבל כאחת, אבל בשאר קדשים דשחיטה לאו עבודה היא וכשרה בזר יכול לשחוט בשמאל ולקבל בימין.

ויקרא אח"מ טז,א:

וַהֲקָרִיב אַהֲרֹן אֶת-פֶּר הַחֹטְאֵת אֲשֶׁר-לֹו וְכִפֶּר בְּעֹרֹו וּבְעֹד בֵּיתֹו וְשָׁחַט אֶת-פֶּר הַחֹטְאֵת אֲשֶׁר-לֹו:

וְשָׁחַט – תביר, מחלק את השחיטה בין כ"ג וכהן אחר, ראה **ויקרא שמיני ט ח וַיִּשְׁחֹט** - תביר

ויקרא שמיני ט,כב - כג

ט,כב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת-יָדָיו אֶל-הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרָד מֵעֵשֶׂת הַחֹטְאֵת וְהִעֲלָה וְהִשְׁלָמִים:

ט,כג וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-אַהֲל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת-הָעָם וַיֵּרָא כְבוֹד-ה' אֶל-כָּל-הָעָם:

ע"פ **רש"י**... הריני דן ירידה (וַיֵּרָד) וביאה (וַיָּבֵא) טעונות ברכה (ט) – היות ובסיום שתי הפעולות יש ברכה, לכן נלמד היקש מאחת לשניה לתכלית שתי הפעולות, מה ירידה מעין עבודה, אף ביאה מעין עבודה, הא למדת למה נכנס משה עם אהרן, ללמדו על מעשה הקטורת.

דבר אחר כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל... מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל.

שפת"ח ותורה שלמה מביא גרסת תו"כ וגם ירושלמי תענית כי פסוק **כב,ט** מקרא מסורס וְקָדְמָה ירידה מן העבודה במזבח ואחריה ברכת כהנים לעם. לכן **וישָׂא – קדמא** ירמז כי רישא הפסוק כתוב קודם לשעת קרותו אחרי **וַיֵּרָד מֵעֵשֶׂת הַחֹטְאֵת וְהִעֲלָה וְהִשְׁלָמִים: וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת-יָדָיו אֶל-הָעָם וַיְבָרְכֵם.**

פסוק **כב,ט** **וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן –** קדמא מהפך פשטא, תבנית של כעין כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, ב-**כב,ט** מדובר על עבודת

כהנים, לכן גם ב-**כב,ט** מדובר בעבודת כהנים כפרש"י ללמד מ-**כב,ט** מה ירידה מעין עבודה, ל-**כב,ט** אף ביאה מעין עבודה, הא למדת למה נכנס משה עם אהרן, ללמדו על מעשה הקטורת.

שני הפסוקים האלו המזכירים ברכת אהרן, והרישא של כל אחד מהם בתבנית טעמים דומה מאד לשני הפסוקים האחרונים של ברכת כהנים **במדבר נשא ו,כה - כו. במדבר נשא ו**

פ [כב] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: [כג] דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בְּנָיו לֵאמֹר פַּה תִּבְרְכוּ אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם: **ס**
[כד] וַיְבָרֶכֶה ה' וַיִּשְׁמְרֵהֶם: **ס**
[כה] יָאֵר ה' וּפְנֵיו אֶלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: **ס**
[כו] יֵשֵׁא ה' וּפְנֵיו אֶלֶיךָ וַיִּשְׂם לָךְ שְׁלוֹם: **ס**
[כז] וַשְׁמֹו אֶת-שְׁמִי עַל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם: **ס**

ע"פ מאור ושמש וזהו **וַיְרַד מַעֲשֵׂת הַחֲטָאֵת** וגו' פירוש, שירד (אהרן) ממדריגתו שהיה לו **בְּעֵשֶׂת הַקִּרְבָּנוֹת**.
תבנית דרגא תביר טפחא תומכת בירידת אהרן ממדריגתו הקודמת וגם תומכת בעליתו מחדש עם כלל ישראל כפי שכתב המאור ושמש
כיון שראה משה שירד ממדריגתו - נכנס עמו וְלָמְדוּ שִׁיכֹל לְקַשֵּׁר אֶת יִשְׂרָאֵל לְשִׁרְשֵׁן, וזהו ללמדו על מעשה הקטורת.

וַיְרַד - רביע **מַעֲשֵׂת הַחֲטָאֵת וְהַעֲלָה** – דרגא תביר טפחא **וְהַשְׁלָמִים**: - סלוק, הרביע מרמז על אפשרות שעשה ארבעה דברים, ע"פ
ראב"ע תמיד של שחר שעדיין לא נשרף כי לא ירדה עדיין אש מהשמים, ע"פ מאור ושמש בשם רש"י שנכנס משה ללמד אהרן על מעשה
הקטורת, דרגא תביר טפחא מרמז על קבוצת פרטים מצטרפים כאן עבודות אהרן בחנוכת המזבח והמשכן, סלוק מרמז על הגבלה בעבודות
אהרן אפשר שלא שינה דבר ממה שנצטוה.

ט, ט **וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-אַהֲל מוֹעֵד** - קדמא מהפך פשטא מונח זקף-קטן **וַיִּצְאֻ וַיְבָרְכוּ אֶת-הָעָם** - מונח זקף-קטן במלה אחת
טפחא אתנח, פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה, להלן לשון ילקוט שמעוני ודומה לו בתורת כהנים
ילקוט שמעוני תורה פרשת שמיני רמז תקכ ... על אותה שעה הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון בניים המצויינים, במלך שלמה
במלך השלום שלו, בעטרה שעטרה לו אמו זה אהל מועד שמצוייר בתכלת וארגמן ובתולעת שני ושש, אמו אין אמו אלא ישראל
שנאמר ולאומי אלי האזינו, ביום חתונתו **ביום שרתה שכניה בבית**, וביום שמחת לבו ביום שירדה אש חדשה מן השמים ולחכה על
המזבח את העולה ואת החלבים, וגו'

וַיִּצְאֻ - מונח זקף-קטן במלה אחת – כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר בדבר אחד וחל על הכל. **תורה שלמה (נו) תנ"י ברכה כז-ב**
טוב עין הוא יבורך (**משלי כב, ט**) אל תקרי יבורך אלא יברך, זה משה רבינו שענינו יפה בברכתו של ישראל וברכן ד' ברכות. הראשונה
וירא משה את כל המלאכה וגו' ויברך אותם (**שמות לט, ט**) **השניה וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-אַהֲל מוֹעֵד וַיִּצְאֻ וַיְבָרְכוּ אֶת-הָעָם**
(ויקרא שמיני ט, כג), השלישית ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם וגו' (דברים א, א) ויברך אתכם, הרביעית וזאת הברכה (**דברים וזה"ב**
לג, א)

טט - **וַיִּצְאֻ** - מונח זקף-קטן במלה אחת – כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר בדבר אחד וחל על הכל, אפשר כי הלימוד הוא שלפני כל
ברכה של משה ואולי כאן גם של אהרן הם נכנסו לאהל מועד ושרתה עליהם קדושה מיוחדת ואז **וַיִּצְאֻ** ויברכו.
תורה שלמה (נט) טובים השנים (קהלת ד, ט) זה משה ואהרן, מן האחד זה לעצמו וזה לעצמו. אתה מוצא כשבא משה (טט) – **וַיָּבֵא**
מֹשֶׁה קדמא, קדם משה) וברך את ישראל לא שרתה שכניה על ישראל, וכשבאו שניהם וברכו את ישראל, מיד שרתה שכניה על
ידיהם, הה"ט **ט, כג וַיָּבֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-אַהֲל מוֹעֵד וַיִּצְאֻ וַיְבָרְכוּ אֶת-הָעָם**, בירכו את ישראל ואח"כ **וַיִּקְרָא כְבוֹד-ה' אֶל-כָּל**
הָעָם: שרתה שכניה על ידיהם.

וַיִּצְאֻ - מונח זקף-קטן במלה אחת – כעין מידה ריבה וריבה את הכל, היינו רק כאשר בירכו ביחד הביאו לשרית שכניה.
וַיְבָרְכוּ - טפחא, ללא מרכא לפניה, כעין רבוי לא מוגבל, **ספרא שמיני פרשה א** ... מה ברכה ברכן אמר להם תשרה השכינה במעשה
ידיכם רבי מאיר אומר כך ברכן ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים והם אמרו לו ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומעשה ידינו
כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו,

וַיִּצְאֻ - מונח זקף-קטן במלה אחת – כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר בדבר אחד וחל על הכל. ע"פ **רבינו בחיי** הלימוד יהיה
מהקטרת על מזבח הזהב בקדש ע"י משה ואהרן שאחרי הקטרתה נאמר **ויקרא שמיני ט, כג וַיִּצְאֻ וַיְבָרְכוּ**, כי היתה שעת רצון. וע"פ
מאמר **זוהר - מדרש הנעלם פ' וירא דף ק ע"א** שעת הרצון מתרבה לכל עשיית ומעשה הקרבנות והתקרבות ומוציאה
המקטרגים מלקטרג על המזכיר הקרבנות והתקרבות ומעבירה אותם להמליץ טוב על האומר.

ויקרא שמיני י, ד
וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל-מִישָׁאֵל וְאֶל אֶלְצָפָן בְּנֵי עֲדִיאֵל בֶּן-אֶהֲרֹן
וַיִּאמֶר אֲלֵהֶם קְרָבוּ שְׂאוּ אֶת-אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי-הַקֹּדֶשׁ אֶל-מַחוּץ לַמִּחֲנֶה:
וַיִּאמֶר אֲלֵהֶם - מונח רביע – לפחות ארבע אמירות: א' לקרוב ע"י הניתות, ב' גרייה, ג' נשיאה בכותונתם, ד' אל מחוץ למחנה
קְרָבוּ - תלישא-גדולה גרשיים בתבה אחת, וקוראים קודם גרשיים ואח"כ תלשא, ולפי שהטעמי המלים הבאות אח"כ **שְׂאוּ אֶת-אֲחֵיכֶם**
הם מהפך פשטא, אפשר כי מרמז ליוצא להקל ולא להחמיר, לבצע עקירת איסור מפני כבוד הקודש וכבוד הבריות. לכן הותרה הכנסה
מיידית של כלי טמא או שעתידי להטמא לקדש (כלומר מעבר למחיצה שבד"כ אוסרת הכנסה כזאת) לשאת ממנו המתים. ע"פ **בעל**
הטורים שלא קרבו אליהם להיכל אלא הטילו בהם חנית של ברזל וגררום והוציאו אותם לחוץ. חנית ברזל אם אינה כבר טמאה עתידה
להיטמאות במגע במתים. ואם היא עשויה כחץ בעל שני חלקים, באחד מהם יש בית קבול ולכן במגע במת יטמא.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

הדף בפרשת תזריע הוא הפתיחה לחיבור מקיף "טעמי המקרא בפרשת נגעים" בעיקר על פי תורת כהנים (=תו"כ, ספרא) עם פירושו המלבי"ם והחפץ חיים. פתיחת פרשת נגעים מדגימה כיצד התוכן מלמד דבר אחד ואילו דרשות חז"ל מלמדות דברים שלא נאמרים בכתוב, לעתים בעלי משמעות הפוכה. לפי העיון בנושא חלק מדרשות אלו מרומז בתבניות טעמי המקרא.

6.4 ויקרא תזריע יב,א

ויקרא תזריע יג,א-ב:

[א] וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

[ב] אֲדֹם כִּי-יִהְיֶה כְּעֹר-בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ-סַפְחַת אוֹ בְהֵרַת וְהָיָה כְּעֹר-בְּשָׂרוֹ לְנֹעַ צָרַעַת

וְהִקָּא אֶל-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ אֶל-אַחַד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים:

אֲדֹם – רביע, כִּי-יִהְיֶה כְּעֹר-בְּשָׂרוֹ – מהפך פשטא, שְׂאֵת אוֹ-סַפְחַת אוֹ בְהֵרַת – מהפך פשטא זקף-קטן

ספרא תזריע פרשה א

פרשת נגעים. פרק א וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר, אֲדֹם כִּי-יִהְיֶה כְּעֹר-בְּשָׂרוֹ, מה תלמוד לומר לפי שנאמר (ג,לח) וְאִישׁ אוֹ-אִשָּׁה כִּי-יִהְיֶה כְּעֹר-בְּשָׂרוֹ בְהֵרַת בְּהֵרַת טהורות, אין צריך לומר בהרות שאין בהם מראות נגעים ושלא באו לכלל אלא בהרות שבהם מראות נגעים שהיו בגוי ונתגייר, בקטן ונולד, בקמט ונגלה בראש ובזקן בשחין ובמכוה בקדח המורדין. נשתנו מראיהם בין להקל בין להחמיר, ר' אלעזר בן עזריה מטהר, רבי אלעזר בן חסמא אומר להקל טהור ולהחמיר תראה כתחלה רבי עקיבא אומר בין להקל בין להחמיר תראה כתחלה לכך נאמר אדם כי יהיה. לכולי עלמא לא מתיחסים לנגע שהיה,

התורה והמצוה (מלבי"ם) מבאר את תורת כהנים כי אם היה כתוב מלת אשר היה מורה על קנין הנמצא בעצם מכבר, נגע צרעת שכבר היה באדם. אלא כתיב כִּי-יִהְיֶה ומלת כי מורה כי יהיה מעתה משעת החיוב, והדרשה מהטעמים תהיה:

אֲדֹם – רביע, מורה על אדם בעל לפחות אחת מארבע המראות הטמאות כִּי-יִהְיֶה כְּעֹר-בְּשָׂרוֹ – מהפך פשטא מורה להוציא הכתוב מפשרוטו וללמד שמראות אלו נולדו בו בשעת הפטור כנמנה במשנה נגעים פ"ז מ"א ובספרא תזריע פ"א והם בגוי ונתגייר, בקטן ונולד, בקמט ונגלה בראש ובזקן בשחין ובמכוה בקדח המורדין ולכן אינן מטמאות.

אֲדֹם – רביע, יש ארבע מראות נגעים טמאים שְׂאֵת אוֹ-סַפְחַת אוֹ בְהֵרַת – מהפך פשטא מונה זקף-קטן, לימוד אחד כפשרוטו ואחד היוצא מפשרוטו. אפשר כי פשוטו של מקרא מלמד בְהֵרַת – זקף-קטן שני אבות מראות, בהרת ושאת ושתי תולדות הנלמדות ממיקום אוֹ-סַפְחַת בין שני האבות.

הלימוד היוצא מפשרוטו הוא שאין סדר הכתוב כסדר עזות הלבון כפי שמלמדת משנה נגעים פ"א מ"א ופירוש קהתי ארבע המראות אלו נבדלים ביניהם בלובן שבנגע: בהרת עזה כשלג (הלבנה מכולן), ושאת לבנה, היינו כצמר לבן, ותולדת הבהרת הלבנה שגוונה כסיד ההיכל, ותולדת השאת לובנה כקרום ביצה.

ירושלמי שבעות פ"א ה"א (וילנה ב,א) ... א"ר מנא מנו אותן חכמים שנים ומנו אותן ארבעה. מה שניים מצטרפין זע"ז אף ארבעה מצטרפין זע"ז. רבי לעזר בשם ר' אבין אם בשאינו מינו מצטרף לא כ"כ מין במינו. א"ר יוסי בי רבי בון (ויקרא תזריע ג,ב) והיו אין כתיב כאן אלא והיה מלמד שהן מצטרפין זע"ז.

* לב ירושלים ללמד שכולן מצטרפין להויה אחת לטמא אם יש מכולם צירוף של שיעור גריס.
* טט - וְהָיָה כְּעֹר-בְּשָׂרוֹ - מרכא טפחא, יתור לרבות כל צירוף בין כל הארבעה מראות.

ספרא תזריע פרשה א

ח) וְהִקָּא אֶל-אַהֲרֹן, אין לי אלא אהרן עצמו, מנין לרבות כהן אחר תלמוד לומר הַכֹּהֵן, מנין לרבות בעלי מומים תלמוד לומר מִבְּנֵי, או יכול שאני מרבה חללים, תלמוד לומר הַכֹּהֲנִים יצאו חללים, ומנין לרבות כל ישראל ת"ל אוֹ אֶל-אַחַד. (ט) אם סופינו לרבות כל ישראל מה תלמוד לומר אוֹ אֶל-אַחַד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים, אלא ללמד שאין טומאה וטהרה אלא מפי כהן, הא כיצד חכם שבישראל רואה את הנגעים ואומר לכהן אעפ"י שוטה אמור טמא והוא אמור טמא, אמור טהור והוא אמור טהור, דבר אחר מה תלמוד לומר אוֹ אֶל-אַחַד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים לפי שנאמר (דב' שפטים כאה) וְעַל-פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל-רִיב וְכָל-נֹעַ: היקיש ריבים לנגעים מה נגעים ביום אף ריבים ביום.

וְהִקָּא אֶל-אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אוֹ - תביר, אֶל-אַחַד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים - מרכא טפחא סלוק, אפשר כי מרכא טפחא, יתור לרבות כל ישראל לראיה ומלת אוֹ - תביר ממעט בתפקיד הכהן אם אינו מומחה ומאפשר לחכם שבישראל לראות את המראה ואומר לכהן שיאמר בפיו טמא או טהור לנבדק. לכל אורך פרשת נגעים הכתובים מציינים כי טומאה וטהרה ע"פ כהן אבל הדרשה שזה באמירת כהן נמצאת רק ב- ספרא תזריע פרשה ה פרק יב (ב) (ג,מד) יִטְמָאֲנוּ הַכֹּהֵן, מלמד שטומאתו בכהן, ... לרבות שאר המנוגעים,

ויקרא תזריע יג,ג:

גן וְרָאָה הַפֶּתִיחַ אֶת-הַנֶּגַע בְּעוֹר-הַבָּשָׂר וְשֹׁעַר בִּנְיַע הַפֶּתַח וְלָבֵן וּמְרָאָה הַנֶּגַע עִמּוֹךְ מְעוֹר בְּשָׂרוֹ נִגַע צָרְעַת הוּא וְרָאָהּ הַפֶּתִיחַ וְטָמְא אֹתוֹ:

עתה נדון בפסוק **ויקרא תזריע יג,ג**, שטעמיו מרמזים לשיעורים ותנאים שונים בנגעי עור בשר אדם.

בראש הפסוק שיעורי שטח, ואחריו כתובות השערות שתפקידן ללמד שיעורין בנגע (שטח, מספר שערות טמאות), ואח"כ שיעורי גובה ממשיים וכביכול ותנאים נוספים בנגע עור הבשר.

שיעורין בנגע **וְרָאָה הַפֶּתִיחַ אֶת-הַנֶּגַע בְּעוֹר-הַבָּשָׂר**
כלי המדידה **וְשֹׁעַר בִּנְיַע**

שיעורי גובה אמיתי וכביכול **וְשֹׁעַר בִּנְיַע הַפֶּתַח וְלָבֵן**

תנאים נוספים בנגע עור הבשר **וּמְרָאָה הַנֶּגַע עִמּוֹךְ מְעוֹר בְּשָׂרוֹ נִגַע צָרְעַת הוּא**

תבנית הטעמים **בְּעוֹר-הַבָּשָׂר** – תלישא-גדולה, מלמד שיעורין בנגע **אֶלְפִינוּ וְלֹאֲחֵרֵינוּ** ונלמדם תוך התקדמות ההסבר

תבנית הטעמים **וְשֹׁעַר בִּנְיַע** - קדמא ואזלא, **מְלַמֵּד** כי מדידת שיעורין בנגע היא בשער (שטח, מספר, גובה), ועל שער כסימן טומאה:

(א) **שיעורין בנגע** בלימוד **אֶלְפִינוּ** המרומזים בטעמי **וְרָאָה הַפֶּתִיחַ אֶת-הַנֶּגַע בְּעוֹר-הַבָּשָׂר** – מונח מונח תלישא-גדולה, **שֹׁלְפִנֵי** קדמא ואזלא, וכל מונח מרמז לעוד שיעור. ע"פ **ספרא** שיעורין אלו נדרשים בשילוב עם פסוק **יג,ג**, והסבר מפורט נמצא בחלק אחר של העיון. כאן רק נציים: (א) גודל הנגע בשערות, (ב) מספר השערות כסימן טומאה, (ג) גודל המחיה, (ד) גודל הביצור של המחיה.

שַׁעַר - כיחידת מדידה היא מקום גידול שתי שערות (כפי' **דל"ג**). מדידת השטח היא בכפולות של יחידת המדידה.

(ב) ונלמד **לֹאֲחֵרֵינוּ** מתי השער הוא סימן טומאה, מהו גובה שער לבן ומיקום הלבן בשער.

שיעורים אחריו שיעור – מהקרא **וְשֹׁעַר בִּנְיַע הַפֶּתַח וְלָבֵן** מלמד על כי אורך לבנונית שעה בכלשהו, ולימוד **מחיצה** – שער שהפך לבן צריך להיות בתוך גבולות הנגע.

נבאר את ב', המלמד על שיעורין **לֹאֲחֵרֵינוּ** של תלישא-גדולה, אלו שיעורי השער כסימן טומאה, גובה שער לבן ומיקום הלבן בשער. **וְשֹׁעַר בִּנְיַע הַפֶּתַח וְלָבֵן** - קדמא ואזלא מונח פסק רביעי,

משנה נגעים פ"ד משנה ד שתי שערות עקין משחיר וראשן מלבין טהור עקין מלבין וראשן משחיר טמא כמה יהא בלבנונית רבי מאיר אומר כל שהוא ר' שמעון אומר כדי לקרוץ בונג (מספריים) וגו'

(יג,ד) **וְאֵם-בְּהֵרֵת** – תרסא ... **הַפֶּתִיחַ** – תביר, תבנית המרמזת לאפשרות של חישוב חשבוני כגון יחס של שיעור נטילה בזוג והוא

... 0.122324 ונראה כי הוא כשמינית אצבע היינו כ- $2.4 - 3.0$ מ"מ. בפרה אדומה **במדבר חקת יט,ב**: יש דרשת שיעור נטילה בזוג

ואותה תבנית **וְיִקְחֶנּוּ אֵלֶיךָ** – תרסא, ... **אֲשֶׁר לֹא-עָלָה** – תביר, היחס = 0.121756 כשמינית אצבע!!

המלים מלמדות על שער כסימן טומאה, הטעמים - קדמא ואזלא **מְלַמֵּדִים** בציור קדימות – סמיכות החלק הלבן בשער למראה הנגע שבעור (עיקרן של השערות לבן אזי זה סימן טומאה)

לכולי עלמא אורך השערה כדי שתהיה ניטלת בזוג. אבל לגבי שיעור אורך הלבנונית רבי מאיר אומר **כלשהו** מעל עור הבשר הלבן,

ורבי שמעון אומר **אורך כדי שתהיה ניטלת בזוג**. והלכה כרבי מאיר לגבי שיעור אורך הלבנונית של השערה.

רע"ב עיקרה משחיר וראשה מלבין טהור, דאמר קרא **וְשֹׁעַר בִּנְיַע הַפֶּתַח וְלָבֵן** העיקר הסמוך לנגע הפך לבן.

בקריאה אחת עם פסוק **וְשֹׁעַר בִּנְיַע הַפֶּתַח וְלָבֵן** - קדמא ואזלא מונח פסק רביעי, מה שכתבנו לעיל על חלוקת השערה. טעם פסק מצייר שעה החלוקה לחלק לבן וחלק שחור.

בקריאה אחת בלי פסוק **וְשֹׁעַר בִּנְיַע הַפֶּתַח וְלָבֵן** - קדמא ואזלא מונח רביעי, לסימן השער יותר מארבעה הלכות **נגעים פ"ד מ"א** ששער

לבן (א) מטמא בתחלה (ב) ומטמא בכל מראה לובן (ג) ואין בו סימן טהרה **מ"ג** ששער לבן מטמא (בשלושה נגעים מראה לובן בשחין

ובמכוה ואלו לא הלכות השער עצמו) (ד) במכונס (ה) ובמפוזר (ו) במבוצר (ז) ושלא במבוצר

לפחות ארבע תבניות טעמים בפסוק זה מציירות את המצב:

תלישא-גדולה – מציירת מחיצה לציין גבולות הנגע, המחיה והביצור,

רביעי – מצייר הגודל המינימלי של הנגע שהוא רבוע כגריס הקלקי,

פסק – מצייר שעה החלוקה לחלק לבן וחלק שחור,

קדמא ואזלא – מצייר קדימות – סמיכות החלק הלבן בשער למראה הנגע שבעור, עיקרן של השערות לבן אזי זה סימן טומאה, ואילו

ראשן עשוי להיות שחור.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתיים, ולפי ההשערות

תבנית **מהפך פשטא מונח זקף-קטן** – מרבה נקודה שלא כפשט על הפשט של המלים שמטעימים אותן. סה"כ שתיים או שלוש דרשות, אחת כפשטתה ואחת יוצאת מפשטתה, ושלישית, אם יש, היא כפשט או כמדרש.

6.5 ויקרא מצורע יד, א

ויקרא מצורע יד, ב:

זאת תהיה תורת המצורע ביום שִׁהָרְתוּ וְהוּבָא אֶל-הַכֹּהֵן:

זאת תהיה תורת המצורע – מהפך פשטא מונח זקף-קטן, זקף-קטן מרמזו כפשטו למעשי טהרה, יוצא מפשטו לקרבן:

(א) **הבדלת** (כעין מהפך) תיקון המצורעים משני מצבי תיקון אחרים. מבדילים בקרבנם הנראה כקרבן עולה ויורד מקרבן עולה ויורד אחר, ומבדילים בטוהרתם מטהרת הזב.

(א) (א) לענין קרבן עולה ויורד: מהפך מקרבן בעל שלוש מדרגות לקרבן בעל שתי מדרגות **זאת תהיה תורת המצורע** – ע"פ ספרא הכתוב מוציא המצורעים מקרבן עולה ויורד בעל שלוש מדרגות כאמור ב- (**ויקרא ה, א-ד**) שבטומאת מקדש וקדשיו ובשבועות יש גם קרבן דלי דלות **ובמצורע אין**. ופירש **אור החיים** ב- (**וי מצורע יד, לב**) כי ראינו ב- (**ויקרא ה, א-ד**) בטומאת מקדש וקדשיו ושבועת האלה וכו' שישנם גם כן בקרבן דלי דלות ובמקום ב' תורים אחד עולה ואחד חטאת מביאים עשירית האיפה וילמד האמור במצורע שגם הוא אם לא השיגה ידו לעופות יביא עשירית האיפה, ת"ל **זאת תורת אֲשֶׁר וגו' אֲשֶׁר לֹא-תִשְׂיג יָדוֹ בְּטַהֲרָתוֹ** פ"י הגם שלא השיגה ידו בטוהרתו הרשומה יתפלש בעפר וימות ויביא ב' בני יונה דוקא

(א) (ב) **כפשטו** למעשי טהרה לענין הבדלת טהרת המצורע מטהרת הזב ראה בהמשך.

ואפשר כי מרמזו לעוד מצבים הקשורים לקרבן, שיש בהם יוצא (מהפך) מהבנה פשוטה:

(א) חובת הקרבת קרבן עבור מצורע קטן כי **כל מחוסרי כפרה א"צ דעת בעלים תורה תמימה** תורת המצורע - המצורע - בין גדול בין קטן⁽⁷⁾ **[נדרים ל"ו א']**: **תורה תמימה הערה ד**) כבר כתבנו כ"פ בפרשות הקודמות דכ"מ שנאמר הלשון תורת כולל הרבה פרטים שנכללו בכלל אחד שדין כולם שוה, **וכאן הרבותא לענין מצורע קטן** [דמטמא בנגעים כמבואר בפ' תזריע ר"פ נגעים], דאע"פ דכל קרבן צריך להקריב מדעת בעלים, והו"א כיון דקטן אין בו דעת אין מקריבין עבורו, קמ"ל. וטעם הדבר משום דכל מחוסרי כפרה א"צ **דעת בעלים** כפי שיתבאר ס"פ זו:

(ב) תהליך טהרה אחד אף על פי שהיו למצורע צרעות אחדות קודם שהביא אשם אחד. אף שלכאורה היינו אומרים שצריך להביא על כל נגע. אבל כבר ראינו בפר' תזריע שכל הצרעות שהופיעו אחרי ראיית הכהן של הצרעת הראשונה אין מתחשבים בהם עד שיסיים עם נגע שאותו ראה הכהן תחילה.

תורה תמימה תורת המצורע - נתנגע ונתרפא, נתנגע ונתרפא, מביא קרבן אחד, שנאמר זאת תהיה תורת המצורע, תורה אחת למצורעין הרבה⁽⁷⁾ [כריתות ט' ב']: **תורה תמימה הערה ה**) נראה דצ"ל תורה אחת לצרעות הרבה, שזה יותר מוכן לענין. ואמנם זה הוא רק אם נתנגע קודם שהביא אשמו, אבל אם הביא אשמו ואח"כ נתנגע ונתרפא מביא קרבן מיוחד על נגעו השני, דלאחר שהביא האשם נגמרה טוהרתו מנגעו הראשון:

(ב) מלמד כפשטו של מקרא שכל מעשי הטהרה יהיו ביום כמו שראיתו לטומאה הייתה ביום **ספרא מצורע פרשה א ג**) **תורת המצורע ביום**, מלמד שטומאתו וטהרתו **ביום**, אין לי אלא טומאתו וטהרתו ביום, מנין שחיטת ציפרים והזיית דם ציפרים ותגלחתו **ביום**, ת"ל **תורת המצורע**, יכול אף לקיחת ציפרים ושילוח ציפרים וכיבוס בגדיו ורחיצתו **ביום**, ת"ל **תורת המצורע ביום**,

תורת המצורע בכהן, מלמד שטומאתו וטהרתו בכהן, אין לי אלא טומאתו וטהרתו בכהן, מנין שחיטת ציפרים והזיית דם ציפור ותגלחתו בכהן, ת"ל **תורת המצורע** בכהן, יכול אף לקיחת ציפרים ושילוח ציפרים וכיבוס בגדיו ורחיצתו בכהן ת"ל זאת, ביום טוהרתו והובא שלא ישהא.

והשווה **ויקרא מצורע יד, לב** **זאת תורת אֲשֶׁר-בו נגע צרעת אֲשֶׁר לֹא-תִשְׂיג יָדוֹ בְּטַהֲרָתוֹ: פ**
ע"פ **בבלי יומא מא, ב** מלת **תורת** באה לרבות מצורע עני שהביא קרבן עשיר תבוא עליו הברכה, ובוודאי אם היה מצורע עני והקָעָשִׁיר עד שהגיע להביא קרבנות טוהרתו, יביא קרבן עשיר לפי מצבו בשעת הטהרה. ואם העני צ"ע.
אבל העשיר לא יביא קרבן עני וזה מרומז בטעם **אֲשֶׁר** – תביר, למעט אחד שכונתו ש- **לֹא-תִשְׂיג יָדוֹ בְּטַהֲרָתוֹ**.. כי הפסוק מדבר בעני אז מה יש למעט ממנו עוד, אלא בא לרמז על העשיר שלא רצה להביא קרבן עשיר. ב- **וי' תזריע יג, מה** מביא **תורה שלמה מדרש תדשא** המונה בין שלוש סיבות לנגע צרעת חמדת עושר וגאווה, אם כך משמע שהעשיר אמנם נרפא מן הצרעת אבל עדיין יש בו חמדת עושר וגאווה.

ביום – טפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין ממלת האתנח, ע"פ **תורה תמימה (הערה ז)** המלה **ביום** יתירה כי די היה לכתוב **בְּטַהֲרָתוֹ** לכן המלה נדרשת ע"פ האפיין הבא מאחריה שכל מעשי הטהרה יהיו מוגבלים לאור יום וכל היום כשר (**תו"כ, בבלי מגילה כא, א**)

(א) (ב) בפשוטן למעשי טהרה לענין הבדלת טהרת המצורע מטהרת הזב המשך מדלעיל.
שְׁהָרְתָּ - אתנח, אתנח מגביל לאור יום. אבל יש עוד הגבלה שלא ישהא טהרתו אלא יעשנה ביום רפואתו מהצרעת כלשון תו"כ **בְּיָוֵם שְׁהָרְתָּ וְהִקְבֵּא** - שלא ישהא^(ט) [תו"כ]: ופי' **תורה תמימה הערה ט**) הרבותא בזה שלא נילף מזב שצריך לספור שבעת ימים ואח"כ יטהר כמבואר ס"פ זו, אלא **ביום שיטהר מצרעתו יביא הצפרים ואזוב וכו'**, ורק הקרבנות מביא בשמיני וכמבואר לקמן בפרשה:

וְהִקְבֵּא אֶל-הַכֹּהֵן - מלמד שטומאתו וטהרתו בכהן^(כ) [תו"כ]: ופי' **תורה תמימה הערה י**) ר"ל דלא נימא שרק הוראת הטומאה והוראת הטהרה צריך להיות בכהן כדכתיב בפ' תזריע וטמאו הכהן וטהרו הכהן כמבואר שם, אבל פעולת הטהרה המבוארת בפרשה זו אינה צריכה להיות בכהן דוקא, קמ"ל דגם זה צריך להיות בכהן, ומדייק זה מיתור הלשון **וְהִקְבֵּא אֶל-הַכֹּהֵן**: אף דכבר כתיב כ"פ בפרשה הקודמת: **אֶל-הַכֹּהֵן** - סלוק, מגביל שגם פעולת הטהרה צריכה להיות בכהן מיוחד. ע"פ **תורה תמימה הערה ג**) רק בזמן הבמות לא נהגה תורת מצורע. ומאז הקמת בית המקדש תורת מצורע נוהגת גם בזמן הזה. אלא דלטהרת מצורע צריך **כהן מיוחד**, וכ"פ **הרמב"ם פ"ז ה"ט מתרומות**, ובזמן הזה אין לנו כהנים מיוחדים כמו שכתב **הרמב"ם בפ"ב מאיסורי ביאה**, לכן נשתקע הדין.

המדרש מביא פסוק זה כאחד מהפסוקים בהם מסביר הקב"ה מתן תורה לישראל:
תורה שלמה [ח]** זאת תהיה תורת המצורע כשבא הקב"ה ליתן תורה בסיני לישראל, התחילו המלאכים מדיינים לפני הקב"ה, ואמרו מה אנש כי תזכרנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים. אמרו לפניו רבש"ע נאה לך שתתן תורה בשמים למה שאנו קדושים וטהורים והיא קדושה וטהורה אנו חיים ותורתך עץ חיים מוטב שתהא אצלנו וכו' **כך אמר הקב"ה** אין התורה מתקיימת אצלכם לפי שאין פריה ורביה ביניכם ולא טומאה ולא מיתה וחולי אלא כלכם קדושים ובתורה כתיב אדם כי ימות באהל, ו- **זאת תהיה תורת המצורע (מדרש תהילים מזח)**

פסוק לענין חציצין הלכה למשה מסיני **ויקרא מצורע יד, ט:**
וְהָיָה בְיוֹם הַשְּׂבִיעִי יִגְלַח אֶת-כָּל-שְׂעָרוֹ אֶת-רֹאשׁוֹ וְאֶת-זָקְנוֹ וְאֶת גִּבְתוֹ עֵינָיו וְאֶת-כָּל-שְׂעָרוֹ יִגְלַח וְכִבֵּס אֶת-בְּגָדָיו וְרִתֵּץ אֶת-בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהַר:

ב- **בבלי סוכה ג, ב, בבלי עירובין ד, א**, נאמר דאמר רבי חיאי בר אשי אמר רב: שיעורין חציצין ומחציצין הלכה למשה מסיני. ... הגמרא משתשמשת בפסוק **ויקרא מצורע יד, ט** כדוגמא לענין חציצין **חציצין** דאורייתא ניהו, דכתיב (**ויקרא מצורע יד, ט**) **וְרִתֵּץ (אֶת-בְּשָׂרוֹ) בַּמַּיִם** - שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין המים! - כי אתאי הלכתא לשער, כדרכה בר בר חנה. דאמר רבה בר בר חנה: נימא אחת קשורה - חוצצת, שלש - אינן חוצצות. שתיים איני יודע. - שער נמי דאורייתא ניהו, דכתיב **וְרִתֵּץ אֶת-בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם** - את הטפל לבשרו, ומאי ניהו - שער! - כי אתאי הלכתא - לכדרכי יצחק. דאמר רבי יצחק: **בבלי סוכה ג, ב**, דבר תורה, **רובו ומקפיד עליו - חוצץ**, ושאינו מקפיד עליו - אינו חוצץ. **נגזר** על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד.

קשר של שלוש שערות אינו מהודק ולכן טבילה עמו אינה חוצצת. קשר של שתי שערות אפשר תלוי אם מקפיד על טיט ושערות ברובו או במיעוטו. קשר של שעה אחת הדוק וחוצץ.

רש"י דבר תורה. הלכה למשה מסיני (ללמד) רובו ומקפיד עליו - חוצץ (ששער מטונף או קשור ברוב גופו של אדם והאדם מקפיד על כך אז זה חציצה, **מהתורה** אם לא ברובו של גופו או אינו מקפיד אינו מהווה חציצה, **ורבנן** גזרו גם על מה שהתורה המעיטה והתירה)

עיקר דין חציצה נלמד מהפסוק **ויקרא מצורע יד, ט:** **וְרִתֵּץ אֶת-בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהַר**: הגמרא לומדת מ-**בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהַר** שלא יהיה דבר חוצץ בינו ובין המים. המלה **אֶת** מוסיפה את שער האדם שיהיה כולו במים ללא חציצה. ההלכה למשה מסיני הוא כמה שיעור חציצה והוא **רובו ומקפיד עליו - חוצץ**. לענ"ד טעם תרסא במלת **וְהָיָה** בתחילת הפסוק מרמז על שיעור החציצה המבורר בתבנית סיום דיבור של הפסוק **וְרִתֵּץ אֶת-בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהַר**: והוא רובו ומקפיד עליו - חוצץ. וזה המידרוג במצות הטבילה והחכמים **גזרו** החמרה עליו **על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד**.

וְרִתֵּץ אֶת-בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהַר: המלים תבנית סיום דיבור מגלות כי התורה מיעטה מחציצה "רובו ולא מקפיד ומיעוט ומקפיד". תרסא התריעה על מידרוג במצוה, שיעור ממתי עובר על חציצה כאשר רובו ומקפיד ובפחות מכך לא חוצץ..
אֶת - מוסיף הטפל לבשרו היינו שער

אֶת-בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהַר תביר ... סלוק. התביר מחלק בטהר השייך ל"את-בשרו" וללא שייך וזה **דבר תורה** **רובו ומקפיד עליו - חוצץ**, ושאינו מקפיד עליו - אינו חוצץ.

אבל **וְרִתֵּץ אֶת-בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְטָהַר** - דרגא תביר טפחא **סלוק** קבוצת הפרטים שעל כל אחד חלה ההלכה ומרמז לרבנן **על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד, ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד**.
נשאר מצב **מיעוטו שאינו מקפיד שאינו חוצץ**, אבל ה-**מגן אברהם** אוסר גם אותו וזה נתמך בתפקיד המצוי של תבנית הטעמים הקבוצה דרגא תביר טפחא שההלכה חלה על כל פרטי הקבוצה וגם ע"י **וְטָהַר** - סלוק, מגביל שרק אם יתיר כל החציצין בשער ובטיט ויטבול יהיה טהור!!!

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

חבנית פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין בנין אב ו/או דבר החוזר וקורה. וכל תת-קבוצה המסתימת ב- זקף-קטן, מלמדת לימוד אחד או שניים על עצמה, כגון ערך שתיים, או שתי דרשות כפשוטן פשטא מונח זקף-קטן או שתי או שלוש דרשות, אחת או שתיים כפשוטן אחת או שתיים היוצאות מפשוטן מוהפך פשטא מונח זקף-קטן

6.6 ויקרא אחרי מות טז,א

ויקרא אחרי מות טז,א

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל-מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן

בְּקִרְבָּתָם לַפְּנֵי-יְיָ וַיִּמָּתוּ:

וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל-מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה, או כעין בנין אב ללמד כמובא ב-

תורה תמימה (א) אַחֲרֵי מוֹת וגו' - תניא, למה הוא מזכיר מיתתן ביום הכפורים, ללמדך ששם שיום הכפורים מכפר על ישראל כך מיתתן של צדיקים מכפרת על ישראל^(א) [ירושלמי יומא פ"א ה"א]:

תורה תמימה הערה (א) לא נתבאר ערך הענין שמיתת צדיקים מכפר ומה טעם בדבר. ונראה ע"פ מ"ש בפרד"א פ' י"ז בענין מיתת שאול דכתיב ביה (ש"ב כ"א) ויקברו את עצמות שאול ויעתר אלהים לארץ אחרי כן, וז"ל, כיון שראה הקב"ה שגמלו לו חסד [שצמו ובכו וספדו לו, כמבואר בפסוק] מיד נתמלא רחמים, שנאמר ויעתר אלהים לארץ וכו', ע"כ. מבואר מזה שלא המיתה בעצמה מכפרת אלא הכבוד והאבל שנהגין במיתת צדיקים, דכבוד זה הוא כבוד ה':

בעל הטורים (טז,ב) ויאמר ה' אל משה, והלא כבר נאמר (טז,א) "וידבר"; אלא הדיבור הראשון לומר לו מעשה פרה שגם היא צריכה פרישה ז' ימים קודם, זה כעין דבר החוזר וקורה ומתאים לנוכחות פעמיים זקף בין שני קיסרים באותו חלק של הפסוק.

אחרי מות שני, ר"ת בגימטריא פרה אדומה,

טט – אחרי מות שני- גי' ר"ת עולה 341, פרה אדומה גי' עולה 341

ספרא אח"מ פרשה א (א) וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל-מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן מה תלמוד לומר לפי שנאמר ויקחו שני בני אהרן נדב

ואביהוא איש מחתו/מחתתו/, (חלוקה לסעיפים ע"י טט)

(א) בְּנֵי אֶהֱרֹן לא נטלו עצה מאהרן, (ב) נדב ואביהוא לא נטלו עצה ממשה, (ג ו-ד) איש מחתתו איש מעצמו עשו, לא נטלו עצה זה מזה

אפשר כי וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל-מֹשֶׁה – זקף-קטן בתפקיד של שתיים אַחֲרֵי מוֹת – זקף-קטן בתפקיד של שתיים, שתי פעמים שתיים שהן

ארבע סיבות שתיים שלא נטלו עצה מאהרן וממשה, ושתיים שלא נטלו עצה זה מזה ללמד

מנין ששם שעבירת שניהם שוה כך מיתת שניהם שוה תלמוד לומר אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן.

בתורה תמימה לומד זאת מיתור מילת שני תורה תמימה הערה (ב) עבירת שניהם בודאי היתה שוה שהורו הלכה בפני משה כמבואר בפ' שמיני, ודריש שגם מיתת שניהם היתה שוה בערך ובזמן, ויליף מיתור לשון שני, דהא ידוע הוא ששנים מתו, ומבואר לפנינו בכ"מ דהיכי דבא המספר שני במקום שא"צ לגופיה בא להורות על השתוותם, כמש"כ לעיל בפ' מצורע בפ' שתי צפרים חיות ובסמוך בענין שני שעירי יוהכ"פ, יעו"ש:

ספרא אח"מ פרשה א (ב) בְּקִרְבָּתָם לַפְּנֵי-יְיָ וַיִּמָּתוּ, רבי יוסי הגלילי אומר על הקריבה מתו ולא מתו על ההקריבה, רבי עקיבה

אומר כתוב אחד אומר בקרבתם לפני ה' וימותו, וכתוב אחד אומר ויקריבו לפני ה' אש זרה, הכריע בהקריבם אש זרה לפני ה' הוי על הקריבה מתו, ולא מתו על ההקריבה, ר' אלעזר בן עזריה אומר כדוי קרבת לעצמה וכדיי קריבה לעצמה.

בְּקִרְבָּתָם לַפְּנֵי-יְיָ – מרכא טפחא, בתפקיד יתור לרבות אפשר כמאמר ר' אלעזר בן עזריה אומר כדוי קרבת לעצמה וכדיי קריבה לעצמה.

וַיִּמָּתוּ – סלוק, מגביל, מיתתם הייתה מפני בְּקִרְבָּתָם לַפְּנֵי-יְיָ ולא מסיבה אחרת ואפשר כי לכן הירושלמי יומא פ"א ה"א לומד מהם מיתתן של צדיקים מכפרת על ישראל

ויקרא אחרי מות טז,ב:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל-אֶהֱרֹן אַחִידְךָ

וְאֵל-יָבָא בְּכָל-עַת אֶל-הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת

אֶל-פְּנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל-הָאֹרֶן וְלֹא יָמוּת בִּי בַעֲזֵן אֲרָאָה עַל-הַפָּרֹכֶת:

לימוד המתחיל מ- תורה שלמה (כא) אבות דרבי נתן פ"ב ה"ג אבל מסיק מאדר"נ מסקנה נוספת. וַיֹּאמֶר ה' – קדמא ואזלא אֶל-מֹשֶׁה – רביע, כעין כלל מלמד על ארבעה דברים שעשה משה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום. ובכולם עשוי היה להיות גם מאמר מפי הגבורה שמשמעו היה שכיון שעלה בדעתו של משה לעשות דבר מסוים אז היה גם מאמר מפי הגבורה שצווהו כך.

(א) לפני מתן תורה המקום צווהו על שני ימי פרישה ומשה הוסיף לבני ישראל יום שלישי לפרישה מאשה ונמצאו מקבלין תורה בטהרה. (ב) משה עצמו מדעתו פירש מן האשה והסכימה דעתו לדעת המקום. ורבי יהודה בן בתירא אומר שנאמר לו מפי הגבורה לפרוש ועל כך פירש מאורי אור ע"פ תוס' בשבת פז,א כי משה נתן דעתו לפרוש מן האשה ולכן נאמר לו מפי הגבורה לפרוש מן האשה ושפיר שייך למימר והסכימה דעתו לדעת המקום.

(ג) ושבר את הלוחות והסכימה דעתו לדעת המקום. ורבי יהודה בן בתירא ועוד תנאים אומרים שנאמר לו מפי הגבורה לשבור, ומתריך מאורי אור כי בשבת פז,א דרשו מאותם נימוקים שמרע"ה עשה מדעתו וכן יוצא ע"פ נוסח הגר"א.

(ד) פירש מאהל מועד והסכימה דעתו לדעת המקום. והמקור לכך במקרא (ויקרא אח"מ טז,ב) וְאֵל-יָבָא בְּכָל-עַת אֶל-הַקֹּדֶשׁ אמר ומה אהרן אחי שמשוח בשמן המשחה ומרובה בגדים ומשתמש בהם בקדושה, אמר לו הקב"ה דַּבֵּר אֶל-אֶהֱרֹן אַחִידְךָ וְאֵל-יָבָא בְּכָל-עַת אֶל-הַקֹּדֶשׁ אני שאני מזומן לכך על אחת כמה וכמה שאפרוש מאהל מועד. פירש מאהל מועד והסכימה דעתו לדעת המקום.

ספרא אח"מ פרשה א (ו) אַחִיף באל יבוא, ואין משה בכל יבוא, או **אַחִיף** בכל יבוא ואין הבנים בלא יבוא, אמר רבי אלעזר ודין הוא ומה אם שנצטוו לבוא נצטוו שלא לבוא, מי שלא נצטוו לבוא אינו דין שנצטוו שלא לבוא, תמימים יוכיחו שנצטוו לבוא אל אהל מועד ונצטוו לבוא שלא שתויי יין ושכר. (ז) אבל בעלי מומים שלא נצטוו לבוא לא נצטוו לבוא שלא שתויי יין (אבל) [אף] כאן המצוה נצטוו תלמוד לומר **דַּבַּר אֶל-אַהֲרֹן** שאין תלמוד לומר **אַחִיף** ומה תלמוד **אַחִיף** לרבות את הבנים.

דַּבַּר אֶל-אַהֲרֹן אַחִיף – זרקא מונח סגול, כעין מוסיף מהענין על הענין כנדרש בתו"כ ומה תלמוד **אַחִיף** לרבות את הבנים. הוספה מאהרן אחיך עליו אלו בניו ומצאנו בנים שנקראים אחים (**בראשית ויצא לאנד**) **וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בְּהָר וַיִּקְרָא לְאַחֵיו לְאֶכְלֵל לָחֶם וַיִּנְאֲכְלוּ לָחֶם וַיְלִינוּ בְּהָר**:

וְאֵל-יָבֹא בְּכָל-עֵת אֶל-הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לְפָרְקֵת – מהפך פשטא זקף-קטן טפחא אתנח שתי דרשות ע"פ **ת"כ (ח) וְאֵל-יָבֹא בְּכָל-עֵת**. זה יום הכיפורים. **אֶל-הַקֹּדֶשׁ** לרבות שאר ימות השנה. (א) שלא יבוא כ"ג אל קה"ק בכל ימות השנה (לפי בבלי מנחות לצורך עבודה ודרך כניסה עם הפנים מערבה) (ב) ע"פ **אור חיים וְאֵל-יָבֹא בְּכָל-עֵת**, **אֲזַ יִזְכֶּה לְבַא בַּעַת** ההיא אשר אנכי מצוך, **וְאֵם יבא בעת אחר** לא יבא בכל עת אפילו בעת **הַרְשִׁינָה**, ודקדק לומר **בְּכָל-עֵת**, דרשו רבותינו ז"ל (בתו"כ) שבא לאסור אפילו ביום הכיפורים עצמו לא יכנס אלא לדברים הרשומים בכתב אמת, להקטיר ולהזות:

ע"פ **בבלי מנחות כז,ב**, אפשר כי **ויקרא אח"מ טז,ב**: **דַּבַּר אֶל-אַהֲרֹן אַחִיף** – זרקא מונח סגול אפשר כי מרמז גם לתוספת דרכי כניסה אל קדש הקדשים לצורך כלשהו שאינו בגדר כניסה אל-פני הכפרת. רבי יהודה אומר: כל היכל כולו ו- **מִבֵּית לְפָרְקֵת** - בארבעים, ו- **אֶל-פְּנֵי הַכְּפָרֶת** - במיתה. ובהמשך הגמרא רבי יהודה מבחיר כי בארבעים זה באזהרה **אֶל-פְּנֵי הַכְּפָרֶת** דכתב רחמנא למה לי? ש"מ: **אֶל-פְּנֵי הַכְּפָרֶת** במיתה, **מִבֵּית לְפָרְקֵת** באזהרה. – אתנח, מגביל אין מלקות ארבעים ללא אזהרה אבל אין בכניסה לאזור זה מיתה

ורבנן? ה"נ דלא צריך, והאי דכתב רחמנא **אֶל-פְּנֵי הַכְּפָרֶת**, למעוטי דרך משופש, כניסה באופן כללי עם הפנים למערב ולא דווקא מול הכפרת היא במיתה, אבל כניסה עם צידוד הפנים לצפון או לדרום או למזרח אינה במיתה וזה על בסיס בנין האב הזה שלמד תנא דבי ר"א בן יעקב: **אל פני הכפרת קדמה - זה בנה אב**, כל מקום שנאמר **פני** - אינו אלא פני קדים. מפסוק (**ויקרא אח"מ טז,ד**) **עַל-פְּנֵי הַכְּפָרֶת קְרָמָה** וגם שינה ממתל "על" למלת "אל"

ורבי יהודה? (אבל רבי יהודה למד מ- (**ויקרא אח"מ טז,ב**), לימא קרא **פני**, מאי **אל**? **ש"מ אל דוקא**. כלומר דווקא כניסה עם הפנים למערב ודווקא מול פני הכפרת שעל ארון העדות למזרח היא במיתה. אבל כל כניסה אחרת לצורך אינו במיתה. ואפשר כי **אֶל-פְּנֵי הַכְּפָרֶת** – קדמא אזלא מלמד על בנין אב כי אחריו **אֶשֶׁר עַל-הָאָרוֹן וְלֹא יָמוּת בִּי בְּעֵנָן** פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, על דרך כניסה **בִּי** – יתיב, בתפקיד דווקא כך, כניסה עם הפנים מערבה מול הכפרת שעל הארון.

בנין אב זה ממלמד על הזיות דם פרה אדומה. לשיטת רבנן מתוך הבירור של מלת אל חוזרת הגמרא ל"אל" נכח פני אהל מועד בהזאת דם פרה אדומה - רבנן "אל" לא דווקא במדויק רק בכיוון כללי מערבה מול ההיכל ובכך יצא, כמו כל כניסה עם פנים מערבה במיתה, ואילו לרבי יהודה יהיה מוכרח להסביר **וְהָזָה אֶל-נֹכַח** דווקא בהזאות מדויקות יצא, ואחרת לא יצא.

רש"י עה"ת בִּי בְּעֵנָן אַרְצָה עַל-הַכְּפָרֶת: כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני ולפי שגלוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבא זהו **פשוטו**, ומדרשו לא יבא כי אם בענן הקטרת ביוה"כ: **שפת"ח** ולפירושו רבותינו משמש כי דהכא בלשון אלא, כלומר "אל יבא אל הקדש אלא בענן הקטרת ביה"כ כי עשן הקטרת דומה לענן ולאפוקי פירושו עמוד הענן דלעיל שפירושו שהשכינה שורה בו **רמב"ן** ... וזה טעם, **בִּי בְּעֵנָן אַרְצָה עַל-הַכְּפָרֶת**: שלא יכנס רק בקטרת שיעלה עננו שם, כמו שאמר (**בפסוק יב**), וכסה ענן הקטרת את הכפרת: **בִּי בְּעֵנָן** - יתיב - דווקא כך, תן הקטרת על הגחלים דווקא בקדש הקדשים ואז יהיה גלוי ה' בענן כמו בסיני (הנני בא אליך בעב הענן – זרקא סגול) ובמשכן.

ויקרא אחרי מות טז,ג: בָּנֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל-הַקֹּדֶשׁ בְּפָר בֶּן-בְּקָר לְחִטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה:

בָּנֹאת - תביר ממעט בתדירות הביאה אל הקדש גם עם קטורת וקרבנות מתאימים כפי **רש"י** - ואף זו לא בכל עת כי אם ביוה"כ כמו שמפורש בסוף הפרשה בחדש השביעי בעשור לחדש. ועוד דרך למעט כפי **תורה תמימה אֶל-הַקֹּדֶשׁ** - לרבות קודש שאין בו ארון וכפורת⁸⁸ [תו"כ]:

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

בבניית אולא (גרשיים) או אולא-גרש) – יצא מן הכלל (דרגא) תביר – לידון בדבר אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר.

6.7 ויקרא קדשים יט,א

ויקרא קדשים יט,ב:

דָּבַר אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדָשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

תו"כ בפירוש רש"י (ב) דָּבַר אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל - מלמד שנאמרה פרשה זו ב'הקהל', מפני שרוב גופי תורה תלויין בה (ראה תו"כ קדושים פרשתא א,א). קְדָשִׁים תִּהְיוּ - הוּו פרושים מן העריות ומן העבירה; שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה: "אשה זונה וחללה" וגו' "אני ה' מקדשכם" (וי' כא,ז-ח); "ולא יחלל זרעו... אני ה' מקדשו" (שם, טו); "קדושים יהיו... אשה זונה וחללה" וגו' (שם, ו-ז).

ע"פ פירוש התורה והמצוה לתו"כ יובן כי דָּבַר - גרשיים – כעין יצא מן הכלל, כי שלא כמו בפרשות אחרות בהן נאמר קודם לאהרן ואח"כ לבניו ואח"כ לזקנים ואח"כ לעם, כאן ע"פ תו"כ נאמרה בהקהל מפני שרוב גופי תורה תלויים בה, מלבי"ם - הקהיל את כולם ביחד (כל ישראל גברים נשים וטף והסנהדרין בראשון) כי פרשה זו רובה גופי תורה, פ"י מצוות רבות שצריך לדעתם ולקיימם כפי הגוף והפשט כולם בשוה.

דָּבַר אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל - גרשיים ... תביר, כעין יצא להקל ולהחמיר, פירש רבי יוסף בכור שור... אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם, כלומר: לשם שמים תעשו מה שתעשו; ולשם שמים תיראו אותם, ולשם שמים תשמרו שבת ולשם שמים תחללוה. כמו שפירשו רבותינו (ראה תו"כ קדושים פרשתא א,א), שאם יאמר לך אביך לעבור על דברי תורה, אל תשמע, שאתה והוא חייבין בכבודי; ולשם שמים תחללו שבת, כגון לחולה ולפקח את הגל. כדכתיב "ולבך תשית לדעת" (משלי כב,יז), וכמו שאמרו רבותינו (משנה אבות ב,יב): וכל מעשיך יהיו לשם שמים.

רמב"ן ... וכן שנו שם (תו"כ שמיני פרשתא י פרק יב,ג): "והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני" (וי' יא,מד) - כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים. ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי הרב (רש"י), אבל הפרישות היא המוזכרת בכל מקום בתלמוד, שבעליה נקראים 'פרושים'.

ע"פ רמב"ן פרושים מן המותרות יגביל עצמו גם באשתו, באוכל, ביון, יפרוש מטומאה, נקיות ידיו וגופו, פרוש מהמון בני אדם המלכלכים עצמם במותרות וכיעורים, יעשה הישר והטוב ולפנים משורת הדין, לרצון חביריו, שביתה מטרחות בשבת.

אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם - דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין, כמו שפירש מלבי"ם בתו"כ - הקהיל את כולם ביחד (גברים נשים וטף והסנהדרין) כי פרשה זו רובה גופי תורה, פ"י מצוות רבות שצריך לדעתם ולקיימם כפי הגוף והפשט כולם בשוה.

בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל - תביר, וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם - מרכא טפחא, יתור לרבות באזהרות בית דין שיזהירו לבני ישראל, קְדָשִׁים תִּהְיוּ - מונח אתנה, רבוי בהגבלות, הגבילו גם במותר לכם, וכך תרבו קדושתכם.

אֶל-כָּל-עַדְת - דרגא, אפשר כי מצביע אל פרשת "אחרי מות" שעסקה באזהרות מפני תועבות שונות שלא ידמו לעמי מצרים וכןען שגם אותן אזהרות באות לרבות קדושת בני ישראל

דָּבַר אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל - גרשיים ... תביר, אם נשער שכאן זה כעין מידה י' ממידות רבי ישמעאל בן רבי יוסי הגלילי יצא מענינו לידון בענין אחר שלא כענינו יצא להקל ולהחמיר, אזי הענין בסיפא של פרשת "אחרי מות" היו אזהרות מפני תועבות של איסורים. יוצא ענין קְדָשִׁים תִּהְיוּ מאזהרות על איסורים ועוסק באזהרת פרישה – הגבלה במותר.

ויקרא קדושים יט,ט: וּבְקִצְרְכֶם אֶת-קִצִיר אֲרֻצְכֶם לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ לִקְצֹר

וּלְקַט קִצִירָהּ לֹא תִלְקֹט:

לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ - דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה ההלכה, ואלו מקומות שונים בשדה כנאמר ב-גמרא ירושלמי פאה פ"א ה"ג ... נותנין פאה מתחילת השדה ומאמצעה רבי שמעון אומר ובלבד שיתן בסוף כשיעור וגו'.

מ- וּלְקַט קִצִירָהּ - מרכא טפחא אחרי אתנה הבא לאפין בלימוד סמוכין את הקרא שלפניו. כשם שהלקט פטור ממעשרות (כנראה תרו"מ) כך גם הפאה פטורה מהם אף שהיא במחובר ותלוש (חתוך מהקרקע בכל אופן) והלקט רק בתלוש (קצור)

ומשני מקראות בשרש קצ"ר "רבי יוסי בשם רבי יהושע בן לוי: וּבְקִצְרְכֶם מה תלמוד לומר לִקְצֹר - אלא אחת לגבוה ואחד להדיוט" ולכן אין משאירים פאה בשדה מוקדשת.

וּבְקִצְרְכֶם אֶת-קִצִיר אֲרֻצְכֶם - פשטא מונח זקף-קטן,

לֹא תִכְלֶה פֶּאֶת שְׂדֵךְ - דרגא תביר מרכא טפחא, לִקְצֹר - אתנה, אפשר כי תביר או אתנה הגבילו את הלאו "לא תכלה פאת שדה" רק לשדה הדיוט, יצא שדה שהוקדש לגבוה ואין משאירים בו פאה, וכשם שאין משאירים בו פאה כך גם קבוצת הפרטים האחרת (לקט ושכחה) השייכת לשדה הדיוט לא שייכת בשדה מוקדש לגבוה.

ויקרא קדושים יט,ג:

לֹא-תַעֲשֶׂק אֶת-רֵעֶךָ וְלֹא תִגְזֹל
לֹא-תִלְוֶינָה פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְךָ עַד-בְּקָר:
דְּבָרִים כִּי תֵצֵא כְדֹד – טו:

ס [יד] לֹא-תַעֲשֶׂק שְׂכִיר עֲנִי וְאֶבְיוֹן מֵאֲחִיךָ אוֹ מִנֶּרְךָ אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ בְּשַׁעֲרֶיךָ:
[טו] בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא-תִבּוֹא עָלָיו הַשִּׁמְשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאֶלְוֵי הוּא נִשָּׂא אֶת-נַפְשׁוֹ
וְלֹא-יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל-הוֹי וְהִנֵּה בְךָ חֲסָא: ס

ספרא קדושים פר' ב'

(ט) לֹא-תַעֲשֶׂק אֶת-רֵעֶךָ. יכול אפילו אמר איש פלוני גבור הוא והוא אינו גבור איש פלוני חכם והוא אינו חכם איש פלוני עשיר והוא אינו עשיר תלמוד לומר **לֹא תִגְזֹל**. מה הגזל מיוחד שהוא של ממון אף עושה דבר של ממון. ואיזה זה הכובש שכר שכיר.
(יט,ג) לֹא-תַעֲשֶׂק אֶת-רֵעֶךָ - מרכא טפחא, (א) מרכא טפחא, יתור לרבות כל אדם בלא תעשק, (ב) טפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו, ולפרש כי לא תעשוק זה הוא בממון כנאמר **בת"כ לֹא תִגְזֹל**. מה הגזל מיוחד שהוא של ממון אף עושה דבר של ממון. **וְלֹא תִגְזֹל** - מונח אתנה, רבוי והגבלה, ריבה בסוגי ממון והגביל את הכתוב כאן ע"פ **ת"כ** ואיזה זה הכובש שכר שכיר.

יש בכיכוש שכר שכיר שתי הלנות

(א) ב- (וי' קד' יט,ג) הלנת לילה לשכיר יום שתשלומו עד עמוד השחר
(ב) ב- (דב' כ"ת כד,טו) הלנת יום לשכיר לילה שתשלומו עד שקיעת החמה או עד צאת הכוכבים שאחריו.

לֹא-תִלְוֶינָה – גרשיים, **שְׂכִיר** – תביר, כעין יצא להקל ולהחמיר, להקל על השוכר וליתן לו זמן תשלום כדי שלא יעבור על הלנת שכר, ולהחמיר על המשכיר בחובתו לדרוש תשלום עד זמן מסוים.

(יט,ג) פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְךָ – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים שלא על כל אחד חלה אותה הלכה

הַחֲפֵץ חַיִּים, אֲהַבַת חֶסֶד, ח"א,פ"ט ס"ה נתיב החסד י"ד

יש דעות הדנה בשו"ע הביא שם דעל שכר קרקעות יש מי שאומר שלא עובר. והטעם משום דכתיב **אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ** [מרכא טפחא] לא ארצך גופא. והגר"א הקשה בביאורו דלפי משנתנו דלא יליף **(י"י יט,ג) שְׂכִיר (דב' כד,יד) שְׂכִיר**... ובאמת-כן מצאתי בתורת כהנים מטעם זה גופא. [טט ספרא קדושים פר' ב' (ט) (י"י יט,ג) לֹא-תַעֲשֶׂק אֶת-רֵעֶךָ.... אלא שכר האדם שכר הבהמה והכלים מנין. **שכר הקרקעות** מנין. תלמוד לומר **לֹא-תִלְוֶינָה פְּעֻלַּת כָּל דָּבָר:**

ת"כ לומד **לֹא-תִלְוֶינָה פְּעֻלַּת כָּל דָּבָר, פְּעֻלַּת...אֶתְךָ** – מרכא טפחא, מרבה פרטים של אופני שכירות, **שְׂכִיר** – תביר מחלק בהלכות תשלום השכירות לפי הפרטים.

קבוצת פרטים נלמדת מהפסוק **(י"י קד' יט,ג) פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְךָ**

שכיר אדם, שכירת בהמה, שכירת כלים, **אֲשֶׁר בְּאַרְצְךָ** שכירת קרקעות, בכל אחד מהם לעצמו חלה ההלכה של **לֹא-תִלְוֶינָה** הלנת שכר, אבל **(דב' כ"ת כד,טו) בְּיוֹמוֹ** - תרסא, אפשר כי מלמד על שיעורי זמן לתשלום ומידרוג מתי השוכר עובר בלא תלין. טעם **שְׂכִיר** – תביר ממעט באילו מצבים לא עובר על הלאו של לא תלין, **שְׂכִיר** – תביר, ממעט מ-**עַד-בְּקָר**, או הסלוק מגביל לומר לא עד הנץ אלא **עַד עֲלוֹת הַשַּׁחַר**, אבל בחומש דברים לגבי שכירות לילה דווקא האריך בזמן התשלום **וְלֹא-תִבּוֹא עָלָיו הַשִּׁמְשׁ** – שלכתחילה עד שקיעה ובדיעבד עד צאת הכוכבים. **שְׂכִיר אֶתְךָ** – תביר טפחא – כשם שממעט לגבי **עַד-בְּקָר** כך גם ממעט ב-**אֶתְךָ** לומר שאם אינו דורש שכרו בזמנו, כמו-כן אם שכרו באמצעות שליח, וגם שכירות בהמה וגם שכירות כלים אינו עובר ב- **לֹא-תִלְוֶינָה** ואינו עובר ב- **וְלֹא-תִבּוֹא עָלָיו הַשִּׁמְשׁ** ולא בעשה **בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ** אבל עובר בלא תעשוק.

- (א) כל סוג שכיר מהנ"ל ששכרו בעל הבית עצמו עובר בלא תלין, לעומתו כל סוג שכיר ששכרו ע"י שליח, לא עובר.
- (ב) כמו-כן אם השכיר תבע שכרו בזמן בעל הבית עובר, אם השכיר לא תבע שכרו בזמן בעל הבית לא עובר.
- (ג) תו"כ (יא) יכול אפילו המחזה אצל החנוני ואצל השולחני יהי עובר עליו. תלמוד לומר אתך לא ילין אתך לרצונך:
- (ד) וכן אם יש לו הכסף לשלם ולא משלם בעל הבית עובר, אין לא הכסף לשלם בעל הבית לא עובר.
- (ה) שכירות בהמה וגם שכירות כלים אינו עובר בלא תלין אבל עובר בלא תעשוק.
- (ו) ועוד מדברי **הַחֲפֵץ חַיִּים** שם ... דברי משנה כחשיב שם דברים שעובר בהן על ביומו תתן שכרו וגם הלאו דבל תלין. ועוד דבר דיש בו משום ביומו ואין בו משום בל תלין כגון גר תושב. ואמאי לא כחשיב בהיפך דיש דבר שיש משום בל תלין ואין בו משום ביומו תתן שכרו כגון קרקעות ועיין. השו"ע אומר כי יש מחלוקת האם עובר בהלנת שכר שכירות קרקע ובתים.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

טעם **מֵרַקָא** בא בד"כ בתבנית **מֵרַקָא טַפְחָא** – יתור לרבות בד"כ דבר יחיד, או תבנית **מֵרַקָא תַבְרִי** [מֵרַקָא] טַפְחָא – קב' פרטים עם בד"כ הלכה לא שווה ביניהם. תבנית מיוחדת **מֵרַקָא** [מוֹנַח] [מַהֲפֵךְ] פִּשְׁטָא מוֹנַח זַק־קֶטֶן – מתאר הרחקה במקום, הארכה בזמן, לימוד אלפני לפניו

6.8 ויקרא אמר כא,א

בבלי יבמות קיד,א:

ויקרא שמיני יא,מב פֶּלֶ הוֹלֵךְ עַל-גָּחוֹן וְכָלוּ הוֹלֵךְ עַל-אֶרְבַּע עַד פֶּלֶ-מֵרַבָּה רִגְלִים לְכָל-הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל-הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי-שֶׁקֶץ הֵם:

ויקרא אחרי מות יז,יב: עַל-כֵּן אָמַרְתִּי לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל-נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא-תֹאכַל דָּם וְהִגַּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לֹא-יֹאכַל דָּם:

ויקרא אמר כא,א: וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא-יִטְמָא בְּעַמּוּי:

טט - סוגיה האם מצווה בית דין להפריש קטנים מעבירה כגון אכילה אסורה
תא שמע (**ויקרא שמיני יא,מב**) **לֹא תֹאכְלוּם כִּי-שֶׁקֶץ הֵם** - מרכא טפחא מרכא סלוק (ופירשו) לא תאכילום, (ובא הכתוב) להזהיר הגדולים על הקטנים (גדולים אסורים לאכול ואסורים להאכיל לאחרים וביניהם קטנים)
מאי לאו דאמרי להו (האם לא שאומרים להם) לא תאכלו (להפרישם מן העבירה, ודוחים) לא, דלא ליספו ליה בידיים (שלא יאכילו לו, לקטן, בידיים דבר טמא אבל אין הוכחה מכאן שצריך להפרישו כאשר הוא אוכל בעצמו)
תא שמע (**ויקרא אחרי מות יז,יב**) **כָּל-נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא-תֹאכַל דָּם** (- מרכא טפחא מונח אתנח, יתור לרבות), להזהיר הגדולים על הקטנים.
מאי לאו דאמרי להו (האם לא מדובר שהגדולים אומרים להם לקטנים)
לא תאכלו (דם ודוחים) לא, דלא ליספו ליה בידיים (שלא יאכילו לו, לקטן, בידיים, דם)
תא שמע (**ויקרא אמר כא,א**) **אָמַר... וְאָמַרְתָּ** להזהיר הגדולים על הקטנים. מאי לאו דאמר להו לא תיטמו (האם לא מדובר שהגדול אומר להם לקטנים לא תיטמאו. ודוחים) לא, דלא ליספו ליה בידיים (שלא יטמאו הקטן, בידיים, אבל הנטמא מעצמו אין חובה להפרישו)

סיכום בבלי יבמות קיד,א מביא שלושה מקראות, שבכולם לענין לרבות אחרים על המדוברים (כמו קטנים על הגדולים) מופיעה תבנית טעמים מרכא טפחא למלים **לֹא תֹאכְלוּם**, **כָּל-נֶפֶשׁ מִכֶּם**, **אָמַר אֶל-הַכֹּהֲנִים**. הגמרא מסכימה שיש בהם יתור לרבות אבל דוחה שמהם אפשר ללמוד חובת הגדולים להפריש הקטנים מן העבירה.

אָמַר אֶל-הַכֹּהֲנִים - מרכא טפחא, יתור לרבות כהנים בעלי מומין

בְּנֵי אַהֲרֹן – מונח לפני אתנח מרבה, אתנח - מגביל (א) **כתו"כ** בני אהרן אין מיטמים למתים, מטמות הן בנות אהרן למתים. (ב) כ-**תו"כ** בני אהרן שהם כהנים, יצאו (התמעטו) חללים. **תו"כ** מרבה מ- **בְּנֵי אַהֲרֹן** בעלי מומין לאזהרת הטומאה. אם מדובר בבעלי מומין העובדים במקדש בעבודות שאינן לעיני הציבור (כגון תילוע עצים) אז אפשר כי הם מתרבים בקרא **אָמַר אֶל-הַכֹּהֲנִים** - מרכא טפחא, יתור לרבות, ואלו מבני אהרן שכבר לא מגיעים לעבודה במקדש אפשר כי הם מתרבים מהקרא **בְּנֵי** – מונח לפני אתנח המרבה.

וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם - מונח זקף-קטן, דרשה לרבותי טומאות הפורשות מן המת בנוסף לדם, ודרשת לימוד אלפני ולאחריו.
לְנֶפֶשׁ לֹא-יִטְמָא בְּעַמּוּי - מרכא טפחא, יתור לרבות, סלוק מגביל איסור ההיטמאות למת.

וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם – (אתנח) מונח זקף-קטן, אם זה תיאור והבא **לְנֶפֶשׁ לֹא-יִטְמָא בְּעַמּוּי** המצוה אזי כאן לימוד אלפני ולאחריו. הלימוד אלפניו מתבטא באזהרה לכהנים הבוגרים עצמם, ולאחריו באזהרה על גרימת טומאה לכהנים אחרים וביניהם הקטנים.

הגמרא לומדת שיש להזהיר הגדולים על הקטנים מהמלים **אָמַר... וְאָמַרְתָּ**. לגמרא מובן שהאזהרה היא על מניעת טומאה **לְנֶפֶשׁ לֹא-יִטְמָא** אף שלא מזכירה זאת במפורש.

נסביר בשלבים את תבנית הטעמים של **לְנֶפֶשׁ לֹא-יִטְמָא בְּעַמּוּי**

- **לְנֶפֶשׁ לֹא-יִטְמָא** - מרכא טפחא, יתור לרבות, לא טמאו עצמכם ולא תגרמו טומאה לכהנים אחרים וביניהם קטנים.
כ-**תו"כ** דורש ממלת **לְנֶפֶשׁ** לרבות, ואפשר שדרשת הרבוי נתמכת מהתבנית **לְנֶפֶשׁ לֹא-יִטְמָא בְּעַמּוּי** - מרכא טפחא סלוק בתפקיד יתור לרבות ומרבה על המת לטומאת מת את הדם ע"פ (דב' יב,כג) **כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ**, ושמירה מפני היטמאות בשאר כל הטמאות הפורשות מן המת נדרשות מ- **וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם** - מונח זקף-קטן
- **בְּעַמּוּי** - סלוק מגביל איסור ההיטמאות למת, **תו"כ** בזמן שעמיו (לויים, ישראלים) שם אינו מטמא, מיטמא הוא למת מצוה.

ויקרא אמר כא,י וְהִפְחֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחִיו אֲשֶׁר-יֵצֵק עַל-רֹאשׁוֹ וְשָׁמֵן מִמֶּשְׁחָה וּמָלֵא אֶת-יָדָיו לְלִבֵּשׂ אֶת-הַבְּגָדִים אֶת-רֹאשׁוֹ לֹא יִפְדֶּע וּבִגְדָיו לֹא יִפְרֹם:

בבלי יומא יח,א גמ' בשלמא שמה שכתח... והתניא (**ויקרא אמר כא,י**) **וְהִפְחֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחִיו** - תלישא-קטנה – בתפקיד בעל בחינה נעלה, ענות (כדוגמת **אז ישיר משה** (ת"ק)) בתפקיד שיעור לבית דין של שבעים ואחד לדון כ"ג,
קדמא ואזלא בתפקיד מלמד, שיהא גדול מאחיו בכח, בנוי, בחכמה, ובעושר. אחרים אומרים: מנין (למדים) שאם אין לו (עושר משלו) והוא ראוי להיות כהן גדול (מצד הצטיינותו בשאר המעלות) שאחיו הכהנים מגדלין אותו (בעושר משלהם) תלמוד לומר **וְהִפְחֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחִיו** - תלישא-קטנה קדמא ואזלא (שאם יש צורך) גדלהו משל אחיו (מנכסי אחיו הכהנים)

תורה שלמה [קב] ע"פ תנחומא – הכהן הגדול ממיכאל השר הגדול, [קג] הגדול ממשו רבינו [קד] **ע"פ סנהדרין ב, א טז, א** נידון רק בבית דין של שבעים ואחד וכן בפיה"מ לרמב"ם [קט] **ע"פ תנחומא והפכה הנהגה מאתיו אשר-יוצק על-ראשו** ו **שמן המשחה** נותנין שמן המשחה באמצע, והשמן רץ מעצמו ונצוק על ראשו של כ"ג **אשר-יוצק** – מרכא = מאריך (ואחריו מונח פסק מהפך פשטא) בתפקיד מאריך כאן מתאר, והשמן רץ מעצמו ונצוק על ראשו של כ"ג

[קיא] ע"פ הוריות יב, ב תניא דברים שבין כ"ג וכהן הדיוט ... פך הבא על כל המצות ופר יוה"כ ועשירית האיפה. לא פורע ולא פורם ... אינו מטמא לקרובים ... וכולן נוהגים במרובה בגדים ... וכולן אין נוהגין במשוח מלחמה חוץ מה' דברים האמורים בפרשה. לא פורע ולא פורם ואין מטמא לקרובים ומוזהר על הבתולה ואסור באלמנה ... מה"מ דת"ר **והפכה הנהגה מאתיו זה כ"ג, אשר-יוצק על-ראשו** ו **שמן המשחה** זה משוח מלחמה, ומלא את-ידו ללבש את-הבגדים זה מרובה בגדים, ועל כולם הוא אומר את-ראשו **לא יפרע ויבגדיו לא יפרם: [יא] ועל כל-נפשית מת לא יבא**
על-ראשו ו **שמן המשחה** – מונח מרמז לאופן משיחת כ"ג וכן כלי הקדש באות כ היוונית
על-ראשו ו **שמן המשחה** – מונח פסק לפני תבנית מהפך פשטא מונח זקף-קטן, מונח כזה מרמז על כעין שתי סדרות של תבנית מהפך פשטא מונח זקף-קטן, (א) משיחת כ"ג שהוא גם **ומלא את-ידו ללבש את-הבגדים** מרובה בגדים (ב) משיחת כהן משוח מלחמה כאשר טעם פסק מעיד שהוא לא מרובה בגדים

ויקרא אמר כא, יא: ועל כל-נפשית מת לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא:
רש"י ועל כל נפשית מת, באהל המת:
נפשית מת, (ניזר לח) להביא רביעית דם מן המת שמטמא באהל:
לאביו ולאמו לא יטמא, (סנהדרין ד', ת"ב) לא בא אלא להתיר לו מת מצוה:

רמב"ן את-ראשו לא יפרע וגו' ועל כל-נפשית מת. נמשך לפניו עם "נפשות מת", יאמר שלא יפרע ולא יפרום על כל נפשות מת, ולא יבא עליו:
טטוד"ל – אפשר שפירוש הרמב"ן "נמשך לפניו עם נפשות מת" משמעו ש- **את-ראשו לא יפרע ויבגדיו לא יפרם: וגו'** הוא גם לימוד אלפניו אל שלפני האתנח ב-(כא, י), כי כ"ג חייב בהופעה נאה בכל עת, וגם לימוד לאחריו (בלשון הרמב"ן "נמשך לפניו"), וגם לאחריו לפסוק י"א שאפילו על אביו ועל אמו לא ינהג באבלות גלויה כשאר האבלים.
בעה"ט ועל כל-נפשית מת, כל הפסוק האותיות של סופי תיבות כפולות; רמז לרביעית דם הבא משני מתים שמטמא:
חזקוני ועל כל-נפשית מת לא יבא אזהרה לכהן גדול שלא יכנס באהל המת ואין לי אלא כה"ג שהוזהר בלא יבא מניין לרבות כהן הדיוט אלא גמר ג"ש **לא יטמא בכ"ה מלא יטמא בכ"ג** מה לא יטמא האמור בכ"ג מוזהר אף בלא יבא, אף לא יטמא האמור בכ"ה מוזהר נמי אף בלא יבא. ת"כ:

ועל – תביר – מחלק ב- **לא יבא** – לשייך ל- **כל-נפשית מת** ואז לא יבא, וללא שייך וממועט מ"לא יבא" היינו שחייב לבוא. בהמשך יתברר מה שייך ומה לא שייך.
על – במובן ויבוא מלמעלה (ולא במובן סמוך) היינו שמאהיל (זהו אהל) או שיבוא אל אהל (בית) שאז תקרת הבית מעליו. ההאהלה או הבית מכילים "כל-נפשית מת". הקרא קובע שבאופן כללי כהן גדול "לא יבא" לידי האהלה או כניסה לבית כזה. נוכיח על-פי תבנית הטעמים שממעט מאיסור מצב של האהלה על או כניסה לבית שבו מת מצווה, כלומר מתיר במת מצווה.

כל-נפשית מת – מרכא טפחא – יתור לרבות, (א) מצד התוכן, כללות המתים; (ב) מצד היתור לרבות, להביא רביעית דם מן המת שמטמא באהל (רבנן כתיב נפשת בלשון יחיד); (ג) תניא ר' עקיבא אומר מנין לרביעית דם הבא משני מתים (קרי נפשות בלשון רבים)
לא יבא – מונח אתנח, ההלכה (א) שלא יבוא באהל (יאהיל) או בבית ששם המת או רביעית דם ממת אחד או משניים (ב) שלא יגע במת או ברביעית דם מת (או מתים)

לאביו ולאמו – מרכא טפחא אחרי אתנח, יתור לרבות משהו ושייך למידה דבר המלמד על חבירו הכתוב לפניו.
שלב א' נברר מהו הדבר המלמד. דבר זה הוא כללות בני משפחתו שחייב בכבודם ואפילו הכי **לא יטמא:** - מרכא סוף-פסוק – ממעט מכבודם וההלכה לאביו ולאמו לא יטמא אף כי לבני משפחתו שחייב בכבודם.
שלב ב' נברר מה בא ללמד על חבירו הכתוב לפניו. **לא יבא** מחולק לשייך **ועל כל-נפשית מת** שאז לא יבא, וללא שייך שאז יבא. מהו המצב שבו כ"ג יבא על נפשות מת? כאן הסיפא של הפסוק לאביו ולאמו – מרכא טפחא הוא יתור לרבות. הרי כאשר אביו או אמו מתים הם בכלל "כל-נפשות מת" אם כן היתור לרבות בא לומר שיצא מן הכלל לא ללמד על עצמו אלא ללמד על הכלל או דבר אחר והמסקנה שנשמא במת מצווה.
חזקוני פירש כי בגזירה שוה לומד מכהן גדול לכהן הדיוט שלא יבוא לאהל ולא יטמא בנגיעה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

בניית קדמא-זקף-קטן – קדמא-זקף-קטן במלה אחת או במלים מוקפות, כעין מידה מל"ב מידות של רבי אליעזר מוקדם והוא מאוחר בענין, והוא גם כעין החלק "דבר הלמד מסופו" ממידיה י"ב "דבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו" מי"ג מידות של רבי ישמעאל.
זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים (אתנה סלוק, סלוק אתנה) – בין תפקידיהם כעין דבר החוזר וקורה, כעין בנין אב
זקף-קטן זקף-גדול – (א) עשוי לבטא דבר החוזר וקורה וכעין בנין אב;

6.9 ויקרא בהר כה,א

ויקרא בהר כה,א – ב:

[א] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר:

[ב] דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם

וְשָׁבְתָה הָאָרֶץ שְׁבֹת לְה':

רש"י בשם תו"כ (א) בהר סיני - מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני?

אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני; כך שנויה ב'תורת כהנים' (בהר פרשתא, א, א).

ומפרש רש"י את תו"כ ב-(כה,א), ומסביר ונראה לי שכך פירושה: לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה שמיסיני היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן, וחזרו ונשנו בערבות מואב.

ע"פ רש"י תו"כ דורש כי שמיטה שנאמרו בסיני כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה ולא נאמרה בערבות מואב (משנה תורה) משמשת כעין בנין אב לכל מצוות התורה, שנאמרו בסיני ובערבות מואב אף שלא מוזכרים. יש דרך לימוד כי שרש דב"ר הוא אופן של כלל ושרש אמ"ר הוא פירוט.

מאוסף הפסוקים נראה אפיון אפשרי לבנין אב כאשר בפסוק מופיעה תבנית זקף-קטן זקף-קטן, או זקף-קטן זקף גדול בין שני קיסרים (אתנה סילוק או סילוק אתנה). אמנם בפסוק ויקרא בהר כה,א אין תבנית זאת אבל בפסוק ויקרא בהר כה,ב העוסק במצוות שמיטה והמשמשת כבסיס למסקנת תו"כ נמצאת תבנית זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים, לכן עולה ההשערה כי זה משרה אפשרות לימוד בנין אב. וזאת מסקנת שפת"ח בהר כה,א... מכת יתור לשון של בהר סיני... למה נאמר כאן "בהר סיני" אלא בא ללמד כאן על כל דבור ודבור שנאמרו למשה שמיסיני היו כללותיהן ודקדוקיהן. והרי בנין אב לכל התורה כולה.

כמו-כן בפסוק ויקרא בחוקתי כו,מו שעוסק בכל מצוות התורה נמצאת תבנית כזאת

ויקרא בחוקתי כו,מו אלה החקים והמשפטים והתורות

אשר נתן ה' בינו ובין ישראל

בְּהַר סִינַי בְּיַד-מֹשֶׁה: פ

ויקרא בהר כה,א בְּהַר סִינַי – מרכא טפחא, אפשר כי יתור לרבות פרטים על כללות

ויקרא בחוקתי כו,מו בְּהַר סִינַי – מרכא טפחא, אפשר כי יתור לרבות פרטים על כללות

ויקרא בהר כה,ד:

ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה'

שְׁדָדָה לֹא תִזְרַע וּכְרָמָה לֹא תִזְמַר:

ובשנה השביעית – מונה רביע, אילו לפחות ארבע דרשות ילמדנו מכך? והאם הן קשורות להמשך המקרא?

אוסף (א) ע"פ פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) ויקרא פרשת בהר דף ע עמוד א קשור להמשך המקרא ומלמד כי לשביתת הקרקע של השנה שביעית, היינו לא תזרע... לא תזמור יש לפחות ארבע או חמש הלכות.

ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ. מהו שבת שבתון (א) שתי שבתות להביא את שנחנטו פירותיהן בשביעית ולא נגמרו

עד שנה שניה או שלישית שאתה נוהג בהן דין שביעית והן חייבין בפירות בשביעית שנאמר (ויקרא בהר כה,ה) שְׁנַת שְׁבַתוֹן יְהִיָּה

לְאַרְצְךָ מכאן אמרו במסכת שביעית בנות שוח שביעית שלהן שניה לשלש שנים. פירוש בנות שחה תאני חירותי ואינן יפות כשאר כל התאנים. והא אם נחנטו בשביעית אין פירות להאכל עד שנה שניה לשמטה הבאה שהן עושות שלש השנים שביעית וראשונה ושניה.

(ב) ולכל האילנות היא שנה שניה וחיובן פירותיהן במעשר ופטורין מן הביעור. (טט - והביעור בשנה התשיעית)

(ג) ואלו בנות שוח נוהג בהן בשנה שניה דין שביעית פטורין הן מן המעשר וחיובן בביעור שנאמר (ויקרא בהר כה,ה) שְׁנַת שְׁבַתוֹן יְהִיָּה

לְאַרְצְךָ.

(ד) וכן אמר רבי יהודה בפרסיות שביעית שלהם מוצאי שביעית שהן עושין לשתי שנים.

(ה) שְׁבַת לְה': להודיע חומר השביעית שהרי שבת בראשית נאמרה בה שבת לה' ושביעית נאמר בה (ויקרא בהר כה,ד) שְׁבַת לְה':

שְׁדָדָה לֹא תִזְרַע וּכְרָמָה לֹא תִזְמַר: כל מלאכה שבשדך וכל מלאכה שבכרמך כגון חרישה והעדור והניכוש והכיסוח והבקוע ואין

מאבקין ואין מפרקין ואין מזבלין ואין מקרסמין ואין מזרדין ואין מפסלין באילן כל מלאכות שצורך השדה והכרם אסור ושאר

מלאכות של (בית דין) מותרין:

לענין מספר השנים שבהן מורגשת השפעת שנה שביעית יש לומר כי (א) 45 יום קודם לשנה שביעית אין לנטוע. ובימי בית המקדש שבתו מעבודות שדה כבר מפסח בשנה הששית; (ב) השנה השביעית עצמה; (ג) השנה השמינית שבה יש לנהוג קדושת שביעית בירקות ופירות שגדלו בשנה שביעית; (ד) בתאנים הנקראים בנות שוח יש קדושת שביעית גם בשנה תשיעית

אוסף (ב) ללא קשר להמשך המקרא

(א) ר"ה בתשרי הוא היום הקובע לכניסת וציאת שנת שמיטה בבלי ראש השנה ח,ב ולשמיטין. מנלן? דכתיב (ויקרא בהר כה,ד) וּבְשָׁנָה

השביעית שבת שבתון והנה לארץ, וגמר שנה שנה מתשרי, דכתיב (**דברים יא**) מראשית השנה. - ולגמור שנה שנה מניסן, דכתיב (**שמות יב**) ראשון הוא לכם לחדשי השנה. - דנין שנה שאין עמה חדשים משנה שאין עמה חדשים משנה שיש עמה חדשים (ב) ובמוצאי שביעית - הקהל (ג) ולא שביעית ליציאת עבד עברי ואמה עבריה

ולזה אפשר להוסיף את **אוסף (ג)** שבו שני פרטים קשורים לשביתת הארץ, ע"פ **זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (ויקרא) בהר קח, ב** ו**בשנה השביעית שבת שבתון וגו'**,

- (א) פקודא דא לשבות בשנה השביעית (היינו הכנה לשביתת הארץ)
- (ב) ואבתריה לשבות בשביעי, (השביתה עצמה בשנה השביעית)
- (ג) ואבתריה להשמיט כספים בשביעית (שמיטת כספים בסיום השנה השביעית **דברים ראה טו**)
- (ד) ואבתריה למנות שבע שנים שבע פעמים והיו לך ימי שבע שבתות השנים תשע וארבעים שנה, וגו' בסה"כ ביניהם יותר מארבע הלכות הקשורות לשנה השביעית

ויקרא בהר כה,ה - ו:

[ה] את ספית קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר שנת שבתון והנה לארץ:

[ו] ודווחה שבת הארץ לכם לאכלה לך ולעבדך ולאמנתך ולשכירך ולתושבך הנגרים עמך:

והיתה - תלישא גדולה, לימוד אלפניו ולאחריו בתפקידי תלישא.

לימוד לאחריו – בתפקיד של עקירה ומחיצה ושיעור, עקירת מחיצת הבעלות ולהפקיר הפרות שבשדות ובמטעים לכל, וגם במצוות ביעור מן הבית. **כרש"י** שלא תנהוג במ כבעל הבית אלא הכל יהיו שוים בה וגו' **ר' יוסף בכור שור** והכל אוכלים משולחן גבוה. יש לכך גם בטוי בפריצת ארבעה או יותר פרצות בגדר השדה והכרם. ואולי לכך ירמז גם **ויקרא בהר כה,ד** ו**בשנה השביעית** – מונח רביע, לפחות ארבע פרצות בגדר.

- * **לימוד לאחריו** – ע"פ בבלי סוכה מ,ב, בתפקיד בעל בחינה נעלה, הגדל בשנת השבת ישאר בהוויתו,
- * א' נשאר בקדושת שביעית או שנת יובל גם כאשר נמכר בכסף או בחליפין וגם הנכנס במקומו נתפס בקדושת שביעית רק אם יוחלף שוב אז החילוף הראשון יצא לחולין והאחר יתפס בקדושת שביעית (ראה **בבלי סוכה מ,ב** ב"היתה לכם")
- * ב' תלישא גדולה בתפקיד לימוד אלפניו עוקר האיסור הגורף המשמעת **מפסוק ה'** מדאורייתא הותר איסוף הספחים שב- (כה,ה),
- * ג' תלישא גדולה בתפקיד לימוד אלפניו בשיעור מזון שלוש סעודות לאדם, שיטול אדם מן ההפקר המיוחד הזה של שביעית בכל פעם שלוקח מן השדה והכרם ולא לצבירה ולמסחר. אסוף ספחים נאסר מדרבנן.

ויקרא בהר כה,יב: פי יובל הוא קדש תהיה לכם

מן-השנה האכלו את-תבואתה:

ירושלמי שביעית פ"ד ה"ז (וילנה יב ב) (ההסברים בסוגרים ע"פ אור יעקב)

גמרא ... כתיב (**ויקרא בהר כה,יב**) **פי יובל הוא קדש תהיה לכם וגו' (מן-השדה תאכלו את-תבואתה:)** מה תבואתה קודש אף היא קודש. (דורש מהתיבות **מן-השדה תאכלו את-תבואתה**: , להקיש השדה דהיינו ארץ-ישראל עצמה, ל-**תבואתה**, מה תבואת ארץ-ישראל קודש, שנוהגת בה קדושת שביעית ושאר מצוות התלויות בארץ, אף ארץ-ישראל עצמה קדושה היא ויש לחבבה מפאת קדושתה ומביא עובדות מהאמוראים שהיו מחבבים את הארץ וגו')

- טט - א' קדושת תבואת שביעית נלמדת בהיקש מקדושת תבואת יובל מכאן. לכן כאן מתאים לומר מה תבואת שנת היובל קודש כך גם ארץ-ישראל עצמה קדושה ויש לחבבה מפאת קדושתה.
- ב' קדושת תבואת יובל נלמדת ע"פ לימוד שמביא **תורה שלמה** הדורש הקרא באופן הבא **[יב] פי יובל הוא קדש תהיה לכם ... תבואתה: הדרש הזה כאילו מנצל את תבנית הטעמים של מן-השדה - קדמא זקף-קטן בתיבות מוקפות שמשמעו כעין מוקדם והוא מאוחר בענין לומר שלצורך הדרש קרב את המאוחר **תבואתה: אל הרישא [יב] פי יובל הוא קדש תהיה לכם**. והתוצאה **[יב] פי יובל הוא קדש תהיה לכם תבואתה:****

• ג' **מן-השדה** - קדמא זקף-קטן בתיבות מוקפות כעין מידה מוקדם והוא מאוחר בענין. **דרוש** מה **את-תבואתה** המאוחר בענין קודש אף המוקדם בענין **מן-השדה** - ארץ-ישראל קודש

• ד' **תאכלו את-תבואתה**: - טפחא סלוק, טפחא רבוי לא מוגבל. סלוק – מגביל - ממעט, בסה"כ מרבה את כל הארצות האחרות למעטן ממעלת חביבות ארץ-ישראל.

מסיימת הגמרא (**תהלים קב,טו**) **כי-רצו עבדיך את-אבניה ואת-עפרתה יחנני:**

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

תבנית מונח ואחריו למשל **מהפך פשטא מונח זקף-קטן** אפשרות שמונח מלמד שכאילו שתי סדרות של מהפך פשטא מונח זקף-קטן.
תבנית מונח ואחריו למשל **דרגא תביר [מרכא] טפחא** או **מרכא תביר [מרכא] טפחא** אפשרות שמונח מלמד שכאילו שתי סדרות של מרכא או דרגא תביר [מרכא] טפחא. וכדומה בתבניות או טעמים בודדים אחרים.

6.10 ויקרא בחקתי כו,ג

ויקרא בחקתי כו,ג:

וְאֶכְלְתֶם יֶשֶׁן וְיָשָׁן מִפְּנֵי חֶדְשׁ הַזְּבָאוֹ:

יֶשֶׁן – זקף-גדול, **תורה שלמה [קא] בבלי בבא בתרא צא,ב**, ... ואע"פ שהישן טפי מעלי (מעולה הרבה) יוציאווהו מפני החדש שהחדש ראוי להתיישן טפי מן הישן שכבר נתיישן.

- טט – זקף-גדול בתפקיד שתיים מול אחד, כגון הישן טיבו בדרגה 1 והחדש יעלה עליו וטיבו יהיה בדרגה 2.

ויקרא בחקתי כו,ג:

אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵהַיְתָּה לָהֶם עֲבָדִים

וְאֲשַׁבֵּר מַטְּת עַלְכֶם וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם קוֹמְמוֹת: {פ}

אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם - גרשיים מונח רביעי, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו, כמו בפרשת ציצת ושניהם בהקשר של יציאת מצרים, כי הקב"ה בכבודו ובעצמו פעל גאולת מצרים וכך יהיה בגאולה העתידה ע"י הקב"ה בעצמו, **תורה תמימה [נט] בבלי מגילה יא א** ... כי אני ה' א-לקיכם - לעתיד לבוא, שאין כל אומה ולשון יכולים לשלוט בהם.

וזאת גם ההבטחה ב-**ויקרא בחקתי כו,מד**

[מד] וְאֶף-גַּם זֹאת בְּהִיוֹתְכֶם בְּאֶרֶץ אֲיִבֵיכֶם לֹא-מֵאֲסָתִים וְלֹא-נַעֲלִיתִם לְכַלְתֶּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתְּכֶם

כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:

ויקרא בחקתי כו,כה – כו:

כַּהֲ|וְהַבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֶקֶמַת נֶקֶם-בְּרִית וְנֹאֲסַתְּכֶם אֶל-עֲרִיכֶם

וְשַׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתְּתֶם בְּיַד-אוֹיֵב:

תורה שלמה [קנד] בבלי שבת לג,א – **נֶקֶם-בְּרִית** ... **בְּשִׁבְרֵי לָכֶם מִטֶּה-לָּחֶם** בעון עינוי הדין ועיות הדין וקלקול הדין ובטול תורה וגו'... **(כו,מג) יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטֵי מֵאֲסוּ** (הרי עוי ועיוות וקלקול בכלל),

- ב-**כַּהֲ|וְהַבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב** – רביעי, אפשר מרמז לארבע סיבות להמשך **נֶקֶמַת נֶקֶם-בְּרִית** (א) בעון עינוי הדין; (ב) ועיות הדין; (ג) וקלקול הדין; (ד) ובטול תורה.

[כז] בְּשִׁבְרֵי לָכֶם מִטֶּה-לָּחֶם

וְאֶפֶן עֶשֶׂר נְשִׁים לְחֶמְכֶם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבּוּ לְחֶמְכֶם בְּמִשְׁקַל

וְאֶכְלְתֶם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ: {ס}

בְּשִׁבְרֵי לָכֶם מִטֶּה-לָּחֶם – מונח זרקא סגול וְאֶפֶן – תלישא-גדולה –

לימוד **אֶלְפִינוּ וְלֹאֲחֵרֵינוּ** ע"פ **הזוהר** פתח אליהו ... אנת הוא דאפיקת עשר תקונין וקרינין עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין וגו' **בְּשִׁבְרֵי לָכֶם מִטֶּה-לָּחֶם** – מונח זרקא סגול, כעין גורע/או מוסיף מהענין על הענין שהוא בין היתר שתי קבוצות של עשר ספירות (דעיגולים ודיושר) וצירופים בתוך כל קבוצה המרומזות במלים ובטעמי **עֶשֶׂר נְשִׁים לְחֶמְכֶם** – מונח מהפך פשטא, (מונח מלמד שכאילו שתי סדרות של מהפך פשטא מונח זקף-קטן) בהם נברא העולם ובהם הוא מונהג.

בְּשִׁבְרֵי לָכֶם מִטֶּה-לָּחֶם – מונח זרקא סגול, תבנית זאת היא כתבנית מונח זרקא סגול הראשון בתורה בר' א, ד "ויעש א-לקים את-

הרקיע" ומרמז לענין בריאת העולם, וגם כתבנית "והיה לכם לצצית" שאף הוא בין היתר מרמז לבריאת העולם.

אדם הוא חלתו של עולם שנברא ככעין קמיצה **(תה' קלט,ה) אַחֲזֹר נֶקְדָּם צִרְתָּנִי וְתִשֵּׁת עָלַי כַּפְּכָה:** ובני ישראל כממשיכי אדם

הראשון מצווים להפריש חלה וזה קשר אחד בין דרך הסוד להסבר ההלכתי הבא. סוגיית **העושה עיסה לחלקה בבצק**

שולחן ערוך יורה דעה סימן שכו

סעיף א שתי עיסות שיש בשתייהן שיעור החייב בחלה, ואין באחת מהן כשיעור, ונגעו זו בזו א' ונשכו זו את זו, א אם היו של שנים, אפילו הם ממין אחד, ב פטורים מן החלה, ב' שסתם שנים מקפידים. ואם ידוע שאינם מקפידים על עירוב העיסות, הרי אלו מצטרפות. וגו'

סעיף ב נחתום ד שעשה עיסה לעשותה שאור (א) לחלקה, חייבת בחלה, ו' שאם לא תמכר יעשנה פת. ה אבל (שאר אדם) <ב> העושה עיסה (ב) לחלקה בבצק, פטורה.

שי"ך יורה דעה סימן שכו ס"ק ה אבל שאר אדם העושה עיסה לחלקה בבצק - לאנשים הרבה שלא היא באחת מהן שיעור חלה פטורה אבל אין דעתו לחלק בצק אע"פ שדעתו לחלקה אחר אפייה חייבת:

בסיוע הרב י"מ רושצקי הי"ו: ה"ש"ך עוסק ביחיד, ויש לומר שכל שכן אם הם שותפים בבצק ובפרט כשכל אחד הביא את הבצק מביתו ומערבים בבצק עד שנעשה שיעור של הפרשת חלה, ואופים ביחד, ודעתם לקחת כל אחד את חלקו אחר האפיה ולא מקפידים לקחת חלקם מבצקם דווקא, אז יפרישו חלה בברכה לזכות כל המשתתפים. מקורות: שו"ת מנחת יצחק ח"ה סימן מב, לקט העומר פרק יב הערה א.

ונסביר הפסוק **ויקרא בחקתי כו,כו** לדעת המחייבים בחלה

בְּשַׁבְּרֵי לֶכֶם מִטֶּהֱלַחֶם – מונח זרקא סגול, כעין מוסיף ו/או כעין גורע מהענין על הענין. כאן מניח עיסה שאין בה שיעור לחלה ומוסיף עיסות של אחרים שאין בכל אחת שיעור לחלה, **וְאָפּוּ** – תלשא, בתפקיד אלפניו שנאסף שיעור בצק החיב הפרשת חלה, **וְאָפּוּ** – תלשא, בתפקיד לאחריו שתולש מחיצת בעלות - שלא מקפידים לקחת את העיסה שלהם, ומערבן לעיסה אחת. ואז **וְאָפּוּ** – תלשא בתפקיד בעל בחינה נעלה זו ברכת הפרשת חלה, ובתפקיד תולש גורע מהעיסה – מפריש חלה בברכה.

ואותן נשים צדקניות שבפסוק גם בנסיבות הקשות של התוכחה, היו עריבות זו לזו ולא הקפידו על עיסתם דווקא, לכן זכו למצוות הפרשת חלה בברכה למרות שלכל אחת לא היה שיעור לעצמה.

ויקרא בחקתי כו, לד:

**לְדַ [אז תרצה הארץ את שבתיה כל ימי השמה ואתם בארץ איביכם
אז תשבת הארץ והרצת את שבתיה:**

לה] כל ימי השמה תשבת

את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתות עליה:

לְדַ [אז – תלישא-קטנה תרצה הארץ את שבתיה – קדמא ואזלא רביע ...

- **(כו, לד) אז – תלישא-קטנה ... (כו, לה) לא שבתה** - תביר, תבנית טעמים תלישא-קטנה ... תביר רמז לחישוב חשבוני, אותו מחשב **רש"י** להיות שבעים שנה של גלות בכל שהן כנגד ע' שנות שהארץ לא שבתה. חוסר השביתה מורכב מסדרת שנות השמיטה שלא קיימו ומסדרת שנות יובל שלא קיימו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום.
- (ויקרא בחקתי כו, לה) את- מונח אשר לא שבתה בשבתותיכם** - דרגא תביר טפחא, בתפקיד קבוצת פרטים המצטרפים ביחד, **את- מונח**, מרמז על שתי קבוצות כאלה

רש"י את אשר לא שבתה - שבעים שנה של גלות בכל הן היו כנגד שבעים שנות השמיטה ויובל שהיו בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום **ארבע מאות ושלשים שנה**. שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים, הוא שנאמר ביחזקאל (יחזקאל ד ד - ו) ואתה שכב על צדך השמאלי וגו' וכלית את אלה ושכבת על צדך הימני שנית ונשאת את עון בית יהודה ארבעים יום. ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין. ועוד עשו שש שנים עד גלות צדקיהו, הרי ארבעים ושש. ואם תאמר, שנות מנשה חמשים וחמש היו, מנשה עשה תשובה שלשים ושלוש שנה וכל שנות רשעו עשרים ושתיים שנה, דכתיב ויעש אשרה כאשר עשה אחאב (מלכים ב' כא ג) ואחאב מלך עשרים ושתיים שנה, כמו שאמרנו באגדת חלק (סנהדרין קג א) ושל אמון שתיים, ואחת עשרה ליהויקים, וכנגדן לצדקיהו. צא וחשוב **לארבע מאות ושלשים ושש שנה שמיטין ויובלות שבהם**, והם **שש עשרה למאה**, (=) **י"ד שמיטין וביובלות**. הרי **לארבע מאות שנה (=) ששים וארבע**. **לשלשים ושש שנה חמש שמיטות**. הרי **שבעים חסר אחת**, ועוד שנה יתירה שנכנסה בשמיטה המשלמת לשבעים. ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים. וכן הוא אומר בדברי הימים (דה"ב לו כא) עד רצתה הארץ את שבתותיה למלאות שבעים שנה:

ויקרא בחקתי כו, מב:

[מב] וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר והארץ אזכר:

ת"כ ... ויצחק לא נאמר זכירה, אלא רואין את עפרו כאלו הוא צבור על גבי המזבח. בעה"ט ... ביצחק לא כתיב ביה זכירה לפי שאפרו צבור לפני הקב"ה וגו'.

תורה תמימה הערה (נו) כי ענין העקידה נראית לפניו תמיד כש"כ (בר' וירא) **ה' יראה**, ובדברים שרואים לעינינו לא שייך זכירה **ואף – תלישא-קטנה (=טרסא)**, בתפקיד במחיצת הקב"ה **את בריתי יצחק** - קדמא ואזלא, ברית יצחק, היא העקידה נראית לפני הקב"ה תמיד כי אפרו של יצחק כאלו צבור ע"ג המזבח, וטעם טרסא מרמז על כעין מחיצת המזבח, וכעין מחיצת הקב"ה, וקדמא ואזלא מלמד על כעין כלל שתמיד הקב"ה מקדים ורואה עקידת יצחק.

בהמשך הפסוק **ואף את בריתי אברהם אזכר** - קדמא דרגא תביר טפחא

- **ואף – קדמא** כי הכתוב לא על הסדר, **ת"כ ויק"ר פלו** - למה נאמרו האבות אחרנית? לומר אם אין מעשה ביעקב כדאי הם מעשי יצחק ואם אין מעשה יצחק כדאי הם מעשי אברהם, כדאי הוא מעשה כל אחד ואחד שיתלה כל העולם בגינו
- **את בריתי אברהם אזכר** – דרגא תביר טפחא – כעין קבוצת פרטים המצטרפים ביחד, היינו זכות אבות ביחד עבור הבנים, מלמד ששלשת שקולין זה כזה, שרשרת תלות ביחד ולחוד כדאי הוא מעשה כל אחד ואחד שיתלה כל העולם בגינו

ויקרא בחקתי כו, מג - מו

[מה] וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הנזים להיות להם לאלהים אני יי:

תורה שלמה [רלט] מדרש חפץ ... הוצאתי אתם אף משה אהרן ומרים [רמ] לקח טוב להיות להם לא-לקים אני ה' - ברית הוא לישראל שלא יכפרו בשם הנכבד וגו'

- טט - **הוצאתי אתם** דרשה לקראו **הוצאתי אתם**, הוצאתי בשורוק, אתם - בחיריק, היינו בחינה נעלה המכוון לשם ה' שיצא עמם ממצרים, כעין גאל עצמו מגלות החיל הזה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתיים, ולפי ההשערות

תבנית **קדמא ואזלא** – מרמז לכעין מלמד בכתוב המוטעם או בסביבתו ושאר הכתוב אחריו וטעמיו מאפיינים, או מסייגים את המלמד שעשוי להיות ענין מרכזי, בנין אב, כלל ופרט, רבוי ומיעוט. דרך אפיון אחת היא בתבנית **מונח זרקא מונח ... מונח סנול** – מרמז להגדיר תוספת או גריעה רבה או חלקית מהענין על הענין. טעמי **תלשא** ו- **תרסא** לפני **קדמא ואזלא** מרמזים לאפיונים מסוג תפקידיהם בכתוב אחריהם.

7 דפי פרשות השבוע שנת התשע"א, במדבר

7.1 במדבר א,א

במדבר א,א:

וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַר סִינִי בְּאֶהֱל מוֹעֵד בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְאֶמְרָה: רש"י (א) וַיְדַבֵּר. במדבר סיני באחד לחדש - וגו' מתוך חיבתן לפנינו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממצרים מנאן, וכשנפלו בעגל מנאן לידע מנין הנותרים. כשבא להשרות שכיתו עליהן מנאן. באחד בניסן הוקם המשכן, ובאחד באייר מנאם:

במדבר בהעלתך ט,א: וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה בְּמִדְבַר-סִינִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לְאֶמְרָה: רש"י (במ' בהעלתך ט,א) בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן - פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר (ראה במ' א,א); למדת, שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה. ולמה לא פתח בזו? מפני שהיא גנותן של ישראל (ראה ספ"ב סד); שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד. (למאן דאמר כי רוב ישראל לא היה להם מסירות נפש למול עצמם במדבר מפני הסכנה שלא היה רוח צפונית, ולכן לא עשו פסח כל אותן השנים).

טט - (במדבר א,א) וַיְדַבֵּר - קדמא, מקריאת התוכן של (א,ט) מובן שהוא קודם בזמן ל-(א,א) וזה שפ"י רש"י ב-(א,ט) שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה, וטעם קדמא ב-(א,א) מרמז שנתבונן מדוע הקדים פרשה (א,א) לפני (א,ט) כפי רש"י (א,א) ששנוי הסדר בא מתוך חיבתן של ישראל וכפי רש"י ב-(א,ט) כדי לא לפתוח בגנותן של ישראל שלא עשו פסח אחר במדבר פרט לזה שבשנה השניה.

במדבר א,א בְּאֶחָד - תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור, בְּאֶחָד - תלישא-קטנה ... לְצֵאתְכֶם - תביר, התבנית תלישא ... תביר אפשרות לחישוב חשבוני כלשהו בפסוק, כגון זה המחושב בפ"י כלי יקר.

רש"י באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד (ג) באייר מנאם. שפת"ח (ג) ... ואם תאמר למה לא מנאם הכתוב מיד אחר הקמת המשכן וגו' ו"ל דאמרין (בבלי בבא בתרא ח) לענין נדרים המודר הנאה מיושבי עיר מותר להינות מבני אדם שלא דרים שם ל' יום לפי שלא חשוב קבוע לכן לא מנאן עד שהוקבע השכינה שלושים יום.

- טט - לפי שפת"ח בְּאֶחָד - תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור, עשוי להיות המקור לשיעור דירת קבע של שלושים יום.

במדבר א,א בְּאֶחָד - תלישא-קטנה ... לְצֵאתְכֶם - תביר, התבנית תלישא ... תביר, אפשרות לחישוב חשבוני כלשהו בפסוק, כגון זה המחושב בפ"י כלי יקר.

ע"פ כלי יקר השראת שכינה בדירת קבע ואין דירת קבע בפחות משלושים יום (טט - שיעור דירת קבע ל' יום) ... ואחר ל' יום שנראה שעשה לו ה' מדור בתחתונים (טט - בְּאֶחָד - תלישא-קטנה בתפקיד מחיצה של מדור) .

והשראת שכינה רק בלפחות כ"ב אלף מישראל הנלמד מ-(במדבר בהעלתך י,לה - לו) ... רַבְבּוֹת אֲלֵפֵי יִשְׂרָאֵל: וכשם שבמלכות דארעה בלפחות כ"ב אלף, כך במלכותא דרקיעא בלפחות כ"ב אלף. כארז"ל בשעה שנגלה הקב"ה על ישראל בהר סיני ירדו עמו כ"ב אלף מרכבות של מלאכי השרת שנא' (תהלים סח,יח) **רַכָּב אֱלֹהִים רַבְבִּים אֲלֵפֵי שָׁנָן אֲדֹנָי כֶּם סִינִי בַקֶּדֶשׁ: ומצינו במחנה לוי' שנקראו מחנה שכינה שהיו כ"ב אלף. כתב רבינו בחיי שבכל מקום שהשכינה מצויה תמצא ארבע מחנות שכינה, וב-ספר הפרדס, שער פרטי השמות פרק ב' דף ק"ח כתב שיש כ"ח מחנות שכינה ... אומר אני שלמד זה מן מספר זה שבא ע"י השראת השכינה בהיקף ז' ענני' ותוכו רצוף אהבה במחנה לוי'ה ובכל ענן וענן ה' כבוד ה' ובכל מקום שכבוד ה' מצוי אין שם פחות מן ד' מחנות שכינה, שבכל מחנה ומחנה כ"ב אלף ... צא וחשוב כ"ח פעמים כ"ב תמצא ת"ר אלף ועוד ט"ז אלף (616) כך היו ישראל ת"ר אלף והלויים כ"ב אלף סך הכל תרכ"ה אלף. (22 : 625 = 28.41 היינו 28 מחנות ולא מתחשב בשארית) ובמותרות אין לצמצם בתחתונים כי המיתה מכלה בהם.**

וע"פ מדרש תנחומא בנוסח שבילקוט יום מתן תורה הוא יום אירוסין כי הקב"ה אירש את ישראל ... ע"י מתן תורה במקום טבעת קידושין (כתוב ככלתו ודורש ככלתו) ... ורז"ל המשילו זיווג ישראל לקב"ה לזיווג כלה לחתן. זמן נישואין של ישראל הכלה לקב"ה החתן אחרי עשרה חדשים מאירוסין (סיון בשנה א' זמן מתן תורה) לנישואין (ניסן שנה ב' זמן הנוכת המשכן) וזמן הנישואין ל' יום עד שהקבע להם מדור אחד וזה בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית, תלישא בתפקיד בחינה נעלה

ביותר ותפקיד זה גם מרמז בפ"י **אור החיים** כלהלן:

בְּאֶחָד - תלישא-קטנה לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי - קדמא ואזלא, כעין כלל, הבא ללמד כפי' **אור החיים ונראה כי הכתוב אדרבא השכיל לדבר בשיעור שוה (בחלק הרישא של הפסוק ובחלק הסיפא של הפסוק) והוא ע"ד או' **הנה מקום אחי, שמקומו של הקב"ה הוא טפל אליו** (כי ברישא סדר הכתוב הוא ה' שהוא מהכלל אל הפרטים במדבר סיני, באהל מועד) ... ולזה נסדר באחרונה כסדר שנה השנית שנסדר אחר מאמר **באחד לחדש** וגו' (ובסיפא החל מ- בְּאֶחָד שהוא רמז לכללות הזמן בה' אל הפרטים בחדש השני בשנה השנית).**

במדבר א,ב:

שָׂאוּ אֶת-רֹאשׁ כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל-זָכָר לְגִלְגָּלָתָם:

שָׂאוּ - רביע, אפשר מרמז לענין ארבע דגלים, ארבע מחנות, אבל זה ברור מהמשך הכתוב. לכן יש לו משמעות אחרת, כגון הנאמר **במדבר רבה (וילנא) פרשה א ט ד"א** וידבר ה' אל משה במדבר סיני, אמר לו **שָׂאוּ אֶת-רֹאשׁ** אמר הקב"ה לישראל לא חיבבתי בריה יתירה מכך לכן נתתי לכם **תלוי ראש** ודמיתי אתכם לי שכשם **שיש לי תלוי ראש** על כל באי העולם שנאמר (ד"ה = דברי הימים = א כט) לך ה' הגדולה, כך לכם עשיתי להיות לכם **תלוי ראש** לכן נאמר **שָׂאוּ אֶת-רֹאשׁ** לקיים מה שנאמר (תהלים קמח) וירם קרן לעמו וכן הוא אומר (דברים כח) ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ.

תיקוני זוהר הקדמה דף יז עמוד א

פתח אליהו ... חכמה מוחא איהו מחשבה מלגו בינה לבא ובה הלב מבין ועל אלין תרין כתיב הנסתרות לי"י אלקיניו כתר עליון איהו כתר מלכות ועליה אתמר מגיד מראשית אחרית ואיהו **קרקפתא דתפלי** מלגו איהו יו"ד ק"א וא"ו ק"א דאיהו ארז אצילות איהו שקיו דאילנא בדוועו וענפוי כמיא דאשקי לאילנא ואתרכי בההוא שקיו:

שָׂאוּ - רביע, רמז לתפילין של ראש של הקב"ה שיש במ ארבעה בתים (מדורים) וארבע פרשיות (פרשיה בבית) והקב"ה דימה את ישראל אליו וציווה על תפילין של ראש ובכך ונתנך ה' אלהיך עליון על כל גויי הארץ. ותורת הסוד מרומז שם הוי"ה במלוי אל"ף בתפילין של ראש והוא קשור לעולם האצילות מארבע העולמות.
בשם ראמ"פ (א,א) **מְצַרְיִם לְאִמֶּר (א,ב) שָׂאוּ אֶת -** ס"ת מרו"ת, **בבלי ברכות לב**, ... אביי הוה יתיב קמיה דרבה, חזייה דהוה קא ברח טובא, אמר: **(תהלים ב'א) וְנִילֵוּ בְרַעְדָּה כְּתִיב!** אמר ליה: אנא תפילין מנחנא. **רש"י** והם עדות שממשלת קוני ומשרתו עלי.

במדבר א,ד: **וְאַחֲכֵם יִהְיוּ אִישׁ אִישׁ לְמִטָּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית-אֲבֹתָיו הוּא:**

... **אִישׁ אִישׁ -** מרכא טפחא, יתור לרבות **לְמִטָּה** - אתנח, מגביל
אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית-אֲבֹתָיו הוּא - תביר מרכא טפחא, יתור לרבות, סלוק, הסלוק מגביל כי נשיא השבט חייב להיות נוכח במפקד שבטו ולא שלוחו או מי שלא נבחר לנשיא שבטו, כי בנשיא תלוי אח"כ חלוקת הארץ לבני שבטו (התורה"מ במ' א,1).

במדבר א,ג: **וְאַתָּה הַפְּקֵד אֶת-הַלְוִיִּם עַל-מִשְׁפַּחַת עַדְתָּ וְעַל כָּל-כְּלָיו וְעַל כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ**

הַמָּה יִשְׂאוּ אֶת-הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-כָּל-כְּלָיו וְהֵם יִשְׂרְתֻהוּ וְסָבִיב לְמִשְׁכָּן וְיָחֳנוּ:

וְאַתָּה הַפְּקֵד אֶת-הַלְוִיִּם - פזר מונח תלישא-קטנה, קדמא ואזלא מונח זרקא מונח סגול,

קדמא ואזלא - **כָּלל מלמד** המתברר בתבנית הבאה:

זרקא סגול מוסיף ללוים חובת כוונה לשם קודש כנאמר ב-**משנה חגיגה פ"ב מ"ו ופ"ג מ"א** בכל השייך לעבודתם במשכן ובמקדש,

שמירת המקום, שמירת ונשיאת הכלים, כלי הכלים, וע"פ **התורה"מ** הכנת ושמירת החומרים לעבודת הקודש

מונח תלישא-קטנה, כעין שני תפקידי תרסא. (א) **כַּעֲיֵן בַעַל בַּחֲיִנָּה נַעֲלָה כְּפִי רִש"י** בהתמנותם לשררה בעבודת המשכן,

(ב) **כַּעֲיֵן מַחֲצִינָה כְּפִי הַתוֹרָה"מ** הבדלתם מישראל לצבא המשכן בלבד, ופי' **שפת"ח** לחלוקת משמרותיהם בעבודת המשכן.

ההתמנות הזו היא בצווי מה' למשה, אף ששבט הלוי כבר נועד לעבודת ה' מלידתו (בר' ויצא ויקרא לו לוי (נדרש לו הוא ה'))

פזר - (א) ע"פ פי' **בעה"ט** אפשר להסביר כי פזר מעביר את רעיון ההתמנות לשררה ע"י ה' לכל מינוי שהוא ע"י ה'.

(ב) מעביר רעיון חובת כוונה לשם קודש להנהגה בחיי היום יום בדרגת כוונה לטהרה בדרגת תרומה, בדרגת קודש, בדרגת חטאת.

וְאַתָּה הַפְּקֵד רִש"י - מנוי הלויים, לשון שררה. **שפת"ח** לשון שררה, ולא לשון זכרון או חסרון, אותם על תפקידיהם במשכן ואחר-כך מנו אותם לצורך פדיון בכורות ולחלוקת משמרותיהם בעבודתם במשכן.

התורה והמצוה (מלבי"ם) ... וְאַתָּה הַפְּקֵד אתה לבדך וחשב בזה ה' ענינים [א] שיהיו מופקדים על משכן העדות בעת עומדו

במקום אחד היו הם השוערים והשומרים, על כל כליו ועל כל אשר-לו על היין והסולת והבשמים והחביתין ולחם המערכת

ועוד כמה דברים שחשב ב **דב"ה א ט, כג** **וְהֵם וּבְנֵיהֶם עַל-הַשְּׂעָרִים לְבֵית-ה' לְבֵית הָאֹהֶל לְמִשְׁכַּנְתּוֹ: ו-ראב"ע פי' ועל**

כל-כליו. הארון והשלחן והמנורה **ועל כל-אשר-לו** הם כלי הכלים ר"ל המלקחים והמחנות והסירות ודומיהם. וגו'

בעה"ט (ב) הַפְּקֵד ב' במסורה, הכא. ואידך **(תה' קטו)** **הַפְּקֵד עֲלָיו רָשָׁע**. וזהו שאמרו אין אדם נעשה שוטר מלמטה אלא אם

כן נעשה רשע מלמעלה. וזהו **הַפְּקֵד אֶת-הַלְוִיִּם** שנעשו שוטרים **הַפְּקֵד עֲלָיו רָשָׁע**.

אפשר כי המקור לבעה"ט הוא כמובא ב- **תורה תמימה שמות לא, (ב) ראה קראתי בשם - א"ר יוחנן**, פרנס טוב מכריז עליו הקב"ה בעצמו דכתיב **ראה קראתי בשם בצלאל**^(א) **[ברכות נ"ה א']**: (א) קראתי במובן - הכרזתי

וְעַל כָּל-כְּלָיו וְעַל כָּל-אֲשֶׁר-לוֹ - מונח זרקא מונח סגול, בתפקיד מוסיף מהענין על הענין, ע"פ **התורה"מ** מופקדים על חמרים שונים (פרט לבעלי חיים) הנחוצים לעבודת הקודש במשכן או המקדש, ואפשר כי מתווספת דרגת כוונה להכנתם לקדש. כנאמר **במשנה חגיגה פ"ב מ"ו ופ"ג מ"א**, וע"פ **ראב"ע ועל כל-כליו**. כמנורה והשלחן והמזבחות: **ועל כל-אשר-לו**. הם כלי הכלים.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

קדמא ואזלא – ביחידת מלים אחת (בד"כ במלה אחת) מציין שוויון, או/ו בעושה תלוי המעשה. **קדמא-זקף-קטן** – קדמא-זקף-קטן במלה אחת או במלים מוקפות, כעין מידה מל"ב מידות של רבי אליעזר מוקדם והוא מאוחר בענין, והוא גם כעין החלק "דבר הלמד מסופו" ממידה י"ב "דבר הלמד מענינו ודבר הלמד מסופו" מ"ג מידות של רבי ישמעאל. **זקף-גדול** – מציין ענין של שלוש, לעתים שתיים מול אחד

7.2 במדבר נשא ד,כב

במדבר ד,כה

וְנִשְׂאוּ אֶת-יְרִיעֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-אֹהֶל מוֹעֵד מִכֶּסֶהוּ וּמִכְסֵה הַתַּחֲשׁוּ אֲשֶׁר-עָלָיו מִלְמַעְלָה וְאֶת-מִסְךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

וְנִשְׂאוּ - קדמא ואזלא במלה אחת, ע"פ **בבלי שבת כז - כח** מקיש (משוה מכסה) עליון (של עורות אילים מאדמים ועורות תחשים) לתחתון (ע"פ רש"י עשתי עשרה יריעות עזים לאוהל על המשכן), מה תחתון קרוי אהל - אף עליון קרוי אהל. הם משווים לענין קבלת טומאה.

ע"פ **תורה שלמה** – **ברייתא דמלאכת המשכן פ"ג וְנִשְׂאוּ אֶת-יְרִיעֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-אֹהֶל מוֹעֵד** – כיצד היו הלויים משמרין במשכן וכו'. בני גרשון היו משמרין במערב שנאמר (**במדבר ג, כג**) משפחות הגרשוני אחרי המשכן יחנו ימה. והם היו ממונים על כל כלי המשכן שנאמר **וְנִשְׂאוּ אֶת-יְרִיעֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת-אֹהֶל מוֹעֵד** וגו'. חוצה להם שלשה שבטים אפרים ומנשה ובנימין. אפשר שהשויון מעיד כי **וְנִשְׂאוּ אֶת-יְרִיעֵת הַמִּשְׁכָּן** וגו' באותה כוונת קדושה כמו **וְאֶת-כָּל-כְּלֵי עֲבֹדָתְךָ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָּהֶם וְעִבְדֶּיךָ:**

מִכְסֵהוּ - זקף-גדול ו**מִכְסֵהוּ** - תביר **הַתַּחֲשׁוּ אֲשֶׁר-עָלָיו** - מרכא טפחא **מִלְמַעְלָה** – אתנה

רש"י שמות תרומה כו, (יד) מכסה לאהל - לאותו גג של יריעות עזים עשה עוד **מכסה** אחד של **עורות אילים** (בנוסחנו: אילים) **מאדמים**, ועוד למעלה הימנו **מכסה עורות תחשים**, ואתן **מִכְסֵיךָ אֵלָּא אֵת הַגֵּג**, ארכן שלשים אמה ורחבן עשר; אילו דברי רבי נחמיה (**שבת כח, א**). וכדברי רבי יהודה (שם) - מכסה אחד היה, חציו של **עורות אילים** וחציו של **עורות תחשים**. ע"פ **תבנית המשכן וכליו, שלום דב שטיינברג ע"פ 50-51** בצורת היריעות לדעת ר' יהודה מצינו שלוש שיטות, (א) בברייתא דמלאכת המשכן פ"ג כדברי ר' נחמיה לעיל; (ב) בברייתא דמ"ט מדות איתא מכסה אחד מכסה כל האהל, משולש מן הצפון ומן הדרום (ישרי זווית) ועוד משולש ממערב (בסיסו צלע מערב, קודקודו במרכז צלע מזרח); (ג) המלבי"ם כתב ע"פ נתחומא שהיה עור איל אחד גדול מונח באמצע ובמקום שחסר לצדדים השלים בעור תחש, וכן למזרח ולמערב בעור תחש.

ובמשך **חכמה** הביא שחלק מעל הקודש מעור אחד וחלק מעל קדש הקדשים מעור אחר, ויש דעה שהיו יותר חלקים. **ראב"ע (כה) ומִכְסֵה הַתַּחֲשׁוּ אֲשֶׁר-עָלָיו**, - אחז הכתוב דרך קצרה, שלא הזכיר מכסה עורות אילים (ראה **שם' כו, יד**). ויש אומרים ששני המכסים היו דבקים.

מִכְסֵהוּ - זקף-גדול, מכסה אחד המורכב משני עורות העשויים להיות שונים או לא שונים בשטחם, הנלמדים כך: **וּמִכְסֵהוּ** – תביר, בתפקיד לחלק את **הַתַּחֲשׁוּ אֲשֶׁר-עָלָיו** - מרכא טפחא, יתור לרבות את התחש בסמוך לעורות אילים מאדמים, ו/או לרבות שטחו, וכמתואר בשרטוטים. **מִלְמַעְלָה** – אתנה, מגביל לומר שמכסה זה כיסה רק את גג המשכן ולא את הצדדים.

וְאֶת-מִסְךְ - קדמא זקף-קטן בתבנה אחת, כעין מידה מוקדם שהוא מאוחר בענין

בהקמת המשכן, אחרי הקמת כל עמודי המשכן **וְאֶת-מִסְךְ פֶּתַח** היה המוקדם (הראשון) מהכיסויים והמסכים שנתלה על עמודי **אֹהֶל מוֹעֵד**. כאשר פרקו את המשכן **וְאֶת-מִסְךְ פֶּתַח** היה המאוחר (האחרון) מהכיסויים והמסכים שהורד מ- **אֹהֶל מוֹעֵד** לפני שהחלו בפרוק עמודי המשכן. ותמיכה לכך נמצאת בפ"י **רש"י: שמות תרומה כו, ט וכפלת את היריעה הששית** - העודפת באילו העליונות יותר מן התחתונות. **אל מול פני האהל** - חצי רחבה היה תלוי וכפול על **הַמִּסְךְ** שבמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה צנועה המכוסה בצעיף על פניה. ומשמע מזה שרק אחרי תליית המסך אפשר להניח הכיסויים וכן להיפך רק אחרי הסרת היריעות אפשר להסיר המסך במזרח.

במדבר נשא ד,מז מִן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֶּן-חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל-הַנָּפֹא לְעֹבֵד עֲבֹדָתְךָ וְעֹבֵד מִשָּׂא פֶּאֱהָל מוֹעֵד:

רבי יוסף בכור שור (מז) עֲבֹדָתְךָ עֲבֹדָה - שיר, שחיטה, הפשט וניתוח, שהיא **עבודה** לעבודת הכהנים; וזה היו עושים בני עשרים וחמש. **ועבודה משא** - שהיו עושים בני **שלשים**.

כָּל-הַנָּפֹא – רביע, לארבע **עֲבֹדָתְךָ עֲבֹדָה** - שיר, שחיטה, הפשט וניתוח, שהיא **עבודה** לעבודת הכהנים; וזה היו עושים בני עשרים וחמש.

לְעֹבֵד – קדמא, עבודת התחנכות הלויים מבני 25 שנה לצורך קבוצת ארבע **עֲבֹדָתְךָ עֲבֹדָה וְעֹבֵד מִשָּׂא** – דרגא תביר מרכא טפחא, אפשר שבתחילה כולם התחנכו בכל ארבע העבודות ואח"כ אפשר בגיל 30 שנה נקבעו לעבודה קבועה.

במדבר נשא ה,ו: דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶזְאִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל-חַטָּאת הָאֵלֶּם לְמַעַל מַעַל בְּה' וְאֲשַׁמָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא:
וּוּ דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – זרקא מונח סגול מרמז על תוספת וגריעת אנשים מבני ישראל לענין **כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל-חַטָּאת הָאֵלֶּם** וגו'
ע"פ **תורה תמימה הערה יז**) אפשר כי **וּוּ דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – זרקא מונח סגול מרמז לגריעה מוגבלת של הנשים ממצוות לא תעשה מסוימות מקרב בני ישראל, באופן זה יש גם לא תעשה ששייך רק לכהנים, ומ-**תורה תמימה הערה יח**) וע"פ **תורה שלמה ספרי וְאֲשַׁמָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא**: –סלוק, להגביל שלא כולל קטן וקטנה, שאף שקטן בכלל הנפש היא הכל במשמע,, אז כשם שקטן שעבד ע"ז חמורה **פטור בה את הקטן קל וחומר לכל מצות שבתורה.**

תורה תמימה במדבר פרק ה

(ו) **אִישׁ אֶזְאִשָּׁה** - תניא, כל מצות לא תעשה אחד האנשים ואחד הנשים חייבים, דאמר קרא איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם, השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה^(ט) [קדושין ל"ה א']:
וְאֲשַׁמָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא - [ואשמו לא נאמר אלא ואשמה הנפש היא] לרבות הגר וטומטום ואנדרוגיניוס^(ט) [ספרי]:

שני אופנים להבנת מונח רביע, (א) על מי חלה מצוות לא תעשה זאת, (ב) חפש למעלה מארבע השוואות בין מעילת ישראל בישראל ובין מעילת ישראל בגר

(א) על מי חלה מצוות לא תעשה זאת, **אִישׁ אֶזְאִשָּׁה** – מונח רביע, בתפקיד המישה **כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל-חַטָּאת הָאֵלֶּם לְמַעַל מַעַל בְּה' וְאֲשַׁמָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא**: והם **אִישׁ אֶזְאִשָּׁה** הגר וטומטום ואנדרוגיניוסית [ספרי]:

(ב) **שש השוואות** בין מעילת ישראל בישראל למעילת ישראל בגר, שיהיה חייב קרבן. **ו' ה,כא**, נפש כי תחטא ומעלה, כך הקב"ה כתב פרשה בתורה בין ישראל לגרים, שאם גוזל אדם מישראל לגר דינו כגוזל מישראל,

אִישׁ אֶזְאִשָּׁה – מונח רביע, בתפקיד לפחות ארבע, מובא ב-**תורה שלמה [מד] במד"ר פ"ח-א**, על **כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל-חַטָּאת הָאֵלֶּם לְמַעַל מַעַל בְּה' וְאֲשַׁמָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא**:

... כי חטא כי תחטא, ובגזול הגר כתיב **מִכָּל-חַטָּאת הָאֵלֶּם**,

ומעלה מעל בה' (ו' ה,כא) ובזה כתיב **לְמַעַל מַעַל בְּה'**,

בזה כתיב (שם פס' כג) והיה כי יחטא ואשם ובגר כתיב **וְאֲשַׁמָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא**

בזה כתיב (שם פס' כד) ושלם אותו בראשו ובגר כתיב **וְהָשִׁיב אֶת-אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ**

בזה כתיב (שם פס' כד) וחמישיתיו יוסף עליו, ובגר כתיב **וְחִמִּישְׁתּוֹ יֹסֵף עָלָיו**

בזה כתיב **וַיִּקְרָא ה,כה: וְאֶת-אֲשָׁמוֹ יָבִיא לְה' וּבְגֵר כְּתִיב מִלְכָּד אֵיל הַכַּפְּרִים**

במדבר נשא ה,ז: וְהִתְנַדְּוּ אֶת-חַטָּאתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ

וְהָשִׁיב אֶת-אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וְחִמִּישְׁתּוֹ יֹסֵף עָלָיו

וְנָתַן לְאֲשֶׁר אָשֵׁם לוֹ:

אֶת-חַטָּאתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ - זרקא מונח סגול: מוסיף ו/או גורע מהענין על הענין. הרחבת המושג "אשר עשו" כפי' **אור החיים במד' נשא ה,ו** כי משעת מעשה החטא שהוא הגזול וכפירת ממון, יחשוב הוא למעול מעל בה' לישבע בשמו כשיתבעוהו לדין, ולכן החידוש של

הוידו! ועוד כתב שם לצד שהוא חטא בשבועה בה' **יפעיל הגרעון בנפש**,

וְהִתְנַדְּוּ אֶת-חַטָּאתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ – רביע זרקא מונח סגול, מוסיף על הענין מהענין **תורה שלמה [מו] רמב"ם הל' תשובה פ"א ה"א**, ... וכל המרבה להתודות ומאריך בענין זה הרי זה משוכח וכו'

וְנָתַן – זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות, שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר. כאן ע"פ **בבלי פסחים לא,א** דתניא, רבי נתן אומר: מנין לנושה בחבירו מנה, וחבירו בחבירו, שמוציאין מזה ונותנים לזה - תלמוד לומר "**וְנָתַן לְאֲשֶׁר אָשֵׁם לוֹ**:" שרשרת של שלושה אנשים, הראשון חייב לשני מנה והשני חייב לשלישי מנה, גובים מהראשון ונותנים לשלישי ומדלגים על השני.

וְנָתַן – זקף-גדול, ענין בעל שלוש נקודות, שתיים באופן אחד ואחת באופן אחר: שתי נקודות: מחזיר לנגזל או ליורשיו. נקודה אחת:

ובמקרה של גר שמת ללא יורשים ההחזרה היא לה' הנותן לכהן כנאמר בפסוק הבא.

במדבר נשא ו,כה יָאֵר ה' וּפָגְנוּ אֱלֹהֵי וַיַּחַנְדּוּ: ס

יָאֵר ה' ו - קדמא דרגא פסק, מצד כללי הטעמים בתחביר היה צריך להיכתב טעם מרכא ולא טעם דרגא כי אין בין הדרגא לתביר שאחריו שתי הברות ללא טעם. אבל הקב"ה רצה דווקא טעם דרגא ולכן סיבה אחת לפסק להוסיף פיצוי במקום הברה. כמו כן אפשר להסביר כי

טעם פסק בא להפריד בין שם הוי' ובין מילת פנים כי לה' אין פנים אלא דברה תורה בלשון בני אדם.

אבל ע"פ תבנית הטעמים הבאה יובן הפסוק באור חדש:

וּפָגְנוּ אֱלֹהֵי – דרגא תביר טפחא, בתפקיד כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין, קבוצת הפרטים הם כל בני ישראל וה' **יָאֵר** –

קדמא, מקדים ה' בהארת פנים במתנה לכולם ללא הבדל, כנאמר ב-**ספרי פסקא נא** יתן לך מאור פנים, ר' נתן אומר זה **מאור שכינה**,...

ד"א יָאֵר זה **מאור תורה** וגו'. ונאמר ב- **אגרת הקדש - האדמו"ר זקן- פרק ד' דף קו** ...**השכל** מתבונן בהתבוננות חיצונית - תתאה,

זו בחינת הדעת. לעומת התבוננות מעומקא דליבא למעלה מבחינת הדעת בגדולת ה' **היא בחינת מתנה נתונה מאת ה'** מן השמים

מהארת בחינת פנים העליונים כש"כ יָאֵר ה' וּפָגְנוּ אֱלֹהֵי (וַיַּחַנְדּוּ): (במד' נשא ו,כה) וכש"כ **(דברים נצבים לו):** **וַיִּמַּל ה' אֶל-הַיָּד (אֶת-לְבַבָּהּ)** וכו'. ורבי אברהם המלאך אמר **(שמות יתרו יט,ג)** **וַיַּרְדּוּ ה' עַל-תֵּרֹסֵינוּ** - דרגא תביר שה' צמצם אורו אין סוף צימצומים כדי

שנוכל לזכות באורו.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

קדמא ואזלא ... אזלא (גרשיים) או אזלא-גרש) מהפך פשטא – מופע של קל וחומר המוגבל בדיו לבא מן הדין להיות כנידון. קדמא מציין המלמד ההולך בראש, האזלא מציין כי יש למד ההולך אחריו, הגרשיים או אזלא-גרש מהפך פשטא מציין הדיו האפשרי **קדמא ואזלא ... אזלא (גרשיים) או אזלא-גרש)** – יצא מן הכלל **מונח רביע** ללמד על עצמו או על הכלל כולו – מופע של קל וחומר שאינו מוגבל בדיו לבא מן הדין להיות כנידון. קדמא מציין המלמד ההולך בראש, האזלא מציין כי יש למד ההולך אחריו, הגרשיים או אזלא-גרש מונח רביע מציין כנראה מלמד על עצמו להודיע רבוי רב הרובץ עליו.

7.3 במדבר בהעלתך ח,א

במדבר בהעלותך ח,ד וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מִקְשָׁה זָהָב עַד-רִכָּה עַד-פְּרָקָה מִקְשָׁה הָאֵלֶּה כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הִרְאָה יְיָ אֶת-מֹשֶׁה בְּן עֶשֶׂה אֶת-הַמִּנְחָה: פ

ספרי במדבר פיסקא סא

... אין במנורה נרות גביעים כפתורים ופרחים אלא בזמן שהיא מן הככר מין זהב מין קשה: ספרי יוצא להקל ולא להחמיר, ונראה כי מקור ליצא להקל ולא להחמיר נמצא בפסוק

שמות תרומה כה,לא פ וְעֲשִׂיתָ מִנְחַת זָהָב טָהוֹר

מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה הַמִּנְחָה רִכָּה וְקָנָה וְכִבְיֵיהָ כַּפְתֻרִיהָ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנַח יִהְיוּ:

מקשׁה תעשה המנורה – גרשיים מהפך פשטא, בתפקיד כעין יצא להקל ולא להחמיר, שבעשיית מנורה ממתכת שאינה זהב או שלא מככר זהב לא מחייבת עשיית נרות גביעים כפתורים ופרחים

במדבר בהעלתך ח,ח, יב

[ח] וְלִקְחוּ פָּר בֶּן-בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֶלֶת בְּלוּלָה בְשֶׁמֶן וּפַר-שְׁנֵי בָּן-בָּקָר תִּקַּח לְחֻטָּאת:

[יב] וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת-יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וְעֲשֶׂה אֶת-הָאֵחָד חֻטָּאת וְאֶת-הָאֵחָד עֹלָה הוּא לְכַפֵּר עַל-הַלְוִיִּם:

משנה פרה פ"א מ"ב

[ב] ר"י הגלילי אומר פרים בני שתיים שנאמר **(במדבר בהעלתך ח,ח) וּפַר-שְׁנֵי בָּן-בָּקָר תִּקַּח לְחֻטָּאת:** וחכמים אומרים אף בני שלש ר"מ אומר אף בני ארבע ובני חמש כשרים אלא שאין מביאים זקנים מפני הכבוד:

סיכום דעות הרמב"ם רע"ב ותוסיו"ט, לכולי עלמא בפרים בני שתיים כשרים אבל גם גדולים מהם. ומחלוקת האם אפשר או אי אפשר ללמוד מהם למקומות אחרים במ נאמר פר או פרים בלי בן-בקר. כי פר בן-בקר שמשמעו בן שלוש שנים. הפסוקים ללא טעם פזר, כך שלפי תבניות טעמים אין לימוד של דרשהו למקום אחר.

ח יב ועשה – תלישא-גדולה, כעין שיעור אלפניו ולאחריו, העשוי להיות מקור לדעת רבי יוסי שפרי הלויים בני שתיים שנים

במדבר בהעלותך ח,יג: וְהֶעֱמַדְתָּ אֶת-הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֶהְרֹן וּלְפָנָי כְּנִי וְהִנַּפְתָּ אֹתָם הַנּוֹפֵה לְהוֹ:

והנפית אותם הנופה – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרים הקשורה לנושא כאן הקדשת הלויים **להו**, אבל לא חלה בשוה על כולם, כי כאן חלה רק על בני גרשון. כמפורש ב- **תורה שלמה [פז] תנופה זו נעשית לבני גרשון.** לפי שהיה בכור, והבכור קדש. לכך נאמר לפני ה' **(מדרש אגדה)**

במדבר בהעלתך יא,כא: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה

שֶׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף רְגֵלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִי בְּקִרְבִּי

וְאַתָּה אֹמְרָת בְּשֵׁר אֶתָּן לָהֶם וְאֶכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים:

רְגֵלֵי הָעָם - זקף-קטן זקף-גדול, גי' $358 = 115 + 243$, נח"ש, חש"ן, משי"ח; הפרש מתקע"ו $358 - 576 = 218 =$ ר"ח

תפסו אומנות נח"ש והוציאו דיבת המן רעה, אף שאם רצו יכלו להרגיש ר"ח וטעם בשר.

שֶׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף רְגֵלֵי ס"ת =תשר"י, אפשר שכאשר נידונין ב- תשר"י מתבשרים על ביאת משי"ח

אוצר הזהר, הרב דניאל פריש זצ"ל, עריכה ותרגום יידידיה ברנסדורפר, **"ח"ב ע' ת"ק ערך משה,**

• **סימן משיח** - משה משיח (זוהר ח"א כ"ז א') סיומא מלכא משיחא הוא - משה בסיומו יהיה מלך המשיח (זוהר ח"ג ר"ס ב')

ח"ב ע' ת"ק ערך משה

• **ששים רבוא**. אשה אחת ילדה ששים רבוא, ומנו משה. (תקוני זוהר ת' ס"ט קיב א')

• **ששים רבוא**. לית דור פחות מס' רבוא, דא משה דאתמר ביה אנתתא חדא ילדה ס' רבוא בכרס אחת, קצ"ח? (זוהר ח"א כה א')

• **ששים רבוא**. נשמתא דמשה רבנו כלילא משתיין רבוא (תקוני זוהר ת' ע' קלח א')

אוצר הזהר ח"ג ע' ת"נ ערך נר"ן סימן נשמה ... ריח - הנשמות הם ריח העולם (זוהר ח"א קל"ד ב')

הפרש הגי' בין משי"ח לרי"ח עולה ק"ם ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר דבר עמו ה' פנים בפנים משה עמד וקיבל נבואה באספקלריה המאירה ושאר הנביאים קבלו הנבואה בנפילה והתפשטות החושים.

אפשר שהנלמד שהמשיח יהיה גדול בנבואה ממה, הכוונה שמה יעלה במדרגת נבואתו.

נאמר על המשיח ישעיהו יא,ג: וְהָרִיחוּ בִּירְאָתָהּ הוּא וְלֹא-לְמַרְאָה עֵינָיו יִשְׁפּוּט וְלֹא-לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ:

והריחו ביראת ה'. **רש"י** - ימלא ריח יראת ה', **ר' אליעזר מבלגנצי, ר' ישעיה מטארני** לשון רוח, **ראצ"ע** - רק הרגשת הריח לא תטעה, וגו' **לך** - במעט הבנה ירגיש בבני אדם הטובים והרעים

ב-**ישעיהו יא,א** מפרש **רש"י** שזה תנחומין לחזקיהו ועמו שלא יפלו ביד סנחריב ומה יהיה על הגולה (של שבטי מלכות ישראל הצפונית) אשר הגלה בחלה וחבור, שמא אבד סברם? לא אבד! סוף שיבוא מלך המשיח ויגאלם. • טט אפשר שרמז למתי המדבר בנסיבות שונות שגם הם יגאלו ע"י מלך המשיח.

במדבר בהעלתך יב,ו: וַיֹּאמֶר שִׁמְעוֹנָה דְבָרִי

אִם-יְהִיֶה וְכִיֹּאכֶם הוּא בְּמַרְאֵה אֱלֹהֵי אֲתוֹנֵדַע בְּחֻלּוֹם אֲדַבֵּר-בּוֹ:

נְבִיאָם מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, מתיחס לכל הנביאים פרט למשה.

ה' – רביע, בתפקיד ארבע אופני התגלות נבואה לכל הנביאים פרט למשה. ע"פ פירוש **רבי יוסף בכור שור**

- א. **במראה**, שרואה נבואה ואינו רואה את הממשות; וכאדם שמדבר אל שליח שאינו נאמן לו כל כך
- ב. **בחלום אדבר בו** - כאדם שרואה וצריך לפותרים
- ג. **משל**, שאינו רוצה להבינו את הסוד
- ד. **חידה**, כל אחד אומר: כך הוא הפתרון! וכשאותו הפתרון אינו בא, לפי שלא פתר יפה, אומר: אין דבריו אמת!

במדבר בהעלתך יבח

[ח] פַּה אֶל-פֶּה אֲדַבֵּר-בּוֹ וּמִרְאֵה וְלֹא בַחֲדָת וּתְמַנֵּת ה' יָבִיט

ימדוע לא יראתם לדבר בעבדכי במשה:

פַּה אֶל-פֶּה אֲדַבֵּר-בּוֹ - מונח גרשיים רביע, כעין פעמיים גרשיים אפשר כאומר פעמיים יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. יצא מן הכלל אחד היא ע"פ המלבי"ם דרגת נבואת משה באספקלריה המאירה שאינה מאצילה על נביאים אחרים, יצא מן הכלל השני הוא ענין **פַּה אֶל-פֶּה** כפרש"י ... אלא פא"פ אמרתי לו לפרוש ... מן האשה וגו' כי עליו להיות תמיד מוכן לקריאת ה' אליו בכל עת שה' ירצה, לא כן שאר הנביאים שצריכים הכנה.

אֲדַבֵּר-בּוֹ - רביע, בתפקיד ארבע ענינים בשליחות ונבואת משה שאינם אצל כל הנביאים האחרים פרט לשמואל. ע"פ פירוש **רבי יוסף**

בכור שור ועוד פרשנים

- א. **כי אני מדבר עמו אל פה** – תמיד מוכן לקריאת ה' אליו בכל עת שה' ירצה, לא כן שאר הנביאים שצריכים הכנה. הוא מקבל הנבואה בעמידה ונביאים אחרים אינם יכולים לקבל הנבואה בעמידה אלא הם נופלים ובחלום.
- ב. **במראה** אני מראה לו הדבר, ממש כמו שהוא, ולא על ידי חידה ומשל.
- ג. **בכל ביחתי**: בכל עמי כולם מחזיקים אותו כנאמן, ... וכולם מבינים מה שהוא אומר בשמי, והכל בא ממני, כי אני מגלה לו כל הסוד; כמו שאדם עושה שלוחו הנאמן לו, שמגלה לו כל סודו, ואומר: אמור לפלוני כך, כי כך וכך סוד ביני וביני. ואם אין השליח נאמן לו, אומר לו: אמור לפלוני שיעשה אותו דבר שדברנו אני והוא, ואין השליח יודע איזו שליחות הוא עושה;
- ד. **וחמנת ה' יביט** - שהוא רואה באיספקלריא המאירה יותר מכל הנביאים, דכתיב ביה "וראית את אחוריי" (שמ' לג,כג) - שראה מה שלא ראה נביא מעולם

במדבר בהעלתך יביד – טז [יד] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאַבְיָה יִרְק יִרְק בְּפִנְיָה הָלֵא תְּפַלֵּם שְׁבַעַת יָמִים

תְּפַלֵּר שְׁבַעַת יָמִים מְחוּץ לְמַחֲנֶה וְאַחַר תְּאַסְּף:

[טז] וְתַסְּגֵר מִרְיָם מְחוּץ לְמַחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים וְהָעַם לֹא נָסַע עַד-הָאֶסַף מִרְיָם:

[טז] וְאַחַר נָסְעוּ הָעָם מִחֲצָרוֹת נִיחְנוּ בְּמִדְבַר פְּאָרָן: פ

בבלי בבא קמא כד, כהא ע"פ הברייתא (**ד,ג**) **תְּפַלֵּר שְׁבַעַת יָמִים** הוא דין דיו,

רבי טרפון אומר שדין דיו נאמר במקום דלא מיפריך ק"ו (שאי אפשר לפרוך - לדחות הק"ו), כי אין בו מידע על הלמד פרט לקרא הנדון, כאן בנושא נזיפת השכינה, לכן נקבל דין דיו כנאמר בקרא זה.

רבנן אומרים הקרא (**ד,ג**) **תְּפַלֵּר שְׁבַעַת יָמִים** הוא המקור לדין שבעת ימים על נזיפת השכינה ומיפריך ק"ו כי אין בו צורך ובכל זאת אומרים דיו.

עונה רבי טרפון כי (**ד,ג**) **תְּפַלֵּר שְׁבַעַת יָמִים** הוא לא המקור לדין שבעת ימים על נזיפת השכינה אלא הוא דין דיו בעצמו.

רבנן אומרים כי (**טז,ג**) **וְתַסְּגֵר מִרְיָם מְחוּץ לְמַחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים** הוא המקור לדין דיו. לרבנן אע"פ שמיפריך ק"ו יש דין דיו.

רבי טרפון אומר כי (**טז,ג**) **וְתַסְּגֵר מִרְיָם מְחוּץ לְמַחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים** בא ללמד על כל התורה כולה לענין דיו.

(**ד,ג**) **וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה** – קדמא ואזלא רביע, התוכן הוא נזיפת ה' והוא האמור להיות הלמד מנזיפת אביה האמור להיות המלמד.

אפשר כי היות ונזיפת אביה כתוב אח"כ באים הטעמים קדמא ואזלא לציין כי לצורך הדרשה בק"ו תקדים את המלמד נזיפת אביה הכתוב אח"כ ואזלא – ואחריו הולך הלמד הוא נזיפת השכינה הכתוב ראשון.

הקדים המלמד **וְאַבְיָה יִרְק יִרְק בְּפִנְיָה הָלֵא תְּפַלֵּם שְׁבַעַת יָמִים** שאם אביה נזף בה תכלם שבעה ימים, ואמר דיו לבא מן הדין, היינו נזיפת ה' שהוא הלמד **תְּפַלֵּר שְׁבַעַת יָמִים מְחוּץ לְמַחֲנֶה וְאַחַר תְּאַסְּף**: והוא יהיה כנידון שהבת מורחקת על נזיפת אביה **הָלֵא תְּפַלֵּם**

שְׁבַעַת יָמִים. **תוספות** מסבירים מדוע לכתחילה ההסגר אחרי נזיפת ה' אמור להיות שבועיים, והדיו משוהו.

תְּפַלֵּר שְׁבַעַת יָמִים – גרשיים מהפך פשטא מונח זקף-קטן, כעין יצא מענינו (נזיפת האב) לידון בדבר אחר כענינו (נזיפת השכינה) יצא להקל ולא להחמיר. רבי טרפון אומר זה כלל "דיו לבא מן הדין להיות כנידון" בעצמו. רבנן אומרים זה המידע על שבעת ימי הסגר בניזיפת השכינה, אבל צריך מידע כי כך קרה בפועל ומידע זה הוא הדיו הלמד מ- (**טז,ג**) **וְתַסְּגֵר מִרְיָם מְחוּץ לְמַחֲנֶה שְׁבַעַת יָמִים**

טט – אפשר כי התבנית קדמא ואזלא רביע ואחריה התבנית גרשיים מהפך פשטא מלמדת על קל וחומר ודיו המגביל את העונש. לכאורה כך דרך הברייתא וכך דרך רבי טרפון כאשר אין מידע על הלמד.

דרך רבנן דורשת קל וחומר ודיו אף כי יש מידע על הלמד. גרשיים מהפך פשטא מציין המידע המפריך את ק"ו ואליו מתיחס דיו הנלמד מקרא אחר.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

קדמא מרכא – כ-45 מופעים בתורה, **קדמא מרכא [פשטא] [מונח] ... זקף-קטן** בין שני קיסרים (אתנה סלוק, סלוק אתנה) – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר
קדמא מרכא זקרא מונח ... מונח סגול – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר, ועוד מתפקידי זקרא סגול

7.4 במדבר שלח יג,א

במדבר שלח יד,מג:

כִּי הֶעֱמַלְקִי וְהִפְנַעְנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם וַיִּנְפְּלֶתֶם בְּחָרֹב כִּי-עַל-כֵּן שָׁבַתֶם מֵאַחֲרַי הוֹי וְלֹא-יִהְיֶה הוֹי עִמָּכֶם:

הֶעֱמַלְקִי וְהִפְנַעְנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, תבנית בתפקיד לכתחילה ובפועל,

מדרש תנחומא (ורשא) פרשת שלח סימן ט (ט) למקום שהוא קרא נחל אשכול זש"ה מגיד מראשית אחרית ומקדם אשר לא נעשו (ישעיה מו) שהכל היה צפוי לפני הקב"ה אשכול אוהבו של אברהם היה ונקרא אשכול על אודות האשכול שעתידיים ישראל לכוות אשכול ממקומו, וילכו ויבאו אל משה ואל אהרן וגו' ויספרו לו ויאמרו באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגו' אפס כי עז העם, כך דרכם של מספרי לשון הרע פותחין בטובה ומשלימין ברעה **עמלק יושב בארץ** מה ראו לפתוח בעמלק מלה"ד לתנוק ססרו ולקה ברצועה כשמבקשין להפחידו מזכירין לו הרצועה שלקה בה, כך היה עמלק רצועה רעה לישראל, ומה ראה לישב לו על הספר על דרך כניסתן של ישראל לארץ, אלא כך צוהו עשו זקנו לקדמן לדרך ועקר ממקומו וישב לו בדרך שנאמר **וירד העמלקי והכנעני הישב בהר ההוא והכנעני יושב על הים** אלו הגבורים יושבין על הדרך **ועל יד הירדן** לפיכך נתכוונו המרגלים לשבור לבן של ישראל שנאמר (במדבר ט) **ויניאו את לב בני ישראל**.

מדרש אגדה (בובר) במדבר פרק יד [כה] והעמלקי והכנעני יושב בעמק. יושבים היו והלא כבר נאמר **וירד העמלקי והכנעני היושב בהר ההוא** (פסוק מ"ה), אלא כך אמר הקב"ה עצה היא עמוקה לפני שאם מבקשים ישראל ליכנס עמהם במלחמה מיד הם נופלים בידם, לפיכך אמר הקב"ה למשה אמור לישראל פנו וסעו לכם המדבר, אעפ"י שהם רשעים איני רוצה שיפלו בידם:

(א) ע"פ **מדרש אגדה (בובר) במדבר פרק יד [כה]** לפני ה' לכתחילה הכל צפוי ובפועל הרשות נתונה, ומספרי לשון הרע לכתחילה פותחין בטובה ובפועל משלימין ברעת עמלק והקב"ה לכתחילה הכין **עמלק רצועה רעה לישראל (מדרש תנחומא (ורשא) פרשת שלח סימן ט)** ובפועל לוקים בה מספרי לשון הרע והמטילים ספק באמונת ה'.

(ב) כפי' ר' יוסף בכור שור (מג) **וינפלתם בחרוב** - כאשר אמרתם, שאמרתם: "או במדבר הזה לו מתנו" (לעיל, ב).

לכתחילה בקשתם לעצמכם מיתה, קללתם עצמכם, הטלתם ספק בהנהגת ה' אתכם, זוהי בחינתו של עמלק לכן אם תעפילו נגד רצון ה' בפועל עמלק המתחזה לכנעני יצפה לכם (כפי שהתחזה בשנה הארבעים למסעם)

(ג) ע"פ רש"י **שמות בשלח יג,ז** אם בפועל כאשר ה' הולכים בקצרה – בפשוטה אמרו **נחנה ראש ונשובה מצרימה** אז לכתחילה אם ה' היה מוליכם בדרך ישר - קצרה היו חוזרים

(ד) ע"פ רד"ק **יחזקאל כג, הֶעֱמַלְקִי וְהִפְנַעְנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם** – לכתחילה הם רצועה רעה - רצועת ענישה לישראל אשר בפועל מתבצעת ע"י עמים שונים כמו שהעמלקי מתחפש לכנעני.

כִּי – תרסא, בתפקיד (א) היתלושות מאמונת ה', (ב) שיעורי זמן להיתר נדוי. היתר בבי"ד של למטה ובבי"ד של מעלה.

אליהו רבה (איש שלום) פרשה כז בוא וראה, מה עשו ומה הוציאו בשפתותיהם, **הננו ועלינו אל המקום** וגו' (שם / במדבר י"ד / מ'), **כִּי הֶעֱמַלְקִי וְהִפְנַעְנִי שָׁם** (שם / במדבר י"ד / מ"ג). חרדו וישבו באבל, שנאמר **ויתאבלו העם מאד** (שם / במדבר י"ד / ל"ט), מיכן אמרו, כל המנודה יום אחד מלמטה אעפ"י שהתירו לו אין לו התיר מלמעלה עד שלשה ימים, כל המנודה שלשה ימים מלמטה אף על פי שהתירו לו אין לו התיר מלמעלה עד שבעה ימים, כל המנודה שבעת ימים מלמטה אף על פי שהתירו לו אין לו התיר מלמעלה עד שלשים יום, וכל המנודה שלשים יום מלמטה אעפ"י שהתירו לו אין לו התיר מלמעלה לעולם ולעולמי עולמים, לכך נאמר **ויתאבלו העם מאד**.

בבלי יבמות עב,א, פי' רש"י ישראל היו נזופים מחטא העגל, ותוס' פי' מחטא המרגלים. נזופים מחטא העגל רש"י (שם **כי תשא לג,י**) **ומשה יקח את-האהל** אמר: מנודה לרב, מנודה לתלמיד (ראה תנח' כי תשא כז). מנודים מחטא המרגלים (במ' שלח יד,מב) **אֶל-תַּעֲלֹו כִּי אֵין הוֹי בְּקִרְבְּכֶם** מלמד כי היו מנודים לשמים. ואפשר כי בית דין של משה גזר נידוי לשלושים יום ובית דין של מעלה קבע שזה לעולם על מבזי דבר ה' להיכנס לארץ-ישראל, מטילי הספק באמונת ה'.

סיכום ע"פ תבניות טעמים:

כִּי הֶעֱמַלְקִי וְהִפְנַעְנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם וַיִּנְפְּלֶתֶם בְּחָרֹב – ר"ת ה(ו)כשל"ו (ו) ב"ו,

כִּי – תרסא, ע"פ **אליהו רבה (איש שלום) פרשה כז** בתפקיד שיעורי זמן להיתר נדוי, היתר בבי"ד של למטה ובבי"ד של מעלה.

הֶעֱמַלְקִי וְהִפְנַעְנִי שָׁם לִפְנֵיכֶם וַיִּנְפְּלֶתֶם בְּחָרֹב – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, בתפקיד לכתחילה ובפועל.

אפשר כי הבנת הפסוק צריכה להילמד בסדר הבא: **קדמא מרכא פשטא זקף-קטן**, בתפקיד לכתחילה ובפועל, מלמדת כי לפני ה' לכתחילה הכל צפוי ובפועל הרשות נתונה. ה' צפה לכתחילה שיהיו ספקנים באמונת ה', מוציאי לשון רע ודיבה ולכן הכין רצועת עמלק רעה (שתכונתו הטלת ספק) אשר בפועל פועלת באמצעות גלות, צרות, מחלות ופגיעות מעמים שונים להעניש במ את עוברי העבירה. המרגלים ואנשי הצבא בני 20 - 60 שנה הוכשל"ו בתכונת עמלק להטיל ספק באמונת ה' (המרומו בראשי תיבות). מכך נגזר עליהם נדוי וכליה במדבר המרומו בטעם **תרסא** – היתלושות מאמונת ה', ושיעורי זמן להיתר נדוי.

במדבר שלח טו, לט וְהָיָה לְכֶם לְצִיצַת וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ וְזָכַרְתֶּם אֶת-כָּל-מִצְוַת ה' וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם וְלֹא-תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר-אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם

בבלי מנחות לט,א ... אמר רב הונא אמר רב ששת אמר רב ירמיה בר אבא אמר רב: תכלת שכוך רובה - כשרה, ואפילו לא כרך בה אלא חוליא אחת - כשרה, ונוי תכלת - שליש גדיל ושני שלישי ענף. וכמה שיעור חוליא? תניא, רבי אומר: כדי שיכרוך וישנה וישלש. תאנא: הפוחת לא יפחות משבע, והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה; הפוחת לא יפחות משבע - כנגד שבעה רקיעים, והמוסיף לא יוסיף על שלש עשרה - כנגד שבעה רקיעין וששה אורין שביניהם. תנא: כשהוא מתחיל - מתחיל בלבן, הכנף - מין כנף; וכשהוא מסיים - מסיים בלבן, מעלין בקודש ולא מורדין....

תוספות בבלי מנחות לט,א

לא יפחות משבע כנגד רקיעים - לפי שתכלת דומה לים וים דומה לרקיע ואנן דלית לן תכלת לא קפדינן בהא והא נמי דאמרינן צריך לקשור על כל חוליא וחוליא היינו כדי שיהא ניכר התכלת ומה שאנו נוהגים חמשה קשרים פירש בקונטרס גבי ציצית שקולה כנגד כל המצות לפי שציצית עולה ת"ר וח' חוטינן וחמשה קשרים עולה תרי"ג ומיהו כל ציצית האמורים בפרשה חסירים יו"ד ויש לומר שיש פסוק והיה לכם לציצית וג' ציצית כתובים בפרשה ולמ"ד זו משלימתן וכן נוהג רבינו תם לעשות אותן ה' קשרים ב' בסמוך לטלית וג' סמוך לפתיל משום מעלין בקדש ולא מורדין כדאמרינן שמיים בלבן ועל כל קשר שני קשרים כדי שיהא קשר של קיימא מיהו לא מצנין שום סמך בהש"ס מפורש מה' קשרים ויש לומר דהא דאמרינן צריך לקשור על כל חוליא וחוליא היינו אחת אחת של לבן ואחת של תכלת שהן שתיים והשתא כשאין פוחת משבע עושה ה' קשרים סמוך לטלית קשר אחד ואחר כך שתי חוליות אחת של תכלת ואחת של לבן קשר אחד עד שמיים שש חוליות הרי ארבעה קשרים ואחר כך עושה חוליא שביעית של לבן כדי שיהא מסיים בלבן ואחר כך קושר אחד הרי ה' קשרים ויש מפרשים לא יפחות משבע כריכות בין כל קשר וקשר.

ההסבר הבא מבוסס על (א) **תוספות בבלי מנחות לט,א** ויש מפרשים לא יפחות משבע כריכות בין כל קשר וקשר

(ב) ועל שר"ע אר"ח יא יד [*ג] ... שישלים לחמש קשרים כפולים וארבעה אוריים ביניהם מלאים כריכות ... ונוהגים לכרוך באויר ראשון ז' כריכות, ...

(ג) ועל שערי תשובה סימן יא [כד]. נהגו לעשות ל"ט כריכות כמ"ש האר"י ז"ל ... שאנו עושים היום ז' ח' י"א י"ג ... וכתב

שנאמר טל (גי' 39) אורות ו-אורות (גי' תרי"ג) בגימטריא ציצית (גי' ת"ר וכנראה מוסיף שמונה חוטים וחמישה קשרים גי' תרי"ג)

(ד) ועל משנה ברורה סימן יא (סה) לכריכות - ר"ל למנין הכריכות וגם מנין החוליות והקשרים אין מעכב מדינא רק הוא למצוה מן המובחר כי ה' קשרים רמז שעי"ז יזכור ה' חומשי תורה וכפילת הקשרים החמשה שעולה י' רמז לעשרה ספירותיו של הקב"ה

(ה) **במדבר רבה (וילנא) פרשה יד תכלת דומה ... וחלק ליראיו תכלת שהוא מעין כבודו ... שהוא חולק כבוד ליראיו**

(ו) **מדרש תהלים (בובר) מזמור צ דאמר ר' חזקיה ואית דאמרי בשם ר' מאיר, תכלת דומה ... וקשת לדמות ... מראה דמות כבוד ה' ... מסתכלין בציצית כאילו הדר שכינה עליהן ... וראיתם אותו ... להקב"ה,**

(טו,לט) וְהָיָה לְכֶם לְצִיצַת וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ – מונח זרקא סגול מונח רביע

מונח - במשמע מונח, זרקא סגול – במשמע מוסיף מענינו על ענינו, פתיל או פתילים מהציצת נכרך על הציצת

זרקא - במשמע ציור (א) כריכות, (ב) קשרים

סגול - (א) נוטריקון ס'ימן גו"ל היינו גי' = 39

(ב) נקודת הסגול שליש אורך הציצת הוא גדיל, היינו שיש כריכות סביבו והן בחוליות, שתי נקודות תחתונות של הסגול ל שני שליש אורך הציצת הם הפתילים, הענפים הלא כרוכים סביבם.

(ג) באחת השיטות שלוש נקודות בטעם סגול"ל הן 3 כריכות בחוליה; 13 קבוצות של 3 כריכות, סה"כ 39 כריכות

מונח רביע - חמישה קשרים הסוגרים על ארבע חוליות של כריכות

בקריאה משולבת של המלים והסבר הטעמים מתקבל התוכן הבא:

וְהָיָה (אותיות) שם הוי"ה מונח לְכֶם לְכַבֹּדְכֶם ב-כריכות פתיל (שהן כציוור זרקא) מה-צִיצַת על ה-צִיצַת שמספרן ב-ס'ימן גימטריית גול (39) = ט"ל כריכות = ט"ל אורות, 13 קבוצות של 3 כריכות) **וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ** - את שם הוי"ה מונח בין חמישה קשרים (שהן כציוור זרקא) שברוחים שביניהם ארבע חוליות ובהן סדר הכריכות כך:

□ בשיטת האר"י ז, ח, יא, יג:

• חוליה ובה ז' (=7) כריכות, כנגד שבעה רקיעים (הנהגה בתוך הטבע)

• ועוד חוליה ובה ח' (=8) כריכות (הנהגה מעבר לטבע), וסה"כ כריכות בשתי החוליות עולה ט"ו (=15) אותיות י"ה, משם הוי"ה

• וחוליה של י"א (=אה"ה = 11) כריכות, העולה אותיות ו"ה משם הוי"ה

• וחוליה של י"ג (=13) כריכות, העולה אותיות אה"ד

□ או בשיטת רבי שלמה מולכו כריכות י' ה' ו' ה' (אז זה שם הוי"ה ביתר גלוי)

□ בשיטת **ספר כלבו סימן קמו** סוד על ענין ציצית הקשרים, החוטים והכריכות מצטרפין לשם הוי"ה ושם אדנ"י בציצית.

מהלכה לאגדתא - תורת הסוד קשור לקרא (**בראשית א, ז**) **וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-הָרָקיעַ** – מונח זרקא סגול הראשון בתורה, ונדרש שם כי הרקיע הוא שניים או שבעה רקיעים, ציצת תכלת דומה לים ... וים לרקיע ... לקשת וקשת למראה דמות כבוד ה' ... מסתכלין בציצית כאילו הדר שכינה עליהן ... וראיתם אותו ... להקב"ה, ואפשר כי זה שם הוי"ה שבכריכות הציצת. ודומה לשם ש-די הכתוב על המזוזות מבחוץ ולקשר של תפילין שעשוי בדמות של שם ש-די (**תורת חיים בבא קמא נט,ב**)

וארבע ציצות לארבע רוחות העולם אלו ארבע פעמים שם הוי"ה, וכמו בתפילין (**דברים כז תבוא כח, ז**) **וְרָאוּ כָל-עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שָׁם ה' יִקְרָא עֲלֵיהֶם וַיִּרְאוּ מִפְּנֵי:** ובהם יאחזו הגויים ביראה לעת הגאולה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

מונח ... מונח פור – פרט המלמד על עצמו או על היוצא ממנו (כגון עונש כרת) למקום אחר ואם צריך גם במקום הופעתו, כל מונח עשוי להוסיף עוד פרט אחד המלמד על עוד מקום, כעין דון מיניה ואוקמיה במקומיה. פור – ע"פ ספר **טוב טעם – הרב יום טוב ליפמאן העלר (תוספות יום טוב)** בפירושו על **רבינו בחיי בר' נח ז, [כב] כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ הַיּוֹם בְּאֶפְרוֹ מִכָּל אֲשֶׁר בְּחֶרֶבָה מָחוּ:** מביא מספר **פרדס רימונים** שער הטעמים (שער כ"ט, פ"ב) ... מפזר ונוסף עוד וצורתו כחץ < משפיע השפע. ואפשר לומר כי החץ מוליך השפע – הלימוד (דרך ותוכן) - מדברי תורה במקום אחד לפרנס עמם דברי תורה במקום אחר בתורה.
מונח ... מונח פור מונח ... מונח תלישא-גדולה או מונח ... מונח תלישא-קטנה – התלישא מרמז על ענין שיעור, חציצה, מחיצה, מידרוג בביצוע המצוה, מידרוג בעונשים או שכר, הפזר לוקח האפיון של התלישא ומעבירו ללמד במקום אחר ואם צריך גם למקומו.

7.5 במדבר קרח טז,א

במדבר קרח טז,ז:

וַתֵּנִי בְּתֵן וְאֵשׁ וְשִׁימוֹ עָלֶיהֶן וְקָטַרְתָּ לַפָּנִי הִ' מִחֶר וְהָיָה הָאֵשׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר הִ' הוּא הַקָּדוֹשׁ רַב-לֶכֶם בְּנֵי לֵוִי:

תורה שלמה (סו) וַתֵּנִי בְּתֵן וְאֵשׁ וְשִׁימוֹ עָלֶיהֶן וְקָטַרְתָּ בְּבִלֵי יוֹמָא מַה,ב תניא: (יקרא עו 1), אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, לימד על מערכה שניה של קטורת שלא תהא אלא על המזבח החיצון. (דהאי קרא במזבח העולה כתיב) אש מחתה ומנורה (אש דיוה"כ דלפני ולפנים ואש דמנורה דהדלקת נרות הכל יומא) מניין? (שתהא ניטלת מעל המזבח החיצון) ודין הוא: נאמרה אש בקטורת (דכתיב גבי קרח (אתה ואהרן איש מחתתו) וַתֵּנִי בְּתֵן וְאֵשׁ וְשִׁימוֹ עָלֶיהֶן וְקָטַרְתָּ, תו"ס ד"ה נאמרה), ונאמרה אש במחתה ומנורה, מה להלן על מזבח החיצון - אף כאן על המזבח החיצון.

מוצגות השערות בתפקידי טעם פסק בפסוק:

וַתֵּנִי בְּתֵן וְאֵשׁ - מונח מונח פסק, קריאה עם פסק עבור מעשה קרח, קריאה בלי פסק עבור מעשה הקטורת והמנורה במשכן ובמקדש. **עָלֶיהֶן וְקָטַרְתָּ** - קדמא פסק ואזלא, קריאה עם פסק עבור מעשה קרח, כי ע"פ תיב"ע קטורת עדת קרח לא הייתה של קודש, קריאה בלי פסק עבור מעשה הקטורת והמנורה במשכן ובמקדש. וראה בהמשך שימוש אחר לפסק זה.

עָלֶיהֶן וְקָטַרְתָּ - קדמא פסק אזלא, בקריאה ללא פסק טעמי קדמא ואזלא בתפקיד כעין כלל מלמד על הקטרת קטורת בכל יום וביוה"כ, וכן כעין כלל מלמד למקור האש לפעולות בקדש ובקדש הקדשים (קטורת, מנורה), קריאה עם פסק ראה להלן. **וְשִׁימוֹ** - תלישא-קטנה בתפקיד שיעור של **מָחַר** - ר"ת **מלוא חפניו רבה** (גבוה ולא שטוח), לשים **עָלֶיהֶן** - על האש שבמחתות שהיא ממקור חיצון ו**קָטַרְתָּ**, בשיעור **מלוא חפניו רבה** של קטורת מעבר ע"י **וַתֵּנִי בְּתֵן וְאֵשׁ** - מונח מונח פסק פזר להידרש לשלושה ענינים אחרים,

- א. האש והקטורת עבור הקטרת קטורת במזבח הזהב בשחרית ובין הערבים,
- ב. האש והקטורת עבור אש דיוה"כ דלפני ולפנים
- ג. האש עבור ואש דמנורה דהדלקת נרות דכל יומא

לענין האחר הראשון אש וקטורת במזבח הזהב נדרש מהפסוק

- (א) האש לקטורת במזבח הפנימי מקורה החיצון הוא בגחלים ממערכה שניה שעל המזבח החיצון, נשאת במחתה אחת,
- (ב) (ב) **הקטורת** (ע"פ **משנה תמיד פ"ב ופ"ג**) שיעורה פרס של שתיים ומחצה מנה צבורה בבוך שבתוך כף שנפחה שלושה קבים (=3 פעמים 4 לוג היינו 12 לוג = הין אותיות **בְּתֵן** בניקוד שונה),
- (ג) בכל יום הכהן הזוכה בפייס הקרבת הקטורת נכנס עם קרובו, חופן מלוא חפניו קטורת מן הבזך, ומה שנופל לכף, קרובו צוברו על גב הקטורת שבכפיו. אפשר כי זה מרומז במלים **עָלֶיהֶן וְקָטַרְתָּ** - קדמא פסק אזלא, בקריאה עם פסק מרמז לקטורת הנופל לכף ושהכהן השני צובר על גבי הקטורת של הכהן מקריב הקטורת.

ועוד ענין לדרוש למקום אחר **תורה שלמה (סו) קָטַרְתָּ לַפָּנִי הִ'**, עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה וכו' מבושם שנאמר **קָטַרְתָּ לַפָּנִי הִ' (פרקי רבינו הקדוש)**

תורה שלמה [זט] וְהָיָה הָאֵשׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר הִ' הוּא הַקָּדוֹשׁ וכי אין' אנו יודעים שמי שיבחר ה' הוא הקדוש, אלא אמר להם משה הרי אני אומר לכם שלא תתחייבו בנפשותיכם, שאתם חמשים ומאתים איש שאתם מקריבים, מי שיבחר מכם יצא חי וכולם אוכדים. (תנחומא ה)

תורה שלמה תו"ש [זט] תנ"י יא, במדבר"ר פי"ח, ילקו"ש כאן ובמדברש אגדה: וְהָיָה הָאֵשׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר, כך אמר להם משה היו יודעים שאותו האיש שיבחר בו הקב"ה הוא הקדוש שהוא לבדו ינצל והשאר כולם ימותו, הזהירו ואל תגרמו רעה לעצמכם, והם לא האמינו לדבריו ונשרפו, לכך אמר (להלן יז,ג) את מחתות החטאים האלה בנפשותם. מלמד שהם פשעו בנפשותם. שכך אמר להם שלא ינצל אחד מהם, אותו שעוזר לו הקב"ה הוא ינצל בלבד. והשווה מאמרי ילמדנו בילקוט ת"ת (מאן) ח"ג עמ' קנא. וראה להלן אות טט.

וְהָיָה - רביע, **הָאֵשׁ** - תביר **אֲשֶׁר-יִבְחַר הִ'** - מרכא טפחא, יתור לרבות **הוּא** - מונח, מרבה **הַקָּדוֹשׁ** - אתנח, מגביל **וְהָיָה** - רביע, ע"פ **תורה שלמה תו"ש [זט]** אפשר כי לפנינו ארבעה לימודים:

- (א) היו יודעים שאותו האיש שיבחר בו הקב"ה **הוּא הַקָּדוֹשׁ, הוּא** - מונח, מרבה בנבחר קדושה **הַקָּדוֹשׁ** - אתנח, מגביל הקדושה רק בנבחר,
- (ב) יתירה מזה בדומה לכהן גדול שהיה לו מחליף זמני עלול להיות מצב של קנאה, לכן הכהן המחליף הזמני לא נמצא בבית המקדש. כאן משה הזהירן שהנבחר לבדו ינצל והשאר כולם ימותו, הזהירו ואל תגרמו רעה לעצמכם,

- (ג) והם לא האמינו לדבריו ונשרפו, לכך אמר (להלן יז,ג) את מחתות החטאים האלה בנפשותם. מלמד שהם פשעו בנפשותם. **הָאִישׁ** - תביר, ממעט בכל הנדחים מלמד על חיסרון בהם מלמד שהם פשעו בנפשותם.
- (ד) **אֲשֶׁר-יִבְחַר ה'** – מרכא טפחא, יתור לרבות אותו שעוזר לו הקב"ה הוא ינצל בלבד. ידוע הלימוד כי קטורת מצילה וקטורת עלולה להמית את הלא ראוי. כאן היה רבוי עזרה מהקב"ה לאהרן מפני קיטרוג כגון מעשה העגל, כדי שינצל. וזה מתאים ל-**תורה שלמה [סח]** הוא הקדוש, הוא יקדש מיבעי ליה, אלא א"ל יודע אני שקטורתו של אהרן מתקבלת, כבר נתקדש קודם לכן (**ילמדנו**)

ועוד ענין וְשִׁימוּ ... הָאִישׁ - תלישא-קטנה ... תביר, רמז לחישוב חשבונני כגון גימטריא ו/או גורעין ומוסיפין, הָאִישׁ אותיות א"ה ואותיות י"ש שהן גי' ר"ן ס', כאשר נחברן ביחד נקבל אהר"ן ס' היא ברכת כהנים של ס' אותיות! וענין כי אהרן כבר נתקדש קודם לכן ולו משרת הכהונה רמוז בס"ת וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר ה' – ס"ת השרר"ה

במדבר קרח טז, יב, יד, טז

[יב] וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיָּאֵב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה:
[יד] אֲף לֹא אֶל-אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ הִבְיֵאתֵנוּ וְנִתַּן-לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֵה וְנָחַר
הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַנִּקְרָא לֹא נַעֲלֶה:
[טז] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-קָרַח אַתָּה וְכָל-עֲדֹתְךָ הֵיוּ לִפְנֵי ה' אַתָּה וְנָחַר וְאַהֲרֹן מִחַר:

בבלי מועד קטן טז, א אמר רבא:

ומנלן דמשרדין שליחא דבי דינא, ומזמנין ליה לדינא (לימוד לשליח בית דין המזמין לדיון) - דכתיב (**במד' קרח טז, יב**) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיָּאֵב.

ומנלן דמזמנין לדינא (לימוד להזמנה לבית דין) - דכתיב (**במד' קרח טז, טז**) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-קָרַח אַתָּה וְכָל-עֲדֹתְךָ. לקמי גברא רבה (לימוד לציין מי הדיינים בבית דין) - דכתיב (במדבר ט"ז טז) הֵיוּ לִפְנֵי ה', את ופלאניא (לימוד לציין מי המתדיינים בבית דין) - דכתיב אַתָּה וְנָחַר וְאַהֲרֹן.

דקבעינן זימנא (לימוד לציין זמן הדיון בית דין) - דכתיב מִחַר. זימנא בטר זימנא - דכתיב (**ירמיהו מ"ו**) קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד.

ומנלן דאי מתפקר בשליחא דבי דינא, ואתי ואמר, לא מיתחזי כלישנא בישא (לימוד ששליח בית דין מותר לחזור על דברי מוזמן לפני בית הדין אף אם נאמרו בלשון קשה על בית הדין) - דכתיב (**במד' קרח טז, יד**) הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַנִּקְרָא לֹא נַעֲלֶה. ומנלן דמשמתינן (לימוד שבית דין מנדה) - דכתיב (**שופטים ה'**) אורו מרוז, דהכי סברא דגברא רבה, דכתיב אמר מלאך ה'. ומנלן דמחרמינן (לימוד שבית דין מחרים אדם ורכושו) - דכתיב ארו אורו, דאכיל ושתי בהדיה וקאי בארבע אמות דידיה - דכתיב ישביה. ומנלן דפרטינן חטאיה בציבורא (לימוד שמותר לבית דין לפרסם עבירות של אנשים ואין זה לשון הרע) - דכתיב (**שופטים ה'**) כִּי לֹא בָאוּ לְעֹזֶרְתְּ ה'.

אפשר כי תלישא-קטנה תרמז על מידרוג במצוות ועונשים, כי ע"פ **ש"ע חושן משפט סי' ח'** – שליח בי"ד לא עובר על לשון הרע דבר הנדרש מסוף (**במד' קרח טז, יד**) הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַנִּקְרָא.

הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַנִּקְרָא לֹא נַעֲלֶה:- בספר **חפץ חיים** מלמד, ששליח בית דין יחזור וימסור דברי הנידון לבית הדין כלשונן ואין לו עבירת לשון הרע

(**במד' קרח טז, יד**) פותח א"ף – פזר, דרשהו לענין אחר ואם צריך גם למקומו. כאן לענין אחר ללמד בנוסף לענינו ששליח בית דין יחזור וימסור דברי הנידון לבית הדין כלשונן ואין לו עבירת לשון הרע.

א"ף – פזר, אפשר כי מרמז לדרוש מסוף הפסוק הַעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם הַנִּקְרָא ששליח בי"ד לא עובר גם על דברים אחרים שעושה בשליחות בי"ד כגון כניסת לבית לזה אחרי שהוזהר להחזיר ההלואה ולא החזירה ונטילת רכושו.

הגמרא מביאה סימוכין מהנביא שעונשם של מוציא דבת תלמידי חכמים וארץ-ישראל הוא חרם ומפרטים חטאם בציבור. אפשר לתמוך זאת בראיה מהכתוב **לֹא אֶל-אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ הִבְיֵאתֵנוּ וְנִתַּן-לָנוּ** - תבנית כעין פרט וכלל ופרט, כאשר בפרט בתראה יש פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים. זה כעין דבר החוזר וקורו ו/או כעין בנין אב. אפשר שתומך בהלכה של פרסום חטאם בציבור. **מִחַר** – סילוק, מגביל, לזמן מסוים, או קביעת זמנים לדיונים זימנא בטר זימנא, הגמרא מביאה סימוכין מהנביא (**ירמיהו מ"ו**) קראו שם פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד – סילוק, הגבלת זמן.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתיים, ולפי ההשערות. ההסבר לפר' חקת שונה בשנת התשע"ג

יְתִיב טעם מפסיק / עוצר, דווקא כך, אכן כך הדבר, לא פחות ולא יותר, לא פחות. התבנית התדירה **יְתִיב [מונח] זקף-קטן** אשר בה מצד הקריאה בתורה **יְתִיב** מחליף **פשטא** בגלל שטעם מטעים מלה בת הברה אחת או שבמרחק של עד שלוש הברות לטעם **זקף-קטן** שאחריו. אולם יש מקום לעיין מדוע כתב רחמנא מלה המחייבת יתיב ולא פשטא.

7.6 במדבר חקת יט,א

במדבר חקת יט,א: וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לְאָמֹר:

הפסוק הזה באותם טעמים מופיע בתורה 9 פעמים, 3 בספר ויקרא, 6 בחומש במדבר, וזה המופע האחרון.
(יט,א) אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן – מרכא טפחה, יתור לרבות, (א) כהן גדול לעשיית פרה אדומה כי ראשונה נעשית בידי סגן כ-**רמב"ם הלכות פרה אדומה פ"א,ה"א** אף כהן הדיוט כשר לשרפת הפרה שנאמר ונתתם אותה אל אלעזר הכהן ועדיין אהרן היה קיים, ומפי השמועה למדו זו נעשית באלעזר ושאר כל הפרות בין **בכהן גדול** בין **בכהן הדיוט**.
ה"ב והעושה אותה לובש ארבעה כלים של כהן הדיוט, בין שעשאה כהן הדיוט בין שעשאה כ"ג.
(ב) שלאפר כל הפרות אחרי פרת משה מוסיפים מאפר פרת משה, **פני דוד חקת אות א** ד"ה פירוש המדרש ... **וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ**.
(יט,א) לְאָמֹר – סלוק, עשוי להידרש כנוטריקון **לאו אמר**, לדרוש הגבלה במצוות עשה שלאחריה **(יט,ב) זֹאת חַקַּת הַתּוֹרָה**, אפשר שזהו מהלך **[יומא מב,ב]** ת"ל **זֹאת**.¹ **תורה תמימה הערה ד**) משמע את הכתוב כאן **תקיים** (קבוצת עבודות באיש וביום) **ואל תוסיף**.

במדבר חקת יט,ב: זֹאת חַקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה ה' לְאָמֹר

דַּבְּרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה מִיִּמֵהָ אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מָוִם אֲשֶׁר לֹא-עֵלָה עָלֶיהָ עַל:

תורה תמימה יט,ב **זֹאת חַקַּת הַתּוֹרָה** – תניא, מניין ששחיטת פרה וקבלת דמה והזאת דמה ושריפתה והשלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת אינן כשרות אלא ביום, ת"ל **תּוֹרָה**, יכול שאני מרבה אף אסיפת אפרה ומלוי מים וקידוש, ת"ל **זֹאת**.¹ **[יומא מב,ב]**:
תורה תמימה הערה ג) משמע תורה אחת לכל עבודותיה, וכמו דמצינו בעבודה אחת, והיא הזאה, שאינה כשרה אלא ביום, כמש"כ ב-**(יט,ב) וְהָיָה שְׁחָרָה עַל-הַטָּמֵא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי** וכן הש"ס, כך כל העבודות:
תורה תמימה הערה ד) משמע את הכתוב כאן **תקיים** ואל **תוסיף**, וענין קידוש הוא הטלת האפר לתוך המים, ונבאר זה לקמן ר"פ י"ז **(וַיִּקְחֵהוּ לְטָמֵא מִעֵפֶר שְׂרָפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מִים חַיִּים)**. ובגמרא מפרש מה ראית לרבות את אלו ולהוציא את אלו, אחר שריבה הכתוב ומיעט, ולא פירש מה ריבה ומה מיעט, אמרת, הרי אנו למדין כולן מהזאת מימיה, מה הזאת מימיה שיש לה מעלה שאין כשרה רק באיש ולא באשה, דכתיב בה **(יט,ג) אֲלַעְזֵר הַכֹּהֵן** אף אני אביא שחיטתה וקבלת דמה ושריפתה והשלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת הואיל ואין כשרין באשה [דבכולהו כתיב או אלעזר או כהן] אין כשרים אלא ביום, ומוציא אני אסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש, הואיל וכשרים גם באשה כפי שיתבאר **(יט,ד)**, כשרים נמי בלילה:

נתבונן שוב ב-**תורה תמימה יט,ב** **זֹאת חַקַּת הַתּוֹרָה** – תניא, מניין (לומדים כי העבודות) ששחיטת פרה וקבלת דמה והזאת דמה ושריפתה והשלכת עץ ארז ואזוב ושני תולעת אינן כשרות אלא ביום, ת"ל **תּוֹרָה**, יכול שאני מרבה אף אסיפת אפרה ומלוי מים וקידוש, ת"ל **זֹאת**.¹ **[יומא מב,ב]**:

מהמלה **תּוֹרָה** – משמע תורה אחת לכל עבודותיה באותם הגבלות (איש, יום) באה מלת **זֹאת** מוציאה ממשמע זה ומלמדת שיש קבוצת עבודות שלא בהגבלת (איש, יום) והן אסיפת אפרה ומילוי מים וקידוש, הואיל וכשרים גם באשה כפי שיתבאר בפסוק ט' **(וְאִסְפוּ אֵישׁ שְׁחֹרָה אֶת אֲפֵרָהּ וְגו')**, כשרים נמי בלילה:

חַקַּת הַתּוֹרָה – מונח זקף-קטן, בתפקיד של שני לימודים כפשוטם עבור מלת **זֹאת** – שטעמה יתיב, בתפקיד של דווקא כך תקיים את שתי המצוות: פרה אדומה טומאת מי נדה וטהרתן **(רמב"ם הקדמה להל"פ"א)** שבפרשה זאת, כי יש שתי קבוצות עבודות עם תנאי ביצוען.

מלבי"ם א (יט,ב) זֹאת חַקַּת הַתּוֹרָה, הוא ציון על כלל המאמר שמצינו במלת זה זאת אלה כמו זאת תורת העולה, ... ולפעמים יבא הציון בסוף המאמר כמו זאת תורת הנזיר, ... בא מאמר זה במכלתא בא (סי' פ"ז), ובספרי קרח (סי' מ"ג) ... ודעת המכלתא והספרי שציון הכלל אינו מוסיף שום דבר על הפרט כי אין בכלל אלא מה שבפרט, ... וה"ה אם בא ציון הכלל בסוף או באמצע ובסוף, וזה קרוב יותר לדברי ר' יונתן שכתבתי בפ' בא (סי' פז), שהלשון שחפס כלל ופרט ר"ל שציון של כלל המאמר ופרטי המאמר ואין לו ענין עם הכלל ופרט של ה"ג מדות

ב (יט,ב) זֹאת חַקַּת הַתּוֹרָה. הנה מלת **חוקה** בא לעכובא כמ"ש במנחות (דף כז) ז' הזאות שבפרה מעכבים חוקה אולם הלא נזכר עוד בפ' חקה (בפ"י י' ובפ' כ"א) ופי' ר"א שמ"ש **זֹאת חַקַּת** מיותר לגז"ש להקיש למ"ש בפ' אחרי (טז לד) והיתה זאת לכם לחוקת עולם לכפר אחת בשנה, שגם שם חוקה מיותר שכבר נז' חוקה שם (בפ' כט) ובא להקיש שכמו שמ"ש שם חוקה מדבר בבגדי לבן שנעשית פעם א' בשנה (כמ"ש ביומא דף ס' בין לר"י ובין לר"ג שעז"א אחת בשנה), כן **חוקה** דפה מדבר **מבגדי לבן**. והנה מזה משמע שצריך דוקא בגדי לבן של כ"ג ביוהכ"פ שהי' האבנט של בוץ (פשתן בלבד) שמוזה מדבר בחוקה של יוהכ"פ. אולם לפ"ז למה דקיי"ל דכשרה בכהן הדיוט והאבנט של כ"ה הוא של כלאים ואין ילבש אבנט של בוץ. וע"כ פסק הרמב"ם (פ"א ה' י"ב) שלובש בגדי לבן של כ"ה, **(יט,ב) זֹאת** ע"פ מלבי"ם מלת זאת הוא ציון על כלל המאמר. בבלי יומא מב,ב דורש מלת זאת להוציא קבוצת עבודות שאין בהם חובת איש ויום. אפשר שזה נדרש בגלל טעם יתיב בתפקיד דווקא כך, שממעט עבודות אלה משאר העבודות שחיובן באיש ויום.

(יט,ב) זֹאת חַקַּת הַתּוֹרָה – מונח, המלה יתירה לגז"ש ללמוד מעבודות הפנים של יוה"כ לעשיית פרה אדומה בבגדי לבן של כ"ה. אפשר כי טעם מונח נותן למלה את הרבוי להיות מלה יתירה כי מלה זאת נדרשת לכך שזאת גזרה מה' ואין להרהר אחריה. בתבנית פשטא מונח זקף-קטן, מונח עשוי ללמד על מצב ביניים. אפשר שכאן הגז"ש היא לא שלמה אלא שנוי שמביא לאבנט של שעטנז ולא של בוץ בלבד. אם כהן גדול יעשה פרה אדומה האם הוא יעשה באבנט של בוץ או באבנט של כהן הדיוט?

(יט,ב) דַּבְּרוּ – מונח לגרמיה, שנתחסא אליו כמונח פסק, **אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** – מונח רביעי. נביא כאן דרכים אחדות בהבנת טעמי קרא זה. (לימוד א) מיהם הרשאים להשתתף במצוות עשית אפר פרה אדומה, הכנת מי נידה (הזאה) וההזאה על טמאי מת? ע"פ **משנה פרה** ומסכת **יומא מא – מג** עד לשלב אסוף אפר פרה אדומה עוסקים בה אלעזר (סגן כהן גדול בפרת משה) ולדורות

במחלוקת האם בשחיטה והזאת הדם רק כהן גדול, או גם כהן הדיוט, והאם גם זר שוחט וכהן רואה, אבל בהשלכת ארז ואזוב ושני תולעת ושריפה עוסקים כהנים.

אבל החל מאיסוף אפר פרה מתרבים העוסקים כנדרש בפסוק (ט,ט) **וְאֶפְרָא** – מונח (לגרמיה שלא שייך לכאן להסביר את הפסוק) **אִישׁ טְהוֹר** – מונח רביע, בתפקיד של לפחות ארבע, כאן נדרש ב- **משנה פרה פ"ד מ"ד ו-פ"ה מ"ד** ו- **בבלי יומא מג,א** האנשים הכשרים לאסוף אפר פרה אדומה (ט,ט) הם גם הכשרים למלא מים ולקדש (ט,ז), ולהזות (ט,ט). ואלו הם: לת"ק כהן, זר, אשה, עבד, אנדרוגינוס. הרי **חמישה**. רבי יהודה פוסל אשה ומכשיר ילד שיש בו דעת להניח, וכן פוסל אנדרוגינוס, הרי **ארבעה**. וביומא מלמד שאם האשה פסולה היא יכולה לסייע לילד, הרי **חמישה**.
בסיכום: בשלבים שונים של עשיית מצוות אפר פרה אדומה, הכנת מי נידה (הזאה) וההזאה על טמאי מת רשאים להשתתף כהנים, ישראלים (איש, אשה) עבד, אנדרוגינוס (מחלוקת), וילד שיש בו דעת (מחלוקת). יתכן ש- **דַּבְרָא** – מונח לגרמיה, מרמז להבדיל בין השלבים עד איסוף האפר שהעשייה רק ביום ורק באנשים ואולי רק בכהנים, ובין השלבים מהאיסוף והלאה שבהם גם אחרים רשאים להשתתף.

וְיִקְחֵהוּ אִלְיָד - מונח תלישא-קטנה, המלמדים כאן על שני שיעורים, ו/או שיעור ומחיצה / חציצה. שיעור מספר השערות הפוסלות בפרה אדומה ושיעור גובה האדום המכשיר והלא אדום שלא פוסל. מסורת בידינו ששתי שערות לא אדומות בפרה אדומה פוסלות כפי **רע"ב פרה פ"ב מ"ה** שיעור שתי שערות האמורות בכל מקום, הוא כדי שיהיו ניטלות בפי הזוג. וכן הלכה:

שתי שערות לבנות צרעת הם סימן טומאה והן דוגמא למקום אחר בתורה העוסק בשתי שערות וגובהן הפוסל. הלימוד מבוסס על **(ויקרא תזריע יג,ג) וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת-הַנֶּגַע בְּעוֹר-הַבָּשָׂר וְשָׁעַר בִּנְגַע** קדמא ואזלא מצייר שתי שערות **הַפֶּה לְכֹהֵן** – מונח פסק מצייר סמיכות לבנוניות השער בעיקרון (בשרשן) ולא בראשן. אלא שנדגיש שההלכה נקבעה שבצרעת גובה הלבנונית בשער הוא כלשהו לעומת פרה אדומה שבה גובהן כדי נטילה בזוג.

שיעור כדי נטילה בזוג (במספריים).
ההסבר הבא **פְּרָה אֲדָמָה** - קדמא ואזלא, כעין כלל, תולה מראה אדום בשער ומהתוכן משמע שכל השער אדום תמים – שלם. וע"פ **רמב"ם טהרה הלכות פרה אדומה פ"א ה"א** אם היו בה (בפרה) **שתי שערות שחורות או לבנות פסולה**. אבל ע"פ **משנה פרה פ"ב מ"ה** הפסילה תהיה אם שתי השערות גדולות בגומא אחת, היינו סמוכות, המרוזם בתבנית הטעמים של **פְּרָה אֲדָמָה** - קדמא ואזלא, תבנית המציירת שתי שערות במקום אחד, סמוכות. המשנה מלמדת שלא תהיה פסילה אם עיקרן (החלק הקרוב לעור) של אותן שתי שערות אדום עד כדי שיעור נטילה בזוג, **רמב"ם הלפ"א פ"א ה"ג** ... וגוזז במספרים את ראשן המשחיר ואינו חושש משום גיזה בקדשים שאין כוונתו לגזו. ויתירה מזה פסק **רמב"ם הלפ"א פ"א ה"ד** וצריך שיסאר מן המאדים כדי שינטל בזוג שכל שורה שאינה ניטלת בזוג הרי היא **כאילו אינה**, לפיכך אם היו בה שתי שערות לבנות או שחורות שאינן נלקטין בזוג הרי זו כשירה. [השגת הראב"ד. וצריך שיסאר. זה אינו מחוור שהרי אני רואה במשנה ר"ע אומר אפילו ד' וה' והן מפוזרות יתלוש אלמלא לא בעי שיורא ואי איתא למילתא כשהן בגומא אחת איתא.] לפי השגת הראב"ד שערות קצרות אלו זה כשהן בגומא אחת.
פ"רע"ב פרה פ"ב מ"ה כי גם דברי ר"ע אפילו ד' וה' והן מפוזרות יתלוש וגם מה ש- **ר' אליעזר אומר אפילו חמשים** - כלומר אפילו טובא והן מפוזרות, יתלוש. אין הלכה כמותם אלא ההלכה כתנא קמא שרק עד שתי שערות לא אדומות שאפשר לקצצן וישאר כדי נטילה בזוג מותרות.

להלן חישוב שיעור כדי נטילת זוג:
תבנית הטעמים **וְיִקְחֵהוּ אִלְיָד** – תלישא-קטנה, ... **אֲשֶׁר לֹא-עֲלָה** – תביר, מרמזת לאפשרות של חישוב חשבוני. אפשר כי מרמז לשיעור כדי נטילת זוג. **אִלְיָד** – גי' 61, **אֲשֶׁר** – גי' 501, היחס $501 / 61 = 0.121756487$ היינו כשמינית. היות והכתוב לא פירש שיעור אולינן בטר השיעור הנמוך. אם נאמר כי זה שמינית מאורך של אצבע שהוא לרב חיים נאה 1.91 ס"מ אזי המכפלה $0.121756487 * 1.91 = 0.23255489$ ס"מ ערך מקורב לשיעור כדי נטילת זוג.

שיעור דומה של כדי נטילת זוג מרוזם במצורע ע"פ **משנה נעיים פ"ד מ"ד** שתי שערות עקרון משחיר וראשן מלבין טהור **עקרון מלבין וראשן משחיר** טמא כמה יהא **בלבנונית** רבי מאיר אומר **כל שהוא ר' שמעון אומר כדי לקרוב בזוג** (מספריים) וגו' ואף שאין הלכה כר"ש, נמצאת בפסוק **(וי' תז' יג,ג) [אם-בַּהֲרֵת – תרסא (גי' 654) ... הַפֶּה] – תביר (גי' 80)**, תבנית המרמזת לאפשרות של חישוב חשבוני כגון היחס $80 / 654 = 0.122324$ **(וי' תז' יג,ג) [אם-בַּהֲרֵת לְכֹהֵן הָיָה בְּעוֹר בָּשָׂרוֹ וְעַמֵּק אֵין-מִרְאָה מִן-הָעוֹר וְשָׁעַר לֹא-הָפֵד לְכֹהֵן וְהַסִּיד הַפֶּה אֶת-הַנֶּגַע שְׂבָעַת יָמִים:**

הַמְיֻמָּה – רביע, לא נראה ללמוד רביע עבור שערות כדעת רבי עקיבא על ארבע וחמש שערות מפוזרות.
אלא אפשר כי **הַמְיֻמָּה** – רביע, מוסיף שיעור שנות הפרה, כי מהמלה פרה יודעים כי כבר יצאה מכלל עגלה, אבל גילה המועדף ע"פ **הרמב"ם בהלכות פרה פ"א ה"א** מצות פרה אדומה שתהיה **בת ארבע שנים או שלוש**, ואם היתה זקנה כשרה, **ובמשנה** רבי יהושע סבר שהפרה האדומה גם צריכה להיות **שלישית** ואמר בן עזאי אני אפרש אם אומר אתה שלישית לאחרת במנין וכשאתה אומר **שלישית בת שלש שנים** כלומר מועדף לכל היותר בשנת הרביעית.
אפשר כי יש עוד שיעור של משקל לשון (חוט הכריכה) שני התולעת שכורכים על עץ ארז ואזוב כנאמר ב- **בבלי יומא מג,ב** ... כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן: שלש לשונות שמעתי, אחת של פרה, ואחת של שעיר המשתלח, ואחת של מצורע. אחת משקל עשרה זוז, ואחת משקל שני סלעים, ואחת משקל שקל, ואין לי לפרש. כי אתא רבין פירשה משמיה דרבי יונתן:
(מא,ב) של פרה - משקל עשרה זוז, ושל שעיר המשתלח - משקל שני סלעים, ושל מצורע - משקל שקל.

ההסבר הבא מוסיף מחיצה / חציצה
כתב **רמב"ם טהרה הלכות פרה אדומה פ"א ה"ו** ... הייתה בה יבלת וחתכה אע"פ שצמח במקומה שער אדום, פסולה **אֲשֶׁר אֵין-בָּהּ מוּם** – מהפך פשוטא זקא-קטן. **לִימוּד** כפשוטו על מום קבוע הפוסל בקדשי מזבח גם פוסל בפרה אדומה אף שאינה קדשי מזבח, **לִימוּד** היוצא מפשוטו בא ללמד כי יבלת מהסוג של מום עובר שאפשר לעקרה לשם קדשי מזבח והקרוב לא יפסל, בפרה אדומה אדומה אף שאינה קדשי מזבח אותה יבלת היא מחיצה / חציצה הפוסלת בשלימות האדמויות ואף אם תעקר ויעלה שער אדום תחתיה פוסלת את הפרה האדומה.
אֲשֶׁר – תביר, בא למעט בצווי **לֹא-עֲלָה עֲלֶיהָ עֵל** – מרכא טפחא, יתור לרבות מיני דברים ופעולות העולים לפוסלה. המיעוט שבטעם מלת **אֲשֶׁר** יהיה פעולות לצורך הפרה שלא פוסלים, ופעולות שלא לצרכה אבל שלא רצון הבעלים, כמו ש- **כתב הרמב"ם ז"ל בהלכות פרה: (פרק א) זה הכלל כל שהוא לצרכה כשרה ולצורך אחר פסולה**.
עֵל – סלוק, מגביל מיני עול פוסלים, נעשה בה מלאכה מאליה או שעלה עליה עול מאליו, אם מרצונו פסולה, אם לא לרצונו כשרה

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

רביע – הרביעי מציינ בין היתר ענין של ארבע. מקורות: **במדבר בלק כג, א: אֶת-רֵבֶעַ יִשְׂרָאֵל** – תרגום יונתן, תרגום אונקלוס דָּעַם דְּרָא מִן אַרְבַּעַתִּי מִשִּׁינְתָא דְיִשְׂרָאֵל, אחד מארבע מחנות של מחנה ישראל. **שמות תרומה כז, א: רֵבֶעַ יְהִי־הַמִּזְבֵּחַ בְּבָלִי זְבָחִים סֵבֵב, רֵבֶעַ** הנאמר בגמרא רבוע בעל שתי משמעותות אחת כפשוטו ואחת יוצאת מפשוטו של מקרא – מרובע ורבוץ.

7.7 במדבר בלק כב,ב

במדבר בלק כב,ב

וַיִּרְא בַלַּק בֶּן-צְפּוֹר אֶת כָּל-אֲשֶׁר-עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרָי:

אפשר כי תבנית הטעמים **אֶת** – תביר, ממעט מהתוכן **כָּל-אֲשֶׁר-עָשָׂה יִשְׂרָאֵל** – מרכא טפחא, כי משמע מהזוהר ע"פ **מתוק מדבש** שראיתו וידיעתו של בלק לא היו עצמיים טבעיים, אלא (א) ראייה רוחנית באמצעות חכמה חיצונית מקצה חכמת הכוכבים, איצטגנונות וידוע שזאת ראייה משובשת וכפי השגת האדם העוסק בה. (ב) ראייה באמצעות צפור כשפים עשויה כסף וזהב שהיתה מעבירה ידיעות מוגבלות ממלאך שנפל משמים לארץ, ומכוח הכוכבים רמזים בצפצופים רבים שהתפרשו לכאן ולכאן. (ג) פעם ראה שכנפי הצפור נשרפו באש של כוח קדושה שמבטלת את כוח הפריחה והכשפים הבין שאין שום כוח מועיל נגד ישראל. כמו-כן תבנית הטעמים **אֶת** – תביר, ממעט במובן של החלשה של כל המיוצגים בתוכן **כָּל-אֲשֶׁר-עָשָׂה יִשְׂרָאֵל** – מרכא טפחא, יתור לרבות להחלשה ע"פ **ו' צדוק הכהן מלובלין – פרי צדיק** את השרים וכוחות הטומאה העליונים והשרים וכוחות הטומאה התחתונים המיוצגים במיוחד ע"י סיוון שכוחו היה נגד קדושת התורה. ישראל כבשו מהאמורי החיות והניצוצות קדושות שהיה להם מהשורש מלעילא, וזה ירומז ב-**יִשְׂרָאֵל** טעם טפחא גם בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו **לְאֹמְרָי** לקבל חיות ושפע שהיה עד עתה שבו לאמורי.

לְאֹמְרָי – סלוק, מגביל את ידיעת בלק לעבר בלבד מה שנעשה כבר לאמרי, אבל ידיעת העתיד מה שיעשה למדין שבלק היה אחד מחמשת נסיכיו לא התגלה לו. ע"פ **זוהר בלק דף קצ** מדין יעצו לשכור את בלעם כנגד משה, וכיון שראו שבלעם לא יכול לקללם, לקחו עצת בלעם לבלק להכשיל ישראל בזנות, והפקירו נשותיהם ובנותיהם יותר מבנות מואב, וכל המיכשול ממדין היה, כאשר לעם ישראל לא היה כל תביעה ממדין. כאשר ישראל נקמו נקמתם מהמדינים בלק נהרג ולא ראה בהחרמה הגדולה שישראל החרימו את מדין, מה שבלק כמלך מואב יגר שיעשו ישראל למואב.

במדבר בלק כג, ו: וַיִּנָּר מוֹאֵב מִפְּנֵי הָעָם מֵאֵד כִּי רֶב-הוּא

וַיִּקַּח מוֹאֵב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיִּנָּר מוֹאֵב – קדמא ואזלא, ענין מרכזי, המלמד, שממנו נמשך השאר

במדבר רבה (וילנא) פרשה כ ג כתיב וַיִּנָּר מוֹאֵב מהו ויגר כשהיו ישראל נראין לעמונים נראין עטופים לשלום ולמואבים נראים מזויינין למלחמה שכן כתיב **(דברים ב) וקרבת מול בני עמון אל תצורם כל מין צרה**, אל תצר להם ואל תתגר במ כל מין גירור (כי אמא שלהם היתה צנועה וקראה לבנה בן-עמי) ולמואב אמר **אל תצר ואל תתגר במ מלחמה** מלחמה אי אתה עושה אבל מה שאתה יכול לחטוף מהן חטוף ולכן נראין מזויינין למואב (כי אמא שלהם קראה שם בנה מואב, פרסמה כי בנה מאביה) והן נאגריין לעריהם שאין ויגר אלא לשון אסיפה

ומפני יראתן את ישראל ע"פ **אור החיים** מואב צריכים לעצת מדין ולזה נכנעו להם והמליכו נסיכם, אע"פ ששנאו זה את זה כפי **רש"י** ב-**(כב,ד) אל זקני מדין** – והלא מעולם היו שונאים זה את זה, שנאמר: "המכה את מדין בשדה מואב" **(בר' לו, לה)** – שבאו מדין על מואב למלחמה? אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם.

במדבר בלק כג, ז: וַיֹּאמֶר מוֹאֵב אֶל-זַקְנֵי מִדְיָן עֹתָה יִלְחָכוּ הַקְּהָל־אֶת-כָּל-סִבְיַתְיָנוּ כְּלַחֵד תִּשְׁוֹר אֶת יִרְק הַשָּׂדֶה

וּבַלַּק בֶּן-צְפּוֹר מִלֶּדֶ לְמוֹאֵב בְּעֵת הַהוּא:

וַיֹּאמֶר מוֹאֵב – קדמא ואזלא **אל-זקני מדין** – מונח רביע

עֹתָה יִלְחָכוּ הַקְּהָל – גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר

התבנית קדמא ואזלא ... גרשיים או אזלא-גרש באותו פסוק או פסוקים סמוכים מרמזת לכעין לימוד במידת קל וחומר מהסוג דיו לבא מן הדין להיות כנידון. כלומר הנלמד לא יהיה חמור מהלמד.

במדבר רבה פר' כ' ס' ד': מה שור כוחו בפיו, אף אלו כוחן בפיהן, (טט - דיו לבא מן הדין (הנמשל הנלמד) אלו בני ישראל שכוחן בפיהן, להיות כנידון, כמו המשל הוא השור - שכוחו בפיו) ממשיך **במ"ר** מה שור כל מה שמלחך אין בו סימן ברכה, אף אלו כל אומה שנוגעים אין בהם סימן ברכה. מה שור מנגח בקרניו, אף אלו מנגחין בתפלתן וגו' השור הוא המשל המלמד ובני ישראל הם הנמשל הנלמד. מה השור הורס בפיו, כך כוחם של ישראל בפיהם ותפלתן כל אומה שנוגעת בהם. ולכן המסקנה השגויה של מואב, שגם הם צריכים כנגדם אדם בעל כוח בפיו כפי **רש"י** מנהיגן של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו, אמרו לו אין כחו אלא בפיו אמרו אף אנו נבוא עליהם באדם שכוחו בפיו.

דעת זקנים מבעלי התוספות עֹתָה יִלְחָכוּ הַקְּהָל - לא היו יראים אלא שלא יהיו שוללים ובוזים **אֶת-כָּל-סִבְיַתְיָנוּ** ולהכי נקט לשון לכיחה. אבל לא היו יראים שכבר הזהיר הקב"ה אל תצר את מואב.

עֹתָה יִלְחָכוּ הַקְּהָל - גרשיים מהפך פשטא, כעין יצא להקל ולא להחמיר, כפי דומבה"ת לא יראו לחייהם אלא לרכושם בלבד. **אֶת-כָּל-סִבְיַתְיָנוּ** - מונח אתנה במלים מוקפות, כעין ריבה וריבה את הכל, כפי דומבה"ת לא יראים אלא שלא יהיו שוללים ובוזים את כל סביבותינו

אֶת-כָּל-סִבְיַתְיָנוּ כְּלַחֵד תִּשְׁוֹר – פעמיים זקן-קטן בין שני קיסרים, כעין בנין אב או כעין דבר החוזר וקורה, וזה כנאמר ב- **במדבר**

רבה (וילנא) פרשה כ (א) אמרו (המואבים שבני ישראל) ירדו למצרים לגור (באופן זמני) ואחזו אותה (ובסוף רוקנו אותה)... (ב) ד"א ויגר לשון יראה שהיו מתייראין שראו כל האומות ביד ישראל שבא סיחון ונטל (חלק מ) ארץ מואב (ויצר חיץ בין מואב ועמון) והוא נלחם במלך מואב הראשון ועוג נטל כל ארץ בני עמון שנא' (דברים ג) כי רק עוג מלך הבשן וגו' באו ישראל ונטלוהו משניהם שאין בו עוולה והיו אלו רואין את ארצם ביד ישראל והיו אומרים לא אמר להם הקב"ה כי לא אתן לך מארצו ירושה הרי ארצנו לפניהם לכך היו מתייראין, (כיבוש חלק מארץ מואב בידי סיחון וכיבוש חלק מארץ עמון בידי עוג הסיר את האיסור של כיבוש חלקי ארץ אלו ע"י בני ישראל וכיבוש זה לא היה עוולה למואב ועמון כי לא מהם נכבש) המואבים חששו שבני ישראל ירוקנו גם את רכושם כמו שרוקנו את מצרים, החרימו את ערד ועמלק בערד, את סיחון את עוג

במדבר בלק כב,ה

וַיִּשְׁלַח מֶלֶאכִים אֶל-בְּלַעַם בֶּן-בְּעֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר-עַל-הַנְּהַר אַרְצֵי-בְנֵי-עַמּוֹ לְקַרְאֵהוּ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יִצְחָק מִמְצָרַיִם הִנֵּה כֹסֶה אֶת-עֵינַי הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב מִמֶּלֶי:

ע"פ תיב"ע - בלעם הוא לבן, ובמקורות אחרים הוא בן בעור בן לבן ואפשר אף צאצא יותר רחוק. **פְּתוּרָה** - תלישא-גדולה בתפקיד מקור. פתור נמצאת בפדן ארם על הפרת, מקור בני ישראל (טט - מרבקה אשת יצחק) ומבנות לבן נשות יעקב. **ע"פ ספר הפרשיות הרב כיטוב** - בלק מקורו במשפחת נחור וזה פירוש **רש"י** לארץ בני עמו - היינו למקורו של בלק. **לְאִמֹר** - רביע, אפשר ששלחו לבלעם ארבעה טיעונים מדוע עליו לבוא (א) **הִנֵּה** -תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה **עִם יִצְחָק מִמְצָרַיִם** - מונח מהפך פשטא טט - לפי כשפי בלעם תלישא-גדולה תרמו למחיצה שהעמיד לבל יצא עם ישראל ממצרים, ובלק מטיל אחריות על בלעם שכשפיו במצרים לא הועילו, תלישא-גדולה בתפקיד - תלש - בטל כח הכשפים שאמור היה לפעול לעולם, ולכן עליו לבוא ולעזור למואב מפני בני ישראל. מונח מהפך פשטא - נתהפכו שני ענינים, * **א'א' לבל יוכל עבד לברוח ממצרים** - והנה יצאו עבדים רבים, וערב רב שהצטרף לבני ישראל * **א'ב' והיה מובטח כי לעולם לא יצא עם ישראל ממצרים והנה ישראל יצאו** (ב) **הִנֵּה כֹסֶה אֶת-עֵינַי הָאָרֶץ** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, כפי' **אור-החיים** נתכוון גם כן **נגד** מה שיעץ עליהם במועצותיו הרעים (ב'א') למען ענותו למעטם (ב'ב') גם להרוג זכוריהם ולשחת הבנים הנה הוא **הפך הדברים** שלא מלבד שלא נתמעט אלא אדרבא נתרבה עד מאד הוא אומרו **הִנֵּה כֹסֶה אֶת-עֵינַי הָאָרֶץ**.

במדבר בלק כב,ז

וַיִּלְכְּוּ זַקְנֵי מוֹאָב וְזַקְנֵי מִדְיָן וְקַסְמִים בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל-בְּלַעַם וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בְלָק:

וַיִּלְכְּוּ - קדמא ואזלא במלה אחת, מואב ומדין באמצעות **זַקְנֵי מוֹאָב וְזַקְנֵי מִדְיָן** בתפקיד השתנו ביניהם, השלימו ביניהם **רש"י כב,ז** **ויאמר מואב אל-זקני מדין** - ... אלא מיראתן של ישראל עשו שלום ביניהם וגו' **דעת זקנים מבעלי התוספות וַיִּלְכְּוּ זַקְנֵי מוֹאָב**. **בפרק חלק, בבלי סנהדרין** תנא מואב ומדין לא היה שלום ביניהם לעולם, משל לשני כלבים שהיו בעדר והיו שונאין זה לזה ובא הזאב על אחד מהם אמר אם אין אני עוזרו למחר יבא עלי, הלכו להם שניהם והרגו הזאב. אמר רב משרשיא היינו דאמרי אינשי שונרא וכרכושא (פי' חתול והולדה) עבדו הלולא מתרבא דביש גאד. (עשו סעודה מחלב של גדי שאיתרעה מזלו, היינו השלימו ביניהם במצאם טרף שלא עמד בפניהם)

וַיִּלְכְּוּ - קדמא ואזלא במלה אחת **זַקְנֵי מוֹאָב וְזַקְנֵי מִדְיָן** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן. זקני מואב לא היו חכמים כמו זקני מדין, כי ע"פ **רש"י** זקני מדין אמרו אם ידחנו (בלעם משמע כי) אין בו תועלת. לפיכך כאשר אמר להם לינו פה הלילה אמרו אין בו תקוה, הניחוהו והלכו להם וישבו שרי מואב עם בלעם. בשעה שהלכו אל בלעם, זקני מדין השתנו לזקני מואב. אבל זקני מדין החכמים הכינו מבחן לבלעם וכאשר ראו שדחם כפי מבחנם ידעו שאין בו תועלת. אבל זקני מואב שלא היו חכמים כמו זקני מדין לא הבחינו בכך.

במדבר בלק כג,י: מי מנה עפר יעקב ומספר את-רבע ישׂראל

הַמֹּת נַפְשֵׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְהָיָה אֶתְרֵיתִי כְּמָהוּ:

יונתן במדבר כג,י וַהֲוֵה פִּינֹן דְּחֶמָּא בְּלַעַם חֲיִיבָא דְּבֵית יִשְׂרָאֵל הוֹוִן גְּזָרִין עוֹרְלְתְּהוֹן וְטָמְרִין בְּעַפְרָא דְּמִדְבָּרָא אָמַר מֵאֵן יִיכּוֹל לְמַמְנֵי זְכוּתָא חֲסִינְיָא הָאֵילִין וְסִכּוּם עוֹבְדֵיָא טְבִיָּא דְּעַם תְּדָא מִן אַרְבְּעֵתִי מִשִּׁירְיָתָא דְּיִשְׂרָאֵל אָמַר בְּלַעַם רְשִׁיעָא אֵין קְטָלִין יְתֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל פְּסִיפָא פְּכּוּר מִבְּשָׂרָא דְּלִית לִי חוֹלֵק לְעֵלְמָא דְּאֵתִי בְּרַם אֵין מִיִּיתָנָא מוֹתָא דְּקִשְׁיִטִין לְוֹאֵי דְּתִיָּהִי סוֹפִי פְּזַעִירָא דְּבַהוֹן: **אונקלוס במדבר בלק כג,י** מן יכול לממני דעדקא דבית יעקב דאמיר עליהון יסגון כעפרא דארעא או חדא מארבע משריתא דישראל תמות נפשי מותא דקשיטוהי ויהי סופי כותהון: **את-רבע ישׂראל** - **תרגום יונתן** דְּעַם תְּדָא מִן אַרְבְּעֵתִי מִשִּׁירְיָתָא דְּיִשְׂרָאֵל, אחד מארבע מחנות של מחנה ישראל. **את-רבע ישׂראל** - **תרגום אונקלוס** או חדא מארבע משריתא דישראל, אחד מארבע מחנות של מחנה ישראל. אם כן מלת **רבע** בעלת קשר למספר ארבע, במובן של אחד מארבע (רביעית). לכן אפשר כי גם המילה רביע בעלת שורש בלשון הקודש ומשמעה ארבע, ולא רק בלשון ארמית בה משמעה רובץ, רבוץ.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

תביר [מרכא] טפחא [מונח] אתנח ... תביר [מרכא] טפחא [מרכא] סלוק; תביר מרכא טפחא – קבוצת פרטים הקשורים לנושא, אשר על חלקם חל ענין או הלכה מסוימת ועל חלקם לא חל הענין או ההלכה המסוימת; מונח אתנח / מרכא סלוק: מונח או מרכא מרבים ענין ו-אתנח או סלוק מגבילים את הענין שהתרחבה. בלא מונח או מרכא ה- אתנח או ה- סלוק מגבילים משהו בחלק הענין שנתר ממיעוט התביר. צריך להבחין בין השפעת תביר – מחלק וממעט ובין השפעת אתנח או סלוק – מגביל.

7.8 במדבר פינחס כה,י

במדבר פינחס כה,יא

פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת-חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאוֹ אֶת-קִנְאֹתֵי בְתוּכֶם וְלֹא-כִלְיֹתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאֹתֵי:

ע"פ **אור החיים** צריך לדעת למה הוצרך ליחסו

- * (א) ואולי שנתכוון שיזכרו אבותיו לטובה
- * (ב) עוד נראה שנתכוון להשלים ישראל עם אהרן וגו' (כי במדרש) נחשב על אהרן הקלקול שגרם במיתת עם רב והה מבקש לתקן וכאן רמז ה' כי פנחס שלם במדה טובה מרובה. הרי עמד פנחס בן בנו ופדה נפש כל ישראל
- * (ג) שלא יחשוב משה שה' השיב את-חמתו בלא אמצעות זכות אשר כפה מדת-הדין ויצא מזה שיחשוב משה כי ה' מתנהג בסדר זה (ללא מעשה טוב של ישראל), לכן הודיעו ה' כי פנחס הוא שהיה סיבה להשיב חימה והוא אומר **השיב אֶת-חַמְתִּי** ולא מעצמה שבה

ע"פ **רש"י ושפת"ח וכלי יקר** - השבטים מבזים את פנחס (קודם למעשה ההצלה באומרם), אבי אביך זה פיטם עגלים לע"ז (כוונה ליתרו) אבי אמך או אבי אם אמך או אבי אב אמך, היינו אשת אלעזר (**בבא בתרא פרק שמיני אלו נוחלין**), וזה אהרן עשה העגל ואעפ"כ העביר פינחס על מידותיו לא היה מקפיד על ביוזיו (מעיד על יו"ד זעירא במילת פינחס, שמחל על בזויו (**נחלת יעקב**)) כי אחז מעשה אבותיו בידיו כמו שלא הקפיד אהרן על כבודו שביזוהו על מעשה העגל, שהוא ניסה להציל ולא הצליח, ואעפ"כ עשה חסד עם ישראל במעשה הולכת קטורת לעם בשעת המגיפה כדי להצילו (**במד' קרח יז,יב**). אם כן פינחס משיב חימה בקידוש השם ברכים הריגת נשיא שמעון שדרש התרת איסור שלא כהלכה ושהיה קשור לעבודה זרה וזנות, כמו שאהרן סבו השיב חימה בלי להקפיד על ביוזים.

תבנית טעמי הפסוק כעין כלל ופרט, ואין בכלל אלא מה שיש בפרט, נברר מה מלמדים הפרטים

פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר - קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד ואחריו הפרטים:

- (א) **בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן** - מונח רביע, התוכן מלמד על אהרן הכהן, סבו של פינחס שעבר על מידותיו והציל את בני ישראל. תבנית הטעמים - מונח רביע, רבוי רב ללמד על כל מצות האמורות בתורה (ראה **רמב"ם** להלן);
- (ב) **השיב אֶת-חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, פינחס מהפך – עובר על מידתו, והציל את בני ישראל. זקף-קטן – בתפקיד שתיים, השבת החימה הייתה בקידוש השם בשני הדברים הבאים:
 - (ג) **בְּקִנְאוֹ אֶת-קִנְאֹתֵי בְתוּכֶם** - מרכא טפחא אתנח
 - (ד) **וְלֹא-כִלְיֹתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּקִנְאֹתֵי** - מרכא טפחא סלוק

אפשר כי הפרטים מלמדים את הלימודים הבאים:

- (א) **העובר על מידותיו יוצר שעת רצון**, ולכן הוא אמצעי ראוי לה' להפך מידת הדין מעל בני ישראל והגברת מידת הרחמים, כאהרן ופינחס ועל זה הזכיר שניהם **פִּינְחָס בֶּן-אֶלְעָזָר בֶּן-אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַשֵּׁיב אֶת-חַמְתִּי מֵעַל בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל**
 - (ב) **סיבות לקידוש השם בתוך בני ישראל וע"י מי**
- כתב **כלי יקר** לימד על כל קידוש שם שצריך להיות בתוך בני ישראל דוקא וכמו שאמר **ונקדשתי בתוך בני ישראל ולכן נאמר (במד' בלק כה,ז) וְלִקְחֶם מִתּוֹךְ הָעֵדָה**

רמב"ם הלכות יסודי התורה פ"ה ה"י כל העובר מדעתו (טט - כמו זמרי בן סלוא) בלא אונס על אחת מכל מצות האמורות בתורה בשאט בנפש להכעיס הרי זה מחלל את השם, ולפיכך נאמר בשבועת שקר וחללת את שם אלהיך אני ה', ואם עבר בעשרה מישאל הרי זה חילל את השם ברכים (טט - זמרי עבר על ארמית ואולי גם על עבודה זרה, אף שלא ראוהו בשעת מעשה, אלא שע"י הוצאתו עם האשה על הרומח של פינחס נתגלה מעשהו), וכן כל הפורש מעבירה או עשה מצוה לא מפני דבר בעולם לא פחד ולא יראה ולא לבקש כבוד אלא מפני הבורא ברוך הוא כמניעת יוסף הצדיק עצמו מאשת רבו (וכן פינחס **בְּקִנְאוֹ אֶת-קִנְאֹתֵי** – על בעילת ארמית ברכים נזכר הלכה הבוועל ארמית קנאים פוגעים בו ועשה מעשה אע"פ שאם היה בא לבית הדין לא היו מורים לא כן - **בתוכם**, קנאת הבורא בלבד, ולא סיבת אחרת) הרי זה מקדש את השם.

בְּקִנְאוֹ אֶת-קִנְאֹתֵי - מרכא טפחא – יתור לרבות, ככתב **רמב"ם** לעיל כל העובר מדעתו ... מכל המצוות **בְּתוּכֶם** – אתנח – מגביל, קנא קנאת הבורא בלבד, ולא סיבת אחרת. ולכן בזכות מעשה ללא פניות, לטובת אנשים שקודם ביוזוהו (**אור החיים**) מעשה הטוב בגדר הפעולה עצמה שהסיר כעס ה' כי הכעס הוא ענף היגון והזאבון ויהי' לה' נחת רוח הרבה השבת חימה. **וְלֹא-כִלְיֹתִי אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל** - מרכא טפחא – יתור לרבות, גם הקב"ה עובר על מידותיו **בְּקִנְאֹתֵי** – סילוק, (מגביל) מסלק מידת הדין ומגביר מידת הרחמים.

לקידוש השם בתוך בני ישראל של אהרן הכהן ופינחס נכדו ללא פניות יש המשך באליהו הנקשר במקורות שונים לפינחס **יונתן שמות וארא ויח** ובגני דקתה עמקם ויצקה וחרבון וצדיאל ושיגי חיוי דקתה חסידיא מאה ותלתין ותלת שנין חזיא עד דחמא ית פינחס הוא אליהו קהנא רבא דעתיד למשתלקא לגלותא דישראל בסוף יומיא :
כתר יונתן שמות וארא ויח ... פנחס הוא אליהו כהן גדול שעתיד להשלה לגלות של ישראל בסוף הימים:
במדבר פינחס כה,יב לכן אמר הנני נתן לו את-בריתי שלום:

דעת זקנים מבעלי התוספות - לכן - שעשה דבר הגון לפני **הנני נתן לו את-בריתי שלום**. ואם ישנאוהו ישראל לא יחוש ואין לו לירא לא מקרובי זמרי ולא מקרובי כזבי שהיתה בת מלך.

ע"פ **רש"י (כה,יג) ברית כהנות עולם** - שאע"פ שכבר ניתנה כהונה לזרעו של אהרן, לא נתנה אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו

ולתולדותיהם שיולידו אחר המשחתן, אבל פנחס שנולד קודם לכן ולא נמשח לא בא לכלל כהונה עד כאן. וכן שנינו ב- **זבחים (קא,ב)** לא נתכהן פנחס עד שהרג לזמרי. אבל **בבלי זבחים קב,א** מיתיבי, חמש שמחות היתה אלישבע יתירה על בנות ישראל: יבמה מלך, אישה כהן גדול, בנה סגן, בן בנה (**ויקרא רבה** פינחס) משוח מלחמה, ואחיה נשיא שבט, ואבילה על שני בניה; ו- **תורה תמימה קהלת פ"ב הערה יז** סובר כי הגי' צ"ל ארבע שמחות ללא פינחס. ויש המפרש כי נמשח אך לא הובטחה כהונה גדולה לו ולזרעו. **שפת"ח** ... משום הכי לא נכתב בריתי שלום שלא היא מלת שלום דביקות ... **את-בריתי שלום, בריתי** - טפחה מפסיקה את הדביקות של מלת **שלום** למלת **בריתי**. **לכן** – טפחה – לכן לעצמה מילת שימוש, וטפחה בתפקיד פותחת טפח להתאפיין ממלת **אמר** – אתנה, מגביל ומפרשים "לכן" לשון שבועה שמאפינה **אמר** – אתנה, מגביל השבועה לפינחס ולזרעו השלמים ולא לבעלי מום. **לכן אמר** - שבועת ה' לפינחס הנאמרת למשה כעין שבועה בעד שאין להתירה, ומשה שקול ככל ישראל אזי זאת שבועה ברבים. **הנני** - קדמא – פינחס שנולד קודם למשיחת אהרן ובניו, לא נתכהן (אפשר הכוונה שלא הובטח בכהונה גדולה) עד שהרג לזמרי. **נתן לו את-בריתי שלום** - מרכא תביר טפחה סלוק – כעין קבוצת פרטים שלא על כל אחד חלה אותה הלכה, (א) **קידושין פרק האומר** מסיק וי"ו דשלום קטיעא היא למדרש כשהוא שלם ולא כשהוא חסר, מכאן לכהן בעל מום שעבודתו פסולה. השבועה חלה על כל הפרטים השלמים מבני פינחס, בעלי מום מוגבלים בעבודת הקודש. (ב) **רא"ם** ברית שלום, ברית כהונת עולם... עד שיאמר שתהא לו שבועתי זאת לשבועת שלום ויש לדחוק וליישב דעיקר ברית הוא על כהונת עולם **שעיקר** כהנים גדולים הם מזרע פנחס ואגב הברית מבשר אותו שמחזיק לו טובה וחנות על שעה עמו (עם הקב"ה) טובה והוא השלום. אך לא כולם, וחילק הדורות שכגון בזמן עלי היו בני איתמר בן-אהרן כהן כהנים גדולים וחזרה בזמן מרד אבשלום במנוי צדוק ממשפחת פינחס במקום אביתר ממשפחת איתמר.

במדבר פינחס כו פ [נב] וידבר ה' אל-משה לאמר: [נג] לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות: [נד] לרוב תרבה נחלתו ולמעט תמעיט נחלתו איש לפי פקדיו יתן נחלתו: [נה] אך-בגורל יחלק את-הארץ לשמות משות-אבתם ונחלו: [נו] על-פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט: ס תורה תמימה פרשת פינחס (נג) לאלה תחלק הארץ - לאלה - כאלה, להוציא את הטפלים^(ט) [ב"ב קי"ז א']:

(נד) **לרוב תרבה** - תניא, הרי שהיה לו בשעת יציאת חמשה בנים ובכניסתן לארץ עשרה, קורא אני עליהם למעט תמעיט נחלתו, הרי שיצאו עמו ממצרים עשרה בנים ובכניסתם לארץ נמצאו חמשה, קורא אני עליהם **לרוב תרבה נחלתו**^(ט) [ספרי]:

איש - ולא נשים ולא טומטום ואנדרוגינוס^(ט) [שם]:

לפי פקדיו - מלמד שלא נתחלקה א"י לכל שבט ושבט אלא לפי מה שהוא^(ט) [שם]:

(נה) **לשמות משות-אבתם** - תניא, רבי אישה אומר, ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, שנאמר לשמות מטות אבותם ינחלו^(ט), ומאי משמע דביוצאי מצרים כתיב ודילמא לשבטים קאמר ליה^(ט), דכתיב (**ד"פ וארא**) **והבאתי אתכם אל הארץ ונתתי אותה לכם מורשה אני ה'**, ירושה היא לכם מאבותיכם, וליוצאי מצרים קאמר להו^(ט) [ב"ב קי"ז א' ב']:

לשמות משות-אבתם - יצאו גרים ועבדים^(ט) [ספרי]:

[נג] **לאלה** – רביע, ארבע קבוצות נוחלות את הארץ. **תחלק הארץ בנחלה** – מרכא תביר טפחה, כעין קבוצת פרטים שלא על כל אחד חלה אותה הלכה.

ב"ב קי"ז לאלה – רביע, ארבע קבוצות מקבלות נחלות בארץ. יוצאי מצרים בני למעלה מעשרים שמתו במדבר בניהם מקבלים חלקם, הבאים לארץ מעל גיל 20, יוצאי מצרים מעל גיל 60 בגזירת המרגלים קבלו שתי חלקות, זה אופן אחד לארבע קבוצות. **אופן** אחר יוסיף על השלושה הנ"ל את יוצאי מצרים בני 20 – 60 מהלימוד על סיבות לשמחת ט"ו באב למאן דאמר שבשנת ארבעים לא מתו בט' באב מי שנגזר עליו למות בגזירת המרגלים הרי שגם יוצאי מצרים בני 20 – 60 שלא מתו ויש לזה תמיכה בטעמי הקרא **שם יתמו ושם ימותו** שממעט קבוצה מביניהם,

תורה תמימה (נה) אך בגורל תחלק - ת"ר, א"י לא נתחלקה אלא בגורל שנאמר אך בגורל תחלק, ולא נתחלקה אלא באורים ותומים שנאמר על פי הגורל^(ט) [ב"ב קכ"ב א']:

(נו) **בין רב למעט** - תניא, בשלושה דברים נתחלקה ארץ ישראל, בגורלות, באורים ותומים ובכספים, הדא הוא דכתיב (**יהושע י"ח**) **וישלק להם יהושע גורל לפני ה' במצפה, גורל אלו הגורלות, לפני ה' אלו אורים ותומים, בין רב למעט** אלו הכספים^(ט) [ירושלמי יומא פ"ד ה"א]:

בין רב למעט - מגיד שלא נתחלקה ארץ ישראל אלא בשומא, בית כור כנגד בית סאה, בית סאה כנגד בין כור^(ט) [ספרי]:

בבלי בבא בתרא קכב – [נה] **אך-בגורל** – זקף-גדול, ענין של שלוש, שתי נקודות באופן אחד אלו שתי קלפיות, אחת לשמות שבטים, אחת לשמות תחומים,

נקודה אחת באופן אחר אלעזר כהן גדול אומר ברוח הקודש ע"פ אורים ותומים שם שבט ושם תחום והם עולים בידי מכל קלפי. לעומת **בבלי יומא** גורל השעירים ביה"כ, קלפי אחד ושתי קוביות בה, מכניס ידיו ומעלה שתי הקוביות בבת אחת, אחת בכל יד.

נקודה אחת באופן אחר חלוקת יהושע לפי ערך כספי כ **תורה תמימה הערה יח** אלא ר"ל מי שעלה חלקו בסמוך לירושלים מתחשב בערך השווי עם מי שעלה גורלו ברחוק מירושלים, שהרחוק גרוע הוא מפני שרחוק הוא מביהמ"ק ומפני שקרוב הוא לארץ העמים, **בבלי בבא בתרא קכא [נד] לרוב** – רביע, חלוקת הארץ, אפשר שלוש מ-אך-בגורל" ורביעי בחלוקת יהושע לפי ערך כספי כ-**תורה תמימה הערה יח** אלא ר"ל מי שעלה חלקו בסמוך לירושלים מתחשב בערך השווי עם מי שעלה גורלו ברחוק מירושלים, שהרחוק גרוע הוא מפני שרחוק הוא מביהמ"ק ומפני שקרוב הוא לארץ העמים.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

(קיסר = אתנח או סלוק) **פשטא מונח זקף-קטן** – והוא תיאור ואחריו הלכה, או הוא הלכה ואחריו הלכה, לימוד אלפני ולאחריו
(קיסר = אתנח או סלוק) **מרכא פשטא מונח זקף-קטן** – והוא תיאור ואחריו הלכה, או הוא הלכה ואחריו הלכה, לימוד אלפני לפניו
ואפשר גם לאחריו.

7.9 במדבר מטות ל,ב

במדבר מטות ל,ב:

פ [ב] וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל-רְאֵשֵׁי הַמַּטּוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר יְהוָה הַדִּבֶּר אֲשֶׁר צִוָּה ה' -

לְאמֹר – אתנח, מגביל לדרוש נוטריקון **לאו אמר** בתוך העשה המתחיל בצווי **יְהוָה הַדִּבֶּר** וכפי **רש"י** ... דבר אחר (ראה נדרים עז, ב - עח, א); **יְהוָה הַדִּבֶּר** - מעוט הוא; לומר, שהחכם בלשון 'התרה' ובעל בלשון 'הפרה' כלשון הכתוב כאן; (וההגבלה במצוות העשה היא לא תחליפו בין דרך החכם בלשון התרה ובין דרך הבעל בלשון הפרה) **ואם חלפנו, אין מותר ואין מופר** (נדרים עח, א).
ראה **לאמר - אתנח**

במדבר מטות ל,ב:

[ג] אִישׁ כִּי-יֵדֵר נָדָר לְהו' אֹו-הַשְּׁבַע שְׁבַעַה לְאָסֵר אָסֵר עַל-נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכַל-הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה:

[ד] וְאִשָּׁה כִּי-תִדְר נָדָר לְהו' וְאָסְרָה אָסֵר בְּבֵית אָבִיהָ בְּנַעֲרִיהָ:

ספרי במדבר פיסקא קנג ... ומה ת"ל **אֶל-רְאֵשֵׁי הַמַּטּוֹת** מגיד שאין **היתר נדרים** אלא **מפי מומחים**. ... ד"א **יְהוָה הַדִּבֶּר אֲשֶׁר צִוָּה**

ה' הבעל מפר ואין חכם מפר. חכם מתיר ואין בעל מתיר ...

יְהוָה הַדִּבֶּר אֲשֶׁר צִוָּה ה' – (אתנח) מונח זקף-קטן והוא תיאור, טפחא מרכא סלוק – הוא המצוה. תבנית טעמים ללימוד אלפניה ולאחריה. ע"פ הכתוב בספרי המצוה **אֲשֶׁר צִוָּה ה'** היא הבעל מפר ואין חכם מפר. חכם מתיר ואין בעל מתיר, וכן הכתוב לפניו **היתר נדרים** ... **מפי מומחים**. ספרי דורש שהכתוב מדבר באב מפר וחכם המתיר נדרים, ועדיין לא שמענו על עצם סיפור מעשה הנדר או השבועה הכתוב אחריו בפסוק **[ג] אִישׁ כִּי-יֵדֵר נָדָר לְהו' אֹו-הַשְּׁבַע שְׁבַעַה** וגו'.

לכאורה סדר הכתוב היה צריך להיות (ל, ב) וידבר ... לאמר (ל, ג וכו') איש כי-ידר ... ואשה כי-תדר וגו' ואח"כ זה הדבר אשר צוה ה' וההמשך (ל, ה) ושמע אביה וגו' והניא אביה וגו'

אפשר כי תבנית הלימוד אלפני ולאחריו פועלת כאן כך: הלימוד לאחריו לוקח את פסוקי הנדרים והשבועות (ל, ג, ד) ומעבירם אלפניו **אֶל-רְאֵשֵׁי הַמַּטּוֹת** שהם ידונו בהיתר נדרים. **הַמַּטּוֹת** – זקף-קטן ריבה מומחים על ראשי המטות. אפשר כי דרישת המומחים מגיע לכאן עם העברת הנדרים לכאן כי בראש (ל, ג), עומדת מלת **אִישׁ** – תרסא = תלישא-קטנה, בתפקיד בעל בחינה נעלה (כעין מחיצה לעצמו) מגיד שאין **היתר נדרים** אלא **מפי מומחים**

במדבר מטות ל,ג:

אִישׁ כִּי-יֵדֵר נָדָר לְהו' אֹו-הַשְּׁבַע שְׁבַעַה לְאָסֵר אָסֵר עַל-נַפְשׁוֹ לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכַל-הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה:

אִישׁ - תלישא-קטנה **כִּי-יֵדֵר נָדָר** – קדמא ואזלא **לְהו'** - רביע

אֹו-הַשְּׁבַע שְׁבַעַה לְאָסֵר אָסֵר עַל-נַפְשׁוֹ - מהפך פשטא מהפך פשטא זקף-קטן

אִישׁ - תלישא-קטנה, בתפקידים הבאים:

- תפקיד – בעל בחינה נעלה, הוא החכם המומחה
- תפקיד – תלישא היינו עקירה
- תפקיד מחיצה – בנדר אדם אוסר חפץ על עצמו, זה נקרא איסור חפצא, בשבועה אדם אוסר את עצמו מלעשות או לא לעשות, זה נקרא איסור גברא
- תפקיד שיעור – א' סוגי נדרים ושבועות, ב' – התרת נדר ביחיד מומחה או בשלושה הדיוטות,
- תפקיד שיעור – אומדנא של מחשבת הנודר או הנשבע בשעת הנדר או השבועה כדי למצוא פתח התרה,
- **רמב"ן** ... וירמוז עוד למדרש רבותינו (**נדרים עח, א**), כי לראשי **המטות יד ושם** בנדרים יותר משאר העם, שיחיד מומחה מתיר הנדר. והנה היתר הנדרים לא נתפרש בתורה, אבל הוא הלכה למשה מסיני, תלאו הכתוב בחוט השערה, כמו שאמרו (**חגיגה יא**): היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמוכו, וגו' (אפשר כי מאמר זה"ל היתר נדרים פורחין באויר מכיון לטעמי המקרא הפורחים סביב המלים והם מרמזים איך לדרוש הכתוב העוסק בנדר ושבועה ולהסיק את ההיתר).
- **אִישׁ כִּי-יֵדֵר נָדָר לְהו'** - המלים עוסקות בקבלת נדר, טעמי הקרא עוסקים בהתרת / עקירת הנדר: **אִישׁ** – הוא החכם המומחה, **בעל בחינה נעלה לאמוד** האם בנסיבות שקדמו (קדמא) ל-**כִּי-יֵדֵר** היה מצב שהנודר לא צפה ולכן אפשר למצוא פתח להתיר / לעקור ה- **נָדָר** כי הוא (אזלא – ילך במתכונת) אחד מארבעה נדרים שאינם נדרים דאמרינן: אמר רבי יודא אמר אמר רב אסי (**בבלי נדרים כא, ב**): נדרי הבאי, נדרי זירוויין, נדרי שגגות, נדרי אונסין המרומזים ברביע של מלת **לְהו'**
- **אִישׁ** טעם תלישא ב-**במדבר מטות** לשיעור זמן של לא תאחר, והדרשה נלמדת מ-**דברים כי-תצא**
- ע"פ **רשב"ם** ודומה לו רבי יוסף בכור שור, שיעור זמן לקיום נדר של גבוה לבל יאחר, כי נכתב בסמיכות לסוף פרשת פינחס העוסקת בקרבנות נדרים ונדבות. כעניין שני דברים הללו פירש משה במשנה תורה: (**דב' תצא כג, ב**) **ס כִּי-תִדְר נָדָר לְהו' אֹו-הַשְּׁבַע שְׁבַעַה לְאָסֵר אָסֵר עַל-נַפְשׁוֹ** וגו', "**מוצא שפתיך תשמר ועשית**" (**דב' כג, כד**); "**כי תדר נדר**" וגו' - כענין (**במ' מטות ל, ג**) **אִישׁ כִּי-יֵדֵר נָדָר**, ו"**מוצא שפתיך תשמר**" - כענין **אֹו-הַשְּׁבַע שְׁבַעַה** וגו'
- תלישא-קטנה – תרסא במנהג הספרדי ר"ת ת'גרום א'ת ס'תירת ר'צוננו, ת'ערער א'ת ס'יבות ר'צוננו וכד'

כִּי-יֵדֵר נָדָר לְהו' – קדמא ואזלא, בתפקיד מוקדם ומלמד כי נדר חל רק על דבר שמותר ע"י ה' ומותפס אך ורק בדבר הנדור כבר

מהתורה - קרבן לה'

לָהּ - רביע, להוציא ארבעה נדרים שלא יהיו נדרים **משנה נדרים פ"ג מ"א** ארבעה נדרים התירו חכמים נדרי זירוויין ונדרי הבאי ונדרי שגגות ונדרי אונסים וגו' (ר"ת ז"ה א"ש)

ארבעה סוגי נדרים חכם מתיר **רבי יוסף בכור שור** ... תדע, דאמרינן: אמר רבי יודא אמר רב אסי (**בבלי נדרים כא,ג**): אין חכם מתיר אלא כעין ארבעה נדרים הללו: נדרי הבאי, נדרי זירוויין, נדרי שגגות, נדרי אונסין - דהתירו חכמים (ראה משנה נדרים ג,א). וגו'

או-השבע שבעה לאָסר אָסר על-נפשו - מהפך פשטא מהפך פשטא זקף-קטן,

שבועה חלה על דברים ממשיים ולא ממשיים, מעשה והמנעות ממעשה

לאָסר אָסר על-נפשו - מהפך פשטא זקף-קטן, פשט ומוציא מהפשט. **ספרי ה' (גרסת מלבי"ם)** פשט הכתוב אוסר על עצמו ואינו אוסר על אחרים. יוצא מן הפשט **ספרי ו'** דבר אחר **לאָסר אָסר על-נפשו** למה נאמר לפי שהוא אומר **כָּכָל-הַיָּצָא מִפִּי יַעֲשֶׂה** אין לי אלא שהוציא בפיו (מה שחשב), קבל עליו (אמר בפיו מה שלא חשב) בנדר ובשבועה מניין? ת"ל **לאָסר אָסר על-נפשו**

התורה והמצוה: (במ' מטות ז,ג) **לאָסר אָסר על-נפשו** לשון זה מציין אף שקבל השבועה **במחשבת הלב** בלבד שהגיון הלב הוא ענין נפשי, מלשון **כָּכָל-הַיָּצָא מִפִּי יַעֲשֶׂה** משמע דוקא אם הוציא מפיו, וזה כמ"ש בספרא (ויקרא סי' ש"ב) יכול המהרהר בלב יהא חייב ת"ל (**וי' ה,ה**) **בשפתיים** ולא בלב או יכול שאני מוציא את הגומר בלב ת"ל (**וי' ה,ה**) **לבטא**,

ופי' רב ששת בשבועות (דף כו) אליבא דשמואל דהלכתא כותיה, (**וי' ה,ה**) **בשפתיים** ולא שגמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת שעורים, גמר בלבו להוציא פת חטין והוציא פת סתם מניין? ת"ל (**וי' ה,ה**) **לבטא**, וכן מה שכתוב פה קבל עליו (אמר בפיו מה שלא חשב) וכו' היינו שהוציא פת סתם שאז אזלינן בתר מחשבת הלב שאסר ע"ע פת חטין.

ב-בבלי שבועות כו,ב, הלימוד הוא מהמלים (**וי' ה,ה**) **לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא הָאָדָם** פירוש מהיתור כי כבר נאמר (**וי' ה,ה**) **לבטא בשפתיים**, אבל המלבי"ם ב- (**וי' ה,ה**) כותב כי זאת טעות סופר ומשוה הגמרא עם לשון הספרא שלימוד הוא מהמלה (**וי' ה,ה**) **לבטא**.

ספרא ויקרא - דבורא דחובה פרשה ט (ב) יכול המהרהר בלב יהא חייב תלמוד לומר **בשפתיים** לא בלב או יכול שאני מוציא את הגומר בלב תלמוד לומר (**וי' ה,ה**) **לבטא** - למ"ד מלמד על הרהור הלב שעתיד לבטאו.

בבלי שבועות כו,ב ... אמר שמואל: גמר בלבו צריך שיוציא בשפתיו, שנאמר: (**וי' ה,ה**) **לבטא בשפתיים**. מיתיבי: **בשפתיים** - ולא בלב, גמר בלבו מניין? ת"ל: (**וי' ה,ה**) **לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא הָאָדָם בשבועה** (לרבות מחשבה שתחייב); הא גופה קשיא, אמרת: **בשפתיים** - ולא בלב, והדר אמרת: גמר בלבו מניין! אמר רב ששת: הא לא קשיא, הכי קאמר: (חייב להוציא) **בשפתיים** (שהשבועה תחייב) - ולא שגמר בלבו להוציא בשפתיו ולא הוציא (שבועה כזאת לא מחייבת), גמר בלבו סתם (ולא חכנו לומר בפה) מניין (שזאת שבועה מחייבת)? ת"ל: **לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא הָאָדָם בשבועה** (הדרשה היא היפך הכתוב), אלא לשמואל קשיא! אמר רב ששת, תריץ ואימא הכי (תתריך הברייתא ואומר כך, שבועה): **בשפתיים** (מחייבת) - ולא (המחשבה) שגמר בלבו (כאשר חשב) להוציא (בשפתיו) פת חטין והוציא (בשפתיו) פת שעורים (בסתירה בין מחשבה ושפתיים מחייבת שבועה השפתיים), (אבל) גמר בלבו להוציא (בשפתיו) פת חטין והוציא (בשפתיו) פת סתם מניין (שהמחשבה מחייבת)? ת"ל: (**וי' ה,ה**) **לְכָל אֲשֶׁר יִבְטָא הָאָדָם בשבועה** (כאשר הבטוי אינו סותר המחשבה).

כאשר יש סתירה בין מה שחשב ובין מה שאמר, אז לא מועילה המחשבה ומה שאמר מחייב, וכאשר אין סתירה בין מה שחשב ובין מה שהוציא בפה, כגון חשב להשבע לאסור על עצמו פת חטין והוציא פת סתם אז תועיל המחשבה ויהיה אסור בפת חטין.

(במ' מטות ז,ג) **או-השבע שבעה לאָסר אָסר על-נפשו** - מהפך פשטא מהפך פשטא זקף-קטן,

מהפך פשטא אחד מלמד - חשב א אמר ב, אם א לא מוכל באופן כלשהו ב-ב - ב מחייב. כלומר היוצא מפיו ששונה מפשט מחשבתו, הוא המחייב.

חשב א אמר ב, אם א מוכל באופן כלשהו ב-ב - אפשר כי הכלה זאת מרומזת בתבנית הטעמים מרכא טפחא של **כָּכָל-הַיָּצָא מִפִּי** בתפקיד יתור לרבות אמירה שעשויה להכיל את מחשבתו ובאופן שלא לסתור אותה. **יעשה** - סלוק מגביל, שרק במצב הכלה יקיים שבועתו או נדרו, ואם החכם ימצא שהנסיבות לא היו כמו שהתכוין, זה פותח פתח לחרטה ולהתרת - עקירת הנדר. בין תפקידי תבנית פשטא פשטא צמודים יש תפקיד של רגילות, כאן זה מהפך פשטא מהפך פשטא אפשר שבה לומר מוציא מהרגילות ולכן פתח לעקירה.

תורה תמימה לאָסר אָסר וגו' - מהו לאסר איסר, כמה דאת אמר (ירמי' מ') והוא אסור בזיקים⁽⁷⁾ [ירושלמי נדרים פ"ט ה"א]:

תורה תמימה על-נפשו - במי שנפשו קנויה לו, יצא עבד שאין נפשו קנויה לו⁽⁷⁾ [נזיר ס"ב ב']:

תורה תמימה הערות

(כד) הנה קיי"ל דמתירין לאדם את נדרו בפתח, שפותחין לו היתר ואומרים לו אלו היית יודע שהנודר הוא חוטא בנפשן [כמ"ש כל הנודר כאלו בנה במה] האם היית נודר, והוא משיב לא, והותר הנדר, מפני שעל דעת כן לא נדר. ועל זה מביא כאן בירושלמי מעשה דרשב"ל פתח לאחד את נדרו לא בזה שבנפשו הוא חוטא אלא בזה שאת גופו הוא מצער, דהנודר הוא כאלו אוסר את גופו ונתן קולר על צווארו להשתעבד לנדרו לעשות כך או כך, משום שבכלל טוב לאדם שלא להיות משועבד בגופו, וא"כ אלו היה יודע שכן הוא קושי הנדר לא היה נודר, והותר לו בזה. ומביא ראיה שענין הנדר בכלל נקרא שעבוד קשה לאדם מלשון לאסר איסר דהוא מלשון אסור בזיקים, שהנודר הוא כמו אסור וקשור ומשתעבד למה שנדר. והמפרשים לא פרשו בזה ברחבה:

(כה) כלומר דמשועבד הוא לבעליו לעבודה, ולכן אם נדר (טט-א) דברים שיש בהם ענוי נפש או (טט-ב) שמעכבים את המלאכה יכולים הבעלים למחות בו ולהפירם, דזה דומה לאוסר פירות אחרים עליהם. ועיין מ"ש"כ לעיל בפ' נשא בפסוק כי נזר אלהיו על ראשו, ומטעם זה קיי"ל ביו"ד סי' רל"ד דנדריו של מלמד שיש בהם (טט-א) ענוי נפש או (טט-ב) בטול עבודה אינם חלין מפני שאינו ברשותו ומושכר הוא לאחרים:

על-נפשו - זקף-קטן בתפקיד שתיים, הנודר חוטא בנפשו, או משעבד גופו לצער. לכן מי שמשועבד לבעליו לעבודה (בתורה עבד, בתורה שבע"פ שכיר) יכולים הבעלים למחות בהם ולהפיר נדריהם כי העובד יש בו ענוי נפש המנדר ו/או הנדר גורם לו עיכוב בעבודה או ביטול בעבודה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

7.10 במדבר מסעי לג,א

במדבר מסעי לג,ב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם עַל-פִּי ה' וְאֵלָה מַסְעֵיהֶם לְמוֹצְאֵיהֶם:

[ב] **אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם** – תביר טפחא, לא מתבנית דרגא / מרכא תביר [מרכא] טפחא, ולא מתבנית תבנית תביר מרכא טפחא. 1 מתוך 22 מופעים בתורה. כמו-כן התבנית [ב] **וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם** – קדמא ואזלא תביר טפחא, היא כנראה היחידה בכל התורה כולה.

מסכת סופרים פרק ב הלכה יא אבל בשיטין (מספר שורות בדף ספר תורה קשור לגודל כתב האותיות) נתנו טעם, כמסעות ארבעים ושנים, וכרכבות של ישראל ששים, וכזקנים של ישראל שבעים ושנים, וכתוכחות של משנה תורה תשעים ושמנה, הכל לפי הכתב. כמסעות, שנאמר **וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם**; וגו' רמב"ם תפילין ומזוזה וספר תורה פ"ז ה"י ... מנין השיטין שבכל דף ודף לא פחות (* משמנה ח) וארבעים ולא יתר על ששים, וגו' פ"ז ה"א וכל הדברים האלו למצוה מן המובחר ואם שינה לא פסל, וגו' **אור החיים וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם**. וגו' ... שהתחיל משה לכתב בפנקסו במצות המלך (הקב"ה) מיום שיצאו ממצרים ... היה כותב כל מסע בזמנו עד שהגיעו לערבות מואב. ואחר כך אמר ה' אליו שיסדרם בתורה כדרך שהיו כתובים אצלו, והוא מה שאמר הכתוב **וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת-מוֹצְאֵיהֶם** ... ואומר **עַל-פִּי ה'** לומר שמכתב הראשון עצמו היה **עַל-פִּי ה'** הוא אמר אליו שיהיה וכותב והולך. ואומר **וְאֵלָה מַסְעֵיהֶם** וגו' פרוש אלה הם המסעות האמורים שכתב משה למוצאיהם כל אחד בזמנו ובמקומו, וזה העתקה. **וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה** – קדמא ואזלא, כעין כלל מלמד לכתובת ספר תורה, ע"פ אור החיים, ה' צוה למשה לכתוב בפנקסו ואח"כ צוהו להעתיק דבריו מפנקסו לספר התורה כדרך שהיו כתובים אצלו. כמו כן, הסופר יקרא היינו מוציא מוצאיהם כל מלה מפיו למוסעיהם ואח"כ יכתוב אותה. אפשר כי זה מקור ה**לכות** (א) העתקת ספר תורה מספר אחר ו-(ב) לקריאת כל מלה בפיו קודם שיכתבנה. נאמר ב-**מסכת סופרים פרק א הלכה יג** ... ואינו רשאי לכתוב אלא אם כן יודע לקרות. ונאמר ב-**הלכה יד** ספר תורה שכתבו מין, או מסור, או גר, או עבד, או חרש, או שוטה, או קטן, אל יקרא בו. זה הכלל, כל המוציא את הרבים ידי חובתו, אף כתבו מוציא את הרבים ידי חובתו. **שו"ע יו"ד רעד סעיף ב** צריך שיהיה לפניו ספר אחר, שיעתיק ממנו, ג שאסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב. [ב] וצריך (א) שיקרא כל תיבה בפיו קודם שיכתבנה. **אור המאיר** – תורה ותפילה בקול מוצאיהם – ה' מוצאות הפה.

אֶת-מוֹצְאֵיהֶם לְמַסְעֵיהֶם – תביר טפחא, אפשר כי טפחא מרבה את כל הכתבים ותביר ממעט להתיר קריאה רק בספרי תורה של סופרים כשרים.

עַל-פִּי ה' הוא אמר אליו שיהיה וכותב והולך (**אור החיים**) **עַל-פִּי** – מונח, ריבה כתיבת כל יום על כתיבת היום הראשון שתהיה כצווי הראשון ע"פ ה', **עַל-פִּי ה'** – אתנח, מגביל כמו שמושה החל לכתב ע"פ ה' היינו לשם קדושת ה', ואח"כ כל יום כותב והולך ואינו חוזר ואומר לשם ה' כך כל סופר יעשה כנפסק ב- **שו"ע יו"ד רעד סעיף א** [א] צריך שיאמר הסופר כשיתחיל לכתוב: ספר זה אני כותב <א> לשם קדושת ספר תורה. ב ומספיק לכל הספר. סופרי סת"ם נוהגים לומר כל יום לפני הכתיבה לשם קדושת אזכרות שם ה' שיכתבו אותו יום.

במדבר מסעי לג,ג וַיִּסְעוּ מֵרַעַמְסֵס בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן

מִמְּחַרְתַּת הַפֶּסַח יֵצְאוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּיַד רְמֵה לְעִינֵי כָל-מִצְרַיִם:

תורה תמימה (א) **בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ** ... ור' ברכיה אמר, כתיב ויסעו מרעמסס בחודש הראשון בחמשה עשר יום לחודש, כד יטמע בלילי מועדא ארבעה עשר מטמיעין אית בה, הוי - משקיעת החמה אתה מונה ללבנה (ב) **יְרוּשְׁלַמִי ר"ה פ"ב ה"ח (ויולנה יד ב)**: **מִמְּחַרְתַּת הַפֶּסַח** - ממחרת שחישתת הפסח, ואימתי - בחמשה עשר (ג) **יְרוּשְׁלַמִי חלה פ"ב ה"א**:

מִמְּחַרְתַּת הַפֶּסַח יֵצְאוּ - וכתוב אחד אומר (פ' ראה) הוציאך ה' ממצרים לילה, הא כיצד, מלמד שהתחילה להם גאולה מבערב (ד) **[ברכות ט' א]**:

תורה תמימה הורה ב שרש טמע ענינו ביאת השמש ... ואין כאן מן החודש אלא ארבעה עשר שקיעות, שהרי ביום שנסעו עדיין לא שקעה חמה, ודבר זה מסורת וקבלה היא, וכך מבואר בברייתא דשמואל ירחינאה ובסדר עולם ירושלמי על הפ' **ויהי השמש באה (פ' לך)** ... ההמולד של חודש ניסן של אותה השנה שיצאו ישראל ממצרים היה ביום ד' אחר חצות היום בתחלת שש שעות אחרונות,

- טט – ע"פ פירוש **אור שמחה ירושלמי ר"ה** ... וקבלה בידינו שמוולד ניסן בשנת יציאת מצרים היה בין שקיעת החמה ובין צאת הכוכבים. כאשר יש עדיין אור, זה נחשב כחלק מיום רביעי. משה רבנו קידש את יום חמישי להיות ראש חודש ניסן, היינו היום הבא אחרי צאת הכוכבים. שקיעת החמה בסוף זמן האור של יום רביעי והחשבה כאחרונה בחודש הקודם, כי אין מחשבין שעות לחדשים.

אלא ודאי דמחשבין החודש מיום המחרת והיה לפי"ז ר"ח ביום ה', ויום ה' של יציאתם היה בט"ו לחודש כמבואר. ונראה דכונה אחת לדרשה זו עם הדרשה בכבלי מגילה ה' א' מניין שאין מחשבין שעות לחדשים, שבארנוה בפ' בהעלותך בפסוק **עד חודש ימים (י"א כ')**, יעו"ש וראוים הדברים לצרף לכאן:

- **וַיִּסְעוּ מֵרַעַמְסֵס בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן** חלק ראשון ברישא הפסוק בטעמים עליונים – מפסיק ענין.
- חלק שני תבנית מפסיקת דיבור **בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם** - מרכא תביר טפחא, אפשר באה לרמז על יום יציאת מצרים וע"י האפיון **לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן** על יום ראש חודש ניסן של שנת יציאת מצרים כפי הפירוש על **שמות בא יב,ב הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְכֶם רִאשׁוֹן חֹדֶשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לְכֶם לַחֹדֶשׁ הַשָּׁנָה**:. תבנית טעמים מרכא תביר טפחא מרמזת על כעין קבוצת פרטים שלא כולם חייבים להתקיים ביחד. כאן הנושא הוא זמן מולד הלבנה וקידוש ראש חודש.
 - הפרטים הם שעות אור השמש של יום מולד הלבנה.
 - אם מולד הלבנה היה בלילה ועד חצות היום, בית-דין מקדשים את יום מולד הלבנה להיות ראש חודש.
 - אם מולד הלבנה היה אחר חצות היום וזה כולל גם בין שקיעת החמה לצאת הכוכבים, אין מחשבין שעות לחדשים ומקדשים את יום המחרת המתחיל בצאת הכוכבים אחרי מולד הלבנה להיות ראש חודש.
- לפי **תורה שלמה (שמות בא יב,ב) בְּרִאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב תֵּאָכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֵשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב**: עד מתן תורה הלילה הלך אחר היום והחילוף היה בחצות הלילה. לכן אחרי 14 שקיעות שמש בניסן של

יציאת מצרים חלה מצות אכילת מצה, זה משמעות הקרא **בְּרֵאשִׁי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב הָאֶכְלוּ מִצֵּה**. מהקרא **עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב**: נלמד השנוי שהיום הולך אחרי הלילה, כי יציאת מצרים היא מבוא למתן תורה.

- לדורות מצות אכילת מצה חלה אחרי שעברו **ארבעה עשר יום שלמים** מצאת הכוכבים בראש חודש ניסן ועד שהגיעה שעת צאת הכוכבים שאחרי אור היום של כ"א בניסן. והדבר החשוב שמפסיק איסור החמץ שעונשו כרת.

במדבר מסעי לג,ח

**וַיִּסְעוּ מִפְּנֵי הַחֵירוֹת וַיַּעֲבְרוּ בְּתוֹךְ-הַיָּם הַמִּדְבָּרָה
וַיֵּלְכוּ בְּדֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים בְּמִדְבַר אֲתָם וַיַּחֲנוּ בְּמִרְיָה:
וַיֵּלְכוּ**

- קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שוויון או בעושה תלוי המעשה.

* אפשר שהלכו בשוויון, ללא תלונות ורק בהגיעם למרה התחילו להתלונן.

* **בְּדֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים** - מונח מהפך פשטא (צירוף נדיר, המרמז על כעין לפחות שתי סדרות של מהפך פשטא ... זקן-קטן) אפשר שהלכו **בְּדֶרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים** ביום אחד כי נשאו על כנפי נשרים כי נסתוככו בענני הכבוד בסכת.

* אבל **תורה שלמה** מביא השוואת הכתוב בין בשמות בשלח ובין במדבר מסעי, המלמד שהלכו לפנים וחזרו לאחור דרך שלושת ימים (המרומז בסדרות של מהפך פשטא ...) והיו בהם שרצו לשוב למצרים שנדמתה להם ריקה מחלק גדול מגבריה ולעבוד ע"ז, ורק אח"כ פנו אל המדבר. לכן **וַיֵּלְכוּ** - קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שוויון או בעושה תלוי המעשה מרמז הליכה שוות מרחק או זמן של לפנים ולאחור שארעה בגלל אי השמעות בני ישראל למשה רבנו.

במדבר מסעי לג,ג

**וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת-כָּל-יִשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם וְאֶבְרַתֶּם אֶת כָּל-מִשְׁכֵּי־תֶּם
וְאֵת כָּל-צִלְמֵי מִסְכַּתְּם הָאֲבֵדוּ וְאֵת כָּל-בְּמוֹתֶם תִּשְׁמְדוּ:
וְהוֹרִשְׁתֶּם**

- קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שוויון או בעושה תלוי המעשה.

רש"י וגרשתם ובפסוק **לג,ג** פירש **והורשתם** אותה מיושביה וגו' (**שפת"ח** ד-**והורשתם** לשון גירושין), ואז **וישבתם בה**, תוכלו להתקיים בה, ואם לא לא תוכלו להתקיים בה.

* המעשה תלוי בעושה ולכן שוויון בביטול כל עבודה זרה ובגירוש עובדיה היושבים בא"י, בזה תלוי הקיום בארץ.

הרב ערן טמיר הי"ו עלון באהבה ובאמונה מס' 678 כט תמוז התשס"ח, פר' מסעי, ע' 11-12

פתחי תשובה אבן העזר עה סק"ו כל הזמנים שויים למצוה זו (ישו"א"י וירושטה) וכן מבואר בכל הפוסקים ראשונים ואחרונים וגו' בדברי חז"ל מצוות ישוב א"י **שקולה** כנגד כל המצוות, ולא כשאר המצוות השקולות לכל המצוות, אלא שקולה במוכן שאין התורה יכולה להופיע בעולם ואין מציאות אמיתית לעם ישראל בעולם אלא בא"י. לעומת זאת כשישראל שומרים תורה בחו"ל זהו רק ציונים וזיכרון בלבד וכתב המהר"ל (**גור אריה ה' פר' עקב**) "לא היה ראוי שישמרו (ישראל) המצוות בחו"ל"

שו"ת חלקת יעקב יורה דעה סימן קכח

(א) כבר ידוע דעת הרמב"ן בנימוקיו לפ' מסעי ובספר המצות שלו שמנה מצוה זו בכלל המצוות **"והורשתם את הארץ וישבתם בה"**, ובפ' אחרי האריך הרבה במצוה זו שהיא שקולה כנגד כל המצוות והרמב"ם שלא מנה מצוה זו האריך ג"כ בהל' מלכים פרק ה' בשבח ישוב א"י, וכבר נפסק להלכה בשלהי כתובות דהכל מעלין לא"י וגו'

אנציקלופדיה תלמודית כרך ב, [ארץ ישראל] **עמוד רכג טור 1** ג. ישיבתה, ישובה ושאר דיניה. **ישיבתה**. מצוה לישוב בארץ ישראל ולדור בה, ואמרו: וירשת אתם וישבת בארצם¹, שקולה ישיבת ארץ ישראל כנגד כל המצוות שבתורה², **הצרות** 1. דברים יב כט., 2. ספרי שם; תוספתא ע"ז פ"ה.

בדרך דרש **במדבר רבה (וילנא) פרשה כג ט** כי אתם באים **וְהוֹרִשְׁתֶּם אֶת-כָּל-יִשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵיכֶם** זש"ה (**איוב לה**) מלפני מבהמות ארץ ומעוף השמים יחכמו, מלפנו מבהמות ארץ אמר להם הקב"ה למדו מפרו של אליהו שבשעה שאמר אליהו לעובדי הבעל (**מלכים א' יח**) בחרו לכם הפר האחד ועשו ראשונה כי אתם הרבים נתקבצו ת"ג נביאי הבעל ות"ג נביאי האשרה ולא יכלו לזוז את רגליו מן הארץ ראה מה כתיב שם (**מלכים א' יח**) ויתנו לנו שנים פרים ויבחרו להם הפר הא' וינתחוהו וישימו על העצים ואש לא ישימו ואני אעשה את הפר הא' ואתחתהו ואש לא אשים מה עשה אליהו אמר להם בחרו שני פרים תאומים מאם אחת הגדלים על מרעה אחד והטילו עליהם גורלות אחד לשם ואחד לשם הבעל. ובחרו להם הפר האחד ופרו של אליהו מיד נמשך אחריו, והפר שעלה לשם הבעל נתקבצו כל נביאי הבעל ונביאי האשרה ולא יכלו לזוז את רגליו עד שפתח אליהו ואמר לו לך עמהם. השיב הפר ואמר לו לעיני כל העם, אני וחבירי יצאנו מבטן אחת מפרה אחת וגדלנו במרעה אחד והוא עלה בחלקו של מקום ושמו של הקב"ה מתקדש עליו ואני עליתי בחלק הבעל להכעיס את בוראי. אמר לו אליהו פר פר אל תירא לך עמהם ואל ימצאו לעיליה, שכשם ששמו של הקב"ה מתקדש על אותו שעמי כך מתקדש עליך. אמר לו וכך אתה מיעצני שבועה איני זו מכאן עד שתמסרני בידם שנא' (**מלכים א' יח**) ויקחו את הפר אשר נתן להם ומי נתן להם אליהו וגו'

וְהוֹרִשְׁתֶּם - קדמא ואזלא במלה אחת, כעין שוויון או בעושה תלוי המעשה. שני פרים תאומים מאם אחת הגדלים על מרעה אחד ושוויון בקידוש שם שמים שכשם ששמו של הקב"ה מתקדש על אותו שעמי כך מתקדש עליך

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

8.1 דברים א,א

דברים א,א - ב

וְאוֹ אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּעֵבֶר הַנְּדָבָר
בַּמִּדְבָּר בְּעֵרְבֹה לְמִוֶּלֶךְ סוּף בֵּין-פְּאָרְזָן וּבֵין-תְּפֵל וְלִבָּן וַחֲצֵרֹת וְדִי זָהָב:
וְבוֹ אַחַד עָשָׂר יוֹם מִחֹלֶב דְּרָךְ הַר-שִׁעִיר עַד קָדֵשׁ בְּרִנֵּעַ:

ליקוטי שיחות האדמו"ר מ"מ שניאורסהאן, דברים א. הגמרא (מגילה לא,ב) אומרת שספר דברים אמר משה רבינו "מפי עצמו". אומרים על כך תוספות "וברוח הקודש". ברוח הקודש יש מדריגות רבות. על משה רבינו נאמר (דב"ה לד,ג) וְלֹא-קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה וּמוֹבֵן שֶׁאֵצֶל מֹשֶׁה רַבִּינוּ הִיָּה רוּחַ הַקּוֹדֵשׁ בְּתַכְלִית הָעֵלְיוֹ. נוסף לכך הרי ספר דברים, משנה תורה, הוא חלק מתורה שבכתב - הרי ודאי שאמירת משנה תורה על ידי משה רבינו "מפי עצמו" אין פירושה שלא היתה מפי הגבורה ח"ו, ... הכרח אפוא לומר שפירוש "מפי עצמו" הוא שמשה רבינו אמר את ספר דברים ברוח הקודש כפי שהאלקות נתלבשה במשה ונתאחדה עמו, וכמאמר (שמו"ר פ"ג, ויק"ר פ"ב, מכילתא שמות יח,ט) "שכינה מדברת מתוך גרונו של משה" שלכן אמר משה (דב"ה יא,יד-טו) "ונתתי מטר גוי ונתתי עשב גוי" (ונתתי אני כו') כי השכינה דיברה מתוך גרונו. ההבדל שבין משנה תורה לבין ארבעה הספרים שלפניו זה הוא רק באיזה אופן נתגלו על ידי משה רבינו אלינו: ארבעה הספרים אף שגם הם נמסרו לנו על ידי משה (רק "אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו"), אבל על כל שאר תרי"א מצוות נאמר "תורה צוה לנו משה", תורה בגימטריא תרי"א מסרם משה רק כשליח ברם את משנה תורה מסר לנו משה כמו שהיה אומר "מפי עצמו" לא כשליח משום שהשכינה נתלבשה בהשגתו ונתאחדה עמו ודיברה "מתוך גרונו של משה". בהערה: בפרטיות יותר: רוח הקודש (של משה בחי' ז"א דאצילות) הו"ע בחי' "מפי עצמו", לפי שמשה היה שרש נבואתו והשגתו. ומ"ש בפנים שאינו מפי עצמו אלא מעם ה', הכוונה ששרש כל התורה למעלה מעלה מבחי' ז"א אלא שהספר משנה תורה נתלשב בבחי' ז"א. עיין לקר'ת שה"ש כ.ג.

וְאוֹ אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים – מונח רביע לרמז על הספר החמישי בתורה אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה – קדמא מהפך פשטא, כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו, להודיענו שכשם שארבעה הספרים שלפניו מפי הגבורה נאמרו ו"שכינה מדברת מתוך גרונו של משה" כך גם בספר החמישי השכינה דיברה מתוך גרונו, אלא שהכתוב וטעמיו דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל – מהפך פשטא זקף-קטן, מלמדים על שני אופנים עיקריים לגילוי ע"י משה רבינו אלינו. דרך אחת בה ארבעה ספרים משה מסרם כשליח, בלי התלבשות השכינה בהשגתו ובגופו, כעין תבנית טעמים אנכי ה' א-לקיך בטעם עליון – פשטא מונח זקף-קטן, פשטא מונח (=שופר הולך לספרדים) קול פשוט הולך דרך שופר (שופר-הולך) בלי כל גוון נוסף משל השופר. דרך שניה עבור ספר החמישי משה מסרו כמו שהיה אומר "מפי עצמו" לא כשליח משום שהשכינה נתלבשה בהשגתו ונתאחדה עמו ודיברה "מתוך גרונו של משה" כעין מהפך (=שופר מהופך לספרדים) פשטא זקף-קטן, שופר-הפוך מההפך בקול הפשוט ונתן לו גוון מהשופר, זה דרשת תורה שבע"פ מתורה שבכתב.

הרב יוסף שנה, ה' מ"א התש"ע – משנה תורה מפי מי נאמר? ... שיטת הגר"א "ההבדל בין התורה הקדושה למשנה תורה, כי הארבעה הספרים הראשונים היו נשמעים מפי הקב"ה בעצמו, דרך גרונו של משה, לא כן ספר דברים, ישראל היו שומעים את דברי הספר הזה כאשר שמעו דברי נביאים אשר אחר משה". לשיטה זאת כל דברי הספר הם דברי נבואה, אך מתיחסים למשה כיון שבעת שאמרם כבר נעתק ממנו הדיבור הנבואי (מפי הקב"ה בעצמו, דרך גרונו של משה) ויצא מפיו של משה רבינו בעצמו. כתב "מגלה עמוקות" ענין משנה תורה הוא סוד תורה שבע"פ.

טעמי הטעמים, הרב שרגא דזילושניסקי – גמ' גיטין ס,א חד מ"ד תורה מגילה מגילה ניתנה ולפ"ז י"ל דזה מרומז במונח רביע שאחרי שארבעה ספרים ראשונים נגמרו ומונחים לפני משה התחיל באלה הדברים. וְאוֹ אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים – מונח רביע, ירמז למגילה חמישית. רש"י בַּמִּדְבָּר לא במדבר היו...ומהו במדבר, אלא בשביל מה שהכעיסוהו במדבר... בְּעֵרְבֹה - חטא פעור - היינו הכעסה אחרונה לְמִוֶּלֶךְ סוּף – פעמיים המרו בים סוף - היינו הכעסה ראשונה

בַּמִּדְבָּר - פזר – רש"י הוציא מלת בַּמִּדְבָּר מתאור מקום ונתנה לנושא אחר הכעסת ה', אפשר כי בכך תומך טעם פזר, המעביר רעיון מהכתוב למקום אחר ואפשר כי אלו הכעסות ה' במשך תולדות ישראל. המשך הכתוב ע"פ פירוש רש"י מרמז להכעסות ה' במדבר מרוב טוב שהשפיע על ישראל.

בְּעֵרְבֹה – תלישא-קטנה, שיעור זמן ההכעסה של ה' כאן תקופת הזמן של ההכעסה (מיציאת מצרים ועד חטא פעור, ארבעים שנה) שכנגדה התוכחה. ההכעסה החלה כבר לְמִוֶּלֶךְ סוּף קדמא ואזלא, הגורם המוקדם שאחריו אזלא - הולכים הענינים האחרים הדומים לו. בים סוף הקב"ה קיים לאברהם את הבטחתו "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" שגדולה הייתה ביזת ים סוף מכל ביזת מצרים - ממה שכבר הוציאו ממצרים. הביזה העצומה וראיית צבא מצרים מת על שפת הים גרמו למחשבה לתת עבודה זרה בראשם ולשוב למצרים כי המצרים מתו והארץ ריקה. וע"פ תורה שלמה במדבר מסעי לגח "וילכו דרך שלשת ימים ויחנו על ים סוף" גם שבו על עקבותיהם בכוון מצרים. הגורם המקדים משרה את השפעתו לשאר המרי במדבר ולחטא האחרון במדבר בערבה – חטא פעור

תבנית הפסוק פזר תלישא-קטנה קדמא ואזלא והפרטים אחריו יוצר כעין פרט וכלל הצריך לפרט, ופרט הצריך לכלל. כלל ההכעסות מרוב טוב והפרט מלמד שחטאו ומרדו כי לא הבינו שה' משפיע וממלא כל חפצם מרוב חיבתו לעמו ישראל בזכות האבות ובזכות משה רבנו, בזכות אהרן, בזכות מרים הנביאה ובזכות הצדיקים והצדקניות שבדור.

בֵּין-פְּאָרְזָן וּבֵין-תְּפֵל וְלִבָּן וַחֲצֵרֹת – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שהם בד"כ ביחד, היינו כל מעשי ההכעסה, בֵּין-פְּאָרְזָן - דרגא - רש"י - מעשה מרגלים בט' באב בשנה השניה.

כלי יקר מסביר ש- **ובין תפיל** הוא מעשה העגל ב"ז בתמוז בשנה הראשונה. אפשר כי טעם תביר כאן משמעו שבר באמונה, חזרת יצר הרע, החוליה והמיתה לעולם.

דברים א,ב אחד עשר יום מחרב דרך הר-שעיר עד קדש ברנע:

פסיקתא זוטרא (לקח טוב) דברים פרשת דברים [דף א עמוד א]

אחד עשר יום מחרב. אלו זכו ישראל היו נכנסין בי"א יום לארץ אלא מתוך שקלקלו מעשיהן גלגל הקב"ה למ' יום מ' שנה: **אחד עשר יום מחרב** - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, אחד מתפקידה האפשריים של תבנית מרכא פשטא זקף-קטן היא להחיל את אפיון הכתוב על חבירו הכתוב לפניו. אפשר שתפקיד התבנית קדמא מרכא פשטא זקף-קטן להחיל אפיון הכתוב אלפני לפניו. ועוד אופן של הארכת הענין כגון בזמן וע"י קדמא הארכת זמן גדולה ממנה. בפסוק א' נאמר **בעבר הנהגן** ולפני לפניו נאמר **במדבר מסעי לוג, אלה המצות והמשפטים אשר צוה ה' ביד-משה אל-בני ישראל בערבת מואב על ירהן ירהו:** אפשר שכאן ע"פ **פסיקתא זוטרא (לקח טוב) דברים [א א]** הכתוב **אחד עשר יום מחרב.** אלו זכו ישראל היו נכנסין בי"א יום לארץ וגו', רוצה לאפיין את המיקום **בערבת מואב על ירהן ירהו:** כמרוחק אותו מרחק מחורב כמו ירושלים בארץ-ישראל מחורב, אלו זכו ישראל היו נכנסין בי"א יום לארץ אלא מתוך שקלקלו מעשיהן גלגל הקב"ה למ' יום מ' שנה: ומהלך אחד עשר יום נתארך מאד (קדמא מרכא) לתקופה של ארבעים שנה.

ראה **מרכא, קדמא מרכא [פשטא][מונח] זקף-קטן**

רש"י (ב) אחד עשר יום מחרב - אמר להם משה: ראו מה גרמתם? אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע כדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך אחד עשר יום, ואתם הלכתם אותה בשלשה ימים; שהרי בעשרים באייר נסעו מחורב, שנאמר: "ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש" וגו' (במ' י,יא), ובעשרים ותשעה בסיון (ראה **תענית כט,א**) שלחו את המרגלים מקדש ברנע; צא מהם שלשים יום שעשו בקברות התאוה שאכלו הבשר חדש ימים (ראה **במ' יא,כ**), ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים (ראה **במ' יב,טו**), נמצא בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך, וכל כך היתה השכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ; ובשביל שקלקלתם הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה.

אחד עשר יום מחרב - קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, בתפקיד לתחילה ובפועל, **לכתחילה** מחורב לקדש ברנע דרך הר שעיר הוא מהלך אחד עשר יום, **ובפועל** כל כך היתה השכינה מתלבטת בשבילכם למהר ביאתכם לארץ; שהלכו כל אותה הדרך בשלושה ימים עד קדש ברנע, אבל במקום להתקדם לארץ ישראל שלחו המרגלים מקדש ברנע ובשביל שקלקלתם (בשליחה ובבכיה שבאה אחריה) הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה.

דברים א,ג - ה

[ג] ויהי בארבעים שנה בעשתי-עשר חדש באחד החדש דבר משה אל-בני ישראל **ככל אשר צוה ה' אתו אלהם:** [ד] אחרי הכתו את סיחן מלך האמרי אשר יושב בחשבון ואת עוג מלך הבשן אשר יושב בעשתרת בארבעי:

[ה] **בעבר הנהגן בארץ מואב הואיל משה באר את-התורה הזאת לאמר:**

אפשר כי ענין לדרוש שיעור מרומז בטעם תלישא-גדולה בתחילת הענין **דברים א,ג דבר משה אל-בני ישראל ככל** – תלישא-גדולה, פסוק ד' הוא כעין מאמר מוסגר המלמד על זמן הדיבור - הבאור ותחילת פסוק ה' מלמד מקום הדיבור – הבאור. והמשכו **הואיל משה באר את-התורה הזאת לאמר:** כאילו נאמר **דברים א,ג דבר משה אל-בני ישראל ככל אשר צוה ה' אתו אלהם: דב' א ה הואיל משה באר את-התורה הזאת לאמר**

נמצא כי **ככל** בטעם תלישא-גדולה מרמז לתפקיד אחד של תלישא כשיעור מהכתוב אחריו. פתרון אפשרי מתחיל בקרא **דב' א,ה** **הואיל משה באר את-התורה הזאת**. וכתב **התורה בסמיניה, "מ גימפל בניש, התשנ"ט** ע' ק"ח, כי **שפת"ח** בפירושו לפסוק (**דברים כי תבוא כז,ח**) **וכתבת על-האבנים את-כל-דברי התורה הזאת באר היטב: ס** מפנה לפירושו ב-**דברים א,ה באר את-התורה** מכאן אמרו חז"ל שניתנה התורה בשבעים לשון, רמז לדבר במילת **היטב** – ה, הי, היט, היטב בגימ' שבעים. (ה – 5 , הי – 15, היט – 24, היטב – 26 סה"כ = 70)

וכתבת על-האבנים –מונח רביע, לפחות ארבע, כאן כפירוש **בעה"ט** ב-**(דברים כי תבוא כז,ח) התורה הזאת באר היטב**, כגימטריא גם בשבעים לשונות,

אפשר כי לפני שפת"ח היה גם בעה"ט והקיש בכעין ג"ש מלת **באר את-התורה** אל מלת **באר** בקרא **דברים כי תבוא כז,ח התורה הזאת באר היטב:** ואז משתמש במלת **היטב** ודורש כגימטריא צירופי אותיות היטב שבעים לשון.

שבעים לשון נמצא גם ב- **בראשית נח י,ה מאלה נפרדו איני הגוים בארצתם איש ללשנו למשפתתם בנויהם:**

מאלה – תלישא-גדולה, שיעורין אלפניו ולאחריו.

תולדות בני נח נמנים בפסוקים בר' י,א – לב, הפסוק עם טעם תלישא-גדולה נמצא בפסוק ה' בין בני יפת ובין בני חם וכנראה בא ללמד שיעור של **שבעים** אומות ולשונות בלבד, כי בזרעו של נח היו יותר משבעים כפי שפירש רשב"ם. יש כלל בתושבע"פ שאם נמנים הפרטים ללא מספר מוגדר (כפי שכתוב כאן) יכול שהותיר אחדים שלא נמנו. לכן אפשר כי טעם התלישא בא להגביל לשבעים הנמנים.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

קדמא מרכא [פשטא] [מונח] ... זקף-קטן בין שני קיסרים (אתנח סלוק, סלוק אתנח) – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר (קיסר = אתנח או סלוק) מרכא פשטא מונח זקף-קטן – והוא תיאור ואחריו הלכה, או הוא הלכה ואחריו הלכה, לימוד אלפני לפניו ואפשר גם לאחריו

8.2 דברים ואתחנן ג,כג

דברים ואתחנן ג,כג, כו

ס [כנ] ואתחנן אל-ה' בעת ההוא לאמר:

[כו] ויתעבר ה' בל למענכם ולא שמע אלי ויאמר ה' אלי רב-לך אל-תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה:

פסוק (ג,כג) ואתחנן חל אחרי (ג,כו) ויתעבר – קדמא, שהוא הגורם ל- (ג,כג) ואתחנן. מתי היה ענין ויתעבר ה' בל?

[כנ] ויתעבר ה' בל למענכם – קדמא מרכא פשטא מונח זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל. לכתחילה כבר נגזר על משה בסנה ואח"כ במצרים לפני יציאת מצרים, שלא יכנס לא"י.

רש"י שמות ד,יג ביד תשלח – ביד מי שאתה רגיל לשלוח, והוא אהרן. דבר אחר: ביד אחר שתוציא לשלוח; אין סופי להכניסן לארץ ולהיות גואלם לעתיד, יש לך שלוחים הרבה.

רש"י שמות ו,א עתה תראה – העשוי לפרעה **תראה**, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם אל הארץ (ראה סנה' קיא,א).

אבל הגזרה יצאה אל הפועל כתוצאה מהכאה בסלע במקום לדבר אליו, בשנה הארבעים ליציאת מצרים.

בשנה הארבעים עם ישראל נקרא העדה השלמה, שכבר מתו מתי המדבר ואלו פרשו לחיים (רש"י במדבר חקת כ,א ע"פ תנחומא חקת יד) מתו כמעט כל יוצאי מצרים שנגזרה עליהם המיתה. העם ביקש מים כי באר מרים נעלמה אחרי מותה. משה ראה מורים על סלע מסוים וכנס המורים – הסרבנים, לשון יוני: שוטים, מורים את מוריהם. (רש"י ע"פ תנחומא חקת ט). פ"ה ה-רלב"ג (חקת כ,יג) שהיה במ מיעוט אמונה בשם. ועל כך נעשה העם בהיפקד מהם משה ואהרן כדי שלא תהיה להם ירושת הארץ באופן שלם, שלא היו ראויים לזה מצד מרים.

על משה היה לדבר אל הסלע ויוציא מים כדי לקדש שם שמים ברבים, כי היה במ מיעוט אמונה בשם. אבל אפשר שהוא גם הבין שבבסיבות כמו עוון פעור שקרה אח"כ יהיה מיעוט האמונה הזה להם הרועץ ויהיה קיטרוג לעם ישראל לדורות ולא יהיה להם סניגור. לכן הוא נטל על עצמו את האחריות לכך שלא למדו כיאות אמונת ה', לכפר על בני ישראל ולהיות סניגורם כנגד פעור המתעורר בכל עת שגגה ומנסה להסטין, ולכן הכה בסלע בנוסף לדיבור אליו ובכך יצאה אל הפועל הגזרה שלא יכנס לא"י.

ע"פ ה-רלב"ג יש עוד דרך להבין הקרא **[כנ] ויתעבר ה' בל למענכם** – כבר בארנו בפרשת 'פרה' (במ' כ,ח) איך היתה הגזרה הזאת על משה בעון ישראל. ויאמר ה' אלי רב לך – רוצה לומר: רב לך חכמה ושפע נבואה במה שהשגת, עד שלא קם נביא אחר כמוך; ולזה אין צורך לך לבא בארץ לזאת הסבה, כי כבר זכית באלו המעלות, למה שלא זכה אחר.

[כנ] ויתעבר ה' בל למענכם – לכתחילה הביאה לא"י היא לזכות בשפע חכמה ונבואה. בפועל משה רבנו זכה בהם במדבר, לכן אין צורך לך (למשה) לבא בארץ לזאת הסבה, כי כבר זכית באלו המעלות, למה שלא זכה אחר. אבל הסבר זה לא נוגע במלת למענכם.

(ג,כו) ויאמר ה' אלי – קדמא מהפך פשטא, בתפקיד כעין כתוב שחבירו שלפניו מלמד עליו. הכתוב לפניו פותח במלת ויתעבר במובן של כעס / דין קשה, ומרמז לפי רש"י רב-לך שלא יאמרו הרב כמה קשה (כמו ויתעבר – קשה) והתלמיד כמה סרבן מפציר. וכו'

ונראה כי אותו רעיון שמשה רבנו לא נכנס לא"י כדי לשמש סניגורם של ישראל מפני קיטרוג פעור מובא גם בפסוקים הבאים:

דברים ואתחנן ד,כא-כב

[כא] ויהי התאנף-בי על-דבריהם

וישבע לבלתי עברי את-הנרדן ולבלתי-בא אל-הארץ הטובה אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה:

[כב] כי אנכי מת בארץ הזאת אינני עבר את-הנרדן

ואתם עברים וירשתם את-הארץ הטובה הזאת:

כי אנכי מת בארץ הזאת – מונח מרכא פשטא מונח זקף-קטן, כעין לימוד אלפני לפניו, מפסוק (ד,כב) אלפניו המידי הוא הסיפא של

(ד,כא) וישבע לבלתי עברי את-הנרדן ולבלתי-בא אל-הארץ הטובה אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה:

הלפני לפניו הוא הרישא של (ד,כא) ויהי התאנף-בי על-דבריהם.

הלימוד אלפני לפניו משתמש בפי' רש"י על שני הפסוקים,

רש"י (כא) התאנף – נתמלא רוגז. **על דבריהם** – על אדותיהם על עסקיהם. **(כב) כי אנכי מת וגו' אינני עבר** – מאחר שמת מהיכן יעבור? אלא אף עצמותי אינם עוברים (ראה ספ"ב קלה).

נציג את פרש"י בסדר הפוך כדי לתמוך בהשערה של לימוד אלפני לפניו. נתחיל בפסוק (ד,כב)

[כב] כי אנכי מת בארץ הזאת – מונח מרכא פשטא מונח זקף-קטן, כעין לימוד אלפני לפניו,

רש"י (כב) כי אנכי מת וגו' – מאחר שמת מהיכן יעבור? אלא אף עצמותי אינם עוברים (ראה ספ"ב קלה).

מפרש"י אנו למדים שמשה רבנו לא עובר חי וגם לא עובר מת (היינו עצמותיו)

ועכשו הלימוד אלפני לפניו בא ללמד שמה שנראה כ- ויהי התאנף-בי – (רש"י ד,כא) נתמלא רוגז ודין על הפרט – משה רבנו, הינו לטובת הכלל – עם ישראל, **על-דבריהם** – (רש"י ד,כא) **על אדותיהם על עסקיהם**. הפשט מדבר על העבר אבל הרמז על העתיד. כי

כך משה רבנו שתמיד לימד זכות על ישראל ממשיך להיות סניגורם של ישראל מפני קיטרוגים בכל הדורות שכולם מתנקזים לפעור, וכאשר פעור מתעורר לקטרג, רואה את משה רבנו הקבור מול מקום מעשה פעור ונסוג לאחור.

ויהי התאנף-בי (שם הוי' עם ו"ו החיבור מעלה אפשרות שזה ה' ובית דינו) הנראה כגזרה על היחיד – משה רבנו, שלא יכנס לא"י על

דברי העם, בעומק הענין הינו לטובת עם ישראל. שיתוף מידת הדין הוא הסתרה מהשטן שמשנה רבנו נשאר בעבר הירדן המזרחי למנוע מפעור והדומים אליו להסתיין נגד ישראל ולעתיד לבוא להנהיג את כל עם ישראל מהגלויות אל א"י.

דברים ואתחנן וד, ט, פרשת שמע

פ [ד] שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד: [ה] ואהבה את ה' אלהינו בכל לבבנו ובכל נפשנו ובכל מאדנו: [ו] והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה היום על לבבך: [ז] ושננתם לבניך ודברתם בם בשבתך בביתך ובילכתך בדרך ובשכבך ובקומך: [ח] וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עיניך: [ט] וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך:

בבלי ברכות יגא משנה - היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא, אם כוון לבו - יצא. **גמרא.** שמע מינה: מצות צריכות כוונה! מאי אם כוון לבו - לקרות. לקרות? והא קא קרי! בקורא להגיה. תנו רבנן: קריאת שמע ככתבה, דברי רבי; וחכמים אומרים: בכל לשון. מאי טעמא דרבי? אמר קרא והי' - בהוייתן יהו. ורבנן מאי טעמייהו? אמר קרא: **שמע** - בכל לשון שאתה שומע. ולרבי נמי, הא כתיב **שמע**! ההוא מבעי ליה: **השמע** לאזניך מה שאתה מוציא מפיך. ורבנן? סברי להו כמאן דאמר: **לא השמיע לאזנו** - יצא.

ולרבנן נמי הא כתיב **והי'**! ההוא מבעי להו שלא יקרא למפרע. (ללא סדר)

ורבי, שלא יקרא למפרע מנא ליה? נפקא ליה מ-**הדברים הדברים.**

ורבנן? - **הדברים הדברים** לא דרשי.

תנו רבנן: [ו] **והי'** - שלא יקרא למפרע. **הדברים ... על-לבבך**, יכול תהא כל הפרשה צריכה כוונה, תלמוד לומר: **האלה** - עד כאן צריכה כוונה, מכאן ואילך אין צריכה כוונה, דברי רבי אליעזר, אמר ליה רבי עקיבא: הרי הוא אומר (דף יגב, **דברים ו, ו**) **אשר אנכי מצוה היום על לבבך** - מכאן אתה למד שכל הפרשה כולה צריכה כוונה. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הלכה כרבי עקיבא.

- טט – (**דב ואתחנן ו, ו**) **והיו הדברים האלה** - גרשיים מונח רביע, כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו. (א) דעת רבנן בשמירת סדר האמירה, מתבטאה בהלכות תפילין ומזוזות, שחייבים להכתב כסדר כתיבתן בתורה בזמן הכתיבה ומקומם על הקלף. חיוב זה לא חל על שאר פרשיות התורה. אפשר כי כאן רביע מרמז לכסדרן למשל בתפילין של יד, מונח כעין עוד רביע לרמז לכסדרן בתפילין של ראש, וכן כסדרן במזוזה. ודבר זה מחויב בכל שיטה של סדר פרשיות תפילין.
- (ב) עוד ענין של יצא מן הכלל ללמד על עצמו נדון ב-**בבלי ברכות** בדיון בין רבי אליעזר לרבי עקיבא עד היכן בקריאת שמע צריך כוונה. ר"א אומר מ- **שמע** עד **והיו הדברים האלה**, ר"ע אומר עד סוף פרשת שמע [ט] ... **ביתך ובשעריך**; משמע ששאר הקריאה והתפלה לא צריכים אותה רמת כוונה. ועיקרי הדברים הם חמישה: 2 בפסוק (ז,ו) **ושננתם לבניך ודברתם בם**, 2 בפסוק (ח,ו) **וקשרתם לאות על ידך והיו לטטפת בין עיניך**; 1-ו בפסוק (ט,ו) **וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך**:

ש"ע או"ח ס' לב סעיף א' וסעיף כג

והיו - בהויתן יהו, פי' כסדר שנכתבות בתורה יהו כתובין:

רמ"א וצריך לכתבם בסדר הזה, לכתוב תחילה הקודמת בתורה וגו'

ביאור הלכה בסעיף א' וצריך לכתבם וגו'. הג"ה זו איירי לענין קדימת הזמן ולענין קדימת המקום מבואר להלן בסימן ל"ד בטו"ר וב"י עי"ש.

בסדר הזה. ... ודעת ה"ט' **ב"ד סימן ר"ע** דלדברי התוספות **מנחות ל"ב ע"א ד"ה "דילמא"** כשר אם אין סידור בהפרשיות של שמע והיה אם שמוע אחר שאין סמוכות בתורה וגו'.

- * טט - כוונת התוספות שאין חיוב שמירת קדימת הזמן וקדימת המקום בשתי פרשיות אלו בתו"מ. וקדושת יום טוב חולק על ה"ט' בכוונת התוספות ואומר שכוונת התוספות שאין הקפדה על קדימת הזמן אבל יש הקפדה על קדימת המקום.
- * טט - **והיו הדברים האלה** - גרשיים מונח רביע, ר"ל **והי'** - גרשיים, יצאו **הדברים האלה** מונח רביע - ארבע פרשיות התפילין מן הכלל ללמד על עצמן שמונה רביע - שיש בכתיבת רביעיית היד ורביעיית הראש שתי הקפות א' קפידת הזמן ב' קפידת המקום. בכתיבת התורה עצמה אין קפידת זמן וקפידת מקום.

שולחן ערוך, אורח חיים, סימן לב סעי' לו יעשה כל פרשיותיה פתוחות חוץ מפרשה אחרונה הכתובה בתורה שהיא "והיה אם שמוע" שיעשנה סתומה ואם שנה פסול.

- * טט - אפשר שזה מבוסס על הקרא **והיו הדברים האלה** - גרשיים מונח רביע, והיו כהויתן בתורה
- * **שמות בא יג א - י** - **קדש לי כל בכור** פתוחה בראש ופתוחה בסוף
- * **שמות בא יג א - טז** והיה כי יביאך פתוחה בראש וסגורה בסוף
- * **דברים ואתחנן ו ד - ט** שמע ישראל פתוחה בראש וסגורה בסוף
- * **דברים עקב ו ד - ט** והיה אם-שמע סגורה בראש וסגורה בסוף

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתיים, ולפי ההשערות

8.3 דברים עקב זיב

דברים עקב זיב: והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמתם ועשיתם אתם ושמר'ו אל הדין לה את-הברית ואת-החסד אשר נשבע לאבתיה:

נתחיל בפל' **מאור ושמש דברים פרשת עקב ...** או יאמר, **והיה עקב תשמעון** וגו'. דהנה כתיב (**שמות יתרו כו, דברים ואתחנן הט**) **ועשה חסד לאלפים לאתבי ולשמרי מצותיו מצותי: ס**. מצינו שאם האדם עובד את השי"ת מאהבה זכותו עומדת לבניו עד אלפים דור, אפילו הפירות יאכלו בעולם הזה. ומהיכן הוא נוטל חלקו - מחמת שהוא עובד את השם יתברך מאהבה והוא משיג רוממותו יתברך, ויודע שהכל מאתו יתברך; שאפילו המצות ומעשים טובים שעשה לא מכוחו עשה, אלא הקב"ה נתן לו כח לעשות מצות ומעשים טובים. ואינו טובע שום שכר מאתו יתברך,

ופירשו רש"י ורבינו בחיי את הקרא **ועשה חסד**

(א) **רבינו בחיי דברים פרק יז** ומה המטפל לעוברי עברה נענש כעוברי עבירה, לא כל שכן המטפל לעושי מצוה שנותנין לו שכר כעושי מצוה, שהרי מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת על חמש מאות, שנאמר: (**שמות כי תשא לד, ז**) **נצח חסד לאלפים**, וכתיב: **פקדו עון אבות על-בנים ועל-בני בנים על-שלישים ועל-רבעים**. הקב"ה ארך אפיים, ממתין לבניו של עובר עבירה עד ארבע דורות אחריו. אם מתקנים אינו נפרע מהם על מעשי אבותיהם ואם לא מתקנים מענישם.

(ב) **רש"י שמות יתרו כו, ועשה חסד** - נוצר חסד שאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור, מלת **לאלפים** הופכת ע"י כלל הלימוד מיעוט רבים ללא מספר הרי זה שניים, כאן מיעוט **לאלפים** זה גם בשנוי הניקוד **לאלפים**. וממשיך רש"י נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורענות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות וזו **לאלפים**:
חבנית החלק השני של הפסוק כעין פרט קדמאה וכלל ופרט המפרט את הפרט קדמאה.

ושמר'ו אל הדין לה את-הברית ואת-החסד אשר נשבע לאבתיה:

ושמר – פרט קדמאה, **הו' אל הדין** – קדמא ואזלא כעין כלל, פרט המפרט את הפרט קדמאה **לה את-הברית ואת-החסד אשר נשבע לאבתיה**

ושמר – תרסא, שיעור זמן שמירה מצינו שאם האדם עובד את השי"ת מאהבה זכותו עומדת לבניו עד לאלפים **דור** (**מאור ושמש**), **רש"י ו-רבינו בחיי** פירשו נמצאת מדה טובה יתירה על מדת פורענות אחת על חמש מאות, שזו לארבעה דורות וזו **לאלפים**: מלת **לאלפים** הופכת ע"י כלל הלימוד מיעוט רבים ללא מספר הרי זה שניים, כאן מיעוט **לאלפים** זה גם בשנוי הניקוד **לאלפים**. כמו-כן רבינו בחיי הביא ראיה לארבעה דורות של עוברי עבירה בנוסף על העובר הראשון מהקרא (**שמות כי תשא לד, ז**) **פקדו עון אבות על-בנים ועל-בני בנים על-שלישים ועל-רבעים**:

אפשר שארבעה הדורות הנוספים מרומזים ברישום מקוצר בטעם מלת (**דברים עקב זיב**) **לה** – רביע, הקב"ה שומר לכל אחד בהשגחה פרטית אליו האם מקיים **את-הברית ואת-החסד אשר נשבע לאבתיה** (פרטים המפרטים את הפרט קדמאה). אם עשה עבירה והוא ובניו **ארבע דורות** לא תיקנו עד, אזי נפרע מהם, ואם מתקנים אינו נפרע מהם על מעשי אבותיהם.

דברים עקב זיב: ואתה וברכה ויהי

ובקד פרי-בטנה ופרי-אדמתך דגנה ותרשש ויצהרך שגר-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה אשר-נשבע לאבתיה לתת לה:

ואתה – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין ריבה וריבה את הכל, וכן **דברים ואתחנן ו,ה**: **ואתה את יהנה אל הדין**

בכל-לבבך ובכל-נפשך ובכל-מאריך: ואתה – מונח זקף-קטן במלה אחת, מידה (י"ח) לר' אלעזר בר' יוסי הגלילי, מדבר שנאמר במקצת ונוהג בכל מידה ריבה וריבה את הכל, בכל אופני אהבה, אהבה מקיפה פשוטה ללא עיון כי ה' בוראך צורך לאהוב אותו, ואהבה ממלאה מתוך לימוד והתבוננות ברוממות ה', שיהא שם שמים מתאהב על ירך

ה' אוהב כל אחד מישראל בכל אופני אהבה, כשם שכל אחד מישראל מצווה לאהוב את ה' בכל האופנים, וכתב **פנים יפות דברים פרק יא משום דכתיב [דברים כו, יז - יח] את ה' האמרת היום וה' האמריך היום**, ענינו כי נתקשרו בעבותות האהבה בקשר חזק אשר הוא משני צדדין,

מוצגת השערה כי חצי הפסוק השני מרמז לאופני גמר מלאכה בגידולי אדמה וחיובי הפרשת תרומות ומעשרות.

מהלך ההסבר: (א) קישור מהפסוק ראשית דגנך, המקור המקובל לגמר מלאכה לפסוק כאן; (ב) גמר מלאכה בדגן בפסוק כאן; (ג) כעין בנין אב מכאן לגמר מלאכה לכל יבולי גידולי הארץ; (ד) שיעורי הפרשת תרומה, הקפה מהמוקף, מתי לא מפרישים

ובקד פרי-בטנה ופרי-אדמתך

דגנה ותרשש ויצהרך שגר-אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה אשר-נשבע לאבתיה לתת לה:

מדרש רבה – על הפסוק מלמד ענינים אחדים ואחרון שבהם – לימוד **בהיקש** מעישור **ופרי-אדמתך** היינו תיקון מאכל, לעישור **פרי-בטנה** זו המילה, היינו תיקון האדם הישראלי, שיהיה ראוי בין היתר להפריש תרומות ומעשרות. מדרשה זאת נססה להראות כי הפסוק מרמז בהיקש או בנין אב לאופני גמר מלאכה בגידולי אדמה וחיובי הפרשת תרומות ומעשרות .

ממקומות אחרים בתורה העלינו כי תבנית טעמים קדמא ואזלא במלה אחת, עשויה ללמד בתפקידים הבאים: (א) בתפקיד של מוקדם ומאוחר (ב) בתפקיד של שוויון, (ג) בתפקיד בעושה תלוי המעשה

בפסוק נמצאת המלה **דגנך** – קדמא ואזלא במלה אחת, אשר בתפקיד של שוויון עשויה ללמד על גמר מלאכה של דגן בצורת מירווח הכרי,

לשובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

8.4 דברים ראה יא,כו

דברים ראה יב,ב:

**אֲבָד תֶּאֱבְדוּן אֶת-כָּל-הַמְקֻלְמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ-שֵׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יְרֻשִׁים אֹתָם אֶת-אֱלֹהֵיהֶם
עַל-הַהָרִים הַרְמִים וְעַל-הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל-עֵץ רַעְנָן:**

אֲבָד תֶּאֱבְדוּן – מונח תלישא-גדולה, בתפקיד עקירת מחיצה המסתירה את מקור העבודה זרה וכך מאבדה וזה מאפשר גלוי בעל בחינה נעלה

אֶת-כָּל-הַמְקֻלְמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ-שֵׁם הַגּוֹיִם – גרשיים דרגא מונח רביע, בתפקיד תיקון הקילקול של היצר הרע, וגלוי הגאולה מתואם לפירוש **אור החיים** ובדרך רמז, יכוין הכתוב לרמוז איבוד לכת הנעלם גם כן בכח עם בני ישראל, שכאשר יתעצמו בתעצמות המעשה הטוב יאבדו נגלה ונסתר מהם, והוא אומרו **כָּל-הַמְקֻלְמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ-שֵׁם**, פירוש אשר מגעת שם עבודתם שהוא כסא ס"מ הרשע לעקרו (איבוד מקומות עבודה זרה עוקר כח הנעלם (כעין מוסתר ע"י מחיצה) של כסא ס"מ הרשע, זה תיקון הקילקול של יצר הרע והדבר מביא לגלוי בחינה נעלה של הגאולה, כי בנפילת כח זה יתעצם כח העליין (בעל בחינה נעלה), **וְתַנְהוּ ה' לְמִלְךָ עַל-כָּל-הָאָרֶץ** (**זכריה יד,ט**):

אפשר כי פסוק זה מרמז אל גלות השכינה בדור אנוש שבו הוחל לקרוא בשם אלהים אחרים והפסוק **בראשית וירא כי, יְהוָה כְּאֲשֶׁר הִתְעַו אֲתֵי** – גרשיים דרגא מונח רביע, רומז אל התיקון וחזרת השכינה מרקיע שביעי לששי.

אֲשֶׁר אַתֶּם יְרֻשִׁים אֹתָם – מרכא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שלא על כולם חל איסור ההנאה מ- **אֶת-אֱלֹהֵיהֶם**, מרכא טפחא – כעין יתור לרבות על הירושה של הגויים גם דברים הקשורים לאלהיהם, ע"פ פ' **אור החיים** בנסיבות הבאות:

א' הקרקע עליה עמדה עבודה זרה, ... ואומרו **אֶת-אֱלֹהֵיהֶם עַל-הַהָרִים**, לפי שאסר כל המקומות, ופירשנו אפילו בית בנוי שהוא מחובר אסור, ובא לומר כי יש מחובר שאינו נאסר הגם שיעבדוהו, ומה הוא ההרים, וכמו שדרשו [במסכת] **עבודה זרה (מהב, ב)** וז"ל אלהיהם על ההרים ולא ההרים אלהיהם, (נאסרות העבודות הזרות ולא הקרקע שעליהם עומדות העבודות זרות) ב' בכלים שחברו לעבודה זרה, ואינם אסורים בהנאה עד שיעבדו,

ובפרק רבי ישמעאל (**שם נא:**) דרשו **כָּל-הַמְקֻלְמוֹת** באם אינו ענין לעבודה זרה תנהו ענין לכלים, עד כאן, הם ז"ל סוברים שתלוש ולבסוף חיברו אינו צריך קרא, ושבעים פנים לתורה (במד"ר יג טז): (טט) **בבלי עבודה זרה נבא**, בין לר' ישמעאל ובין לר"ע כלים שיועדו להיות משמשי עבודת כוכבים הן, ומשמשי עבודת כוכבים אין אסורין עד שיעבדו! ג' עבודה זרה אשר גוי ביטל אותה ואף גוי שלא עבד אותה עבודה זרה,

עוד יתבאר אומרו את אלהיהם, בהעיר למה הפסיק במאמר **אֲשֶׁר אַתֶּם יְרֻשִׁים אֹתָם** בין זכרון העובדים והנעבדים, שהיה לו לומר על זה הדרך עבדו שם הגויים את אלהיהם וגו' אשר אתם יורשים אותם:

אכן הכוונה היא, על דרך מה שאמרו רבותינו ז"ל במסכת **עבודה זרה (דף מד ע"א)** וז"ל רב הונא רמי כתיב (דהי"א יד יב) וישרפו באש, וכתיב (שמואל ב ה כא) וישאם, לא קשיא כאן קודם שבא איתי הגיתי כאן לאחר שבא איתי הגיתי, דכתיב (שם יב ל) ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו וגו', ומי שרי וכו' אמר רב נחמן אתא איתי וביטלה, עד כאן, הרי כי יש מציאות לירש גם אלהיהם עצמן, והוא כשהיו עמהם עובדיהם שיבטלו הם ויהנו מהם ישראל, והוא אומרו **אֲשֶׁר אַתֶּם יְרֻשִׁים אֹתָם**, ולא אותם לכד אלא גם אלהיהם, והוא אומרו את אלהיהם, ותנאי המשפט רמז הכתוב במה שהקדים מאמר אותם, ואחר כך את אלהיהם כדברי הש"ס (שם) שאמר אחר שבא איתי [הגיתי] נהנה דוד בעטרת מלכם:

דברים ראה יב,ג

**וְנִתְצַתֶּם אֶת-מִזְבְּחֵיהֶם וְשַׁבְּרֵתֶם אֶת-מִצְבְּתֵיהֶם וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּשְׂרֹפּוּן בְּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן
וְאֲבַדְתֶּם אֶת-שְׁמֵם מִן-הַמְּקוֹם הַהוּא:**

בבלי עבודה זרה מהב,

ורבנן, האי (**דב' ואתחנן ז,ה**), **וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּגְדְּעוּן** מאי עבדי ליה? לכדר' יהושע בן לוי, דא"ר יהושע בן לוי: גידועי עבודת כוכבים קודמין לכיבוש ארץ ישראל, כיבוש ארץ ישראל קודם לביעור עבודת כוכבים, דתני רב יוסף: (**דברים ראה יב,ג**), **וְנִתְצַתֶּם אֶת-מִזְבְּחֵיהֶם** והנח, **וְשַׁבְּרֵתֶם אֶת-מִצְבְּתֵיהֶם** והנח. והנח ס"ד? שריפה בעי! אמר רב הונא: רדוף ואח"כ שרוף. ור' יוסי בר' יהודה האי סברא מנא ליה? נפקא ליה (**דברים ראה יב,ג**), מ- **אֲבַד תֶּאֱבְדוּן, אֲבַד** ואח"כ **תִּגְדְּעוּן**. ורבנן? הא מיבעי ליה לעוקר עבודת כוכבים שצריך לשרש אחריה. ורבי יוסי בר' יהודה לשרש אחריה מנא ליה? נפקא (**דברים ראה יב,ג**), מ- **וְאֲבַדְתֶּם אֶת-שְׁמֵם מִן-הַמְּקוֹם הַהוּא**.. ורבנן? ההוא לכנות לה שם; דתנאי, ר"א אומר: מנין לעוקר עבודת כוכבים שצריך לשרש אחריה? ת"ל: **וְאֲבַדְתֶּם אֶת-שְׁמֵם, (ע' מו,א)** אמר לו ר"ע, והלא כבר נאמר: (דברים יב,ב) אבד תאבדון. אם כן, מה ת"ל ואבדתם את שמם מן המקום ההוא? לכנות לה שם. יכול לשבח? לשבח ס"ד? אלא, יכול לא לשבח ולא לגנאי? ת"ל: ... **שִׁקְץ | תִּשְׂקַצְנוּ וְתַעֲב | תִּתְעַבְבוּ כִּי-תֵרֶם הוּא**, הא כיצד? היו קורין אותה בית גליא – קורין אותה בית כריא, עין כל – עין קוץ.

וְנִתְצַתֶּם אֶת-מִזְבְּחֵיהֶם – מונח רביע, ע"פ **בבלי עבודה זרה מהב, מו,א** מרמז ללפחות ארבע פעולות בכיבוש ארץ ישראל. בכיבוש הראשון מבצעים הרס בלי פנוי וזהו (א) **וְנִתְצַתֶּם אֶת-מִזְבְּחֵיהֶם** ומניחים, (ב) **וְשַׁבְּרֵתֶם אֶת-מִצְבְּתֵיהֶם** ומניחים, אחרי סיום הכיבוש עוברים בארץ ומבצעים פנוי יסודי ושינויים (ג) **וְאֲשִׁירֵיהֶם תִּשְׂרֹפּוּן בְּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן** ביעור עבודת כוכבים, כאן יש מחלוקת ור' יוסי בר' יהודה האי סברא מנא ליה? נפקא ליה (**דברים ראה יב,ג**), מ- **אֲבַד תֶּאֱבְדוּן, אֲבַד** ואח"כ **תִּגְדְּעוּן**. ורבנן? הא מיבעי ליה לעוקר עבודת כוכבים שצריך לשרש אחריה. (רבנן אומרים כי הכתוב בפסוק יב,ב מצוה למחוק כל זכר לעבודה זרה, כגון תיאור שלה, כיווני דרך אליה)

(ד) ורבי יוסי בר' יהודה לשרש אחריה מנא ליה? נפקא ליה (דברים ראה יבג), מ- **ואַבְרָתָם אֶת-שְׁמֵם מִן-הַמְּקוֹם הַהוּא**: ורבנן? ההוא לכנות לה שם; דתניא, ר"א אומר: מנין לעוקר עבודת כוכבים שצריך לשרש אחריה? ת"ל: **ואַבְרָתָם אֶת-שְׁמֵם**, (ה) אפשר שאם לא מאבדים את שמם לגמרי אזי משנים את שמם לשם גנאי לכנות לה שם. יכול לשבח? לשבח ס"ד: אלא, יכול לא לשבח ולא לגנאי? ת"ל: (דברים עקב זכז), ... **שִׁקֵץ | תִּשְׁקָצְנוּ וְתַעֲב | תִּתְעַבְנוּ כִּי-תֵרַם הוּא**:

דברים ראה יבה, ו - |ה|כִּי אִם-אֶל-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל-שְׁבִטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת-שְׁמוֹ שֵׁם לְשִׁכְנוֹ תִדְרָשׁוּ וּבָאתָ שְׁמָה:

[ו] וְהִבַּאתֶם שְׁמָה עֲלֵיתֶיכֶם וּזְבַחְתֶּם וְאֵת מַעֲשֵׂי תִיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יָדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָחֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקִרְבְּכֶם וּצְאֻנְכֶם:

בפסוק זה יש לפחות שני לימודים, (א) לימוד ע"פ **ירושלמי ראש השנה פ"א ה"א (דף נו טור ב) (ויולנה בג)**, הנודר להקריב קרבן אסור לאחר נדרו; (ב) לימוד אחר המובא כאן לענין עבודת מזבח (במה גדולה):

(יבה), אִם-אֶל-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר-יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם – גרשיים קדמא מהפך פשטא, כעין דבר שהתחיל, הושעה, מתחיל שוב. הקרבת קרבנות בבמה גדולה הוא מזבח המשכן, מזבח שילה ומזבח בית המקדש בירושלים.

דבר המתואם עם פירוש רש"י לפסוק **[יא]** פירש **שְׁמָה תִבְיָאוּ וגו' - למעלה (פס' 1)** (הסמוך לפסוק יבה), אמור לענין שילה, וכאן אמור לענין ירושלים, ולכך חלקם הכתוב ליתן היתר בין זו לזו: (במדבר הקריבו בבמה גדולה במשכן, בזמן כיבוש הארץ שבע שנים ובזמן חלוקת הארץ שבע שנים, המשכן היה בגלגל והותרו במות קטנות, הוקם המשכן בשילה נאסרו הבמות הקטנות והותרה הקרבה רק בבמה גדולה בשילה) משחובה שילה ובאו להם לנוב, וחורבה נוב ובאו לגבעון, (כאשר הכהן הגדול היה בנוב וגבעון, ארון הברית לא היה שם שוב הותרו הבמות הקטנות במקביל לבמה במקום הכהן הגדול) היו הבמות מותרות עד שבאו לירושלים (ראה **ספ' ד' סח**). (גם בשכונ ארון הברית באוהל בעיר דוד עדיין הותרו במות קטנות, רק משנבנה בית הבחירה ע"י שלמה נאסרו הבמות הקטנות לעולם ועבודת הקרבנות אך ורק בבמה גדולה, מזבח בית המקדש)

דברים ראה יבז, יב |ז| וְאֶכְלֶתֶם-שֵׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וּשְׁמַחְתֶּם בְּכָל מַשְׁלַח יָדְכֶם אֲתֶם וּבְתִיכֶם אֲשֶׁר בְּרַכָּה ה' אֱלֹהֵיךְ:

[יב] וּשְׁמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם

אֲתֶם וּבְנֵיכֶם וּבְנֵי בְנֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהַתֵיכֶם וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לָךְ חֶלֶק וְנַחְלָה אֲתֶם: השוואה בין תבנית טעמי פסוק ז' ופסוק י"ב.

דברים ראה יבז, וְאֶכְלֶתֶם-שֵׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם – רביע פשטא מונח זקף-קטן, פירש רש"י בפסוק **(יב, יא)** כי הפסוקים **(יב, ד – ז)** מלמדים בין היתר על שילה. הקרא הזה מלמד רבוי איזור **וְאֶכְלֶתֶם-שֵׁם** – רביע, לארבע רוחות השמים, **לִפְנֵי** – פשטא, מתפשט איזור אכילת קדשים קלים לכל הרואה משכן שילה.

דברים ראה יב, וְאֶכְלֶתֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם – רביע זקא מונח סגול, **וּשְׁמַחְתֶּם** – רביע, בזמן שבית המקדש קים השמחה בארבעה דברים: בבלי פסחים מביא פסוקים ללמוד מהם שמחה בבשר במיוחד בשר שלמים ולהוסיף עליהם בשר נדרים ונדבות, לשמחה בין מובא פסוק מתהלים, התוספות מביא פסוק ללמד לשמחת נשים, ופסוק לשמחת הילדים. אפשר כי, **וּשְׁמַחְתֶּם** – רביע, הוא רמז לדרוש ארבעה אופני שמחה הנדרשים ע"י הגמרא, תוספות, שו"ע. לשמח לוי עני גר יתום ואלמנה מפורש בפסוקים בתנ"ך.

בבלי פסחים קטא, תנו רבנן: חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל, שנאמר **(דב' דאה טז, ז)** **וּשְׁמַחְתָּ בַחֲנֻךְ** במה משמחם - ביין. רבי יהודה אומר: אנשים בראוי להם, ונשים בראוי להן. אנשים בראוי להם - ביין, ונשים במאי? תני רב יוסף: בכבל - בבגדי צבעונין, בארץ ישראל - בבגדי פשתן מגוהצין. תניא, רבי יהודה בן בתירא אומר: בזמן שבית המקדש קיים - אין שמחה אלא בבשר, שנאמר **(דב' כ' תבוא כז, ו)** **וּזְבַחַת שְׁלָמִים וְאֶכְלֶתָ שֵׁם וּשְׁמַחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיךְ:** ועכשיו שאין בית המקדש קיים - אין שמחה אלא ביין, שנאמר **(תה' קד, טו)** **וְיָיִן יִשְׂמַח לְכַב-אֲנֹשׁ**

תוספות פסחים קטא, שנאמר (דב' דאה יז, ו) וּשְׁמַחְתָּ אִתָּהּ וּבִיתָךְ: - (לתוס' הייתה כנראה גירסה שונה של הגמרא ובה פסוק אחר לשמחה) תימה דהאי קרא גבי מעשר שני כתיב בפ' ראה ולא מייתי קרא דכתיב בפ' ראה גבי רגל **(דב' דאה טז, ז)** **וּשְׁמַחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיךְ אִתָּהּ וּבִיתָךְ** וי"ל דיליף ממעשר שני כתיב בפ' ראה ולא מייתי קרא דכתיב בפ' ראה גבי רגל **(דב' דאה טז, ז)** **וּשְׁמַחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיךְ אִתָּהּ וּבִיתָךְ** ... **וּזְבַחַת שְׁלָמִים וְאֶכְלֶתָ שֵׁם וּשְׁמַחְתָּ** - תימה דהאי קרא בהר עיבל כתיב ולא מייתי קרא ד- **וּשְׁמַחְתָּ בַחֲנֻךְ** דדרשינן מיניה בחגיגה (דף ח.) לרבנות כל מיני שמחות לשמחה מכאן אמרו ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות וי"ל משום דהכא בהדיא כתיב וזבחת שלמים ושמחת.

שולחן ערוך אורח חיים סימן תקכט סעיף ב (טו) [*ד] חייב אדם להיות שמח וטוב לב (טז) במועד, הוא ואשתו ובניו וכל הנלוים אליו. * כיצד משמחן, הקטנים נותן להם קלויות ואגוזים; והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין * כפי ממונו; (יז) ח ויחייב להאכיל לגר, ליתום ואלמנה עם שאר עניים. (יח) דין תענית (יט) ביי"ט, כמו בשבת, וע"ל סי' רפ"ח).

לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם – זקא מונח סגול, תבנית בתפקיד תוספת או גריעה, והיות ויש מונח בתווך אז יש מקום לעוד דרשה. הדרשות: (א) ע"פ ספרי מרבה איזור לאכילת קדשים קלים מעבר לעזרה, לכל ירושלים שבין החומות (ההגבלה לבין החומות נדרשת באכילת מעשר שני **(דב' דאה יז, ו)** **וְנַחְתָּה הַכֶּסֶף כָּל־** – תלישא-קטנה רמז למחיצות – חומות ירושלים); (ב) תוספת בסעודות מצוה ובשר דבר המופיע בתנ"ך בחנוכת המשכן, קרבן תודה, סעודת ראש חודש, סעודת כ"ג במוצאי יום"כ, הבאת ארון הברית לירושלים, חנוכת בית ראשון, בית שני. ובנבואה על בית שלישי)

8.5 דברים שפטים טז, יח

דברים שפטים טז, יח: שפטים ושפטים תתן-לך בכל-שעריך אשר ה' אלהיך נתן לך לשבטיך

ושפטי את-העם משפט-צדק:

רש"י בכל שעריך - בכל עיר ועיר (ראה ספרי פרשה ד קמד). לשבטיך - מוסב על תתן לך: שופטים ושופטים תתן לך לשבטיך בכל שעריך אשר ה' אלהיך נותן לך. לשבטיך - מלמד שמושיבין דיינין לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר (ראה שם).

בבלי סנהדרין פ"ב משנה. זקן ממרא על פי בית דין, שנאמר **(דברים שפטים יז, כ)** כי יפלא מן-לך למשפט. שלשה בתי דינין היו שם, אחד יושב על פתח הר הבית, ואחד יושב על פתח העזרה, ואחד יושב בלשכת הגזית, באין לזה שעל פתח הר הבית, ואומר: כך דרשתי, וכך דרשו חבירי, כך לימדתי וכך לימדו חבירי. אם שמעו - אמר להם, ואם לאו - באין להן לאותן שעל פתח עזרה. ואומר: כך דרשתי וכך דרשו חבירי, כך לימדתי וכך לימדו חבירי, אם שמעו - אמר להם, ואם לאו - אלו ואלו באין לבית דין הגדול שבלשכת הגזית, שממנו יוצא תורה לכל ישראל, וגו'.

ר' צדוק הכהן מלובלין - פרי צדיק דברים פרשת שופטים לומד מ-**בבלי סנהדרין פ"ב**, כי שלושה בתי דינין שליד המקדש מרומזים בפסוק **[טז, יח] שפטים ושפטים תתן-לך בכל-שעריך** וגו'. תתן לך היינו שתתן בלבך **שפטים ושפטים** (כמו שנתבאר במאמר הקודם). ואמר הלשון **בכל-שעריך** שתיבת כל כולל שלוש (כידוע מכמה מקומות) והוא כמו שאמרו **(סנהדרין פ"ו ב)** שיש שלושה בתי דינין אחד יושב על פתח הר הבית ואחד יושב על פתח העזרה ואחד יושב בלשכת הגזית. והם כנגד קדושת השלושה מחנות על פתח הר הבית נראה בפשוטו שהוא מבחורין להר הבית והוא קדושת ירושלים מחנה ישראל. ועל פתח העזרה היינו בהר הבית והוא קדושת מחנה לוי. ובלשכת הגזית הוא כנגד מחנה שכינה שכבר היה פתוח לחציו שבקודש שלא היה מחיצה ביניהם (יומא כ"ה א) וגו'.

שפטים ושפטים – מונה רביע, בתפקיד של לפחות ארבע. לכל עם ישראל מערכת משפטית בעלת חמשה שלבים: שלושה שלבים ליד המקדש הממונה על כולם בלשכת הגזית, ותחתיו היושב על פתח העזרה, ותחתיו היושב על פתח הר הבית, ותחתיו שני שלבים במדינה בית דין לכל שבט, בית דין לכל עיר.

כמו-כן היה בית דין של כהנים לעניני המקדש. **משנה מסכת כתובות פרק א משנה ה** האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שמתייחד עמה אחת אלמנת ישראל ואחת אלמנת כהן כתובתן מנה בית דין של כהנים היו גובין לבתולה ארבע מאות וזו ולא מיחו בידם חכמים: **בבלי עירובין לב, א, פסחים צ, ב** דאמר רב שמעיה: חזקה אין בית דין של כהנים עומדים משם עד שיכלו כל מעות שבשופר.

דברים שפטים טז, כא: ס לא-תטע לך אשקה כל-עץ אצל מזבח ה' אלהיך אשר תעשה-לך:

לא-תטע לך אשקה - מרכא תביר טפחא,

רש"י אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית, **עיקר שפת"ח** כי לא תטע נופל גם כן על נטיעת אוהל וגו'

בבלי תמיד כט, א גפן - דתניא: גפן זהב היתה עומדת על פתח ההיכל, ומודלה על גבי כלונסות, וכל מי שמתנדב עלה **(דף כט, ב)** או גרגיר או אשכול - מביא ותולה בה. אמר ר' אלעזר ברבי צדוק: מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים לפנותה.

רמב"ם הלכות עבודת כוכבים פ"ו ה"ט הנוטע אילן אצל המזבח או בכל העזרה בין אילן סרק בין אילן מאכל אע"פ שעשאו לנוי למקדש ויופי לו הרי זה לוקה שנאמר לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך, מפני שהיה זה דרך עובדי כוכבים נוטעין אילנות בצד מזבח שלה כדי שיתקבצו שם העם. **ה"י** אסור לעשות אכסדראות של עץ במקדש כדרך שעושין בחצרות אע"פ שהוא בבנין ואינו עץ נטוע הרחקה יתירה היא שנאמר **כל-עץ**, אלא כל האכסדראות והסככות היוצאות מן הכותלים שהיו במקדש של אבן היו לא של עץ. (ההשגת הראב"ד / אלא כל האכסדראות וכו' של אבן היו לא של עץ. א"א לשכת העץ בית היתה, בימה של עץ שעושין למלך בשעת הקהל לשעתה היתה, וכן גזוטרט שהקיפו בעזרת נשים בשמחת בית השואבה לשעתה היתה.)

ספר החינוך מצוה תיד אמרו חכמים על מי שהוא מעמיד דין שאינו הגון כאילו הקים מצבה, שנאמר **[דברים ט"ז, כ"ב]**, ולא תקים לך מצבה. ואם הוא מקום שיש בו תלמידי חכמים אמרו שהוא כאילו נטע אשרה, שנאמר **[שם, כ"א]**, **לא-תטע לך אשקה כל-עץ אצל מזבח ה' אלהיך** [סנהדרין ז' ע"ב].

לא-תטע לך אשקה - מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים הקשורה לנושא משמעויות מלת נטיעה אצל מזבח ה' והלכות שונות לפרטים לפי משמעות נטיעה. **אשקה** – טפחא, פותחת טפח לאפיין את כל קבוצת הפרטים מהכתוב אחריה **עץ** ובהרחבה **כל-עץ**. האיפיון **עץ** משמע הנוטע בארץ, ומהרבו **כל-עץ**, משמע גם עץ כרות, ועוד המלה נטיעה מושאלת לבניית בית כמו נטע אוהל. אבל בעוד המלים **כל-עץ** מרבות משמעויות נוספות לנטיעה, טעם **כל-עץ** – אתנה, מגביל האיסור רק לדברים בעלי משמעות נטיעה. **אבל אכסדראות** וסככות אף הנראות כמו עץ אך עשויות מאבן, וכן בית ששימש לעניני המקדש, וכן עזרי עץ זמניים, וכעין עץ גפן ממתכת מותרים.

אצל – רביע, אפשר מרמז על ארבעה מקומות לאסור נטיעה כפשוטה ובמשמעויות מושאלות (עץ כרות, בנין בית): (א) סמוך למזבח, (ב) בכל העזרה, (ג) כפי **רמב"ן** אזהרה לנוטע ולבונה בהר הבית, והבונה בהר הבית אסמכתא מדבריהם (של סופרים) ואפשר כי הרמז לכך בטעם רביע זה, (ד) בהשאלה למנוי דין שאינו הגון, כאילו נטע אשרה.

דברים שפטים יז, א: לא-תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע פי תועבת ה' אלהיך הוא: ס
אור החיים (א) לא תזבח וגו' אשר יהיה בו מום. ולא אמר אשר בו מום כפי מה שדרשו רבותינו ז"ל (בספרי) שבא הכתוב לאסור מום עובר רמוז בתיבת יהיה לומר כל היות מום בין קבוע בין עובר:

ואפשר עוד לומר, שאם הוחלה בה אבר שנעשית בו בעלת מום ואמרו הרופאים שעל כל פנים צריך לחותכו הגם שעדיין לא חתכו הרי זה פסול, והוא אומרו **לֹא-תִזְבַּח וגו', אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם** פירוש הגם שעתה אינו מום כיון שעומד להיות מום לא תזבחנו: **אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, ע"פ אור החיים שני פירושים למצב לכתחילה ובפועל.

(א) בהמה בעלת מום עובר לכתחילה בשעה שהמום בה פסולה לקרבן, אבל בפועל כאשר המום עבר היא כשרה לקרבן ואין אומרים כיון שנדחית תיפסל לתמיד.

(ב) בהמה ש-הוחלה בה אבר ש(בעתיד) נעשית בו בעלת מום ואמרו הרופאים שעל כל פנים צריך לחותכו הגם שעדיין לא חתכו הרי זה פסול, והוא אומרו **לֹא-תִזְבַּח וגו', אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם** פירוש הגם שעתה (לכתחילה) אינו מום כיון ש(בפועל בעתיד) עומד להיות מום לא תזבחנו:

לֹא-תִזְבַּח – תרסא, בתפקיד אומדנה, ע"פ אור החיים בהמה ש-הוחלה בה אבר ש(בעתיד) נעשית בו בעלת מום ואמרו הרופאים (על פי אומדנה) שעל כל פנים צריך לחותכו

דברים שפטים יז, י: וְעִשִׂיתָ עַל-פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִצְדִּיק לְךָ מִן-הַמִּקְוִים הַהוּא אֲשֶׁר יִבְתָּר ה' וְשִׁמְרַתָּ לְעֲשׂוֹת פְּכָל אֲשֶׁר יוֹרֶד: בבלי עבודה זרה ח,ב אמר רב נחמן בר יצחק: לא תימא דיני קנסות, אלא שלא דנו דיני נפשות. מ"ט? כיון דחזו דנפישו להו רוצחין ולא יכלי למידן, אמרו: מוטב נגלי ממקום למקום כי היכי דלא ליחייבו, דכתיב: **(דברים יז) וְעִשִׂיתָ עַל-פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִצְדִּיק לְךָ מִן-הַמִּקְוִים הַהוּא**, מלמד שהמקום גורם.

תוספות אלא שלא דינו דיני נפשות - ואם תאמר והא אמרין בפרק אלו נערו (כתובות דף ל. ושם) משחרב בית המקדש אע"פ שבטלו ד' מיתות דין ד' מיתות לא נתבטלו כנאמר ב-**בבלי כתובות ל,א** והאמר רב יוסף, וכן תני רבי חיאי: מיום שחרב בית המקדש, אף על פי שבטלו סנהדרין, ארבע מיתות לא בטלו; לא בטלו? הא בטלו להו! אלא, **(דף ל,ב)** דין ארבע מיתות לא בטלו, מי שנתחייב סקילה - או נופל מן הגג או חיה דורסתו, ומי שנתחייב שריפה - או נופל בדליקה או נחש מכישו, ומי שנתחייב הריגה - או נמסר למלכות או ליסטים באין עליו, ומי שנתחייב חנק - או טובע בנהר או מת בסרוניכי!

תוספות מלמד שהמקום גורם - וא"ת והא ירושלים נמי איקרי מקום לגבי אכילת קדשים ומעשר שני וכתוב במקום אשר יבחר ה' וי"ל דלגבי דיני נפשות לא איקרי מקום אלא לשכת הגזית שהיתה חציה בקדש וחציה בחול והיינו טעמא משום דבעי' סנהדרין סמוך לשכינה והכי נמי אמרין (לקמן דף נב.) כל המעמיד דין שאינו הגון כאילו נטע אשרה אצל מזבח דכתיב שופטים ושוטרים וסמך ליה לא תטע לך אשרה אצל מזבח ה' ולפיכך גלו וישבו בחנות אע"פ שהנות עצמו היה בהר הבית מ"מ לא היה סמוך לשכינה כלשכת הגזית וא"ת מנלן קפידא במקום שאר חייבי מיתות שלא בזקן ממרא דקרא לא כתיב אלא בזקן ממרא ויש לומר דדרשינן כל זמן שסנהדרין גדולה במקומה כדין אצל מזבח אז שופטים תתן לך בכל שעריך לשפוט דיני נפשות נסתלקו הם בטלו כל דיני נפשות [וע"ע תוס' שבת טו. ד"ה אלא ותוס' סנהדרין יד: ד"ה מלמד]. **וְעִשִׂיתָ** – רביע, אפשר ע"פ **תוספות ע"ז ח,ב**, המסתמך על **כתובות ל,א**, לומר משחרב בית המקדש אע"פ שבטלו ד' מיתות דין ד' מיתות לא נתבטלו. רביע ירמז על קיום ארבע מיתות ביה"ד כאשר ביה"ד הגדול יושב בלשכת הגזית או על כעין קיומם בגזירת ביה"ד של מעלה, כאשר ביה"ד הגדול לא יושב בלשכת הגזית. הישיבה עצמה מתבררת בהמשך הפסוק.

על-פי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִצְדִּיק לְךָ מִן-הַמִּקְוִים הַהוּא – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין בנין אב הנדרש מדין נפשות בזקן ממרא לשאר דיני נפשות בכל סנהדרי שהיא. פירשו תוספות רק בזקן ממרא הקפידה התורה לציין מקום סנהדרי גדולה אצל מזבח לדיני נפשות כך דרשינן כל זמן שסנהדרין גדולה במקומה כדין אצל מזבח אז שופטים תתן לך בכל שעריך לשפוט דיני נפשות נסתלקו הם בטלו כל דיני נפשות [וע"ע תוס' שבת טו. ד"ה אלא ותוס' סנהדרין יד: ד"ה מלמד].

על-פי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִצְדִּיק לְךָ מִן-הַמִּקְוִים הַהוּא – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין בנין אב שמקום הסנהדרין הגדולה בלשכת הגזית גורם, הנדרש מדין נפשות בזקן ממרא לשאר דיני נפשות בכל סנהדרי שהיא. פירשו תוספות רק בזקן ממרא הקפידה התורה לציין מקום סנהדרי גדולה אצל מזבח לדיני נפשות כך דרשינן כל זמן שסנהדרין גדולה במקומה כדין אצל מזבח אז שופטים תתן לך בכל שעריך לשפוט דיני נפשות נסתלקו הם בטלו כל דיני נפשות [וע"ע תוס' שבת טו. ד"ה אלא ותוס' סנהדרין יד: ד"ה מלמד].

והרלב"ג פירש שמקום הסנהדרין הגדולה בלשכת הגזית גורם לשמוע לדבריהם ואם יצאו משם העובר על דבריהם לא מחויב מיתה. **רלב"ג (י) וְעִשִׂיתָ עַל-פִּי הַדָּבָר אֲשֶׁר יִצְדִּיק לְךָ מִן-הַמִּקְוִים הַהוּא** - צוה בכאן לעשות בהוראה הזאת לפי מה שהסכימו בית דין הגדול שבמקום הבחירה. ולפי שלא היה צריך לומר **מִן-הַמִּקְוִים הַהוּא**, למדנו מזה שאם יצאו **מִן-הַמִּקְוִים הַהוּא** והגידו, לא יחויב לשמוע לדבריהם, ומי שעבר על דבריהם אינו חייב מיתה; כי התורה דקדקה שיגידו זה **מִן-הַמִּקְוִים הַהוּא**. וְשִׁמְרַתָּ לְעֲשׂוֹת פְּכָל אֲשֶׁר יוֹרֶד: וגו' - מגיד שאנחנו מחוייבים להמשך לדבריהם בדברי התורה ובכל מה שיבארו ממנה, ולזה אמר: **פְּכָל אֲשֶׁר יוֹרֶד:**

דברים שופטים יז, טו: שוֹם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מִלֶּךְ אֲשֶׁר יִבְתָּר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקְרָב אֲחִיךָ תִּשִּׂים עָלֶיךָ מִלֶּךְ לֹא תִּוְכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נִכְרִי אֲשֶׁר לֹא-אֲחִיךָ הוּא: **שוֹם תִּשִּׂים עָלֶיךָ מִלֶּךְ** - מונח מהפך פשטא זקף-קטן, ע"פ **רש"י יבמות קב,א** הרבה שימות כתובים כאן שיהו מקרב אחיך. לזה ירמז טעם מונח במלת **שוֹם** לפני תבנית הטעמים של הקרא **תִּשִּׂים עָלֶיךָ מִלֶּךְ** - מהפך פשטא זקף-קטן. לתבנית זאת דרשה אחת כפשוטו המתחסת למלך, דרשה אחרת יוצאת מפשוטו המתחסת לכל מינוי שררות בישראל שלא יהא מגוי או גר או בן גרים עד שיהא אביו או אמו מישראל. **מִקְרָב אֲחִיךָ** - מונח רביע, לפחות ארבע וכאן שררות רבות הנקראות **מִלֶּךְ** בשררות אלו נמנים ע"פ **רמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ד** שר צבא שר חמשים או שר עשרה, אפילו ממונה על אמת המים שמחלק ממנה לשדות, ואין צריך לומר דיין או נשיא שלא יהא אלא מישראל, וב- **כסף משנה הלכות מלכים פ"א ה"ד** הוסיף עליהם ... לרבות שוטרי הרבים וגבאי צדקה וסופרי דינין מכין ברצועות ת"ל **מִקְרָב אֲחִיךָ תִּשִּׂים עָלֶיךָ ...**

לשובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

8.6 דברים כי-תצא כא,י

דברים כי תצא כא,י

כי-תצא למלחמה על-אויבך

ונתנו ה' אלהיך בידך ושבת שבו:

ונתנו ה' אלהיך בידך ושבת שבו. רש"י במלחמת רשות, ולרבות כנענים שבתוכה ואע"פ שהן מז' אומות.

ונתנו ה' אלהיך בידך - גרשיים דרגא תביר טפחא, כעין יצא להקל ולהחמיר בנושא יפת תואר, כי כאשר במלחמת רשות שאינה בז' אומות כנען, ושבת שבו (כא,יא) וראית בשבחה אשת יפת-תואר תמצא ביניהם נשים מז' אומות כנען, יצא להקל שמתיר לקחת יפת תואר משאר האומות, ולהחמיר שאסור מז' אומות.

דברים כי-תצא כא,יא:

וראית בשבחה אשת יפת-תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה:

דברים כי-תצא כא,יב:

והבאתה אל-תוך ביתך ונלחה את-ראשה ועשתה את-צפרניה:

והבאתה אל-תוך ביתך - טפחא מונח רביע, טפחא - רבוי חדר בתוך חדר להסתיר המעשה שהוא מהיצר הרע. רבוי פעולות כגון

בעה"ט לאחר שתגייר אותה תהיה לך לאשה ולא בגיורת.

טפחא בתפקיד עוצר - מנתק שכהן בעצם אסור בגיורת, ראה להלן בבלי קידושין כא,ב.

דברים כי-תצא כא,יג - יד

[יג] והסירה את-שמלת שביה מעליה וישבה בכיף ובכחה את-אביה ואת-אמה ג' רח ימים

ואחר כן תבוא אליה ובעלתה והיתה לך לאשה:

[יג] והסירה - תלישא-קטנה, בתפקיד שיעור של לפחות ג' רח ימים ולפי רב"ע ע"פ חז"ל שלושה חדשים כדי להכיר האם היא הרה

מלפני שביה על בסיס הכתוב **בראשית וישב לח,כד:** ויתיו כמשלש חדשים יגדר ליהונדה לאמר זנתה תמר פלגד וגם הנה

הרה לזנוגים ויאמר יהודה הוציאוק ותשרף:

אור החיים ירח ימים זה שיעור המספיק לשב, או ירמוז, לחודש המיוחד לתשובה שהוא חודש אלול (ע"פ **זוהר חדש כרך א**

[יד] והיה אם-לא חפצת בה ושלחתה לנפשה ומכר לא-תמכרה בפקד

לא-תעמר בה תחת אשר עניתה: ס

בבלי קידושין כא,ב איבעיא להו: כהן, מהו ביפת תואר? חידוש הוא, לא שנא כהן ולא שנא ישראל, או דילמא שאני כהנים, הואיל

וריבה בהן מצות יתרות? רב אמר: מותר, ושמואל אמר: אסור. בביאה ראשונה - דכ"ע לא פליגי דשרי, דלא דברה תורה אלא כנגד

יצר הרע, כי פליגי - בביאה שניה, רב אמר: מותר, ושמואל אמר: אסור; רב אמר מותר, הואיל ואישתריא אישתרי; ושמואל אמר

אסור, דהא הויא לה גיורת, וגיורת לכהן לא חזיא. א"ד: בביאה שניה - כ"ע לא פליגי דאסירא, דהויא לה גיורת, כי פליגי - בביאה

ראשונה, רב אמר: מותר, דהא לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע; ושמואל אמר: אסור,

והסבר ע"פ תבנית טעמים **והבאתה אל-תוך ביתך** - טפחא ללא הגבלת מרכא מתפשט אפיונה אלפניה עד (**דב' תצא כא,יב**) **וראית**

בשבחה, וגורם לקישור המנומק ע"י שמואל כלהלן

כל היכא דקרינא ביה (**דב' תצא כא,יב**) **והבאתה אל-תוך ביתך**, קרינא ביה (**דב' תצא כא,יב**) **וראית בשבחה**, כל היכא דלא קרינא ביה

והבאתה אל-תוך ביתך, לא קרינא ביה **וראית בשבחה**. ת"ר: **וראית בשבחה** - בשעת שביה, אשת - ואפילו אשת איש, יפת תואר

- לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, מוטב שיאכלו ישראל בשר תמותות ולא בשר נבלות וגו'

[יד] והיה-גרשיים אם-לא חפצת בה - דרגא מונח רביע, תבנית תיקון לקילקול שיש ללמודו בשלבים. **הקלוקל** קשור בעיקר לחטא

אדם הראשון ויצר הרע, כאן כפי רש"י - (יא) **אשת** - אפילו **אשת איש** (ראה ספ"ד ריא). **ולקחת לך לאשה** - לא דברה תורה **אלא כנגד**

יצר הרע (ראה **קידושין כא,ב**); שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה, ישאנה באיסור. אבל אם נשאה, סופו להיות שונאה (ראה ספ"ד

ריד),

התיקון גאולת נשמות שאבדו בחטא אדם הראשון, כפי' **אור החיים פסוק יא-יד** ... אכן יסוד הדבר וסודו הוא על פי דבריהם ז"ל שאמרו

שבחטא אדם הראשון נשבו כמה נשמות יקרות ביד סטרא אחרא והם נשמות הגרים, וצא ולמד כמה וכמה גדולי עולם באים

מהאומות, ורות המואביה תוכיח, וכמה גדולי עולם (סנהדרין צו:): שמעיה ואבטליון, ואונקלוס הגר, וכאלה רבות: וראה שאר ההסבר

באור החיים.

דברים כי-תצא כא,טו - יז

ס [טו] כי-תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וילדו-לו בנים האהובה והשנואה

והנה תבן הבכר לשנואה:

[טז] והיה ביום הנחילו את-בניו את-אשר-יהנה לו

לא יוכל לבכר את-בן-האהובה על-פני בן-השנואה הבכר:

[יז] כי את-הבכר בן-השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר-ימצא לו

כי-הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה: ס

בבלי בבא בתרא קלט - קמ

[יז] כי את-הבכר בן-השנואה יכיר לתת לו פי שנים בכל אשר-ימצא לו (אתנח) **כי-הוא ראשית אנו לו משפט הבכרה:**

מבוא פסוק **כִּי אֶת-הַבְּכֹר בֶּן-הַשְּׁנוּאָה יִכִּיר** - תלישא-קטנה קדמא ואזלא רביע. ע"פ **קב קמ** מוצעת ההבנה הבאה מתבנית הטעמים של הקרא הזה: **כִּי** - תלישא-קטנה **חִישׁוּב** אומדנת נכסים מרובים ומועטים **בְּכָל אֲשֶׁר-יִמְצָא לוֹ** לחלוקה אחרי חישוב **אַרְבַּע** הפרשות להתחייבויות המוריש אשר נדרשות מטעם הכתוב **יִכִּיר** – רביע (היינו להכיר במחויבויות אלה), **בסדר קדימות** המרומז בטעמי קדמא ואזלא של הקרא **אֶת-הַבְּכֹר בֶּן-הַשְּׁנוּאָה**. ונראה כי הראוי להשביח מאליו גם כן נכלל בחישוב המחויבויות. תבנית הטעמים מלמדת כיוון שאינו במלים המוטעמות על ידה.

הפרשות אלו בסדר קדימות המרומז בקדמא ואזלא של הקרא **אֶת-הַבְּכֹר בֶּן-הַשְּׁנוּאָה** כאן יש שתי דרכי מנין הקדימות אבל למסקנה הן אותו דבר, דרך ב' היא מן הכבד אל הקל - יש לשלם את כל חובות המת (מדפים לפני ק) - יש לחשב פרנסת הבנות הקטנות ואם הנכסים מרובים יש להפריש סכום זה לכל שנת פרנסה עד בת מצוה. - יש להפריש לכתובת האלמנה והתחייבויות אחרות שנתן המוריש לאלמנתו עד שתנשא או תמות. - יש להפריש התחייבויות לפרנסת אם או בת האלמנה שנתן המוריש לאלמנתו לפי שנות התחייבות בלי קשר אם תנשא האלמנה, האם או הבת.

הנהגות מאוחרות
-- כתובת בניי דכרים
-- באשכנז הנהגה מזמן המהרי"ל "שטר חצי זכר" בת יורשת חצי יורשת בן ממטלטלין, כנגד החתן מוציא התחייבות אחיו ל"חליצת חנם", ונותנים לו תוספת בנדוניה

בירושה הנותרת הבכור נוטל פי שניים מאח פשוט במוחזק הכתוב במפורש ובראוי להשביח מאליו (ב"ב לפני דף קמ) המרומז כך: **לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם** - מהפך פשטא מונח זקף-קטן, לימוד כפשוטו, לימוד היוצא מפשוטו כגון השיעור של פי שניים בראוי להשביח מאליו, דבר המרומז לדרוש מהכתוב **שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר-יִמְצָא לוֹ כִּי** - ס"ת בקריאה לאחור ראוי"ל (השביח) מ(אליו) **בְּכָל אֲשֶׁר-יִמְצָא לוֹ** - מרכא טפחא, יתור לרבות, מפרש המוחזק ומרבה עליו סוגים שונים של מוחזק כגון שטרי הלוואה צ"ע נוסף בגמרא, **לוֹ** - אתנח, מגביל ללמד שמצוות הפי שניים הוא רק ברכוש האב המוחזק, אבל לא בראוי להגיע ועוד לא הגיע ולא בירושה שתיפול לבכור ולאחיו מאדם אחר, ואין בה יתרון לבכור.

דברים כי תצא כד,טו:
בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא-תִבּוֹא עָלָיו הַשְּׂמֶשׁ כִּי עֲנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נָשָׂא אֶת-נַפְשׁוֹ וְלֹא-יִקְרָא עָלָיו אֶל-הוּא וְהָיָה בְּךָ חֶטָּא: ס
הוּא וְאֵלָיו - זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים עולה $65 = 53 + 12$ עולה אדנ"י, ובכל מאד"ך (רי"רה פאלוך זצ"ל) הפרש מתקע"ו (=גי' זקף-קטן זקף-גדול) $576 - 65 = 511 =$ תקי"א, ת' פל"א, אשר"י (רי"רה פאלוך זצ"ל)
• **רש"י** אל השכר הזה הוא נושא את נפשו למות, עלה בכבש נתלה באילן
• **שפ"ח** שמוסר נפשו עליו לעלות בכבש גבוה וסוכן עצמו ליפול וליתלות באילן כשעלה עליו.
מלאכה - אותיות המלאך, אדם העושה מלאכתו באמונה, ובכל מאד"ך, נעשים לו ת' פל"א מ-אדנ"י לקיימו, המלאך מסייעו לעלות בכבש גבוה והמלאך נושאו כאשר סוכן עצמו ליפול וליתלות באילן כשעלה עליו. אשר"י העובד באמונה ואשר"י המשלם שכר בזמנו.
הוּא וְאֵלָיו - זקף-קטן זקף-גדול, גי' $53 + 12 = 65 =$ אדנ"י, מידת הדין, הכסף שייך לאדון - ה', וסיים **רש"י וְהָיָה בְּךָ חֶטָּא**. מכל מקום (ק) אלא שממהרים ליפרע ע"י הקורא. (**עשפת"ח ק**) ואפילו לא יקרא, אם כן למה נאמר וקרא עליך (**יִקְרָא עָלָיו**) אלא שממהרין כו' **הוּא וְאֵלָיו** גי' $65 = 53 + 12 =$ הס (-קטיגור וקח סניגור מתפילות ימים נוראים) (חידוש א"צ ו')

דברים כי תצא כה,ו:
וְהָיָה הַבְּכֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יִקְוֶה עַל-שֵׁם אָחָיו הַמֵּת וְלֹא-יִמְחָה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל:
תֵּלֵד יִקְוֶה - זקף-קטן זקף-גדול, גי' המלים עולה $590 = 434 + 156$, הפרש מתקע"ו (=גי' זקף-קטן זקף-גדול) $590 - 576 = 14 =$ י"ד, כאילו "תלד יקום" משמעו "תקעו יד" היינו מטרת היבום היא להקמת שם המת על נחלתו, כהמשך הפסוק **עַל-שֵׁם אָחָיו הַמֵּת וְלֹא-יִמְחָה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל**: ויש בזה נחת רוח לנשמת המת.

תֵּלֵד יִקְוֶה - זקף-קטן זקף-גדול, בתפקיד שני זקף בין שני קיסרים דבר החוזר וקורה כנלמד ב-**בבלי יבמות כד,א** ב' ד' ויאמא כי איכא בכור ליהדר אגדול, כי ליכא בכור אין חוזרין אצל גדול, אלמה תני אביי קשישא : מצוה בגדול לייבם, לא רצה - הולכים אצל אחיו הקטן, לא רצה - חוזרין אצל גדול ! וכו' **תֵּלֵד יִקְוֶה** זקף-קטן זקף-גדול, חוזר וקורה, מחזרין בין האחים עד שאחד מהם יסכים לייבם.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

8.7 דברים כי-תבוא כו,א

דברים כי תבוא כו,א ויהי כי-תבוא אל-הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה וירשתה וישבת בה:

יהי כי-תבוא אל-הארץ - פשטא מונח זקף-קטן אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ - פשטא מונח זקף-קטן וגו' רש"י כאן ירושה ונחלה ומכאן נלמד לכל כי תבוא כי תבואו שזה אחרי ירושה ונחלה (פרט ל- **במדבר שלח-לך טו** לענין חלה שנצטוו מיד בבואם), פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים כעין בנין אב לכל התורה כולה

שפת"ח מסביר שרש"י לא פירש זאת בפרשת שופטים בענין מנוי מלך כי (א) כדי שהכיבוש ייוחס לה' ולא לבשר ודם, (ב) מינוי מלך גם כן אחרי ירושה ונחלה ונלמד בגזירה שוה ולכן לא ילמד ממנו לענין אוכל כמו כאן לומדים מאוכל לאוכל, מביכורים לתרו"מ ועוד. תבנית הטעמים כאן תומכת בבנין אב. אפשר שגזרה שוה היא רק מדבר אחד לדבר אחר יחיד, בנין אב מכתוב אחד לרבים

דברים כי-תבוא כו,ב ולקחת מראשיתו כל-פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלהיך נתן לך ושמרת בטנא

והלכת אל-המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם: (כאן מלת ראשית ומלת אדמה ומלת ארצך)

פסוקים נוספים המעורבים בדיון

שמות משפטים כג,יט: ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא-תכשל גדי בחלב אמו: (כאן מלת ראשית ומלת אדמתך)

ויקרא ב,יב קרבן ראשית תקריבו אתם לה' ואל-המזבח לא-יעלו להיח: (אלו חיטים)

ויקרא אמר כג,י דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם כי-תבואו אל-הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את-קצירתה

והבאתם את-עמר ראשית קצירכם אל-הפקן: (אלו שעורים)

דברים ואתחנן ח,ח ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון ארץ-נית שמן ודבש: (כאן מלת ארץ, ושבעה מינים)

ירושלמי ביכורים פ"א ה"ג (וילנה ב,א) מתניתין. אין מביאין ביכורים חוץ משבעת המינים וגו'

גמרא. ... ע"פ לב ירושלים (דב' ל' כו,ב) ולקחת מראשיתו ולא כל ראשית. דריש (מאות השימוש מ"ם) מיעוט ... שאין כל הפירות

חייבין בביכורים. אם **מראשיתו** וכו' אלא חיטים ושעורים בלבד. אין לי אלא דכתיב בהו ראשית (אולי נסתפק רק במינים שכתוב בה

המלה ראשית והם:), **חיטים** דכתיב בשתי הלחם (**ויקרא ב,יב**) **קרבן ראשית תקריבו אתם לה'** וגו', **שעורים** דכתיב במנחת העומר (**וי**

אמר כג,י) **והבאתם את-עמר ראשית קצירכם אל-הפקן** וגו'.

(הגמרא פותחת בתהליך הרחבה מוגבלת ממינים שכתוב בה המלה **ראשית** אל מינים אחרים)

נאמר כאן **ארצך**. (בביכורים **דב' ל' כו,ב**) **אשר תביא מארצך** וגו' (נאמר כאן **ארצך**)

ונאמר כאן (בשבעת המינים) (**דב' ואת' ח,ח**) **ארץ חטה ושערה**. מה **ארץ** שנאמר להלן בשבעת המינים הכתוב מדבר, אף **ארץ** שנאמר

כאן (טט - בביכורים) בשבעת המינים הכתוב מדבר (ע"פ פי' רש"י).

הסבר המהלך ע"פ תבניות טעמים. מלת **ראשית** כתובה ב-(**שמ' מ' כו,ב**) **ראשית בכורי אדמתך**, אז אולי רק פירות שכתוב בה ראשית

(חיטה ושעורה), בא ההמשך **אדמתך** – מונח זקף-קטן במלה אחת, כעין מדה ריבה וריבה את הכל, נאמר באחד וכולל הכל. כדי להוכיח

ש"הכל" מוגבל לשבעה המינים כמו החיטה והשעורה, אפשר כי המהלך הוא כך, ב-(**דב' ל' כו,ב**) נאמר **ולקחת מראשיתו כל-פרי**

האדמה דומה ל- **אדמתך** הנ"ל, ובהמשך ל- **האדמה** ב-(**דב' ל' כו,ב**) נאמר **מארצך** מרמז לגזרה שוה להשוות ל-(**דב' ואת' ח,ח**) **ארץ**

חטה ושערה, מה **ארץ** שנאמר בשבעת המינים הכתוב מדבר, אף **ארץ** = (**דב' ל' כו,ב**) **מארצך** שנאמר כאן (טט - בביכורים)

בשבעת המינים הכתוב מדבר. המהלך שהתחיל בגמרא ב-(**שמ' מ' כו,ב**) **ראשית בכורי אדמתך** הוכח כי מלמד על רבוי מוגבל רק

לשבעת המינים.

הסבר על הלימוד ריבה וריבה את הכל: **ירושלמי פסחים** דורש מפרי שקמחו מחמיץ מפרישים חלה ואופים מצה מהפסוק (**במדבר שלח**

טו,כא): **מראשית ערסתים תתנו לה' תרומה לדתיתכם: ס** הבסיס הוא הקרא **מראשית ערסתים** והדרשה ריבה ריבה את

הכל. וע"י הקרא ביהושע "מבעבור הארץ" קבעו שאלו חיטין ושעורים ומהם ריבו ע"י נסיונות רבנן דקיסרין אל שאר המינים המחמיצים

כוסמין, שיפון, שיבולת שועל וע"פ הפני משה אם ימצא עוד מין מחמיץ אז גם הוא בכלל כך. בכל אופן **ערסתים** - פשטא מונח זקף-קטן

בתיבה אחת נתנה רמז שאפשר כי במקומות נוספים גם תהיה דרשה של ריבה וריבה את הכל.

אשר תביא מארצך אשר ה' אלהיך נתן לך – קדמא דרגא תביר קדמא דרגא תביר מרכא טפחא, תבנית נדירה מאד, אפשר כי

התבנית **אשר תביא מארצך** מרמזת לקבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין או ההלכה, אלו שבעת המינים החייבים מדאורייתא

בביכורים. אמנם פשט הפסוק מלמד על על הבאת ביכורים **מארצך**, אבל אפשר כי (**דב' ל' כו,ב**) **מארצך** - תביר, וגם **מ** - מ"ם

השימוש, וגם **אלהיך** – תביר, מחלקים וממעטים את מלוא **ארצך** מחובת הבאת ביכורים ע"פ מאמרי חז"ל.

מהיכן לא מביאים, נסיבות שלא מביאים.

(א) (**דב' ל' כו,ב**) **מארצך** - תביר, וגם מ"ם השימוש ממעטים בממקום שממנו מביאים בכורים כי **אשר** – קדמא, **ה' אלהיך נתן לך**

– דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שחל עליהם אותו ענין או הלכה, ה' א-לקינו הקדים לתת לנו את עבר הירדן המזרחי שרק

לעתיד לבוא אמור להיות חלק מא"י ורק אז יביאו ממנו בכורים, עד אז נוהגים כנאמר ב-**משנה מסכת כלים פ"א מ"ו** עשר קדושות הן

ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושתה שמביאים ממנה העומר והבכורים ושתי הלחם מה שאין מביאים כן מכל

הארצות:

(ב) **משנה ביכורים פ"א מ"א** ... **אלו שאינן מביאין** הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של יחיד או של רבים וכן (ולהפך) וגו'

מ"ב מאיזה טעם אינו מביא משום שנאמר (**שמות כג**) ראשית בכורי אדמתך עד שיהיו כל הגדולין מאדמתך האריסין והחכורות

והסקריקון והגזלן אין מביאין מאותו הטעם משום שנאמר ראשית בכורי אדמתך:

מ"ג אין מביאין בכורים חוץ משבעת המינים שאינם מן המוכרח אין מביאין בכורים קודם לעצרת וגו'

אנציקלופדיה תלמודית כרך ג, [בכורים] עמוד שא טור 1 הקרקע. אין חובת הבאת בכורים אלא כשהפירות והאדמה, שממנה גדלו, הם שלו, ולפיכך הלוקה פירות תלושים ... אינו מביא, שהרי אין לו קרקע, ואף המוכר אינו מביא, שהרי אין לו פירות, (ע' שא טור 2) והגזלנים, אין מביאים בכורים, שנאמר: בכורי אדמתך⁶³, ואפילו נתייאשו הבעלים⁶⁴. אפילו היו תכירי בתי אבות, שהם ובניהם הם החוכרים מאביהם של בעלי השדה ומבניהם אחריהם, אינם מביאים⁶⁵ ... הקונה אילן אחד בתוך קרקע של חברו, אינו מביא, לפי שאין לו קרקע⁷⁰. קנה שלשה אילנות מביא⁷¹ הקונה שני אילנות, כיון שהדבר ספק אם יש לו קרקע⁸¹, הרי זה מביא מספק⁸². קנה אילן וקרקעו, מביא בכורים⁸³. (עמוד שג טור 1) אין מביאים בכורים אלא מן המוכרח, שנאמר: מארצך¹⁴⁰, ולא כל ארצך¹⁴⁰, למעט שאינו מן המוכרח¹⁴¹. (עמוד שג טור 2) פירות שביעית* חייבים בכורים¹⁶², ויש סוברים שאינם חייבים, לפי שהם הפקר, ולא נתחייבו בשעת הביכור¹⁶³, ואינו יכול לומר האדמה אשר נתת לי¹⁶⁴. הערה 162. רש"י שמות כג יט ... שמצדד לפרש כשלקט הוא עצמו מפירות שדהו, מביא ...

דברים כי-תבוא כו, טו, טז

[יג] ואמרתי לפני ה' אלהיך בערתי הקדש מן-הפית וגם נתתי ללוי ולגר ליתום ואלמנה ככל-מצותך אשר צויתני לא-עברתי ממצותיך ולא שכחתי:

[טו] השקיפה ממעון קדשך מן-השמים וברך את-עמך את-ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו פאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב ודבש: ס

עד כאן פרשת הבאת ביכורים ופרשת הבאת מעשר שני והוידוים בהבאתם.

ס [טז] היום הנה ה' אלהיך מצוץ לעשות את-החקים האלה ואת-המשפטים ושמרת ועשית אותם ככל-לכתך ויכול-נפשך:

(כו, יג) ואמרתי - פזר, אפשר מרמוז ע"פ ירושלמי על דברים כי-תבוא ללמוד מוידוי מעשר שני לוידוי ביכורים שגם בו יאמר המתווה (דברים כי-תבוא כו, טז) השקיפה ממעון קדשך וברך את נחלתך כפי שמובא למשל ב- תנחומא דברים כי-תבוא א ... אבל הקב"ה אינו כן. אלא יורד אדם לתוך שדהו ראה אשכול שביכר ... מניחו בסל ... ובא עומד באמצע העזרה ומבקש רחמים ... ולא עוד אלא שהיה אומר איני זז מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה שכתוב אחריי (דב' כ"ט טו) היום הזה ה' א-לקיך מצוץ לעשות את-החקים האלה וגו'. אמר רשב"ל יצתה בת קול ואמרה לו תזכה לשנה הבאה ותביא כהיום הזה, כאדם שהוא נותן פרי חדש לחברו ואומר לו יהי רצון שתשנה ותתן לי לשנה האחרת.

רש"י כו, טז, ושמרת ועשית אותם. בת קול מברכתו הבאת בכורים היום תשנה לשנה הבאה.

עץ יוסף - תזכה לשנה הבאה. וזה נרמז בפסוק (שמ' מש' כג, ט) ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' א-לקיך, שר"ת ד' תיבות אלה תביא בית ה' א-לקיך תביא (טט כאילו כתוב פעמיים תביא) רמז למ"ש תשנה לשנה הבאה כדרך הנותן צדקה שהקב"ה ממציא לו מעות לעשות צדקה (גבול בנימין).

החקים אלו המדרשות. כתב בעל קרבן אהרן הא דמפרש חקים אלו המדרשות לפי שהם דברים נסתרים וסודות נעלמים.

• טט - כגון יצתה בת קול ואמרה לו תזכה לשנה הבאה ותביא כהיום הזה.

[טו] השקיפה ממעון קדשך מן-השמים וברך את-עמך את-ישראל ואת האדמה אשר נתת לנו קיסרים, כעיו דבר החוזר וקורה

69. שמות משפטים כג, ט: ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא-תבשל נדי בחלב אמו: פ

אדמתך תביא - ג' זקף-קטן + זקף-גדול = 576, ג' המלים = 465 + 413 = 878, הפרש 878 - 576 = 302 = ש"ב = ש'נה ב'אה דברים כי-תבוא כו, טז רש"י ושמרת ועשית אותם - בת קול מברכתו: הבאת בכורים היום - תזכה לשנה הבאה (ראה תנח' כי תבא א), כעין דבר החוזר וקורה

השקיפה - תלישא-קטנה, מורה על שיעור כאן באופן של דרש בתפקיד של חישוב כפי' בעה"ט - השקיפה, עולה בגימטריא ת"ק כלומר השקיפה ממחלך ת"ק שנה שמשמים לארץ, ותגין על הקו"ף לומר בזכות אברהם שהוליד לק' שנים, השקיפה - תלישא-קטנה, מורה על כעין עקירת הכלל שכל ההשקפות בתורה לרעה חוץ מזאת. שיעור א"י כי הפסוק מסיים ארץ זבת חלב ודבש - תביר מרכא טפחא סלוק.

לענין פריצת מחיצות שמות רבה (וילנא) פרשה מא

א ויתן אל משה ככלותו, כך פתח ר' תנחומא בר אבא (דניאל ט) לך ה' הצדקה ולנו כושת הפנים, מהו כן, א"ר נחמיה אפילו בשעה שאנו עושין את הצדקה מביטים אנו מעשים שלנו ויש לנו כושת פנים, אין לנו שעה שאנו באין בזרוע אלא בשעה שאנו מוציאים מעשרותינו שנאמר (דב' כ"ט כג, ט) כי תכלה לעשר מה כתיב בסוף (דב' כ"ט כג, ט) השקיפה ממעון קדשך מן-השמים, א"ר אלכסנדר גודל כחן של מוציאי מעשרות שהן הופכין את הקללה לברכה, אתה מוצא כל מקום שכתוב בתורה השקיפה לשון צער הוא כמד"א (שמות יד) וישקף ה' אל מחנה מצרים, וכן בסודם שנאמר (בראשית יט) וישקף ה' על פני סדום חוץ מזו, וגו'

דברים כי-תבוא כז, כו

ארור אשר לא-יקים את-דברי התורה-הזאת לעשות אותם ואמר כל-העם אמן: פ

ארור - רביע, (א) הגבהת ספר תורה לארבע כיוונים רמב"ן ... ובירושלמי בסוטה (ז, ד [כא, ד]) ראיתי: אשר לא יקים - וכי יש תורה נופלת? רבי שמעון בן יקים אומר: זה החזן; ... ולי נראה: על החזן שאינו מקים ספר תורה על הצבור להראות פני כתבו לכל, כמו שמפורש במסכת סופרים (יד, ח), שמגביהין אותו ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו ומחזירו לפנינו ולאחריו, שמצוה לכל האנשים והנשים לראות הכתב ולכרוע, ולומר: "זאת התורה אשר שם משה" וגו' (דב' ד, מד); וכן נהגו.

ארור - רביע, (ב) רמב"ן ... רבי אסא בשם רבי תנחום ברבי חיאי: למד ולימד ושמר ועשה והיתה ספיקה בידו להחזיק ולא החזיק,

הרי זה בכלל ארור

אשר לא-יקים את-דברי התורה-הזאת - דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שעל כל אחד חלה ההלכה או הענין הנידון

לעשות אותם. כאן כפי' הרמב"ן ואם יכפור באחת מהן או תהיה בעיניו בטלה לעולם, הנה הוא ארור .

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתיים, ולפי ההשערות

8.8 דברים נצבים כט,ט

דברים נצבים כט,ט

פ אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם
ראשיכם שבטיכם וזקניכם ושטריתכם כל איש ישראל:

ושטריתכם - מונח זקן-קטן במלה אחת - ריבה וריבה את הכל - דורש עיון - אולי לומר שאף שבד"כ חלק מהשוטרים לא עוזבים משמרתם, כאן כולם התיצבו.

דברים נצבים כט,טו - טז

[טו] כי אתם ידעתם את אשר ישכנו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם:
[טז] ותראו את-שקוציהם ואת גלליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמיהם:

רש"י (טו) כי-אתם ידעתם וגו' - לפי שראיתם האומות עובדי עבודה זרה, ושמה השיא לב אחד מכס אותו ללכת אחריהם, "פן יש בכס" וגו' (להלן, יז) - לפיכך אני צריך להשיעכם. (טז) ותראו את-שקוציהם - על שם שהם מאוסים כשקצים. גלליהם - שמוסרחים ומאוסין כגלל. עץ ואבן - אותן של עצים ושל אבנים ראיתם בגלוי, לפי שאין הגוי ירא שמה יגנבו, אבל של כסף וזהב אשר עמיהם בחדרי משכיתם הם, לפי שהם יראים שמה יגנבו (ראה תנח' נצבים ג).

רש"י חיבר בפירושו בין (כט,טו) ו-(כט,טז) בפתחו [טו] כי-אתם ידעתם וגו' [טז] ותראו את-שקוציהם שראיתם האומות עובדי עבודה זרה ותראו את-שקוציהם המאוסים ו-גלליהם המוסרחים העשויים. עץ ואבן אבל אלו של כסף וזהב לא ראיתם כי מסתירים אותם מפני גנבים. החיבור מרמז ללמוד מפסוק לפסוק, ונראה ללמוד מ-(כט,טז) ל-(כט,טו).

(כט,טו) ואת אשר עברנו בקרב הגוים - דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין אשר עברתם והמשכו (כט,טז) [טז] ותראו את-שקוציהם - פשטא מונח זקן-קטן במלה אחת - כעין מידה ריבה וריבה את הכל, נאמר במקצת וחל על הכל, עברו בין אומות עולם אחדות ולא בין כל האומות, וראו מעט מעבודות הזרות של הגויים שעברו ביניהם ורק את אלו המאוסות והמסרחות שאין הגויים חוששים לגניבתם. ועליהם לדעת שכך נראה כל העולם האילי וגם האילילים מכסף וזהב מאוסים ומסרחים והסיבה האמיתית שהגויים מיקרים ושומרים אותם זה רק מפני הערך של המתכות ואינם אמת, הפתוי מהדמיון שהם מעוררים מכוח הטומאה.

דברים נצבים כט,יז - יח

[יז] פן-גש ככם איש או-אשה או משפחה או-שבט אשר לבבו פנה היום מעם ה' אלהינו ללכת לעבד את-אלהי הגוים
דהם פן-גש ככם שרש פרה ראש ולענה:
[יח] והיה בשמעו את-דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה-לי כי בשררות לבי אלך
למען ספות הנה את-הצמאה:

(כט,יז) פן-גש ככם - מונח תלישא-גדולה איש או-אשה - מונח גרשיים או משפחה או-שבט - דרגא מונח רביע

דעת זקנים מבעלי התוספות (כט,יז)

פן-גש ככם, זאת היא נתינת טעם אחר לקבלת הברית אשר לבבו פנה היום ותהיה מחשבתו לרעה לעזוב את השם לזה יש לחוש, ועוד פן יש בכס שורש פורה ראש ולענה ותפרה ותרבה מחשבה רעה עד שיביאנה למעשה כדמפרש ואזיל והיה בשמעו וגו' כלומר לאחר מכן כשמעו דברי האלה שקבלו ישראל והתברך יחשוב בלבו שלום יהיה לי כלומר מה לי ולצער הזה הרי לא קבלתי האלה וא"כ (דב נצ' כט,יח) בשררות לבי אלך למען ספות הנה כלומר שירצ' להוסיף חטאי' שהוא רוח ונשבע מהם שאין בהם יצר הרע כגון לבישת כלאים עם הצמאה עם החטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות, אבל עכשיו שתבואו כלכם בברית ותקבלו האלות והשבועות תדעו כי העובר על הברית לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו שהתניתם לו לעמוד ולא תעמדו ומתוך כך לא תבואו לידי מחשבות רעות הללו ותעמדו בבריתו שאם לא תעמדו בבריתו ורבעה בו כל האלה ומחה ה' את שמו של עובר מתחת השמים לא ניין לו ולא נכד בעמו, והבדילו ה' לרעה הוא חושב להבדל מישראל ללכת בשרירות לבו ויבדל לרע לו:

או משפחה או-שבט - דרגא מונח רביע, יצר הרע שנכנס באדם בחטא אדם הראשון לחטאים שהוא תאב וצמא להם כגון גזל ועריות פתח פתח להוסיף חטאים שאין בהם יצר הרע מהסוג הראשון אלא לדברים אחרים.

התיקון אמור להיות שתבואו כלכם בברית ותקבלו האלות והשבועות. וזה מאמר הו"ל בראתי יצר הרע, בראתי לו תורה תבלין (בבלי קדושין ל"ב, ספרי עקב א"ח) וגם הנוסח ברא הקב"ה יצר הרע, ברא לו תורה תבלין (בבלי בבא בתרא טז,א, זהר א,קצ)

פן-גש ככם - מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש מישראל על העבירות הנסותרות והנגלות מהם עד עברם את הירדן, ואח"כ המחיצה נתלתת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסותרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן נענשים הרבים על הכל, כפירש רבינו בחיי (דב נצ' כט,כח) הנסותרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו. כתב רש"י ז"ל: נקוד על לנו ולבנינו ועל עין ד"ע"ד, לדרוש שאף על הנגלות לא ענש הרבים עד שעברו את הירדן, משקבלו עליהם את השבועה בהר גרזים ובהר עיבל ונעשו ערבים זה לזה. ומביא הירושלמי (סוטה ז, ה) שאמר כן, אמר רבי שמעון בן לקיש בירדן קבלו עליהם הנסותרות, אמר להם יהושע: אם אין אתם מקבלין עליכם הנסותרות באין מים ושוטפין אתכם, אמר רבי שמעון בן זבידא תדע לך שהרי עכן חטא ורובן של סנהדרין נפלו בעי. אמר להם: ככם הותרה הרצועה, יצאה בת קול ואמרה: אין לכם עסק בנסותרות. ופירוש "ככם הותרה הרצועה" שאתם לוקים עכשיו על הנסותרות. ויש שפירש ככם הותרה הרצועה כשאמר משה ככם, כלומר פן-גש ככם אז הותרה הרצועה להענש על הנסותרות.

רבינו בחיי מוסיף הסבר למיקום הנקודות **לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד** ורש"י פירש שם במסכת סנהדרין (מג ב) כי משקבלו עליהם השבועה נתחייבו בנסתרות, והיה ראוי לינקד "לה' אלהינו" כדי לדרוש שאין הנסתרות לה' לבדו כי גם לנו הם, אבל לפי שאין כבוד השם לינקד ונקד "לנו ולבנינו" במקומו. ועל כן הוצרך לינקד ע"יין כנגד אותיות "לה' אלהינו" להשלים י"א אותיות.

דברים נצבים כט,כח הנסתרות לה' אלהינו

והנגלות לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ס

הסברנו ב- **דברים נצבים כט,ז פן-גש בכם** – מונח תלישא-גדולה, בתפקיד מחיצה המונעת עונש מישראל על העבירות הנסתרות והנגלות מהם עד עברם את הירדן, ואח"כ המחיצה נתלשת ועליהם האחריות לחקור ולהעניש על העבירות הנגלות ואף הנסתרות, ויש המפרש כי ממאמר משה כאן נענשים הרבים על הכל, כפירש **רבינו בחיי** ע"פ הירושלמי (סוטה ז, ה) ובפירושו זה תתמוך תבנית הטעמים **הַנְּסֻתָּרוֹת** – קדמא זקף-קטן בתיבה אחת, כעין מידה מוקדם שהוא מאוחר בענין, כאן כרוצה לומר הצמד את האפיון מהכתוב המאוחר אל הכתוב מוקדם וכאילו נכתב **הַנְּסֻתָּרוֹת וְהַנְּגֻלוֹת**, עד מאמר משה או עד עברכם הירדן אינכם נענשים עליהם, ממאמר משה או ממעבר הירדן אם לא תחקרו ותענישו יענשו הרבים (אם גם הם חטאו בסתר)

לַעֲשׂוֹת - זקף-גדול, טט - זקף-גדול ענין בעל שלוש נקודות, שתיים באופן אחד אחת באופן אחר, כאן הענין לעשות פעילות מניעת ע"ז, שתי נקודות באופן אחד ע"פ פרש"י

- א' אבל הנגלות לנו ולבנינו - חובת החקירה
- ב' ולבער הרע מקרבנו - חובת הביעור ללא משוא פנים
- הנקודה השלישית באופן אחר וכאן שאם לא יעשו את שתי הנקודות הנ"ל היינו שאם לא נעשה דין בהם יענשו את הרבים (אם גם הם חטאו בסתר) וגו'

כמו-כן יש לפסוק מימד נבואי בעל פירוש נחמה כפירש **מוסף רש"י** ... (תה' פז,י) **ה' יספר בכתוב עמים זה ילד-שם סלה**: . לעתיד כשיכתוב הקב"ה העכו"ם לדראון, ימנה את ישראל הנבלעים בתוכם ואת הנאנסים ביניהם ויוציאם מתוכם ויאמר **זה ילד** מאותם של ציון ויברור אותם לו, וזה שאמר **ישעיה (סו,כא) ונם-מהם אקח לפנהיגים ללונים אמר ה'** מן הגוים. מן הגוים המביאים אותם מנחה אקח הנבלעים בתוכם יהיה בהם כהנים ולוים שאינם ניכרים, ולפני גלויים הם, **אמר ה'** והיכן אמר **הַנְּסֻתָּרוֹת לה' אלהינו** . **(טט,כח) הַנְּסֻתָּרוֹת** - קדמא זקף-קטן במלה אחת, כעין מוקדם והוא מאוחר בענין, כאן בסיס מוקדם לנבואת ישעיה המאוחרת
כאן כרוצה לומר הצמד את האפיון מהכתוב המאוחר ב- **ישעיה (סו,כא)** אל הכתוב מוקדם בתורה וכאילו נכתב **הַנְּסֻתָּרוֹת וְהַנְּגֻלוֹת** היינו הנבלעים בין הגויים בזמן קדום, עתיד הקב"ה לבררם מבין הגוים ולהשיבם לעם ישראל ולתפקידיהם, וזה **וְהַנְּגֻלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד-עוֹלָם**. ויש לזה גם רמז בגי' המלים **עַד-עוֹלָם לַעֲשׂוֹת** - זקף-קטן זקף-גדול והפרשם מגי' הטעמים, שלא מובא כאן.

דברים נצבים כט,יח וְהָיָה בְשִׁמְעוֹ אֶת-דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים הַזֹּאת וְהַתְּבַרַּךְ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהוָה-לִּי כִּי בִשְׂרָרוֹת לִבִּי אֲלָף לְמַעַן סְפוֹת הַרְוָה אֶת-הַצְּמֵאָה:

בְּשִׁמְעוֹ – תלישא-קטנה, בתפקיד מחיצה, שהרוצה לנטות מדרך ה' מתברך במחשבתו ואומר בלבו שלא קבל עליו האלה ודומיה ולכן כביכול עומד מחוץ למחיצת המחויבים לצווי ה' **אֶת-דְּבָרֵי הָאֱלֹהִים** - קדמא ואזלא – כלל **הַזֹּאת וְהַתְּבַרַּךְ בְּלִבּוֹ לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהוָה-לִּי** – רביע ... זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין מידה שתום שלא בא לסתום אלא לפרש. מפ' **מהרש"א חידושי אגדות מסכת קידושין דף מ עמוד א** עולה שמי שחושב לחטוא בעבודה זרה ושלא יענש על כך, עליו לדעת שבעבודה זרה הקב"ה מצרף מחשבת החושב בעבודה זרה למעשה של אחר העובד עבודה זרה ושניהם נענשים. **לֵאמֹר שְׁלוֹם יְהוָה-לִּי** – זקף-קטן, בתפקיד שני ענינים **אברבנאל דברים פרק כט** ... ויהיה כפי הפירוש הזה **שְׁלוֹם יְהוָה-לִּי** משמש לשני ענינים, אם להוציא את עצמו מכלל הנכנסים בכרית. ואם בהבטחתו שיחובר אליהם ובה ניצל מהרעות. ועל זה אמר **(טט,טז) לֹא-יֵאבְדָה הוּא סֵלַח לוֹ**.

הַזֹּאת – רביע, פרט בעל ארבעה ענינים ופירט ר' יוסף בכור שור שלושה סוגים: אלות, השבועה, הברית, ובפסוק (כט,טז) הברית, הקלות והשבועות, סה"כ **הָאֱלֹהִים הַזֹּאת** משמעה: אלה, שבועה, ברית, קללה. או נאמר כי בנוסף לאלה יש ארבע: שבועה, ברית, קללה, ארור (פר' כי-תבוא)
כִּי בִשְׂרָרוֹת לִבִּי אֲלָף - תביר מרכא טפחא אתנח **כִּי** - תביר – בתפקיד של לא ממש, וכאן לא ממש רואה אלא כאילו רואה, כמשמע מפ' **רש"י בשררות לבי אלף** - במראית לבי, כמו "אשורנו ולא קרוב" (במ' כד,יז); כלומר: מה שלבי רואה לעשות. ולפי פ' **מהרש"א** שרירות הלב יהיה מחשבת עבודה זרה ולא ביצועה בפועל.

דברים כי תבא כט,יט לֹא-יֵאבְדָה הוּא סֵלַח לוֹ

כִּי אִי יַעֲשֶׂן אֶף-הוּא וְקִנְאָתוֹ בְּאִישׁ תְּהוּא וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַתְּנוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה וּמַחָה הוּא אֶת-שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:

אברבנאל דברים פרק כט ... ועל זה אמר **לֹא-יֵאבְדָה הוּא סֵלַח לוֹ** לא יחשוב שיהיה נדון עם הכלל ושהשם יתעלה יעבור על פשעו להיותו יחיד. כי הנה השם יתעלה לא יסלח אליו אבל יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא אע"פ שהוא **וְרִבְצָה בּוֹ כָּל-הָאֱלֹהִים הַתְּנוּבָה בְּסֵפֶר הַזֶּה**. רוצה לומר הפרטיות והמיוחדות יחולו עליו ועל כל העדה יהיה שלום. וימחה שמו וזכרו מתוך הקהל **לֹא-יֵאבְדָה הוּא סֵלַח לוֹ** – מונח זרקא מונח סגול, מוסיף מעין הענין על הענין, כפי **אברבנאל** שהחושב מחשבת ע"ז ומסתיר זאת יענש בעונש יתר על הרגיל ובצה בו כל האלה/האלות **הַפְּרֻטִיּוֹת וְהַמִּיחֻדוֹת** ועוד יוסיף עליו **וימחה שמו וזכרו מתוך הקהל**

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

8.9 דברים האזינו לב,א

דברים האזינו לב,ד – ללא קשר לטעמי המקרא
הצור תמים פעלו פי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא:
רש"י הצור תמים פעלו, אע"פ שהוא חזק כשמביא פורענות על עוברי רצונו לא בשטף הוא מביא כי אם בדין כי תמים פעלו:
אל אמונה, לשלם לצדיקים צדקתם לעוה"ב ואע"פ שמאחר את תגמולם סופו לאמן את דבריו:
ואין עול, אף לרשעים משלם שכר צדקתם בעוה"ז:
צדיק וישר הוא, הכל מצדיקים עליהם את דינו וכך ראוי וישר להם צדיק מפי הבריות וישר הוא וראוי להצדיקו:
הצור תמים פעלו – פשטא מונח זקף-קטן, מקבילת טעמים ל-אנכי ה' א-לקיך – בטעם עליון פשטא מונח זקף-קטן
אנכי - **הצור** ה' – תמים א-לקיך - פעלו ... ומשלימו **צדיק וישר הוא**: ס"ת קר"א = גי' א"ש = גי' הצו"ר (טט ור' א"ש)
הפסוק פותח במפורש **הצור** וסוגר ברמז ל-**הצור**, וע"י טעם פשטא אל אנכי, וביחד מלמדים, קיים חזק, נצחי ומאמן / מאמת דבריו כי רואה מראשית דבר אחריתו

דברים האזינו לב,ה שחת לו לא בניו מונם דור עקש ופתלתל:
תרגום אונקלוס (ה) חבילו להון לא ליה בניא דפלאו לטעותא דרא דאשני עובדוהי ואשתניו:
שחת לו לא – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים מחולקים זה מזה, **תרגום אונקלוס (ה)** חבילו להון לא ליה לפרט אחד (עם ישראל) זה נוגע לפרט אחר (הקב"ה) זה לא נוגע. כאן ההשחטה היא מום לבנים בלבד ואינה פוגעת בקב"ה.

יתד נאמן ו' תשרי התשע"ב ע' 48 במכתב של הקורא ד"נ מב"ב כתב כי בפירוש **החפץ חיים עה"ת** פירש **שחת לו לא בניו מונם** שאף כאשר אצל האדם עצמו המום איננו גדול כל כך (לו לא) אבל **בניו מונם** אצל הילדים שלו המום גדול יותר עד אשר יביא ח"ו להמשך הפסוק **דור עקש ופתלתל**.
שחת לו לא – מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים מחולקים זה מזה, או שלא חל על כל אחד אותו ענין, ע"פ **החפץ חיים עה"ת** המום של האב קטן אבל גורם למום גדול עד חמור אצל הבן.

דברים האזינו לב,יב ה' בָּרַךְ יַחְנֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נֶכֶר:
ה' – טפחא **בָּרַךְ יַחְנֵנוּ** – מונח אתנח **וְאֵין עִמּוֹ** – מרכא טפחא **אֵל נֶכֶר** – מרכא סלוק
טט - ה' – טפחא בראש פסוק אפשר שיש כאן לימוד סמוכים, **פסוק לב,יב** הוא כעין פירוש, אפיון, תכלית לנאמר לפניו.
רש"י - ה' **בדד** - ... ורבותינו דרשוהו על העתיד, וכן תרגם **אונקלוס**

אותה תבנית טעמים תבנית הפסוק כולו כמו **בר' א,א** כעין ענין הקשור למעשה בראשית, כאן התחדשות העולם
בראשית א,א **בְּרֵאשִׁית** – טפחא **בְּרֵאשִׁית** – מונח אתנח **אֵת הַשָּׁמַיִם** – מרכא טפחא **וְאֵת הָאָרֶץ** – מרכא סלוק
דברים האזינו לב,יב ה' – טפחא **בָּרַךְ יַחְנֵנוּ** – מונח אתנח **וְאֵין עִמּוֹ** – מרכא טפחא **אֵל נֶכֶר** – מרכא סלוק
תרגום אונקלוס יי בלחודיהון עתיד לאשריותהון בעלמא דהוא עתיד לאתחדתא ולא יתקיים קדמוהי פולחן טעון.
ה' בדד (לבד) ינחננו (יניחם במחנה) בעולם שהוא עתיד לחדשו ולא יתקיים בו לפני ה' פולחן עבודה זרה.

• טט - ה' יחיד, ובטוי לכך בבריאת העולם, ביציאת מצרים, בכל תולדות ישראל והעולם, וע"פ ת"א בעולם שיתחדש

דברים האזינו לב,מט: **עֲלָה אֶל-הַר הָעֵבְרִים הַזֶּה הֲרִגְנוּ אֶשֶׁר בְּאֶרֶץ מִזְרַח אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ וְרָאָה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֶחְזָה:**
עֲלָה – פזר, מלמד למקום אחר ואם צריך גם למקומו **אל-הר** – תלישא-קטנה, מרמז על לימוד בענין שיעורין, חציצין ומחיצין **הָעֵבְרִים**
הַזֶּה – קדמא ואולא, מרמז על סדר קדימות, **הר-נבו** -רביע, מרמז על שיעור בעל ערך ארבע
הר-נבו -רביע, **ספרי** – הר העברים. שהוא קרוי ארבע שמות הר העברים הר נבו הר ההר ראש הפסגה. ולמה קורים אותו הר (נבו)(העברים) שנקברו בו שלשה מתים (הללו) שמתו לא מידי עבירה והן משה אהרן ומרים.

תלישא-קטנה ... רביע כשיעורין
אל-הר הָעֵבְרִים הַזֶּה הר-נבו - תלישא-קטנה ... רביע, משקיעת החמה עד צאת הכוכבים שיעור הליכת ארבע מילין.
ב"ח על הטור א"ח ס' רצ"ב ס"ב על אמירת שלוש צדקתך במנחה של שבת זכר לפטירת שלושה צדיקים במנחה של שבת, משה וכולל עמו יוסף (טט מצאנו קשר כזה בקרא **בראשית מקץ הנמצא כזה איש אשר רוח א-לקים בו**) ודוד.
ב"ח משה נפטר בשקיעת החמה ביום ו' והיה מוטל בכנפי השכינה עד מנחה של שבת, השכינה נשאה אותו **ארבע מילין** להר נבו. סימוכין **בבלי פסחים צד,ב**, רבי יהודה אומר כי משקיעת החמה עד צאת הכוכבים שיעור הליכת ארבע מילין. **תוס'** מסביר כי הכוונה מתחילת שקיעה ועד סוף שקיעה (כנראה כוונתו צאת הכוכבים)
תלישא-קטנה כמחיצין
וְרָאָה אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן – מחיצין **ספרי** הראהו את כל א"י עד כאן תחומו של אפרים עד כאן תחומו של מנשה. ר' יהושע אומר משה בעצמו הוא ראה אותה כיצד נתן כח בעיניו של משה וראה מסוף העולם ועד סופו.
טט - משה רבנו ראה מפסגת הר נבו, תחומי העולם, תחומי א"י ותחומי השבטים.
אברנאל פירוש על התורה דב' האזינו לב,מח

... וכדי שידע כי קרוב יום מותו צוהו שיעלה אל ראש הר נבו לא למות מיד כי לכן לא אמר ומות שם אבל תהיה העליה שמה בהתמדה פעמים רבות כי שיראה משם את הארץ כי לא תהיה הראיה (רק) ביום המיתה כי אם פעמים רבות בימים רבים שיעלה שמה תדיר יראה את הארץ...

והם נאמר ויעש כאשר צוה ה' רוצה לומר שהיה עולה בכל יום אל הר נבו ורואה את הארץ ומעיין בה וכן שלקח יהושע מיד והעמידהו לפני אלעזר ולפני כל העדה וסמך ידיו עליו והיה מצוה אותו בעניני ההנהגה בכל יום כדי שיהיה מלומד בכך. וגו' ענין חזרת העליה על הר נבו ע"י משה מרומז בקרא **דברים זאת הברכה לד,א: אל-תר נבו ראש הפסגה** – פעמיים זקף-קטן בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר וקורה.

דברים זאת הברכה לד,א: ויעל משה מערכת מואב אל-תר נבו ראש הפסגה אשר על-פני ירחו ויראהו ה' את-כל-הארץ את-הגלעד עד-הן:

דברים האזינו לב,נא: על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי-מריבת קדש מדבר-צן על אשר לא-קדשתם אותי בתוך בני ישראל:

על – תלישא-קטנה, מרמז על לימוד בענין שיעורין, חציצין ומחיצין, כאן חציצין, להסתיר סיבות מותם האמיתיות **אשר מעלתם** - קדמא ואזלא, מרמז על סדר קדימות, **בי** - רביע,

מראות גדולות פנינים מ"ג מפרשים המפרש **סיבת מות משה** הסתרת הסיבה האמיתית למות אהרן - מעשה העגל שהיה לו למסור נפשו על קידוש ה' כמו חור, הסתרת הסיבה האמיתית למות משה - מעשה המרגלים שלא היה לא לשלחן או לאמר להם מה שאמר.

הפטרת האזינו

הושע יד,ט – הפטרת דב' האזינו – שבת שובה, בין ראש השנה ויוה"כ

אפרים מה-לי עוד לעצבים אני עניתי ואשורנו אני ככרוש רענן מפני פרוץ נמצא:

אני עניתי ואשורנו - דרגא מונח רביע, תיקון הקילקול מחטא אדם הראשון, בתבנית דומה ב- **דב' נצבים כט,ז** ... **אז משפתה או-שבת** - דרגא מונח רביע, הוסבר ע"פ **דעת זקנים מבעלי התוספות (כט,ז)** כי מחטאים של תאוה כגול ועריות (כחטא אדם הראשון)

מגיעים לחטאים שללא תאוה ובהם עבודה זרה. כאן כפי' רד"ק אפרים המייצג את עם ישראל מתחרט על עובדו עבודה זרה והמתלווה לכך והקב"ה עוזרו לעשות תיקון.

רד"ק (ט) אפרים - ואז יאמרו: **מה-לי עוד לעצבים?** כי בעוד שהייתי עובד אותם, היה לי כל הרע, ועתה שאעבוד את ה', יהיה לי כל הטוב הזה. ואמר הקדוש ברוך הוא: כשיאמר אפרים זה, **אני עניתי ואשורנו**, כלומר: אביט אליו בעת רצון, הפך **והסתרתני פני מהם (דב' וילך לא,ז)**. ומה אומר לו? **אני ככרוש רענן** - אני אהיה לך כמו הברוש רענן, שכופפין ראשו אצל שרשיו; כן אני "מרום וקדוש אשכון, ואת דכא ושפל רוח" (יש' נז,טו). ואם תאמר: **הברוש** אינו עושה פירות? **ממני פריך נמצא** - בכל עת ובכל זמן.

המלב"ם מוסיף כי ישראל ישב בצל הברוש (טט -כנראה הברוש הצריפי שהוא כמשולש) ועליו צפופים עד שמגן ממטר

דברים וילך לא,ז: וחקה אפי בו ביום-ההוא ועובתים וחסרתתי פני מהם והנה לאכל ומצאאו רעות רבות וצרות ואמר פניום תהוא תלא על פי-אין אל-הי בקרבי מצאוני הרעות האלה:

ועובתים וחסרתתי פני מהם – גרשיים קדמא מהפך פשטא, ראה בדב' וילך הסבר כי הגאולה התחילה ומתעכבת ותתחדש, ולפי' רד"ק הושע מנבא על התחדשות הגאולה

יואל ב,ז - יח [יז] בין האולם ולמזבח יבכו הפהנים משרתה ה' ויאמרו חוסה ה' על-עמך

ואל-תלן נחלתך לחרפה למשל-בם גוים למה יאמרו בעמים איה אל-היהם:

[יח] ויקנא ה' לארצו ויחמל על-עמו:

ויאמרו חוסה ה' על-עמך – גרשיים דרגא מונח רביע, פרט מרכזי והוא בקשת תיקון לקילקול, ששוניא ישראל גרמו לעצמם.

ר' יוסף קרא (יח) ויקנא ה' לארצו - ואם תעשו תשובה מיד ויקנא ה' לארצו שלא יהא בה רעב, מפני שחמל על עמו.

ר' אלעזר מבלגנצי (יז) איה אלהיהם - ונמצא שמך מתחלל (טט) – בקשה לה' לעשות למען שמו ולא מזכותם).

(יח) ואם כה תעשו (טט – תשובה), אז ויקנא ה' לארצו - לכבוד ארצו המקודשת לו.

מלבי"ם [יב] וגם עתה. הגם שעתה כבר בא החיל (הארבה), ... אל תחשבו שאין תקנה כי גם עתה נאום ה' שובו עדי ככל לכבכם ...

בצום בכבי ומספר שהוא הוידוי ועזיבת החטא:

[יז] בין האולם ולמזבח יבכו ויתפללו, ויאמרו בתפלתם חוסה ה' על-עמך, ר"ל,

(א) תחוס עליהם מצד שהם עמך ואתה מלך עליהם,

(ב) מצד שהארץ היא נחלתך, ששם נחלה מורה על הקדושה שיש בה, ועל ששכינתך שורה עליה מצד קדושתה אל תתן אותה לחרפה מצד זה, ומפרש מצד שהם עמך אל תתן אותם למשל במ גוים כי אתה המלך והמושל עליהם,

ומצד שהארץ נחלתך אל תתן אותה לחרפה כי למה יאמרו בעמים איה אלהיהם, וזה חרפה מצד שהיא נחלתך ושכינתך שרויה שם ואתה אלהיהם:

[יח] ויקנא ה' (ו)ישמע תפלתם, ונגד מ"ש [יז] ... ואל-תלן נחלתך לחרפה שהוא שיקנא על כבוד הארץ שהיא נחלתו ויקנא ה'

לארצו, ר"ל לכבוד ארצו, ונגד מ"ש **חוסה ה' על-עמך** ויחמול על עמו, וכבר אמרו חז"ל במדרש רות כתוב אחד אומר כי לא יטוש ה' את עמו בעבור שמו הגדול וכתוב אחד אומר כי לא יטוש ה' את עמו, בזמן שישאל עושים רצונו של מקום הוא עושה בעבור עמו ונחלתו, ובזמן שאין עושים רצונו של מקום הוא עושה בעבור שמו הגדול, והכהנים היו מתפללים שיעשה בעבור שמו הגדול הגם שאין ישראל ראויים,

וחז"ל דרשוהו על היצה"ר, וכונתם כי לא הנחש ממית אלא החטא ממית והיצה"ר היה הסבה אל ביאת הארבה, וע"י שיתרחק הצפוני

שהוא היצה"ר הצפון בלב ומסית לחטא, יתרחק גם המסוכב ממנו שהוא הארבה שבא בסבת החטא:

סיכום: מצד הכתוב הכהנים בקשו שה' יעשה בעבור שמו הגדול הגם שאין ישראל ראויים. אבל הקב"ה עשה לזכותם אחר שישראל עשו תשובה. ואין זה עולה מהכתוב ביואל בכלל. אלא יש להסיק כי תבנית הטעמים דרגא מונח רביע מרמזת על התיקון.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

8.10 דברים וזאת הברכה לג,א

דברים וזאת הברכה לג,ב

וַיֹּאמֶר ה' מְסִינִי בְּאֵי זֶרְחַ מְשַׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִתֵּר פֶּאֶרְן וְאַתָּה מִרְבַּבְתָּ קִדְשׁ מִימִינֹ אֲשַׁדְתָּ אֵשׁ דָּת לְמוֹ:
רְשִׁי אֵשׁ אש שחורה על גב אש לבנה, ופי' **תורה תמימה אֵשׁ דָּת לְמוֹ** - רבי פינחס בשם רשב"ל אומר, התורה שנתנה הקב"ה למשה עיקרה מאש לבנה חרותה מאש שחורה^ט, היא אש, מובללת מאש, חצובה באש, ונתונה באש, שנאמר מימינו אש דת למו^י [ירושלמי שקלים פ"ו ה"א]: **תורה תמימה הערות ט, י, ט** (כלומר האבנים עצמן היו אש לבנה ואותיותיה שהיו כתובות על הלוחות היו מן אש שחורה:
י) יתכן דרומז לשלשן הכתוב (ירמיה כ"ג) הלא כה דברי כאש נאם ה', והחציבה מורה על שבאה ממקור הקדושה מתחת כסא הכבוד שהוא יסוד האש הקדושה ונתונה מאש מהקב"ה על שם הכתוב (פ' ואתחנן) כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא,
וַיֹּאמֶר - רביע, אמירת ה' כעין אש וארבע ענינים בתורה השייכים לאש היא אש, מובללת מאש, חצובה באש, ונתונה באש,

וַיֹּאמֶר - רביע, הפסוק מונה ארבעה מיקומים לארבע רוחות השמים, והמדרשים מרמזים לארבע לשונות.
ספרי דברים פיסקא שמג וַיֹּאמֶר ה' מְסִינִי בְּאֵ, כשנגלה המקום המקום ליתן תורה לישראל לא מרוח אחת נגלה אלא מארבע רוחות שנאמר ויאמר ה' מסיני בא, וזרח משעיר למו, הופיע מהר פארן, ואיזו היא רוח רביעית (חבקוק ג,ג) אלוה מתימן יבא.
דבר אחר כשנגלה הקדוש ברוך הוא ליתן תורה לישראל לא בלשון אחד אמר להם אלא בארבעה לשונות שנאמר **וַיֹּאמֶר ה' מְסִינִי בְּאֵ** זה לשון עברי וזרח משעיר למו זה לשון רומי הופיע מהר פארן זה לשון ערבי ואתה מרבבות קדש זה לשון ארמי.
מדרש תנאים לדברים פרק לג [ד"א] **וַיֹּאמֶר ה' מְסִינִי בְּאֵ**, מלמד כשנגלה הקב"ה ליתן תורה לישראל לא נגלה להם מרוח אחת אלא מארבע רוחות שני' **ה' מְסִינִי בְּאֵ**, זו רוח צפונית: וזרח משעיר למו זו רוח מזרחית: הופיע מהר פארן זו רוח דרומית: ואתה מרבבות קדש זו רוח מערבית: ד"א **ה' מְסִינִי בְּאֵ**, מלמד כשנגלה הקב"ה ליתן תורה לישראל לא נתנה להן בלשון אחת אלא בארבעה לשונות שני' ה' מסיני בא זה לשון הקדש: וזרח מש' למו זה לשון רומי: הופיע מהר פא' זה לשון ערבי: ואתה מר' קדש זה לשון ארמי:

הלכות מהפסוק תורה תמימה דברים לג

הוֹפִיעַ מִתֵּר פֶּאֶרְן - שור של ישראל שנגח לשור של עובד כוכבים פטור, ושל עובד כוכבים שנגח לשור של ישראל חייב, מאי טעמא, אמר ר' יוחנן, אמר קרא **הוֹפִיעַ מִתֵּר פֶּאֶרְן** - מפארן הופיע ממנום לישראל^ט [ב"ק ל"ח א']:
מִימִינֹ אֲשַׁדְתָּ - כתיב (ישעיה ס"ב) נשבע ה' בימינו - זו תורה, שנאמר מימינו אש דת למו^י [ברכות ו' א']:
מִימִינֹ אֲשַׁדְתָּ - מפני מה אין מקנחין בימין, אמר רבא, מפני שהתורה נתנית בימין, דכתיב מימינו אש דת למו^י [שם ס"ב א']:
מִימִינֹ אֲשַׁדְתָּ - תניא, משום שמעיה אמרו, המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו, ונותן שלום לימין ואח"כ לשמאל, שנא' מימינו אש דת למו^י [יומא נ"ג ב']: טט - **מִימִינֹ אֲשַׁדְתָּ** - זקף-גדול, אפשר מרמז לשלוש הפסיעות לאחוריו, וכן שתי נקודות הן ההשתחואה לימין ולשמאל, ונקודה אחת היא ההשתחואה לאמצע.
מִימִינֹ אֲשַׁדְתָּ - הנותן ס"ת לחבירו לא יתנונו אלא בימין וכן הלוקחו לא יקחנו אלא בימין כנתינתו מתחלה, שנאמר מימינו אש דת [מס' סופרים פ"ג ה"י]:

טט - דת - פירושו תורה, דת למו - אותיות תלמוד

בראשית א,יא וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תְּדַשָּׂא (תדשא בשינוי סדר אותיות אשדת) אותיות תד-דת = תורה היא תכנית הבריאה, ומוציא אל הפועל בתחילה **בראשית א,א אֵת הַשָּׁמַיִם** - הנדרש שם אש (=ש"א) ומים, **וְאֵת הָאָרֶץ**; , ובארץ מאיר ומתלבש במאמרו כח המצמיח (ש"א = א"ש הצומח) ומלת "ואת" מרבה כח הצומח, והכוחות הם (ש"א = א"ש) חיות מאור אין סוף ב"ה

דברים זאת הברכה לג,א

בְּרַךְ ה' חִילֹ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצָה

מִחַן מַחְנִים קָמְיוּ וּמִשְׁנָאִיו מִן-יְקוּמוּן: ס

בבלי פסחים עב,ב ד"ה דתנן היה עומד ומקריב ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה, כל הקרבנות כולן שהקריב על גבי המזבח פסולין ורבי יהושע מכשיר. ואמרין מ"ט דר' יהושע דכתיב **בְּרַךְ ה' חִילֹ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצָה**
רש"י בן גרושה. כהן חלל זר גמור הוא וגו' **בְּרַךְ ה' חִילֹ**. בהכהנים כתיב ישימו קטורה באפך וגו' וסמך ליה **בְּרַךְ ה' חִילֹ** - חללים שבו.
רבינו חננאל ד"ה ורבי יהושע מכשיר מ"ט דכתיב **בְּרַךְ ה' חִילֹ** אפילו חולין שבו פועל ידיו תרצה.

טט - ע"פ רש"י ו-רבינו חננאל **בְּרַךְ ה'** המהפך פשטא הוציא הכתוב מפשרו ביחס למלת **חִילֹ** - זקף-קטן, המפסיק בינה ובין **וּפְעַל יָדָיו תִּרְצָה** ללמדך כי עד שנודע שהכהן הוא בן גרושה או חלוצה והרי הוא חלל אפילו כך רבי יהושע מכשיר מ"ט דכתיב ברך ה' חילו אפילו חולין שבו, שבאמת הוא חולין אך נכשיר כל עבודותיו עד שנודע שהוא חלל היינו - פועל ידיו לשעבר תרצה.

דברים וזאת הברכה לג,ב

ס לְבַנְיָמִן אָמַר יְיָדִד ה' יִשְׁכֵּן לְבִטְחָ עֲלָיו חֲפָה עֲלָיו כָּל-הַיּוֹם וְבִין כַּהֲנָיו שְׁכָן:

לְבַנְיָמִן אָמַר יְיָדִד ה' - פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר המרמז למשכן שלה, ושני בתי המקדש ובית המקדש לעתיד לבוא בנחלת בנימין.

דברים וזאת הברכה לג, טז – טז ס [יג] ויליזקף אומר מברכת ה' ארצו ממגד שמים מפל ומתהום רבצת תחת:
[יד] וממגד תבואת שמש וממגד גרש ירחים:
[טו] ומראש הררי קדם וממגד גבעות עולם:
[טז] וממגד ארץ ומלאה ורצון שכני סנה תבואתה לראש יוסף ולקדך נזיר אחיו:

ילקוט שמעוני תורה פרשת וזאת הברכה רמז תתקנח

ויליזקף אמר מבורכת ה' ארצו, מלמד שארצו של יוסף מתברכת מכל הארצות, ממגד שמים מטל שיהא טל מצוי לה בכל שעה, ומתהום רובצת מלמד שהיא מרובצת במעיינות וממגד תבואות שמש מגיד שהיא פתוחה לחמה, וכך היא פתוחה ללבנה שנאמר וממגד גרש ירחים, ומראש הררי קדם מלמד שהררי יוסף קודמין להררי א"י, וממגד גבעות עולם מלמד שאבות ואמהות קרויין הרים וגבעות, שנאמר עד שיפוח היום ונסו הצללים אלך לי אל הר המור ואל גבעת וגו', וממגד ארץ ומלאה מלמד שארצו של יוסף מלאה ואינה חסירה כל ברכה, ר' שמעון בן יוחאי אומר מעמיד אדם ספינתו בחלקו של יוסף ואין צריך חוץ ממנה כלום:
[טז] וממגד – רביע, חמש פעמים מלת מגד ב-(לג, יג – טז) ארבע – ברכת מים, ברכת תבואות שמש, ברכת תבואות לבנה, ברכת האבות והאמהות. והפעם החמישית ארץ ומלאה – יתיב זקף-קטן, יתיב בתפקיד דווקא כך כנגד הארבע הראשונות וממגד ארץ ומלאה מלמד שארצו של יוסף מלאה ואינה חסירה כל ברכה,

חידושי הריטב"א מסכת ראש השנה דף כא עמוד א

שלח ליה רב (חמא) [הונא] וכו'. כלומר שיהא אביב של תקופת החמה של ניסן בחידושה של ירח של ניסן כי האביב האמיתי הוא אביב של תקופה כי בשול התבואה אחר חשבון החמה כדכתיב **[יד] וממגד תבואת שמש**, הלכך בעינן שתחול תקופת ניסן קודם שתגמור חידושה של לבנה של ניסן, והא דאמר ליה כי משכא תקופת טבת עד שיתסר בניסן, פרש"י עד שיתסר ולא עד בכלל ... וכדאמרין בסנהדרין (מ"א ב') עד אימת מברכין על חידוש של לבנה נהרדעא אמרי עד ט"ז כלומר ולא עד בכלל ומ"מ יום ט"ו חדשה היא, וכיון שכן נראה לפרש כדברי ר"ת ז"ל דעד שיתסר ועד בכלל קאמר שנופלת ב"ז והתחיל בו תקופת ניסן
[טז] וממגד – רביע, ג' 93 היינו כ-1.75 יום מעבר לתקופה ממוצעת, ובימינו מספר מעוגל של התקופה הארוכה ביותר בשנה. אפשר כי החל מ- [יד] וממגד תבואת שמש ועד כאן יש ארבע פעמים מלת מגד, כנגד ארבע תקופות, ארבעה ימי תקופה בשנה, ואם רואים בטבת כי תקופת טבת מתמשך מעבר ליום ט"ו ניסן יש לעבר השנה.

דברים וזאת הברכה לג, [יז] בכור שורו הקר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ונגח יחדו אפסי-ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה: ס

[יז] בכור שורו הקר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ונגח יחדו אפסי-ארץ – רביע, זקף-קטן, רביע, כעין שלוש זקף בין שני קיסרים, עצמת הכיבוש של יהושע כמתואר ב-ילקוט שמעוני תורה פרשת וזאת הברכה רמז תתקנט
וכי כמה עמים כבש יהושע והלא לא כבש יהושע אלא שלשים ואחד מלכים מלמד שכבש מלכים ושולטונות שהיו מסוף העולם ועד סופו, יחדו אפסי ארץ וכי כמה ארצות כבש יהושע והלא לא כבש אלא פרטוס זה קטן, אלא כל מלכים ששיעבד היו מלכים ושולטונים, ר' יהודה אומר וכי שלשים ואחד מלך ששיעבד כולם היו בארץ ישראל, אלא כדרך שעובדים ברומי עכשיו שכל מלך ושלטון שלא קנה ברומי פלטריות וחוליות אומר לא עשיתי כלום, כך כל מלך ושלטון שלא קנה בארץ ישראל וכו',

דברים וזאת הברכה לג, [יז] בכור שורו הקר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ונגח יחדו אפסי-ארץ והם רבבות אפרים והם אלפי מנשה: ס

[יז] בכור שורו הקר לו וקרני ראם קרניו בהם עמים ונגח יחדו אפסי-ארץ – רביע, זקף-קטן, רביע, כעין שלוש זקף בין שני קיסרים, עצמת הכיבוש של יהושע כמתואר ב-ילקוט שמעוני תורה פרשת וזאת הברכה רמז תתקנט
וכי כמה עמים כבש יהושע והלא לא כבש יהושע אלא שלשים ואחד מלכים מלמד שכבש מלכים ושולטונות שהיו מסוף העולם ועד סופו, יחדו אפסי ארץ וכי כמה ארצות כבש יהושע והלא לא כבש אלא פרטוס זה קטן, אלא כל מלכים ששיעבד היו מלכים ושולטונים, ר' יהודה אומר וכי שלשים ואחד מלך ששיעבד כולם היו בארץ ישראל, אלא כדרך שעובדים ברומי עכשיו שכל מלך ושלטון שלא קנה ברומי פלטריות וחוליות אומר לא עשיתי כלום, כך כל מלך ושלטון שלא קנה בארץ ישראל וכו',

דברים וזאת הברכה לג, – כא ס [כ] וילגד אומר קרניו גד פלביא שכן ושרף זרוע אף-קדך: [כא] ונרא ראשית לו כי-עם חלקת מחקק ספון ונתא ראשי עם צדקת ה' עשה ומשפטיו עם-ישראל: ס ונתא ראשי עם צדקת ה' עשה – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין דבר החוזר המרמז לחזרת משה לעתיד לבוא.

ספרי דברים פיסקא שנה ונתא ראשי עם, שעשה את התורה תוים תוים דבר אחר מלמד שעתידי משה ליכנס בראש כל חבורה וחבורה בראש חבורה של בעלי מקרא ובראש חבורה של בעלי משנה ובראש חבורה של בעלי תלמוד, ונוטל שכר עם כל אחד ואחד וכן הוא אומר (ישעיה נג יב) לכן אחלק לו ברבים, ואת עצומים יחלק ללל.
במדבר רבה (יילנא) פרשה יט אמר לו הקב"ה למשה שבחך הוא שהוצאת ששים רבוא וקברתם במדבר ואת מכניס דור אחר עכשיו יאמרו אין לדור המדבר חלק לעולם הבא אלא תהא בצדן ותבא עמהן שנאמר (דברים לג) ויתא ראשי עם צדקת ה' עשה לך כתיב לא תביא את הקהל הזה אלא שיצא עמך.

דברים וזאת הברכה לג, כג וילנפתלי אומר נפתלי שבק רצון ומלא ברכת ה' ים ודרום ירשה: ס וילנפתלי אומר נפתלי שבק רצון – פעמיים זקף בין שני קיסרים, כעין בנין אב, לעשות המצוות באימה כמפורש פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא ט - למנצח על הנגינות ילמדנו רבינו אדם מישראל מהו שיהא רשאי לברך על הכוס כשאנינו מודח, א"ר אחא בשם ר' יוחנן כוס של ברכה מצוותו שיהא מודח ושיהא עטור ושיהא מלא, מניין נפתלי שבק רצון ומלא ברכת ה' (דברים לג כ"ג), אלו ג' ברכות צריך שיהא בכוס של ברכה, אמרו בשם ר' יוחנן וצריך שיהיו עיניו בכוס, ושיהא בידו של ימין, ושתהא ידו מן הטבלא טפח, ושיהא מברך באימה ולא בקלות ראש, א"ר אבא בשם רבי חייא ור' חייא בשם רבי יוחנן עומד ואוכל יושב ומברך, יושב ואוכל מסיב ומברך, מסיב מתעטף ומברך, מהו מתעטף שאם הייתה זרועו גלוי מכסה אותו ומברך, כדי שיהא עושה את המצוה באימה.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

קבוצת טעמים עליונים **תלשא** ו-**תרסא** (עד כה כ-180 מתוך 727) ובטוי אפשרי שלה ב-**קרני-פרה** ומשרתו המקדימו **ירח-בן-יומו** (1 מתוך 1). **תלשא** טעם שבתפקידיו עשוי ללמד אלפניו ולאחריו, **תרסא** טעם שבתפקידיו מלמד בד"כ לכתוב בהמשך שמאלה הימנו - אחריו

9.1 אסתר

אסתר ז,ט:

וַיֹּאמֶר חָרְבוּנָה אֶחָד מִן-הַפָּרְסִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּנֵי הַיָּהוּ-הָעֵץ אֲשֶׁר-עָשָׂה הָמֶן לְמַרְדֳּכָי אֲשֶׁר דִּבֶּר-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ עַמּוּד בְּבֵית הָמֶן נִבְּהָ חֲמִשִּׁים אַמָּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲלָהוּ עָלָיו:

אסתר רבה (וילנא) פרשה י ט והמלך קם בחמתו ממשחה היין על גנת הביתן, מה עשה מיכאל המלאך התחיל מקצץ את הנטיעות לפניו והוסיף חמה על חמתו, ושב אל משתה היין והמן עמד לבקש על נפשו, מה עשה מיכאל דחפו על אסתר והיתה מצעקת אדוני המלך הרי הוא כבשני לפניך, ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית, ושמע המן הדבר הזה ונפלו פניו, מה עשה אליהו זכור לטוב נדמה לחרבונה ואמר לו אדוני (**אסתר ז,ט**) **הַמֶּלֶךְ בְּנֵי הַיָּהוּ-הָעֵץ אֲשֶׁר-עָשָׂה הָמֶן לְמַרְדֳּכָי** וגו', דא"ר פנחס צריך לומר **חרבונה זכור לטוב**,

וַיֹּאמֶר חָרְבוּנָה – מונח תלישא-גדולה (=תלשא), כעין שני תלשא, תלשא הוא טעם העשוי ללמד אלפניו ולאחריו. בלימוד לאחריו שני ענינים הקשורים לשיעור, חציצה, מחיצה.

תפקיד מחיצה - מה עשה אליהו זכור לטוב נדמה לחרבונה הרוחני נדמה לחרבונה התלכש במחיצה הגשמית של חרבונה. תפקיד שיעור - אפשר כי כאן מרמז על חישוב גימטריה על המלים **אֲשֶׁר-עָשָׂה הָמֶן** ע"פ רעיון המבוסס על אותה תבנית ירח-בן-יומו קרני-פרה, במופע היחיד שלה בתורה **במדבר מסעי לה,ה: אֲלֵפִים בְּאַמָּה**.

נסתמך על **מנחת חינוך מצוה כד** ... והנה מבואר בריש עירובין דפעמים משערין באמות שוחקות ופעמים משערין באמות עצבות וזה וזה לחומרה ... (ומביא בשם הרשב"א) דאמה שוחקת יתירה על אמה עוצבת **חצי אצבע** וגו' ולכן אחרי 2000 אמה נוצר הפרש של 41.66 אמה בין הגבול הנמדד באמה עצבה ובין הגבול הנמדד באמה שוחקת.

ועוד ע"פ **מנחת חינוך מצוות כד, תח, תקכ** אם גואל הדם הורג את הרוצח בשגגה החוסה בעיר המקלט בתוך השיעור הפנימי דינו כרוצח, אם הורגו מחוץ לשיעור החיצוני עשה מצוה, אם הורגו בין שני השיעורים אסור אבל פטור.

אפשר כי ירח-בן-יומו – מתאר באידיאוגרמה – ציור – חבל מדידה, קרני-פרה מתאר מרחקים שונים של אותו שיעור, אשר בתורה אלו שני גבולות עיר מקלט הנוצרים כתוצאה ממתחת ורפיון חבל המדידה.

בגלל מבנה דומה במגילת אסתר הציע הרב אביגדור נבנצל שליט"א לפרש כי אורך חבל המדידה של חמישים אמה יש לו בטוי בעץ של המן שגובהו חמישים אמה. ואגב כך גם פירש כי מותר לצאת מתחום שבת כדי ללכת לבית דין על עדות ירח-בן-יומו לקביעת ראש חודש. יש להניח כי בעץ כמו של המן באורך חמישים אמה לא יהיה רפיון ניכר ולכן הוא כלי מדידה מדויק ולפיו אפשר לקבוע חבלי מדידה של חמישים אמה.

חישוב הגימטריה הוא כך:

אֲשֶׁר-עָשָׂה – ירח-בן-יומו, ג' המלים "ירח-בן-יומו" = 332 = של"ב, עולה אליהו זכור לטוב ככתוב ב-**אסתר רבה** הנ"ל ולא הבטוי "אליהו הנביא זכור לטוב"

הָמֶן – קרני-פרה, באופן ציורי נראה המן תלוי מתחת לקרני פרה. ג' המלים "קרני-פרה" = 645 = תרמ"ה. נוסף כולל אחד (כי כתבנו במקף לכן אפשר לחשב כמלה אחת) ויעלה תרמ"ו. **אסתר רבה** מכיר טובה לחרבונה שדיברו "הרים" את המן להתלות מקרני-פרה, ומכנו **חרבונה זכור לטוב**. גימטרית המלים האלה עולה 551 וכאשר נרים עליהם את גימטרית המן = 95 נקבל ג' קרני-פרה ועוד אחד = תרמ"ו

אם נסיר את המן מקרני-פרה (בלי הכולל) 95 – 645 = 550 יעלה תק"ן, שגרם לעם ישראל לתקן דרכו ולקבל תורה ברצון ובאהבה. דבר זה נתמך בהופעת תבנית דרגא מונח רביע ב- **אסתר ז,ט** **אֲשֶׁר דִּבֶּר-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ** וב-**שמואל א' טו,יג** **וַיֹּאמֶר לוֹ שְׂאוּל** כפי שמוסבר בהמשך.

הסבר בפסוק בדרך הקשורה לתיקון הקילקול מיצר הרע, חטא אדם הראשון, חטא עם ישראל.

אסתר ז,ט:

וַיֹּאמֶר חָרְבוּנָה אֶחָד מִן-הַפָּרְסִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּנֵי הַיָּהוּ-הָעֵץ אֲשֶׁר-עָשָׂה הָמֶן לְמַרְדֳּכָי אֲשֶׁר דִּבֶּר-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ עַמּוּד בְּבֵית הָמֶן נִבְּהָ חֲמִשִּׁים אַמָּה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲלָהוּ עָלָיו:

וַיֹּאמֶר חָרְבוּנָה – מונח תלישא-גדולה, כעין שני תלשא, תלשא הוא טעם העשוי ללמד אלפניו ולאחריו. כאן בלימוד אלפניו אפשר כי (א) ירמז לגזירת בי"ד של מעלה לעקור את עם ישראל בגזירת המן, גזירה שנחתמה בטיט ולכן היה סיכוי לבטלה; (ב) ירמז לעקירת גזירת בי"ד של מעלה ביציאת עם ישראל בהנהגת מרדכי בעל **הבחינה הנעלה** (עוד תפקיד של תלשא ותרסא) במהלך תשובה וקבלת תורה מרצון ובאהבה.

לְמַרְדֳּכָי - גרשיים, **אֲשֶׁר דִּבֶּר-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ** - דרגא מונח רביע, התיקון ליצר הרע בחיבור מרצון לתורה ולקב"ה.

- אפשר כי כאן יש שילוב של תבנית גרשיים דרגא מונח רביע המציינת יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו
- עם תבנית דרגא מונח רביע המציינת פרט עיקרי או מיוחד שפרטים אחרים מתיחסים אליהם, כאן הפרט העיקרי הוא יצר הרע ותיקונו.

- **התבנית גרשיים דרגא מונח רביע**, בפשט הכתוב מלמד על עצמו בהדגישו את יחודיות מעשה מרדכי שהציל את אחשורוש, ללא פניות ופרס, לעומת כל הסובבים את אחשורוש ובראשם המן.
 - **התבנית דרגא מונח רביע המציינת פרט עיקרי או מיוחד שפרטים אחרים מתיחסים אליהם**, כאן הפרט העיקרי הוא יצר הרע ותיקונו.
- שני לימודי התלשא בלימוד אלפניו סבים על טעמי הקרא, **אֲשֶׁר דָּבַר טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ** - דרגא מונח רביע, תבנית המציינת פרט מיוחד שפרטים אחרים מתיחסים אליהם, כאן הפרט הוא יצר הרע ותיקונו (עד כה נמצא לכ- 40 מופעים בתורה מתוך 59 הקשר דרשתי זה, ועוד מופעים אחדים בהקשר דומה בנ"ך).
- מצד אחד יצר הרע של השתתפות בסעודת אחשורוש ואין אונס, הביא לגזירת ב"ד של מעלה **לעקור** את עם ישראל בגזירה **אֲשֶׁר-עָשָׂה הַמֶּן** - לעקור את עם ישראל מן העולם (להשמיד להרוג ולאבד ביום אחד).
 - מצד אחר תיקון ליצר הרע, **לְמַרְדֳּכַי אֲשֶׁר דָּבַר טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ** - גרשיים דרגא מונח רביע, מצד תבנית גרשיים דרגא מונח רביע, זה כעין יצא מן הכלל ללמד על עצמו או על הכלל כולו. כאן אפשר כי מלמד על הכלל כולו, כי מרדכי למד מתענית ניגוה כי בתענית ותשובה מעבירים את רוע גזירה ובפרט אם התומה בטיט ולא בדם.
 - מצד תבנית גרשיים דרגא מונח רביע, **אֲשֶׁר דָּבַר טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ** - דרגא מונח רביע, בפשט משמעות הקרא הוא דיבור המציל את אחשורוש, בדרש מרדכי דיבר טוב על מלכו של עולם, ועורר את בני ישראל בצום ובתשובה לקבלת התורה מרצון ומאהבה בעקבות גזרת המן וכך נעקרה גזירת ב"ד של מעלה.

תיקון זה מרומז באותה תבנית בפסוק שבו שאל מודיע לשמואל על ביצוע דבר ה' להשמיד את עמלק:
שמואל א' טו,יג

[יג] וַיָּבֵא שְׁמוּאֵל אֶל-שְׁאוּל וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁאוּל בְּרוּךְ אַתָּה לַיהוָה תְּקִימָתִי אֶת-דְּבַר ה':

וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁאוּל - דרגא מונח רביע, מעשה תיקון לא לחטאת שאלו אלא לקבלת התורה בסיני בכפיה מתוך יראת העונש. הקב"ה מפעיל את היצר הרע באופן שהיצר הרע נראה כפועל מעצמו ולבסוף מתגלה שהוא מביא לקיום רצונו של הקב"ה.
ב-**שמואל א'** היצר הרע נראה מצליח ומחטיא את שאלו החושב שביצע דבר ה'. אבל בהחטאה זאת יש תכלית לקב"ה, שאותה אמר הרבי הראשון מרוזין לחידושי הרי"ם, כי משמעות מאמר שאלו **תְּקִימָתִי אֶת-דְּבַר ה'** היא שכתוצאה מכך ששאלו חמל על אגג לילה אחד נולד לאגג צאצא ממנו יצא לסוף המן השר של אחשורוש.

ב-**אסתר** מתגלה שאותו המן מביא להסרת טבעת המלך אחשורוש לחתום על גזירת השמדת ישראל דבר הגורם **לְמַרְדֳּכַי אֲשֶׁר דָּבַר-טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ** - דרגא מונח רביע, לעורר את בני ישראל בתענית ותשובה לא רק על השתתפותם במשחה אחשורוש אלא לקבל ברצון ובאהבה את התורה והאמונה בקב"ה ולכפר בכך על קבלת התורה במדבר במחשבה כי הקב"ה כפה עליהם הר כגיגית. בעקבות קבלת התורה מרצון ע"י ישראל נפתחת הדרך לקבלת עול מלכות שמים ע"י כל אומות העולם ואז יתקיים "ומלאה הארץ דעת ה' כמים לים מכסים".

הקשר לחטא הנחש מבוטא ע"י **ר' אלעזר הקליר** בבית הראשון של הפיוט הנאמר בברכת האבות בשחרית לשבת זכור:
אזכיר סלה זכרון מעשים. / בימים האלה נזכרים ונעשים. / גחון גח מבין עכסים. / דראונו להזכיר לרקב כעסים.
גחון גח מבין עכסים - פירש **בנימין זאב הלוי שישא**: לפי שקם עלינו עמלק הנמשל לנחש רע הנמשך מבעלי ארסיים להרע לנו. ומקור הפירוש ע"פ **בראשית רבה פר' ט"ו, ס"ד**: ושם הנהר השני גיחון זו מדי שהיה המן שף עמה כנחש עש"ה על גחונך תלך ע"כ, וע"ש ברש"י שהיה מזרע עמלק שף עמה כנחש שנתחבר עם אחשורוש לפורענותו של ישראל, ונחש נקרא גיחון ע"ש על גחונך תלך, ועל זה יסד הפייטן גחון גח מבין עכסים עכ"ל.

בר' ג,ו וְכִי תֵאָנֶה-הוּא לְעֵינַיִם - דרגא מונח רביע, מופע ראשון בתורה חטא בעטיו של יצר הרע - הנחש, ב-**שמ' א' טו,יג וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁאוּל** - דרגא מונח רביע, חטא בעטיו של יצר הרע, **תְּקִימָתִי אֶת-דְּבַר ה'** תיקון לעתיד לבוא, ב-**אסתר ז,ט אֲשֶׁר דָּבַר טוֹב עַל-הַמֶּלֶךְ** - דרגא מונח רביע, חטא בעטיו של יצר הרע, בהשתתפות בסעודת אחשורוש ואין אונס, דבר הגורם לנחש לקטרג והמן הוא שליחו וע"י תשובה תיקון וקבלת התורה ועול מלכות שמים מרצון לעומת קבלת התורה במדבר בכפיה.

במגילת אסתר יש עוד שלושה פסוקים עם מופע דרגא מונח רביע, שמשמעם יצר הרע ותיקונו או עקירתו.
1. **אסתר ה,ח: אִם-מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ ... יָבֹא הַמֶּלֶךְ וְהָמֵן ...** - דרגא מונח רביע, כאן יש שימוש ביצר הרע להשגת תיקון, בהזמנה למשחה הראשון פירש רש"י המרומז בטעמי (ה,ח) ההזמנה למשחה השני, **שהמלך יחשוב שהוא** המן **חשוק אליה ויהרגנו**, וזה נותן הבנה נוספת בגמרא **בבלי חולין קלט, ב מהרש"א חידושי אגדות** ואמר המן העץ במעשה הנחש והוא לפי שהיה הוא גזע צפפוני מעשו ועמלק אשר כחם נחש הקדמוני וגו' כי בעץ הדעת פיתה הנחש את חוה, ובעץ הדעת עוררה אסתר את אחשורוש על המן והעברת הגזירה המוליכה לגאולה כפי שנלמד ב-(ח,ה). ומשחה היין הוא עוד בטוי של יצר הרע בחול של הפשט ונכסי קרבנות המקדש בקודש של המשמעות הנסתר.

2. **אסתר ח,ה: וְאִם-מִצְאָתִי חֵן לְפָנָיו** ע"פ **פרי צדיק שמות פורים [ח]** ... **עד עכשיו ועד גזירת המן הלכה לאחשורוש באונס ועכשיו ברצון ונאלצה להפעיל יצר הרע כדי שאחשורוש ירשה לשנות גזירת המן ונולד מזה דריוש בן אסתר שבנה את בית המקדש**. וכך לקרב גאולת ישראל. ע"פ **שפת אמת** ... מתעורר החן של המעשה ע"י המצוה. **וכן אברי האדם נגד רמ"ח מצות עשה** וכל אבר שעושה בו מצוה ע"י נעשה מקחו של הקב"ה שמעיד שנברא רק לעשות רצון בוראו ...

3. **אסתר ט,יב: חָמֵשׁ מֵאוֹת אִישׁ וְאֵת עֶשְׂרֵת בְּנֵי-הַמֶּן** ע"פ **תרגום יונתן חמש מאה גובריךא רופילין** (כל אחד חשוב לעצמו) דְמוֹנְעֵית צְמֻלָק, **ט"ז אורח חיים סימן תרצ (ט) מתחלת חמש מאות איש**. - **במהר"ל** כתב בשם הרוקח שטעמ' דחמש מאות איש משום דעשרת בני המן היו שרי חמשים על אותן ה' מאות איש עכ"ל:

מהדורה ב, עזרו בעריכה הרב ח"נ גירש, הרב א' לב

9.2 הגדה של פסח

9.2.1 שלוש מצות בליל הסדר

במהזור ויטרי כתוב כי הפסוק **שמות בשלח טז, לו: וְהֶעֱמַר עֲשֵׂרִית הָאֵיפָה הוּא: פ**, הוא המקור לשלוש מצות בליל סדר פסח והן זכרון למעשר של שלוש מצות שנפחן ביחד היה עומר ושניתנו לכהנים במקדש מתוך שלושים מצות התודה שהביא כל מקריב קרבן תודה. **וְהֶעֱמַר** – זקף-גדול, צורת הטעם שתי נקודות וקו לידם מרמז להלכה בעלת שלושה עניינים שאפשר כי שתיים מהן באופן אחד ואחת באופן אחר. אכן השו"ע מביא הלכות אחדות לחלוקה בין שתי מצות למצה שלישית.

פסוק זה מסיים את פרשת המן והוא חלק מהזכרון למן שהקב"ה הוריד לאבותינו במדבר. ההגדה באה להזכירנו גם את טעם המן המיוחד המרומז ב- **הָא לְחֶמְא עֲנִיא...**

9.2.2 הָא לְחֶמְא עֲנִיא דִּי אֶכְלוּ אֲבֵהֲתָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם.

שמות בשלח טז, לב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוְּתָה ה' מִלֵּא הֶעֱמַר מִמֶּנּוּ לְמִשְׁמַרְתָּ לְדַרְתֵּיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֵאכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

הָא לְחֶמְא. – לשון ההגדה הָא לְחֶמְא עֲנִיא דִּי אֶכְלוּ אֲבֵהֲתָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם, מספר על הלחם – המצה, שאכלו אבותינו במצרים. ב-**הגדה של פסח עם ליקוטי טעמים ומנהגים, אדמו"ר מ"מ שניאורסאהן** זי"ע מצטט את ה-**מגן אברהם (שו"ע אור"ח סימן תע"ג סעיף קטן כ"ד)**. ש-אף שאין זה אותו הלחם ממש אלא דוגמת הלחם (מכל מקום) לישנא דקרא הוא (**שמות בשלח טז, לב**) **לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת-הַלֶּחֶם אֲשֶׁר הֵאכַלְתִּי**, והרי אין זה הלחם שאכלו אלא דוגמת הלחם, הכא נמי בשולחן שלפנינו דוגמת הלחם. הפסוק הוא בפרשת המן ועוסק בשימור צנצנת מן זכרון לחם שאכלו במדבר. קישורו ל- **הָא לְחֶמְא עֲנִיא...** אינו רק בשביל דוגמת הלחם, אלא שנקנה ונקנה את זמן הגאולה המתבטא בטעם המן הבא מהשמים, ולכך מרמזים טעמי הקרא המקשרים בין **מצות** יציאת מצרים, ובין **המן** ובין **מצות** כל ליל סדר. וההסבר הולך לאחור:

הֵאכַלְתִּי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר –מהפך פשטא זקף-קטן, זקף-קטן ירמז לשני לימודים, לימוד כפשוטו למן, ומהפך פשטא לימוד המוציא מפשוטו המרומז ב-**אֲשֶׁר** – **טעם קדמא** טעימת טעם המן קדמה לירידתו כי כבר טעמוהו במצה שאכלו בני ישראל בליל יציאת מצרים ובעוגות מצות – החררה שהוציאו עמם ממצרים במשך שלושים יום עד שביום השלושים ואחד ירד להם המן, כמובא ב-**בבלי קידושין לח,א** תניא אידך: ובני ישראל אכלו את המן ארבעים שנה - וכי ארבעים שנה אכלו? והלא ארבעים שנה חסר שלשים יום אכלו! לא לומר לך, עוגות שהוציאו ממצרים טעמו בהם טעם מן.

לְמַעַן - מונח פסק, כעין סדור שנחלק, קריאה ללא פסק **לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת-הַלֶּחֶם** כמאמר **מאור עיניים (שמות בשלח טז, לב)** שבמדבר המן ניתן ללא התכסות והתלבשות בסיבה מן הסיבות

לְמַעַן - מונח פסק, קריאה עם פסק כמאמר **מאור עיניים (שמות בשלח טז, לב)** לידיעת הדורות שהמן ניתן כל יום בהתכסות והתלבשות בסיבה מן הסיבות. טעם פסק מרמז להסתרת המן בכל יום בסיבה מן הסיבות. אבל אפשר כי בליל סדר פסח באכלנו מצה טועמים טעם המן הניתן ללא ההתכסות וההתלבשות בסיבה מהסיבות, דוגמת הלחם שאכלו אבותנו בארץ מצרים ואח"כ במדבר. ועל הטעימה מן המן נאמר ב-**שמות בשלח טז, טו וַיֵּרְאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו מִן הָיָא וְגו' וַיֹּאמְרוּ** - קדמא ואזלא במלה אחת, ענין של שוויון, אמרו שכבר טעמו טעם שוה למן במצות מצרים.

9.2.3 מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו

בראשית וירא כיג ניהי כאשר התעו אתי אלהים מבית אבי ואמר לה זה חסדך אשר תעשי עמדי אל כל-המקום אשר נבוא שמה אמרי-לי אחי הוא:

ירושלמי מגילה פ"א ה"ט (וילנה יג,א) כל השמות הכתובים באבינו אברהם קודש חוץ מאחד שהוא חול ניהי כאשר התעו אתי

אלהים מבית אבי ויש אומרים אף הוא קודש שאילולי אלהים כבר התעו אותי

ע"פ האופן הראשון ב- **ירושלמי מגילה פ"א ה"ט** נחור ותרז, סבו ואביו של אברהם אבינו היו עובדי עבודה זרה ולפי דעות אחדות אברהם אבינו רק בגיל 48 ואף יותר הכיר בבורא עולם ואז ע"פ האופן השני בירושלמי וע"פ רש"י המפנה לתרגום אונקלוס על הפסוק: 'והוה כד טעו עממיא בתר עובדי ידהון יתי קריב ה' לדחליה' [ויהי כאשר טעו העמים אחרי עבודת ידיהם (עבודה זרה), אותי קירב ה' ליראתו]. עשו אברהם אבינו ושרה אמנו התיקון הראשון של הורדת השכינה לתחתונים כמרומו בטעמי **כאשר התעו אתי** – דרגא מונה רביע, בתפקיד תיקון לקילקול חטאי אדם הראשון והדורות שאחריו. ראה בהמשך אנוס ע"פ הדיבור.

ובעקבות הירידה למצרים היו מבני ישראל שתעו אחרי עבודה זרה כדאיתא ב-**שמות רבה (וילנא) פרשה כא סימן ז** ... ד"א מה תצעק אלי, ... כך בשעה שיצאו ישראל ממצרים עמד סמאל המלאך לקטרג אותן אמר לפני הקב"ה רבש"ע עד עכשיו היו אלו עובדים עבודת כוכבים ואתה קורע להם את הים

9.2.4 וירד מצרימה – אנוס על פי הדבור

בברית בין הבתרים נגזר על צאצאי אברהם אבינו לרדת לארץ לא להם. **בראשית רבה ו-זהר במדבר** מלמדים על שבעה חטאים שגרמו להסתלקות השכינה מהארץ לרקיע השביעי ועל שבעה תיקונים שהביאו להורדת השכינה חזרה לארץ, כאשר חלקם נעשו במצרים. ויעקב אבינו היה אנוס על פי הדבור לרדת למצרים כדי שהוא וצאצאיו ימשיכו לפעול להורדת השכינה לארץ.

וזה לשון מדרש **בראשית רבה פר' בראשית:**

(ח) וישמעו את קול י"י אלהים מתהלך בגן לרוח היום אמר ר' חלפיי שמענו שיש הילוך לקול, הילוך לאש לא שמענו, והיכן שמענו להלן ותיהלך אש (שמות ט כג). אמר ר' אבא בר כהנא מהלך אין כת' כאן אלא מתהלך מקפץ ועולה, עיקר שכינה בתחתונים הייתה, כיון שחטא אדם הראשון ניסתלקה לרקיע הראשון, חטא קין עלה לרקיע השני, חטא דור אנוש עלה לשלישי, חטא דור המבול לרביעי, דור הפלגה לחמישי, סדומיים לששי, מצריים בימי אברהם לשביעי, וכנגדן עמדו ז' צדיקין אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה ויהוידא אותה לארץ, אברהם משביעי לשישי, יצחק הוריד משישי לחמישי, יעקב הוריד מחמישי לרביעי, לוי הוריד מרביעי לשלישי, קהת הוריד משלישי לשיני, עמרם הוריד משיני לראשון, משה הוריד למטה,

כתב האדמו"ר מ"מ שניאורסאהן זצ"ל ז"ע שיחות קודש תשכ"ט שע"י שבע חטאים נשתנה גשמיות העולם ונהיה חמירות, ואברהם החל בסילוק העולם וההסתר של הקליפות שבאו משבע החטאים וגו'.

ברוב הפסוקים הנוגעים בענין מופיעה תבנית הטעמים **דרגא מונח רביע** המופיעה בתורה 59 פעם וברובם נמצא קשר לחטא אדם הראשון, היצר הרע ותיקונו ועניני גאולה. הסבר הפסוקים אינו שייך לתוכן ההגדה של פסח, כאן מוצגים:

(א) המופע הראשון שהוא גם חטא אדם הראשון והעקירה מהארץ לרקיע הראשון,

בראשית ג ו: ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה-הוא לעינים - **דרגא מונח רביע**, תעתועי יצר הרע. העקירה הראשונה בחטא אדם הראשון.

(ב) המופע המרמז על התיקון השביעי, חזרת השכינה לארץ ע"י משה רבנו שאורו החל להפציע דווקא בביתו של פרעה שהיה דרגת הטומאה הגדולה ביותר במצרים.

שמות ב:ט, ותאמר לה בת-פרעה – דרגא מונח רביע, התיקון השביעי הורדת השכינה לארץ.

ותאמר לה בת-פרעה היליכי את-הגלד הזה ותינקוהו לי ואני אתן את-שכרך ותקח האשה הגלד ותניקהו:

ואחרי שירדה השכינה לארץ במתן תורה חטאו בעגל מהחטאתם בידי אומות העולם ומהערב רב שיצא עמם. ועל כך נאמר ב-

שיר השירים ב:ז: עד שיפוח היום ונסו הצללים

סב דמה-לך דודי לצבי או לעפר האילים על-הרי בתר: ס

שיר השירים ד:ו: עד שיפוח היום ונסו הצללים

אלך לי אל-תר הפור ואל-נבעת הלבונה:

ביאור הגר"א שיר השירים ב:ז

עד שיפוח היום, פירוש, משום שאמר לה **הנצנים נראו בארץ** שהוא בכושרות חודש כשר כו' (**מכילתא שמות יגד**), זהו עד אייר, אבל אחר כך בעת שגבר חום היום היינו בעת שעשו את העגל, ואז **ונסו הצללים**. הם ענני כבוד שהיו כצללים לישראל. ואמר לה הקב"ה (**שמות כי תשא לגג**): **כי לא אעלה בקרבך**, ואז היתה מדת הדין מתוחה וידעה שאי אפשר בשום אופן שיהיה עמה, ויראה אולי יבחר לו אומה אחרת, ואז אמרו ישראל להקב"ה: **סב דמה-לך דודי לצבי או לעפר האילים על-הרי בתר**: ביאורו, שתרוץ על הרי בתר שהם הרים גבוהים וחדים מאד ואין שם ישוב כלל, וכונתם שיזכור להם ברית בין הבתרים, כי על פי הדבור בברית בין הבתרים **היו אנוסים** לרדת לארץ לא להם ואומות העולם וגם הערב רב שיצא עמם, החטאים.

9.2.5 מכת בכורות ורמז לקריעת ים סוף

שמות בא יב,יא:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה עֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרִעָה וְעַל-מִצְרַיִם אַחֲרָיִךְ וְיִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה: כְּשִׁלְחוֹ קָלְהָ נִרְשָׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:

פעמיים זקף-קטן זקף-גדול בין שני קיסרים. ברישא ועל-מצרים אחרי-כן זקף-קטן זקף-גדול. בספא כְּשִׁלְחוֹ קָלְהָ זקף-קטן זקף-גדול. כתב הרבי מדזיקוב בספר אמרי נועם כי גימטריית "זקף-גדול זקף-קטן" עולה "יסוד מלכות" ועולה תקע"ו, והרב י"ר פאלוך זצ"ל כתב שכן נמצא ייעב"ץ. העיון גילה כי גימטריית המלים המוטעמות בתבנית הטעמים "זקף-קטן זקף-גדול" וכן ההפרש בין גימטריית המלים והגימטרייה של התבנית (השווה תקע"ו) מרמז לדברים שונים בתנ"ך ובתושב"ע.

אמנם אין כאן תבנית של שלוש פעמים זקף בין שני קיסרים שאחת מתפקידיה ללמד על תוקף – עצמת דבר, אך הפעמיים זקף בין שני קיסרים הנדיר מאד בתורה תומך בתוכן הפסוק על תוקף גירושם ממצרים קָלְהָ נִרְשָׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה שהיה גם כנגד אלו שעדיין היו ספקנים.

ועל-מצרים אחרי-כן – זקף-קטן זקף-גדול מרמז לבצע גימטריית המלים המוטעמות בתבנית גי' 106 + 380 + 219 + 70 עולה ק"ו + ש"צ + יר"ט + ע' = שקו"ץ + יר"ט + ע' = 775 עולה תשע"ה

הפרש מתקע"ו = 576 - 775 = 199 = קצ"ט נמצא באוצר גי' הרב י"ר פאלוך זצ"ל קצ"ט עולה צדק"ה ועולה שם אהי"ה עם הוי"ה עם אדנ' עם אלקי וכוללם

אַחֲרָיִךְ גי' יר"ט – נוטריקון י'ראה ר'אתה נ'טתה (רש"י במד' בלק) בין פירושו מלאך, כאן אפשר כי הוא שר היינו שקו"ץ של מצרים והמשחיתים מע' אוה"ע שהביא עמו על הים.

ביציאת מצרים הקב"ה עשה צדק"ה (=קצ"ט) עם ישראל ואפשר שע"י הצירוף שם אהי"ה עם הוי"ה עם אדנ' עם אלקי וכוללם (=קצ"ט) הקב"ה נפרע מאומת מצרים ונפרע משרה, כמאמר חז"ל שכאשר הקב"ה נפרע מאומה הוא נפרע משרה (מעבודת האלילים שלה). כאילו נאמר אחרי תשע"ה נגעים עֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיָּא עַל-פְּרִעָה וְעַל-מִצְרַיִם שיכלול נגע היפרעות מהשר של מצרים (על בסיס יר"ט) על הים שע"פ (זוהר שם בשלח יז, ויקח שש מאות רכב בחור וגו' הביא עמו משחיתים מכל האומות היינו ע' אומות העולם, והיפרעות משרי שבעים אומות העולם ובכל שיקוצי מצרים ובפרעה ובעם מצרים.

כְּשִׁלְחוֹ קָלְהָ - קדמא זקף-קטן במלה אחת זקף-גדול – גי' המלים המוטעמות בזקף-קטן זקף-גדול 55 + 364 = 419 = תי"ט = השט"ן + ה"ן (חמש פעמים ו"ה ענין של רחמים), וכן עולה אקשי"ח, ענ"ו בכב"ל רגל"ו

הפרש הגימטריית בין גי' המלים ובין גי' התבנית (= מתקע"ו) 157 = 576 - 419 = זק"ן, מזי"ק הסבר אפשרי אחרי אשר ענ"ו בכב"ל רגל"ו (= גי' תי"ט) את עם ישראל (הפסוק על יוסף ומלמד על כלל ישראל) הקב"ה מבטיח כי אקשי"ח (= גי' תי"ט) לב פרעה אשר הוא (קהלת ד"ג) מַמְלָךְ זָקוֹ וְכִסְיֵל (זק"ן גי' 157) ומזי"ק (גי' 157) שנאמר על השטן (בשם אליהו שגב הי"ו)

כְּשִׁלְחוֹ = 364 = השט"ן משטין לעשות קָלְהָ, כשילחו כמו ויהי בשלח פרעה - שני הפסוקים מעידים כי פרעה עדיין סבר שמכוחו הוא שלחם

ונגדו קָלְהָ בגי' מדת הרחמים מסגור קָלְהָ = 55 = ה"ן עם לבדד ישכון, ניתוק מכל האומות המכשיר עם ישראל לקבל התורה ולהיות עבדי ה'.

בסיכום: השט"ן ביצע שליחות ה' לעקור ישראל ממצרים להיות ה"ן עם לבדד ישכון וגו' אבל הוא את (גי' תי"ט) (= הע"ם הז"ה וזנ"ה אחר"י

שמות בא יב,יב] וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהִפִּיתִי כָל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֲעֲשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי ה':

מדרש שמות רבה (וגשל התשס"א, ע"פ אוצר החכמה) שהעברה שאני עובר קשה היא, שנאמר וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה

פירוש מהר"ו שהעברה שלא היו ראויים לנס רק שהעביר הדין מהם למצרים.

וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה – מונח זרקא מונח סגול, זרקא סגול בתפקיד גורע ו/או מוסיף ענין מעין הענין המדובר בו. כאן כעין גורע מענין הדינים שהיו על ישראל בלילה הזה ומוסיפם על ארץ מצרים. לפי מפרשי מדרש שמות רבה סגולת ליל יציאת מצרים הייתה שהקב"ה בעצמו הצילם מקטרוג והעביר הדין מהם למצרים.

ודומה לו ברעיון של העברת דין מישראל ובתבנית טעמים: שמות כי תשא לד,ו: וַיַּעֲבֹר ה' עַל-פְּנֵי נִיִּקְרָא ה' וְהו' אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֲרָךְ אַפַּיִם וְרַב-חַסֵּד וְאֵמֶת:

וַיַּעֲבֹר ה' עַל-פְּנֵי נִיִּקְרָא – זרקא סגול, הקב"ה מוסיף לישראל דרכים לבקשת סליחה והעברת הדין מהם. הקב"ה מעביר פנים של זעם ומביא פנים של רחמים. תיב"ע הקב"ה עובר מכסא של דין לכסא של רחמים.

והגר"א פירש ב-שיר השירים ב,יז כי בני ישראל מבקשים שהקב"ה יזכור להם ברית בין הבתרים שעל פי הדבור בה היו אנוסים לרדת לארץ לא להם מצרים כדי לתקן עולם במלכות שד"י, ואומות העולם וגם הערב רב שיצא עמם, החטיאום, וזו סיבת הדינים שהיו על בני ישראל. והקב"ה אכן זכר זכות אבות והעביר הדינים.

9.2.6 רבי יוסי הגלילי אומר

שמות בשלח יד, לא

וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַיַּד הַנְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת-יְיָ

וַיֹּאמְרוּ בְּיַד יְיָ וּבְמִשְׁחַת עֲבָדָיו: פ

הגדה של פסח

רבי יוסי הגלילי אומר מנין אתה אומר שלקו המצרים במצרים עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות? במצרים מהו אומר? שמות

וארא תטו, ויאמרו החרטומם אל-פרעה אצבע אלהים הוא (וגו'³²) ועל הים מה הוא אומר?

שמות בשלח יד, לא וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת-הַיַּד הַנְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת-יְיָ

וַיֹּאמְרוּ בְּיַד יְיָ וּבְמִשְׁחַת עֲבָדָיו: כמה לקו באצבע? עשר מכות, אמור מעתה במצרים לקו עשר מכות ועל הים לקו חמשים מכות

טעמי הפסוק שבו משתמש רבי יוסי הגלילי שמות בשלח יד, לא מרמזים על לימוד ככעין כלל ופרט

• וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל - קדמא אזלא, כעין כלל, ואחד מפרטיו הוא

• אֶת-הַיַּד הַנְּדֹלָה - מונח רביעי, לפחות ארבע, היינו מתואם ותומך בדרשת רבי יוסי ש- יד משמעו חמש אצבעות.

ההגדה ממשיכה דרשת הנסים על פי הנאמר במזמור תהלים עח המספר על הנסים שעשה הקב"ה לישראל מיציאת מצרים עד שנעשה דוד מלך על ישראל. תהלים עח, מט כתוב ככעין כלל הצריך לפרט ונדרש ע"י רבי אליעזר ורבי עקיבא כפירוש נוסף של דרשת רבי יוסי הגלילי.

רבי אליעזר אומר מנין שכל מכה ומכה ... הייתה של ארבע מכות? ...

רבי עקיבא אומר מנין שכל מכה ומכה ... הייתה של חמש מכות? ...

תהלים עח, מט

יְשַׁלַּח-בָּסוּ חֲרוֹן אַפּוֹ עֲבָרָה וְנָעַם וְצָרָה

מְשַׁלַּחַת מְלֹאכֵי רָעִים:

יְשַׁלַּח-בָּסוּ - קדמא פסק, קדמא מרמז על אפשרות של תבנית כעין כלל הצריך לפרט או פרטים, וגם ענין שארע קודם, כאן גזר הדין

על מצרים. ענין הפסק במיוחד לדרשת רבי עקיבא כביכול מסתיר את הקב"ה השולח מבצעי הענישה במצרים עד שנראה כאילו

פועלים מעצמם.

והפרטים הם:

חֲרוֹן אַפּוֹ - עלוי רביעי, אפשר לדמותם לכעין מונח-עליון, רביעי, ואז מרמז לפחות ארבעה פרטים.

אפשר שרבי אליעזר דורש כאילו טעם פסק לא קיים ואז חֲרוֹן אַפּוֹ הוא חלק ממלות הכלל יְשַׁלַּח-בָּסוּ חֲרוֹן אַפּוֹ ויש ארבע פרטים

– כמאמר רבי אליעזר אומר מנין שכל מכה ומכה ... הייתה של ארבע מכות? ארבע אופני ביצוע הענישה המנויים בכתוב החל מ-

עֲבָרָה אחת, וְנָעַם שתיים, וְצָרָה שלוש, מְשַׁלַּחַת מְלֹאכֵי רָעִים: ארבע.

רבי עקיבא אומר מנין שכל מכה ומכה ... הייתה של חמש מכות? לרבי עקיבא יְשַׁלַּח-בָּסוּ קודם יצא גזר הדין הכללי מלפני הקב"ה וטעם פסק כביכול מסתיר את הקב"ה השולח מבצעי הענישה במצרים עד שנראה כאילו פועלים מעצמם, ויש חמישה אופני ביצוע גזר הדין

• חֲרוֹן אַפּוֹ - עלוי (כעין מונח-עליון) רביעי, (א) הטעמים מרמזים לחמישה אופני מכות, (ב) והמלים מתארות אופן מכה אחד

• עֲבָרָה - מונח, אופן מכה שני, וְנָעַם - מונח, אופן מכה שלישי, וְצָרָה - אתנח, אופן מכה רביעי

• מְשַׁלַּחַת מְלֹאכֵי רָעִים - רביעי מרוגש בתבה אחת, מרכא סלוק, אופן מכה חמישי

9.2.7 ברך – ברכת המזון

שמות בשלח טז, יב

שְׁמַעְתִּי אֶת-תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

דִּבֶּר אֲלֵהֶם לֵאמֹר בֵּין הָעֲרַבִּים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ-לָחֶם

וּיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

תורה שלמה (פ) בזהר ח"ג רעד: רמז לברכת המזון במן עצמו, שנא' ובבקר תשבעו לחם וידעתם כי אני ה' אלהיכם. (וראה מ"ש

במילואים ובהשמטות). וכן הוא ברבינו בחיי כאן: ובבקר וגו'

שו"ת ציצן אליעזר חלק כב סימן כט ודבר זה שמשה תיקן להם ברכת הזון בשעה שירד המן לישראל מסמיך ליה הרבינו בחיי עה"ת

בפ' בשלח (טז, יב) עה"פ: שְׁמַעְתִּי אֶת-תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבֶּר אֲלֵהֶם לֵאמֹר בֵּין הָעֲרַבִּים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ-

לָחֶם וּיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

. וז"ל: וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ-לָחֶם וּיְדַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם שתברכו את שמי על המזון כענין שכתוב (דברים ח') ואכלת ושבעת

וברכת את ה' אלקיך. ומכאן אמרו רז"ל (ברכות פ"ז ד' מ"ח ב) משה תיקן להם לישראל ברכת הזון בשעה שירד להם המן, ומזה אמרו

ברכת המזון דאורייתא, אבל ברכת המוציא דרבנן מק"ו ומה כשהוא שבע מברך כשהוא רעב עאכ"ו עכ"ל רבינו בחיי.

ונסיים בלשונו של הרמב"ם בסיוכום סדר ברכת המזון וז"ל: סדר ברכת המזון כך היא. ראשונה ברכת הזון, שנייה ברכת הארץ. שלישי

בונה ירושלים, רביעית הטוב והמטיב. ברכה ראשונה משה רבינו תקנה, שנייה תקנה יהושע, שלישיית תיקן דוד ושלמה בנו, רביעית

חכמי משנה תקנהו (רמב"ם פרק ב' מה' ברכות הלכה א').

שְׁמַעְתִּי – רביעי, בתפקיד של ארבע, אֶת-תְּלוּנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – זרקא מונח סגול – הקב"ה בחסדו מנתב את – התלוונות לכתוב בלשון

³² נראה לומר כי המשך הפסוק מבטא את קשיחות לב פרעה שהובילה אותו ואת עמו לדין בים כמו במכות מצרים וְנִחַזְק לַב-פְּרַעֲה וְלֹא-שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר

יחיד **תלונת** להיות ברכה – היא ברכת המזון בת ארבע ברכות, אשר ע"י טעם **וידעתם** – זקף-גדול, נלמד כי שלוש מהן נקראות מדאורייתא ובתוכן החלוקה ברכת הזן תקנה משה והיא מהתורה, ושתי ברכות הארץ תקנה יהושע וברכת בונה ירושלים שתקנו דוד ושלמה הן דברי נביאים. הברכה הרביעית – הטוב והמיטיב חכמי המשנה תקנוה אפשר על בסיס רמז זה של **שְׁמַעְתִּי** – רביע, בתפקיד של ארבע.

9.2.8 שפך חמתך

תהילים עטו, ח

[ו] שִׁפְךָ חֲמַתְךָ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּךָ

וְעַל מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ:

[ז] כִּי אָבָל אֶת־יַעֲקֹב וְאֶת־נְהוֹי הַשָּׁמוּ:

[ח] אֶל־תִּזְכַּרְלֵנוּ עֲוֹנֹת רֵאשִׁינִים

מִהָר יִקְדְּמוּנוּ קַחֲמִיךָ כִּי דָלּוּנוּ מְאֹד:

[ו] שִׁפְךָ חֲמַתְךָ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא־יִדְעוּךָ ... [ח] אֶל־תִּזְכַּרְלֵנוּ עֲוֹנֹת רֵאשִׁינִים

תבנית הטעמים בשני המקראות – צינור אתנה-הפוך עולה-וירוד, כעין תפקיד זרקא סגול בכ"א ספרים, המחלק הפסוק לשלושה חלקים. אפשר כי יש לו גם תפקיד של כעין גורע או מוסיף מסוג הענין המדובר על הענין. והסברו יתחיל בפסוק [ז] **כִּי אָבָל אֶת־יַעֲקֹב וְאֶת־נְהוֹי הַשָּׁמוּ**: בני ישראל נושאים בשליחות ה' לתיקון אומות העולם והאומות מציקות ומחטיאות אותם, ואז יש למידת הדין מקום לקטרג עליהם. לכן תפילת ישראל אל הקב"ה שיזכור שליחיו, ימחל להם ויצילם ממעשי האומות. וזה כדוגמת ההסבר ב- **שמות בא יב, [יב] וְעַבְרָתִי בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם פְּלִילָה הָיָה** לפי מפרשי מדרש שמות רבה סגולת ליל יציאת מצרים הייתה שהקב"ה בעצמו הצילם מקטרוג והעביר הדין מהם למצרים, היינו שגרע מחובת ישראל והוסיף זאת על חובת מצרים.

9.2.9 הלל

בבלי מגילה יד,א רב נחמן אמר קריאת זו הלילא וגו', טט – קריאת מגילת אסתר בפורים זה ההלל של פורים

שמות בשלח טו,א

אֲזַ וְיִשִּׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לְאַמְרָה

אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־נָאָה כִּי־נָאָה סוּס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם:

את-השירה הזאת לה' - מהפך פשטא זקף-קטן, שתי לימודים אחד כפשוטו ואחד היוצא מפשוטו

• טט - לימוד אחד פשט שבח גדול לה' על הצלתם

• טט – ע"פ **אור החיים** על-כן נקבעה שירת הים בשחרית של כל יום ויוכלו להוסיף הלל ע"י מי שאל ידו להוסיף

• לימוד דרשה שניה המרומזת ב- **להויה** זקף-קטן כאן ע"י שמהפך בפשט של התבה בזקף-קטן, בשנוי סדר האותיות מתקבל הל(ל)ויה, אמירת הלל לי-ה.

ומצאנו תמיכה לדרך השניה ב- **תלמוד ירושלמי סוכה פ"ג ה"י, ותלמוד ירושלמי מגילה פ"א ה"ט (וילנה יג,א)**. דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי בעשרה לשונות של שבח נאמר ספר תילים באישור בניצוח בניגון בשיר במזמור בהשכל ברינה בתודה בתפילה בברכה המאושר שבכולן **הללויה שהשם והשבח כלולין בו גו'**

9.2.10 שיר השירים – ברה דודי

שיר השירים ח,יג- יד:

ויגו היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני:

וידו בְּרַחֵם דודי וְרַמְהֵלֶךְ לְצַבִּי אוֹ לְעַפְרָה הַאֲיָלִים עַל הַרֵי בְשָׁמִים:

שיר השירים רבה (וילנא) פרשה ח ד"א ברח דודי, מן גלות שאנו בה ומתלכלכין בעונות.... ורוח הקדש צווחת, **ברח דודי, ברח**

מאומות העולם והדבק בהם בישראל,

ויגו היושבת בגנים – מונח רביע, הקב"ה פונה לישראל העסוקין במלאכתן כל ששת ימים, שביום השבת ישכימו לבתי הכנסת ויהיו

ביחד עוסקים בארבעה דברים **קורין קריאת שמע, ועוברין לפני התיבה, וקורין בתורה, ומפטירין בנביא**, ואז יהיה הדבר החמישי

והקב"ה אומר להם בני הגביהו קולכם כדי שישמעו חברים שעל גבכם, שהמלאכים ישמעו עבודתכם לקב"ה ולא יקטרגו.

ועוד לפחות ארבע: ותנו דעתכם **שלא תשאנו זה את זה, ולא תקנאנו זה את זה, ולא תחרחרו זה עם זה, ולא תביישו זה לזה, שלא יאמרו**

מלאכי השרת לפני רבש"ע תורה שנתת להם לישראל אינן עוסקין בה, והרי איבה וקנאה ושנאה ותחרות ביניהם, ואתם מקיימים אותה

בשלום, ובוזה יוכיחו שבני אדם יכולים להיות בעלי שש תכונות המביאות לדביקות חברים כמו המלאכים, כי בר קפרא אמר למה קרא

למלאכי השרת חברים לפי שאין ביניהם איבה וקנאה ושנאה ותחרות ומינות ופלוגת דברים.

ויגו היושבת בגנים – מונח רביע, כעין לפחות ארבע נקודות משותפות:

א' לפחות ארבע נקודות של **אחדות** בקריאת תורה ובקריאת שמע א"ר יודן בשעה שישראל **קורין בתורה בתבורות** קולך השמיעני ואם

לאו ברח דודי, א"ר זירא בשעה שישראל קורין את שמע **בפה אחד, בקול אחד, בנעימה אחת** קולך השמיעני ואם לאו ברח דודי, ברח

דודי,

ב' חמישה מקראות תומכים במאמר ר' חוניא על הדא דר' יצחק, אין הקב"ה פורע מאומה למטה עד שמשפיל שריה מלמעלה,

ג' **בארבעה דברים** נמשלה גאותן של ישראל, **בקציר, ובבציר, בבשמים, וביולדה,**

רש"י.

[יג] היושבת בגנים. הקב"ה אומר לכנסת ישראל את הנפוצה בגולה רועה בגנים של אחרים ויושבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות:

חברים מקשיבים לקולך. מלאכי השרת חבירין בני אלהים דוגמתך מקשיבים ובאים לשמוע קולך בבתי כנסיות:

השמיעני. ואחר כך יקדישו הם שאמר (איוב ל"ח) ברן יחד כוכבי בקר אלו ישראל ואחר כך ויריעו כל בני אלהים:

[יד] בְּרַח | דוֹרִי. מִן הַגּוֹלָה הַזֹּאת וּפְדַנּוּ מִבְּנֵיהֶם:

וְדַמְהֶלֶךְ לְצַבִּי. למהר הגאולה והשרה שכיתתך על הרי בשמים הוא הר המוריה ובית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן: נשלם פירוש שיר השירים, תהלה ליוצר אורים:

חֲבָרִים מְקַשְׁבִּים לְקוֹלֶךָ הַשְּׁמִיעֵנִי: – תביר מרכא טפחא סלוק, מרכא טפחא כעין יתור לרבות את ישראל על המלאכים להיות כביכול חברים – מחוברים לקב"ה, ע"י דיבוק חברים בין ישראל ועבודה ביחד – בקול אחד – לקב"ה, תביר מצד אחד ממעט קיטרוג המלאכים כאשר נוכחים בעבודת ישראל יחדיו לקב"ה, סלוק – מיחד את קול עבודת ישראל לקב"ה בלבד. **תביר** מצד אחר כביכול ממעט בחיבור אל הקב"ה אם אין חברות בין עובדי ה'.

ויגו מקשיבים לקולך – מרכא טפחא – יתור לרבות, כי אפשר לכתוב "חברים מקשיבים", ובא לאפיין הכתוב לפניו. בין אם החברים הן אומות העולם ובין הן המלאכים, הם מקשיבים לקול כנסת ישראל שמתורתה ומעשיה הן ניזונים, והאומות מודרכות מקול כנסת ישראל. **ידו בְּרַח | דוֹרִי** – מונח פסק (מונח לגרמיה) רביע, כעין קריאה עם פסק ואז מלת **ידו בְּרַח |** - ע"פ מידה י"א של רבי אליעזר רבי יוסי, סדור שנחלק. כאילו מסיימת את הנאמר בפסוק (ח,יג) **הַשְּׁמִיעֵנִי בְּרַח |** וקריאה ללא פסק בתוך פסוק (ח,יד) **ידו בְּרַח דוֹרִי** וגו'

אם החברים מקשיבים לקולך, היה לו לכתוב "השמיעי לנו" בלשון רבים. ומדוע **הַשְּׁמִיעֵנִי** – סלוק, הגביל – מיעט בריבוי **מקשיבים לקולך** ואמר בלשון יחיד **הַשְּׁמִיעֵנִי**? אלא שהקב"ה כביכול מתאוה לקול כנסת ישראל שיהיה מוקדש לו בלבד. ומה מבקש הקב"ה לשמוע? ע"פ **ביאור הגר"א שיר השירים ח,יד בְּרַח | דוֹרִי. צא אתה בראשונה מכאן.** ודמה לך **וְדַמְהֶלֶךְ לְצַבִּי אֵל לְעַפְרָה הָאֲזֵלִים עַל הָרֵי בְּשָׂמִים:** פירוש, בית המקדש שיבנה במהרה בימינו אמן. עכ"ד. וכנסת ישראל אכן משמיעה:

- **בְּרַח |** – צא מהגלות שכביכול כפית על עצמך ע"י זעקת כנסת ישראל וכך הוצא השכינה הקדושה משביה בגלות ועמה כל צבאות ה' – בני ישראל.
- **בְּרַח |** – קיצור "ברחמים" היינו ב-י"ג מידות של רחמים, בשבת חול המועד פסח אחרי ההלל, נהוג בהרבה קהילות לקרוא מגילת שיר השירים אשר בפסוקי הסיום כתוב בה **(שיר השירים ח,יג – יד) ... הַשְּׁמִיעֵנִי בְּרַח | דוֹרִי** וגו'. הקב"ה מתאוה לזעקת התפילה לרחמים של כנסת ישראל לגאול עצמו מהגלות שכביכול גזר על עצמו ועמו יציאת השכינה ובני ישראל. וזהו התיקון הגדול מכולם. לאחריה קוראים בתורה ב-**(שמות כי תשא לד,י) וַיַּעֲבֹר ה' | עַל-פְּנֵי וַיִּקְרָא** בענין המתחיל בשלוש עשרה מידות של רחמים.
- בבקשת משה רבנו למחילת חטא העגל הקודמת לענין י"ג מידות, מופיעה פעמיים תבנית הטעמים זקף-גדול ... זקף קטן בין שני קיסרים³³, ענין של בקשת תיקון גדול, שהוא מעבר לסדר הטבעי, כי אין לו יותר סיוע של זכות אבות. מפורש כי ה' נענה לבקשה ואמר למשה רבנו "וכי סבור אתה כי תמה זכות אבות, עלי ללמדך י"ג מידות של רחמים".
- **שמות כי תשא לב,ז: וַיִּדְבֹר הו' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר כִּי שָׁחַת עַמֶּךָ אֲשֶׁר הֵעַלְתָּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:**
- **שמות כי תשא לב,ב: וַעֲתָה אִם-תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְאִם-אֵין מַחְנֵי נָא מִסְפֶּרְךָ אֲשֶׁר פָּתַחְתָּ:**
- הפטרת שבת חול המועד פסח היא בחזון העצמות היבשות ובה נאמר **(חזקאל לז,יא) בֶּן-אָדָם הֲעֵצָמוֹת הָאֵלֶּה** – זקף-גדול ... זקף קטן בין שני קיסרים, בתפקיד של צורך בתיקון גדול, שהוא מעבר לסדר הטבעי. ובא לתיקון גדול להקים את עם ישראל לתחיה אחרי חורבן הבית הראשון וגלות בבל וגלויות ממלכת ישראל. זה יכול גם המפרש כי אלו עצמות בני שבט אפרים שהקדימו את הקץ ביציאת מצרים.
- פיוט על מלת **בְּרַח |** באותיות בר'ח' קָבַר קָבַר (כהלכה) קָבַר רָב רָחַב (שמח וגם בלתי בעל גבול) וּבָחַר לְחַבֵּר תּוֹרָה נְחֻמָּה לְחַבֵּר נְחֻמָּה נְחֻמָּה בְּדַעַת רָחַב שָׂרָב בָּר (יו) (=בניו)ל-ח' (ימים) בְּתָרַב (סכין מילה) מל

³³ מתוך 23 מופעי זקף-גדול ... זקף-קטן בין שני קיסרים (אתנה סלוק, סלוק אתנה) בתורה

9.2.11 נספח:

בברית בין הבתרים נגזר על צאצאי אברהם אבינו לרדת לארץ לא להם. **בראשית רבה פר' בראשית ו-זהר במדבר** מלמדים על שבעה חטאים שגרמו להסתלקות השכינה מהארץ לרקיע השביעי ועל שבעה תיקונים שהביאו להורדת השכינה חזרה לארץ, כאשר חלקם נעשו במצרים.

(ח) וישמעו את קול יי' אלהים מתהלך בגן לרוח היום אמר ר' חלפיי שמענו שיש הילוך לקול, הילוך לאש לא שמענו, והיכן שמענו להלך ותיהלך אש (שמות ט כג). אמר ר' אבא בר כהנא מהלך אין כת' כאן אלא מתהלך מקפץ ועולה, עיקר שכינה בתחתונים הייתה, כיון שחטא אדם הראשון ניסתלקה לרקיע הראשון, חטא קין עלה לרקיע השני, חטא דור אנוש עלה לשלישי, חטא דור המבול לרביעי, דור הפלגה לחמישי, סדומיים לשישי, מצריים בימי אברהם לשביעי, וכנגדן עמדו ז' צדיקין אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה והורידו אותה לארץ, אברהם משביעי לשישי, יצחק הוריד משישי לחמישי, יעקב הוריד מחמישי לרביעי, לוי הוריד מרביעי לשלישי, קהת הוריד משלישי לשני, עמרם הוריד משני לראשון, משה הורידה למטה, כתב האדמו"ר **מ"שניאורסהאן זצ"ל זי"ע שיחות קודש תשכ"ט** שע"י שבע חטאים נשתנה גשמיית העולם ונהיה חמירות, ואברהם החל בסילוק העולם והסתיר של הקליפות שבאו משבע החטאים וגו'.

ברוב הפסוקים הנוגעים בניני מופיעה תבנית הטעמים **דרגא מונח רביע** המופיעה בתורה 59 פעם וברובם נמצא קשר לחטא אדם הראשון, היצר הרע ותיקונו ועניני גאולה. הסבר הפסוקים אינו שייך לתוכן ההגדה של פסח, כאן יוצגו המופע הראשון שהוא גם חטא אדם הראשון והעקירה מהארץ לרקיע הראשון, והמופע המחזיר את השכינה לארץ.

בראשית ג ו: ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה-הוא לעינים - דרגא מונח רביע, תעוועי יצר הרע. העקירה הראשונה בחטא אדם הראשון.

בראשית ד, טו: העקירה השניה בקין ו**יאמר לו ה' - דרגא מונח רביע**, מעיד על החטא ותיקונו בתשובה. **וַיֹּאמֶר לוֹ ה' לֹכֵן כָּל-הָרֶגֶז לָקֵן שְׁבַע-תַּיִם יָקֵם וַיִּשֶׂם ה' לָקֵן אוֹת לְבִלְתִּי הַכּוֹת-אֹתוֹ כָּל-מִצְאוֹ:**

דברים ראה יב,ב: העקירה השלישית בדור אנוש

אֲפֹד תֵּאבְדוּן אֶת-כָּל-הַמִּקְלֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ-שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יְרִשִׁים אֹתָם יְרִשִׁים אֹתָם אֶל-הַיְהוּדִים עַל-הַתְּהַרְיִם הַרְמִיּוֹם וְעַל-הַנְּבָעוֹת וְחַסְתָּ כָּל-עֵץ רִעְוֹן:

אפשר כי פסוק זה מרמז אל גלות השכינה בדור אנוש שבו הוחל לקרוא בשם אלהים אחרים והפסוק **בראשית וירא כיג ויהי כאשר התעו אתי וגו'** שבו מפורש על התחלת עבודה זרה בדור אנוש מרמז אל התיקון וחזרת השכינה מרקיע שביעי לשישי.

את-כל-המקלמות אשר עבדו-שם הגוים - גרשיים דרגא מונח רביע, בתפקיד תיקון הקילקול של היצר הרע, וגלוי הגאולה מתואם לפירוש **אור החיים** ובדרך רמז, יכין הכתוב לרמזו איבוד לכת הנעלם גם כן בכח עם בני ישראל, שכאשר יתעצמו בתעצומות המעשה הטוב יאבדו נגלה ונסתר מהם, והוא אומרו **כל המקומות אשר עבדו שם**, פירוש אשר מגעת שם עבודתם שהוא כסא ס"מ הרשע לעקרו (איבוד מקומות עבודה זרה עוקר כח הנעלם (כעין מחיצה) של כסא ס"מ הרשע, זה תיקון הקילקול של יצר הרע והדבר מביא לגלוי בחינה נעלה של הגאולה), כי בנפילת כח זה יתעצם כח העליון (בעל בחינה נעלה), והיה ה' למלך על כל הארץ (זכריה יד ט):

בראשית נח ו,טו: העקירה הרביעית מחמת כי השחית כל בשר בארץ ועונשם במבול **וַיַּה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מַאוֹת אָמָה - דרגא מונח רביע**, והתיבה הצלת האנושות וכל החי על הארץ

העקירה החמישית בדור הפלגה והעקירה השישית ע"י סדומיים

דברים ג,יא:

כי רק-עונ מלך הפשן נשאר מנחר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלה הוא ברבת בני עמון תשע אמות ארפה וארבע אמות רחבה באמת-איש:

אנשי דור הפלגה גרמו במרידתן בה' לעלית השכינה מרקיע רביעי לחמישי. לא מצאנו פסוק עם דרגא מונח רביע (ר"ת מר"ד) בסיפור דור הפלגה. יכול להיות שהמצאות תבנית מר"ד בסיפור מידות מיטת עוג **תשע אמות ארפה** היא רמז לדור הפלגה כי הוא פליט ממלחמת ארבעה המלכים שמלכו בבקעת שנער וסביבותיה בחמשת המלכים של עמק השידים היא מלחמה בין אנשי דור הפלגה 52 שנה אחרי הפלגה.

דברים ב,ח:

ונעבר מאת אחינו בני-עשו השבים בשעיר מדרך הערבה מאילת ומעצנו גבר פסקא באמצע פסוק ס ונפן ונעבר הדרך מדבר מואב:

בפסוק מוזכרים ארץ מואב וארץ עמון. שני עמים אלו נולדו כתוצאה ממהפכת סדום ועמורה (עמק השידים). אנשי עמק השידים גרמו בחטאיהם לשכינה לעלות מרקיע חמישי לרקיע שישי. לא מצאנו פסוק עם דרגא מונח רביע (ר"ת מר"ד) בסיפור עמק השידים אז יכול להיות שכאן יש רמז לכך **מאת אחינו בני-עשו**.

13. בראשית מקץ מא,ג: העקירה השביעית **שבע פרות אחרות - דרגא מונח רביע**, אמנם בזמן זה כתוב אחרי אברהם אבינו אבל אפשר כי מלמד על מידות רעות: כגון ע"פ ספר אורחות צדיקים: הכעס, הגאווה, האכזריות, הקנאה, השנאה, הצינקות (הקמצנות), השקר, החנופה,

והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן-היאר רעות מראה ונדקות בשר ותעמדתה אצל הפרות על-שפת היאר:

14. בראשית מקץ מא,כו: העקירה השביעית **שבע פרת הטבת - דרגא מונח רביע**, **שבע פרת הטבת שבע שנים הנה ושבע השבלים הטבת שבע שנים הנה חלום אחד הוא:**

ושבעה התיקונים:

בראשית וירא כיג: התיקון הראשון התיקון של הורדת השכינה לתחתונים מתחיל באברהם **כאשר התעו אתי - דרגא מונח רביע**, ואברהם אבינו לא הלך אחרי אומות העולם.

רש"י מפנה לתרגום אונקלוס על הפסוק: **'והוה כד טעו עממיא בתר עובדי ידיהון יתי קריב ה' לדחלתיה'** [ויהי כאשר טעו העמים אחרי עבודת ידיהם (עבודה זרה), אותי קירב ה' ליראתי].

ויהי כאשר התעו אתי אלהים מבית אבי ואמר ליה זה חסדך אשר תעשי עמרי

אל כל-המקום אשר נבוא שְׁמָה אמרי-לי אחי הוא:

בראשית חיי שרה כד, טו: התיקון השני ע"י רבקה והנה רבקה יצאת – דרגא מונח רביע, ויצחק ויבן שם מזבֶּח – דרגא מונח רביע ויהי-הוא טרם פָּלָה לְדַבַּר וְהֵנָּה רַבְקָה יִצְאָת אֲשֶׁר יָלְדָה לְבַתְּוָאֵל בֶּן-מִלְכָּה אִשְׁתִּי נָחוּר אֲחִי אֲבֵרְהָם וְכִבְדָּה עַל-שִׁכְמָה:

בראשית תולדות כו, כה:

וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה' וַיֵּט-שָׁם אֱהֱלֹו וַיִּכְרוּ-שָׁם עֲבָדֵי-יִצְחָק בָּאָר:

בראשית ויצא כט, ב: התיקון השלישי ע"י יעקב והנה באר בשֶׁדָּה – דרגא מונח רביע

וַיָּרָא וְהֵנָּה בָּאָר בְּשֶׁדָּה וְהֵנָּה-שָׁם שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי-צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ בִּי מִן-הַבָּאָר הַהוּא וְשָׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֲבֹן גָּדְלָה עַל-פִּי הַבָּאָר:

בראשית ויחי נ, כד: התיקון הרביעי ע"י לוי המתחיל בעצם ביוסף כי ממנו עד עמרם יש סידרה של דרגא שפירשנו כמעבירי המסורת על הגואל וכנראה גם התיקון והורדת השכינה מרקיע לרקיע. פָּקֶד וּפְקָד אֶתְכֶם – דרגא מונח רביע

וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל-אֶחָיו אֲנֹכִי מֵת

וְאֵלֵהֶם פֶּקֶד וּפְקָד אֶתְכֶם וְהֵעֵלָה אֶתְכֶם מִן-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵיִצְחָק וְלֵיעֲקֹב:

שמות וארא ו, טז יח כ

[טז] וְאֵלָּה שְׁמוֹת בְּנֵי-לֹוִי לְתֹלְדֹתָם גִּרְשׁוֹן וְקַהַת וּמְרָרִי

וּשְׁנִי חֲנִי לֹוִי שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:

[יח] וּבְנֵי קַהַת עֲמָרָם וַיִּצְחָר וְחִבְרוֹן וְעִזִּיאֵל

וּשְׁנִי חֲנִי קַהַת שְׁלֹשׁ וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:

[כ] וַיִּקַּח עֲמָרָם אֶת-יוֹכָבֵד בְּדָתָהּ לֹוִי לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לֹוִי אֶת-אֶהֱרֹן וְאֶת-מֹשֶׁה

וּשְׁנִי חֲנִי עֲמָרָם שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה:

טז ושני חיי לוי שבע וגו' - שבע דרגא

יח ושני חיי קהת שלש וגו' - שלש דרגא

כ ושני חיי עמרם שבע וגו' - שבע דרגא

- טט - אפשר שהדרגא מרמז לשרשרת הקבלה מיוסף עד עמרם שהגואל יזדהה במלים פקד יפקד . פקד פקדתי אתכם .
- הרמב"ן שמות ג טז בשם שמות רבא** משה רבנו נעקר מבית עמרם בגיל שנים עשרה ולא קבל המסורת שעברה מיוסף ללוי לקהת לעמרם.
- טט - כנראה שיוסף העביר לשאר שבטי י-ה ולוי האריך ימים מכולם והעביר לקהת שהעביר לעמרם.

שמות ב, ט: התיקון השביעי ע"י משה וּתְאֹמַר לָהּ בַת-פְּרַעֲפָה – דרגא מונח רביע, הורדת השכינה לתחתונים.

וּתְאֹמַר לָהּ בַת-פְּרַעֲפָה הִילִיכִי אֶת-הַגִּלְד הַזֶּה וְהִינִקְחוּ לִי נֹאֲנִי אֶתְּנֶן אֶת-שְׂכָרְךָ וַתִּקַּח הָאִשָּׁה הַגִּלְד וַתִּנְקְחוּ:

9.3 איכה א

איכה א, ז

ס זכרה ירושלים ימי עניה ומרויחיה כל מחמדיה אשר היו מימי קדם – רביע ... זקה-קטן ... זקה-קטן
בנפל עמה ביד-צָר ואין עזר ליה ראיה צרים שחקו על משבתה: ס – רביע ... זקה-קטן ... זקה-קטן
רביע ... זקה-קטן ... זקה-קטן בין שני קיסרים – תבנית טעמים העשויה להיות דומה לשלוש זקה בין שני קיסרים, שבין תפקידיה הבעת
תוקף, עצמה לטוב ולמוטב.
בנפל עמה ביד-צָר - דרגא מונח רביע – תבנית טעמים שבין תפקידיה (א) תפקיד פרט מרכזי שפרטים אחרים נמשכים אחריו. (ב)
תפקיד פתוי היצר ותיקונו

בחלק הראשון של הפסוק זכרה ירושלים תבנית הטעמים רביע זקה-קטן זקה-קטן זקה-קטן מדגישה את עצמת האחיזה בתורה שקדמה לכל, את
גדולת העבר, עצמת אירועי עבר בין לטוב בין למוטב
בחלק השני של הפסוק בנפל עמה ביד-צָר תבנית הטעמים דרגא מונח רביע מדגישה את עצמת הנפילה בגלל שבני ישראל שבתו
(התרחקו) ממה שהיו מצווים לשבות עליו (שבת, ר"ה, מועדים, שמיטות, דברים האסורים)

בחלק השני של הפסוק בנפל עמה ביד-צָר תבנית הטעמים דרגא מונח רביע (א) בתפקיד פרט מרכזי שפרטים אחרים נמשכים אחריו.
(ב) בתפקיד פתוי היצר, כמופע הראשון בתנ"ך (בר ג, ו) וְכִי תֵאָדָה-הוּא לְעֵינַיִם שגרם להתרחקות ולנפילה. תוקף הפתוי והעצמת
הנפילה מרוזמת בתבנית רביע זקה-קטן זקה-קטן זקה-קטן – תבנית טעמים שבין תפקידיה הבעת תוקף, עצמה לטוב ולמוטב.

אבל תבנית הטעמים של בנפל עמה ביד-צָר – דרגא מונח רביע, גם מרמזת לתיקון כפי' רש"י ... ומדרש אגדה דורשו בלשון אחר
(איכה רבה א, לד): שהיו שובתיך בגולה כשבתות וימים טובים, ושומטין בשביעיות, והיו האומות משחקים עליהם ואומרים: שוטים,
בארצכם ולא שמטתם, ועכשיו בגולה תשמטו? בארצכם לא שמרתם, עכשו תשמרו?
שמירת המצוות התקיפה בגולה היא תחילת התיקון לשיבת ציון. הכתוב הוא שבר וקינה, טעמי הכתוב מרמזים לתיקון וניחום.

בעזרת נחלת יעקב זכרה ירושלים – מונח רביע, נבואה שבני ישראל יזכירו בעתיד כי בית ראשון היה יתר על בית שני בחמישה דברים:
יומא כא, ב: אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני, ואלו הן: ארון וכפורת וכוורים, אש, ושכינה, ורוח הקודש,
ואורים ותומים.

תוספות ישנים על הדף כותב שמן המשחה שלא היה בבית שני לא קחשיב דלא חשיב אלא דברים שהיו באים לצורך המקדש דווקא
מהרש"א חידושי אגדות מסכת יומא דף כא עמוד ב
ארון וכפורת וכוורים כו'. ב-פ"ק דכריתות ו-פ"ג דהוריות יליף ליה מקרא דארון יאשיהו גנזו ובכללו כפורת וכוורים שעליו ובהך
חשיב להו כפרש"י ועוד חשיב שם שמן המשחה וצנצנת המן ומקלו של אהרן כו' שגם הם נגנזו עם הארון והכא לא חשיב אלא הנך
חמשה דברים החשובים וצורך בהן הרבה והם נחשבים חסירים בבית שני דמחסרון ה' של ואכבדה יליף לה דהיינו ה' דברים מכובדים
שהיו חסרים בבית שני:
רבינו בחיי: שחסרו משם ה' דברים: ארון, שמן המשחה, אש, שכינה, ואורים ותומים. (גי' שמן המשחה במקום רוח הקודש)

כל מחמדיה – יתיב, דווקא כך, בשילוב עם התבנית רביע ... זקה-קטן ... זקה-קטן בא להעצים את השפע שהיה לכלל ישראל, שפע
גשמי ושפע רוחני. ע"כ בעזרת נחלת יעקב

אשר היו – מרכא טפחה, יתור לרבות מימי קדם – מרכא אתנח, מרבה (ואין הסבר לתפקיד אתנח פרט ללווי למרכא)
(א) אשר היו – מרכא טפחה יתור לרבות מחמדיה כנמנים ב-בבלי כריתות ה, ב (וכן ב-הוריות יב, א) והתניא: משנגנז ארון, נגנז
צנצנת המן וצלוחית שמן המשחה, ומקלו של אהרן שקדים ופרחים, וארגז ששגרו פלשתים דורון לאלהי ישראל, שנאמר: (שמואל א'
ו, ח) וְאֵתוּ כְּלֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר הִשְׁבַּתְתֶּם לוֹ אֲשֶׁם תְּשִׁימוּ בְּאָרְזוֹ מִצְדוֹ, וּמִי גִנְזוּ? יֵאשִׁיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה גִּנְזוּ,
(ב) מימי קדם – מרכא אתנח, מרבה ב-ארגז ששגרו פלשתים דורון לאלהי ישראל, היו (שמואל א' ו, ז) חמשה עפלי טחרי זהב כנגד
חמשה סרני פלשתים שהם מושלי חמש ערים מרכזיות עזה, אשקלון, אשדוד, גת, עקרון, וחמשה עכברי זהב כנגד שאר הערים
והכפרים והעם הפלשתי. (הערה: הסדר יכול להיות גם הפוך, הפריטים ב-(א) נרמזים ב-(ב) והפריטים ב-(ב) נרמזים ב-(א))

שמואל א ו, ח:

וּלְקַחְתֶּם אֶת-אֲרוֹן ה' וְנִתַּתֶּם אֹתוֹ אֶל-תְּעִנְלָה וְאֵתוּ כְּלֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר הִשְׁבַּתְתֶּם לוֹ אֲשֶׁם תְּשִׁימוּ בְּאָרְזוֹ מִצְדוֹ
וּשְׁלַחְתֶּם אֹתוֹ וְהִלַּךְ:
וְאֵתוּ כְּלֵי הַזֶּהָב – מונח לגרמיה (מונח פסק), מונח רביע,
בקריאה עם פסק וְאֵתוּ – מונח לגרמיה, זה מתיחס ל-מספר סרני פלשתים חמשה
בקריאה ללא פסק וְאֵת כְּלֵי הַזֶּהָב – מונח מונח רביע, זה מתיחס לקבוצות הפריטים שנתנו סרני פלשתים בארגז הזהב: (שמואל א'
ו, ז) חמשה עפלי טחרי זהב כנגד חמשה סרני פלשתים שהם מושלי חמש ערים מרכזיות עזה, אשקלון, אשדוד, גת, עקרון,
וחמשה עכברי זהב כנגד שאר הערים והכפרים והעם הפלשתי.
[ד] וְיֵאמְרוּ מַה הָאֵשֶׁם אֲשֶׁר נָשִׁיב לוֹ וְיֵאמְרוּ מִסְפַּר סַרְנֵי פְלִשְׁתִּים חֲמֵשָׁה עֶפְלֵי טַחְרֵי זֶהָב וְחֲמֵשָׁה עֶכְבְּרֵי זֶהָב
כִּי-מִגִּפְתָּה אֲחַת לְכָלֶם וּלְסַרְנֵיכֶם:
[יא] וְנִשְׁמוּ אֶת-אֲרוֹן ה' אֶל-תְּעִנְלָה וְאֵת הָאָרְזוֹ וְאֵת עֶכְבְּרֵי הַזֶּהָב וְאֵת צְלָמֵי טַחְרֵיהֶם:

בבלי יומא כא, ב

אמר מר: ועשן המערכה. ומי הוה עשן במערכה? והתניא: חמשה דברים נאמרו באש של מערכה: רבוצה כארי, וברה כחמה, ויש בה

לשובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

9.4 ראש השנה, ירושלמי פ"א

ירושלמי ראש השנה פ"א ה"א (וילנה א,א)

שמות בא יב, הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם רֵאשִׁים רֵאשִׁון הוּא לְכֶם לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:

הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם - מיעוט, רֵאשִׁון הוּא לְכֶם - מיעוט, מיעוט אחר מיעוט לרבות.

מיעוט א' ממעט את הפריטים הבאים מלהיות שייכים ל- רֵאשִׁון (לראש חדש ניסן) המתמעטים הם: שנות עולם, שמיטין, יובלות, נטיעה, ירקות (היינו מעשרות), מלכים, רגלים

אבל הותר רֵאשׁ חֲדָשִׁים ראש למנין חדשים

מיעוט ב' ממעט מהמיעוט הראשון (כלומר מוציא מהקבוצה שהתמעטה) את מלכים ורגלים ומצרפן לקבוצה שבה נשאר קודם רֵאשׁ

חֲדָשִׁים למנין חדשים

• הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם - דרגא תביר טפחא רֵאשׁ חֲדָשִׁים - מונח אתנח

• רֵאשִׁון הוּא לְכֶם - מרכא פשטא זקף-קטן, חותך שני פריטים מהמיעוט הראשון והם מלכים ורגלים ומצרפן ע"י רֵאשִׁון - מרכא

שמאריך את הקבוצה, אל הפריט רֵאשׁ חֲדָשִׁים שנתר מהחיתוך הראשון

• טט הַחֲדָשׁ הַזֶּה לְכֶם - דרגא תביר טפחא רֵאשׁ חֲדָשִׁים - מונח אתנח

• דרגא תביר טפחא - קבוצת פריטים שאפיונם רֵאשׁ חֲדָשִׁים - מונח אתנח. ראש משמעו עצם העומד לעצמו בלי פריטים הנמשכים אחריו. לעומתו רֵאשִׁון - משמעו פריט ראשון בסידרת פריטים.

• אין בתנ"ך התייחסות מפורשת לחדשים של שנות עולם, שמיטין, יובלות, נטיעה, ירקות (היינו מעשרות).

• לעומת זאת יש התייחסות מפורשת לחדשים באופן סדרתי המתחיל לחדש ניסן כראשון לחדשי השנה למנין ישראל, כך הוא למלכי ישראל ולרגלים של ישראל.

הדרשה לשייך ראשי שנים אחרים לניסן ואחרים לזמנים אחרים מסתמכת על ידיעה שיש ראשי שנים לענינים שונים. ה-ירושלמי ראש השנה פ"א ה"א מביא ראייה לראש השנה למלכי ישראל מהפסוקים הבאים:

רבי יעקב בר אחא ר' יסא בשם ר' יוחנן

כתיב **דברי הימים ב ג,ב: וַיְחַל לְבָנוֹת בְּחֻדְשׁ הַשָּׁנִי בַּשָּׁנָה אַרְבַּע לְמַלְכוּתוֹ:**

הקיש שנת אַרְבַּע לְמַלְכוּתוֹ ל-הַשָּׁנִי שבחדשים, מה שני שבחדשים אין מונין אלא מניסן אף שני ש-בַּשָּׁנָה אַרְבַּע לְמַלְכוּתוֹ: אין מונין אלא מניסן. וזה שהחדש השני אן הוא מניסן לומדים מהפסוק המקביל במלכים שבו נאמר חדש זיו שהוא אייר הבא אחרי ניסן.

וַיְחַל - תלישא-גדולה, אפשר כי בתפקיד של חציצה בין שנה לשנה למלכים שמתחילה בראש חדש ניסן.

ה- ירושלמי ראש השנה פ"א ה"א (וילנה א,ב) מקשה, אין לי אלא לשעה לדורות מניין? זו דוגמה פרטית למנין שנות מלכות שלמה המלך,

מניין שזה כללי? ועונה בפסוק **מלכים א,א: וַיְהִי בַשָּׁמוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם בַּשָּׁנָה**

הַרְבִּיעִית בְּחֻדְשׁ זֶה הוּא הַחֲדָשׁ הַשָּׁנִי לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל-יִשְׂרָאֵל וַיִּבֶן הַבַּיִת לַיהוָה:

חלק מפסוק זה מקביל לפסוק הנ"ל מ-**דברי הימים ב ג,ב: אלא שתבנית טעמיו היא כעין פרט וכלל ופרט. הכלל שבו המרומז בטעמי בַּשָּׁנָה הַרְבִּיעִית - קדמא ואזלא, בא ללמד על המנין לכל מלכי ישראל. ונראה מתבנית טעמיו כי הוא מלמד על עצם הקיום של ראשי שנים לענינים שונים.**

וַיְהִי בַשָּׁמוֹנִים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה - מונח מונח מונח מונח מונח פזר, כעין ששה פזר, דרוש למקום אחר ואם צריך גם למקומו מעין הענין המצויין ע"י התלישא שאחריו.

לְצֵאת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ-מִצְרַיִם - מונח מונח תלישא-קטנה, כעין שלוש תלישא-קטנה, מענין תפקידי תלישא - שיעור, חציצה, מחיצה, מידרוג בביצוע מצווה, מידרוג בעונשין.

תלישא-קטנה מרמזת לראש שנה בכלל כי הוא כעין חציצה בין שנה לשנה לענין כלשהו הצריך מנין שנה.

כעין שלוש תלישא-קטנה ירמז כי ראש חודש ניסן הוא ראש שנה לשלושה דברים: מנין חדשי ישראל, למלכים, לרגלים.

א. מנין חדשי ישראל המונים חדשים ליציאת מצרים,

ב. למלכים: בודאות למלכי ישראל ואף למלכי אומות העולם כפי המבורר בהמשך הירושלמי.

ג. לרגלים הענין מבורר בהמשך בקשר לקיום מצוות לא תאחר הבאת נדרי קרבנות, למאן דאמר שבל תאחר הוא על רגלים

כסידרון, אז הנודר בין פסח לשבועות, יתנו לו עד חמשה רגלים לא לעבור על הלאו של בל תאחר, הוא כבר הפסיד את העשה

להביא ברגל הראשון אחרי נדרו.

פור באופן כללי ירמז ללימוד במקום אחר ואם צריך גם למקומו. כאן מתאפיין מלימוד תלישא וכנראה מלמד מעין הענין המצויין ע"י התלישא שאחריו, העוסק בכעין מחיצה שראש שנה מהוה בין שנה לשנה. כל מונח שלפני פור מוסיף כעין עוד פור. פור המלמד למקומו. היות וכל מונח מוסיף כעין עוד פור בענין המתאפיין ע"י התלישא אפשר כי כאן ע"פ בבלי ר"ה ז,א ילמד כי א' ניסן הוא כעין מחיצה המבדילה בין שנה לשנה. **בבלי ראש השנה ז,א** תנו רבנן: באחד בניסן ראש השנה לחדשים, ולעיבורין, ולתרומת שקלים, ויש אומרים אף לשכירות בתים. לחדשים מנלן - דכתיב (שמות בא יב,ב) **הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם נְאֻם חֹדְשֵׁי רֵאשֹׁן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:**

לימוד מפור לשלושה ענינים למקומו (בקשר לראש חדש ניסן): לעיבורין, ולתרומת שקלים ויש אומרים אף לשכירות בתים. אם מעברין שנה אז יש לעבר את החדש שקודם לניסן ולא ביומו האחרון. מכריזים על תרומת השקלים בחודש הקודם לניסן ומקבלים התרומות לשנה המתחילה בניסן החל מראש חודש ניסן, וכך גם פוסקים מלהביא קרבנות מתרומת שקלים של שנה קודמת ומתחילים מתרומת שנה המתחילה בניסן.

בבלי ראש השנה ז,א לעיבורין מניסן מניגין? והתניא: אין מעברין השנה לפני ראש השנה, ואם עיבורה - אינה מעוברת, אבל מפני הדחק מעברין אותה אחר ראש השנה מיד, ואף על פי כן אין מעברין אלא אדר! - אמר רב נחמן בר יצחק: מאי עיבורין - הפסקת עיבורין. (משהגיע ניסן כבר אין מעברין) **בבלי ראש השנה ז,א** ולתרומת שקלים. מנלן? - אמר רבי יאשיה: אמר קרא (במדבר פינחס כח) זאת עלת חדש בחדשו לחדשי השנה. אמרה תורה: חדש והבא קרבן מתרומה חדשה. וגמרי שנה, שנה מניסן, דכתיב (שמות בא יב) ראשון הוא לכם לחדשי השנה..... אמר רב יהודה אמר שמואל: קרבנות צבור הבאין באחד בניסן - מצוה להביא מן החדש, ואם הביא מן הישן - יצא, אלא שחיסר מצוה. **בבלי ראש השנה ז,ב** ויש אומרים אף לשכירות בתים. תנו רבנן: המשכיר בית לחבירו לשנה - מונה שנים עשר חודש מיום ליום. ואם אמר לשנה זו, אפילו לא עמד אלא באחד באדר, כיון שהגיע יום אחד בניסן - עלתה לו שנה.

כעין שש פור ללמד למקומות אחרים ולהוציא מקשר לראש חדש ניסן (א ניסן). (א אלול, א תשרי, טו תשרי, א או טו בשבט, טו ניסן, טז ניסן, ו סיון), סה"כ 7 תאריכים, ולר"א ולר"ש אין א אלול אלא זה א תשרי, סה"כ 6 תאריכים שהם ראש שנה בנוסף על א ניסן) א. ירמז ע"פ **פ"א ה"א** לראש שנה באחד באלול למעשר בהמה, ר' אליעזר ור' שמעון אומרים באחד בתשרי, ב. ירמז ע"פ **פ"א ה"ב** לראש חדש תשרי כראש שנה לשנות עולם, שמיטין, יובלות, נטיעה, ירקות (היינו מעשרות), מה שהתמעט בדרשה על (שמות בא יב,ב) **הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם נְאֻם חֹדְשֵׁי**,

א. 1. ע"פ **בבלי ר"ה ז,א** א' תשרי ראש שנה לירקות ולמעשרות ולגדרים. כאשר אדם נודר בערב ר"ה של תשרי בהגיע ר"ה נגמר נדרו. תוס' מסבירים כי המשנה לא הזכירה נדרים כי היא עוסקת בראשי שנים המתחילים דבר ואילו בהשלמת נדר מדובר בדבר המפסיק.

- ב. באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי, ובית הלל אומרים בחמשה עשר בו,
- ג. אפשר כי ירמז גם לנאמר ב**פ"א ה"ג** מועדים שהם כעין ראשי שנה מבחינת השפעתם על השנה שנמשכת אחריהם:
- ד. **משנה ראש השנה פ"א מ"ב** בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה (טו ניסן) בעצרת על פירות האילן (ו סיון) בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו ככני מרון (א תשרי) שנאמר (תהלים לג,טו) **הַיִצְחָר יַחַד לָבָם הַמְבִיֵן אֶל-כָּל-מַעֲשֵׂיהֶם:** ובחג נידונין על המים. (טו תשרי)
- ה. ע"פ **בבלי ר"ה ז,ב** - טז ניסן ראש השנה לעומר, התיר מן החדש (מתבואה חדשה) במדינה, ומה שלא השריש עד יום זה כבר לא יותר בשנה זאת.
- ו. ע"פ **בבלי ר"ה ז,ב** - ו סיון ראש השנה למנחות, התיר מנחות מן החדש במקדש.

רוב התאריכים הנרמזים מהפסוק מתואמים עם הכתוב ב-**משנה מסכת ראש השנה פ"א מ"א ו-מ"ב** [א] ארבעה ראשי שנים הם באחד בניסן ראש השנה למלכים ולרגלים באחד באלול ראש השנה למעשר בהמה רבי אלעזר ורבי שמעון אומרים באחד בתשרי באחד בתשרי ראש השנה לשנים ולשמיטין וליובלות לנטיעה ולירקות באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי בית הלל אומרים בחמשה עשר בו: [ב] בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו ככני מרון שנאמר (תהלים לג) היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם ובחג נידונין על המים:

פור בדרך רמז וסוד שתי פעמים 480 שנה ירמז ל- 960 שנה כמוסבר להלן:
בבלי יומא פ"ח מ"ט

אמר רבי עקיבא, אשְׁרִיכֶם יִשְׂרָאֵל, לְפָנָי מִי אֶתֶם מְטַהְרִין, וּמִי מְטַהֵר אֶתְכֶם, אֲבִיכֶם שְׁבַשְׁמִים, שְׁנֵאמַר, (יחזקאל לו) וְנִרְקַתִּי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם. וְאָמַר, (ירמיה יז) מְקַנֵּה יִשְׂרָאֵל יְיָ, מִה מְקַנֵּה מְטַהֵר אֶת הַטְּמְאִים, אֵף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל: נשלמה מסכת יומא

אמר רבי עקיבא, אשְׁרִיכֶם יִשְׂרָאֵל, לְפָנָי מִי אֶתֶם מְטַהְרִין, וּמִי מְטַהֵר אֶתְכֶם, אֲבִיכֶם שְׁבַשְׁמִים, שְׁנֵאמַר, **יחזקאל לו, כה:** וְנִרְקַתִּי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל-גִּלְוֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם: וְאָמַר ירמיהו יז, ג: מְקַנֵּה יִשְׂרָאֵל יְהוָה כָּל-עֲזוֹבָיו וַיִּבְשׂוּ יְסוּרֵי וְסוּרֵי פְאָרְצָן וַיִּפְתְּבוּ כִּי עֲזָבוּ מְקוֹר מַיִם-חַיִּים אֶת-יְהוָה: פ, מה מְקַנֵּה מְטַהֵר אֶת הַטְּמְאִים, אֵף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל:

בית המקדש הראשון הוחל בנינו 480 שנה מיציאת מצרים, ועמד 410 שנה, ועד הקמת בית שני עברו עוד 70 שנה וסה"כ 960 שנה כמספר 960 לוג של מקווה כשר (3 אמות מעוקבות, 40 סאה, 240 קב, 960 לוג). הגמרא מציינת שרוב השנים האלה עבדו עבודה זרה ומששבו לבית שני ראו אנשי כנסת הגדולה שהיא שעת רצון ועמדו ובקשו ונענו וביטלו (כלאו) את יצר העבודה זרה מישראל. עבודה זרה מטמאה כמו נדה (מס' שבת) לכן מה מְקַנֵּה (לפחות 960 לוג) מְטַהֵר אֶת הַטְּמְאִים, אֵף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל: מיד שעברו את ה- 960 שנה ובפרט שכבר בימי מרדכי ואסתר (כ- 12 שנה לפני כן) קיימו וקבלו עליהם לחדש הברית ולעבוד את השם לבדו.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

9.5 יום הכפורים

ויקרא אחרי מות טז, ב ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אהיך

ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת

אל פני הכפרת אשר על הארון ולא ימות פי בענין ארצה על הכפרת:

לימוד המתחיל מ- **תורה שלמה [כא] אבות דרבי נתן פ"ב ה"ג** אבל מסיק מאדר"נ מסקנה נוספת. **ויאמר ה'** – קדמא ואזלא **אל משה** – רביע, כעין כלל מלמד על ארבעה דברים שעשה משה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום. ובכולם עשוי היה להיות גם מאמר מפי הגבורה שמשמעו היה שכיון שעלה בדעתו של משה לעשות דבר מסוים אז היה גם מאמר מפי הגבורה שצווהו כך.

(א) לפני מתן תורה המקום צווהו על שני ימי פרישה ומשה הוסיף לבני ישראל יום שלישי לפרישה מאשה ונמצאו מקבלין תורה בטהרה. (ב) משה עצמו מדעתו פירש מן האשה והסכימה דעתו לדעת המקום. ורבי יהודה בן בתירא אומר שנאמר לו מפי הגבורה לפרוש ועל כך פירש מאורי אור ע"פ תוס' בשבת פז, א כי משה נתן דעתו לפרוש מן האשה ולכן נאמר לו מפי הגבורה לפרוש מן האשה ושפיר שייך למימר והסכימה דעתו לדעת המקום.

(ג) ושבר את הלוחות והסכימה דעתו לדעת המקום. ורבי יהודה בן בתירא ועוד תנאים אומרים שנאמר לו מפי הגבורה לשבור, ומתריך מאורי אור כי בשבת פז, א דרשו מאותם נימוקים שמרע"ה עשה מדעתו וכן יוצא ע"פ נוסח הגר"א.

(ד) פירש מאהל מועד והסכימה דעתו לדעת המקום. והמקור לכך במקרא (**ויקרא אח"מ טז, ב**) **ואל יבא בכל עת אל הקדש** אמר ומה אהרן אחי שמשוח בשמן המשחה ומרובה בגדים ומשתמש בהם בקדושה, אמר לו הקב"ה **דבר אל אהרן אהיך ואל יבא בכל עת אל הקדש** אני שאני מזומן לכך על אחת כמה וכמה שאפרוש מאהל מועד. פירש מאהל מועד והסכימה דעתו לדעת המקום.

ספרא אח"מ פרשה א (ו) אהיך באל יבוא, ואין משה בכל יבוא, או **אהיך** בכל יבוא ואין הבנים בלא יבוא, אמר רבי אלעזר ודין הוא ומה אם שנצטוו לבוא נצטוו שלא לבוא, מי שלא נצטוו לבוא אינו דין שנצטוו שלא לבוא, תמימים יוכיחו שנצטוו לבוא אל אהל מועד ונצטוו לבוא שלא שתויי יין ושכר. (ז) אבל בעלי מומים שלא נצטוו לבוא לא נצטוו לבוא שלא שתויי יין (אבל) [אף] כאן המצוה נצטוו תלמוד לומר **דבר אל אהרן** שאין תלמוד לומר **אהיך** ומה תלמוד **אהיך** לרבנות את הבנים.

דבר אל אהרן אהיך – זרקא מונח סגול, כעין מוסיף מהענין על הענין כנדרש בתו"כ ומה תלמוד **אהיך** לרבנות את הבנים. הוספה מאהרן אהיך עליו אלו בניו ומצאנו **בנים** שנקראים **אחים** (**בראשית ויצא לא, נד**) **ויזבח יעקב זבח פהר ויקרא לאחיו לאכל לחם וינאכלו לחם ויגלינו פהר**:

הדין להלן ע"פ המפורט **בבלי מנחות כז, ב** אפשר כי **ויקרא אח"מ טז, ב: דבר אל אהרן אהיך** – זרקא מונח סגול אפשר כי מרמז גם לתוספת דרכי כניסה אל קדש הקדשים לצורך כלשהו שאינו בגדר כניסה אל-פני הכפרת. רבי יהודה אומר: כל היכל כולו ו- **מבית לפרכת** - בארבעים, ו- **אל פני הכפרת** - במיתה. ובהמשך הגמרא רבי יהודה מבהיר כי בארבעים זה באזהרה **אל פני הכפרת** דכתב רחמנא למה לי? ש"מ: **אל פני הכפרת** במיתה, **מבית לפרכת** באזהרה. – אתנח, מגביל אין מלקות ארבעים ללא אזהרה אבל אין בכניסה לאזור זה מיתה

ורבנן? ה"נ דלא צריך, והאי דכתב רחמנא **אל פני הכפרת**, למעוטי דרך משופש, כניסה באופן כללי עם הפנים למערב ולא דווקא מול הכפרת היא במיתה, אבל כניסה עם צידוד הפנים לצפון או לדרום או למזרח אינה במיתה וזה על בסיס בנין האב הזה שלמד תנא דבי ר"א בן יעקב: **אל פני הכפרת** קדמה - **זה בנה אב**, כל מקום שנאמר **פני** - אינו אלא פני קדים. מפסוק (**ויקרא אח"מ טז, ב**) **אל פני הכפרת קדמה** וגם שינה ממלת "על" למלת "אל"

ורבי יהודה? (אבל רבי יהודה למד מ- (**ויקרא אח"מ טז, ב**) לימא קרא פני, מאי אל? ש"מ אל דוקא. כלומר דווקא כניסה עם הפנים למערב ודווקא מול פני הכפרת שעל ארון העדות למזרח היא במיתה. אבל כל כניסה אחרת לצורך אינו במיתה. ואפשר כי **אל פני הכפרת** – קדמא אזלא מלמד על בנין אב כי אחריו **אשר על הארון ולא ימות פי בענין** פעמיים זקן-קטן בין שני קיסרים, על דרך כניסה **פי** – יתיב, בתפקיד דווקא כך, כניסה עם הפנים מערבה מול הכפרת שעל הארון. בנין אב זה ממלמד על הזיות דם פרה אדומה. לשיטת רבנן מתוך הבריור של מלת אל חוזרת הגמרא ל"אל" נכח פני אהל מועד בהזאת דם פרה אדומה - רבנן "אל" לא דווקא במדויק רק בכיוון כללי מערבה מול ההיכל ובכך יצא, כמו כל כניסה עם פנים מערבה במיתה, ואילו לרבי יהודה יהיה מוכרח להסביר **והזך אל נכח** דווקא בהזאת מדויקות יצא, ואחרת לא יצא.

רש"י עה"ת פי בענין ארצה על הכפרת: כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני ולפי שגלוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבא זהו פשוטו, ומדרשו לא יבא כי אם בענין הקטרת ביה"כ: **שפת"ח** ולפירוש רבותינו משמש **כי** דהכא בלשון אלא, כלומר "אל יבא אל הקדש אלא בענין הקטרת ביה"כ כי עשן הקטרת דומה לענין ולאפוקי פירושו עמוד הענין דלעיל שפירושו שהשכינה שורה בו **רמב"ן** ... וזה טעם, **פי בענין ארצה על הכפרת**: שלא יכנס רק בקטרת שיעלה עננו שם, כמו שאמר (**בפסוק יב**), וכסה ענן הקטרת את הכפרת:

רשב"ם פי בענין ארצה על הכפרת. לפי פשוטו שהר מתוך עמוד הענין אני נראה כל שעה על הכפורת כדכתיב ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים ואם יראה הכהן ימות. לפיכך כשנכנס ביום הכפורים צוהו הקב"ה להקטיר קטורת בפנים תחילת **להחשיך את הבית בענין** הקטורת ואח"כ יביא דם הפר ודם השעיר: **פי בענין** - יתיב - דווקא כך, תן הקטורת על הגזלים דווקא בקדש הקדשים ואז יהיה גלוי ה' בענין כמו בסיני (הנני בא אליך בעב הענן – זרקא סגול) ובמשכן.

ויקרא אחרי-מות טז, ח: ונתן אהרן על-שני השעירים גרלות גורל אהרן לה' וגורל אהרן לעזאזל:

ירושלמי יומא פ"ג ה"א (כא,א) ד"ה לה' לרבות שעיר המשתלח שיהא פסול משום מחוסר זמן קה"ע – כגון ששחט אמו היום לחולה או שאינו בן שמונת ימים דבעינן שיהיה ראוי לה' **פני משה** – לה'. כתיב ומימים השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה', לרבות לשעיר המשתלח שיהא פסול משום מחוסר זמן שאע"פ שאינו קרב לה' מ"מ ראוי לה' בעינן. ואתיא כהאי אמר רבי יוחנן וכו'. דלדידיה איצטריך האי קרא לרבות לשעיר המשתלח דס"ל דאף בפה קובע וה"א דיכול לקבוע למחוסר זמן שיהא לשעיר המשתלח קמ"ל (טט) – בא להשמיענו שכשם שאינו ראוי לה' כך אינו ראוי להיות לשעיר המשתלח (לה') – זקף-קטן – בתפקיד של שטים, מרבה מכאן לשעיר המשתלח שיהא כמו קרבן הראוי לה'

ויקרא אח"מ טז, כט [כט] והיתה לכם להקת עולם בתוך השביעי בעשור לה' תענו את-נפשתיכם וכל-מלאכה לא תעשו האזרח ויהגור הגר בתוכם:

ע"פ ירושלמי יומא פ"ח, ה"א

אופן הסבר א מ- וכל-מלאכה לא תעשו

מה מלאכה שאסרתי לך במקום אחר מלאכה שחייבים עליה כרת (טט כגון שבת) אף עינוי שאסרתי לך במקום אחר ענוי שחייבים עליו כרת:

- א' הפיגולין והנותרים (טט הנותרים שכבר נותרו, ולא רק אכילה שיש בה כרת בלבד תפרוש ממנה ביה"כ אלא אף זו)
- ב' לרבות את הטבלין, ת"ל תענו את-נפשתיכם (שיש בה מיתה בידי שמים ואף זו)
- ג' מרבה את הנבלה, ת"ל תענו את-נפשתיכם (עונש מלקות ואף זו)
- ד' מרבה את החולין (המותרת תמיד ואף זו)
- ה' מרבה את התרומה ומעשר שני שאינן בכל תותיר (אכילת מצוה, אז ודאי שאסור לאכול)
- ו' מרבה את הקדשים שהן בכל תותיר (טט) – קודם שהותיר, אכילת מצוה שמונעת נותר, גם אסורה ביה"כ

תענו את-נפשתיכם וכל-מלאכה לא תעשו – תבנית רביע ... זקף-קטן, שע"פ מסקנה מהמהרז"ו זאת כעין אם כל המידות שתום שלא בא לסתום אלא לפרש רבוי אסור אכילה של כל המאכלים גם אלו שמותרים בנוסף לאסורים תמיד או חלקית שגם נענשים עליהם מעל שיעור מסוים.

אופן הסבר ב'

דבר אחר תענו את-נפשתיכם דבר שהוא ענוי אב(ידת) בית נפש

● **קה"ע** והכי פירושו ענוי שהיא בתוך חלל הגוף איירי.

ואי זו, זו, אז אכילה ושתייה, משום ר' ישמעאל אמרו נאמר כאן **תענו את-נפשתיכם** ונאמר להלן ויענך וירעיבך, מה ענוי שנא' להלן ענוי רעבון אף ענוי שנאמר כאן ענוי רעבון ולמה **ששה דברים** כנגד ששה עינויין האמורים בפרשה והא ליתנון אלא **חמישה** (אכילה, שתייה, סיכה, נעילת הסנדל, תשמיש) א"ר תנחומא ואחד מוסף ברחיצה.

● **קה"ע** רחיצה לא קשיב בענויים דהא מרחיץ ידיו, עכ"פ לא אמר הכי פריך והא אינן אלא חמישה עינויין בתורה תרי באחרי מות ושלשה באמור אל הכהנים ומשני ר' תנחומא דעוד אחד במוסף דהיינו בפרשת פנחס שהוא ובעשור וכו' ופי' זה נראה עיקר וכו' בתענית.

ב-**בבלי יומא עד,ב** מוסיף לכל מאכל קרא, הקרא תענו את-נפשתיכם ועוד חמישה פסוקים, סה"כ ששה פסוקים. הקרא תענו את-נפשתיכם – מונח רביע מרמז על לפחות ארבעה ענינים, הגמרא מבררת ששה מקורות אכילה. תבנית הטעמים כאן מתואמת עם העובדה או מרמזת שיש חמישה מקראות שאמורים להודיע ענוי לכל סוג מאכל. יתכן שהקרא כאן הוא אזהרת עונש בכרת? והאחרים הם התראות על כל סוג מאכל.

לאופן הסבר ב'

בבלי יומא עו,ב מונה חמישה פסוקים לחמישה עינויים. תבנית הטעמים **תענו את-נפשתיכם** – מונח רביע מתואמת עם כך ומרמזת לכך.

ויקרא אח"מ טז, לא: שבת שבתון היא לכם ועניתם את-נפשתיכם תקת עולם:

ויקרא אמר כג,ב:

שבת שבתון היא לכם ועניתם את-נפשתיכם בתשעה לה' ב'ערב מערב עד-ל'ערב השבתו שבתכם: פ משך חכמה ויקרא פרק טז

(לא) **(אז,טו) שבת שבתון היא לכם**. בכל מקום אצל יום הכיפורים כתוב לשון זכר (ויקרא כג, כח) "היום הזה", "שבת שבתון הוא" (שם פסוק לב), וכן בכל מקום, לבד כאן שכתוב בלשון נקיבה. ומה יאות הדבר לפי מה דדרשו ריש פרק יום הכיפורים (עד, א): מנין ליום הכיפורים שאסור ברחיצה וסיכה ותשמיש המטה ונעילת הסנדל? תלמוד לומר "שבתון" – שבות. ועיין רבינו נסים שפירש בשם הרמב"ם דהוי דבר תורה, רק שמסר זה הכתוב לחכמים כפי מה שיראו גם כן להוסיף מה שהוא עינוי, יעויין שם. ולכן אמר "שבתון היא לכם", פירושו, השביתות בפרט לפרשן תלוי בכך ומסור לכם כפי מה שתראה לכם על פי דרכי התורה ושקול דעת הישר. ולשון "היא" קאי על השביתה בעצמה, שהיא מסורה לכם, ולא מדבר על היום, שלהלן מדבר על היום ואמר "שבתון הוא לכם" – היינו היום. ודו"ק.

היא – בלשון נקיבה ללמד כי השבת שבתון הוא לא על היום אלא על העינויים שכלולים בשביתה.

שבת שבתון היא לכם – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל, לכתחילה התורה לא פירשה מהם ענוי נפש, ורמזה שהחכמים יקבעו בפועל מהם העינויים.

ראה דיון בסוגיה ב-**ויקרא אח"מ טז, כט** שמרמז בו חמישה עינויים **תענו את-נפשתיכם** – מונח רביע, והנדרשים מחמישה מקראות.

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

9.6 סוכות התשע"ב

בבלי ביצה יט,א משנה. בית שמאי אומרים: מביאין שלמים ואין סומכין עליהן, אבל לא עולות. ובית הלל אומרים: מביאין שלמים ועולות, וסומכין עליהן.
גמרא. אמר עולא: מחלוקת בשלמי חגיגה לסמוך, ועולת ראייה ליקרב. דבית שמאי סברי: **(ויקרא אמר כג,מא) וְחַגְגֶתְם אֶת־תֵּן לַה',** חגיגה - אין, עולת ראייה - לא. ובית הלל סברי: **לַה' - כל ד - לַה'!** אבל נדרים ונדבות - דברי הכל אין קריבין ביום טוב, **במדבר פינחס כט,יב**
[יב] וּבַחֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא-קֳדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל-מִלְאכַת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ
וְחַגְגֶתְם תֵּן לַה' שִׁבְעַת יָמִים:
 1. **שמות בא יב,יד:** וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחַגְגֶתְם אֹתוֹ תֵּן לַה' לְדַרְתֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם תַּחֲנוּג:
 2. **ויקרא אמר כג,מא:** וְחַגְגֶתְם אֹתוֹ תֵּן לַה' שִׁבְעַת יָמִים בַּשָּׁנָה חֶקֶת עוֹלָם לְדַרְתֵיכֶם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי תַחֲנוּג אֹתוֹ:

הגמרא דורשת מ- **ויקרא אמר כג,מא** וְחַגְגֶתְם אֹתוֹ תֵּן לַה' ... ובית הלל אומרים: מביאין שלמים ועולות, וסומכין עליהן. ובית הלל סברי: **לַה' - כל ד - לַה' - זקף-קטן, בתפקיד שתיים.** ב"ה לומדים להביא שלמים ועולות שהם חובות יום טוב עצמו לה' עולת ראייה ושלמי חגיגת יום טוב, ולכך יש שתי הגבלות:

- (א) **(שמות בא יב,יד) ... וְחַגְגֶתְם אֹתוֹ תֵּן לַה' -** אתנת, מגביל להביא רק עולת ראייה אחת ורק שלמי חגיגה אחד לאדם
- (ב) **(במדבר פינחס כט,יב) ... וְחַגְגֶתְם תֵּן לַה' -** מרכא תביר טפחא, קבוצת פרטים שלא על כל אחד חלה אותה הלכה. הקבוצה הם קרבנות הרגל חובות מהתורה וחובות פרטיים. ביום טוב על כל אדם חלה חובת עולת ראייה אחת ושלמי חגיגה אחד **בלבד. אבל** נדרים ונדבות - דברי הכל אין קריבין ביום טוב, קרבנות פרטיים (חובות ונדבות) אינם קריבים ביום טוב עצמו אלא בחול המועד או בשבועות בששה ימים שאחרי שבועות ואין עוברים בכך בבל תאחר של שלושה רגלים ולר' שמעון עד חמישה רגלים.

במדבר פינחס כט,יז וּבַיּוֹם הַשְּׁנַי פְּרִים בְּנֵי-בְקָר שְׁנַי עֶשְׂרֵי אֵילִם שְׁנַי כִּבְשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה אַרְבַּעַה עֶשְׂרֵי תַמִּימִם:

רש"י מסכת סוכה נה,א **אתקין אמימר דמדלגי דלוגי** - ונמצאו כולן עומדין, אומריין ביום ראשון של חול המועד ביום השני וביום השלישי ספק שני ספק שלישי.
ולמחר אומרים ביום השלישי וביום הרביעי, ובשלישי דחול המועד - ביום הרביעי וביום החמישי, וברביעי - ביום החמישי וביום הששי, ובחמישי דחול המועד, שהוא הושענא רבא, אומרים ביום הששי וביום השביעי כספיקן, והיינו דלוגי - שאומרים היום מה שאמרו אתמול, כדאמרינן (מגילה כב) גבי ראש חדש - רב אמר: דולג - שאומר השני אחד מן הפסוקים שאמר ראשון, וכי היכי דאתקין אמימר לענין תפלה עבדינן נמי לענין קוראי התורה, שהרביעי קורא, שהוא מוסף בחולו של המועד, יותר משאר ימים, וניכר שהוא בא לכבוד היום, הוא קורא את ספיקי היום, כמו ששליח צבור אומר, ואם שבת הוא - קוראן המפטיר, והשליש שקורין תחילה, אין מקפידין על קריאתם - יקראו מה שירצו, ומכל מקום, כך היו נוהגין רבותי - שני ראשונים קוראים שנים ספיקי היום, והשלישי בפרשת יום המחרת, שאינה מספיקות היום כלל, והרביעי חוזר וקורא מה שקראו שנים הראשונים.
רש"י מסכת מגילה לב,ב **קורין בקרבנות החג** - בפרשת פינחס, כיצד יום ראשון ויום שני קורא המפטיר בחמשה עשר, ואף על פי שיום שני הוא אין קורין בו וביום השני להראות שהוא ספק יום שני - דגנאי הוא לקרות יום טוב בספק חול, יום ראשון של חול המועד שהוא ספק שני שלישי - קורא ראשון ביום השני, ותניינא ביום השלישי, תליתאה ביום הרביעי, הרביעי שהוא נוסף בשביל חולו של מועד הוא קורא את ספיקי היום, ומה הן ספיקי היום - ביום השני וביום השלישי, וכן למחר קורא ראשון ביום השלישי, שני קורא ביום הרביעי, שלישי קורא ביום החמישי, והרביעי ביום השלישי וביום הרביעי שהן ספיקי היום, וכן תמיד, הרביעי קורא מה שקרא ראשון ושני, חוץ מיום אחרון של חולו של מועד שאי אפשר לקרות ביום השמיני - לפי שאינו מימי החג אלא רגל לעצמו, לפיכך יום שביעי של חולו של מועד ראשון קורין ביום החמישי, שני קורא ביום הששי, שלישי קורא ביום השביעי, והרביעי קורא ביום הששי וביום השביעי, שהן ספיקי היום.

טט - אפשר כי התורה רמזה מה יעשו בני ישראל אשר מסיבה כלשהי נמצאים מחוץ לארץ ישראל. רש"י מביא שתי שיטות לקריאה בתורה בחוץ לארץ בימי חול המועד סוכות. אפשר כי הקרא **[יז] וּבַיּוֹם הַשְּׁנַי -** מונח רביע, שטעמיו שונים משאר הימים שהם אחידים, אפשר כי תבנית הטעמים באה לרמז לחמישה ימי קריאה בשתי השיטות המתחילים מהקריאה של יום שני. וכיוון שיום שני של סוכות בארץ-ישראל זה חול המועד, ובחול"ל זה יום טוב שני של גלויות, על-כן אין קורין בו וביום השני להראות שהוא ספק יום שני - דגנאי הוא לקרות יום טוב בספק חול **(רש"י מגילה לב,ב).**

ויקרא אמר כג,ב,לז,לו [א] וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: [ב] דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי הו' אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֳדָשׁ אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי: פתיחה למועדי ה' בפרשת אמר. בהמשך, בתוך פסוקי חג הסוכות שוב נאמר כעין הפתיחה. **[לז] אֲלֵהֶם מוֹעֲדֵי הו' אֲשֶׁר-תִּקְרְאוּ אֹתָם מִקְרָאֵי קֳדָשׁ וגו'.** הרב דושינסקי הי"ו מפראג העלה השערה כי הפסוק (כג,לז) מרמז למועד שיתחדש ע"י רבנן ומספר ימיו - שמונה המרומוז ב-(כג,לו). טט - תבנית הטעמים בסיפא פסוק (כג,לו) **[לז] שִׁבְעַת יָמִים תִּקְרְבוּ אֲשֶׁה לַה' בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא-קֳדָשׁ יִהְיֶה לָכֶם וגו'.** מרמזת **בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי מִקְרָא-קֳדָשׁ** - מונח פזר תרסא קדמא ואזלא. קדמא ואזלא כעין כלל מלמד על מקרא קודש בתורה, תרסא ירמז למקרא קודש בתורה ביום השמיני בעל בחינה מיוחדת לעומת מקראות שבעת הימים שקדמו לו, מונח פזר כעין שני פזר, שאחד מהם ירמז להעביר נושא שמונה הימים למועד שיחודש ע"י רבנן כדוגמת מועד הסוכות והוא ימי החנוכה. ביום השמיני קריאת התורה הפותחת בקרבנות חמשה נשיאים, בסיכום של כל קרבנות הנשיאים באחדות **במדבר נשא ז,פד - פח: פ [פד] זָאתוּ חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ** וגו' והמסיימת בהשראת השכינה והנבואה באהל מועד **במדבר נשא ז,פח - פט ... זָאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הַמִּשְׁחָה אֹתוֹ: [פט] וּבָבֹא מֹשֶׁה אֶל-אֱהֱלֵ מוֹעֵד לְדַבֵּר אֹתוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת-הַקּוֹל מִדַּבַּר אֱלֹהֵי מַעַל הַכַּפְּרֹת אֲשֶׁר-עַל-אֶרֶץ הַעֲדָת מִבְּיַן שְׁנֵי הַפְּרָכִים וַיְדַבֵּר אֲלֵיו: פ** בספרי קדמונים כבר הוזכר הקשר בין סוכות לחנוכה.

ויקרא אמר כג [לחן] **מִלְבָּד שֶׁבַת ה'**
וּמִלְבָּד מִתְּהַנּוּתֵיכֶם וּמִלְבָּד כָּל-נִדְרֵיכֶם וּמִלְבָּד כָּל-נִדְבָתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָהֶּן:
ירושלמי ראש השנה פ"א ה"א (וילנה ב ב - ג א) (פירוש אור שמחה)

כתיב וכו' (מביא **ברייטא בתורת כהנים אמור פר' יב ויקרא אמר כג, לח**) **מִלְבָּד שֶׁבַת ה'** (הנאמר בסוף פרשת המועדות) **וּמִלְבָּד מִתְּהַנּוּתֵיכֶם** וגו' **אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָהֶּן**: מה ת"ל, שיכול אין ליקרב ברגל אלא קרבנות הרגל בלבד, מניין קרבנות היחיד וקרבנות הצבור שהוקדשו ברגל שיבואו ברגל, שהוקדשו לפני הרגל שיבואו ברגל, ת"ל **מִלְבָּד שֶׁבַת ה'** (טט – במקור מצורף סיפא הפסוק לרישא בלי להזכיר שאר המלים שבפסוק) **אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָהֶּן**: אילו עופות ומנחות לרבות את כולם שיהו קריבין ברגל.

וּמִלְבָּד מִתְּהַנּוּתֵיכֶם – מונח רביעי, כעין ענין של יותר מארבע מיני קרבנות ליקרב ברגל, כלשון הירושלמי מניין

- (א) קרבנות היחיד
- (ב) וקרבנות הצבור שהוקדשו ברגל שיבואו ברגל,
- (ג) (קרבנות יחיד) ו-(ד) (קרבנות הצבור) שהוקדשו לפני הרגל שיבואו ברגל, ת"ל **מִלְבָּד שֶׁבַת ה'** (טט - ..) **אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לָהֶּן**:
- (ה) אילו עופות
- (ו) ומנחות לרבות את כולם שיהו קריבין ברגל.

ויקרא אמר כג, מ:

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר פֶּפֶת הַמָּדִים וְעֵנַף עֵץ-עָבֹת וְעֵרְבֵי-גִחַל וְשִׂמְחָתָם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:

ירושלמי ר"ה פ"ד ה"ג (וילנה יט, א) [דף נט טור א]

הלכה ג' כתיב (מ,ג) **וְשִׂמְחָתָם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים** אית תניי בני בשמחת שלמים הכתוב מדבר אית תניי בני בשמחת הלולב הכתוב מדבר מאן דאמר בשמחת שלמים הכתוב מדבר **בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן** דבר תורה ושאר כל הימים דבר תורה ורבן יוחנן בן זכיי מתקין על דבר תורה מאן דאמר בשמחת הלולב הכתוב מדבר **בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן** דבר תורה ושאר כל הימים מדבריהן ורבנן יוחנן בן זכיי מתקין על דבריהן ויש תקנה אחר תקנה חברייא בעון קומי ר' יונה (הקשו לר' יונה) כמה דאת אמר תמן (מ,ג) **וְהִקְרַבְתֶּם אֲשֶׁה ה'** (טט – ובתחילת הפסוק נאמר). **שִׁבְעַת יָמִים** אין שבעה בלא שבת ודכוותה (מ,ג) **וְשִׂמְחָתָם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים** אין שבעה בלא שבת (כשם ששבת נדחית מפני מוספי המועדות שכן גם תהיה המשמעות בנטילת לולב בסוכות ותידחה שבת חול המועד סוכות מפני נטילת לולב (נטילת לולב בשבת) אמר לון (אמר להם רבי יונה) שניא היא (שונה נטילת לולב ממוספים) דכתיב (מ,ג) **וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן** חלק הראשון מהם (רק אם יום ראשון של סוכות חל בשבת תדחה השבת מפני נטילת הלולב בה) (על כך הקשו) מעתה במקדש ידחה ובגבולין לא ידחה אמר רבי יונה אילו הוה כתיב **וּלְקַחְתֶּם לִפְנֵי יי אלהיכם הייתי או'** כאן ריבה ובמקום אחר מיעט אלא **וּלְקַחְתֶּם לָכֶם** מכל מקום (מ,ג) **וְשִׂמְחָתָם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים** (אור שמחה – שונה נטילת לולב ממוספי המועדות כי כתוב בה **וּלְקַחְתֶּם לָכֶם** מכל מקום, במובן של **בכל מקום**)

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם – קדמא ואזלא, כעין מלמד ולמד, או כעין כלל המרמז על כעין כלל ופרט. מכל מקום (בכל מקום דוחה נטילת לולב ביום הראשון את השבת, בין לפני ה', היינו בירושלים, ובין שלא לפני ה' דהיינו בכל הארץ). **בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן** – מונח רביעי, חלק מן הכלל או הפרט הראשון. ע"פ **בבלי תענית ג, א** ערבה - **וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן** - קדמא אזלא מונח רביעי. הפסוק מונה: פרי עץ הדר, כפת תמרים, ענף עץ עבת, ערבי נחל. לכן החמישית היא הערבה למזבח. וע"פ **בבלי מועד קטן בב, ג, א** אפשר שיש גם ענין של שיעור הערבה למזבח במספר ובאורך.

... **אֱלֹהֵיכֶם** – טפחה, בתפקיד פותחת טפח להתאפיין מהכתוב **שִׁבְעַת יָמִים** – מרכא סלוק, **שִׁבְעַת** – מרכא מרבה ומאפיין את **לִפְנֵי ה'** **אֱלֹהֵיכֶם** לשבעה ימי נטילת לולב, **יָמִים** – סלוק, מגביל את שבעת הימים לירושלים, מקום המקדש נוטלים שבעה מדאורייתא, וממעט גבולין מנטילת לולב שבעת ימים.

לִפְנֵי – תביר, מדאורייתא בירושלים ממעט שבת חול המועד מ-**שִׁבְעַת יָמִים** לנטילת לולב, כ-**משנה סוכה פ"ד מ"א** לולב וערבה ששה ושבעה ההלל והשמחה שמונה סוכה וניסוך המים שבעה והחליל חמשה וששה:

לִפְנֵי – תביר, אפשר שמלמד שמצוות נטילת לולב נוהגת בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית (בזמן שאין בית מקדש אין לפני ה') ובאופן זה משמעות ה' **אֱלֹהֵיכֶם** – מרכא טפחה, יתור לרבות כל הדורות, שהנטילה תיחשב תמיד **לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם** אע"פ שאין בית מקדש. **וְשִׂמְחָתָם** – רביעי, שני אופני הסבר,

אופן אחד ע"פ **ירושלמי ר"ה פ"ד ה"ג** מאן דאמר בשמחת שלמים – ארבעה שמחים בשלמים: בעלים, כהנים, מזבתי, (הרב א"מ פערל) וע"פ **בבלי יומא יב, א** ר' אלעזר בר צדוק אומר אף לא מטות (הירושלמי לא מקבלים שכן הלנה), לפיכך עורות קדשים בעלי אושפוזיכני (המארחים עולי רגלים) נוטלים אותם בזרוע. רש"י עורות קדשים. של שלמי חגיגה ושמחה שעולי רגלים שוחטין ואוכלין שם. **מאן דאמר בשמחת הלולב** – ארבעה סוגי יהודים מרומזים בארבע המינים של הלולב והם שמחים באיגודן ביהד (אחדות בישראל) **אופן שני** שני הצעת הרב פערל ארבעה אופני שמחה ע"פ **בבלי פסחים קט, א** יין, בשר, בגדי צבעונין לנשים בבבל, בגדי פשתן מגוהצים לנשים בא"י.

נאמר ב-(**דברים ואתחנן דב**) **לֹא תִסְפְּרוּ... וְלֹא תִגְדְּלוּ** ופי' **רש"י** (ע"פ **ספרי פר' ד פב**) כגון חמש פרשיות בתפילין (במקום הדרשה של ארבע, שב-**מכילתא דרבי ישמעאל בא – מסכתא דפסחא פרשה יח**), חמשת מינין בלולב (במקום הכתוב על ארבע מינין (**"אמר כגמ**)) **וְלִקְחֵם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנַף עֵץ-עָבֹת וְעַרְבֵי-נַחַל**), וחמש ציציות (במקום הכתוב (**דב' תצא כגב**)) **עַל-אַרְבַּע כְּנָפוֹת כְּסוּתָךְ** ומזה נדרש ב-**בבלי זבחים יחב**, ארבע ולא (תגרעו לעשות על) **שלוש כנפות**, ולא (תוסיפו לעשות על) **חמש כנפות**.

לעומת הכתובים ודרשות התורה שבעל פה על **לֹא תִסְפְּרוּ... וְלֹא תִגְדְּלוּ** לעיל, במצוות מילה נאמר (**בראשית לך-לך יזב**) **וּבֶן-שָׁמֹנֶת יָמִים יִמּוֹל** והתורה שבעל פה ב-**משנה שבת פ"ט מ"ה** (מוסיפה זמן) קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר לא פחות ולא יותר .

לחז"ל היו מסורות של תורה שבעל פה איך לדרוש את הכתוב, וביניהן הלכה למשה מסיני, ומידות שהתורה נדרשת בהם, שבאמצעותם קבעו את ההלכה. הספר הזה מציע **השערה**, שאחד מתפקידי טעמי המקרא הוא **הדרכה** איך לדרוש את הכתוב באופנים שונים העוזרים להבנת דרשות התורה שבעל פה, וביניהן המיעוטים והרבוים בדוגמאות לעיל.

ועוד, אפשר כי תבניות טעמי המקרא הם גם בין המקורות של כללים תורניים שונים. כגון כאשר מתעורר ספק האם לבצע מצוה שהיא מן התורה דוחים ביצוע המצוה. דוגמא לספק היא להיכן שייך זמן בין השמשות, האם ליום, שאורו מסתיים או ליום שמתחיל לילו. בגלל ספק זה נדחית מצות מילת קטן, שנוגד בזמן בין השמשות מהיום השמיני ללידתו ליום אחר, כנאמר ב-**משנה שבת פ"ט מ"ה** קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר לא פחות ולא יותר. אפשר כי תבנית טעמי המקרא של **וּבֶן-שָׁמֹנֶת יָמִים** המרמזת על הרחבת משמעות היום השמיני לכלול ימים נוספים למילה בגלל ספק יום, משמשת גם כאחד ממקורותיו של הכלל התורני שבמצב ספק נדחה החיוב של ביצוע מצוה.

מהרש"א חידושי אגדות בבלי עירובין כאב, מבאר שמה שאמר רב המנונא כי שלמה אמר על כל דבר ודבר של סופרים (**מלכים א' ה'ב**) **חֲמִשָּׁה וְאַלְף טַעֲמִים**, דפי' **מלת טעמים** לאו היינו טעם הענין אלא **פיסוק טעמים כגון זרקא וסגול כו'** שיש לנו היה לו לשלמה ה' ואלף פיסוק טעמים והיינו דכינה אותן **שִׁירָו דְּפִסּוּק טַעֲמִים** לפי התנועות של הפיסוק הוא ממש שיר וב(בבלי) **נדרים** (לזב), מוכח שהן מן התורה מדכתיב (**נחמיה ח'ח**) **וַיְבַרְכּוּנוּ בְּמִקְרָא** וגו' ודקאמר נמי בסמוך (האמורא רבא) **דאגמריה בסימני טעמים** היינו נמי ע"י פיסוק טעמים ונקט ליה הכא (כדברי האמורא רב המנונא) גבי דברי סופרים לרבנותא (לחדוש) דאפילו בד"ס (בדברי סופרים) היה לו פיסוק טעמים וכ"ש בד"ת (וכל שכן בדברי תורה) ודו"ק:

טעמי המקרא בהלכה ובאגדה, התשע"א

I SBN 978- 965- 91868- 0- 8

9 789659 186808

הוצא לאור ע"י הכותב, מנחם-אב התשע"ב

הדף היומי 5 ד' 13 תל-אביב ת"ו 6944027 ,

ת"ד 43246 ת"א 6143201